
3 1761 04239 5160

Purchased for the

LIBRARY *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

from the

KATHLEEN MADILL BEQUEST

...NT. HOLUB...

VYPSÁNÍ
HUSITSKÉ VÁLKY,

od

KARLA VLADISLAVA ZAPA.

(Vyňato z Česko-Moravské Kroniky.)

Ozdobeno šedesáti třemi rytinami na dřevě dle původních výkresův od Petra Maixnera, Josefa Sheivla, Antonina Königa a Frant. Čermáka.

V PRAZE 1868.
Nákladem kněhkupectví: I. L. KOBER.

DB
208
Z36

Tiskem Hynka Fuchse v Praze.

První vystoupení mistra Jana Husi.

1399—1402.

Mistr Jan Hus narodil se r. 1369 za panování císaře Karla v městečku Husinci z rodičův stavu městského, sprostých sice avšak nábožných a dost zámožných. Husinec náležel tenkráte z polovice ku královskému hradu Husi, jejž nad říčkou Blanicí ve Vimperských lesích pod Šumavou vystavěli s povolením krále Jana r. 1341 pánové z Janovic, zápisní držitelé královského hradu Vimperského. Husovi rodiče odevzdali malého Jana s počátku do škol města Prachatic, kde v prvních počátcích literního umění se vzdělal, potom jej poslali do Prahy, aby ducha svého osvítil naukami, jaké tehdáž na obecném učení Pražském květly. Již od počátku osvědčoval hlubokou nábožnost a věřící mysl, a dal co jinoch čtyrmecítmaletý r. 1393, když se Pražské milostivé léto slavilo, skvělý důkaz toho, že pro dosažení papežem udělených odpustkův k poutníkům se přidružil, s nimi na Vyšehrad, k Božímu Tělu, k sv. Vítu a do Břevnova putoval, zpověď vykonal a poslední čtyry groše ofěroval, tak že potom po delší čas o suchém chlebě zůstávati musil.

Mistr Jan Hus.

Již toho samého roku 1393 konec měsíce září dosáhl Jan Hus prvního akademického stupně na obecném učení Pražském, stav se bakalářem svobodných umění; po roce, totiž 1394, stal se také bakalářem theologie, a roku 1396 v měsíci lednu povýšen jest na mistra svobodných umění, jakoby nyní řekl na doktora filosofie, a při tom zůstal, dosáhna nyní práva, že mohl ve své fakultě s kathedry netoliko své vlastní ale i jiných učitelův spisy čísti. Avšak čtení svá teprv r. 1398 započal, a hned při jeho prvním vystoupení bylo viděti, že náleží mezi nejodhodlanější horlitele pro obnovení řádův církevních.

Tenkráte vrátil se krátce před tím z Anglie Jeronym z Prahy, rodu vládyckého, který již co jinoch na Pražském učení k Husovi vroucí láskou se přivinul a u věrném přátelství k němu potom až do smrti setrval. Když se česká královská dcera Anna do Anglie provdala, odebral se i Jeronym do této země, a pilně se dále vzdělával na slavném učení Oxfordském. Přinesl odtamtud některé ještě neznámé Viklefovy knihy do Čech a mezi studujícími je rozšířil. V měsíci září 1398 dosáhl pak na Pražském učení stupně bakaláře svobodných umění, a obdržev od university dispensací, by nemusel dvě léta po venkovských školách učitelovati, odebral se brzy potom z vlasti do Němec, a dosáhl mistrovství čili hodnost doktora na učení Kolínském nad Rýnem, Heidelberském a později také Pařížském.

Viklefovy spisy, dílem již před rokem 1385 v Čechách známé, podávaly otevřeným hlavám

českým, které již od časův Milíčových o obnově církve přemýšlely, mnohou látku k přemítání, a zvýšily znamenitě snahy všech těch učencův, kterým se posavadní řády v církvi nelíbily, kterým zkaženost mravů mezi duchovními a mnohé nesrovnalosti v životě církevním pohoršení činily. Kromě Matěje z Janova a Tomáše Štítného skoumali Viklefovy knihy ze starších mistrův Mikuláš z Litomyšle, Stanislav ze Znojma, Štěpán z Pálče a hvězdář mistr Křišťan z Prachatic, z mladších však nejvíce jimi se zabývali mistr Jan Hus a jeho přítel Jeronym Pražský, kterýž však zatím zase do ciziny odešel.

Duševní hnutí mezi Čechy, dávno již připravované, bylo by zajisté v brzkém čase zjevnými činy ohlásilo se, kdyby ani Viklefovy spisy do Čech nebyly se dostaly; avšak to jisté jest, že tyto spisy takové zjevné hnutí znamenitě podporovaly a přispíšily. Rozličná smělá tvrzení Viklefa dodávala českým mistrům odvahy, že i oni proti některým kusům učení v církvi panujícího směleji a odvážlivěji stavěti se počali. A jako že mistr Jan Hus mezi mladšími učiteli na universitě Pražské v krátkém čase nejčilejší a nejpřednější byl, tak přihodilo se jemu, že on první v učeném hádání jal se zastávati některé od církve zavržené články mistra Viklefa. Bylo to již roku 1399 ve schůzce mistrův na faře u sv. Michala na Starém městě, kde Jan Hus, jeden z mladších mezi nimi, prudce s nimi o ně se pohádal.

Od té doby nabýval Hus rychle vážnosti u svých krajanův, a tito již 15. října 1401 to provedli, že za děkana ve fakultě svobodných umění zvolen byl. Toho samého roku vzdal se mistr Štěpán z Kolína svého úřadu kazatelského při kapli Betlemské, a zakladatel té kaple, Hanuš z Milheima, podal na to místo mistra Jana Husa jakožto nejvýtečnějšího úda mezi Čechy na Pražském učení. Mistr Jan Hus dav se bezpochyby v tu dobu na kněžství posvětiti, byl potom ku kapli té od arcibiskupského vikáře 14. března 1402 za kazatele potvrzen, a tak se octnul na nejdůležitějším místě působení svého. Následky toho byly ohromné, netoliko úplný obrat v životě národu Českého spůsobily, ale i celou téměř Evropou zatřásly. Hus horlil netoliko pro opravu v církvi, ale též pro přirozená práva národnosti a jazyka českého, bylť on nejúčinlivějším a nejsmělejším vlastencem mezi svými krajany, cítě nejhloub ponížení a bezpráví, jaké Čechové trpí cizinci do země přišlými. Sám byl co kněz mravů neúhonných a příkladných, však cokoliv mluvil a jednal, pocházelo hlavně z citu jeho hlubokého, a snad by byl konečně jinak jednal, kdyby byl vůbec nepouštěl převahu citu svému nad rozum.

První veřejné odsouzení Viklefických článkův v Praze.
1403.

Mezi tím časem, co král Václav od července 1402 až do listopadu 1403 ve Vídni co vězeň seděl, vznikla v Praze věc, která ovšem již po mnohá léta co jiskra skrytě doutnala, a nejednu důmyslnou hlavu v plné míře zaměstnávala, na druhé straně zas odpor a bázeň budila. Bylo to vždy hojnější šíření se Viklefových spisů mezi mistry a žáky učení Pražského jakož i mezi osobami duchovními, kteří horlíce pro opravu v řádech církevních nalézali vítanou pochoutku ve spisech výše řečených. Mistr Jan Hus kázal již od r. 1402 v kapli Betlemské, a káraje svatou horlivostí nadšen netoliko neřesti na lidech a stavích světských ale i duchovních slovem plamenným, kteréž všecky mysle uchvacovalo, již nyní neobyčejnou pozornost k sobě obracel a v lásce lidu českého vždy víc a více rostl. Od 15. října 1401 do 22. dubna 1402 byl děkanem fakulty svobodných umění, a v roce na to, 1. dubna 1403 dosáhl nejvyšší akademické hodnosti, stav se rektorem učení Pražského. Jan Hus z Husince a Mikuláš z Litomyšle. místokancléř university, stojíce toho času v čele university Pražské, oba Čechové a přední zastavatelé Viklefových spisův, nemálo k rozšíření jejich přispěli, hledíce hlavně k tomu, že Viklef nejvíce nepořádky v církvi kárá a proti nim horlí.

Avšak jak mile oběma těm českým mistrům čas úřadování došel, a rektorství university na mistra Valtera Harassera, národu Bavorského, přešlo, tu strana opravě v církvi nepřející hned hýbati se počala, a o zakázání Viklefových spisů usilovati se jala. Chopila se věci po smrti arcibiskupa Olbrama, když nového arcibiskupa nebylo, sama kapitula Pražská u sv. Víta, a vyslavši ze svého prostředka kanovníky dva, Jana Kbela, arcibiskupského officiala, a Václava, arciděkana Bechyňského, aby rektora Harassera požádali, aby se strany článkův, jež se Viklefovi připisují, k mistrům otázku učinil. Rektor mistr Harasser pozval tedy dne 28. května 1403 všecky mistry university Pražské na odpoledne do velké síně kolleje Karlovy ku společné schůzi, aby o učení Viklefově společné uzavření učinili. I tu dal čísti napřed 24 článků ze spisův Viklefových vytažených, které již r. 1382 od koncilia Londýn-

ského jakožto kacířské zatraceny byly, potom ještě 21 jiných článků, jež mistr Jan Hübner, Slezák, úd university, z Viklefa byl vytáhl a Pražské kapitole za kacířské udal. I týkaly se všecky ty články svátosti oltářní, moci kněžské při udělování svátostí, světských statků, jichž duchovenstvo užívá, mnichův, moci papežův Římských, papežských klateb a odpustkův a jiných věcí.

Po jejich přečtení počala ve schůzi hádka velmi tuhá mezi přáteli knih Viklefových a mezi protivníky jejich, kteří o odsouzení jejich stáli. Přátelé Viklefových spisů upírali, žeby to, co v přečtených článcích obsaženo jest, bylo opravdu Viklefovo smýšlení, a mistr Mikuláš z Litomyšle pravil Janu Hübnerovi do očí, že ty články z knih křivě, nepravě a lživě vytáhl, a že tam tak nestojí. Jan Hus připomenuv, kterak nedávno před tím v Praze dva lidé k smrti odsouzeni a upáleni byli, proto že šafrán byli zfalšovali, ptal se celého shromáždění, zda-li ti, kteří falšují učení, nejsou trestu hodnější, nežli kteří falšují šafrán? Tu povstal mistr Stanislav ze Znojma, Husův někdy učitel, a všech těch 45 článkův hájil spůsobem pro mnohé posluchače tak urážlivým, že někteří starší mistrové, nemohše toho déle snášeti, ze schůze vystoupili a odešli. Však tu přátel Viklefových spisů méně bylo nežli odporníkův jejich, a ti nedavše se mýliti odporem oněch, po dlouhém hádání většinou hlasův svých to provedli, že žádný úd university nemá některého z těch 45 článkův ani veřejně ani podtají vyznávati, ani rozšiřovati, chce-li universitě zachovati poslušenství, na které přísahal, a neupadnouti v pokutu na křivopřísežníka slušící.

Jestliže myslili, že tento zákaz Viklefových spisů roztržkám ve smýšlení o víře a náboženství pojednou konec učiní, zmýlili se velice. Touha po obnově a opravě v náboženských věcech byla v Čechách starší, nežli Viklefovy spisy, a nyní teprv počali si učenci Viklefových spisův tím více všímati, než před tím, přehlížejíce ovšem místa, kde Viklef o své ujmě články víry samé jinak vykládal, nežli církev obecná, ale tím více libujíce sobě v myšlenkách jeho, jež o odstranění zlého řádu v církvi pronášel. Přátelé starého pořádku vyvolali svou zápovědí proti sobě bouři, která přišla rušit pokoj a pohodlí jejich, a žádný z nich se jejího konce nedočkal.

Na počátku zatajili se sice poněkud i Hus i Stanislav ze Znojma, aby pak zas tím směleji a rozhodněji vystoupili. V tom čase přišla potom zápověď krále Sigmunta, 9. srpna 1403, náměstníkům do Čech daná, aby papeže Bonifacia IX. poslušni nebyli. Král Sigmunt, jakož vůbec nikdy hlubokomyslným nebýval, ani netušil, jak svým rozkazem v Čechách jen oleje do ohně dolije; neboť mnohonásobně podpalovaná mysl chopila se toho rozkazu královského, obrácena jsouc jím přímo proti vážnosti hlavy církve, apoštolské stolice. Hlavní vina ovšem na samého papeže padala, neboť jak již jeho předchůdcové tak on ještě více církev na nepravé cesty uváděl. Prodávání církevních úřadův a důstojností, udělování odpustkův a všelikých dispensí čili osvobození za vynucenou almužnu dosáhlo za jeho panování nejvyššího vrchole. Každé výnosnější kněžské místo, často již dříve, nežli uprázdněno bylo, mohl si kdokoliv koupiti, jen když za ně více podával; a byla-li s tím místem duchovní, pastýřská péče spojena, ta se chudému knězi v nájem dávala, kterýž býval obyčejně sprostý a špatně placený. Penězi a dobrou řečí možná bylo sjednati sobě dispensaci čili osvobození od každého nelibého zákona, odpustky pak udělovaly se za každý hřích, někdy ještě dříve, nežli ještě spáchán byl. A tu se ještě nacházeli mužové, kteří takovéto jednání schvalovali, jelikož prý papež, co hlava církve, nade všecky církevní zákony jest povýšen, nikoliv pak sám jim podroben. I vtírali se také napořád do stavu duchovního lidé, kteří pražádného povolání k němu neměli, nebažící než po bohatství, svobodách, lahodách a slávě stavu toho. Div se pak kdo tomu, že na takový stav církve se všech stran, nejvíce pak a od nejdelšího času z Čech, jest žehráno, že všichni cnostní a poctiví za největší záslubu si pokládali, proti takové bohaprázdnosti v tehdejší církvi křesťanské horliti, a že jako jedním heslem volati počali, aby církev obnovena byla jak ve hlavě tak v údech!

Mistr Jan Hus co kazatel Betlemský.

Toho času vystupoval mistr Jan Hus, kazatel Betlemský, mezi všemi učenými Čechy na universitě Pražské svým působením na obecné smýšlení mezi svými krajany vždy víc a více v popředí, ano jeho účinkování na kazatelně bylo tak mocné a neodolatelné, že své bývalé předchůdce daleko za sebou nechával. Nebyl tak hrubý a ve slovích tak málo vyběračný, jako někdy Rakušan Konrad Waldhauser, také nepronášel tak blouznivých myšlenek, jako Milič z Kroměžíře o svém antikristovi, a vůbec nerozbuřoval mysli posluchačův svých v té míře, jako oni; za to však byl dojem jeho kázání tím hlubší, tím trvalejší. A příčina toho byla hlavně v tom, že mluvíval především k rozumu,

že své posluchače k tomu vodil, že sami přemýšleli o tom, co jim pravil, a když je tak napřed poučil a přesvědčil, tu teprv řečnil slovy ohnivými a pronikavými, aby také jejich srdce pohnul. V tom záležela jeho síla a přednost přede všemi jeho druhy a stejně smýšlejícími muži, že jeho mysl byla bystrá a jasná, že uměl vždy do samého jádra věci uhoditi a před duší každého posluchače je rozvinouti, že byl ve knihách vůbec a ve svatém písmě zvláště neobyčejně zběhlý, a že své články, které s kazatelny vykládal, důsledně jeden po druhém uměl hájiti, že nebylo možná nějakého zmatku v nich nalezti. A jako jsme již výše napověděli, byla celá jeho osobní povaha výtečná: ve všem jednání jeho jevila se přísná opravdovost, jeho mysl byla nábožná, jeho víra živá a pevná, obcování doma a mimo dům tak bezúhonné, že mu i nejzarytější nepřátelé s té strany ničeho vytýkati nemohli; ku přátelům choval cit něžný,

M. Jan Hus na faře u sv. Michala s mistry o Viklefovy články ponejprv se pohádal 1399. (Str. 2.)

a nade všecko byla jeho horlivá snažlivost o ušlechtění národu Českého a o napravení všeho, co tehdejší katolickou církev kazilo a jí škodlivé bylo. Tato snažlivost jej však i k tomu zaváděla, že byl proti nepřátelům snah svých neobyčejně smělým, neustupným a nešetrným, veden jsa k tomu vědomím, že jinak by ničeho proti nim nepořídil, potom že o lásku lidu příliš stál, aby v něm ve svých snahách měl podporu, konečně že i čest a slávu v boji pro svou věc vyhledával, a byť to byla i sláva mučennické koruny, o níž měl tušení, že jí někdy dosáhne.

A když tak s počátku v kapli Betlemské o napravení mravů horlíval, a mnohé opravdu mrzké neřády, které tehdáž v životě jak veřejném tak domácím panovaly, uchvacující mocí výmluvnosti své káral; tuť český lid Pražský naplňuje při každém kázaní všechny prostory kaple Betlemské, velikou láskou k mistru Janu přilnul. A však netoliko lid obecný, nýbrž i

vyšší stavové rádi poslouchali jeho výklady, a jmenovitě královský dvůr přiklonil se celý k jeho smýšlení. Tichá a pobožná královna Žofie však takovou vážnost měla k Janu Husovi, že si ho za svého zpovědníka zvolila. Tak dostal Hus přístupu ke dvoru královskému, a jeho působení v Králově dvoře počalo se rychle zmáhati; král Václav sám na nadšeného a horlivého kněze a mistra laskavě pohlížel, nedbaje ovšem o články učení jeho a o to, v čem se rozcházely od učení církve obecné. Neméně Husa sobě vážil a více jemu než jiným důvěřoval arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hasenburka, kterýž ovšem byl ve zbrani zběhlejší nežli v učení theologickém, však nicméně dosti rozumný a dobromyslný. Hned při svém dosednutí na arcibiskupskou stolici uložil Husovi za povinnost, aby kdykoliv by ve správě církevní v arcibiskupství jeho jakékoli nedostatky a nepořádky shledal, jemu toho osobně oznámiti nemeškal. Asi ve druhém roce svého arcibiskupování vyslal Zbyněk Husa a dva jiné mistry do Vilsnaku, aby tam domnělé zázraky vyšetřil. Kostel Vilsnacký v Branibořích nedaleko stoku Labe a Havoly, honosil se tehdáž divotvornou relikvií krve Kristovy; pověst její rozhlásila se již od více nežli třiceti let tak velice, že i z dalekých zemí, jako i z Uher a ze Sedmihrad, lidé houfně tam putovati počínali. Když se i v Čechách vypravovalo, že tam jedna slepá bába zraku nabyla a jeden chromý Pražský měšťan, Petr z Cách, kterýž tam stříbrnou ruku obětoval, se uzdravil, a podobný proud do Vilsnaku následkem toho také od nás zmáhati se počínal, tu arcibiskup Zbyněk uposlechl rady Husovy, a vyslal jej samého s nadřečenými mistry na místo zázračné, aby to vyšetřili Když pak se tito doskoumali, že domnělé zázraky nebyly nic nežli hrubý klam a mam, a do Čech se navrátivše arcibiskupovi to oznámili, zapověděl tento dekretem ze synody Pražské vyšlým, a to pod klatbou, aby nikdo z arcibiskupství Pražského do Vilsnaku více neputoval. Proskakovaly též pověsti o domnělých zázracích, které se v rozličných místech v samých Čechách prý objevovaly, i ač to nebylo též nic jiného, nežli nastrojení chytrých lidí stavu duchovního i světského, kteří z toho chtěli těžiti a lid mamidlem zaváděti, přece víry nalézaly a hluky velké působily. Jan Hus z pobídnutí arcibiskupova i na to bedlivý pozor dával, a tak ošemetné úmysly původcův takových šmejdů mařil. V lese u Kláštera blíž Mnichova Hradiště sbíhal se lid k zázračnému stromu, a již usilovali tamější Cisterciané podporováni jsouce množstvím poutníkův o to, aby ten strom i s místem okolo něho církevním obřadem byl posvěcen. Než arcibiskup pouti zakázal a mniši museli zázrakův zanechati. Potom nějaký světský člověk lid k vrchu Blániku lákal, který se tam houfně sbíhal, a domnělé zázraky chtěl viděti. Bezpochyby že tu stará pověst o zavřených rytířích sv. Václava oživla, a jakási touha v lidu se probudila, aby Bůh těžkosti s národu Českého, v jehož lůně již cizinci vrch dostávati počínali, zázrakem sníti ráčil. Že však spoléhání se na takové zázraky klamné a bohaprázdné jest a toliko pověrčivost rozmnožuje, zakázal arcibiskup i tyto schůze u vrchu Bláníku. V jednom zas kostele zlapán jest kněz právě, když lid falešným zázrakem klamal. To pak Hus takovým kněžím a laikům co nejostřeji vytýkal, že nikoliv pro rozmnožení cti a slávy Boží, ale pro oféry a pro peníze, pro valné schůze poutníkův, z kterých hojný užitek vychází, falešné zázraky plodí a jistá místa jimi proslaviti chtějí. Tím spůsobem zjednal to hlavně on, že toho času nevzniklo v Čechách žádné místo klamnou pověstí o domnělých zázracích.

Však netoliko v kapli Betlemské Jan Hus kázával, ale též na jiných čestných místech. Roku 1404 5. prosince, v den památky císaře Karla, kázal před celou universitou; dne 23. října 1405 a potom ještě jednou 18. října 1407 kázal před samým arcibiskupem a kněžstvem arcibiskupství Pražského v arcibiskupském dvoře v Menším městě Pražském v synodě shromážděným, a potom ještě při jiných příležitostech podobných. Na takových kázaních ještě ostřeji nežli v kapli své kázával o hrdosti, ctižádosti, lakomství, urputnosti, obžerství a smilství osob, které do stavu duchovního náležely, jakožto o nepravostech nad míru rozšířených, které i samé církvi zkázou hrozí. Když na kázaní r. 1407 před synodou Pražskou mezi jinými též vybírání platů za udělování svátostí za kacířské prohlásil, tu hned po něm arcibiskupův vikář, Adam, vystoupil, a všemu sboru jeho řeč schvaloval.

A jako mistr Jan Hus tak i mnozí jeho přátelé a přívrženci podobně kázali jak na synodách kněžských tak v kostelích. Zejmena mistr Stanislav ze Znojma, mistr Štěpán z Kolína, mistr Štěpán z Pálče, nejprudčeji však mistr Jakoubek ze Stříbra.

Tím vystupovali údové národu Českého na universitě vždy mocněji na vrch, a čím živčji sobě počínali, tím více celý národ Český k nim přilnul a s nimi souhlasil, kdežto cizinci na učení Pražském, kterým ovšem na stavu církve české nic nezáleželo, ve všem tom horlení žádného účastenství neměli. Proto také potom čeští mistři

na nepořádky v samém učení Pražském najížděli, vytýkajíce kněžím cizím, že se proto v Praze na učení zdržují, aby pod tou záminkou provozovati mohli bujnosti a rozkoše ve hlavním městě Českém, že nenávidí kněh, kostky v zalíbení mají, výklady ve školách neposlouchají, více při veřejných kejklích a divadlech než ve spasitelném učení čas tráví, společnosti nevěstek pilněji hledí nežli nešporních pobožností, pilněji podezřelých lehkomyslností než vážnosti mravů, a že oddáni jsouce zahálce mimo mši a hodinky myslí, že k ničemu zavázáni nejsou.

Všickni cizozemci na universitě, kteří takto od Čechův ve svém požívání moci nemile byli znepokojováni a ve svém posavadním pohodlí burcováni, urputně proti všem novotám, jichž Čechové žádostivi byli, se stavěli, a stala se tím roztržka na universitě mezi nimi a Čechy konečně nezhojitelna. S cizinci souhlasili všickni Němci jak v Praze tak i po klášteřích a po venkově v Čechách ode dávna osedlí, kteří vždy více k říši Německé nežli k věcem domácím a vlastenským se klonili. S Čechy drželi na universitě jen Poláci a jiní Slované.

Opětné zapovězení Viklefových spisův. 1406—1408.

Zápověď vynešená od university dne 28. května 1403 na učení a čtení 45 článkův Viklefových minula se s účinkem. Tenkráte byli Čechové v menšině, a nemohše uhájiti těch článkův na universitě, zatajili se sice na nějaký čas, však tím horlivější píli na čtení Viklefových spisů vynakládali. Mistr Jan Hus, sepsav již r. 1401 traktát o svátosti oltářní, nyní po zápovědi Viklefových článkův r. 1403 přepracoval jej a zmírnil. Mimo něj ještě jiní čeští mistři nepřestávali, Viklefovy články skoumati a o ně se hádati. Stalo se ovšem, že někteří posavadní horlitelé mezi Čechy o napravení zlého stavu církve, kteří dosud při Husovi stáli, výše řečeným zákazem zastrašeni do sebe šli a tím ostražitěji nad svou pravověrností bděli; nicméně zarývala se většina Čechův vždy hloub a hloub do myšlenek onoho anglického theologa. Šly stesky na to od Němcův až k papežské stolici, a papež Innocenc VII. napomínal r. 1405 arcibiskupa Zbyňka, aby byl pilen a bedliv u vyskoumání a potrestání těch, kteří Viklefovy bludy rozsévají. Sám jeden z předešlých nejčinnějších horlitelův proti neřestem v církvi a nemravům kněžským, starý Cistercian, mistr Jan ze Štěkně, podal tenkráte arcibiskupovi podobnou žalobu, zvláště aby mistra Stanislava ze Znojma, professora theologie, potrestal. Arcibiskup Zbyněk proto svolav r. 1406 provincialní synodu kněžstva do svého arcibiskupského dvora v Praze tam nařízení vydal, že kdokoli se opováží tvrditi a rozšiřovati bludné učení, má za to upadnouti v těžkou kázeň církevní. Následkem toho mnozí kněží a také světší lidé před soud arcibiskupský pohnáni a tu vyslýcháni jsou: však poněvadž na tom, co dříve tvrdili, nestáli, a zvláště v učení o večeři Páně od myšlenek Viklefových docela upustili, propuštěni jsou zase. Zdá se pak, že toto mírné nakládání s nimi ze zvláštního přičinění se o to mistra Jana Husi pocházelo, který tehdáž ještě znamenité přízně jak u arcibiskupa tak u krále Václava požíval.

Roku 1408 otevřela se králi Václavovi naděje, že bude moci nad svým sokem, Ruprechtem Falckým, zvítěziti, a zase předešlé důstojnosti své, co král Římský, dosáhnouti. Jednalo se totiž hlavně přičiněním dvoru Francouzského o odstranění dvojice papežské, aby jak Řehoř XII. v Římě, tak Benedikt XIII. v Aviňoně odstoupili, a nový jediný papež zvolen byl, kterýž by, jak slušno, zase toliko v Římě své sídlo měl. Král Václav maje velkou nechuť k Řehořovi XII. doufal, že jiný nový papež nejsnadněji mu zase k Římskému království dopomůže, a proto k tomu jednání ochotně svou pomocí přispíval. Však to mu také bylo povědomo, že se již v některých zemích pověst roznáší, kterak prý jeho shovíváním aneb i nedbalostí Viklefovo kacířství v Čechách vždy víc a víc se ujímá, — i domníval se, ovšem právem, že by mu to velmi mohlo překážeti, aby zas byl uznán co Římský král a vrchní ochránce církve. Staral se tedy také král Václav o to, aby na Pražských školách kvašení myslí pro Viklefovo učení přestalo; poněvadž však mezi ostatními třemi národy na universitě o Viklefovy články rozepří nebylo, než toliko v Českém, svoláni jsou jenom údové z toho národu ke schůzi, aby o té věci jednali. Tato schůze stala se dne 20. května 1408 v domě národu Českému náležitém, totiž u Černé Růže na Příkopě. Sešlo se tam 64 doktorův a mistrův, 150 bakalářův a asi 1000 českých studentův, a byli mezi nimi přívrženci strany pokroku jakož i strany všem novotám se protivující; přítomen byl mistr Kliment z Mnichovic, farář ve Vraní, toho času rektor university, kterýž schůzi předsedal, potom mistr Jan Eliae, arcidékan Plzeňský, mistr Stanislav ze Znojma, mistr Ondřej z Brodu (Německého), kanovník u Všech Svatých, mistr Jan Hus, mistr Štěpán z Pálče, mistr Jakoubek ze Stříbra a jiní. Po přečtení týchže nahoře řečených 45 článkův Viklefových protivovali se Hus a přátelé jeho, aby jen zhola

odsouzeny byly, pravíce, že jsou mezi nimi mnohé, které, když se jim dobře rozuměti chce, svou pravdu mají. Konečně zůstalo se na tom, že žádný úd národu Českého na universitě oněch článkův držeti se nesmí ani jim učiti, pod trestem vyloučení z university, však tak, aby se tato zápověď vztahovala toliko na smysl jejich kacířský, bludný neb pohoršlivý. Mimo to zapověděno, aby pouzí bakaláři v kollejích čtli o třech spisích Viklefových, které se nazývaly Dialogus, Trialogus a De eucharistia čili o večeři Páně.

Krátce před touto schůzkou u Černé Růže vedena jest před arcibiskupským soudem nová pře o kacířství zdvižená proti Matějovi z Knina řečenému Pater. Smýšlel bludně o večeři Páně, jmenovitě o zůstávání chleba ve svátosti. Musel odvolati, nežli se z arcibiskupského vězení na svobodu dostal. Po řečené schůzi bylo zas více osob žalováno před generalním vikářem, doktorem Janem z Kbelu, totiž Mikuláš z Velenovic řečený Abraham, farář u sv. Ducha na Starém městě Pražském, Sigmunt z Jistebnic, bakalář svobodných umění, a jiní někteří. Výslechu Abrahamova byl i Hus jakožto přísedící přítomen, i stala se hádka mezi ním a Kbelem o přísahu, kterou Abraham k živému Bohu činil, vikář pak žádal, aby přisahal na evangelium a na krucifix. Husovi zdálo se, že zbytečně Abrahama týrá, a bránil jej, žeť jest více přisahati ku stvořiteli nežli ku stvoření, z čehož Kbel však rozhněval se, a k Husovi pravil, že jest zde k slyšení ne k opravování. Abraham byl na to odevzdán Pražskému inkvisitorovi, knězi Jaroslavovi z řádu Minoritského, titulárnímu biskupovi Sareptskému, kterýž jej do žaláře zamknouti dal. Tu se Hus zaň přimlouval, avšak nadarmo snažil se, z té vazby ho vybaviti; arcibiskup Zbyněk pak v několika dnech vypověděl řečeného kněze Abrahama z arcibiskupství svého. To mistra Jana Husa tak dopálilo, že jal se arcibiskupa směle kárati za to, že lenivým a hříšným kněžím úplnou svobodu dává, však právě ty nejpilnější pastýře stáda svého vyhání. Takovým vystupováním Husovým byl arcibiskup uražen, a od té doby počalo se rozdvojení mezi nimi, které potom vždy víc a více rostlo.

Arcibiskup také se nespokojil s rozhodnutím národu Českého na universitě o článcích Viklefových, že byly toliko pod výminkou zapověděny, totiž jen v nepravém, kacířském smyslu svém. Král Václav jej žádal, aby veřejným činem světu osvědčil, že v Čechách žádného kacířství není. I svolal proto arcibiskup na den 17. července 1408 do svého dvora v Menším městě Pražském synodu kněžstva, a tu slavně vyhlásil, že po učiněném pilném úředním vyšetřování nyní žádný bludař ani kacíř v celé zemi více se nenachází. Mimo to pak nařídil, aby všickni mistři, bakaláři, studenti neb kněží a jiní věřící, kteří nějaké Viklefovy knihy v rukou mají, je do jistého času v pokladní komoře arcibiskupské složili, aby se prohlédati mohly. Někteří čeští mistři, kteří od všelikých novot upustili a nyní proti Husovi stáli, jakož byli doktor Jiří z Boru, mistr Ondřej z Brodu, mistr Jan Eliae a kanovník Adam z Nežetic, radili arcibiskupovi, aby nad těmi knihami nové soudní jednání zavedl, a ve kterých by byly bludy nalezeny, ty aby dal spáliti, v čemž jich arcibiskup uposlechl.

Tu přišel první Jan Hus se svými knihami, a odevzdávaje je arcibiskupovi pravil k němu, že jej žádá, najde-li v nich nějaký blud, aby jej poznamenal, že on rád veřejně to míní vyznati, co jest blud. Po něm učinili také jiní, a sešel se z měst Pražských znamenitý počet knih, nad kterými měl soud držán býti. Toliko pět studentů zpěčovalo se, knihy své vydati, učiníce odvolání ve jmenu svém a všech těch, kteříž by s nimi chtěli držeti, k samému papeži proti rozkazům na synodách vydaným, jmenovitě proti vydání Viklefových knih, což prý proti právům učení Pražského čelí. Učinilo to vůbec veliký hluk po Praze, lid reptal a studující mládež vyvěšovala hrubé, potupné listy na ulicích Pražských proti arcibiskupovi, kanovníkům a oněm nahoře jmenovaným rádcům.

Rozepře o tři hlasy na universitě Pražské. 1409.

Král Václav jsa upokojen veřejným svědectvím Pražské synody, že v Čechách kacířstva není, s důvěrou vyjednával s kardinály a s dvorem Francouzským, doufaje, že nyní tím snáze bude moci skrze ně za pravého krále Římského uznán býti.

Pro odstranění posavadní dvojice papežské stal se zatím již r. 1408 rozhodný krok, neboť kardinalové obou papežův, odstoupivše od nich, sešli se v městě Livorně, odkud vydali v červenci 1408 prohlášení celému křesťanstvu, že se má 25. března 1409 v městě Pise sejíti všeobecný sbor církevní, kterýž má oba papeže, Řehoře XII. v Římě a Benedikta XIII. v Avihoně, ssaditi, a jediného, pravého papeže zvoliti. K tomuto úmyslu všichni římskokatoličtí křesťané s velkou radostí přisvědčovali. Do té doby všecky vrchnosti duchovní a světské měly z poslušenství obou dosavadních papežův vystoupiti

a nestranně se chovati, až nový pravý papež zvolen bude.

Král Václav si dal na tom velmi záležeti, aby jeho poddaní, vystoupíce z poslušenství Řehoře XII., nestrannost tu zachovali, až by sbor Pisanský věc tu rozhodl. Přikázal nejprv praelatům, aby svou nestrannost osvědčili, potom žádal od Pražské university, aby také od sebe takové vyjádření vydala. Avšak proti všemu nadání zdvihl se odpor proti úmyslům královým, a popudil krále k jednání, jehož následky ukázaly se potom býti nanejvýš důležité a rozhodné. Arcibiskup omlouval se, že nemůže zrušiti poslušenství svého papeži Řehořovi přísahou slíbeného, kněží jeho též tak, a když rektor university, který tehdáž byl, mistr Henning z Baltenhagen, mistry do kolleje svolal, aby se dle vůle královy o tom usjednotili, že zachovají nestrannost k papežům, až církev zase jen pod jednou hlavou sjednocena bude, tu jenom národ Český jediný projevil ochotnost svou, že tak učiní, ostatní pak tři národové výslovně tomu odporovali, tak že rektor raději shromáždění beze všeho usnešení rozpustil, nežli by krále popudil vyjádřením university jemu nemilým. Arcibiskup uslyšev o tom, kterak v té schůzi Čechové a mezi nimi předně Jan Hus svou ochotnost osvědčovali, žeby z poslušenství papeže Řehoře vystoupiti a k nestrannosti přistoupiti chtěli, ještě více proti Husovi v mysli své zanevřel, a vydav dekret veřejný, latinsky i česky vyhlášený, zapovídal v něm Husovi co neposlušnému synu církve všecko další kázaní. Avšak Hus věda, že král i celý dvůr jeho s ním souhlasí a jej podporují, odvážil se tu ponejprv, arcibiskupa neposlouchati, a kázal jako dosud dále.

Král Václav zajev na podzim do Lužice a Slezska navrátil se v polovici prosince 1408 do Čech, a na nějaký čas v Kutné Hoře dvorem byl. Od oné schůze university, kde se mělo usnešení státi o nestrannosti k oběma papežům, a toliko Český národ svou ochotu k tomu osvědčil a druzí tři národové se protivili, vzrostlo záští mezi Čechy a Němci netoliko na universitě ale i v obyvatelstvě Pražském na nejvyšší stupeň. Byl sice mezi cizími národy také Polský, avšak od založení university Krakovské r. 1400 již ne tolik co dříve slovanských Polákův Pražské učení navštěvovalo, a národ Polský na něm sestával téměř jen ze samých německých neb poněmčilých Slezákův, Pomořanův a Prušanův. Tito cizí národové vzali si nyní z toho vyjednávání o nestrannost k papežům novou příčinu k najížďkám na Čechy, a dotýkali se svých českých kollegův velmi bolestně, spílajíce jim podezřelých a kacířův. Tu se Čechové úzce mezi sebou spojili, a k Husovi a přátelům jeho přidali se i ti údové Českého národu, kteří posavad náhledům Viklefovým a všem novotám v učení odporovali, jmenovitě také professoři Jan Eliae a Ondřej z Brodu. Bylť pak toho času zase mistr Jeroným Pražský ze svých cest po východních krajinách se navrátil, a pilně ve všem tom jednání svému příteli, Janu Husovi, po boku stál. Hus jako zpovědník královnin, jsa velmi dobře vídán při dvoře královském, podával dobrou naději, že nastávající boj proti třem cizím národům u dvora šťastně bude rozhodnut. I obnovili Čechové své dávnoleté stesky o svém neprospěšném postavení na universitě naproti cizincům. Byli od Němcův vždycky přehlasováni když se o udělování akademických úřadův, všelikých nadání a míst v kollejích jednalo, a museli dotud větším dílem za vděk přijímati učitelstvím po venkovských městečkách ba i vesnicích, kdežto zatím cizinci podělovali se nejvíce mezi sebou o čestná a tučnější místa v samé Praze. I vznikla v Češích spravedlivá žádost, aby se to nyní obrátilo, tak aby při všem jednání na universitě napotom Čechové tří hlasův užívali, a cizí národové jakožto přespolní aby se společně jedním hlasem spokojili, kdež to posavad bylo naopak.

Král Václav jsa v Kutné Hoře, obeslal tam rektora a jiné mistry Pražského učení, aby jemu konečně mínění university oznámili, zdali se k oběma papežům nestranně chce zachovati až do rozhodnutí na Pisanském sboru. Němci na universitě majíce povědomost toho, k jakým krokům Čechové se chystají, a obávajíce se nějaké sobě škodlivé proměny, již napřed mistrům své strany, kteří v Kutné Hoře před krále předstoupiti měli, naučení dali, jak by svou věc králi přednesli a jej za ochranu při svých posavadních třech hlasích žádali. Co zas byli Češi mezi poslanci od university, ti majíce mistra Jana Husa v čele svém doufali, že nyní nejspíše na králi toho dosáhnou, po čem již dráhně let toužili. Však jinak se stalo: král Václav již byl uslyšel o tom, kterak se Hus s arcibiskupem rozkmotřil a v hádky o náboženské věci vždy ostřeji se pouští, i mrzel se na to, mysle, že kardinalové na budoucím sboru Pisanském ve zle mu to pokládati budou, že takové věci trpí. Když tedy čeští a němečtí mistři s rektorem Henningem z Baltenhagen před Václava v Kutné Hoře předstoupili, osupil se král náruživě na mistra Husa řka k němu: „Ty mistře Jene a ten tvůj přítel Jeronym uvrhli jste naše království v podezření kacířství i spůsobili jste nám mrzutosti v cizině: my chceme,

aby ta věc opět napravena byla a jestliže jiní toho nepřetrhnou, kterým na tom záleží, tedy sami v to se vložiti chceme, a třebas ohněm k tomu přihlédneme!“ A obrátiv se k rektorovi a k Němcům pravil, že je v tom, co žádají, dobře míní opatřiti. Žádost Čechův, aby jim tři hlasy místo jednoho přisoudil, naprosto oslyšel. Hus a jeho přátelé téměř bez naděje krále opustili; než však z Kutné Hory odešli, obrátili se k svým mocným přátelům při dvoře, kteří vždy více stranu Českého národu drželi. Byl mezi nimi tehdaž právě Mikuláš z Lobkovic, písař královské urbury na Kutných Horách, muž ve knihách i ve zbrani dobře znalý a mezi milci

Ohlášení Kutnohorského dekretu v kolleji Karlově, že Čechům 3 hlasy, cizincům 1 hlas míti náleží, 26. ledna 1409. (Str. 10.)

královými jeden z předních. Ten Husovi a přátelům jeho slibil, že se při králi o jejich prospěch zasadí; avšak Hus jsa ostrou domluvou královou dojat hluboce, hned po svém návratu do Prahy tak těžce onemocněl, že mu již ani života netušeno.

Mikulášovi z Lobkovic podařilo se brzy, krále Václava na Čechy udobřiti, když mu předložil, že co oni žádají, není zrovna proti samému založení Pražského učení, ve kterém ovšem o třech hlasích cizincův nic výslovně nestálo, ano že se to i s úmyslem císaře Karla, jakožto zakladatele, dobře srovnává. V tom přišli také poslové od krále Francouzského a z učení Pařížského ku králi na Kutnou Horu, a ti nejvíce přispěli k obrácení úmyslu králova, dotvrdíce to Václavovi, že na Pařížské universitě nikoliv cizí národové, nýbrž Francouzský tří hlasův ve všech volbách a poradách užívá, a ostatní dohromady toliko jednoho. Že pak císař

Karel při zakládání university Pražské úmysl svůj byl ohlásil, že chce, aby ona zřízena byla na spůsob Pařížské; tu král Václav poznav, že převaha cizích tří národů ve hlasování nezakládá se na zákonu alebrž jen na obyčeji, dal se tím snáze navesti k obrácení tohoto posavadního obyčeje, a svou mocí královskou rozkázal, aby Čechové na universitě Pražské budoucně tří hlasův, ostatní národové toliko jednoho dohromady užívali. I vydán jest o tom dne 18. ledna 1409 slavný královský dekret Kutnohorský znějící rektorovi a vší universitě Pražské, jehož obsah asi byl následující:

„Ačkoliv každý člověk každého člověka povinen jest milovati, přeceť potřebí jest, aby toto milování pocházelo z lásky zřízené; pročež cizinci přednost dáti proti domácímu není pravé; neboť pravá láska počíná vždycky sama od sebe, a tak na přátely podle posloupnosti přirozeného přátelství dále se rozšiřuje. Poněvadž pak nás hodnověrná zpráva dochází, že národ Německý, v království tomto Českém žádného obyvatelského práva nemající, ve všech věcech, o kterých se při učení Pražském jedná, tři hlasy sobě přiosobil k užívání, ješto národ Český, pravý této země dědic, toliko jeden má a ho užívá: pročež považujeme to za nespravedlivé a velice neslušné, aby prospěchův obyvatelův zemských cizí a přespolní lidé v hojnosti měli požívati, oni pak škodlivým nedostatkem cítili se sklíčeny; i nařizujeme rektorovi a universitě a naskrze míti chceme, aby napotom národ Český při všech radách, soudech, zkouškách, voleních a jakýchkolivěk jiných nadáních a zakládáních, podle toho zřízení, kterého národ Francouzský v universitě Pařížské a též jiní národové v Lombardii a v Italii užívají, ke třem hlasům všemi spůsoby připustili, a jej při tomto privilegium na budoucí věčné časy zanechali v pokoji a bez překážky."

Ze spůsobu toho dekretu poznati můžeme, že jej spisoval písař národu Českého vřelý milovník; krále Václava však přední účel při té věci byl toliko takový, aby dle příkladu Čechův, kteří byli ochotni zachovati nestrannost v otázce o poslušenství k papeži, také všecky jeho ostatní země takovou nestrannost u sebe prohlásily a zachovaly, jakož také hned v několika dnech, 22. ledna, rozeslal z Kutné Hory rozkazy po celé říši své, aby od té chvíle pod těžkou pokutou nikdo více Řehoře XII. ani za papeže neměl, aniž jeho co papeže poslušen byl.

Hned po projití toho dekretu o třech hlasích dostal mistr Jan Hus opis jeho cestou soukromou do Prahy, a když jej v těžké nemoci ležícího navštívili mistři Jan Eliae a Ondřej z Brodu, tuť je tím dekretem radostně překvapil, prose jich, kdyby on umřel, aby věrně stáli o spravedlivost a osvobození svého národu.

Ohlášení Kutnohorského dekretu stalo se slavným spůsobem skrze královského úředníka ve velké síni kolleje Karlovy dne 26. ledna 1409. Čechové vyslyšeli jej s velkým potěšením a pánu Bohu děkovali, Němci však se náramně pobouřili a umlouvajíce se s vyhrůžkami ze síně vycházeli.

Kterak Němci opustili učení Pražské a do Němec odtáhli.

1409.

Jak bylo viděti, nemínili Němci tomuto královskému dekretu se podrobiti, vyhledávajíce cesty, jak by se ta věc ještě dala zvrátiti. I učinili již dne 6. února 1409 žádost ku králi pod pečetmi všech tří cizích národův, dávajíce v ní králi na uvážení, že svých tří hlásův posavad vším právem užívali, a jestližeby tento dekret královský, nevědomo prý, z čího návodu prošlý, měl platnost míti, že by jim to byla věc velmi těžká a nesnesitelná, žeby tito tři přespolní národové na universitě zkaženi a zmařeni byli, a žeby z toho i celá universita na zmar přijíti musela. Dále navrhovali králi, jestliže národ Český myslí, že nějakou křivdu trpí, když s ostatními třemi v rovnosti jest postaven, že oni se s tím spokojiti chtějí, aby král národ Český naskrze oddělil od nich, tak aby měl svou zvláštní radu, zvláštní soudy, zvláštní zkoušky a volení úředníkův, zkrátka tedy zvláštní universitu, a ostatní tři národové též zvláštní. Důvody v té žádosti uvedené byly potud pravé, že mělo-li obecné učení dle tehdejšího smyslu býti skutečně obecné a všem křesťanským národům přístupné, mezi domácími a přespolními žádný rozdíl činěn býti nesměl. Avšak ukázalo se, že takový obecný ústav čím dál tím hůř prospěchům národu Českého nesloužil, a vyhovělo se tímto rozkazem královským skutečnému přání a prospěchu velké většiny národu Českého. Universita Pražská musila se tím spůsobem nyní státi skutečným jměním národu. Němci myslili, že obyvatelstvo Pražské, majíc velké užitky z valného navštěvování university z cizích zemí, samo se protivovati bude uskutečnění královského dekretu, obávajíc se, že cizí národové učení Pražské valně opustí a oni tím velkou ujmu na svých živnostech utrpí; avšak mimo Němce v Praze

osedlé, kteří vždy více k Německé říši nežli ku království Českému hleděli, nikdo z domácích se nehnul a neozval.

Nicméně všickni údové university, kteří byli z tří cizích národův, učinili mezi sebou písemnou úmluvu a k tomu přísahou vespolek se zavázali, že se rozkazu o třech hlasích národu Českého naskrze nepodrobí, nýbrž že se chtějí o to zasaditi, aby tento rozkaz odvolán byl, což kdyby se nestalo, a oni při svém posavadním chvalitebném obyčeji zachováni nebyli, že pak chtějí z učení Pražského vyjíti a k němu nikdy více nepřicházeti. To všecko jedenkaždý vyplniti slíbil pod pokutou klatby, zbavení cti a zaplacení sto kop grošův českých. A tak to jednání o tři hlasy trvalo ještě víc než tři měsíce; Čechové i Němci vysýlali často posly své ku králi, kterýž ten rok, jak se zdá, ponejprv na svém novém hradě Točníce obýval, avšak mezi tím také na jiných sídlech svých se zdržovával.

Král Václav a jeho radové nedali se však ve svém prohlášeném předsevzetí nižádným spůsobem zviklati, a zůstalo při tom, že Českému národu na universitě tři hlasy náležejí.

Němci užívali své převahy a moci nad celým učením bez přetržení po ten celý čas, nikterak jí z rukou svých poustěti nechtíce, avšak zkoušky na mistrovství a bakalářství nebyly více předsevzaty, a když o sv. Jiří přišel čas k volení rektora a děkana fakulty svobodných umění, Němci vždy ustoupiti nechtěli; k volení nepřišlo, a starý rektor Henning z Baltenhagen znamení moci rektorské z rukou nedal. Starým děkanem fakulty svobodných umění byl mistr Albert Warrentrappe z Münsteru. Když to tedy jinak nešlo, muselo se k vykonání rozkazu královského užiti prostředku důrazného. I byliť 9. května 1409 z královského rozkazu mistři všechněch čtyř národů do kolleje Karlovy povoláni, a když všichni pohromadé byli, vstoupil do kolleje jakožto posel královský pan Mikuláš z Lobkovic, s ním všickni konšelé Starého města Pražského a za ním nemalý zástup oděncův. Tu oznámil pan Mikuláš ještě jednou slavně vůli královskou, a jediní Čechové svou ochotnost k poslušenství osvědčovali, kdežto Němci jako dosud zůstávali při svém odporu. I museltě pan rektor Henning z Baltenhagen v jizbě fakulty svobodných umění vydati klíče od pokladnice, pečeť rektorskou, matriku university a klíče od knihovny, kteréžto věci pan Mikuláš prozatím pod své opatření vzal. Potom sestoupil do prvního dvora v kolleji, a tu všem mistrům vůkol stojícím veřejně četl oznámení od krále, že tenkráte z vůle své královské sám sekretáře svého, mistra Zdeňka z Labouně, za rektora university, a mistra Šimona z Tišnova za děkana fakulty svobodných umění zvolil. Tyto dva jmenované mistry také hned pan Mikuláš na jejich úřady usadil, nebera nijakého ohledu na vášnivý odpor Němcův, kteří se proti tomu pozdvihli. Bylo ovšem hnutí veliké v kolleji Karlově, a vášnivě s obou stran proti sobě mluveno, avšak předce nikdo proti druhému ruky nevztáhl. Němci pak vidouce opravdivost, začali hned plniti, k čemu se byli mezi sebou vespolek zavázali, i skládali věci své chystajíce se na cestu. Hned ty dni po oné schůzi v Karolíně, po 9. květnu, vyšlo 2000 mistrův, bakalářův a studentův z Prahy, později zase 3000, a mnozí také porůznu, a tak se stěhovali houfně pěšky, jezdecky a na vozích tu na západ tu na půlnoc rozcházejíce se po rozličných krajinách německých, odkud který byl domovem. Mnozí byli prý na cestě ještě v Čechách oloupeni a násilím ztýráni, jak souvěký kronikář a spoluúd učení Pražského vypravuje, maje radosť z jejich škody. Brzy nebylo více v Praze německých mistrův a studentův leda něco málo na fakultě právnické, která, jak jsme již k roku 1372 vypravovali, vlastní universitu na Pražském učení tvořila, a hádkou o tři hlasy dotknuta nebyla. Avšak i ti po některém čase z Prahy se vytratili. Mnoho-li mistrův a studentův Pražské učení tehdáž opustilo, nedá se s jistotou určiti; větší díl z nich náležel k někdejšímu národu Saskému a Polskému, a sice tohoto posledního jen části německé, protože co byli skuteční Poláci, sležští a pomořanští Slované mezi nimi svorně s Čechy zůstávali a z Prahy neodcházeli. Menší byl počet vystěhovalcův někdejšího národu Bavorského, protože v poledních Němcích bylo již několik malých universit zřízeno, a tudíž z těch stran již méně studentův do Prahy přicházelo. Největší počet vystěhovalcův se zas v Lipsku shledal, kdež markhrabata Míšeňští hned toho roku 1409 novou universitu založili. Také všecky ostatní university, které tehdáž již v Němcích byly, Pražskými studenty mnoho získaly. Avšak potom prý mnozí z těch, kteří tehdáž z Prahy vyjeli a vyšli, dlouho jsou po Praze toužili, proto že se jim zde tak dobře vedlo. I samým Pražanům bylo žel po vystěhovalých studentích, neboť trpěli ztrátu ubytím činže a výdělku. Však nejvíce týkalo se to, jak se zdá, jen německého obyvatelstva Pražského, které vždy ještě všecky obchody a živnosti ve svých rukou mělo: Čechové naopak radovali se z toho, ma-

jíce naději, že o svém zvelebení budou moci s menšími překážkami pracovati, a mistr Jan Hus, kterýž se mezi tím časem zase uzdravil, brzo po odejití Němcův na kazatelně v Betlemě dal průchod citům svým, řka k posluchačům: „Dítky! Pochválen buď Bůh všemohoucí, žeť jsme Němce zapudili, že máme, oč jsme se zasadili a jsme vítězi; a zvláště děkujte panu Mikuláši Augustinovu (totiž z Lobkovic), poněvadž jest vymohl to ku prosbám našim u krále!“

Sluší pak znamenati, že často zmíněný Mikuláš z Lobkovic jest první nám z dějin známý předek slavného rodu někdy pánův nyní knížat z Lobkovic. Byl syn Marše z Újezda, českého rytíře, maje příjmí Chudý. Při královské urbuři na Kutné Hoře byl písařem již od r. 1406, a požívav potom zvláštní přízně

Němečtí professoři a studenti z Prahy se stěhují 1409. (Str. 11.)

krále Václava stal se r. 1416 nejvyšším zemským písařem. Jmenovali ho Mikulášem Augustinovým podle domu „u Augustinů.“ který mu v Praze náležel, sám pak psal se s počátku Mikulášem Chudým z Újezda anebo z Miličevsi; roku 1408 koupil statek Lobkovice, i psal se z Lobkovic, od roku pak 1418, když mu král zastavil hrad Hasištein, psal se z Lobkovic i z Hasišteina. Ve válce husitské bojoval potom na straně krále Sigmunta dosti udatně, a umřel r. 1435.

Odejitím cizích národů z učení Pražského zahynula sláva jeho na vždy. Náležela totiž universita Pražská dotud mezi nejpřednější a nejčtnější v Evropě a spojovala v sobě netoliko největší část učených a výtečníkův českých, ale téměř také celé učené Německo a jiné sousední národy. Počet mistrův, bakalářův a studentův přesahoval obyčejně 10.000, a byli mezi nimi synové cizích i domácích knížat, z rodův panských, rytířských a měšťanských, kněží všech stupňův a hodností, ba i cizí kupci, kteří aby svobod university užívati mohli, za údy její zapsati se dávali. K tomu všemu uvykli si Němci od časův císaře Karla až dosud Prahu za hlavní město Německé říše považovati, a panoval tudyž neobyčejně pestrý a hlučný život v ní.

Žeby to vše bylo konečně k vytlačení a úplnému zlehčení Čechův vedlo, to oni dobře poznávali, a proto také probudilo se sebevědomí v nich, a počaly úsilné snahy jejich o zachování národnosti své. Universita v takových okolnostech, majíc sloužiti ku prospěchu takořka všemu světu, nemohla byti ústavem národním, jsouc větším dílem v moci a pod správou cizozemcův, a přec byla zcela nadána na útraty národu Českého, který až posud mnoho měl z ní hmotné a duchovní škody a v celku malý užitek. Tuť ovšem, když se Čechové o odstranění těch všelikých nesrovnalostí pro zachování sebe samých zasazovati musili, nemohla universita Pražská zůstati ústavem světovým. Vyplnivši v plné míře úlohu, jakou jí vznešený zakladatel její, císař Karel, dal, stala se nyní ústavem českým, tak jako byly jiné university mezi tím časem povstalé, ku příkladu Vídeňská rakouskou, Heidelberská, Lipská a jiné německými, Krakovská polskou.

Konečně znamenati sluší, že provedením této proměny na učení Pražském zasazena jest první veliká rána Němectvu do Čech přišlému. Po té následovaly pak brzo jiné, tak že Němci po dvě století nemohli svou moc v Čechách opět obnoviti.

Po odejití Němcův z učení Pražského stalo se shromáždění všech mistrův a úředníkův jeho, v kterém uraděny jsou podle změněných okolností proměny v pořádcích a ve zřízení university, jejížto rozdělení na čtyry národy ostatně podrženo jest; a když došel čas rektorství mistru Zdeňkovi z Labouně, vyvolen jest o svatém Havle 1409 za rektora nyní již podruhé mistr Jan Hus.

Tři papežové najednou.

1409.

Dne 25. března 1409 stal se, jakž bylo umluveno, počátek všeobecného církevního sboru v městě Pise v Italii. Král Václav vypravil k němu královské rady a plnomocníky své, Václava, patriarchu Antiochenského, probošta Vyšehradského a nejvyššího kancléře, Těmu z Koldic, biskupa Míšeňského, pana Beneše z Chústníka a dva údy Pražské university a doktory práv, Jeronyma ze Seidenberka a Jana Naza. Těmto plnomocníkům na sboru dána jest také přednost přede všemi jinými, proto že kardinalové se byli zavázali, starati se o uznání Václava co krále Římského skrze veškeré křesťanstvo i skrze budoucího pravojediného papeže. Dne 5. června vyhlásil sbor oba posavadní papeže, Řehoře XII. v Římě a Benedikta XIII. v Aviňoně, za ssazené, a kardinalové přísahou zavázali se, že kdokoliv z nich za pravojediného papeže zvolen bude, nesmí dáti rozpustiti sboru dříve, nežli až uvedena a skrze něho a pomocí sboru dokonána bude všeobecně žádaná oprava církve ve hlavě i v údech. Na to 15. června zavřeli se kardinalové do konklave a po 11 dnech, 26. června, vyvolili jednohlasně kardinala arcibiskupa Milánského, Petra Filarga z Kandie, za papeže, jenž dal sobě jméno Alexander V. Byl to nejlepší přítel krále Václava, ale již 70letý stařec, mravů bezúhonných a úmyslův nejlepších, a však neuměje nikomu ani jen prosby odepříti, nevelmi za reformatora čili obnovitele církve se hodil, zvláště že se ve všem dal voditi od muže ošemetného a vládychtivého, Baltazara Kossy, kardinala-legata Boloňského. Nepřátelé obnovení církve nyní tím nestydatěji se ozývali, a nový papež neuměje odolati překážkám rozpustil sbor Pisanský již 7. srpna 1409, aby k potřebnému obnovení církve r. 1412 jiný sbor svolán byl. Tak zavedeny jsou všecky naděje upřímných přátel života církevního, ba bylo nyní ještě hůř: oba ssazení papežové, Řehoř i Benedikt, dokonce neuznávajíce práva sboru Pisánského nad sebou, nesložili důstojenství svého, a tak byli nyní tři papežové najednou. Benedikta poslouchali napotom ještě ve Španělích a ve Škotsku, Řehoře v Neapoli, v některých krajinkách Italských a v některých biskupstvích v Německu, ostatní křesťanstvo všechno přilnulo však k Alexandrovi V.

Záleželo nyní na Václavovi, aby co Římský král a vrchní ochránce církve vyhlášenou jednotu v církvi ve skutek uvedl a o všeobecné uznání Alexandra V. se zasadil. On znaje tuto povinnost svou, dal mnoho na tom sobě záležeti, aby ji vykonal. Avšak nastojte! ani ve vlastním království svém, v Čechách, nemohl poddané své Alexandrovi V. v poslušenství uvesti. Němci z university byli sice již pryč, a Čechové byli ochotni, nového papeže přijmouti, — avšak tu arcibiskup Zbyněk z Hasenburka a s ním jeho kapitola a větší část všeho duchovenstva českého vždy ještě nechtěli upustiti od poslušenství Řehoře XII. Král Václav nebyv od jakživa na duchovenstvo příliš laskav, nyní zase nanejvýš popuzen jest tím i se všemi dvořany svými k hořké nenávisti proti arcibiskupovi a proti českému kněžstvu vůbec. Když pak v červenci 1409 přišla do Prahy zpráva, že Alexander V. za pravojediného papeže zvolen jest,

tu vypukla zjevná válka mezi duchovenstvem a dvorem krále Českého. Jako před léty za arcibiskupa Jana z Jenšteina vysíláni jsou zas nyní královští služebníci s vojskem, aby kněžské statky loupili a v plen je brali. Arcibiskup Zbyněk nečekal, až královská ozbrojená moc naň sáhne, nýbrž dal se na útěk ze země. To i mnozí jiní důstojníci kněžští učinili, neboť královi milci velmi horlivě po těch pánech pásli a králův rozkaz s velkým zalíbením plnili. Zvláště pak dva z nich v tom se vyznamenávali, pan Vok příjmím Voksa z Waldšteina a rytíř Racek Kobyla. I trvalo toto záští od 22. července až do 2. září 1409. Teprv posledně jmenovaného dne dali se arcibiskup Zbyněk a Olomoucký biskup Konrad z Vechty strachem pohnouti, že opustivše Řehoře XII. s celým duchovenstvem svým k Alexandrovi V. přistoupili. Kterak všemu obyvatelstvu na tom záleželo a jak velká váha na ten skutek byla kladena, že se světská moc s církevní mocí smířila, to bylo pozorovati z neobyčejných radovánek, z této příčiny v Praze slavených. Hned téhož dne ve všech kostelích Te deum laudamus zpíváno; druhého dne pak zvonilo se třikrát velkým zvonem na radnici Starého města Pražského, a po posledním zvonění u večer zapáleno jest do šesti set radostných ohňů před domy na ulicích a na náměstích; purkmistr Petr Habart od Bílého Lva s mnohými konšely na kůň sedl, a ve slavném průvodě s trubači v čele projížděl ulice až do desáté hodiny v noci. Všickni si přáli štěstí k domnělému obnovení jednoty v církvi a k volbě papeže Alexandra V.

Hus co spisovatel český. Obžalován pro kacířské smýšlení.
1409.

Mistr Jan Hus spisoval traktaty a knihy česky i latinsky, avšak v českých jeho spisech původní povaha ducha a mysli jeho přirozeněji a ostřeji se pronáší, nežli ve spisech latinských, ježto obyčejným tehdáž způsobem po školsku skládal. A poněvadž vedle horlení náboženského byl nejvřelejším milovníkem svého národu Českého, hleděl především netoliko živým ale i psaným slovem českým na krajany své působiti. České jeho spisy nedosahovaly sice hlubokosti myšlének Tomáše Štítného, ale byly za to ještě více srozumitelné obecnému čtenáři. Počet jeho spisův jest dosti hojný, avšak největší dílo jeho jest Postilla, zavírající v sobě jeho kázaní, to jest výklady na evangelia, která se čtou přes celý rok na dni nedělní, již teprv r. 1413 na Kozím Hrádku dopsal. Od mistra Jana Husi pochází také náš nynější český pravopis. Až do těch dob Čechové totiž píšíce písmeny latinskými a nemajíce v abecedě latinské dost písmen k vyznačení všech zvuků jazyka slovanského, všelijak a neladně písmena hromadili a tím sobě čtení velmi obtěžovali. Hus pokoušeje se o usnadnění čtení kněh českých, zanechal hromadění písmen k naznačení zvukův, kterých nemá latina, a zavedl místo toho čárky a háčky nad písmeny, jakž jich až podnes užíváme. V naučení, kteréž o tom sepsal, velmi horlí na tehdejší Čechy, zvláště Pražany, že od dobrých způsobů mluvení upouštějí, a svůj jazyk němčinou hyzdí.

Ve snažení Husově v bohosloví vadila mu, při vší zběhlosti v písmě svatém, ve svatých otcích a v bohoslovecké literatuře středního věku, nedůkladnost jeho theologických studií, pro kterou neprohlížel vždy důsledkův a dosahu každého svého mínění, a nedá se zapříti, že v tom se jakási umíněnost a samolibost v něm jevila, pro kterou, aby z jednoho poblouzení se znáti nemusil, ve druhé upadal. A počínal si Hus nyní vždy směleji, čím větší pohoršení ve veškerém křesťanstvě podávala nynější trojice papežská, čím méně bylo naděje na brzké očištění církve od kněží nehodných; k tomu všemu mluvě s kazatelny veřejně proti kněžstvu a nemravnosti jeho, souhlasil ve smýšlení, jaké tehdáž při dvoře krále Václava panovalo, a vždy více a více pochvaly nalézal u lidu.

Hned roku 1408, když se byl Hus s arcibiskupem Zbyňkem rozhněval, použili toho jeho nepřátelé a podána jest arcibiskupovi ve jménu duchovenstva města i diöceze Pražské první žaloba na něj. Hus odpověděl na to dílem úsměšně, dílem se hájil velmi určitě. Nyní po vyjití Němcův z Pražského učení a po bezděčném uznání papeže Alexandra V. se strany arcibiskupa a jeho duchovenstva českého, obnovena jest předešlá žaloba na Husa, a ještě jí přitíženo, neboť k předešlým kusům ještě nové stížnosti přidány jsou. Nejznamenitější stížnosti byly mezi nimi tyto: že popouzí lid proti kněžím, Čechy proti Němcům, že učí zhrdati církví a tresty jejími, že nazval Řím sídlem Antikristovým, a že prohlásil každého kněze za kacíře, který za přisluhování svátostmi dává sobě platiti, že kacíře Viklefa veřejně chválil a jednou že prý se nestyděl vyjeviti žádost, aby po smrti octla se duše jeho tam, kdež i Viklefova jest. Tuto žalobu kázal arcibiskup mistru Husovi dodati s nařízením takovým, aby na jedenkaždý

článek stížností odpověděl zkrátka slovem: věřím, nevěřím, ano neb ne, a to před mistrem Mauricem Rvačkou, professorem písma svatého. Zdali Hus tak učinil, čili nic, neví se, zachoval se však pozdější spis od něho, v kterém na ty žaloby odpovídá. Mnohé věci dobře vysvětlil, mnohých jiných nepodstatnost dokázal, a co se týče žaloby, že na svých kázaních působí nenávist mezi Čechy a Němci, na to odpověděl, že mezi Čechy a Němci nikdy nepopouzel, nýbrž zajisté že jest mu dobrý Němec milejší, nežli špatný Čech, a byťby ten byl vlastní bratr jeho. Divné bylo zajisté také nařízení arcibiskupovo, aby se Hus vykázal, jakým právem v kapli Betlemské káže, a to ne lidu svému nýbrž cizímu, proto že při kapli vlastní farní osady nebylo, a z čí moci v té kapli drží se slavné služby Boží se zpěvy od něho a od jiných duchovních. Na to Hus krátce odpověděl, z čího nadání, povolení a potvrzení se to všecko děje, a aby každý jen do svého vlastního farního kostela na kázaní chodil, to že nikdež psáno není.

Zatím byl arcibiskup Zbyněk již r. 1408 od Pražských studentův u papeže obžalován pro rozkaz, aby Viklefovy knihy jemu byly odevzdány, čímž se dotknul práv university Pražské, potom pro jeho rozkaz, aby kněží pilně vykládali lidu nauku o večeři Páně, že po posvěcení není v hostii nic jiného, nežli tělo Kristovo, a v kalichu nic jiného, nežli krev Kristova, kterážto nauka jest prý dle udání těch studentův kacířská. Tehdáž byl ještě papež Řehoř XII. v Římě, a ten odevzdal tu při jednomu praelatovi z Kolína nad Rýnem, kterýž 9. prosince 1409 arcibiskupa v té příčině před sebe do Říma obeslal. Zatím zvolen jest nový papež Alexander V., a arcibiskup prvé, než ta lhůta došla, své posly, Jinocha, kanovníka Pražského, a mnicha Jaroslava Minoritu, biskupa Sareptského, s mnohými dary ku kardinalům a k papeži do Říma vypravil, kteříž tam oznámili, kterak všechny nepokoje v Čechách hlavně z článkův Viklefových pocházejí, kterak z návodu Viklefistův hyne všechna poslušnost k vrchnosti duchovní, neboť prý tresty církevní za nic považují, a učí, že spravování kněžstva přináleží světské moci, čímž prý i mnohé pány zemské přivedli na svou stranu, i samého krále Václava popudili k odejmutí kněžstvu mnohých statkův pozemských. Jednatelé strany Husovy v Římě se zdržující o tomto poselství arcibiskupovu ani zdání nemajíce ani netušili, že se jejich věc najednou obrátí. Pročež byli nemálo překvapeni, když od Alexandra V. dne 20. prosince 1409 byla arcibiskupovi Zbyňkovi bulla vydána, která úmyslu a žádosti jeho úplně zadost činila. Obsílka naň byla zrušena, všechny žaloby proti němu zamítnuty, a jemu rozkaz a plná moc dána, aby, příjma k sobě čtyry doktory theologie a dva doktory práv, vykořenil všecky bludy a kacířství v arcibiskupství svém, aby zapověděl pod klatbou všeliké učení Viklefské, odjal věřícím knihy Viklefovy a nedovolil kázati více mimo kollegiatní, farní a klášterní kostely na žádném jiném jakkoli svobodami a výsadami opatřeném místě.

Upálení knih Viklefových.

1410 16. července.

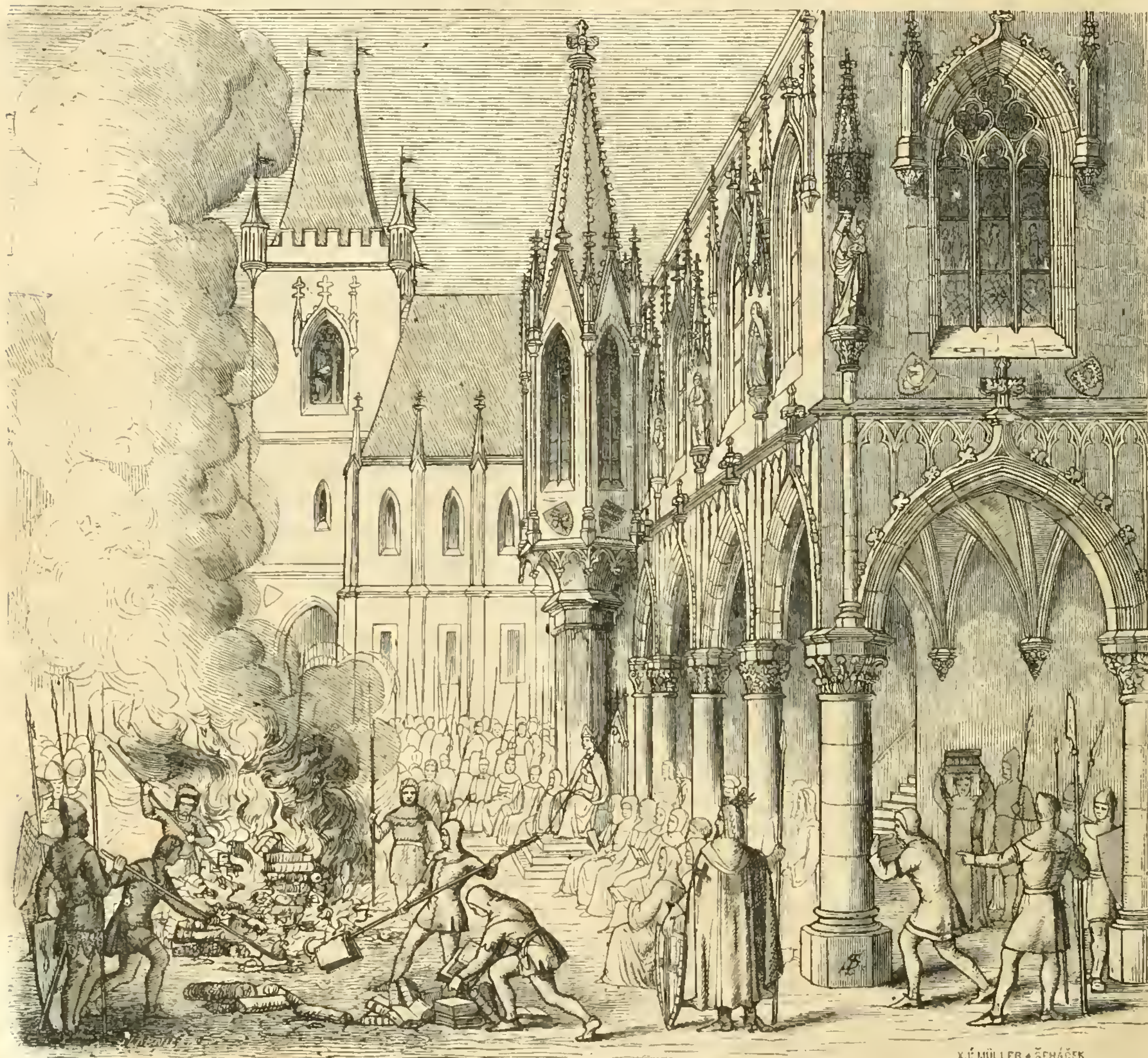
Osudná tato bulla papeže Alexandra V. dostala se teprv po desíti nedělích z Pistoje v Italii, odkud ji papež vypravil, do Prahy, tak že ji arcibiskup Zbyněk teprv 9. března 1410 veřejně mohl ohlásiti. Nadál se arcibiskup, že král Václav i pánové zemští jemu pomocni budou u vykonání této bully, i nemeškal, usaditi kommissí čtyř doktorův theologie a dvou doktorů církevního práva. Nikdo nepochyboval, že druhá část bully, týkající se kázaní v místech mimo kostely kollegiátní, farní a klášterní, čelila hlavně proti Husovi a jeho kázaní v kapli Betlemské, a Hus sám spatřoval v tom spiknutí farářův a mnichův proti sobě. I přidal se nyní veřejně ku přátelům svým, kteří onu při s arcibiskupem u Římského dvora vedli, a učinil hned proti té bulle odvolání k témuž samému papeži Alexandrovi, stěžuje si do toho, že papež zle zpraven byl, a že tu bullu od něho vyloudili, obešedše všecky právní obyčeje, cestami pokoutními a křivými.

Nemenší pobouření spůsobila ta bulla také na samém dvoře královském. I líčili dvořané a někteří nejvyšší úředníci zemští, jako byl pan Lacek z Kravař, co horliví ctitelové Husovi, arcibiskupa Zbyňka u krále zrovna jako nějakého zrádce vlasti, poněvadž prý sám přisvědčuje pomluvám od vystěhovalých Němcův v cizině roztrušovaným, že v Čechách kacířství se zmáhá; žádali pak na arcibiskupovi, aby dokázal, kdo jsou ti kacíři a kde? Ano tvrdili také mnozí, že bulla ani pravá není, nýbrž podvržena, koupena byvši prý za velikou sumu peněz u některého úředníka kancelláře papežské.

Mezi tím sestoupila se kommissí doktorův od arcibiskupa k tomu jmenovaných, a prohledši knihy oznámila výsledek vyšetřování svého, kterýž, jak předvídati bylo, zněl v ten smysl, že všecky knihy Viklefovy obsahují v sobě zjevná

kacířství, zvláště o svátosti oltářní. Když se o tom po Praze pověst roznesla, jedni se z toho radovali, však mnozí jiní nepokojili se tím a reptali; i položena jest obecná schůze universitě dne 15. června 1410 za rektorství mistra Jana z Ondřejova řečeného Šindel, doktora lékařství, kdež uzavřeno jest, že všecka universita o to ku králi půjde a jej požádá, aby spálení knih Viklefových překazil, poněvadž by z toho musil přijíti zmatek universitě, králi a všemu království.

Naproti tomu arcibiskup Zbyněk již druhého dne, 16. června, konečný rozsudek svůj

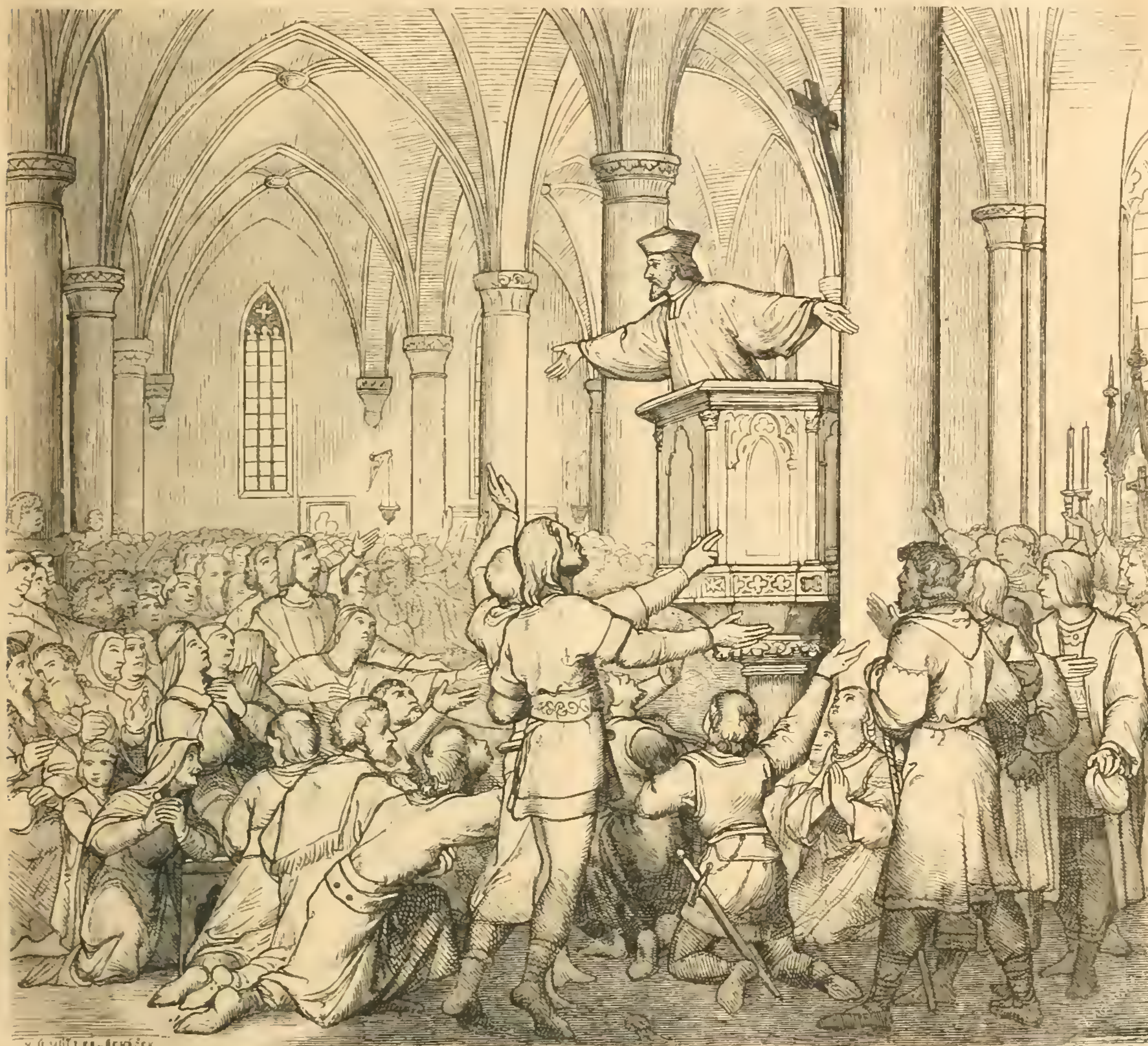

Pálení knih Viklefových v arcibiskupském dvoře v Menším městě Pražském 16. července 1410.

v té věci v synodě svého kněžstva v arcibiskupském dvoře v Menším městě Pražském ohlásil. Seděl na soudné stolici, a hned po kázaní, kterým synoda byla otevřena, kázal rozsudek sepsaný čísti. Obsah byl v krátkosti ten, že všecky Viklefovy knihy mají býti spáleny; kdož ještě knihy takové majíce, je neodevzdali, do šesti dní aby to učinili pod pokutou klatby církevní; konečně aby se též pod pokutou klatby nikdo neopovážil, ve městech Pražských na místech soukromých, tedy také v kaplích, lidu kázati.

Tento rozsudek vyhlásil se pak po celém arcibiskupství Pražském a po biskupstvích Olomouckém a Litomyšlském.

Následkem krokův od university u krále učiněných poslal král k arcibiskupovi tázat se, co míní učiniti? Arcibiskup boje se krále Václava, dal mu odpověděti, že bez jeho vůle nic nemíní s Viklefovými knihami začíti. Na to k žádosti krále Václava k tomu přivolil, že k vykonání rozsudku svého nepřistoupí, pokudby nepřišel starý markhrabě Jošt do Prahy. Jošt zajisté považován byl za muže učeného, kterýžby v té věci mohl nalezti ještě nějakého pro-

Hus na kázaní v Betlemě posluchačův se dotazuje, chtějí-li při něm státi? 1410. (Str. 18).

středku. Také knihy Viklefovy znal, an mu byl Hus sám před léty poslal opis jednoho Viklefova spisu, Trialogus řečeného, jejž Hus také do češtiny přeložil.

Universita zatím nelenila prohlásivši se na novo, i také listem pod svou pečetí ve známost uvedši všem obyvatelům království Českého a markhrabství Moravského a jiným věřícím, že s rozsudkem arcibiskupa Zbyňka nesouhlasí, a že nechce, státi se mlčením účastna tohoto zlého činu, jakým by bylo spálení knih Viklefových. Takové vyjádření universita ovšem nevydala od sebe v tom smyslu, jakoby bludy v těch knihách obsažené snad schvalovala, nýbrž že za neroz-

umné pokládati jest, páliti díla učená, jednající mnoho o věcech, které se náboženství a církve ani netýkaly, a k tomu latinská, lidu samému nesrozumitelná, v nichžto učenci vždy mohli to, co za nepravé shledáno jest, vymísiti.

Mezi tím umřel papež Alexander V. 3. května 1410, a nastoupil pověstný onen kardinal-legat Boloňský, Baltazar Kossa, co papež pod jmenem Jana XXIII. Tu se hned Hus a přátelé jeho k němu odvolali, žádajíce za zrušení oné bully Alexandra V. Odvolání toto velmi obšírně všechny okolnosti a poměry vyličující sepsáno jest 25. června v kapli Betlemské, a osoby v něm jmenované byly: první mistr Jan Hus, urozený Zdislav ze Zvířetic slavného rodu z Wartenberka, mistr svobodného umění a študent v právích, Jan z Brandýsa, Beneš z Lysé, Petr ze Sepekova, Petr de Valentia, Michal z Drnovic a Jan z Landšteina, dílem bakaláři dílem študenti. Hus pak nepřestávaje v kapli Betlemské kázati, vykládal lidu nespravedlnost Alexandrovy bully, a že kněží do Říma křivou zprávu dali, jakoby v Čechách mnohých srdce kacířstvím byla sprzněna. Všechen lid rozdrážděn křičel: „Lhou, lhou!“, a byl těmi věcmi u veliký nepokoj uveden. Začaly se tyto pře a hádky zajisté již celého národu dotýkati.

Markhrabě Jošt zatím vždy ještě do Prahy nepřicházel, a arcibiskup Zbyněk nedbaje více na žádné odpory a protestace umínil sobě, s vykonáním svého rozsudku déle nečekati. I svolal ke dni 16. července 1410 praelaty, kanovníky a jiné duchovenstvo u velikém počtu do dvora svého v Menším městě Pražském, dav jej uzavřiti a v branách i vůkol všude svými many a žoldnéři silně osaditi. U prostřed dvora připravena jest hranice, kterou arcibiskup a všechno kněžstvo jeho obstoupilo, a tu snešeno jest do dvou set knih Viklefových, mezi nimi mnoho skvostných exemplářův, na hromadu složeno a podpáleno. Kněžstvo vůkol zpívalo hlučné Te Deum laudamus, na všech kostelích Pražských rozzvonily se všecky zvony jako hrany za mrtvé. Tak myslili kněží, „že mají konec všeho nátisku, píše starý kronikář, a z dopuštění Božího teprv byl začátek.“

Třetího dne po spálení knih Viklefových, 18. července 1410 vyhlásil arcibiskup Zbyněk klatbu na Husa, na Zdislava ze Zvířetic a všecky ostatní, kteří se s nimi byli k papeži Janovi XXIII. odvolali, jakožto na protivníky svého rozsudku a bully Alexandrovy, kteroužto klatbu ve všech kostelích v celém arcibiskupství kázal slavně oznámiti.

Nepokoje v Praze. Hus pohnán před papeže do Říma. 1410.

Účinek tohoto přísného jednání arcibiskupova byl zcela jiný, než jaký tento očekával, domnívaje se, že nyní všemu pojednou bude konec učiněn. Lid nedada se odstrašiti kletbami a pálením knih učených byl tím jenom ještě více podrážděn, a to v takové míře, že nyní přišlo k veřejným a násilným výstupům. Celá Praha rozdvojila se na dvě strany proti sobě rozhořčené. Mistr Jan Hus vystoupil na kazatelnu v Betlemě a jal se vykládati posluchačům svým, proč rozkazu jemu daného, aby více nekázal, šetřiti nemůže, an povinen jest více Boha nežli lidí poslouchati. Pak jim oznámil, kterak jej arcibiskup k radě kněží opravám církevním a národu Českému nepřejících se všemi jeho přátely do klatby dal, a kterak tudíž octnul se v odporu se svým představenstvem duchovním. „Nuže, milí přátelé, tázal se pak posluchačův svých, chcete-li se mnou státi?“ A odpovídal mu na to všeho množství pokřik přisvědčující, i ruce k němu vztahovali, na znamení, že všickni s ním za jedno státi chtějí. I nepřestával Hus, nedbav arcibiskupovy zápovědi, v kapli Betlemské bez překážky kázati, a také hned brzo po spálení knih Viklefových ohlásil a držel disputací v kolleji Karlově, že traktát Viklefův De Trinitate žádných bludův v sobě neobsahuje, vyzvav k tomu veřejným oznámením na vrata přibitým všechny, aby se dostavili, kteří by něco jiného chtěli tvrditi. Dle jeho příkladu a hlavně prý z návodu mistra Jeronyma Pražského též jiní mistři jiné Viklefovy spisy u veřejných disputacích hájili, zejmena mistr Jakoubek ze Stříbra 28. července, mistr Šimon z Tišňova 29. července, Zdislav Zvířetický z Wartenberka 30. července, mistr Prokop z Plzně 31. července. Na těch disputacích šlo to velmi z horka, a mnohá trpká i vtipná slova padla týkajíce se hlavně nepořádného života osob duchovních.

Mezi tím časem ujímal se lid Pražský věci Husovy a jeho přátel také veřejně, a hotov byl činně vystoupiti proti arcibiskupovi a rádcům jeho. Dne 22. července 1410 chtěl arcibiskup Zbyněk ve hlavním chrámě, maje okolo sebe asi 40 kněží a žákův, klatbu na Husa a přátely jeho slavně obnoviti; v tom se lid zbouřil, a arcibiskup i všechno kněžstvo muselo z kostela prchnouti. U sv. Štěpána na Novém městě Pražském chtěl kazatel jeden tutéž klatbu ohlašovati, a tu jej osm ozbrojených mužův přepadlo a tak ztryznilo, že ledva s životem z toho vy-

šel. Kněží zas a lid od nich se živící chtěli pak stejnou měrou opláceti se, a tak žáci z kůru u sv. Víta na hradě Pražském, jichž počet byl tehdáž veliký, pásli na každého, o kterém věděli, že s Husem drží, a kdekoliv takový se octnul na blízku, toho se chopili, mezi sebe do obecnice přivlekli a nemilosrdně metlami zmrskali.

Král Václav s celým dvorem svým proti arcibiskupovi a kanovníkům jeho náramně byl rozhořčen; nicméně uslyšev, jaké výstupy se dějí, aby ještě něco horšího uvaroval, pod trestáním na hrdle zapověděl, aby se obě strany nedráždily, a aby zpívání hanlivých písní jedněch proti druhým přestalo. Zároveň tomu chtěl, aby klatba církevní, od arcibiskupa na Husa a jeho přátele vydaná, bez účinku zůstala, ano ještě arcibiskupovi i to poručil, aby nahradil škodu majetníkům spálením knih učiněnou. Když se arcibiskup k tomu neměl, tu poručil král, aby jak arcibiskupovi tak i jiným praelatům a kněžím, kteří při pálení knih a při klatbě radni a pomocni byli, důchody se zastavily.

V tom čase přišli dva papežští poslové ku králi Václavovi do Prahy, aby mu dosednutí Jana XXIII. na apoštolskou stolici oznámili. K nim obrátil se nyní král, královna i mnozí páni čeští s prosbou, aby často řečená bulla Alexandra V. odvolána a zrušena byla. Král Václav i královna Žofie psali každý vlastnoruční listy ku papeži a kardinalům v záležitosti této a zvláště královna ujímajíc se horlivě svého zpovědníka, mistra Jana Husi, papeže snažně prosila, aby nedal zamykati a rušiti kaple Betlemské, kterážto jí i všem obyvatelům království Českého v slyšení slova Božího nanejvýš užitečna jest. Zvláště podle návodu Husova na uváženou podávala, že obmezování svobody slova Božího, žeby se toliko v jistých chrámích díti mělo, zřejmě proti příkladu Spasitele a proti písmu svatému čelí, Kristus Pán že kázal ve školách i na ulicích, na cestách a na moři, na horách, v polích i na poušti, a učenníkům pravil: jdouce po celém světě kažte evangelium každému stvoření. Psala v té příčině také universita, též purkmistři a konšelé všech tří měst Pražských, pan Lacek z Kravař, nejvyšší purkhrabí, jeho bratr Petr Strážnický z Kravař, pan Mikuláš z Potšteina na Žampachu, pán z Michalovic a jiní někteří zemští pánové, zasazujíce se o zrušení bully Alexandra V.

Dříve však nežli to se dělo, odevzdal papež Jan XXIII. Husovo odvolání proti té bulle čtyrem kardinálům, kteří svolali všechny doktory a mistry vysokých škol Boloňských, Pařížských a Oxfordských tehdáž právě v Bolonii přítomné, aby o Viklefových knihách své dobré zdání dali, co by s nimi mělo učiněno býti. Tu se většina těch mistrův vyjádřila, že spáleny býti nemají. A bylo to již po vykonaném spálení Viklefových knih v Praze. Mezi tím přišla nová žaloba na Husa od arcibiskupa Zbyňka do Bolonie, kde se papež zdržoval, že kázal mnoho bludu a kacířství, spolu se žádostí, aby Hus před papeže pohnán byl. Papež nemaje ještě listův od krále a královny České a od jiných prvé jmenovaných stran a osob, odevzdal tu při svému kardinálovi Odonovi de Colonna, pozdějšímu papeži Martinovi V., a ten přenáhliv se vydal obsílku na Husa, aby se před apoštolskou stolici postavil do 20. září 1410. I došla ta obsílka do Prahy v krátce po odejití papežských poslův z Prahy. I hned zas psali král Václav i královna Žofie nové listy jak ku papeži tak i ku kardinálům, aby se Hus před papežem postaviti nemusil, a královna ještě žádajíc kardinály o jejich přičinění se v té věci důvěrně jim na srozuměnou dávala, že jestliže oni tu věc nesrovnají, pán její, král Václav, s ní a s pány zemskými sám míní učiniti prostředek. Král i královna, jakož i všickni přátelé Husovi zajisté obávali se, aby se jemu, když by měl do Bolonie jíti, od mnohých jeho nepřátel, vystěhováním německých študentův z Prahy daleko široko rozptylených, na cestě nějaké úklady nestrojily.

Král Václav cítil se zvláště uražena tímto novým pohaněním zemí jeho, i žádal v psaní svém ku papeži, aby celá ta pře byla zrušena, že všecky žaloby o domnělém kacířství v Čechách jsou prý nejen nedůvodné ale i utrhačné; spor o spálení knih Viklefových že sám chce ukliditi, ale že žádá, aby práva kaple Betlemské zůstala neporušena i aby odvolána byla obsílka Husova, proto že říši jeho se nehodí, vydati kazatele tak blahodárně působícího v nebezpečenství nepřátelům a zkormoutiti skrze to celý národ; má-li kdo co žalovati na Husa, ať prý to učiní před universitou Pražskou aneb před jiným náležitým soudcem u vnitř země České.

Mistr Jan Hus sám nejda do Bolonie tři prokuratory tam poslal, mezi nimiž byl přední jeho obzvláštní přítel mistr Jan z Jesenice. Peníze na ně Hus od svých přátel dostal.

Však nespomohly ani mocné přímluvy královské ani ostatních mocných přátel, ani omluvné články od řečených prokuratorův Husových kardinálovi Odonovi de Colonna podané: povídalo se, že jednatelé arcibiskupa Zbyňka v Bolonii daro-

vali papeži Janovi koně, koflíky a prsteny, kardinálům též drahé prsteny, aby Husovu odvolání slyšení nebylo dáváno, a on se přece musil stavěti. Kardinál Odo de Colonna nedbav ani na odvolání ani na to, že papež sám byl odvolání přijal a jinému poručil, když lhůta obsílky prošla, v měsíci únoru 1411 neuprositelně na Husa stanné právo vydal a pro neposlušnost klatbu nad ním vyřknul, kterouž dal i před papežským dvorem i jinde veřejně ohlásiti. Přišlo to ohlášení i do Prahy, a byla dne 15. března 1411 ve všech kostelích klatba proti Husovi ohlášena. Jenom mistr Křišťan z Prachatic, farář u sv. Michala na Starém městě toho neučinil, a Křižovníci řádu německého u sv. Benedikta, u nichž byla dvorská fara pro blízkost Králova dvora, neosmělovali se, takové ohlášení učiniti.

Dobrodružství mistra Jeronyma Pražského v Budíně a ve Vídni.

1410.

Brzy po upálení kněh Viklefových v Praze složil si mistr Jeronym, Husův přítel, věci své a zas se vydal na cesty. Tenkráte se obrátil do Uher, a přišed do Budína, kdež král Sigmunt sídlem byl, kázal ve slavném shromáždění u přítomnosti samého krále Sigmunta, též mnohých biskupův a praelatův. I přihodilo se mu zde, jako již dříve měl tuhé hádky v Paříži a Heidelberce o všeliké bludy, že mnohá Viklefova tvrzení zastával, a jimi velké pohoršení spůsobil. V patách za ním došly do Budína také žaloby naň od Pražského arcibiskupa Zbyňka, jehožto kněží pilně všecky Jeronymovy kroky sledovali. Král Sigmunt, nemaje k přirozeným krajanům svým obzvláštní lásky, jakž toho již dříve a ještě více později dokázal, hned Ostřihomskému arcibiskupovi nařídil, aby Jeronyma do vězení kázal vsaditi. Potom se král nějak jinak rozmyslil, dav Jeronyma v patnácti dnech zase z vězení propustiti, který se hned z Uher do Vídně odebral. Tam se o něm již napřed rozšířila pověst, že hlásá učení kacířské.

Vídeň tehdaž ještě neměla vlastního sídla biskupského. náležejíc do biskupství Pasovského, a byl tu toliko official biskupa Pasovského, Ondřej Grillemperk, farář městečka Láby na moravských hranicích. Ten z návodu některých mistrův a študentův tamější university dal hned mistra Jeronyma zatknouti a před svůj duchovní soud postaviti. Žaloba proti němu byla písemně podána, on však ji za křivou pokládaje jí odpíral. I byli svědkové proti němu postaveni, kteří jednohlasně proti němu vypovídali, a své výpovědi přísahami tvrdili. Tu prý se Jeronym počal přetvařovati, své bludy napraviti a odvolati sliboval, a biskupský official jsa obměkčen jeho proměnou, uložil mu, aby přísahal před údy university Vídeňské, že pod trestem klatby z Vídně neodejde, pokud jeho pře skončena nebude. Mistr Jeronym tuto přísahu složiv byl na svobodu propuštěn; biskupský official pak mu laskavě ponavrhoval, aby pro lepší bezpečnost před svými protivníky a pro ulehčení útrat do jeho vlastního domu se přistěhoval, že jemu na čas trvání té rozepře bytu a stravy zadarmo chce popříti. Mistr Jeronym však se za to officialovi zdvořile poděkoval, pravě, že na ten čas takové pomoci ještě nepotřebuje. Mezi tím oznámil svou příhodu písemně přátelům svým do Prahy, kteříž nemeškali všech možných prostředkův užiti jemu ku pomoci. Pražská universita sama psala universitě Vídeňské psaní velmi rozhorlené, a křivdu mistrovi svému učiněnou hořce jí vytýkala. Také psali rektor a mistři purkmistru a konšelům Vídeňským list přímluvný za toho prý znamenitého a mohútného svého spoluúda, zároveň také biskupskému officialovi, děkujíce mu, že se k mistru Jeronymovi tak laskavě zachoval.

Mistr Jeronym však mezi tím, nedbav na přísahu a závazek svůj, užil první příležitosti, a prvé než proběhla lhůta nového stání před soudem, utekl podtají z Vídně, a šťastně na Moravu se dostal, nalezna útočiště na hradě Bítově, kterýž tehdáž pánům Bítovským z Lichtenburka náležel. Z pevného toho hradu pozdravil officiala Grillemperka posměšným psaním dne 12. září 1410, v němž oznámil jemu, že vesel a v dobrém spůsobu zdraví u prostřed milých přátel zde na Bítově se vynachází; aby odpustil, že nezdržel slibu svého, poněvadž byl jemu násilně vynucen; že se právu nemíní vyhýbati, než samému státi mezi tolika sty nepřátely, žeťby snad official sám, jestli jej skutečně miluje, jemu neradil; na ten čas že provázek jest rozvázán, a on na svobodě, ale že může protivníky i svědky jemu do Prahy poslati a tam se s ním souditi, anebo před stolicí Římskou, kde obě strany mají stejně mnoho známostí; ostatně aby věděl, že byl na cestě v jeho kostele v Lábě, a pamětliv jsa jeho dobroty, že pozval sobě tamějšího školního učitele a městského písaře, a jinak že k službám jeho hotov jest.

Z toho psaní official Grillemperk tím více se rozhněvav, vydal ještě jednu obsílku proti Jeronymovi, a dal ji na dveřích kostela u sv.

Štěpána ve Vídni přibiti. Když Jeronym na tu obsílku ovšem nepřišel, vydal Grillemperk na něj klatbu, a oznámil ji 30. září listem svým Pražskému arcibiskupovi Zbyňkovi a Krakovskému biskupu, kteří oba tu klatbu ve svých kostelích také ohlásiti dali.

Tři Římští králové najednou.

1410.

Dne 18. května 1410 umřel falckrabě Ruprecht řečený Klem, protikrál Římský, jehož působení v říši bylo ještě chatrnější, nežli působení krále Václava, jehož tam nazývali lenivým. Tento Ruprecht v Čechách, Sasích a Branibořích nebyl nikdy za Římského krále uznáván, a nemohlo v těch zemích o novém obsazení německého trůnu řeči býti, proto že král Václav ještě žil a panoval. Čtyři kurfürstové protivné strany byli zas mezi sebou nesvorni, v tom se však všickni snášeli, že jen někdo z domu Luxenburského Římským králem býti má. Byli však nyní již jenom tři mužové toho rodu na živě, všickni bezdětní, totiž Český a Římský král Václav, Uherský král Sigmunt a Moravský markhrabě Jošt. Dva z protivných kurfürstův, Falcký a Trevírský, uznávali ještě papeže Řehoře XII., a poněvadž král Sigmunt té doby také ještě toho papeže se držel, podávali mu oni hlasův svých na Římské království. Druzí dva kurfürstové zas, Mohučský a Kolínský, nechtěli-li se vrátiti k poslušenství krále Václava, museli se tedy k markhraběti Joštovi přikloniti.

Král Václav porozuměv tomu, že se nové volení překaziti nedá, umluvil se s markhrabětem Joštem, že mu dá vlastní svůj hlas český pod tou výminkou, aby pak Jošt uznával jej za staršího krále Římského a budoucího císaře, až se totiž v Římě korunovati dá. Jošt jsa s tím spokojen získal s hlasem českým také saský. Dva kurfürstové strany Sigmuntovy však, chtíce volbu Joštovu předejíti, zvolili dne 20. září 1410 na hřbitově kostela Frankfurtského Sigmunta za Římského krále, ovšem jen třemi hlasy, proto že Sigmunt skrze svého plnomocníka, Bedřicha, purkhrabí Normberského, sám sobě dal dáti hlas Braniborský.

V několika dnech potom, totiž 1. října 1410 stala se v témže Frankfurtě volba druhé strany, i padly hlasy Mohučský, Kolínský, Český a Saský na markhraběte Jošta. Tak se stalo, že jako byli toho času tři papežové najednou, říše Německá měla také tři Římské krále najednou, všecky tři Luxenburky ještě na živě jsoucí. Co z toho mohlo pojíti? zajisté nic jiného, nežli nejhlubší poklesnutí vážnosti, moci a důstojnosti papežův a Římských císařův, nejpřednějších náčelníkův celého křesťanského světa.

Poláci a Čechové. Bitva u Grünwaldu. První vystoupení Jana Žižky.

1410.

Nebylo nikdy ani dříve ani později důvěrnější přízně a srdečnějšího obchodu mezi dvěma bratrskými národy, jako bylo mezi Čechy a Poláky v prvních dvou desítiletích patnáctého století. Tenkráte drahný počet Čechův stěhoval se do krajin Povislanských mezi Poláky, hledaje tam lepšího opatření pro sebe, a zas nemálo Polákův bydlívalo v Praze zvláště za příčinou učení se na universitě a duševního vzdělání, jakož také Poláci na universitě majíce tehdáž ještě vždy neporušený cit slovanský v sobě, za posledních půtek Čechův s Němci o nadvládu na učení Pražském co praví bratří k Čechům stáli. Jako Litvíni v kolleji Litevské, tak i Poláci přiučivše se v Praze jazyku českému, v kterém se tenkráte již mnozí znamenití spisové psali, šířili potom známost jazyka toho ve vlasti své, a jako někdy Poláci křesťanství od Čechův přijali, tak nyní i české nauky ochotně přijímali u sebe; a jako čeština stávala se bezmála jazykem dvorským při dvoře králův Polských, tak platila vůbec v Polště za jazyk vzdělanější a vybroušenější. Znamenati sluší, že také u jiných Slovanův, kteří k církvi římsko-katolické náleželi, čeština u vzdělanějších lidí obliby docházela, a že se tenkráte u západních Slovanův vůbec nestala čeština jazykem spisovním čili knížkovým, toho příčinou byly roztržky v české církvi, pověst o českém kacířství od Němcův tehdáž po celém světě pilně roztrušovaná a potom skutečné kacířství a vojny z něho povstalé. Proto římsko-katolické duchovenstvo v Polsku, v Uhřích a v Charvatech od té doby všemu, co českého bylo, na odpor se stavělo, a šíření se českých knih v zemích svých stavovalo.

Živý soucit k Polákům ukázal se u Čechův zvláště tohoto roku 1410, když král Polský, Vladislav Jagajlo se svým bratrancem Vitoldem, velkým knížetem Litevským, velkou válku proti Německým křižákům v Prusích podniknouti musil. Tento král podal se před léty ve své při s těmi křižáky na mocný rozsudek krále Václava; když však křižáci ve své spupnosti neustávali, tuť Vladislav Jagajlo nedrže se více rozsudku krále Václava, své násilné a

výtržné sousedy vojnou pokořiti si umínil. Král Václav maje za to, že Německým křižákům povinen jest pomáhati, strojil právě válečnou hotovost z Čech do Polska, k čemuž se ovšem Němečtí křižáci, kteří se na svých komendách v Čechách zdržovali, majíce také faru u sv. Benedikta vedle samého Králova dvoru v Praze, nejvíce přičiňovali. Čechové, Moravané a Slezáci však nemajíce teď již chuti pomáhati vrahům rodných bratří svých slovanských, jako to ještě za krále Jana činiti musili, u valném počtu samoděk do Polska běželi, aby pomáhali Polákům. Co zkušení válečníci byli od Poláků ochotně přijati, a větším dílem co vůdcové menších oddělení do jejich vojska vřaděni. Před jinými Čechy do Polska přišlými jmenují se především známý válečník Jan Sokol z Lamberka a rytíř Jan Žižka z Trocnova. I přišlo dne 15. července 1410 k veliké rozhodné bitvě mezi vsemi Grünwaldem a Tannenberkem nedaleko Královce ve východních Prusích, v které velký mistr Křižákův, Ulrich z Jungingen padl, a Poláci slavného vítězství dosáhli. V té bitvě mladý šlechtic polský, Zbihněv Olešnický králi Vladislavovi život zachránil, kterýžto stav se potom knězem a biskupem Krakovským byl největším odpůrcem Husitův v Polště. Avšak prý Čechové měli hlavní zásluhu o toto slavné vítězství, a jmenovitě Jan Žižka, maje prý sobě svěřeno řízení hrubé střelby, tak výborně ji uměl říditi, že bitvu na stranu Polákův rozhodl.

Tento Jan Žižka byl syn chudého zemana a narodil se okolo roku 1354 na otcovském statku Trocnově blíž Borovan v kraji Bechyňském. Pověst praví, že matka jdouc k dělníkům na pole, náhle jsouc uchvácena bolestmi pod dubem jej porodila. Tento dub stával po mnohá století, a řezávali si lidé, zvláště kováři, tříštky z něho, dávajíce je v topůrka kladiv svých, aby, jak tomu věřili, páže jejich silné bylo. Žižka byl dědicem jen několika dvorův a úrokův ve vesnici Trocnově a Čeřejově, a maje z toho jen skrovnou výživu byl hned v mládí přinucen, hledati štěstí svého po světě zbraní v rukou. V neznámém čase již ztratil jedno oko, a nepochybujeme, že v častých neblahých válkách mezi králem Václavem a panskou jednotou, jakož i ve válkách s králem Sigmuntem a markhrabaty Moravskými bojoval udatně a směle po boku slavných bojovníkův Sokola, Suchého Čerta, Racka Kobyly a jiných. Tak vzdělav se v umění válečném ukázal teprv po letech a již co stařec k sedmdesátému roku svého věku se blížící světu podivuhodné nadání své vůdcovské, kterým se stal tvůrcem nového válečního umění, železným ramenem zákona Božího dle mnění Husitův a neuprositelným mstitelem uražené cti národu Českého.

Když se král Václav o té valné porážce Německých křižákův dověděl, tu se v něm najednou vzbudil duch válečný, a křižáci uměli mu o divokosti a nebezpečnosti polských vojsk tolik namluviti, že spatřuje v tom velké nebezpečenství pro západní křesťanstvo, hned všecky poddané své do zbraně svolával, a sám se prohlásil, že osobně v čele vojska svého proti těmto Tatarům prý potáhne. Lichá to byla hrozba krále Václava, neboť Čechové jinak tomu rozuměli, a král Polský, Vladislav Jagajlo, Čechy a Moravany ubezpečil, že se od něho nemají čeho obávati. Nedělo se tedy ničeho, a Čechové, Moravané a Slezáci ještě drahný čas ve vojenských službách u Polákův zůstávali a Německým křižákům strašni byli, tak že Sigmunt, král Uherský, ještě r. 1411 dne 2. prosince písemně na bratra svého Václava doléhati musel, aby všecky Čechy, Moravany a Slezáky ze služby krále Polského domů povolal a toho přísně potrestal, kdokoliv se neposlušným ukáže.

Narovnání mezi Václavem a Sigmuntem.

1411.

Klatby na Husa a jeho přátele dne 15. března 1411 v kostelích Pražských ohlášené Pražané si nyní málo všímali, a arcibiskup Zbyněk nemoha, jako jeho farářové Pražští, od krále Václava toho dosáhnouti, aby mu jeho zabavené důchody a statky navráceny byly, dle vůle duchovních rad svých na města Pražská interdikt položil a tím všecky služby Boží a přisluhování svátostmi zastavil. Mělť ovšem právo k tomu, avšak opatrné a vhodné to nebylo, proto že se mu k provedení takového nálezu tehdáž moci nedostávalo; neboť zajisté, jak tehdáž věci stály, muselo to církevní roztržku v zemi toliko rozmnožiti a rozhořčiti, a zjevný boj mezi mocí světskou a duchovní spůsobiti.

Král Václav jsa tím ještě více uražen, počal náruživěji s arcibiskupem a Pražskými faráři nakládati; a hned po svátku ukazování svátostí, 24. dubna, byli vydrancováni. Nejvíce utrpěli faráři u sv. Jiljí a u sv. Mikuláše. Dne 6. května 1411 přišel na to král osobně a z nenadání do hlavního chrámu u sv. Víta, a svolav všecky kanovníky k sobě, dal si od nich ukázati všecky kostelní poklady, Kunšovi z Olbramovic, purkhrabí Karlšteinskému i konšelům Pražským pak

kázal, aby je na Karlštein odvezli, bezpochyby proto, aby jich arcibiskup zase na svém hradě Roudnickém neuschoval, jak to již přede dvěma léty byl učinil. Dne 5. června 1411 zas předsedal král Václav po dlouhém čase opět jednou osobně v nejvyšším soudě zemském, a dal tu od pánův a kmetův zemských vynesti zákon, že nikdo nemá o zemskou věc někoho před duchovní soud pohánčti, a těžké tresty ustanovil na přestupníky toho zákona.

Joštova smrt spůsobila obrat v této různici mezi králem Václavem a arcibiskupem. Zdálo se nyní jisté býti, že král Sigmunt stane se jediným Římským králem, a papeži Janovi XXIII. na tom záleželo, aby od Sigmunta uznán byl, poněvadž Sigmunt dosavad Řehoře XII. za pravého papeže uznával. Král Václav mohl to nejlépe u Sigmunta spůsobiti, aby od Řehoře upustil a k Janovi přistoupil. Proto papež Jan arcibiskupa Zbyňka proti Václavovi nepodporoval, a arcibiskup, vida, že ani interdikt mu nic nepomáhá, že kněží strany Husovy v ničem se naň neohlížejí a jeho nezachovávají, stal se povolnějším. Aby však Václav Sigmunta k poslušenství papeže Jana přivesti mohl, museli dříve oba na sebe rozhněvaní bratří býti smířeni. Počalo se tedy vyjednávání mezi dvorem papežským, uherským a českým, potom prostředkování míru mezi arcibiskupem Zbyňkem a králem Václavem.

Ku konci měsíce června 1411 přijel do Prahy posel krále Sigmunta, statečný hrabě Stibor ze Stibořic, vojvoda Sedmihradský, a spůsobil tu úplné a konečné smíření obou královských bratří domu Luxenburského. Král Václav slíbil dáti bratrovi hlas svůj k říši Německé na tentýž spůsob, jako před tím Joštovi, načež Sigmunt se podvolil, pomáhati Václavovi ku koruně císařské a nestáti sám o ni za živobytí jeho. Oba pak bratří zavázali se, péčovati o to, aby ostatní kurfürstové pochválili smlouvy té, a trůn německý aby z jejich domu nevyšel. Mimo to slíbil ještě Sigmunt, děliti s Václavem důchody a nápady z říše Německé, nechati jemu říšské svátosti a klénoty až do smrti, aniž mýliti jej kdy v držení koruny České a zemí k ní přivtělených, totiž Moravy, Slezska, horní a dolní Lužice, Luxenburska a jiných.

Následkem toho ujednání byl král Sigmunt Uherský dne 21. července 1411 ve Frankfurtě nad Mohanem podruhé, a to již jednohlasně ode všech kurfürstův na Římské království zvolen, a přiznával se již k poslušenství papeže Jana XXIII.

Narovnání mezi arcibiskupem a Husem.
1411.

Hrabě Stibor ze Stibořic, posel Sigmuntův, vedle poručení krále svého přičiňoval se v Praze také o obnovení pokoje církevního v Čechách. Obě strany, arcibiskup a duchovenstvo jeho, potom Hus a přátelé jeho, přestaly dne 3. července 1411 na mocném rozsudku krále Václava, jeho rad, též Rudolfa, kurfürsta Saského, hraběte Stibora ze Stibořic a pana Lacka z Kravař, kteřížto se právě v Praze zdržovali. Tehdejší královští radové byli: Václav patriarcha Antiochenský, Konrad z Vechty, biskup Olomúcký, Sulek, probošt Chotěšovský, Václav z Donína, Bohuše, komendor řádu Johanitského v Manětíně, Petr Zmrzlík ze Svojšína na Orlíku, král. mincmistr, a Mikuláš z Okoře na Vožici. Tito radové a výše jmenovaní tři pánové vydali již 6. července rozsudek svůj, kterýž hned ve dvoře královĕ na Starém městě Pražském ve schůzce znamenitého počtu pánův, rytířův, panoší, konšelův a jiných měšťanův Pražských čten jest. Pravilo se v něm, že všecky nevole mezi králem, arcibiskupem, duchovenstvem, městem a universitou vzešlé bez rozdílu mají přestati. Husovi a universitě přikázáno, aby obě strany ode všech rozepří upustily a prokuratory své z Říma nazpět povolaly; arcibiskupovi, aby se králi pokořil, aby klatby na kterékoliv osoby vydané zase odvolal a interdikt zdvihl, potom aby o tom všem učinil psaní k papeži do Říma, a jemu oznámil, že v zemi České o žádném kacířství neví, a které závady byly mezi ním, arcibiskupem, a mistrem Husem a jinými, o ty že jest narovnání učiněno králem a jeho radami; pročež že prosí, aby papež všecky klatby a jiné tresty, pro obvinění kohokoliv z bludu vyšlé, zase nazpět vzal a mistra Husa od osobního postavení se v Římě osvobodil. Také bylo zvlášť nalezeno, aby král navrátil a postoupil všecko, cokoliv statkův a obrokův arcibiskupovi a kněžím bylo odňato. Tak zdálo se, že dlouho trvající rozepře mezi arcibiskupem a mistrem Husem k dobrému narovnání přijde; arcibiskup sám přijav tento rozsudek bez meškání o milost u krále se ucházel.

Kterak sobě arcibiskup Zbyněk nové stesky vedl, do Uher zajel a umřel.
1411 28. září.

Arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hasenburka pět nedĕl po vyhlášení rozsudku dvorem

v Praze byl, však slyšení u krále Václava dosáhnouti nemohl, kdežto protivníci jeho, kdykoliv jim toho třeba bylo, před krále připuštěni bývali. Nebylo mu tedy možná, králi se pokořiti a jej na sebe ulaskaviti; jeho nepřátelé však prý u krále nových klepů naň nadělali, a tak králův hněv proti němu ustavičně na novo vzbuzovali. Mimo to mnohé nepočestné listy o arcibiskupovi psali, na vrata přibíjeli a na ulicích pohazovali. Kněží strany Husovy nepřestávali kázati a jednati ve smyslu staré církvi protivném. Arcibiskup chtěl svého probošta při hlavním chrámě u sv. Víta, Jiřího z Janovic, syna bývalého králova milce, Purkarta Strnada z Janovic, r. 1397 na Karlšteině zabitého, pro nějaké zavinění před svůj soud pohnati, avšak houf obecného lidu maje v čele některé z královy čeledi v odění s hrdostí a brannou rukou proti tomu se postavili, a to překazili. Pobrané obroky arcibiskupovým kněžím vždy ještě se jim nevracely, a někteří z nich dosud u vyhnanství zůstávali. V takových okolnostech bylo předvídati, že očekávané narovnání a smíření se nestane.

Mistr Jan Hus, maje beze své viny nejtěžší následky z nevyplnění toho rozsudku sám snášeti, podnikl nový krok k bezprostřednímu smíření papeže, sepsav pokornou žádost k němu, kterou ve slavné schůzce vší university v jizbě fakulty svobodných umění v kolleji Karlově dne 1. září 1411 četl. V této žádosti vyznával předně pevnou víru svou, že jest Kristus pravý Bůh a pravý člověk, že celý zákon jeho jest tak pevné pravdy, že ani žádná čárka ani žádný puntík z něho nemůže klamati, konečně, že svatá jeho církev na pevné skále jest založena, které brány pekelné nepřemohou. Proto že úmysl jeho není, aby něco kázal neb činil, co by vůli Kristově a svaté církvi obecné bylo protivné; neb že křivě naň udáno jest při stolici apoštolské od protivníkův pravdy, žeby byl učil lid, že v svátosti oltářní zůstává podstata přirozeného chleba; křivě, že když se pozdvihuje hostie, tehdy jest tělo Kristovo, a když se zase postaví, již není; křivě, že kněz, jsa ve hříchu smrtelném, nepůsobí svátosti; křivě, žeby měli páni světští duchovním odejmouti statky světské, a desátky žeby se neměly platiti; křivě, že by byl radil, aby duchovenstvo mečem bylo káráno; křivě vůbec, žeby byl učil neb kázal jakékoliv bludy neb kacířství, a lid jakýmkoliv spůsobem odvodil od pravdy. Také že pravda není, jakoby on byl býval příčina vypuzení Němcův, neb že oni šli dobrovolně, nechtěvše se podrobiti rozkazu královu. Dále vyložil příčiny, proč se proti Zbyňkovi, arcibiskupovi do Říma odvolal, zvláště z ohledu na kapli Betlemskou a proč osobně do Říma postaviti se nemohl, neb že úklady o hrdlo jeho byly strojeny jak doma, tak mimo království České, zvlášť od Němcův. Pročež že, když nyní s arcibiskupem přátelskou smlouvou smířen jest, pokorně žádá, aby od postavení se před papežem osvobozen a též jiných následkův zbaven byl, které z té rozepře proti němu povstávaly.

Tento Husův list byl pečetí university na svědomí čili potvrzení, že pravý jest, opatřen a do Říma odeslán. Arcibiskup Zbyněk však se byl před tím již z Prahy vzdálil, a tu 5. září 1411 stížný list ku králi Václavovi z Litomyšle psal, že se mu podle smlouvy a rozsudku neděje, pročež že ten rozsudek za zrušený považuje, a také slíbený list k papeži psáti nebude. Spolu oznamoval, že se míní odebrati ku králi Sigmuntovi Uherskému, a za prostřednictví v té věci jej žádati. Psav tyto stížnosti Zbyněk sotva tušil, že mu nebude dáno, ještě na tomto světě pomoci nalezti. Neboť již na cestě na Moravě těžce onemocněv a sotva do Prešpurka v Uhrách dojev, tam dne 28. září 1411, dříve nežli dvoru Sigmuntova dojeti mohl, umřel. Smrt jeho zbudila větší účastenství, nežli bylo očekávati; i protivníci zajisté dávali o něm svědectví, že byl muž dobrý a bezúhonný ve svém chování; Hus sám netajil nikdy své osobní úcty k němu, litovav toliko, že nebyl učenější a znalejší, aby sám uměje rozeznati otázky, o které spor byl, nemusel byl říditi se zdáním jiných rádcův méně ctihodných, nežli on byl.

Tělo jeho přivezeno jest do Prahy a pochováno v kapli v nové, to jest nynější věži chrámu u sv. Víta, kterážto kaple po něm podnes Hasenburskou slove, v níž také jeho náhrobní kámen se ukazuje.

Znamenati sluší, že tato nynější věž chrámová teprv po roce 1401 stavěti se počala a že nyní teprv do výšky pobočních lodí, to jest až ke zvonům, byla vyhnána. Stavitel Petr Parléř nejméně plných čtyřicet let na tom chrámě pracoval, a ještě celý zpodek dlouhé lodi po úplném stržení a odstranění předešlého, staršího chrámu postavil, tak že hrob sv. Vojtěcha, jakž v předešlém chrámu u prostřed dlouhé lodi stával, již r. 1396 zas u prostřed lodi nového chrámu místo své nalezl. Petr Parléř pro stáří od dalšího díla upustil, a r. 1398 jmenuje se syn jeho Jan Parléř co jeho nástupce. Petr Parléř však bezpochyby teprv po roce 1401 zemřel, jeho syn pak také r. 1407 již nebyl na živě, a známe toliko ještě jednoho nástupce jeho, jiného mistra Petra jinak Petrlika, který bezpochyby až do vypuknutí válek husitských na chrámě pracoval. Dlouhá loď kostela stávavši na místě před kostelem, nyní prázdné, byla bezpochyby jen u prostřed do výše bočních lodí

vyhnána, a prkenným stropem a šindelovou střechou přikryta; pokrajní zdi okolo kaplí byly sice také veskrz již zavřeny, avšak sotva do své patřičné výšky vyhnány. Věž pak nynější, založená na nepatřičném místě, bezpochyby již po smrti Petra Parléře, má tytéž rozměry šířky a výšky, co věž Svatoštěpánská ve Vídni, avšak až do kterého patra stavba její za vypuknutí válek husitských dospěla, o tom žádných zpráv nemáme.

Arcibiskup Albík. Hus proti papeži se obrátil. 1412.

Po smrti arcibiskupa Zbyňka vidělo se kapitule Pražské, že jí potřebí jest arcibiskupa u krále dobře náviděného, i zvolila Albíka, doktora práv i lékařství jakož i mistra svobodných umění a osobního lékaře krále Václava, kterýž jednou r. 1398 králi v těžké nemoci ležícímu život zachránil. Albík byl rodem z Uničova, královského města na Moravě, a přirozený Němec, muž nyní již letitý, který po celý život svůj umění a vědám oddán jsa, po tak vysokém důstojenství netoužil, a také dosud jenom nižší svěcení na kněžství měl. Pravili ovšem lidé o něm, že se v to arcibiskupství vkoupil, neboť měl prý mnoho peněz; avšak proti tomu svědčí, že byl příliš skoupý a neztrávný Němec, a že jsa již arcibiskupem rytířův a panoší ve svém komonstvě míti nechtěl, aby jim peněz rozdávati nemusel. Papež Jan XXIII. chtěl svým obvyklým svatokupeckým spůsobem arcibiskupství Pražské sám obsaditi, avšak kapitula Pražská neohlížejíc se na to, když král Václav Albíka za arcibiskupa přijal, také od papeže to vymohla, že Albíka 25. ledna 1412 v tom důstojenství potvrdil.

Albík z Uničova však v těch těžkostech a zmatcích, v jakých se tehdáž obecná církev nalézala, a v bouřích, které v jejím lůně děsným spůsobem vysoko zdvihati se počaly, ukázal se býti úplně nedostatečným na arcibiskupské stolici. Jsa v sešlém věku zbaven svého pohodlí soukromého života, neuměl si v těžkém postavení svém raditi a pouštěl uzdu běhu věcí, jak právě šly. S počátku utichly tedy rozepře mezi kněžími na nějaký čas, avšak rozepře Husova před papežovým soudem v Římě visící bez pohnutí stála; na Husův list k papeži psaný odpověď nedocházela, jakkoliv od Husa a jeho prokuratorův v Římě často na soudce o to bylo naléháno.

Většina vzdělaných Čechův a s nimi také většina veškerého národu s toužebností očekávala skončení této rozepře, týkající se tak vysokých žádostí národu. Však následky zdlouhavého a neupřímného chování se soudu papežského v té věci byly osudné. V Husových myšlenkách stávala se již proměna veliká: čím více jeho naděje na šťastné rozhodnutí jeho rozepře hasla, tím více počínal se svými přátely ohlížeti se po jiném prostředku, kterým by žádané opravy i tehdáž průchodu nalezly, kdyby i nejvyšší moc církevní jich připustiti nechtěla, a celá jeho strana spustivši se naděje na tichou, řádnou a všeobecnou opravu v církvi počala obraceti zraky k násilnému provedení jejímu i proti vůli nejvyšší moci církevní, a třeba jenom v Čechách a na Moravě bez ohledu na to, co mezi tím jinde bude. Nejvyšší moc církevní pozbyla u Husa a jeho přátel bývalé své vážnosti hlavně osobou nynějšího papeže, Jana XXIII. Nehodnější člověk snad nikdy neseděl na stolici sv. Petra, jako byl Jan XXIII., který se dříve Baltazar Kossa nazýval. Vědělo se o něm, že býval dříve mořským loupežníkem; potom dav se na kněžství uměl se papeži Bonifaciovi IX. zalíbiti uměním svatokupeckým, to jest šantročením s církevními prebendami, které ve všech zemích katolických těm, kteří nejvíce za ně podávali, ve jménu papežské stolice prodával. Jakožto kardinal-legat Boloňský vodil papeže Alexandra V. zcela po své vůli ošemetné, až ho prý, když svůj čas uviděl, konečně otrávil, aby se sám na jeho místo dal voliti. Co papež nejméně o to se staral, aby se splnilo, čeho veškeré západní křesťanstvo tak toužebně očekávalo, totiž aby se obnova církve ve hlavě a v údech provedla, anobrž všecka jeho snaha obrácena byla k panství jeho světskému. Což divu, že počali Hus i přátelé jeho spatřovati v tomto papeži nejvyššího Antikrista, jehož příchod proroci již dva tisíce let napřed oznamovali, a na nějž posledně Milíč ve svých kázaních tak živě byl poukazoval. Hned na začátku roku 1412 byla na učení Pražském při obyčejné disputaci od někoho se strany Husovy o tom zmínka učiněna, a potom také ve spis uvedena, že onen největší Antikrist, jenž přijíti má při skončení světa, nyní právě jest v držení nejvyššího důstojenství v církvi, a užívá nejvyšší moci nade vším lidem světským i duchovním, a to že nikdo jiný není, než papež; pročež že nemají křesťané jeho poslouchati, nýbrž jemu se protiviti jakožto úhlavnímu nepříteli a odpůrci Kristovu.

Mistři Jan Hus a Jeronym Pražský proti papežovým odpustkům.

1412.

Právě v ty časy, když se mysli českých horlitelů proti papeži Janovi nejvíce byly rozkvasily, přišli do Prahy v měsíci květnu 1412 dva papežští legatové, Václav Tiem, děkan biskupské kapitoly Pasovské, a jistý Pac de Bononia, nesouce s sebou pallium, znamení důstojnosti pro nového arcibiskupa Pražského Albíka, potom dvě bully od papeže 9. září a 2. prosince 1411 proti Ladislavovi, králi Neapolskému vydané. Král Ladislav totiž v Neapoli mocně panoval, a již také po vládě nad celou Italií bažil, kdež bez toho velké zmatky panovaly, a kde vlastenci dávno po sjednocenosti a politické moci toužili. Tomu se však vládychtivý papež Jan XXIII. mocně na odpor stavěl a všemi možnými prostředky Ladislava krále zkaziti chtěl. Že pak ten král Ladislav ssazeného papeže Řehoře XII. v mocné své ochraně měl, dalo to papeži Janovi vítanou záminku, sáhnouti naň církevními zbraněmi. I vydal řečenými bullami klatbu na něj a vyhlásil křížovou válku proti němu. Všem patriarchům, biskupům, arcibiskupům, prelatům a jiným představeným kostelův nařídil, aby veřejně v kostelích svých ohlásili, že král Ladislav uvržen jest ve klatbu jakožto křivopřísežník, odtrženec, rouhač, zpět upadlý kacíř a kacířů podpůrce, na něhož proto všecky pokuty upadají proti takovým těžkým zločinům vyměřené. Všichni křesťané mají se jeho a přívrženců̊v jeho za živa ve všelikém jednání vystříhati a s nimi žádného obcování nemíti, ani po smrti církevního pohřbu jim nedopouštěti. Kdoby proti tomu učinil, a takovému tělu dopřál pohřebu, že sám upadá v klatbu, od které nemá prvé býti osvobozen, pokudby toho těla sám vlastníma rukama nevyhrabal ze země a jeho nepohodil. Druhou bullou vyzýval papež všecky mocnosti a osoby křesťanské, světské i duchovní, aby jemu všemi silami svými byli nápomocni ku pronásledování téhož krále Ladislava a přívrženců̊v jeho, i konečnému zahlazení jejich, začež všem hříchův svých upřímně litujícím a je vyznávajícím, kteří by k obraně papežské země buď osobně do křižácké vojny táhli, anebo za sebe jiného ozbrojeného muže postavili, anebo aspoň peníze na vedení války proti Ladislavovi nakládali, takové samé odpustky uděluje, kterých bývají účastni ode dávna všichni ti, kteří k osvobození hrobu Kristova v Jerusalemě z rukou nevěřících kříž na se berou.

Král Václav i arcibiskup Albík bez rozpaků k tomu svolili, aby tyto bully vyhlášeny a peníze na křižáckou válku proti Ladislavovi Neapolskému sbírány byly; arcibiskup Albík si toliko vymínil, aby kněží lidi na zpovědi netaksovali, to jest jim nevyměřovali, kolik by podle hříchův svých za odpustky na penězích dáti měli, nýbrž aby toliko na veřejných místech byly truhly postaveny, do kterých by věřící lid své příspěvky sám klásti mohl.

Vystoupili tedy hlasatelé křížové války a odpustkův po vší Praze na trzích pokaždé s bubnováním, napomínajíce lid, aby přinášeli peněz aneb i zboží všelikého; bylyť pak i tři truhly postaveny, aby lidé peníze do nich kladli; jedna byla přikována na hradě ve hlavním chrámě u sv. Víta hned za velkým oltářem, kudyž nejvíc lidí okolo chodí, druhá v nově dostavovaném chrámě Matky Boží před Týnem, třetí u sv. Petra a Pavla na Vyšehradě. Avšak byla hned celá Praha vzhůru a jitření povstalo náramné. Mistr Jan Hus a strana jeho umínili si tuto ponejprv jíti skutečně svou vlastní cestou a papežově vůli zjevně na odpor se postaviti. S kathedry v kolleji a s kazatelny v Betlemě hlásal Hus, že papežovo jednání jest nekřesťanské, a že papež jest ten veliký Antikrist, jehož příchod jest připověděn na konec světa; že tyto odpustky jeho nejsou než pouhý klam a mam. Chtěl pak celou universitu k tomu přiměti, aby se papežovu rozkazu zprotivila. Avšak fakulta theologická, jejímž děkanem byl právě mistr Štěpán z Pálče, byla jiného mínění, schvalujíc poslušnost k papeži, a usnesla se na tom, že ty odpustky proti protivníkům jejich bude hájiti. Štěpán z Pálče, dosud věrný stoupenec a přítel Husův, dostal strach z toho, že se Hus samému papeži zprotivuje, odstoupil od něho postaviv se v čelo strany vší opravě v církvi nepřející, a byl odtud nejurputnějším protivníkem Husovým. S ním zároveň učinil i mistr Stanislav ze Znojma a mnozí jiní, však více, jak se zdá, z bázně nežli z přesvědčení, tak že na okamžení větší část celé university k theologické fakultě přistoupila.

Na to vše nic nedbaje Jan Hus oznámil veřejnou disputaci u velké síni kolleje Karlovy na den 15. června 1412, a to o tom: „Zdali dle zákona Kristova slušno a radno jest, ke cti Boží a k dobrému křesťanského lidu, i také ku prospěchu tohoto království Českého, věřícím v Krista schvalovati papežovy bully o vyzdvižení kříže proti Ladislavovi, králi Neapolskému, a přátelům jeho?“ Ohlášení té disputace přibito bylo po dveřích kostelních a klášterních téměř

po celé Praze, od hradu až k Vyšehradu, též na branách městských a jiných veřejných místech, kudy nejvíce lidu chodilo.

Mistři theologie, chtíce tu disputaci předejíti, poslali dva z prostředka svého k arcibiskupovi se žádostí, aby tuto disputaci z moci své přetrhnul; arcibiskup však to učiniti se ostýchal, a dal Husa předvolati. Tu papežští legati u přítomnosti arcibiskupové se Husa tázali, míní-li poslechnouti rozkazův apoštolských? načež Hus chladně odpověděl, že zajisté od srdce rád míní naplniti apoštolské rozkazy. Z čehož když papežští legatové arcibiskupovi své potěšení a spokojenost jevili, Hus jim svá slova vysvětlil v ten smysl, že tím nemíní naprosto rozkazy papežské, nýbrž vůbec učení apoštolův Kristových, a rozkazy papeže Římského jen potud, pokudby se s rozkazy a učením apoštolův srovnávaly. Fakulta theologická vidouc, že u arcibiskupa ničeho nepořídila, téhož dne, když měla disputace již býti držána, na veřejných místech jiné ohlášení zavěsila, zapovídajíc v něm pod pokutou všem svým bakalářům, aby nikdo z nich proti bullám papežovým nic ani tvrditi ani dokazovati se neopovážil.

Šla tedy disputace v určitou hodinu před se, i byla schůze ve veliké síni Karlovy kolleje znamenitá a hlučná za předsedání tehdejšího rektora university, mistra Marka z Hradce. Mistr Jan Hus neohradil se na počátku řeči své tehdáž obyčejným způsobem, žeby svá tvrzení podroboval opravě církve Římské neb obecné, nýbrž pouze na svaté písmo a Kristův zákon se odvolával, dodávaje k tomu zřejmě, že rozkazův papežských, pokud by se se zákonem Kristovým nesrovnávaly, věřící nejsou povinni poslouchati. Hlavní věci, jež potom proti papežovým bullám v řeči své uvedl, byly tyto: Předně že papež jmenuje krále Ladislava a papeže Řehoře kacíře spravedlivým soudem Božím zatracené; kde prý jest důkaz, že je Bůh zatratil? Za druhé, že je zatracuje papež i s potomky jejich až do čtvrtého kolena, tedy i lidi ještě nenarozené. Dále že papež povzbuzuje k boji proti křesťanům, což nesrovnává se s mírným evangelium Kristovým; že uděluje bulla odpuštění hříchův, nečiníc rozdílu, jsou-li toho hodni, kteří se odpustkův činí účastny, ješto v tom způsobu nikdo s jistotou věděti nemůže, jsou-li jemu co platny. Že žádné modlitby, žádné milosrdné skutky, ani kázaní slova Božího, ani čtení mší místa v této bulle nenalézají, než jediné peníze za odpustky. Že kdo nic nedá, bytby jakkoliv byl dobrý, neobdrží těch odpustkův; a však prý to velmi dobře, neb že pravým vnuknutím Božím spravedliví se vyjímají z těchto lživých odměn. Mimo to že všichni, kdož co dají, stejnou mají odměnu, totiž úplné zbavení pokuty a viny. Že bulla plat vysazuje za odpuštění hříchův proti rozkazu Kristovu: darmo jste vzali, darmo dávejte. Že není zmínky, aby se lidé vystříhali hříchův aneb živi byli dobře, nýbrž že znějí odpustky pouze všem, kteří hříchy své vyznají a jich litují, což k odpuštění hříchův není dostatečné. Také že touto bullou ruší papež všecky předešlé odpustky, mezi kteréž patří ku příkladu odpustky od papeže Alexandra V., teprv nedávno na pět let, posud neprošlých, udělené; což jaký nesmysl, aby jedno odpuštění hříchův mělo druhému překážeti na tom samém člověku. Konečně činil Hus i vtipy na obyčejný závěrek bull papežských. Praví se v něm: „Protož žádnému člověku nebuď dovoleno, tento náš list rušiti, aneb skutkem opovážlivým jemu na odpor se postaviti. Kdožby pak zkusiti toho se opovážil, ve spravedlivý hněv Boha všemohoucího a svatých Petra a Pavla, apoštolův jeho, věz že upadne!“ Což kdyby Kristus, pravý člověk, aneb některý svatý s nebe sstoupil, a těchto takových věcí v bulle obsažených všech neschválil, zdali též upadne ve spravedlivý hněv boží a svatých dvou jeho apoštolův? Naproti tomu bulla předešlého papeže Alexandra o odpustcích že rovněž zavírala se oněmi slovy, a tento člověk, papež, zrušiti jí novým svým listem že se neostýchal!

Z této řeči Husovy strhlo se pak bouřlivé hádání v síni Karlově; údové fakulty theologické činili jemu odpor tuhý, dokazujíce, že staré zvyklosti v církvi, ačby které ani přímého základu v písmě svatém neměly, proto ne hned všecky rušeny býti mají. Avšak mistr Jeronym Pražský, též tu přítomný, přispěl příteli svému ku pomoci ohnivou a dlouhou řečí, která zvláště na mladší údy university, nejvíce na študenty, náramně působila. I vzchopiv se za řeči své a povstav se svého místa chtěl hned na radnici před konšely jíti, a jim to dokázati, že ty papežské odpustky jsou nepravé. Zároveň i veliké množství študentův povstalo a s ním jíti chtělo, což rektor, mistr Marek z Hradce, s velkou těžkostí zastavil. Však mistr Jeronym toto slovo k němu vece česky: „Slyšíš-li, mistře Marku! však ty za mne svého hrdla nedáš, jáť sám za sebe svou šíji dám!“ Po tomto slově i hned zase v řeč latinskou udeřil, neboť celá disputace byla latinská. Když pak shromáždění se rozcházelo, tuť zvláště študentstvo oběma mistrům, Husovi a Jerony-

movi, své zalíbení v jejich řečech na jevo dávalo, a však vítězství toho dne zvláště Jeronymovi přiznávalo, proto že svou ohnivou řečí ještě více je rozpálil nežli Hus rozumující povážně. To se také ukázalo hned, když všickni z kolleje vycházeli; mnohem více študentův Jeronyma nežli Husa domů doprovázelo a tak jako v triumfu ho vedlo.

Znamenati sluší, že tato disputace Husova byla jako vyhlášení skutečné revoluce proti vládě církevní: Hus přestal uznávati vážnost a platnost moci papežské a církevních představených vůbec a odvolával se pomíjením jejich jenom na zákon Boží čili svaté písmo a na jeho rozumový výklad, což jest zásadou všech pozdějších protestantův. Hráze poslušenství k staré církvi byly jednou protrženy, a nikdo netušil, jaké proměny a spolu i záhuby na jiných stranách to spůsobí. Hus a jeho přátelé věděli, že jim bude podstoupiti boj na život a na smrt, a vrhali se do něho s odhodlaností rozhodnou.

Pražské bouře pro odpustky. Poprava tří mládenců.

1412.

Hned po té památné disputaci v Karolíně jevilo se živěji než před tím rozjitření lidu, a zmáhalo se odtud vždy víc a více, až ani duchovní ani světská vrchnost nebyla s to, aby jemu meze položila. V několika málo dnech stal se v Praze veřejný výjev ku pohanění papeže, kterýž byl ještě popudlivější, nežli všecky učené hádky, proto že již i obecnému lidu pohoršlivého podívání poskytoval. Jeden z milců královských, pan Vok příjmím Voksa z Waldšteina, který již dříve hrdé kněží soužíval, když král s arcibiskupem Zbyňkem těžké hněvy měl, ustrojil s pomocí mistra Jeronyma Pražského, také k výtržným kouskům ochotného, a jiných mistrů posměšný průvod po Praze na potupu upálení kněh Viklefových, které se dvé léta před tím stalo. Študenti a jiná všeliká chasa převlékli se za šašky a všeliké pitvorné oděnce; jeden pak študent za veřejnou nevěstku přistrojený posadil se na ozdobný vůz, na krku a na prsou měl navěšené bully papežské, a tak se dal voziti v průvodu těch šaškův a oděncův s píkami po ulicích Pražských, a divné posuňky a kejkly prováděl. Napřed se to hnalo na Malé straně ke dvoru arcibiskupovu, potom mostem a celým Starým městem okolo Králova dvora na příkop Nového města, kde nyní Kolovratská středa jest; tam pod pranéřem udělali hranici, bully na ni položili a podpálili. To vše se dělo při náramném shonu obecného lidu, který sobě z toho veliký smích strhl, pokřikoval a potupné písničky zpíval. Z toho bylo patrno, kterak hluboce již v očích samého lidu snížena byla moc papežská.

Někdo jiný učinil sobě žert z výběrčích odpustkův, položiv do truhly, postavené ve hlavním chrámě u sv. Víta, místo daru za odpustky potupný list na jejich hlasatele s nápisem: „Vám Asmodeistům, Belialistům, Mamonistům a předně všem doktorům, jichž dojde tento list.“ Závěrek byl: „Více sluší věřiti jedinému mistru Husovi pravdomluvnému, nežli lživému houfu prelatův.“

Mistr Jan Hus mezi tím téměř na každém svém kázaní v Betlemě naváděl lidi, aby peněz na ty odpustky nedávali.

Král Václav se brzo dovtípil, že na to, co se v Praze děje, déle s netečností hleděti nesmí, nemá-li se s Římem a s celým křesťanstvem na vždy rozdvojiti. Zdržoval se tehdáž právě na Žebráce i povolal tam k sobě radní pány a obecní starší všech tří měst Pražských. A když se tam před ním postavili, přikázal jim, aby všemu lidu bez výminky pod pokutou smrti zapověděli každé veřejné hanění papeže jakož i každý odpor proti bullám, které s jeho volí ohlášeny byly; potom aby se o to starali, aby se strany vespolek nedrážďily a pokoj i řád ve městě aby mocnou rukou chráněn byl. To bylo všecko, co král Václav učinil, ani pana Voksa z Waldšteina, ani mistra Husa ani Jeronyma k odpovídání z toho, co se stalo, nepotahoval, netroufaje si, proti nim ostře jednati. Pan Voksa zůstal při jeho dvoře, jako dříve, k Husovu kázaní v Betlemě vždy větší a větší zástupy lidu se hrnuly, ba sama královna Žofie nepřestávala navštěvovati kapli Betlemskou, poslouchat výklady zpovědníka svého.

Pražští Němci, kteří vždy ještě na radnicích, zvláště Staroměstské, vládli, s velikou nechutí a zlostí tomu se dívali, co se návodem Husa a jeho přátel v Praze dálo; královský rozkaz přišel jim právě vhod, a toliko na příležitost čekali, aby v té věci byť i krvavě zakročiti mohli. Taková příležitosť nedala dlouho na sebe čekati. V neděli dne 10. července 1412 kazatelé v rozličných kostelích, jak obyčejně, lidu papežské odpustky schvalovali a k nim je pobízeli. I vyskytli se tři chasníci jménem Martin, Stašek a Jan, jeden ve chrámě u sv. Víta, druhý v kostele Matky Boží před Týnem a třetí u sv. Jakuba na Starém městě, kteří se proti

kněžím na kazatelně veřejně ozvati se opovážili, odmlouvajíce jim a pravíce, že ty odpustky jsou lživé a falešné. I byli hned podle králova rozkazu konšelům na Žebráce daného od městské vrchnosti na místě zjímáni a do Staroměstské šatlavy dáni, kde při svém tvrzení trvajíce nechtěli se dáti nakloniti ani k odvolání ani ku pokání. Druhého dne, v pondělí, časně ráno odsoudili je konšelé, Němci, k smrti, a chtíce tím příkladem lid Pražský zastrašiti, dali velkou obec svolati, aby stínání těch tří chasníkův byla přítomna. Okolo deváté hodiny z rána již po všech městech Pražských se rozneslo, že jsou ti tři mládenci pro odpustky zjímáni, tak že to

Študenti provázejí s jásotem Husa a Jeronyma po disputaci z Karolina do jejich obydlí 15. června 1412. (Str. 28.)

i mistra Jana Husi došlo. I šel hned mistr Hus s jinými mnohými mistry a študenty na Staroměstskou radnici, kterou byl již nesčíslný zástup lidu obstoupil. Vzkázaltě Hus pánům konšelům, aby jeho před sebe pustili, žeby chtěl rád s nimi promluviti; i mohl toho od nich teprv po dlouhém namahání obdržeti, že jej před sebe jen s několika jinými mistry pustili; jiní všickni mistři stáli před radním domem každý se svými študenty, jichžto mohlo býti na dva tisíce. V radní síni mluvil mistr Hus před konšely, prose jich, aby těm třem nic nečinili pro tyto odpustky, a pravě, že on jest toho původ, že těm odpustkům bylo odpíráno, a

kdyby jim měli proto něco udělati, aby prvé jemu samému udělali, že on jest toho první příčina. Konšelé poznavše, že mezi tím v celém městě veliký nepokoj nastal, a vidouce potřebu, aby bouři v lidu každým okamžením rostoucí uchlácholili, Husovi a mistrům, kteříž s ním byli, dobré řeči dali, ujišťujíce, že se těm mládencům nic nemá proto státi, toliko aby mistři se svými pokojně domů se odebrali a také aby jiné k pokoji a rozejití se napomenuli. A tak mistr Hus maje za to, že mládencům nic nebude, šel s dobrou myslí se svými se všemi do Betlema a jiní na svá obydlí, Husa ještě doprovázejíce. Ostatní lid však na náměstí okolo radnice hlučně shromážděný, nerozcházel se, očekávaje, co z toho bude, a hledě, jaký konec to vezme. Avšak hned po odejití mistrův a študentův vyšli biřicové z radního domu, kteří dříve velkou obec svolavše nyní to zas odvolávali, aby se všichni z náměstí zas do svých obydlí rozešli. Když pak se skutečně lidé po delším čase skutečně poněkud porozešli, tehdy konšelé rozkázali katu a drábům městským, aby ty mládence na popraviště vyvedli a stínali. A vyšel silný zástup drábův městských v odění, sami Němci, jako byli konšelé, a v davu lidí též větší počet německých měšťanův, a ti vzavše ty tři mládence mezi sebe z radního domu k popravišti je vedli. Však pro velký dav lidí v okamžení zase shluklý nedošli dále, než až k domu celného, kterýž byl nárožní z velkého náměstí do Železné ulice, kde nyní jest krám knihkupecký, a kde se dříve vytesaný jednorožec spatřoval. Tu se s mládenci zastavili, a kat jednoho po druhém postínal. Lid v tom davu neměl úmyslu, vykonání práva se protiviti; anobrž když biřic volal, kdoby se čeho podobného, jako ti tři, dopustil, že se jemu také tak stane, tu mnozí odmlouvajíce tu hned na místě pravili, že též tak činiti a trpěti hotovi jsou, a dávali se bez odporu zajímati. V tom hned vyskytla se jedna žena nábožná přinesši tři bílá prostěradla, aby těla sťatých jimi byla přikryta; i přichvátal mistr Jan z Jičína s velikým zástupem jiných mistrův, bakalářův, študentův a s jiným lidem obecným, beze vší zbraně ale pokojně, a ti všickni přidruživše se k lidu ostatnímu, vzali těla prostěradly přikrytá, mistr Jan z Jičína počal velikým hlasem zpívati: Isti sunt sancti t. j. totoť jsou svatí, jako se o svatých mučennících zpívává, i nesli ty své mučenníky směle, radostně a slavně do kaple Betlemské, ani na to všickni Němci, drábové i konšelé hledí, tomu nebráníce. Dostav je pak mistr Jan Hus do své kaple, pochoval je tam s takovou nábožností, že potom protivníci a Němci jeho kapli Betlemské úsměškem „u tří svatých“ přezdívali.

Lid při tom výstupu byl bezbranný, avšak posavadní vrchnost městská majíc brannou moc k ruce své, počínala se ho strachovati, a nikdo se neodvážil počínání jeho překážky v cestu klásti. Bylo již nyní viděti, v čí rukou se octlo konečné rozhodnutí otázky, která celým národem Českým hýbati počala, budou-li měti církevní věci v Čechách při starém spůsobu zůstati, anebo nastane-li proměna buď k horšímu buď k lepšímu.

Ti kteří při stínání mládenců byli zajati, museli přes noc v šatlavě setrvati; avšak jakkoliv si též tak slavné mučennické smrti přáli, jinak se konšelové o tom usnesli. Vidouce zajisté veliký rozbroj v lidu a všeobecné reptání pro to stínání, vyslali následujícího dne biřice, aby šatlavu otevřeli, a zajatým jen tak na oko před městskou radu jíti kázali, jako by je před sebe volala. Avšak když je vypustili, hned za nimi šatlavu zavřeli a radní dům také, načež jim kázali, aby tiše domů šli. Kdo však jíti nechtěli, ty bičem odhrozili, aby před radním domem nestáli. A podobného se mnoho dělo tyto dni před radnicí; každý den bylo provolání činěno, aby se lid před radním domem nescházel, ale čím více prý bylo voláno, tím více se scházeli; pakli je kdy rozehnali, po malé chvíli opět se sešli, a o těch věcech, které se těch dnův dály, spolu rozmlouvali. Potom očekával každý, že mistr Jan Hus v nejblíže příští neděli o těch třech mládencích kázaní učiní, a proto náramně veliký zástup lidí do Betlema pospíchal; však Hus v první neděli s kazatelny slova o tom neřekl. Že pak někteří mluvili, že jemu biřic a pánové ústa zavřeli, tu hned v druhou neděli velmi se o tom šířil, životy mládencův těch vychvaluje, nevinnou jich smrt zvelebuje, a všechen lid napomínaje, aby se žádnými mukami od pravdy zákona Božího nedali odstrašiti a odhroziti.

Další běh rozepře Husovy s fakultou theologickou. 1412.

Již za těchto hádek o papežské odpustky připravovala fakulta theologická nový útok na Husa a jeho přátele. Skládala se nyní již jen z osmi mistrův, kteříž byli: Štěpán z Pálče, Stanislav ze Znojma, Petr ze Znojma, Jan Eliae, Jan Hildissen, Ondřej z Brodu, Heřman, bratr řádu poustevnického sv. Augustina a Matouš, mnich Cistercian

Zbraslavský; všickni ostatní přidrželi se již strany Husovy. Tito mužové tedy, nazývajíce se fakultou theologickou, zatratili nejenom předešle již zatracených 45 článkův Viklefových na novo, ale sepsali šest nových stížností na články, jež prý Hus také zastával. Že pak universita Pražská z větší části již za Husem šla, nemohli míti naději, žeby svou žalobu skrze ni provedli, i obrátili se prostředkem konšelův Pražských ku králi Václavovi s prosbou, aby ráčil mocí královskou staviti všecko učení a šíření článkův oněch, a nedovoliti naprosto, aby který z mužův těch, od nichž hádky a rozbroje vyšly, ještě dále směl proti kazatelům odpustků a proti papežským bullám mluviti. I odebrali se Staroměstští konšelé s tou prosbou na Žebrák ku králi, kdež ji právě v tu neděli, 10. července, když výše řečení tři mládenci na kázaní v kostelích odpustkům odpírali, přednesli před radou královskou, ve kteréž byli Václav z Buřenic, patriarcha Antiochenský, biskup Olomoucký, Jan z Chocenic, hejtman knížetství Vratislavského a Svídnického, mistr Zdeněk z Labouně, probošt u Všech Svatých, dva konšelé a dva z obce Starého a tolikéž z Menšího města Pražského, a jiné některé osoby. Následkem toho přednešení rozkázal král Václav, aby nikdo těch 45 článkův Viklefových ani 6 nových od fakulty vytčených netvrdil pod pokutou ztracení všech statků a vypovězení z království. Zároveň však doktorům také vzkázal, aby se více o vyvrácení bludného učení nežli o jeho zápověď starali. I byla tedy potom dne 16. července hlučná schůzka na Staroměstské radnici držána, k níž se mimo konšely a starší obecní všichni faráři Pražští a jiné duchovenstvo, též doktoři a mistři obou stran k slyšení vůle královy dostavili. Hus tam nebyl. Že pak se tyto dni lid vždy ještě před radnicí rotil, osazena byla ozbrojenými městskými dráby, aby se něco nemilého proti té schůzce od lidu nestalo. Avšak účinek té schůze nebyl žádný. Přátelé Husovi nedali se ničím ustrašiti a zpěčovali se, slíbiti poslušnost rozkazu královu. Hus sám a strana jeho činili si posměch ze schůze této, Hus ji totiž nazýval synodou radnickou, doktory radnickými, přirovnávaje z bible shromáždění kněží a mistrů farizeův a zákonníkův i starších lidu; že lehko tu bylo Štěpánovi z Pálče vésti svou při s hrůzou zbraní a pomocí všech prelátův a všech Němcův protivných pravdě Kristově. I položili si stoupenci Husovi sami schůzku university v kolleji Karlově, zovouce stranu protivnou, aby se tam dala nalézti jakožto na místě příslušnějším k ukázání pravdy mezi nimi.

Potom držel Hus veřejná čtení o některých článcích Viklefových v kolleji Karlově, kdežto zas Štěpán z Pálče téhož času kázal u sv. Havla proti Viklefovi a knihám jeho. Avšak všecko namáhání fakulty theologické, aby své protivníky pomocí světského ramene přemohla, marné bylo; zápověď krále Václava, vydaná pod pokutou vyhoštění z království, zůstala planou pohrůžkou; nebo když většina university, mocnou stranu lidu za sebou mající, na zápověď nedbala, nikdo se neodvážil nastupovati na vykonání takové pokuty.

Doktoři theologie vymohli pak ještě jedno sročení čili proti sobě postavení se stranou protivnou před radou královou na hradě Žebráce, ku kterémuž se i Hus dostavil. Sešly se tedy nejprvé obě strany v domě farářově v Žebráce, a Štěpán z Pálče jal se tu čísti stížnosti doktorův proti Husovi, jež on a Stanislav ze Znojma dohromady byli sestavili. Hlavně jemu za vinu kladli, že své důvody na oné slavné disputaci v kolleji Karlově proti papežským odpustkům pronešené ve spis neuvedl a děkanovi fakulty theologické, totiž mistru Štěpánovi, dle povinnosti své nepodal, jakž o to často napomínán byl. Z toho samého že již upadá v podezření zlého učení a zavádění sprostého lidu, proto že tají své učení.

Na všecky stížnosti podal Hus dle smyslu svého písemnou odpověď, a zvláště co by se týkalo nepodání spisův svých, že on tím svého učení nic neskrýval, neboť že mluvil veřejně jak v kolleji tak přede vším lidem v Betlemě, oni pak že strany těch odpustkův jinak mluvili po koutech a jinak u veřejném shromáždění, čímž zejmena Štěpána z Pálče mínil, kterýž ještě co přítel Husův v důvěrném rozmlouvání s ním papežské bully také neschvaloval, potom však obrátil.

Potom se postavily obě strany před králem Václavem a jeho radou tu na hradě Žebráce. Král Václav i rada jeho Husa žádali, aby své učení písemně podal, tak jak toho od něho doktoři theologie žádají. Hus na to, že chce spisy své položiti tudyž před radou královou, však tak, aby se jako on tak strana protivná zavázali ku stejné pokutě, totiž upálení, on, když v jeho spisech blud dokáží, oni, když nedokáží. Toho se doktoři ulekli a žádali za dovolení, aby směli vystoupiti a uraditi se; načež vstoupivše zase před královskou radu za odpověď dali, že chtí jednoho za sebe na ten závazek vydati.

S tím však Hus nebyl spokojen, řka k nim: „Poněvadž všickni společnou rukou proti mně jedinému stojíte, ješto já jiného žádného na svou stranu nepotahuji, tedy musí i trest upálení padnouti buď na mne jednoho, nebo na vás na všecky.“ To když radové králověští slyšeli a poznali, kterak těžko jest, zde platný rozsudek učiniti, pravili prý k oběma stranám, aby hleděli se srovnati mezi sebou v pokoji, a tak je propustili.

Těmito a takovými skutky rozdvojení v Čechách počaté nejen utužilo se, ale i nenapravitelným se stalo. Na universitě Pražské od vystěhování se Němcův přestaly sice strany národní, však se za to utvořily náboženské strany.

Stínání tří mládenců, kteří odpírali odpustkům 11. července 1412. (Str. 30.)

Hus ve klatbě papežské.

1412.

Pražské duchovenstvo vidouc, že v Čechách nic pořídíti nemůže ani při světské ani při duchovní vrchnosti, neboť arcibiskup Albík choval se ke všemu tomu netečně, uzavřelo, obrá-

titi se znova k samému papeži. I složili novou stížnost do Říma toho obsahu, že odpustky proti Ladislavovi, králi Neapolskému a proti vzdoropapeži Řehořovi vydané, v království Českém od věřících Kristových radostně a s velikou pobožností byly přijaty; že však jistý syn nepravosti, mistr Jan Hus, Viklefista, klíčův církevních potupitel, ku pohoršení lidu i duchovenstva proti oněm odpustkům opovážil se štěkati, a své škodlivé zámysly ve spisech rozšiřovati po rozličných krajinách království Českého, Polského a Uherského, též markhrabství Moravského; čímž veliký počet věřících od poslušenství a jiných dobrých skutků jsou odvedeni. Proto že jest již čas svrchovaný, aby papež povstana přihlédnul k věci opravdově a chránil ovčince svého, do kterého se zuřivý vlk vedral. Tuto svou žalobu poslali jistému knězi Michalovi z Německého Brodu do Říma, zvolivše ho za svého prokuratora při dvoře papežském, aby tuto jejich záležitost při papeži zastával. Tento kněz Michal jmenoval se později jakožto papežský prokurator ve věcech víry de Causis čili po česku Súdný, byl dříve farářem u sv. Vojtěcha v Jirchářích čili Smradařích na Novém městě Pražském, a jsa syn německého horníka v Německém Brodě znal prý se také v hornictví. Dosáhl od krále Václava veliké sumy peněz, slibovav mu, že kleslé hornictví v Jílovém zvelebí. Opustiv tedy osadu svou v Jirchářích, počal opravovati hory Jílovské, nemoha však ničeho svésti nechal všeho, a s penězi tajně z Čech do Říma ušel. Nezvolili sobě tedy důstojného zástupce v Římě theologové Pražští, avšak činného a prohnaného, neboť penězi z Čech vynešenými a jinými prostředky, kteréž pak duchovenstvo jemu do Říma posýlalo, jal se horlivě působiti při apoštolské stolici proti Husovi.

Kromě výše řečené žaloby došla papeže Jana skrze Michala z Německého Brodu ještě jiná žaloba z Čech, aby pro uvarování duchovních i tělesných nebezpečenství v Čechách ještě několik královských dvořanův osobně ke dvoru svému pohnal, jmenovitě pana Voka z Waldšteina, pana Jindřicha Lefla z Lažan, Jana příjmím Sadlo ze Smilkova a jiné, jichžto náchylnost ku kacířům známa byla.

Sotva papež Jan XXIII. uslyšel, kterak Jan Hus v Čechách proti jeho odpustkům vystoupil, tuť nebylo potřebí k tomu jej pobádati, aby proti Husovi jak nejpřísněji zakročil. Při jeho dvoře Husova starší pře vždy ještě nebyla skončena; nyní papež kázal, aby se proti němu hned k vrchu práva přikročilo. Husovi prokuratoři, kteří se vždy ještě v Římě zdržovali, zdvihli odpor proti tomu odvolávajíce se na budoucí sněm církevní; avšak způsobením Michala z Německého Brodu byli někteří do žaláře uvrženi a jeden z nich, mistr Jan z Jesenice, jenž do Čech ušel, jest sám do klatby dán. Husa čili spíše přátel a příznivcův jeho tato rozepře jeho v Římě již na jedenácte set zlatých Florentinských stála.

Na to vynesl kardinal Petr od sv. Anděla, jemuž starší rozepře Husova odevzdána byla, na základě této proti Husovi rozsudek těžký a strašlivý, kterým předešlá klatba na Husa vydaná avšak nevykonaná, obnovena a stížena byla, totiž aby po projití šesti dní po ohlášení rozsudku všickni věřící Husovi ni jídla ni pití nepodávali, s ním nemluvili, od něho ničeho nekupovali, ani jemu něčeho prodávali, s ním neobcovali, do příbytku ho nepřijímali, jemu ohně neb vody neposkytovali a všech jiných milosrdných skutkův k němu veřejně i soukromě se vystříhali; nejen jeho, nýbrž i domácích čili čeledi jeho aby k službám Božím nepřipouštěli, pod trestem tétéž klatby na každého, kdožby jinak učinil. Když by Jan Hus aneb tovaryši jeho dvacet dní v tomto trestu setrvali a se neobrátili, má tato klatba ode všech správcův kostelních znova býti stížena oznámením v kostelích každou neděli a svátek, a při tom mají se svíčky rozsvítiti a na zem vrhati. Potom kdežbykoli se Hus neb tovaryši jeho zdržovali, v tom městě, městečku, vsi nebo hradě mají tak dlouho, pokud by tam byl, i také ještě den po jeho odejití služby Boží býti zastaveny. Kdyžby k novému napomenutí i pak ve 12 dnech se neobrátil, má taková zápověď služeb Božích ještě jednou býti obnovena, tak aby po odejití jeho z místa ještě tři dni trvala, v kterýžto čas nemá svátostmi býti posluhováno, krom večeře Páně nemocným, a služby Boží mají se při zavřených dveřích držeti, a vyobcovaní z církve mají od nich býti vzdáleni. Kdyžby pak Hus v té klatbě zemřel, nemá míti církevního pohřebu; pakliby však předce pohřben byl, aby zas byl vyhrabán.

Mimo tuto klatbu od kardinala Petra vydanou vyšla také hned následkem nových žalob od Michala z Německého Brodu podaných od samého papeže bulla ve věci Husově, beze všeho slyšení strany Husovy, a to taková, aby se nikdo neopovažoval, Husovu kacířství nadržovati ani jej samého podporovati, nýbrž aby jej věřící jali, k soudu arcibiskupa Pražského neb biskupa Litomyšlského dodali, aneb aby jej sami soudili a upálili; dále aby kaple Betlemská byla zbořena a s zemí srovnána, by

v ní kacíři své doupě míti nemohli, poněvadž v ní škodlivé učení se rozsévalo a odtud velké množství věřících zprzněno kacířstvím. O příznivcích Husových, jež tentýž Michal z Německého Brodu zejmena udal, nařízeno jest, aby byli napomenuti, a kdyžby ve 30 dnech se neobrátili a neodpřisáhli, že mají býti v klatbě a ve 40 dnech že se osobně v Římě před apoštolskou stolicí mají postaviti.

Když tyto dvoje klatby do Prahy přišly, neprotivil se král Václav ohlášení jejich v říši své, jakkoli mu to proti mysli bylo. Takové hovění dodalo Husovým protivníkům smělosti, že si umínili, tím horlivěji k jejich vykonání se přičiniti. První, co dle obsahu těchto bull nastoupiti mělo, byl interdikt čili zastavení služeb Božích v celé Praze, pokud se Hus ve městě zdržuje. Již však, nežli k ohlášení interdiktu přišlo, ukázali se Pražští Němci především ochotní, aby dle papežova přikázání samého Husa zajali. S vědomím konšelův Staroměstských, jak známo, posud větším dílem také Němcův, sebral se jich o samém posvícení dne 2. října 1412 hlučný houf v odění, s meči, samostříly, sudlicemi a jinou zbraní, a vedl je nějaký Bernart Chotek, rozený Čech. Táhli ku kapli Betlemské, kdež právě Hus kázal, a chtěli jej tudy zajmouti; než lid na kázaní shromážděný ač bezbranný s takovou prudkostí se jim k obraně postavil, že musili všickni s velkou hanbou spěšně pryč utíkati. Když se jim tedy předsevzetí takové nepodařilo, radili se s konšely na radním domě, jak by mohli druhý rozkaz papežův, aby se Betlemská kaple pobořila, vykonati. Konšelé nemohouce jinak museli se velké obce o to tázati, a svolavše ji, skrze rodilého Čecha, jménem Holubáře, se jí tázali, zdali s tím srozuměna jest. A však sotva se lidé dověděli, oč se jedná, strhl se takový nepokoj a chystal se takový odpor po vší Praze, že si Němci o své vůli toho učiniti nedůvěřovali, a tak své choutky mimo se pustiti musili.

Tím přísněji počínali sobě tedy větší počet farářův Pražských při zachovávání interdiktu mezi tím ohlášeného. Téměř ve všech kostelích, kromě na Vyšehradě, staveny jsou služby Boží, novorozeňátka zůstávala beze křtu, mrtví bez pohřebu kostelního, i neposluhováno svátostmi naprosto nikomu, pokud Hus v Praze se zdržoval. Avšak královi dvořané sebravše se, kdež mrtvé zvěděli, proti vůli starších pochovávali je. A bylo o to po vší Praze veliké bouření. Jan Hus neohlížeje se, jako před tím, nic na klatbu papežskou ani na zastavení služeb Božích, sepsal nový traktat o tom, v němž se od papeže na samého Krista, jakožto nejvyššího a nejspravedlivějšího soudce odvolával, což mu však nic neprospívalo, tak jako slavná disputace učeného mistra Jana z Jesenice, jeho před tím prokuratora v Římě, kterou na universitě dne 18. prosince držel, a v níž se snažil dokázati, že klatba na Husa vydaná, nemajíc základu v právě, jest neplatná.

Brzo ten interdikt krále Václava omrzel, a když se v lidu nepokoj vždy povážlivěji zmáhal, tu dal Husovi oznámiti žádost svou, aby na některý čas Prahu opustil, a že on, král, o smíření jeho s kněžstvem se postará, aby dnův jeho vyhnanství ukráceno bylo. Jan Hus neprotivoval se této žádosti králově, rozloučil se se svými přátely a s dvorem královským, a opustil Prahu ještě před začátkem adventu na počátku měsíce prosince 1412. Žeby pře jeho tak brzo urovnána býti mohla, jak ho král těšil, tomu ovšem nevěřil.

Odstoupení arcibiskupa Albíka, zvolení Konrada z Vechty. Pražská synoda. 1412—1413.

Arcibiskup Albík z Uničova pro své chování upadl nyní v nevoli jak u papeže a všeho kněžstva, tak u vlastních služebníkův svých. U papeže a kněžstva proto, že proti Husovi a přátelům jeho nic opravdivého před se nebral, a jenom jalovými prostředky obě strany uchlácholiti chtěl, u služebníkův svých, manův a rytířův, že byl skoupý a neužilý. Vida, ana se bouře stahuje nad hlavou jeho, znechutil si důstojenství svého tak mocně, že se ho ještě, než rok 1412 minul, hleděl zbaviti. K tomu cíli smluvil se tedy, co Němec zase s Němcem, s Konradem z Vechty, biskupem Olomouckým, o postoupení arcibiskupství Pražského, a také mu hned i všecky arcibiskupské statky odevzdal, nečekaje ani, až papež k tomu své svolení dá. Králi Václavovi byla ta změna vhod, neboť Konrad z Vechty zastávav při jeho dvoře po drahně let úřady nejvyššího mincmistra, potom královského podkomoří, a jsa od r. 1408 biskupem Olomúckým, ode dávna jeho zvláštní přízně požíval.

Papežské potvrzení Konrada z Vechty dalo však na sebe až do července 1413 čekati, proto že si král Václav přál, aby jeho od nejdelšího času nejvěrnější služebník, přední rada a kancléř, Václav z Buřenic, patriarcha Antiochenský a probošt Vyšehradský, uprázdněné biskupství Olomoucké dostal, a své proboštství

Vyšehradské odstouplému arcibiskupovi Albíkovi postoupil. Konrad z Vechty, spravovav již od prosince 1412 arcibiskupství Pražské co administrator, byl teprv 17. července 1413 na ně skutečně nastolen, Albík z Uničova pak nazýván byl arcibiskupem Caesarienským a kommendatorem proboštství Vyšehradského, a žil v soukromí ještě až do roku 1427, vystavěv si v kostele Panny Marie na Louži na starém městě Pražském skvostný gotický náhrobník s mnohým cimbuřím, jejž však husité ještě před jeho smrtí, kazíce ozdoby Pražských kostelů z náboženské a blouznivé přepiatosti také zbořili.

Papežskou klatbou a vypuzením Jana Husi z Prahy byl národ Český již tak daleko pobouřen, že i nejvyšší úředníci zemští viděli se přinuceny, těchto církevních sporů sobě všímati a svou úřední mocí předcházeti zlé, které z toho celému království hrozilo. I sešedše se zemští pánové v Praze o suchých dnech vánočních 1412, aby zahájili jak obyčejně nejvyšší soud zemský, radili se dle žádosti a vůle královy o té otázce, kterak by lze bylo, staviti hádky mezi kněžími, ode dávna vzniklé, vyhladiti zlou pověst, jaká se o Češích v cizině roznášela, a zjednati zemi opět pokoj a svornost. Účastnili se v těch poradách biskupové Konrad Olomúcký a Jan Železný Litomyšlský osobně, Hus pak z venkova a mistři obou stran podali svá zdání písemně. Uzavřeno jest, aby provincialní synoda pod správou obou biskupův byla svolána, na kteréž by se o výše řečených otázkách, o zastavení hádek kněžských a o upokojení země jednalo. Král Václav pochváliv to uzavření, sám se o svolání duchovenstva koruny České postaral, aby se na den hromnic, 2. února 1413, do Českého Brodu k té synodě sešlo. Voleno jest toto malé, arcibiskupovi náležející město blíž Prahy z té příčiny, aby tam i Hus přítomen býti mohl, aniž by bylo obávati se velikého pohoršení lidu pro interdikt k osobě jeho vázaný.

Avšak synoda nesešla se v Českém Brodě, nýbrž v Praze dne 6. února ve dvoře arcibiskupském na Malé straně, a nebyl na ní ani Hus ani Litomyšlský biskup Jan Železný. Husa zastupoval mistr Jan z Jesenice. Obě strany podávaly svá zdání písemně, kterak by pokoj v zemi opět mohl býti navrácen. Štěpán z Pálče a Stanislav ze Znojma byli v čele strany papežské, i podali svá zdání v několika článcích, jak by se měli Hus a jeho strana s nimi srovnati. Naproti tomu zcela opáčného zdání byli tito, a zas jiné rady dávali a žádosti kladli, jež by strana protivná vyplniti měla, ukazujíce hlavně k tomu, že nikterak nebyli usvědčeni o nepravdě svého učení, a žeby strana papežská především o to se zasaditi měla, aby Český národ vyveden byl z nářku kacířství. Biskup Litomyšlský, Jan Železný, poslal své návrhy k synodě dne 10. února 1413, jimiž žádal, aby byl na universitě ustanoven místokancléř, kterýžby měl právo, bludy mistrův a jiných údův university vyhledávati a trestati, aby se zapovědělo kázati lidu o věcech, které jenom na universitu náležejí, aby mistru Janu Husovi a přátelům jeho nebylo již naprosto dovoleno kázati, a všecky knihy v jazyku českém od nich sepsané aby byly potupeny a zničeny, a co toho více bylo. Tak již nyní zdvihl se odpor proti knihám v národním jazyce psaným, a to od samého Čecha, a tato nechuť k českým spisům vzrostši potom u cizozemcův v pravou šílenost stala se nám potom po všecky věky osudnou. Všemi těmi rozdílnými návrhy byla věc, o kterou se jednalo, ještě více zapletena; náčelníci obou stran, Štěpán z Pálče a Stanislav ze Znojma, potom Hus a Jan z Jesenice odpovídali sobě bez konce, ovšem všecko písemně, a synoda Pražská rozešla se potom zase beze všeho účinku.

Vypovězení professorův theologie z Čech. Obsazení rady Staroměstské s polovice rodilými Čechy.

1413.

Král Václav ještě se nedal odstrašiti tímto nezdařeným pokusem, aby sobě ještě jednoho nevážil. Ustanovil kommissí čtyř členův, kteřížto byli odstouplý arcibiskup Albík, mistr Zděnek z Labouně, probošt u Všech Svatých, Jakub, děkan kapituly Vyšehradské a mistr Křišťan z Prachatic, farář u sv. Michala a toho času rektor university. Těm dal král plnou moc, aby všemi spůsoby přivedl obě strany opět ku svornosti a k pokoji. Tato kommisse dovedla nejprv toho, že obě strany slíbily přestati mocně na její výpovědi, a to pod pokutou tisíci kop grošův Pražských a pod vypovězením z království Českého. Potom jala se vyjednávati s nimi po několik dni v obydlí mistra Křišťana na jeho faře Svatomichalské na Starém městě Pražském. Mistr Zděnek z Labouně byl předsedou. Avšak hned při formulování prvního článku naskytly se neodolatelné nesnáze, a dva dni hádali se bez prospěchu. Třetího dne ani Štěpán z Pálče ani doktoři jeho strany nepřišli, viníce kommissí ze slabosti a strannosti. To krále Václava již

nanejvýš dopálilo, a vykonal trest na údech strany papežské, kterému se byli sami podvolili, ssadiv totiž všecky čtyry professory theologie na universitě s úřadu a vypověděv je veřejným dekretem navždy z království Českého.

Mistr Stanislav ze Znojma, někdy Husův učitel a přítel, nyní protivník jeho, odebral se do Jindřichova Hradce, kdež u pana Jana mladšího z Hradce ochrany požíval, avšak brzo na to umřel. Štěpán z Pálče zas jsa přinucen, z Čech odejíti, nesměl od té doby své vlasti více spatřiti, a objevil se teprv zas na církevním sněmu v Kostnici, kdež byl hlavním svědkem proti Husovi. Ostatní dva vypovězení professoři byli mistři Petr ze Znojma a Jan Eliae z Nisy.

Vypovězením těchto čtyř předních professorův fakulty theologické utrpěla strana katolická v Praze nenahraditelnou ztrátu. V ty časy však spadla i na Pražské Němce neočekávaná pohroma. Od druhé polovice 13. století, co Němci nynější Staré město Pražské opanovali, svou obec z Poříčí do něho přenesli a svého vlastního městského práva užívali, měli také až dosud v radě městské panství rozhodné, tak že se v ní všecko německým jazykem konalo a vyřizovalo. Čechové si na takovou výhradní nadvládu jejich již od časův císaře Karla čím dál tím více stěžovali. Nicméně byli až dosud konšelé větším dílem Němci, tudíž nepřátelé strany Husovy, proto že netoliko v církvi roztržky činila, ale také o práva národu Českého stála. Viděli jsme to, jak se ti konšelé dosud k Husovi a k lidu českému Husovi příchylnému chovali. Vynikal pak toho času mezi nimi obzvláště jistý Jan Oertl, kterýž co purkmistr spolu s jistým Čeňkem, soukeníkem, roku 1410 dne 24. ledna mistra Zděnka z Labouně, králova milce, z neznámých příčin skrze místorychtáře a jednoho písaře městského a znamenitý počet ozbrojených drábův nenadále v domě kanovníka kustosa Jana od sv. Víta dal přepadnouti, zatknouti, za bílého dne všemi ulicemi jako zločince na radní dům vésti a do obyčejného vězení pro zloděje a jiné zločince vsaditi. Měltě v tom tehdáž také arcibiskup Zbyněk ruku svou, kterýž druhého dne mistra Zděnka dal vyšetřovati a mučiti. Z toho povstala rozepře dlouho trvající mezi radou městskou, arcibiskupem a universitou. I král Václav tou věcí dotknut byl. Zdá se pak, že se král Václav nyní následkem této události viděl pohnuta, vydati dne 21. října 1413 rozkaz takový, aby se mu pokaždé, když by se rada Starého města Pražského obnoviti měla, předkládala jména 25 měšťanův Čechův a 25 Němcův, z nichž pak 18, to jest, z každého národu po devíti, za konšely usazovati neb potvrzovati bude. Tak král Václav v tom slušné opatření učinil a aspoň jakousi rovnoprávnost ve městě zavedl, ač se obyvatelův Čechův zajisté nerovně více nežli Němcův počítalo. Po dvanácti dnech, 2. listopadu, kázal král Václav výše řečeného Jana Oertla a soukeníka Čeňka na Staroměstské radnici stíti.

A jako napořád ve všech královských městech Němci vládu a vrch měli, od ní upustiti nechtějíce, Čechové pak s nimi stejná břemena nesouce tolik práva k sobě potahovali, kolik jim toho slušelo; počaly se proto různice po celém Českém království, ve kterých Němci všemi spůsoby nad Čechy se vymstívali, kacířův a jiných jmen jim dávajíce, kdekoliv to bezpečně učiniti mohli. Nejzuřivěji pak mezi všemi venkovskými městy němečtí horníci v Kutné Hoře sobě počínali. Šlo pak téhož roku 1413 v neděli po sv. Jakubě něco horníkův na posvícení do Malína, městečka českého opodál Hory ležícího, a z nich někteří v polích na lusky šli. I sehnali je z těch polí hospodáři Malínští, jichž ten hrách byl. Ti pak horníci šli do Hory a přivedli s sebou několik tisíc hornického lidu zuřivého, který to městečko Malín obstoupil a zapálil. Kdož uteci chtěli z ohně, byli od horníkův zabiti, a kdož neutekli uhořeli, a mnoho mužův, paní i panen zadusilo se v pivnicích. Od těch dob Malín po mnohá léta pust ležel, a podnes toliko jest vesnicí. Kněží v Praze o tom ohavném zločinu Horníkův lidem s velikou žalostí na kázaní pravili. Však nedlouho potom ti zpupní Horníci ještě horších věcí provozovali, jakž na svém místě povědíno bude.

Mistr Jan Hus káže na venkově.

1413—1414.

Vzdálením Husovým a výše řečených professorův theologie z Prahy, tedy právě hlav a náčelníkův obou stran dosud proti sobě brojících, byl v Praze mír ovšem jen na oko obnoven, avšak nikoli do budoucnosti pojištěn.

Hus vycházeje z Prahy na začátku měsíce prosince 1412 poručil svému milému učenníku Havlíkovi, aby zastával úřad jeho v kapli Betlemské, i obrátil se do jižních Čech k svému příznivci, panu Janovi staršímu z Ústí, kterýž pocházel z jedné větve slavného rodu Vítkovicův, a okolo řeky Lužnice své statky

měl. Tam pod ochranou téhož pána nejvíce trávil svůj čas na tvrzi jeho Kozím Hrádku, kterýž někdy stával nedaleko Sezimova Ústí na východ u potoka od Chýnova tekoucího, kde posavád mlýn Kozský jméno jeho připomíná. Maje tuto dost prázdné chvíle sepsal Jan Hus na Kozím Hrádku nemalý počet svých nejlepších knih v jazyce latinském i českém; složiltě tam svůj latinský traktat „o církvi", své spisy proti Štěpánovi z Pálče a Stanislavovi ze Znojma, větší díl své české Postilly, svůj spis o svatokupectví a mnohé jiné traktaty. V městečku Sezimově Ústí sepsal krátké naučení křesťanské, kteréž k dobrému svých bývalých posluchačův dal na stěnách kaple Betlemské napsati, a to bezpochyby za svého prvního tajného navrácení se do Prahy; neboť zdržoval se tu v Betlemě od vánoc roku 1412 až do velkonoc r. 1413, veřejně se neukazuje. Ostatně si z venkova s přátely svými v Praze stále dopisoval, zvláště s tehdejším rektorem university, mistrem Křišťanem z Prachatic. Z těchto jeho psaní nejlépe jeho smýšlení se poznává. Psaltě pak mezi jinými toto: „Radu theologické fakulty, i kdybych stál již před hranicí pro mne připravenou, pomocí Ježíše Krista nikdy nepřijmu; i doufám, že smrt dříve buď mne neb tyto dva protivníky (totiž Pálče a Stanislava) od pravdy do nebe anebo do pekel povolá, než bych já s jejich výroky souhlasil. Neboť vím, že dříve podle zákona Kristova pravdu vyznávali, avšak z bázlivosti k lichocení se papeži a ke lži obráceni jsou." Na jiném místě: „Ačkoli nemohu prosaditi pravdu, aspoň nechci nepřítelem pravdy býti a do smrti chci při ní státi. Svět běží, jak Bůh jemu běžeti dopouští; lépe jest dobře umřiti, nežli ve zlém žiti; pro trest smrti nemá se hřešiti; tento život v milosti skončiti, jest tolik, jako vyváznouti z neřesti; kdo pravdu mluví, hlavu svou si naráží; kdo se smrti bojí, ztrácí příjemnosti života; nade vším zvítězí pravda; blaženi jste, když vám lidé zlořečí, vece pravda: to jsou moje základy a nosidla, kterými se posilňuje duch můj, aby byl statečný naproti všem protivníkům pravdy." Ještě na jiném místě psal: „Co do zlé pověsti krále a království, tu když král bude dobrý a obyvatelé království budou-li dobří, což nám? Však Kristus Pán putoval se svými vyvolenými v největší potupě právě k nim: do chrámu nebudou vás pouštěti a ubíjeti vás budou, myslíce zavděčiti se tím Bohu, budete všemu lidu v ošklivosti pro jméno mé, rodiče a příbuzní vás zaprou a zradí, — a to jest více, nežli trpěti od Stanislava a Pálče." Vedle spisování nedal sobě brániti, aby lidu nekázal, a lid z celého okolí k němu se scházel, aby ho poslouchal, nedbaje na překážky, které mu byly od ledakteré strany kladeny. Husovo osobní působení v těch stranách okolo nynějšího města Tábora bylo také příčinou, že tu za nedlouhý čas nové samostatné ohnisko husitství vzniklo, ba že tu byl zárodek zvláštní a to nejvýstřednější sekty Táborův.

Zdá se pak, že Hus ještě několikkráte z Kozího Hrádku do Prahy na zapřenou zavítal, odkud se pak pokaždé uhnul, jak mile přítomnost jeho prozrazena byla. Asi v letě r. 1414 umřel však jeho ochránce, pan Jan starší z Ústí, a Hus, chtěje přátelům svým býti více na blízku, přijal pozvání králova milce, pana Jindřicha Lefla z Lažan, a přestěhoval se na jeho hrad Krakovec blíž Rakovníka, kterýž se panu Leflovi po panu Jírovi z Roztok, též královu milci, a synu jeho Petrovi v držení dostal. Tu jsa na Krakovci vyjížděl do městeček a do vsí kázat, a zvláště kde zvěděl o posvícení neb kterém sňatku, tam jel; a kudyž se kolivěk obrátil, tam po něm lidé v zástupích šli a jeli a na vozích ze všech stran k němu se vezli. Takž i samo vyhnanství Husovo z Prahy napomáhalo k rozšíření nauky jeho po krajích země České.

Mistr Jeroným Pražský v Polště a na Litevské Rusi.

1413—1414.

Touž dobou, co Hus musel opustiti Prahu, vzdálil se také zas odtud přítel jeho, mistr Jeroným Pražský, a to bezpochyby z vlastního úmyslu, aby učinil zadost své chuti k cestování, avšak také aby zasadám svým a Husovým také v cizině k rozšíření pomáhal, ačkoliv ho dosud na podobných potulkách proto téměř všude jen samé protivenství potkávalo. Na tuto svou poslední větší cestu vydal se r. 1413 prý na výslovnou žádost krále Vladislava Jagajla Polského a Vitolda, velkého knížete Litevského, do Polska a na západní, litevskou Rus. O jeho návštěvě při královském dvoře v Krakově psal Albrecht, biskup Krakovský, z Krakova dne 2. dubna 1413 Václavovi z Buřenic, patriarchovi Antiochenskému, do Prahy: „Přišel sem (Jeroným) osobně, prvního dne ukazoval se s bradou zarostlou, druhého byl však oholen, měl na sobě župan, červenou kamizolu, kápí na hlavě a šedivou kožešinu, a tak nádherně přistrojen jako šlechtic postavil

se před krále Vladislava, královnu, knížata, vojvody a množství zemských pánův. Ačkoliv se zde jen málo dní zdržoval, učinil svými řečmi takové pobouření myslí ve kněžstvu a v lidu obecném, že podobného od lidské paměti nebylo vidáno. Však země naše Polská, píše biskup Albrecht úštěpačně dále, zdá se býti příliš tvrdá a suchopárná, aby přijala takovéto semeno a z něho plod přinášela, proto že náš prostý lid učení takového filosofa chápati nemůže, a mnohem méně země Litvínův a Rusův.“ Z Krakova doprovázel mistr Jeroným velkého knížete Vitolda do Litvy a na Rus. Tu ho nejvíce zajímaly slovanské služby Boží, v nichž podle obřadu řeckého večeře Páně pod obojí spůsobou se podává; proto všude pilně navštěvoval ruské církve, zachovával jejich obřady a pravoslavné Rusy za dobré křesťany vyhlásil. Poněvadž pak v těch zemích již tehdaž působením Polákův katolická církev rozšiřovati se počala, a již tam po větších městech také byly kláštery poslušenství Římského, velice se naň za to zejmena Minorité ve Vitebsku potom ve Pskově horšili, že řeckou církev vychvaluje, tak že ho proto i biskup Vileňský napomínati musil. Co učený Čech požíval ostatně mistr Jeroným veliké vážnosti v těch stranách slovanských, a veliký kníže Vitold, jak se zdá, radil se s ním o záležitostech obou církví, řecké a římské, jak by se ta nekonečná nesvornost mezi nimi přetrhnouti mohla.

Přípravy ke všeobecnému církevnímu sboru v Kostnici.

1414.

Nezdaření se církevního sněmu Pisanského r. 1409, proto že účelu svého nedosáhl, ba ještě zvolením třetího papeže zlý stav církve ještě zhoršil, zbudilo v celém západním křesťanstvě tím větší touhu, aby se předce ještě nový sbor sešel, kterýby uměl nalezti cesty, kterak by se stav církve napraviti mohl. Sigmunt, král Uherský a nyní také král Římský, poznával, že nyní především on k tomu jest povolán, aby v té věci něco učinil; i podrobil se té úloze odhodlaně, rázně a vytrvale, což se mu také vůbec za největší zásluhu pokládá. Dne 30. října 1413 umluvil se s papežskými posly ve vsi Vigludu, nedaleko města Lodi v Lombardii, o svolání nového valného sboru čili sněmu církevního ke dni 1. listopadu 1414, a to nikoli v Italii, nýbrž v Kostnici čili Konstancii, městě německém, kteréž leží při jezeře Potamském na rozhraní zemí italských a německých. Papež proti tomu místu se vzpouzel, mysle, žeby v některém městě italském pro osobu svou více bezpečnosti užil. A však král Sigmunt neohlížeje se na to hned zvací listy ve jménu svém do všech zemí křesťanských rozeslal, konečně také papeže Jana XXIII. k tomu přivedl, že vlastní bullou dne 9. prosince 1413 tento sněm stvrdil, ano sám osobně k němu přijíti přislíbil. Při tom zvaní ku sboru musel se král Sigmunt zvláště také na Čechy ohlednouti, proto že v té zemi nedočkavost obnovy církve byla největší, a že Hus sám vlastní cestou počal se jí domáhati a tím všecky posavadní zvyklosti v církvi nebezpečně podvráceti. Vyjednával tedy král Sigmunt se samým Husem, žádaje na něm, aby se též osobně ku sboru do Kostnice dostavil, a tam zlou pověst Čechův a království Českého před celým světem očistil, nabízeje mu nejen bezpečný průvod ale i pomoc svou, aby tam jeho věc žádoucího konce došla.

I bylo to právě největší přání Husovo, aby před celým křesťanským světem náhledy své o církvi vyložiti a zastávati mohl; proto také bez meškání a bez výminky se králi Sigmuntovi osvědčil, že hotov jest, zachovati se dle jeho vůle. Pánové Jindřich Lefl z Lažan, jeho hostitel na Krakovci, a Mikeš Divoký čili Divůček z Jemniště, oba dvořané krále Václava a Husovi přátelé, prostředkovali v tomto Husově vyjednávání s králem Sigmuntem.

Tu hned počal Hus přípravy k jízdě své ku koncilium konati. Především mu šlo o to, aby s sebou měl příznivé vysvědčení z domova o jeho pravověrnosti. Zvěděv, že arcibiskup Konrad svolal kněžstvo své k synodě na den 27. srpna 1414 do Prahy, odebral se tam také z Krakovce. Již den před prvním zasedáním synody, 26. srpna, dal přibiti listy v jazyce latinském, českém i německém na všecky kolleje university, na hlavní chrám u sv. Víta a jiné kollegiatní a farní kostely, též na brány a fortny královského hradu, domu arcibiskupova a jiných vznešených knížat a panův v městech Pražských, kterými dával všem a vůbec návěští, kdožby jej chtěli nějakým bludem neb kacířstvím viniti, aby to při koncilu v Kostnici, kamž se v brzce odebrati míní, ukázali, že hotov jest státi před arcibiskupem i před valným sborem všeho křesťanstva, a odpovídati z víry své, a bude-li v bludu postižen, utrpěti za to náležitou pokutu; a když by nikdo k tomu se nenašel, aby mu na to písemné vysvědčení dáno bylo.

Nastal den zahájení synody, arcibiskup se svým duchovenstvem byli v arcibiskupském dvoře v Menším městě Pražském shromážděni; i sebral se Hus se svými přátely, zejmena se svým prokuratorem mistrem Janem z Jesenice, potom s mistry Šimonem z Tišnova, Prokopem z Plzně, Janem z Příbrami a jinými, a postavili se v nynější Josefské ulici, kde byla přední brána do arcibiskupova dvora. Jan z Jesenice tloukl na vrata, žádaje přístupu buď samému mistrovi Husovi nebo sobě jakožto jeho prokuratoru, aby mohl státi před arcibiskupem a synodou, a tu všech se zeptati, zdali kdo dle onoho ohlášení Husova míní učiniti.

K němu vyšel ven panoše Oldřich Šváb ze Švabenic, maršálek dvoru arcibiskupova, a odpověď dal, že nyní arcibiskup s kněžími sedí v radě o důležitých věcech královských, pročež že nyní přístupu míti nemůže. Jan z Jesenice dal tudyž hned před vraty arcibiskupovými na ulici od veřejného notara university sepsati vysvědčení, že jemu u přítomnosti přátel Husových vstoupení do synody odepřeno bylo.

Hus pak šel a nové ohlášení přibil na vratech královského hradu, žádaje krále, královnu a nejvyšší úředníky zemské, aby mu vydali písemné vysvědčení, že ho arcibiskup ve schůzce duchovenstva neslyšel, a oznamuje všem nově, že se míní odebrati do Kostnice, a každému tam ze všeho, z čeho by vinen byl, odpovídati. Tu se postarali někteří pánové dvoru královského, že se Husovi přece žádaného písemního vysvědčení dostalo. Sešli se totiž o tři dni později, 10. srpna, v domě pana Petra Zmrzlíka ze Svojšína, který stával někdy na místě nynější Kopmanské zahrádky na blízku kostela sv. Jakuba ve Starém městě Pražském, kromě pana Petra pánové a rytíři Vilém z Wartenberka a ze Zvířetic, Petr, syn jeho, Hlaváč z Ronova, Václav ze Lnář, Oneš z Mukovic, purkhrabí na Lichtenburce, Ctibor z Bohdanče, Vilém z Doupova a jiní někteří, kteří do své schůzky také kněze Mikuláše, biskupa Nazaretského a inquisitora arcibiskupství Pražského, pozvali. Tu učinil k němu též přítomný mistr Jan z Jesenice na místě Husově otázku; zdali ví do mistra Jana Husi nějaký blud neb nějaké kacířství, aneb zdali Hus při úřadě jeho inquisitorském z nějakého bludu obžalován byl? K tomu dal biskup Nazaretský za odpověď, že sice mnoho a častokráte s mistrem Janem Husem mluvil, s ním také jedl a pil, při jeho kázaních býval, a také mnohé rozpravy s ním měl o rozličných předmětech ze svatého písma, ale nikdy žádného bludu ani kacířství při něm neznamenal, nýbrž to shledal, že jest ve všech svých slovích a skutcích muž pravý a katolický; také co on mistra Jana Husa zná, a co jest v tom úřadě jakožto inquisitor kacířův, že Hus nikdy od nikoho nebyl z bludu neb kacířství u něho viněn, ani co toho naň ukázáno. Jan z Jesenice dal hned toto vyznání od veřejného notáře ve spis uvésti, a biskup Mikuláš, o čemž ústně byl vyznal, také dal na to písemní vysvědčení. To šlo tedy snadně, však těžší bylo jednání s arcibiskupem. Mistr Jan Hus rád jsa z prvního dobrého výsledku, psal o tom hned druhého dne, 1. září 1414, králi Sigmuntovi, děkuje spolu za milost královskou jemu proukázanou, a prose o to jediné, aby v Kostnici nebyl souzen podtají, ale aby u veřejném slyšení skoumán jsa mohl tam vyložiti pokojné a bez překážky učení své; doložil, že sice ví, jak těžké protivenství ho čeká od nepřátel, ale že hotov jest, bude-li potřebí, podniknouti také smrt za uznanou pravdu.

Dne 7. října 1414 měli zemští pánové schůzku, ve které i arcibiskup Konrad byl přítomen. Hus poslal k té schůzce písemní žádost, aby arcibiskup od pánův byl otázán, ví-li naň nějaké kacířství? kdyžby věděl, že chce hned napřed zde v Čechách z něho se spraviti aneb trest trpěti, neví-li, aby mu o tom dal písemní vysvědčení. Arcibiskup dal za odpověď, že on sám neví naň kacířství žádného aniž jemu viny dává; ale že jej viní papež, pročež aby se před ním spravil. Také Husovi na to arcibiskup sám od sebe vysvědčení nedal, nýbrž toliko pan Čeněk z Wartenberka, nejvyšší purkhrabí, pan Boček z Kunštatu a pan Vilém z Wartenberka o odpovědi arcibiskupově v listu ku králi Sigmuntovi svědčili, jinak také za Husa u Sigmunta se přimlouvajíce.

Hus obdržev tento list vyzdvihl si ještě dva výpisy z knihy statut university, aby jich ku své obraně na sboru Kostnickém použil, a na to v málo dnech z Prahy zpět na Krakovec se odebral. Kněží si tenkráte v Praze jeho přítomnosti nevšímali, proto že nikde veřejně nekázal. Král Václav, královna Žofie i celý dvůr královský klonili se nyní více nežli kdy k jeho učení, a oba králové, jak Václav Český tak Sigmunt Uherský, poručili ho do ochrany třem českým pánům, kteří se o bezpečnost jeho osoby jak na cestě do Kostnice, tak i na koncilium samém měli starati. Přední mezi těmi pány byl pan Jan z Chlumu příjmím Kepka,

z rodu slavných později hrabat Slavatův, jenž se svými třemi bratřími dotud v nedílnosti držel dědictví své, totiž hrady Chlum a Košumberk v Chrudimsku, pět jiných tvrzí, dvě městečka, Luže a Jeníkov, a též asi 30 vesnic. Druhý pán byl Václav z Dubé a na Leštně, synovec někdy znamenitého Ondřeje z Dubé, nejvyššího sudí. Oba tito pánové bojovali ještě minulého roku na straně krále Sigmunta proti Benátčanům, a když se nyní do Čech vraceli, dostali od Sigmunta nařízení, aby Husa provázeli. Třetí pán byl Jindřich z Chlumu

Hus káže lidu venkovskému v okolí hradu Krakovce 1414. (Str. 37.)

na Lacemboku, kterému se zkrátka jen Lacembok říkalo. Byl to synovec pana Jana z Chlumu.

Tak se připravoval mistr Jan Hus na cestu do Kostnice, kterou nic méně na svůj vlastní, nikoliv na královský neb zemský peníz konal; přispěli mu ovšem přátelé a ctitelové jeho jen dobrovolnými pomůckami, však v takové hojnosti, jak si en sám přáti mohl. Jako on, tak i jeho nepřátelé a protivníci silně a pilně do Kostnice se strojili. Však jich sám Hus byl vyzval, aby své žaloby naň u sboru přednesli; proto také nemeškali připravovati všecko, čehokoliv k zavedení a líčení pře proti němu za-

potřebí bylo. Kdokoli proti Husovi nějaké svědectví dáti uměl, byl volán, pod přísahu vzat, a výpověď jeho zapisovala se. Sepsání všech těch svědectví dostalo se Husovi v přepisu ještě před odjezdem přátelskou rukou na hrad Krakovec, tak že tam ještě pokdy měl, napsati k nim své odpovědi a poznámky proti nim. Na zapravení útrat při nastávajícím vedení pře uložilo sobě duchovenstvo České i moravské zvláštní daň, ježto celá sebrána byvši odevzdána jest Janovi Železnému, biskupovi Litomyšlskému, kterýž se sám osobně také do Kostnice vybíral. S ním pak jeli pánové všelikému hnutí, kteréž Hus spůsobil, nepřející: Půta z Častolovic, Petr Konopištský ze Šternberka, Albrecht z Rabšteina, Rubín z Riesenburka, k nimž se čtyři doktorové theologie z Čech, mezi nimi Štěpán z Pálče, přidružili.

Hus jede ku sboru Kostnickému.
1414.

Den před odjezdem svým z hradu Krakovce, 10. října 1414, loučil se mistr Jan Hus se všemi posluchači a přátely svými v Čechách psaním srdečným. Bylť prý sobě žádal a umínil, kázati jim ještě před svou jízdou do Kostnice, maje zejmena jim oznámiti křivé žaloby a svědectví, ježto proti němu vedeny býti mají, a jež má všecky popsány, aby, bude-li v Kostnici odsouzen, nelekali se, vědouce napřed, z jakých příčin a důvodův se to stane. Nyní však že již sotva kdy je uhlídá, neb že již se vypravil na cestu, ačkoliv ještě bez ochranného listu (od krále Sigmunta slíbeného), mezi nepřátely své, jichžto počet že jest větší, nežli někdy proti Kristu vykupiteli; a mezi nimi že vlastní krajané jsou nejhorší. Však že doufá k svému Spasiteli, že skrze své zaslíbení a jejich věrnou modlitbu dá mu moudrosti a statečnosti Ducha svatého, aby nemohli uchýliti jeho na křivou cestu. „Protož milí bratří a milé sestry! (tak psal dále) modlete se snažně, ať mně ráčí Pán Bůh dáti setrvání a ostříci mne od poskvrnění; a jestli k jeho chvále a k našemu prospěchu má smrt má sloužiti, ať mi ji ráčí dáti beze zlého strachu podstoupiti; pakli jest k našemu lepšímu, aby mne vám ráčil navrátiti, i tam i zase veda bez poskvrny, abychom ještě spolu v jeho zákoně se poučili, Antikristových sítí něco porušili, a budoucím bratřím po sobě dobrý příklad ostavili. Již snad více v Praze mne před smrtí neuzříte; pakli věčný Bůh mne vám ráčí navrátiti, tím veseleji se uzříme, a ovšem když v radosti nebeské spolu se shledáme . . .“

Téhož dne napsal také Hus nejmilejšímu žáku svému, mistru Martinovi, psaní zavřené, jehož se nemělo dříve otevříti, než kdyby úplná jistota o jeho smrti došla. V psaní tom oznámil mu poslední vůli svou, dávaje mu křesťanské naučení, jak by měl život svůj spravovati.

Dne 11. října 1414 vsedl mistr Jan Hus na kůň, a jel ku koncilium, ačkoliv ochranného listu od krále Sigmunta ještě neměl, spoléhaje se na průvod svůj jemu od králův daný a na pojištění bezpečenství všem ku sboru jedoucím jak od říše tak od papeže dané. Pan Václav z Dubé a pan Jan z Chlumu byli mu prozatím se svou čeledí dostatečnou ochranou; pan Jindřich z Chlumu, řečený Lacembok, jak se zdá, teprv v Kostnici za ním se dostavil. Mimo to jeli s Husem mistr Jan z Reinšteina řečený Kardinál, farář v Janovicích městečku náležitém panu Janovi z Chlumu, který již dříve v příčině Husově k papežskému dvoru jezdíval, potom Petr z Mladenovic, tehdáž ještě bakalář a písař pana Jana z Chlumu, který o mistru Husovi v Kostnici dvojí vypravování sepsal, konečně ještě jiní Čechové.

Obrátili se z hradu Krakovce k Českému lesu pomeznímu do bývalé české horní Falce, překročili hranice vlasti za Tachovem, a přišli do prvního městečka německého Bernova. Neobyčejná pozornost, kterouž lid německý, třebas jen ze zvědavosti, k Husovi obracel, překvapila jej, i liboval si v tom, zvláště že vždycky stál o lásku obecného lidu. Vox populi vox dei, to jest: hlas lidu hlas Boží, myslil sobě vždycky, hledaje v lidu podporu v tuhém zápasu s mocí církevní, do kterého se byl tak rozhodně pustil. Sám psal o své cestě, že v Bernově ho očekával farář se svými kaplany, prose ho, aby k němu zavítal. Když pak do jeho příbytku vstoupil, tu farář hned velkou nádobu s vínem přinesl, se svými druhy velmi laskavě poučení Husovo přijal a řekl, že býval vždy jeho přítelem. Potom přijel Hus do Nového Města, kde ho prý všickni Němci velmi přívětivě přijali; i ve Vejdě čili Weidenu všechno obyvatelstvo z domů svých naproti němu se vysypalo. Když přišli do Sulzbachu, hlavního někdy města bývalé české Falce, a tam hospodou byli, sešli se konšelé a starší obecní, a Hus k nim pravil: „Hle, já jsem mistr Jan Hus, o kterém, jak se domnívám, zajisté mnoho zlého jste slyšeli. Chtějte se přesvědčiti o tom, a poznejte mne.“ A mnoho s nimi rozprávěl o svých snahách a svém smýšlení, což prý oni

všechno velmi laskavě přijali. Dále přišel Hus cestou do Hersbruku a nocoval v Laufenu, kdež se k Husovi též farář, veliký prý znatel církevních zákonův, se svými kaplany dostavil, a tu s ním dlouhou rozprávku měl. Nikdež, kamkoliv přišli, nezachovávali interdiktu papežského na Husa vydaného, a nestavovali služeb Božích; všude se lid sbíhal, podívat se na muže slavného, a když dne 19. října Hus se svým průvodem do Normberka vjížděl, kde již napřed kupci jeho příjezd oznámili, tu bylo celé město vzhůru, a každý chtěl mistra viděti. O svém pobytu v Normberce psal pak mistr Jan Hus svým přátelům mimo jiné toto: „Nežli jsme se uhostili, poslal mně mistr Jan Helvel, farář od sv. Vavřince, list s oznámením, že chtěl již dávno se mnou svobodně mluviti. Já mu odpověděl, aby přišel, a on přišel. Když pak jsem již psal prohlášku, aby kdokoliv by proti mně něco věděl, k rozpravě se mnou se dostavil, tu pro mne vzkázal pan Václav z Dubé, že se sešli měšťané a konšelové chtíce mne viděti a semnou porozprávěti, a hned jsem od stolu vstana k nim sešel. I chtěli mistři, abychom jen potajmo jednali; já však jim odpověděl: „Já káži veřejně, a chci také, aby slyšel kdo chce;“ a tak jsem s nimi rozmlouval až do soumraku u přítomnosti radních pánův a měšťanův. Byl při tom také jistý doktor sv. písma, z řádu Kartusianův, který mnoho nejapně mluvil, a pozoroval jsem, že mistru Albertovi, faráři od sv. Sebalda, nelíbilo se, že měšťané moji řeč chválili. Věřte také, že jsem se ještě s nikým nepřátelsky nepotkal, na každé hospodě dávám hospodáři po desíti prohlášek, a kdekoliv jinde je přilepuji; také hospodyně všude se svými manžely velmi laskavě mne přijímají, nikdež se služby Boží nezastavují, a všickni chválí moje německé prohlášky, (vydával totiž Hus v Němcích vedle latinských také německé prohlášky o příčinách své cesty). Přiznávám se tedy, že v Němcích není nepřátelství proti mně větší, nežli při obyvatelích v Čechách. Pan Václav z Dubé a pan Jan z Chlumu zacházejí semnou náramně šetrně a milostivě, a jsou jako hlasatelé pravdy, čili abych to ještě určitěji vyjádřil, jako zastupitelé pravdy, s nimiž pomocí Boží všechno šťastně pořízeno bude.“

Pan Václav z Dubé jel z Normberka za králem Sigmuntem na Rýn pro slíbený ochranný list, Hus pak bral se s panem Janem z Chlumu a ostatním průvodem přes Řezno přímo do Kostnice. Na té cestě předcházel ho jeden biskup Německý o celý den, i dával všude lidu výstrahu před ním, povídaje, že Husa v poutech na voze vezou a dobře střeží, proto že prý lidi mámí. A když se Hus ku kterému koliv městu blížil, tu se tím více sbíhal lid zvědavý, mysle že nějakou podívanou míti bude; když však Husa spatřil a slyšel, tu z bludu jsa vyveden tím větší pozornost k němu obracel. Dne 3. listopadu blížil se Hus k městu Kostnici čili Konstancii, a nesčíslné množství zvědavého lidu naproti němu z města vyšlo; ve hlučném davu vjel mistr Jan Hus do Kostnice, ani na list ochranný nečekaje, a obdržel hospodu v ulici Pavlově u vdovy řečené Fida. Teprv po dvou dnech, 5. listopadu, dospěl za ním pan Václav z Dubé do Kostnice, nesa s sebou od krále Sigmunta list ochranný jemu pro Husa dne 18. října ve Špýře nad Rýnem daný. Tento list psán byl obyčejným takových listů spůsobem, že totiž král Římský mistra Jana Husa ku sboru jedoucího ve svou a svaté říše Římské ochranu přijímá a všem říšským poddaným přikazuje, aby se k němu vlídně měli a jej v pokoji a bez překážky jíti a vraceti se nechali.

Znamenitost koncilia čili sboru Kostnického.

1414.

Všeobecné koncilium čili sbor vší církve katolické v Kostnici byl mezi všemi podobnými sněmy ve středním věku držanými nejvalnější a nejslavnější, a také co do důležitosti působení svého jistě jeden z nejznamenitějších a nejpamátnějších. Nikdy nevídán jest pohromadě tak veliký počet otcův církevních a duchovních všech hodností, řádův a stupňův ze všech končin světa, a nikdy nesešlo se tolik knížat a pánův světských, aby nádherou svou povýšili slávu oněch zastupitelův církve. Počítalo se zajisté na sboru Kostnickém mimo Římského a Uherského krále Sigmunta a mimo papeže Jana XXIII. 30 kardinálův, 4 patriarchové, 34 arcibiskupův, 150 biskupův, několik set opatův, proboštův, děkanův, kanovníkův, doktorův sv. písma a jiných. Dále se dostavili do Kostnice ač ne v stejném čase 4 němečtí kurfirstové, 24 rozličných vojvod a knížat, 78 hrabat, 676 pánův a šlechticův ze všech zemí. Nebylo v celém západním křesťanstvě panovníka ani svobodné obce, university, a jakéhokoliv duchovního řádu, jižto by neměli svých poslův v Kostnici. Po celý čas trvání sboru nebylo prý sotva kdy méně 50.000 přespolních lidí v tomto jinak nevelikém říšském

městě, neboť každý prelát a ještě více každý světský pán měl s sebou valný počet svého komonstva ano i ozbrojených zástupův; k tomu pak se přidružili všelicí obchodníci a průmyslníci jakož i průmyslnice, kteří z té valné schůze lidu těžili.

Kostnický sbor byl v nejrannějších počátcích nového věku první valný sjezd knížat obojího stavu, duchovního i světského, aby zasedli k soudu nad papeži, panovníky a národy, rozhodujíce co nejvyšší soud rozepře, jimiž křesťanstvo v rozličných zemích rozbouřeno a do krvavých válek zavedeno bylo. Tu nejlépe pozorovati bylo, jaký duch tehdejší národy naplňoval, jaké byli povahy, zejmena pak jací výtečníci v samé církvi vedle tehdejších všedních a znemravnělých sluhův jejích vynikali.

Účel sboru Kostnického byl všemu světu známý: dělil se na tři díly, jeden a první byl usjednocení církve, aby se totiž odstranila trojice papežská, a toliko zase jeden pravý papež hlavou vší církve byl; druhý byl oprava církve ve hlavě a v údech jejích, aby totiž všeliké neřesti, které se během časův do církve vloudily, z ní zase vymezeny byly, a aby stav duchovní zase svému důstojnému povolání lepším spůsobem, než na mnoze potud se dálo, vyhověti mohl. Třetí účel konečně týkal se Čechův, totiž aby nauka Viklefova a snahy Husovy potlačeny byly, proto že celou posavadní soustavu církve, jak se od prvních věkův křesťanských byla vyvinula, podrývaly a úplný a násilný převrat v ní spůsobiti chtěly. Ovšem pravda jest, že Hus vlastně též ničeho jiného provesti nechtěl, než opravu církve ve hlavě i v údech; avšak cestu volil sobě zcela opáčnou a oné cestě protivnou, po které shromáždění otcové kráčeli. Oni se drželi toho, co ve skutečnosti již v církvi zavedeno bylo, považujíce to za základ všeho, a umínili při hojení neduhův a nahražování nedostatkův v církvi počínati sobě tak, aby každý úd její pečlivě chráněn a zachován byl, nechtěli ničeho bourati, ale jen to, co stojí, pomalu opravovati; při tom chtěli, aby všecko, cokoliv by se k opravení církve stalo, vycházelo s hůry, zvolna, považlivě a s ušetřením všech poměrův a okolností; spoléhajíce se při tom na uznanou od starodávna nejvyšší vážnost církve co celku, jížto v učení a víře křesťanské každý jednotlivý člověk se svými náhledy a osobním smyslem naprosto podrobiti se musí. Jedině toho litovati jest, že otcové, jakkoliv se snažili, nikdy jak náleží do skutku a k cíli dostati se nemohli, dávajíce tím sami vzniku snahám opáčným.

Na takových cestách zcela opáčných kráčeli Hus a jeho stoupenci: pro veliké tehdáž množství nehodných údův církve ztratil Hus všelikou úctu k nejvyšší moci církevní, a jda cestou rozumu osoboval sobě proti té moci právo svobodného skoumání a posuzování nauky církevní; při tom počínal sobě nad míru směle a odhodlaně, činil útoky své bez ohledu i bez rozpaku na staré ústavy církevní s důrazem takovým, že se nic na ztráty a škody v boji neohlížel. Maje ustavičně stav prvotní církve ještě za apoštolův před očima, chtěl ji nyní bez považení, že se okolnosti náramně proměnily, zase nazpět do toho stavu přivesti, a to, co jednou za pravdu uznal, počal z důly v život uváděti cestou převratu a revoluce, vždy hotov jsa, na to i umříti.

Přípravy k zavedení obžaloby proti Husovi na sboru.

1414.

V Kostnici již se hemžili hosté všelikého stavu a řádu z blízka i z daleka, když tam Hus 3. listopadu 1414 přijel. Papež Jan XXIII. také již tu byl, držev již 28. října s devíti kardinaly, mnohými arcibiskupy a biskupy i s celým dvorem svým slavný vjezd do toho sněmovního města. Nebylo tomu papeži příliš volno v duši, když ponejprv spatřil město, v němž všecka jeho nádhera a sláva pojednou konec vzíti měla. Maje tušení toho, co ho očekává, již chtěl zas odvolati, že sbor v Kostnici nebude, chtěje ho do některého italského města přeložiti; avšak kardinalové vědouce o jeho úmyslu, překazili mu to. Při tom však přece nějakou nadějí se kojil, že se na papežském trůnu udrží; myslil totiž, že sbor Kostnický má se vlastně jen za pokračování sboru Pisanského považovati, aby dovršil dílo na onom sboru počaté, totiž aby Janovy dva protipapeže k odstoupení přinutil, jej za jediného papeže všemu křesťanstvu ohlásil, a vedle toho aby kacířství Viklefovo a Husovo zatratil a vykořenil, čímž by oprava církve, podle jeho zdání, dokonána byla. Potom sobě myslil, zůstane-li papežem, že se mu podaří, sbor po své vůli říditi a co nejdřív rozpustiti, jakkoliv často počal teskliv býti, vida přísnou opravdovost shromážděných otcův církevních.

Nyní, když v Kostnici již byl, chtěl papež zase otevření sboru protáhnouti, očekávaje bezpochyby na příchod Husův, aby především téhož věc od sboru vyřízena byla. Dne 1. listo-

padu 1414 měl sbor slavně býti otevřen, on však odložil to na 3. a potom zas na 5. den listopadu.

Hned nazejtří po Husově příjezdu, dne 4. listopadu, šel pan Jan z Chlumu řečený Kepka a pan Jindřich z Chlumu na Lacemboku, kterýž se tuto již také při Husovi nalézal, ku papeži, oznámit jemu, že mistr Jan Hus již se do Kostnice dostavil, a prosit ho za potřebnou ochranu. Papež Jan jsa tomu vděčen, slíbil jim ochotně, že mistru Husovi ničím ukřivditi nedá ani jeho nepokojiti, a byť prý jemu i vlastního bratra byl zabil. Oba pánové potom žádali, aby papež interdikt na Husa vydaný zrušil; on však toho učiniti nechtěl, pravě k nim: „Jakžbych to mohl, vždyť vašinci sami (totiž co byli protivníci Husovi) jsou tomu na odpor?“ Když však mu pánové oznámili, že sám král Sigmunt Husa pod svou ochranu vzal, tu hned papež poznal, že s jednáním proti Husovi posečkati musí, aby snad rychlým a důrazným postupováním v té věci krále proti sobě nepopudil. Tudyž vsedl hned téhož dne pan Lacembok na kůň, a jel za králem Sigmuntem za Rýn do Cách, dav Husovi radu takovou, aby se tiše choval a ve své věci až do králova příjezdu ničeho před se nebral.

Když papež kletbu na Husa vydanou zrušiti nechtěl, tuť by byly musely v Kostnici za všechen čas, co se Hus v tom městě zdržoval, všechny služby Boží a církevní výkony zastaveny býti; toto povážívše při dvoře papežském vyslali soudce papežovy síně a biskupa Kostnického, ovšem teprv 9. listopadu, do Husova příbytku, aby Husovi oznámili, že jakoby na prosby mnohokrát opakované, papežova klatba nad ním na čas jest zdvižena, pročež že může svobodně po městě choditi a také kostely navštěvovati; jenom při velikých kostelních slavnostech aby se viděti nedával pro uvarování všeliké nelibosti. Hus však nepoužívaje takového dovolení, ani přes práh svého příbytku nevykročil, každodenně mši sv. doma četl a vždy jen všeliké řeči sobě připravoval, jež před celým sborem držeti sobě umínil.

Podnikavějšími nežli Hus, ukázali se v těchto dnech nepřátelé jeho. Nejhorlivější mezi nimi byl onen Čechoněmec, kněz Michal z Německého Brodu, již zmíněný bývalý farář u sv. Vojtěcha v Jirchářích v Praze z Čech uteklý, kterýž nedávno byl od papeže na důležitý úřad papežského prokuratora ve věcech víry (de causis fidei) povýšen, pročež také od té doby Michalem de Causis, od Čechův také někdy Michalem Soudným nazýván byl. Také byl tu v Kostnici přítomen onen Pasovský děkan, nyní probošt, Václav Tiem, který roku 1412 co papežův posel ony pověstné odpustkové bully do Prahy přinesl, začež tenkrát od Husa odpustkovým kramářem nazván byl. Nedlouho potom přišli i mistr Štěpán z Pálče a Jan Železný, biskup Litomyšlský, do Kostnice, majíce s sebou poslední spisy Husovy, jež za příčinou jednání na Pražské synodě r. 1413 skládal. Z jiných starých protivníkův Husových byli tu kněz Jan Protiva z Nové Vsi, někdy před Husem první kazatel při kapli Betlemské, starý to svědek proti Husovi hned v rozepři jeho s arcibiskupem Zbyňkem, potom kanovník Ondřej z Brodu, doktor Náz, někdy posel krále Václava při sboru Pisanském, potomní biskup Kostnický, a jistý Angličan Stokes, kterýž před léty byv v Praze Husa a počínání jeho byl potupil. Také někdejší údové university Pražské z cizích národův, kteří se byli vystěhovali, u valném počtu zde v Kostnici se shledali, aby proti Husovi svědčili a k jeho zkáze se přičinili, zejmena mistr Albert Warrentrappe, mistr Jindřich Homberk, Pavel Vladimírovič, doktor práv, jakožko posel krále Polského a university Krakovské, mistr Dětřich z Münsteru od university Kolínské nad Rýnem, mistr Petr Storch od university Lipské a jiných více.

Každá universita v Evropě vyslala byla své nejučenější theology a právníky ku sboru: universita Pražská, ještě nedávno byvši jedna z nejpřednějších učených obcí v Evropě, nyní ovšem z většího dílu jsouc též podezřelá kacířstvím, při sboru nyní nejmenší váhu měla. Za jejího posla platil ovšem Štěpán z Pálče, ačkoliv universita v tom ohledu nic o něm nevěděla; on sám nazýval se vlastně poslem biskupa Litomyšlského, a Kuneš ze Zvole, jeden z nejznámějších advokátův při duchovním právě v Praze, byl poslem arcibiskupa Konrada z Vechty. Universita sama měla za prokuratory a posly své Husovy přátele a průvodčí, pana Jana z Chlumu řečeného Kepku, a mistra Jana z Reinšteina řečeného Kardinála, právníka.

V ten den, 4. listopadu, když pan Jan z Chlumu k papeži šel oznámit jemu příchod Husův, tu již Michal de Causis přibíjel listy po kostelních dveřích v Kostnici, jimiž Husa za proklatého a tvrdošíjného kacíře vyhlašoval. Potom se spojil se Štěpánem z Pálče, i skládali oba dohromady žaloby na Husa, uvozujíce je ve známost přítomným kardinálům. Byli oba neunavení horlivci v díle svém a své věci ryčně konali. Majíce všude volný přístup,

bez všeliké nesnáze popouzeli a podjali mysli shromážděných otcův církevních proti nebezpečnému novotáři Husovi.

Hus do žaláře uvržen.

1414.

I uplynuly asi tři neděle, a z nějaké nepatrné příčiny roznesla se po Kostnici lživá pověst, že Hus veřejně ohlásil, že bude kázati, a že se chtěl na senním voze v seně ukryt tajně z města dáti vyvezti a na útěk dáti. Michal a Štěpán, oba hlavní protivníci Husovi, hned se toho chopili, a před sborem dokazovati se jali, kterak že jest potřebí, aby se sbor Husovy osoby zmocnil. I stalo se uzavření, aby Hus do bezpečného žaláře dán byl.

Přišli tedy ve středu o polednách, 28. listopadu 1414, dva biskupové, Augsburský a Tridentský, potom purkmistr Kostnický a pan Jan z Baden do příbytku Husova, kdež právě také pan Jan z Chlumu přítomen byl, ohlašujíce, že jsou od papeže a kardinálův posláni, aby mistra Husa, jenž tolikkráte o svobodné slyšení žádal, k nim přivedli, jelikož již prý hotovi jsou, jej slyšeti. Pan z Chlumu hned se toho dovtípil, v jakém účelu tito pro mistra Husa přišli, a že vyslyšení Husovo jen pouhá záminka jest k vykonání nepřátelského úmyslu proti mistrovi. Proto se náramně rozpáliv pravil k biskupům řka latinsky: „Víte-li nejdůstojnější otcové, jak a proč mistr Jan Hus sem přišel? Nevíte-li toho, tedy vám pravím, že nám, totiž mně a panu Václavovi z Dubé, ho svěřil císař náš a král, abychom sprovodíce ho sem ku sboru za bezpečnost jeho osoby odpovídali; vězte to tedy, abyste proti cti pána našeho ničeho nepočínali, a čest svaté Římské říše neuráželi!“ A obrátiv se k purkmistrovi Kostnickému řekl německy: „Víte, kdyby i čert přišel zastávat se o svou věc, žeby se mu slušného slyšení dáti musilo.“ Potom zas k biskupům latinsky: „Náš král a pán řekl nám ještě, že to jeho vůle jest, aby se před jeho příchodem do Kostnice nic proti Husovi nejednalo.“ Poslové slyšíce takovou řeč pána z Chlumu byli poněkud v nesnázích, a biskup Tridentský řekl: „Pane Jene, my jsme přišli s pokojným úmyslem a rádi bychom se vyhnuli všelikému hluku.“ I vstal jest od stolu mistr Jan Hus, kterého, jak se zdá, biskupové ještě neznali, a řekl k nim: „Nepřišel jsem do Kostnice toliko proto, abych s kardinály mluvil, nýbrž abych přede vším sborem křesťanským věc svou vésti mohl; než přec hotov jsem, i kardinálům k odpovědi se postaviti, a naději se, že byť i co zlého mne potkalo, to přece nebude moci mne odvrátiti od pravdy poznané.“ Tato ochotnost hnula posly ke vlídnějšímu s ním nakládání, ačkoliv mezi tím dům, v němž Hus přebýval a všecky sousední domy vojsko městské tajně bylo obsadilo, aby se na všeliký odpor ani pomysliti nemohlo. Scházeje po schodech dolů potkal Hus svou hospodyni Fidu, která plačíc s ním se loučila; tu rozbřesklo se tušení v duši jeho, a s pohnutím k ní pravil: „Požehnej tě Pán Bůh!“ Biskupové prý mu potom ještě pošeptali: „Však již více mši čísti nebudeš.“ Dole vsedl na kůň proň již připravený, a jel v průvodu poslův a pána z Chlumu, který se od něho nehnul, do bytu papežova.

A když Hus před kardinály se postavil a je pozdravil, oslovil ho jeden, kterýž mezi nimi první slovo vedl, řka: „Mistře Jene! Mnoho divného se o vás mluví, že mnohé bludy držíte a je po království Českém rozséváte. Proto my jsme vás volati dali, abychom se vás otázali, zdali tomu tak?“ A Hus odpověděl řka: „Nejdůstojnější otče! rač věděti, že mám tak velice v ohavnosti bludy všeliké, žebych mnohem raději umříti, nežli jeden jediný, nerci-li mnohé, vésti a šířiti chtěl. Hle, přišel jsem zcela dobrovolně k tomuto svatému sboru; bude-li tu nalezeno, že jsem přece bloudil, hotov jsem ve vší pokoře, dáti se lépe navésti a pokání činiti.“ A kardinálové na to řekli: „Zajisté, to jsou dobrá slova“, i řekše to, vyšli všickni ze síně zůstavivše Husa samotného s několika strážními oděnci a s panem z Chlumu, který s Husem očekával, co z toho bude.

Po nějaké chvíli vloudil se do síně staroušek řeholy Minoritské, přimluvil se k mistrovi hlasem nesmělým a pokorným, pravě, že jest řeholníček sprostý, neumělý a nevzdělaný, ale že rád hledá příležitosti poučiti se; že slyšel veliké chvály o učenosti Husově, ale také všelicos o jeho zvláštních domněnkách, čemuž diviti se musil, proto že by přál sobě lepší zprávy a naučení od něho. Jmenovitě že mu řečeno jest, jakoby Hus tvrdil, že ve svátosti oltářní nemění se chleb posvátný v pravé tělo Kristovo; je-li to pravda? Když Hus odpíral, že toho netvrdí, mnich zdál se býti zaražen, i ptal se ještě jednou: „Netvrdíte?“ — Hus: „Netvrdím“, a mnich ještě po třetí: „Netvrdíte?“ Tu pan Jan z Chlumu, který opodál seděl, hněvivě mnichovi do řeči skočil řka: „Kdo jsi ty zač? Kdyžby mně kdo jednou něco tvrdil nebo odpíral, věřil bych mu, a hle,

zde ti třikrát mistr praví „netvrdím“, a přece na novo se pořád tážeš.“ A mnich omlouvaje se řekl: „Statečný a urozený pane! nemějte mně sprostému a nevzdělanému mnichovi za zlé, když se táži, abych se poučil.“ I vedl rozmluvu ke mnohým jiným otázkám theologickým, až přišel na to, tázati se Husa, co myslí o jednobytnosti přírody božské i lidské v osobě Kristově? Tu mistr Hus pozastaviv se, řekl k pánu z Chlumu po česku: „Zajisté, tento mnich nazývá se jednoduchým sprosťáčkem, však není velmi jednoduchý, neboť žádá výklady nejvznešenějších otázek,“ a k mnichovi obrácen vece: „Bratře, ty se nazýváš sprostým a jednoduchým, já pak nalézám tě opravdu býti dvouduchým, proto že jsi jiný v chování a jiný v řečech svých; nicméně chci ti přece říci, jaké jest mé smýšlení o této vznešené otázce.“ Mnich vyslechna výklad Husův velice jemu děkoval za hojné poučení a odešel; přistoupili pak ozbrojení strážcové papežovi k Husovi s otázkou, ví-li, s kým rozmlouval? To že byl general řádu Menších bratří sv. Františka, mistr Dydakus, nejučenější theolog, v celé Italii slavný. „O kdybych to byl věděl“, zvolal Hus, nyní teprv se dovtípiv, že vzat byl do zkoušky, toho bych byl tak lacino nepropustil!“ Potom obrátiv se k pánu z Chlumu, těšil se slovy: „Nu, jsou-li všickni rovni tomuto, nemám s Boží pomocí jich se co báti.“

Ve čtyry hodiny po obědě sešli se zase kardinálové v domě papežově, aby se o tom uradili, co by s Husem sobě měli počíti. Přišli tam také Čechové jak strany Husovy, jako byl mistr Jan Kardinál z Reinšteina a Petr z Mladenovic, tak i jeho protivníci, totiž Štěpán z Pálče, Michal de Cansis, mnich Petr, Dominikán od sv. Klimenta na Starém městě Pražském a jiní. Tito se u kardinálův všemožně o to vynasnažili, aby Husa do vazby dali, a při svém usnešení zůstali, a poznavše, že toho jistotu mají, neuměli radosti své ukrotiti, plesajíce a promlouvajíce: „Ha ha! již ho máme! teď již nám více neujde!“ Štěpán z Pálče spatřiv tu mistra Jana z Reinšteina, obrátil se k němu řka: „O mistře Jene, jest mně vás líto, že jste se dal svésti, býval jste tu vzácný při dvořc papežském, přednější než jiní Čechové, a teď si vás nikdo nevšímá pro tuto sektu.“ A mistr Jan z Reinšteina odpověděl: „Mistře Štěpáne! mně jest vás ještě více líto, neboť byste mne jen tehdy litovati měl, kdybyste o mně zlého věděl, že to dělám.“ Také Petr z Mladenovic počal rozprávku s mistrem Petrem Dominikánem, až se pohádali, tak že mistr Štěpán Petra Dominikána ve zlosti odtud odvedl. Již se připozdívalo na večer, a tu poslán jest papežský hofmistr k panu Janovi z Chlumu s vyřízením, že jestli se mu líbí, odejíti může, mistr Hus však, že má v papežově domě zůstati. Tímto obratem věcí pán z Chlumu nanejvýš jsa popuzen, že pod záminkou zrádného slyšení Husa jímati smějí, hned pádnými kroky do shromáždění kardinálův vešel a přímo k papeži tato slova náruživě mluvil: „Svatý otče! tohle vaše Svatost mně a mému synovci Lacembokovi nepřipovídala; já vaší Svatosti řekl a ještě jednou opakuji, že jsem mistra Husa pod ochranou svého pána, Římského krále, sem sprovodil, a vaše Svatost řekla mně: byť i mého vlastního bratra zabil, nesmí se mu ničeho státi, a znepokojován býti nemá. A hle, již se zatýká proti vašemu slibu a proti císařskému listu ochrannému, a jeden váš komorník, jakýsi František, byl již v jizbě hostinské, aby mistra odvedl. I věz vaše Svatost, že svolám celý svět proti těm, kteří se opovažují, rušiti listy majestátu císařského!“ Papež na to odpověděl řka: „Hle tuto moji bratří (ukazoval na kardinály) jsou svědkové, že já nehlasoval pro zatknutí Husovo. A ten jistý František jest hlupák a nikoliv můj člověk.“ Potom vzav pana z Chlumu stranou řekl k němu: „Vždyť víte, jak já s kardinály stojím; oni mně ho za vězně vnutili, a já ho musel přijmouti.“ Odešel pak odtud pan Jan z Chlumu, a mistr Jan Hus zůstal v papežově domě pod stráží; přinesli mu jeho postlání a večeři. Avšak ještě té noci odveden jest Hus z domu papežova do domu jednoho Kostnického kanovníka, kdež také jeden kardinál přebýval, a tam osm dní držán jest pod stráží. Potom dne 6. prosince 1414 přestěhovali jej do kláštera Dominikánského, kterýž na břehu samého jezera Potamského stával, a uvrhli ho do tmavého žaláře vedle samého smrdutého průtoku, kterým se nečistoty do jezera odváděly.

Proč na to papež Jan XXIII. poukazoval pánovi z Chlumu, že s kardinály nedobře stojí, to mělo svou příčinu v tom, že ve sboru, čím více nových údův církve ze vzdálených zemí do Kostnice přibývalo, takové mínění vrch dostávalo, že netoliko dva protipapežové ale i sám Jan XXIII. ku složení důstojenství svých přinuceni býti mají, což pro pokoj a jednotu církve prý nevyhnutelně nutno jest. Papež Jan měl tím větších příčin, takového rozsudku svatého shromáždění se báti, čím více své nehodnosti sobě vědom byl. Proto si netroufal, sta-

viti se zřejmě na odpor uzavřením svatého sboru, mysle, že opatrným povolováním a postranními prostředky lépe se udrží na vznešeném trůnu papežském. Avšak právě tím zabředal čím dál tím hloub do nehodnosti, a vždy víc a více ku svému pádu se blížil.

Zavedení pře proti Husovi. Příchod krále Sigmunta ku sboru.

1414—1415.

Pan Jan ze Chlumu neopominul žádné cesty, kudy by mohl svěřence svého z vězení vybaviti. Veřejně v Kostnici na papeže a kardinály žaloval, královský list ochranný všem v Kostnici přítomným biskupům, hrabatům, pánům i Kostnickým měšťanům ukazoval, bez meškání také králi Sigmuntovi, který již byl na cestě ku sboru, o tom, co se stalo, písemné oznámení učinil. Sigmunt přijma list tento, náramně se rozhněval, i hned do Kostnice rozkazy poslal, aby Husa na svobodu propustili, hroze při tom, že nestane-li se to, žalářní dvéře násilím vypáčiti dá. Sám pan z Chlumu potom 24. prosince 1414 ve jménu královu a z rozkazu jeho písemné protestace v latinském a německém jazyce vlastní rukou na dvéře hlavního chrámu a jiných kostelů Kostnických přibíjel; však všecko bylo nadarmo. Taková byla již vážnost sboru, že nikdo již neměl odvahy, aby rozkazu nejvyšší světské moci uposlechl a o dobývání Husa z vězení se pokusil.

Papež Jan již 4. prosince 1414 k zavedení pře proti Husovi tři kommissary zřídil, totiž Jana, patriarchu Konstantinopolského, Jana, biskupa Lubuského, a Bernarda, biskupa Kostellského, dav jim rozkaz a moc, aby se všech potřebných prostředkův k vyskoumání a zjištění pravdy o vinách na Husa uvalovaných chopili. Však konečný rozsudek a nález o tom vynesti, k tomu ti kommissaři moci neměli, proto že si to sbor pro sebe vyhradil.

Konečně přijel král Sigmunt v samý Boží hod vánoční, 25. prosince 1414, a držel pozdě po půlnoci s chotí svou, Barborou Celskou, mnohými knížaty a kněžnami i s nádherným komonstvem asi tisíci jezdcův, mezi nimiž také mnoho Uhrův bylo, svůj slavný vjezd do Kostnice v záři pochodní a za mrazu třeskutého. I popřáv královně a vzácným paním sotva času dosti k ohřání se v teplých komnatách a ku přeoblečení se z cesty, bral se ještě před úsvitem ve slavném průvodu při pochodních do jasně osvíceného biskupského chrámu, kdežto papež Jan XXIII. již čekal, a pak sám osobně velikou mši zpívanou s neobyčejnou skvostností a nádherou sloužil. Podle starodávného obyčeje ministroval při tom král Římský u oltáře za jahna přistrojen s korunou na hlavě, a zpíval hlasem vysokým evangelium: „Vyšlo jest vyřčení od císaře“. Po mši odevzdal mu papež svěcený meč s doložením, aby ho užíval k ochraně církve. Sigmunt s radostnou ochotností přisvědčil, že tak učiní.

Avšak první vyjednávání Sigmuntovo s otci ve sboru shromážděnými nebylo ani laskavé ani potěšitelné. Týkalo se totiž uvěznění Husova. Král zajisté cítil hluboce urážku svého důstojenství, která se stala zrušením jeho ochranného listu, a bylo se mu také báti, že ten skutek všude v říši, zvláště však v zemích koruny České, jichžto dědicem státi se doufal, velikou nelibost spůsobí. Papež sváděl všechnu vinu toho se sebe na kardinály, jako to před pánem z Chlumu učinil, a proto měl Sigmunt jen se samými kardinály, preláty a doktory o to činiti. Téměř o ničem jiném než o Husovi jednalo se v posezeních sboru posledního téhodne před Novým rokem. Sigmunt odvolával se na své právo, udělovati poddanému ochrany; otcové však stavěli proti jeho právu právo své, že s obviněným z kacířství podle církevních zákonův nakládati mohou. Při tomto sporu o přednosti mezi světskou a duchovní právomocností král Sigmunt několikkráte zhurta a u velikém hněvu ze shromáždění vyšel, a přišlo až k tomu, že chtěl dokonce opustiti sbor a nestarati se oň více. Aby otcům ukázal, že to opravdu míní, ujel skutečně z Kostnice před samým Novým rokem. Sbor za ním poslal deputaci, aby mu oznámila, že se sbor hned rozejde, bude-li on zákonné činnosti jeho překážeti. Taková hrozba přivedla krále Sigmunta k tomu, že počal rozjímati, má-li odpovídání za zmaření koncilia na svědomí své bráti; jemu Hus vlastně za to ani nestál, aby proň naděje celého křesťanstva na usjednocení a opravu církve zmařena býti měla. Žeby Hus svým působením také takového cíle dosáhnouti mínil, o tom ovšem neměl tušení, a také by byl nikterak nechtěl k spůsobu jeho přisvědčiti. Naopak byl Sigmunt tomu velmi rád, že se nejvyšší moc církve u větším počtu nežli kdy v Kostnici shromážděné tak zřejmě projevuje. Proto se zas vrátil maje přesvědčení takové, že u věci Husově nelze mu ničeho učiniti, zvláště když od sboru potom byl poučen a také zápisem ubezpečen, že, poněvadž dle božského a lidského práva žádný slib na

ujmu katolické víry učiněný nemá platnosti, on také není zavázán držeti slovo kacířovi dané. Proto také jednání proti Husovi mělo napotom volný průchod svůj.

Mistr Jan Hus strádal ve smrdutém vězení svém již na pátou neděli, a tu asi po Novém roce 1415 do těžké nemoci upadl; silná horečka uvedla ho až na kraj hrobu, tak že papež přinucena se viděl, netoliko dáti jej léčiti skrze vlastní své lékaře, ale také do jiného onačejšího a zdravějšího vězení v témže klášteře Dominikánském dáti ho přenesti. To se stalo dne 8. ledna 1415. Kommissaři od papeže k zavedení pře proti Husovi zřízení počali své dílo, držíce se velmi přísně právních forem, ne s takovou mírností, která jinak v církevním právě

General řádu Minoritského zkouší nepoznán mistra Husa v Kostnici 28. listopadu 1414. (str. 46.)

vůbec panovala. Napřed vyslýchali svědky, a že pak soudní řád duchovní toho žádal, aby ten, kdo u vyšetřování jest, viděl svědky přísahati, kteří ve při jeho měli svědčiti, přivedeno jest jednou 15 takových svědkův před Husův žalář, když Hus právě v největší horečce ležel, aby tam před očima jeho přísahy složili. Petr z Mladenovic, kterýž na to se díval, jmenuje následující svědky, které znal. První dva byli dříve Pražští potom Lipští professorové, mistr Jan z Monsternberka a Petr Storch z Cvikavy; potom byl Štěpán z Pálče, doktor Mikuláš Ceislmeistr, bývalý official arcibiskupa Pražského, Dominikan Petr od sv. Klimenta v Praze, Petr, někdy opat od sv. Ambrože na Novém městě Pražském, jakýsi Adam, licenciat církevního práva, který prý, nežli před Husův žalář volán byl, řekl, žeby

byl Hus lépe učinil, kdyby byl příjezdu krále Sigmunta v Normberce očekával, konečně ještě nějaký Čech, světský člověk, který, když ho volali, pravil: „Přísahám Bohu, že nevím, co svědčiti." Načež mu Michal de Causis domlouval řka: „Milý brachu! a ty nevíš, co tebe budou tázati, a přísaháš, že nevíš, co svědčiti; a já bych chtěl na svého otce svědčiti, co by bylo proti víře." Tu odpověděl prý onen člověk: „Pravda jest, avšak já ničehož nevím." I musel přísahati. Naproti tomu nepovolili Husovi právního zástupce, jakkoli snažně oň žádal, protože pravili, že by to bylo proti právu, kdyby kdo hájiti měl podezřelého z kacířství.

Jak mile Hus poněkud z nemoci své se zotavil, předložili mu kommissarové 44 článkův vytažených ze spisu jeho „de Ecclesia" (o církvi), žádajíce, aby na ně dal písemnou odpověď. Hus pak dokázal v odpovědi své, že mnozí článkové z textu vytržení, osekáni a zle pojati byvše, jiný smysl naskytovali, nežli jim vlastně náležel: avšak zůstalo i jiných článkův ještě vždy dosti, v nichžto se pravý Husův smysl jevil, a jichžto význam skutečně dále sáhal, nežli snad sám Hus se domýšlel. Poněvadž Hus přestal uznávati nejvyšší moc a svrchovanost církve co celku, vykládal mnohé věci tak, žeby se tím muselo zbořiti celé posavadní ústrojí církve křesťanské. Onen spis psán byl hlavně proti učení katolických doktorův na Pražské synodě 6. února 1413 o svrchovanosti církve vůbec, a papežův a kardinálův zvláště: aby proti nim provesti mohl, že papež může nebýti netoliko hlavou, ale třebas ani údem pravé církve, hnal také holý výklad toho, co jest komu napřed usouzeno, co se latinsky nazývá praedestinace, až na vrch, tak že po takovém výkladu ovšem zcela důsledně zavírati mohl, že církev křesťanská může se dobře obejíti i bez papeže i bez kardinálův. Pustiv se jednou do boje proti svrchovanosti církve, jížto se každý jednotlivec podrobiti má, veden jest snad mimo vůli a vědomí od rozsudku k rozsudku tak dlouho, až se octnul na stanovisku takovém, odkud se více vrátiti nemohl. Řečení kommissaři pokračovali ostatně v této při velmi zdlouhavě. Husovo druhé vězení u Dominikánův bylo dosti snesitelné: jeho tamější strážní, zvláště jakýsi Robert, dali se během času jak Husovou přívětivostí tak i horlivým přičiněním pánův českých, z Chlumu, z Dubé a Lacemboka, kteří tu v Kostnici k vůli Husovi až do posledního okamžení setrvali, tak dalece získati, že nejen dovolili Husovi psáti, co a komu chtěl, ale i přátelům jeho navštíviti jej někdy v žaláři. Tu ho jednou překvapil také mistr Křišťan z Prachatic; slzami se Husovi tváře zalily, když náhle před sebou drahého přítele a dobrodince z daleké vlasti spatřil. Avšak uvažuje, do jakého nebezpečí se dávají navštěvovatelé jeho, chtěl raději aby nepřicházeli; jmenovitě mistru Janovi z Jesenice a mistru Jeronýmovi vzkázal, aby na žádný spůsob do Kostnice přijíti se neodvážili.

Mistr Jakoubek ze Stříbra počíná první večeři Páně pod obojí rozdávati.

1415.

Již jakýsi farář Mikuláš u Matky Boží na Louži na Starém městě Pražském, který však již r. 1380 umřel, učil, že by se podle přikázání Kristova večeře Páně také laikům pod obojí spůsobou chleba a vína podávati měla. Znamenitý učenec český, Matěj z Janova, o tomto předmětu ve svých spisech velmi mnoho a důkladného položil. Mezi všemi theology Pražskými, kteří po Husově odejití z Prahy jak učeností tak snahami v duchu Husově vynikali, byl nejpřednější několikkráte již připomenutý mistr Jakoubek ze Stříbra. Zval se Jakoubkem za příčinou své malé postavy, potom pro rozdíl od jiného mistra Jakuba ze Stříbra. Tento Jakoubek nejvíce byl nadchnut učením Matěje z Janova, a může se právem zváti jeho duchovním dědicem, ovšem s tím rozdílem, že Matěj z Janova podřizoval se výrokům církve, Jakoubek však dle příkladu Husova z poslušenství církve se již vytáhl. Čím více Hus a jeho přátelé počínali sobě lehce vážiti všeho toho, co církev od starodávna ustanovila, tím volněji jali se vykládati písmo svaté, a vlastní své zdání o věcech křesťanských sobě tvořiti. Jako že mistr Jakoubek dle příkladu svého učitele Matěje z Janova nejpilněji nauku o večeři Páně rozbíral, tak chopil se i s velikou horlivostí mínění toho, že by se večeře Páně laikům jako za prvních dob křesťanských pod obojí spůsobou rozdávati měla. Ohlásil ku konci roku 1414 disputaci o tom na universitě Pražské, která byla velmi hlučná, a přichylil ke zdání svému většinu následníkův Husových. S nimi tedy hned také rozdávání pod obojí v skutku vykonávati počal, a to ponejprv u sv. Martina ve zdi vedle nynějšího Platejsu, potom u sv. Michala na Starém městě a u sv. Vojtěcha v Jirchářích na Novém městě Pražském. Tak vzalo počátek ono pro Čechy osudné rozdávání pod

obojí a onen kalich, pro kterýž pak národ Český s celým světem do boje na život a na smrt se pustil. Generalní vikář arcibiskupství Pražského ovšem ani okamžení nemeškal, postaviti se v odpor takovému počínání, avšak všecko vynasnažení jeho bylo marné. Pohnal mistra Jakoubka před soud duchovní; on se dostavil, avšak nechtěje přijmouti naučení ani pokáním napraviti, v čem pochybil, jal se hájiti smýšlení své o přijímání večeře Páně. Arcibiskup dal jej proto do církevní klatby; ta však již tak málo v Praze byla vážena, že jí nejen neposlouchali, ba sotva si jí všímali.

Podávání kalicha při svátosti oltářní bylo novým zárodkem sporův a různic, a převedlo posavadní novotářské snahy na jiné, ještě nedotknuté pole. Posavad usilovali Hus a přátelé jeho hlavně o opravu vlády a řádu církevního, vlastní nauky o víře se jen prostředně a mimovolně dotýkajíce; hádkou o večeři Páně pod obojí spůsobou počali však ponejprv učení křesťanské samo v sobě měniti. Tu stalo se rozdvojení stran hned patrnějším a stálejším, kalich stal se znamením přívržencův nové nauky. Rozumí se samo sebou, že ne všickni, kteří s Husem učinili byli tak říkaje krok první, uvolili se také s Jakoubkem učiniti krok druhý. Bylo tedy s počátku mezi Husitami rozdvojení za příčinou toho kalicha, a čím nesvornější mezi sebou byli mistři a učenci, tím netrpčlivěji všickni očekávali, co o zavedení kalicha při oltářní svátosti sám mistr Jan Hus poví.

Když toto počínání mistra Jakoubka v Praze Husovi v žaláři jeho Kostnickém oznámeno bylo, dotklo se to citu jeho velmi nelibě, proto že to ovšem přitížilo znamenitě položení jeho ve při před sborem Kostnickým. Však rozmyslil se brzy, a vida, že co se stalo, již odstati se nemůže, umínil si, že přítele a stoupence svého svým souhlasením podporovati bude. I sepsal v žaláři zvláštní traktát o přijímání večeře Páně pod obojí, který za horka byv do Prahy přinešen, tam všude roznášen jest, aby všickni přátelé pokroku u víře viděli, že i sám mistr Hus ten nový obřad chválí. Však bylo patrno, že Hus kalichu té důležitosti nepřipisuje, jako Jakoubek a jeho přátelé, a že Hus nejvíce jen v tom úmyslu kalich schvaluje, aby ubránil roztržení a nesvornosti mezi učenníky svými. Však nicméně přece roztržení stalo se: již někteří světští páni, a mezi nimi sám pan Mikuláš z Lobkovic, původce onoho slavného Kutnohorského dekretu r. 1409, ano i kněží, a mezi nimi také sám Husův nástupce při kapli Betlemské, kněz Havlík, nechtíce kalicha přijmouti, od Husa odstupovali a s církví všeobecnou zas se srovnávali. Kněz Havlík musel potom za své odpadnutí ovšem mnoho snášeti. Když pak se Hus o tom dověděl, nezbývalo mu ničeho, nežli s větším důrazem kalicha se ujmouti, a psal ještě 21. června 1415, krátce před svou smrtí, knězi Havlíkovi, že odpírání kalicha laikům při večeři Páně s přikázaním Kristovým a apoštolským se nesrovnává, že rozdávání pod jednou jest jen pouhý obyčej církevní, kteréhož za pravidlo bráti již nesluší.

Kterak papež Jan XXIII. z Kostnice uprchl a Hus do tvrze Gottlieben vsazen byl. 1415.

Mezi tím, co v Kostnici pře Husova velmi zdlouhavě pokračovala, zastihla mnohem rychleji rána samého vězitele jeho, papeže Jana XXIII. Někdo sepsal životopis jeho v 54 článcích, a všechno vylíčil, jaký byl u veřejném a soukromém životě. Spis ten spůsobil u sboru, že všickni otcové za to měli, že netoliko všickni tři papežové, ale především Jan sám odstraněn býti musí. Aby to nepřišlo k pohoršlivému jednání před sborem, ohlásil Jan již 16. února 1415, že jest hotov, složiti svou důstojnost pod jistými výminkami. Toto vyjádření nebylo však otcům dosti jasné a určité, a přinutili jej, že 1. března určitěji řekl, že složí důstojenství své, jak mile také druzí dva papežové, Řehoř XII. a Benedikt XIII. odstoupí. Pak ho to mrzelo, že takové vyjádření dal; počal si stěžovati na nezdravé povětří v Kostnici, že tu také osoba jeho dosti bezpečna není, i chtěl, aby se sbor do některého italského města přestěhoval. Konečně pozorováno, že všeliké přípravy koná, jakoby chtěl z Kostnice podtají ujíti a sbor za rozpuštěný vyhlásiti. Proto hned počaly se Kostnické brány přísně hlídati, a král Sigmunt dal Janovi výstrahu, aby se v ničem nepřekvapil, chce-li se nemilých následkův uvarovati. Avšak papež Jan porozuměl se tajně s Bedřichem, vojvodou Rakouským, jehož pomocí přece z Kostnice uprchl. Vojvoda vystrojil totiž 20. března odpoledne slavný turnaj v Kostnici, a když všechno zvědavě k tomu divadlu běželo, vsedl papež za obyčejného jezdce přestrojen na kůň, dostal se nepoznán branou ven, a pomocí vojvodových lidí stihnul v noci ještě před úsvitem do Schafhausu, města tehdáž ještě vojvodovi náležitého.

Nazejtří, jak mile se z rána rozhlásilo, že papež uprchl, padl nevýslovný strach a zmatek

na všecky v Kostnici: Italiani a Rakušané pospíchali za pány svými z města pryč, chátra městská drancovala uprázdněné byty, Kostnický purkmistr volal měšťany do zbraně, penězoměnci a kupci zavírali sklepy, kramáři po ulicích uklízeli zboží své, bojíce se všeobecného plenění, lidé v úzkosti běhali jako pomateni, neboť najednou zdálo se, že jest veta po sboru církevním. V tomto všeobecném poplachu vskočil král Sigmunt na kůň, v průvodu falckraběte Ludvíka a jiných knížat a pánův celé město s trubači projížděl, napomínaje každého k pokoji, aby mysli netratil, že dá všem pomoc a ochranu; ať si prý běží kdo chce za uprchlými, však že se najdou cesty, aby se vrátili zase, sbor pak že stojí pevně aniž dá se rozvesti. Těšil také shromážděné otce, že je chrániti chce i životem i vší mocí svou. Takovou kvapnou a důraznou odhodlaností odvrátil šťastně ode sboru všecky zlé následky této rozhodné události, a všecky nehody, které odtud povstaly, svalily se jen na ty, kteří papežovu útěku dopomáhali. Vojvoda Bedřich dán jest do říšské klatby, a Švýcarský spolek jal se bezděky vykonávati na něm tuto klatbu, a bral mu ve válce ostatní krajiny, jež Habsburkové ještě ve Švýcařích měli. Bedřich nedosáhl dříve milosti královy zase, až se zavázal, že papeže nazpět přivede. Sbor pak v Kostnici zavedl soud proti Janovi XXIII., a ssadil ho 29. května 1415 s papežství.

Papežův útěk byl také příčinou smutné proměny ve vazbě Husově. Jan XXIII. dal totiž ze Schafhausu všem svým v Kostnici pozůstalým komorníkům a služebníkům rozkaz, aby za ním přijeli, a z té příčiny papežovi strážníci, kteří posavad Husa u Dominikánův hlídali, odevzdali na květnou neděli, dne 24. března, klíče od vězení králi Sigmuntovi, a vyšli z města. Čechové v Kostnici přítomní nadáli se nyní, že král Sigmunt dostav Husa do rukou svých, tím raději ho na svobodu propustí, čím snažněji za to již od stavů českých a moravských žádán byl. Však Sigmunt byl se již ve svém smýšlení zcela proměnil. Šel poradit se o to s otci na sboru, a ti ovšem tomu nedali, aby Hus z vazby byl propuštěn. Sigmunt tedy odevzdal Husa co vězně do rukou biskupa Kostnického, kterýž měl blízko města u samého jezera hrad čili spíše tvrz Gottlieben nazvanou. Do té tvrze dal biskup Husa ještě té noci po květné neděli pod stráží 170 ozbrojencův a v poutech po vodě odvezti, a tam do vysoké a osamělé věže vsaditi. Tam měl nohy spoutané, v noci také ruce ke zdi pouty připínali, a všechno jeho posavadní spojení s přátely, jaké u Dominikánův měl, naprosto zamezili.

Vystoupení a uvěznění mistra Jeronýma v Kostnici. 1415.

Mezitím, co Hus již u vězení Kostnickém strádal, vrátil se přítel jeho, mistr Jeroným Pražský, ze svých cest po Polště, Litvě a Rusi do Prahy, kde již mistr Jakoubek ze Stříbra pod obojí podával. I pochváliv tuto novotu mistr Jeroným, vypravoval, kterak i Rusové jako dobří křesťané pod obojí spůsobou večeři Páně přijímají a služby Boží vesměs ve svém slovanském jazyce drží. Osud milovaného mistra Husa velice jej dojímal, a nedbav výstrahy od Husa samého dané, za to měl, že vždy povinen jest přispěti příteli na pomoc. I bez meškání za ním do Kostnice se vydal. Dne 4. dubna 1415 octnul se v Kostnici nepoznán a nepozorován od nikoho. Jenom Husovým průvodcům ochráncům, pánům z Chlumu a z Dubé se představil, a tito znajíce již, jak to v Kostnici dopadá, radili a prosili, aby co nejspěšněji odtud zase odešel. On však nic toho nedbaje odvážil se dne 7. dubna, dáti na dvéře kostelní a na radnici Kostnické přibiti listy v jazycích latinském, německém a českém, jimiž králi Sigmuntovi a všemu sboru přítomnost svou ohlásil a spolu o průvodčí list prosil, aby se veřejně dostaviti mohl. Mezi tím, jsa vždy ještě nepoznán, v jiném sousedním městě se ukrýval. Sbor následkem těch jeho listův ohlásil dne 17. dubna, že Jeroným moci nemá se báti ovšem ale práva, dokládaje, že právem vždy k němu zakročí, ať již se dostaví neb nedostaví; i hned také 18. dubna vydán jest proti němu první veřejný půhon, to jest pohnání před sbor. Jeroným však nečekaje ani, až ho tento půhon dojde, dal se zatím již dříve na útěk nazpět do vlasti. A již se blížil k vlasti, v Hiršavě však v horní Falci, poznán byv od několika kněží dne 25. dubna jat jest skrze tamějšího úředníka, a dodán do Sulzbachu k vojvodovi Janovi, bratru falckraběte Ludvíka, kterýž bez meškání sboru do Kostnice oznámil, že Jeronýma ve své moci má. Sbor žádal, aby mu vězeň byl odevzdán, a tu jest mistr Jeroným těžkými okovy spoután dne 23. května do Kostnice přivezen a do vězení vsazen. Svého přítele Husa ani dříve ani později nespatřil.

České, moravské a polské přímluvy za mistra Husa u sboru.
1415.

V Čechách a na Moravě panovalo veliké rozčilení, když se rozneslo, kterak netoliko Hus ale nyní i Jeroným uvězněni byli, a kterak se s nimi krutě nakládá v Kostnici; všecko se horšilo a do sboru si stěžovalo. Však i v Polště měli čeští učitelové a reformatoři mnoho přátel, kteří svou soustrast s jejich osudem na jevo dávali. Naše pak šlechta měla několik sjezdův o to jak v Praze tak v Brně a v jiných městech po krajích, a posílala list za listem králi Sigmuntovi jakožto dědici koruny české, domlouvajíc mu dosti trpce za příčinou zrušení listu ochranného a slova jeho skrze věznění a ukrutné nakládání s Husem. Čechové a Moravané nežádali ve psaních těchto, aby Hus soudu vůbec nepodléhal, ale tolik chtěli, aby nebyl ani žalářován ani podtají a pokoutně souzen, alebrž aby mohl u veřejném slyšení svou při vésti svobodně.

Také čeští a polští pánové tu v Kostnici přítomní takový přímluvný list za Husa dali sepsati a podali jej sboru dne 13. května v refektáři kláštera Bosáckého na posezení shromážděnému. Z polských pánův podepsali se zejmena oba poslové krále Vladislava, Hanuš z Tuliskova, kastellan Kališský, a Zaviše Černý z Garbova, též páni Boruta, Dunín, Balický a jiní; mezi Čechy a Moravany byli tu zvláště tři průvodcové Husovi: pan Václav z Dubé, pánové Jan, Jindřich (Lacembok) a Kuneš z Chlumu, potom Půta z Ilburka, Václav Myška ze Hrádku, Bohuslav z Doupova, Skála Liběcký, Šrankové otec a syn, Běškovec a jiných více. Tuto jejich žádost četl před shromážděnými otci Petr z Mladenovic, sekretář pana Jana z Chlumu. Hned na začátku líčil se v něm způsob, kterak Hus do Kostnice přišed, beze všeho slyšení žalářován byl, a jak se dosud ještě pouty, hladem a žízní trápí, že již tak oslábl, že jest se obávati, aby zcela na silách upadlý také na duchu neupadl. Nyní že pánové tu na sboru přítomní od krajanův svých výčitky snášeti musejí, jakoby se to jejich nedbalostí bylo stalo. Že tedy shromážděné otce snažně prosí, aby ráčili netoliko všimnouti sobě národu Českého, nesoucího bolestně běhy takové, ale také opatřiti čest Římského krále i svou vlastní, dadouce Husovi požiti práva dle božské spravedlivosti bez prodlení. Dále stěžovali sobě čeští pánové sami (neboť Poláci v této poslední části listu žádného účastenství míti nemohli) na utrhače a nepřátely národu Českého, kteří ve sboru všeliké lživé pověsti roztrušovali, jako že prý se ku příkladu svátost krve Páně v obecných láhvích roznáší, že i ševci osmělují se zpovídati a přisluhovati svátostmi a co toho podobného bylo; žádali pak, aby takoví utrhačové jmenováni a k odpovídání byli pohnáni, neb že pánové čeští neopominou postihnouti je ve lži a uvesti v hanbu před králem i před sborem.

Když tato poslední částka listu byla přečtena, povstal Jan Železný, biskup Litomyšlský, z místa svého a ozval se česky: „Ha, ha, toť se mne dotýče i mých“, a hned v latině ku sboru řekl: „Nejdůstojnější otcové! poslední článek psaní toho týče se mne a mých, i prosím, aby mně byla nějaká lhůta dána, abych na to důkladně odpověditi mohl.“ Slíbeno jest tedy od sboru přítomným pánům českým a polským, že jim na zejtří odpověď dána bude. Však teprv po třech dnech, 16. května, dána jest jim odpověď jak od biskupa Litomyšlského, tak od sboru samého. Biskup Litomyšlský přinesl svou odpověď obšírně napsanou a pravil v ní, že arci oznámil sboru všeliké neřády, ježto nejnověji v Čechách za příčinou přijímání pod obojí se přihází, tak jakž o nich hodnověrné zprávy ho došly; toho však že neučinil tím úmyslem, aby utrhovati měl vlasti a národu na cti, ana čest ta více jemu leží na srdci, nežli protivníkům jeho, kteřížto neostýchají se pohoršovati ji novotami nestoudnými. Roznášení svátosti krve v láhvích a jiných nesvěcených nádobách že pravda jest, o přisluhování svátostmi od ševců že nemluvil, ačkoliv prý pohoršení takové konečně také nemožné by nebylo, an zpraven jest, kterak jakási Pražanka nedávno požívavši samovolně svátosti od kněze vynucené, k omluvení takové výtržnosti prý všeliké bludy vynášela a zastávala. Pročež že opět shromážděné otce církevní prosí, aby se bez meškání k zamezení takových neřádův přičinili.

Odpověď samého sboru přednášel českým a polským pánům biskup Karkassonský ústně, řka: že Husovým uvězněním královský ochranný list rušen býti nemohl, ano prý na jevo vychází, že jej Hus teprv dvě neděle po uvěznění obdržel; také že mylné jest, žeby bez předešlého vyšetřování žalářován byl, ano prý známo jest, že byv do Říma pohnán pro své nestání v Římě, jak se po právnicku říká, „in contumaciam“ to jest, jakožto nepřítomný byl odsouzen a z církve vyobcován, rozhřešení ani neobdržel

ani nehledal, pročež že slušně za arcikacíře jmín býti může, zvláště an v okolnostech takových se opovážil, i v Kostnici k lidu veřejně kázati.

Taková odpověď obsahovala mnohé věci nesprávné, tak že pánové čeští a polští zase na ni odpovídati musili. Učinili to o dva dni později, 18. května, vytýkajíce zvláště toto: že sbor chybně o tom zpraven jest, jakoby královský ochranný list o plné dva měsíce později byl Husovi vydán býval; odvolávali se ku králi samému, jenž list ten vydati nařídil, i ku knížatům a pánům, kteří přítomni byli; připomínali, že se to týká cti královské říšské kanceláře, která by v tomto případu na listinu datum o plné dva měsíce nazpět byla položila a tím ji zfalšovala; také že se to nestalo vinou pánův, že za dne Husova uvěznění nikdo se na jeho ochranný list podívati nechtěl; pan Jan z Chlumu četl ho veřejně po ulicích a každému jej ukazoval; také že nepravda jest, žeby Hus kdy veřejně v Kostnici byl kázal, an prý nikdy ani prahu ve příbytku svém nepřekročil. Také ještě na jiná všeliká obviňování Husa odpovídali, a četl to ve shromáždění před sborem opět Petr z Mladenovic.

I tak se střídaly odpovědi na odpovědi po několik dní; přetřásáno celé živobytí, působení a učení Jana Husa, také vysvědčení a jiné písemné důkazy, jichžto si Hus před svým odjezdem ze vlasti byl zaopatřil, předloženy jsou, až to vedlo k příkrým osobním hádkám mezi biskupem Janem Železným a pány českými. Posléze když pánové prosili o propuštění Husovo na svobodu, aby pookřáti mohl na těle i na duši, podávajíce se k rukojemství jakémukoliv za něho, že svobody té k útěku neužije, odpověděl jim jménem sboru patriarcha Antiochenský dne 31. května, že Hus sice ani na tisícero rukojemství propustiti se nemůže, ale že jednu žádost pánův vyplniti chce, že hotov jest slyšeti Husa veřejně, a to ve valném shromáždění dne 5. června nejprvé příštího.

Kterak Hus z Gottlieben do vězení k Bosákům dodán a ponejprv před sborem slyšán byl.

1415 5. června.

Výše spomenutí tři kommissarové, jež papež Jan XXIII. k vyšetření Husových bludův byl zřídil, museli po uprchnutí papežové dílo své zastaviti, a sbor sám nyní čtyry jiné kommissary k tomu účelu jmenoval, a to dva kardinály, Petra z Alliaku a Viléma Kordianského, jednoho biskupa, Dolského, a jednoho opata, Cisterckého. Znamenati sluší, že napřed řečený Petr z Alliaku čili z Ailly byl první buditel a šiřitel myšlenky o obnově církevní ve Francii; král Václav IV., když r. 1398 ve Francii byl, aby se strany sjednocení církve s králem Francouzským umluvil, jmenoval jej, an byl tehdáž kancléřem university Pařížské, svým radou královským, začež Petr také slušný důchod z Čech dostával, i poslal jej tehdáž s Mikulášem z Jevíčka do Aviňonu ku papeži Benediktovi XIII., aby ho ku složení jeho důstojnosti přemluvil.

Tito čtyři noví vyšetřovatelé Husovi přibrali k sobě i jiné preláty a doktory, a měli netoliko Husovo ale i Viklefovo učení vyskoumati. Doplavili se několikkráte do Gottliebenu k Husovi, a vyslýchali ho soukromí, potom podali sboru výsledek svého skoumání oněch již často řečených 45 článkův Viklefových, které také již dne 4. května 1415 v osmém valném posezení sboru jakožto kacířské odsouzeny byly. To bylo zlým znamením pro Husa, neboť když odsouzen jest Viklef za arcikacíře, nemohlo to konečně také Husa minouti. Jakož pak se ukázalo, že i odsouzení Husovo již po jeho prvním veřejném výslechu bylo napsáno.

Když den toho prvního výslechu, 5. června, přišel, vzali Husa z vězení jeho v Gottlieben, v němž od 24. března do 4. června, tedy po 72 dní se trápil, do Kostnice, a tam jej vězením v klášteře Bosáckém čili Františkánském opatřili. Podivná to byla hra osudu, že téhož samého dne do vězení na tvrzi Gottlieben na místo Husovo, ač ne do té samé věže ani do těchže svízelů, dostal se tentýž Baltazar Kossa, kterýž před sedmi měsíci co papež Jan XXIII. první byl Husa do vězení vsadil.

Téhož dne 5. června shromáždili se v refektáři kláštera Bosáckého v Kostnici všickni nejpřednější a nejvýtečnější údové sboru, kardinálové, arcibiskupové, biskupové, preláti, doktoři písma, mistři a jiní lidé u velikém počtu. Napřed čtena jest zpráva o výsledcích dosavadního vyšetřování Husova. Čech jeden, kterýž se byl vloudil za lektora čili předříkatele, spatřil mezi přichystanými kusy ke čtení také již hotové odsouzení na mistra Husa. I zpravil o tom bez meškání Petra z Mladenovic také zde přítomného, tento pak běžel k panu Janovi z Chlumu a k panu Václavovi z Dubé, a ti zas v okamžení běželi ku králi Sigmuntovi, zavazujíce ho velikou prosbou, aby toho

odsouzení ve shromáždění nedal čísti, poněvadž se na neprůvodných žalobách zakládá. A že někteří přední článkové v tom odsouzení vzati byli z Husova traktatu „o církvi“ a z jeho spisův proti Štěpánovi z Pálče a Stanislavovi ze Znojma složených, podali hned králi exemplář spisův těch od Husa vlastní rukou psaný, aby posloužil ku porovnání toho, jak ty články v odsuzovacím spise uvedeny jsou, aby se mohlo poznati, jsou-li pravé anebo skroucené. Král Sigmunt ihned požádal falckraběte Ludvíka a Normberského purkhrabí Bedřicha, aby do shromážděného sboru vešli, a tam otcům se vší opravdivostí výstrahu dali, aby se odsuzováním Husovým nepřekvapili, aby Husa dříve trpělivě vyslyšeli, a pak ažby svůj nález v jeho při vynesli, aby jej předběžně jemu, králi Sigmuntovi, předložili a ve známost podali. Také oběma knížatům dal výše řečené vlastnoruční spisy Husovy, aby je otcům ve sboru dodali na ten spůsob, aby je přehlednouce opět navrátili.

Oba knížata spravivše se ve sboru podle rozkazu krále Sigmunta odešli; otcové i hned pro Husa do žaláře poslali, a on do shromáždění před sbor jest uveden. Tu mu především předložili dotčené rukopisy jeho tázajíce se, uznává-li je za své? On přisvědčil, že jsou to jeho spisy, dodávaje také hned, že jest ochoten, bude-li poučen, že se v nich něco bludného nachází, odvolati to. Avšak hned v prvních rozmluvách ukázalo se, že on sobě pod slovem poučiti myslí něco docela jiného, nežli sbor; chtěl totiž, aby mu dokázali křivdu jeho ze svatých písem a ze knih otcův církve prvotní. Takový úkol nemohl sbor ovšem na sebe bráti, jsa sobě toho vědom, že představuje celek církve ve svatém Duchu náležitě spojený, a že tudíž provozuje ve věcech víry a církve moc zákonodárnou a svrchovanou. Hus nechtěl přijmouti výklad sboru co nejvyššího soudu ve věcech víry a církve, i ač to zjevně neříkal, že nejvyšší moci sboru neuznává, předce skutkem mu té moci upíral, a proto ovšem stál tuto před sborem co jeho odpůrce. Ve ctihodném shromáždění jevila se tudyž hned rozdrážděnost a vášnivost proti němu. Prosba jeho, aby mu dovoleno bylo přednesti nejprvé vyznání své v celku, odepřena mu a kázáno, aby odpovídal pouze k otázkám, které mu předloženy budou. I počaly se čísti články z jeho spisův vytažené a výpovědi svědkův proti němu, a když na ně odpovídati chtěl, tu jej hned mnozí jednohlasně okřikovali v pravo, v levo i za zády naň dorážejíce a naň se sápajíce. Když chtěl pravý smysl některého chybně vytaženého článku objasniti, tu jej zakřikovali: „Nechej mudrování, odpovídej jen ano aneb ne!“ Když se chtěl svatých otcův dokládati, tu mnozí zároveň křičíce pravili, že to sem nepatří, tak že Hus konečně vida, že mu na mnoze obrana jeho nic platna není, umlkl. Avšak tu hned zas jiní s křikem se ozvali: „Hle již mlčíš, to jest znamení, že se přiznáváš!“ Stalo se mlčení na chvílku; toho použil Hus a tato slova řekl: „Domníval jsem se, že bude lepší poctivost a lepší dobrota i řád v tomto sboru, než jest.“ Při takovém pobouření myslí nemohl tento výslech k dobrému konci vésti, odročeno jest vyslýchání Husovo na pozejtří, 7. června, všickni se u velikém rozčilení rozešli, a Husa odvedl biskup Rižský do vězení, maje ho nyní ke hlídání sobě svěřena. Hus nicméně se z toho těšil, že se mu podařilo, dva články ze žaloby vymazati, a psal o tom z vězení svým přátelům, že má naději, kterak se u jiných více článkův totéž stane.

Druhé slyšení Husovo před sborem.

1415 7. června.

Vážnější muže ve sboru pojal stud nad neslušným chováním se otcův církevních při prvním výslechu Husově. Bezpochyby proto král Sigmunt slyše o tom, kterak se tam s Husem jednalo, předsevzal sobě, přítomnu býti druhému výslechu; i vyšlo zároveň od něho jako i od sboru samého ohlášení, že kdokoliv by zas ve shromáždění křičeti chtěl, z něho vyveden bude.

Dne 7. června před druhým výslechem stalo se ráno téměř úplné zatmění slunce, a otcové teprv potom zasedli v témže refektáři Bosackém k soudu nad Husem; přišel k tomu i král Sigmunt a panoval tu již větší pokoj a pořádek. Nicméně tu zas kardinál Petr z Alliaku neobyčejnou náruživost proti Husovi ukazoval. Bylť on bezpochyby žárliv na Husa, že se tento opovážiti chtěl jinou cestou zaváděti opravu církve, nežli on jako nejstarší horlitel pro tutéž myšlenku, a obával se také, žeby počínání reformatora českého škoditi mohlo opravě církevní, jak on jí rozuměl, v čemž ho ovšem tušení jeho nezmýlilo, jak se potom ukázalo. Proto vyhýbal se otázkám o kázni církevní, a hleděl patrně převesti vyšetřování na pole dogmatické, to jest na víru samu, v které se dle soudu jeho a ostatních otcův ve sboru žádná i nejmenší změna dopouštěti ne-

mohla. Hned při první otázce, o které se dnes jednalo, totiž o proměnění chleba a vína při večeři Páně v pravé tělo a krev Kristovu ukázal řečený kardinál svou nepřízeň k Husovi. Hus několikkráte ujišťoval, že u věci této nestojí s Viklefem ale s církví, a přec ho kardinál stíhal z neupřímnosti, chtěje mu podle školské filosofie dokazovati, že co řekl není to co se o tom mysliti má, tak že i sami údové sboru jeho důvody podporovati a schvalovati nemohli. V dnešním výslechu jednalo se především o podobnosti Husova učení k článkům Viklefovým, které sbor již byl co kacířské zatratil, potom o tom, kterak se Hus choval za posledních šesti let, kdež se v Praze tolik bouří pro náboženství bylo strhlo. Hus vyznal, že měv mnohé ze 45 článkův Viklefových za pravé, nemohl k jejich zatracení svolovati; přiznal se také, že ctil Viklefa co muže pobožného, a že ovšem pronesl se jednou ve přání svém, aby duše jeho po smrti tam se octla, kdež i Viklefova jest. Když to řekl, dal se celý sbor do ryčného smíchu, a hlavami potřásal. Když však některá svědectví proti němu zrovna za lživá a vzteklou nenávistí smyšlená vyhlašoval, Boha i svědomí svého se dokládaje, tu mu dali kardinálové Zabarella i Petr z Alliaku na srozuměnou, že sbor nemůže nikoli se ohlédati na povahu svědomí jeho, ale že jediné dle svědectví souditi může, která od svědkův pod přísahu vzatých před rukama jsou. To bylo ovšem pravda podle zvyku právního, avšak sbor opominul, vyslýchati také svědky, kteří by byli k obraně Husově svědčili. Sbor měl také za to, že Hus všecky svědky proti sobě příliš zamítal, a měl mu to zvláště za zlé, že i znamenitého Gersona, kancléře university Pařížské, za podezřelého svědka pokládal, kdežto prý tento muž dle soudu celého světa nade všecko podezření vyvýšen jest.

Když byla řeč o tom, kterak pro Husa všickni přespolní údové university Pražské Prahu opustiti musili, povstal Štěpán z Pálče řka: „Netoliko přespolní ale i vlastního národu doktoři z jeho příčiny a jeho spůsobením byli vypovězeni.“ Na to ozval se Hus: „To není pravda, že mým spůsobením, proto že jsem ani v Praze již nebyl, když oni vyšli!“ (Byltě i Páleč mezi nimi.) A tu řekl kardinál z Alliaku k Husovi: „Ty's nedávno ve věži pokorněji mluvil, než tuto, věz, že ti to neposlouží.“ Odpověděl Hus: „Nejdůstojnější otče! proto že se ke mně na hradě laskavěji mluvilo, a tu zas všickni křičí, a věřím, že všickni jsou nepřátelé moji.“

Po přečtení mnohých žalob a po odpovědích od Husa na ně daných nemohl se kardinál Petr z Alliaku zdržeti, aby nekáral Husa také z marné chlouby, řka k němu: „Mistře Jene! Tenkráte, když jsi byl přiveden do papežského bytu, ptal jsem se tě, jak jsi sem přišel? odpověděl jsi, že kdybys dobrovolně byl do Kostnice nepřišel, nikdo na světě, ani král Český ani tuto přítomný král Římský bylby nemohl tebe násilím sem přivesti.“ Hus však na svém stál, a tato slova nyní ještě jednou opakoval, ujišťuje, že má ve vlasti své mnoho mocných přátel, kteříž by jej na hradech svých před každou mocí byli uchrániti chtěli i mohli. A kardinal náramně rozhorlen řekl na to: „Hle, jaká to opovážlivost!“ Však tu vystoupil pan Jan Kepka z Chlumu, také zde přítomný, a jal se tvrditi slova Husova, řka: „Já jsem zajisté jeden z chudších šlechticův v království Českém, avšak troufal bych sobě sám obhájiti mistra Husa před jakoukoli mocí po celý jeden rok. V Čechách však jsou mnozí a velkomocní pánové, kteříž ho milují, neostýchaliby se brániti jeho na hradech svých přepevných i proti samým oběma králům.“

Ku konci posezení toho řekl kardinal Petr z Alliaku k Husovi: „Mistře Jene Huse! Tys nedávno ve věži řekl, že se výroku sboru pokorně podrobiti chceš; radím ti tedy, nezabředej v těchto bludech, dej se od sboru napraviti a naučiti, a sbor s tebou podle milosrdenství naloží.“ Také král Sigmunt chopil se slova, chtěje vyložiti, jaké jest postavení jeho k Husovi, řka: „Slyš Jene Huse! Někteří řekli, že jsem ti dal ochranný list svůj teprv 15 dní po tvém uvěznění. Já pravím, že to není pravda. Chci to dotvrditi knížaty a jinými mnohými, že jsem ti ještě před odjezdem tvým z Čech ochranný list dáti slíbil, a že jsem tě poručil pánům Janovi z Chlumu a Václavovi z Dubé do zvláštní ochrany, aby tě svobodně a bezpečně sem do Kostnice sprovodili, nikomu ti ublížiti nedávali a veřejné, pokojné a čestné slyšení na sboru ti zjednali, ačkoliv někteří praví, že mně to nenáleželo bráti kacíře anebo muže v kacířství podezřelého v ochranu. Nyní nezbývá mně, než jako ti zde pan kardinál radí, totéž tobě raditi, abys nechaje svéhlavosti dal se sboru na milost bez výminky; sbor pro mne, pro bratra mého a pro království České milostivě tě příjme, aniž uloží tobě příliš těžké pokání. Chceš-li však urputně na svém státi, běda tobě! otcové dobře věděti budou, jak s tebou nakládati mají. Já jim řekl, že kacíře nikdy zastávati nebudu, ba jestliže by

kdo urputně v kacířství státi chtěl, tu bych já, věz to, první jej na hranici k upálení vedl. Proto, radím ti ještě jednou, dej se na milost, a to co nejdříve, abys neupadl u vinu ještě větší."

Hus patrně dojat a dlouhým po nemoci namaháním unaven, neodpovídal více, nežli toto řka: „Děkuji milostivý králi za ochranu mně milostivě propůjčenou." Že pak do toho jiní svými řečmi vskočili, zapomněl na to ostatní odpovídati, až jej pan Jan z Chlumu upozornil řka: „Mistře Jene! odpovězte panu králi také na to ostatní." Tu doložil Hus ještě: „Milostivý králi! věz, že jsem dobrovolně tuto přišel, nikoliv abych něco urputně zastával,

První výslech Husův před sborem v refektáři Bosáckém 5. června 1415. (Str. 54.)

nýbrž abych poučen v čemkoliv bych byl pochybil to pokorně zase napravil." Když se konečně všichni rozešli, odvedl Husa biskup Řižský do vězení, který také mistra Jeronýma Pražského co vězně pod svou dohlídkou od sboru svěřeného měl.

Třetí a poslední slyšení Husovo před sborem.

1415 8. června.

Výslech třetí a poslední, jenž se stal dne 8. června, v často řečeném refektáři Kostnických Bosákův a též u přítomnosti krále Sigmunta a jeho knížat, byl nad jiné důležitější

a rozhodnější. Jednalo se o článcích ze spisův Husových vytažených a dle smyslu pohoršlivých; 26 jich bylo vytaženo z traktatu „o církvi," 7 ze spisů proti Štěpánovi z Pálče, a 6 ze spisův proti Stanislavovi ze Znojma psaných, a že pak tito spisové vesměs čelili proti zásadám, jež Husovi protivníci ve Pražské synodě dne 6. února 1413 hájili, tedy se v nich Hus dotýkal hlavně papeže, svrchované moci církve a celého jejího ústrojí. Otcové měli spisy vlastní rukou Husovou psané před sebou, a porovnávali řečené, z nich vytažené články s těmito prvopisy, aby o správnosti těch výtahův se přesvědčili. Při tom kardinál Petr z Alliaku ještě několikkráte pozor k tomu obracel, že článkové ti ve spojení 's celkem svým ještě

Král Sigmunt po třetím výslechu Husově radí po straně prelátům, aby Husa odsoudili 8. června 1415. (Str. 59.)

horší smysl dávají, nežli sami o sobě. Škodilo tu Husovi mezi jinými, že obviňoval hlavy církve, jmenovitě papeže a duchovenstvo vůbec, před posluchači, kteří o tom náležitého soudu neměli, a na takových místech, kde obvinění nejsouce přítomní ospravedlňovati se nemohli, — že vyhlásil papeže a kardinály za nepotřebné ku správě církve, žeby se tedy církev i bez nich obejíti mohla, — že moc a světskou vládu papežovu pravil býti darem a dílem Římského císaře, — že pravil, jakoby knížata světská měli právo dohlížení na preláty, — že pochyboval o právní platnosti některých trestův církevních, — že nazval obyčejné tehdáž nakládání s kacíři farisejským, a jiná i jiná tvrzení. Veliký hluk to spůsobilo, když se jednalo o

Husově tvrzení, že papež, prelát neb kněz, když se nalézá ve smrtelném hříchu, není papežem, prelátem a knězem. Hus tento článek svým výkladem ospravedlniti hleděl, že jím arci býti může co do úřadu, nikoli však co do bytnosti čili podstaty své, dokládaje za příklad, že i král, když smrtelně hřeší, není v skutku králem. Tu povstal křik mezi shromážděnými otci, a daly se slyšeti hlasy: „Zavolejte krále.“ Král Sigmunt právě s falckrabětem Ludvíkem a Norimberským purkhrabím Bedřichem z okna se díval a o Husovi s nimi rozmlouval pravě k nim, kterak poznává, že nebylo v celém křesťanstvě většího kacíře nad Husa; neslyšel, o čem se právě v refektáři jednalo, načež starší kardinálové volali na ty, kteří králi blíže byli, řkouce: „Přiveďte krále, aby slyšel, neboť se to jeho týče.“ Hus musel před králem opakovati, co řekl, a když své důvody ukončil, král Sigmunt k tomu pouze tato slova řekl: „Jene Huse! nikdo beze hříchu nežije,“ a kardinál Petr z Alliaku, chtěje světskou moc tím více proti Husovi popuditi, dodal k tomu řka: „Nemáš na tom dosti, že duchovní stav zlehčuješ, chtělbys svými spisy a naukami také světskou moc a krále podrývati?“

Když po dosti dlouhém jednání všecky ty urážlivé články Husovy byly přečteny a již jako mlčení nastalo, obrátil se kardinál Petr z Alliaku k Husovi řka: „Mistře Jene! Hle, máš nyní dvojí cestu před sebou: buďto dáš se cele do milosti a moci sboru, a podrobíš se naprosto nálezu jeho, anebo stojíš-li na svém mínění, dá se ti ještě jiné slyšení; avšak věz, že jsou zde slovutní a osvícení mužové, doktoři a mistři, kteří proti tvým článkům tak silné důvody mají, že jest báti se, abys ještě do horších bludův neupadl, a delším odpíraním ještě horší vinu na sebe neuvalil. Domlouvám ti co rádce, nikoliv co soudce.“

Jiní pak z otcův k tomu dodali řkouce: „Zajisté, mistře Jene! lépe jest, jak pan kardinál praví, abys se cele dal do milosti sboru, nežli abys tvrdošíjně na svém stál.“ A mistr Jan Hus pravil se sklopenou hlavou: „Nejdůstojnější otcové! Přišel jsem zajisté tuto, nikoliv abych všelicos tvrdošíjně zastával, nýbrž abych, jestliže jsem něco méně dobře nebo bludně pojal, poučení sboru pokorně přijal. Pročež pro Bůh prosím, račte mně dáti krátké slyšení, abych o těch tuto čtených článcích mohl vyložiti mínění své zřetelněji. Jestliže poznavše pravý jejich smysl i s důvody neuznáte oboje za podstatné, budu hotov, lepší poučení přijmouti.“

Tu hned mnozí ve shromáždění volali: „Hle, jaký to chytrák! chce jen poučení, nechce napravení ani nálezu!“ Když na to Hus odpověděl, že chce dáti se netoliko poučiti, ale i napraviti a vůbec podrobiti se každému nálezu, dokládaje se Boha za svědka, že upřímně nikoliv schytrale mluví, tu k němu kardinál Petr z Alliaku řekl: „Věz, nález o tobě z poručení sboru od bezmála šedesáti doktorův vynešený jest ten, abys za jedno uznal pokorně bludy své; za druhé, abys přísahal, že se odříkáš článkův oněch navždy, aniž jich více tvrditi a šířiti budeš; za třetí, že je veřejně odvoláš; za čtvrté, že se zavážeš, že nápotom pravý opak jejich učiti a hlásati budeš.“ Hus na to prosil, aby ho pro Bůh nenutili odpřísahati se článkův takových, kterým nikdy ani neučil ani nevěřil; co do učení však, ku kterému sám se přiznal, prosil opět o dovolení, aby místněji mohl vyložiti mínění své; poněvadž by sice nemohl jednati proti přesvědčení a svědomí svému. A když se dovolával svého svědomí, křičeli mnozí řkouce: „A zdali tvé svědomí tobě nikdy nepravilo, že's chybil anebo že chybuješ!“ Tu se do toho také král Sigmunt vmíchal, řka k Husovi: „Slyš, Huse! A proč bys nechtěl všecky bludné články odpřísahati, o kterých pravíš, že je svědkové proti tobě jenom vymyslili, vidíš, já bych chtěl všecky bludy odpřísáhati a žádný blud držeti, z toho nevychází, abych byl dříve některé bludy držel.“ A zas kardinál Zabarella pravil k Husovi řka: „Mistře Jene! bude ti předložena formule přísahy sepsaná slovy mírnými a opatrnými, rozmysli se zdravě a ustanov, co učiníš.“ I jal se král Sigmunt opět dosti dojímavě Husovi domlouvati a k poslušenství jej napomínati, jakým povinen jest sboru z tak vážných údův církve složenému. A když mistr Hus stále jen své opakoval, že chce rád se dáti poučiti, křičeli mnozí: „Hleďte, jest tvrdošíjný, chce přijmouti poučení od sboru, drží bludy od mnoha let, a nechce se podrobiti napravení a nálezu koncilia, aby je odvolal!“ A jistý tlustý kněz řádu Německých Křižákův sedě při okně ve skvostném hábitu křičel: „Ať se nepřipouští k odvolání, neb třebas odvolal, nebude držeti; psal svým přátelům a přívržencům list, když odcházel, který jim veřejně čten byl, že kdyby i nucen byl odvolati, toliko ústy odvolá, nikoliv srdcem, a proto mu žádným spůsobem nevěřte, nebude ničeho držeti!“ Mluvili do toho ještě Štěpán z Pálče a doktor Náz, přetřásajíce příběhy Pražské roku 1412, když se bouře pro odpustky strhla, a když Hus již jako na jisto

zdál se býti odsouzen od sboru, povstal Štěpán z Pálče a ohražoval se hlasitě, že nikoliv ze zášti a zlé vůle, alebrž z pouhé povinnosti jakožto doktor svatého písma stal se žalobníkem na Husa; podobně i před ním sedící Michal de Causis povstal, a totéž krátkými slovy ujišťoval, načež jim mistr Jan Hus odpověděl: „Stojím před soudem Božím, který mne i vás podle skutkův bude souditi.“

Kardinál Petr z Alliaku však pravil, řka: „Zajisté mistr Štěpán zachoval se mírně a lidsky, také jiní doktoři, když učinili výtahy ze spisův jeho, a je vždy na lepší stránku vykládali, kdežto potom nejedny články mnohem horšími nalezeny byly.“ Hus pak byl již celý bledý, a zimnice jím silně lomcovala, neboť pro bolení zubův a hlavy byl před tím celou noc beze snu ztrávil. Nyní ho biskup Rižský zase do vězení odvedl. Pan Jan z Chlumu zastavil odcházejícího mistra, podal mu ruku a těšil ho, což Hus velmi vděčně přijal, proto že ho jako již ode všech zavrženého kacíře neostýchal se pozdraviti a veřejně ruky mu podati.

Po odvedení Husově vstali všickni ve sboru a chtěli odcházeti; také ozbrojenci odešli, kteří v pozadí pro ochranu shromáždění stáli. Tu se pánové Jan z Chlumu a Václav z Dubé potom Petr z Mladenovic přiblížili k oknu, v kterém král Sigmunt stál, nevida jich a mysle, že také již za Husem odešli. Dal se tu král v důvěrnou řeč o Husovi s kardinály a preláty, kteří tuto se pozdrževše jej byli obstoupili. Mluvil k nim asi následující slova: „Nejdůstojnější otcové! Nyní slyšeli jste Husa a poznali jste učení jeho. Mezi články, ku kterým on sám se přiznal, postačil by tuším každý a kterýkoli za důvod k odsouzení jeho; pročež nebude-li chtíti odpřisáhnouti, upalte ho, aneb udělejte s ním, co za hodné uznáte. Radil bych však, kdyby třebas i odvolal, abyste mu nevěřili, jakož ani já bych mu nevěřil; přijda do Čech zase, natropil by ještě více zlého, nežli dříve. Proto pošlete články zde odsouzené bratru mému a také do Polska a do jiných zemí, kdežto pohříchu má mnoho tajných žákův a příznivcův; a přikažte netoliko všem biskupům, ale i králům a knížatům, aby ty jeho přívržence trestali, tak aby větve spolu s kmenem vykořeněny byly. Věru, já byl ještě mlad, když tato sekta v Čechách povstávala, a aj! jak velice již vzrostla a rozmnožena jest! Já se budu muset ze sboru již brzo odebrati: pročež neprodlévejte s tou věcí, a učiňte také co nejdříve konec učenníkům jeho, jmenovitě tomu, co u vazbě sedí, — jak pak mu říkají?“ — „Jeronym!“ pravili okolostojící; „s tím nebude žádné nesnáze: až jen mistr dojde práva svého, učenníka odbudeme bohdá jediným dnem!“

Po těch slovích rozešli se všichni v dobrém rozmaru. Však čeští pánové z Chlumu a z Dubé, i Petr z Mladenovic tu řeč krále Sigmunta slyšeli, i nemálo byli jí zaraženi, neboť až potud doufali, že Sigmunt Husa se ujímati bude; tu však z klamu svého bolestně procitli. Bez meškání zpravili o tom netoliko Husa ve vězení ale i krajany své doma; slova neprozřetelného řečníka, prohozená v koutě při okně refektáře Bosáckého v Kostnici, rozléhala se brzy po celé zemi České, i stála Sigmunta bezmála dědictví celé koruny.

Poslední měsíc života mistra Jana Husi.

1415.

Kterak v Čechách a na Moravě působily zprávy o zlém položení Husově, můžeme si podlé toho pomysliti, že čtyry dni po posledním výslechu jeho, totiž 12. června, čteno jest ve shromáždění sboru Kostnického psaní z Čech, na němž viselo 250 pečetí pánův a rytířův českých a moravských. Byla v něm slova důtklivá a ostrá, činily se v něm trpké výčitky otcům na sboru shromážděným, že milovanému mistru a kazateli Betlemskému, tomu spravedlivému a dobrému muži, takové křivdy trpěti jest. Mnozí z kardinálův a prelátův těmi slovy k velikému hněvu popuzeni byli, a biskup Litomyšlský jakož i Štěpán z Pálče chlácholili je, ukazujíce zvláště k tomu, že aspoň král Václav k těmto pánům a rytířům se nepřidal, ani že vůbec u sboru ku prospěchu Husovu čímkoliv se přičinil.

I bylo tomu v skutku tak; avšak král Václav nikoliv z netečnosti, nýbrž z řevnivosti k svému bratru Sigmuntovi tak se choval. Oba bratří se již zase hned při počínání sboru Kostnického na sebe rozmrzeli; Sigmunt počal se tu sám za Římského krále považovati, titulu toho bratru svému odpíraje, a král Václav si zas sboru Kostnického, proto že stál pod správou bratrovou, úředně tak málo všímal, jako někdy Sigmunt sboru Pisanského, kterýž byl pod správou Václavovou. Oba králové sice neradi odkrývali před světem své nebratrské zášti, které jim ovšem ke cti nesloužilo, a proto vždy ještě mnozí na sboru Kostnickém doufali, že král Václav konečně podle příkladu všech jiných králův křesťanských, také ještě své zvláštní posly ku sboru vypraví. Kdo však věděl,

jak to mezi těma bratříma stojí, neklamal se ovšem takovou lichou nadějí.

Jakkoliv se otcové tím psaním z Čech pohoršili, zdá se, že to přece bylo příčinou, že odsouzení a trest Husův ještě odročili, a že ho ještě celé čtyry neděle na živě nechali. Hus sám očekával svou smrt již na každý den, zvláště když od českých pánův, svých průvodcův, uslyšel zpronevěřilá slova, jež král Sigmunt o něm promluvil. Takovou zpronevěřilost jeho on velmi bolestně a trpce snášel, tak že v listu ku svým přátelům z vězení do Čech psaném takto o tom se vyslovil: „Domníval jsem se, že ctí zákon Boží a pravdu, nyní poznávám, že si nemnoho váží toho. Dříve mne odsoudil, nežli nepřátelé moji. Kdyby se byl aspoň podle příkladu Piláta, pohana, zachoval, který vyslyšev žaloby na Krista řekl: Nenalézám viny v tomto člověku, anebo aspoň řekl: Hle, dal jsem mu list ochranný, jestliže tedy nechce snášeti nález sboru, tedy ho pošlu s vaším nálezem Českému králi nazpět, aby to sám se svým duchovenstvem rozsoudil! Neboť mně byl skrze pana Jindřicha Lefla z Lažan a skrze jiné oznámil, že mně chce u sboru svobodného slyšení zjednati, a kdybych se jeho nálezu nechtěl podrobiti, že mne bez ublížení nazpět sprovoditi dá.“

Čechové a Moravané pak nebrali to Sigmuntovi konečně za zle, že Husa před odsouzením a upálením neuchránil; avšak toho mu nikdy zapomenouti nemohli, že měv raději přimlouvati se za Husa, ještě sám popuzoval otce sboru k odsouzení jeho.

Ve 13. valném shromáždění sboru, ježto se dne 15. června stalo, vynesl sbor nález o přijímání pod obojí spůsobou, jakž je mistr Jakoubek ze Stříbra v Praze zavedl. Nález tento obsahoval určitou zápověď takového přijímání, a stal se tím velmi důležitý a osudný v potomních dějinách českých. V bulle o tom vydané pravil sbor, že ačkoliv svátost oltářní od Krista Pána nejprvé apoštolům zvláště, potom pak i věřícím v prvotní církvi vůbec podávána byla pod obojí spůsobou, chleba totiž a vína, přece obyčej od církve později z dobrých příčin k uvarování všelikých nebezpečí a nepříslušností uvedený a již ode dávna zachovávaný, podávati ji laikům toliko pod spůsobou chleba, má přijat a považován býti za zákon bezúhonný a neproměnitelný, zvláště ano pochybno není, že pod každou spůsobou, i chleba i vína zvláště, pokaždé celý Kristus se dává. Hanění tedy obyčeje a zákona tohoto má za blud pokládáno a zamítáno býti, a urputné v něm setrvání nese a chová v sobě kacířství, kteréžto má od duchovenstva a inkvisitorův souzeno a trestáno býti podle obecných o tom ustanovení církve.

Tato bulla byla bez meškání ku poučení všech věrných do Čech dodána, avšak neměla tu jiného účinku, toliko že učená hádka o přijímání pod obojí, zvláště mezi mistry Jakoubkem ze Stříbra a Ondřejem z Brodu tím více roznícena byla. Sám pak Hus vyjádřil se u vězení proti této bulle domlouvaje v těchto posledních dnech svých, 21. června, svému nástupci v Betlemě, knězi Havlíkovi, který pro kalich od jeho učení odpadl, těmito slovy: „Nechtěj odstupovati od svátosti kalicha Páně, jejž Kristus sám ustanovil skrze sebe a apoštoly své, proto že žádné písmo proti tomu nesvědčí než pouhý obyčej, který, jak soudím, pouze nedbalostí byl zaštěpen. Již nesmíme pouhý obyčej zachovávati, než příklad Kristův a pravdu. Sbor nyní přijav obyčej zatratil přijímání z kalicha u laikův jakožto blud, a kdo tak činiti bude a od toho neupustí, jakožto kacíř trestán bude. Hle bezbožnost, kterak již jakožto blud zatracuje ustanovení Kristovo!“

Tak odpíral stále Hus se stanoviska svého nejen sboru, ale i církevnímu podání vůbec a zákonodárné moci církve ve věcech víry vesměs; nepovažoval již otcův ve sboru shromážděných za soudce, ale jen za nepřátely své, jichžto spůsoby a chování také co nejtrpčeji hanil. Dne 18. a 23. června obíral se sbor zkoušením učení Husova, a všecky jeho spisy k ohni odsoudil. Hus hned druhého dne, 24. června, z vězení svého všem Čechům list psal s napomenutím, aby se odsouzením knih jeho za kacířské ustrašiti nedali. Psal tam také: „Doufám v Boha, že se vás Antikristova škola lekne a vás v pokoji nechá. Znamenejte, žeť jsou hlavu svou (papeže Jana XXIII.) za kacíře potupili, proto že jest odpustky a biskupství a jiné obroky prodával, a ti jsou ho odsoudili, z nichž mnozí jsou od něho kupovali, a druzí mezi jinými kupčili. O by pán Ježíš byl řekl ve sboru: kdo z vás jest bez hříchu svatokupeckého, ten potup Jana papeže! zdá mi se, žeby jeden po druhém byl vyběhl,“ a podobného více.

A předce nepřestával ještě jeviti naději, že se dorozumí se sborem, kdyby se mu jenom volně vyjádřiti dali; otcové sboru však tvrdíce počínáním svým odvěkou svrchovanost a svézákonnost církve, zcela určitě to poznávali, že se mezi nimi a Husem, který té svrchovanosti neuznával, nepřekročitelná propast otevřela, a proto také již nechtěli dáti nové slyšení muži tomuto, jehožto neoblomná mysl jim již dosta-

tečně známa byla. Nyní mu jen ještě formuli předkládali, podle které by měl odvolati a odříci se bludův svých, i musí se přiznati, že sbor i tenkráte ničeho neobmeškal, cokoli naň slušelo, aby na Husovi nemusel vrchu přísnosti dokonati. Býval ještě před některé údy sboru z vězení svého vyvoláván, a ti usilovali dobrotou i přísností, přemlouváním i hrozbami Husa navesti, aby se opět do lůna církve navrátil. S přátelskou laskavostí a péčí snažil se především nejmenovaný jeden prelát, aby ho zase na cestu spasení a odvolání obrátil. Hus sám ve svých listech do Čech vždy jen otcem ho nazývá, dokládaje, že v celém sboru jenom tohoto důstojného otce a jednoho polského kněze, kterého zná, za své přátely uznává.

Přišel k Husovi do vězení i mistr Štěpán z Pálče, někdy důvěrný jeho přítel, nyní krutý odpůrce, i chtěl připomínkami o minulých dobách, kde Hus společně a jednomyslně s ním o dobro církve péčoval, proti nepořádkům jí škodlivým horlil, avšak z poslušenství jejího se nevyzouval, k navrátu a odvolání jej pohnouti. Vážnost okamžení toho, pohled na minulost i na budoucnost obměkčily je oba; zaplakavše spolu odprošovali se vespolek, avšak co do sporu mezi nimi srovnati se nemohli. Přicházeli pak také zase a opět údové sboru k Husovi, s nimi i nejvzácnější mužové, jako kardinál Zabarella a Petr z Alliaku, a spůsobili konečně tolik, že se zdálo, jakoby oni a nikoliv Hus k prosbám se utíkali. Hus konečně dne 1. července osvědčil se písemně, že odvolati nemůže a nechce.

Dne 5. července přišli zase čtyři biskupové ze sboru a s nimi z rozkazu krále Sigmunta také pánové Václav z Dubé a Jan Kepka z Chlumu do Bosáckého kláštera, aby Husa k odvolání naposled napomenuli. Když Husa ze žaláře k nim vyvedli, přistoupil k němu pan Jan Kepka z Chlumu a takto k němu promluvil řka: „Hle, mistře Jene! my jsme laikové a neumíme tobě raditi, ale rozpomeň se, jestliže se v některých věcech, jež proti tobě mají, přece vinným cítíš, nedávej se lichým studem zdržeti, dej se o tom poučiti a odvolej. Jestliže se však vinna necítíš, nejednej proti svému svědomí, aniž klamej před Bohem, nýbrž stůj při pravdě, kterouž jsi poznal, až do smrti.“ A mistr Jan Hus zaliv se slzami pokorně odpověděl řka: „Pane Jene! Věztež, kdybych věděl, že jsem něco proti zákonu Božímu a proti svaté církvi psal neb kázal, co by bludné bylo, chtěl bych to pokorně odvolati, jako Bůh můj svědek jest. Já však vždy žádám, aby mně ukázali lepší a platnější písma, nežli jsou ta, která já psal a kterým jsem učil, žebych potom jak nejochotněji odvolal.“ Tu mu jeden z biskupův do řeči vskočil řka: „Ty bys snad nechtěl moudřejší býti, nežli celý sbor?“ A Hus na to: „Nechci býti moudřejší nežli celý sbor, a prosím jen, aby mne sbor aspoň lepšími a platnějšími písmy poučil, a hotov jsem všecko odvolati.“ Biskupové řekli: „Hle, jak urputný jest ve svém kacířství,“ a odešli, a Hus veden jsa zas do žaláře svého se svými přátely a průvodci naposled se rozloučil.

Sbor, neměl-li jemu přisvědčiti a dáti se od něho posléze i mistrovati, musel konečně přikročiti k odsouzení jeho podlé zákonův církevních. A však ani Hus nemohl pohříchu jinak se zachovati, neboť byl by jinak i sebe i svědomí své zradil. Hus zastával se svobody osobního mínění ve věcech víry, i ač to čelilo proti dosavádnímu pořádku v církvi křesťanské, našel tolik velebitelův a následovníkův svého počínání nejen u svých krajanův souvěkých ale i u pozdějších pokolení, že se stal mužem po všechny věky pamětihodným, vynikajícím v dějinách světových, jako žádný druhý syn národu Českého; kdyby byl v poslední chvíli této odvolal, byl by sebe v duchovním ohledu zmařil naprosto. Nemaje voliti, nežli mezi smrtí tělesnou a duchovní, volil si smrt tělesnou!

Odsouzení a upálení mistra Jana Husi.

1415 6. července.

Druhého dne po těchto posledních návštěvách u Husa, 6. července v sobotu, slavil sbor Kostnický patnácté své valné shromáždění v biskupském chrámě Kostnickém, kteréž bylo jedno z nejdůležitějších. Kardinálové, biskupové, preláti a ostatní údové sboru byli zde v plném počtu přítomni majíce předsedu sboru, kardinála de Brogni, v čele svém. Po straně seděl ve vysokém kůru chrámovém také král Sigmunt na vysokém trůnu v majestátě svém; podle něho drželi falckrabě Ludvík, syn nebožtíka falckraběte Ruprechta a Německého krále, říšské jablko na podušce, Bedřich z Hohenzolleru, purkhrabí Norimberský, žezlo, Jindřich, vojvoda Bavorský, korunu, jeden uherský velmož meč. U prostřed chrámu vystavěno bylo malé lešeníčko v podobě stolečku přikrytého, z něhož vyčníval stojan čili kůl, kterýž byl ověšen všemi částkami kněžského mešního roucha. Tu vyveden jest Hus ze ža-

láře svého od biskupa Rižského, avšak musel před hlavním chrámem venku mezi oděnci čekati, až bylo po slavné mši, kterou arcibiskup Hnězdenský četl. Teprv když biskup Lodenský po mši na kazatelnu vystoupil a měl kázaní o slovích apoštola Pavla „aby zrušeno bylo tělo hříšné," uveden jest Hus do chrámu zrovna před to lešeníčko výše zmíněné, i padl tu na kolena a modlil se. Kazatel zatím vykládal o povinnosti královĕ, aby pomáhal vypleniti všeliké kacířství z lůna církve křesťanské. Po kázaní, když měl sbor své jednání počíti, prohlášena jest jmenem sboru zápověď, že pod pokutou klatby a dvouměsíčné vazby nikdo, buď kdo buď, nesmí rušiti jednání ani vskakováním do řeči, ani odmlouváním, jevením chvály nebo hany. Pak bylo několik ze 260 bludných článkův čteno, ježto universita Oxfordská ze spisův Viklefových byla vytáhla, i vyřčeno jest nad nimi odsouzení, že jsou kacířské a že mají býti spáleny. Potom vystoupil Jindřich de Pino, prokurator sboru, žádaje, aby svatý sbor při proti Husovi vedenou chtěl nyní ku konci přivesti a konečný rozsudek vyřknouti. Tudyž vstoupil opět na kazatelnu papežův auditor, Bertold z Wildungen, a četl nejprv třicátero článkův ze spisův Husových. Hned při prvním článku jal se Hus zvýšeným hlasem opravovati smysl jeho; avšak zdvihl se proti němu kardinál Petr z Alliaku řka k němu: „Mlč nyní, potom budeš moci na všecko odpovídati." Ale Hus přece nemlčel a řekl: „A jak budu moci na všecko odpovídati, když všechno pamatovati nemohu?" Když pak proti dalším článkům mluviti a se ospravedlňovati chtěl, tu vstal zas kardinál Zabarella, řka k němu: „Již jsme se tebe dost naposlouchali," a k oděncům opodál stojícím se obrátiv, pravil k nim, aby ho k mlčení donutili. Tu mistr Hus sepiav ruce, prosil, řka vysokým hlasem: „Pro Bůh vás prosím, slyšte mne, aby okolo stojící nemyslili, že jsem nějaké bludy držel, potom se mnou dělejte, co se vám líbiti bude!" Nesměje však přece dále mluviti, vrhl se na kolena, a zdálo se, jakoby k nebi hledě chvíli se modlil, poroučeje Bohu, nejspravedlivějšímu soudci, věc svou. A to potom ještě několikráte opakoval. Potom čtly se žaloby a výpovědi svědkův, a když uslyšel tytéž stížnosti, o kterých myslil, že je dávno vyvrátil, ano když i nová, do té doby neslýchaná obviňování na jevo přišla, jako jmenovitě i to, že prý se vydával sám za čtvrtou osobu ve svaté trojici, což mnozí svědkové z pouhého doslechu tvrdili, jistý vikář kostela Pražského však ujišťoval, že to z úst samého Husa slyšel; tu si Hus nedal brániti a zase pro Bůh prosil, aby jeho pravý úmysl vyslechli, že nikoliv a nikdy ničeho takového neučinil a nepronášel. Potom i to mu za prohřešení se proti Bohu vykládali, že se ve při své s papežem od církve ku Kristu samému odvolával. Tu zase nemohl se Hus zdržeti, a s trpkostí pronesl slova, řka: „O pane Bože, hleď, již tento sbor tvé skutky a zákony za bludné prohlašuje, když jsi od nepřátel svých obviňován a trýzněn Bohu otci, a nejspravedlivějšímu soudci, věc svou poručil a nám bídným příklad dal, kterak se v těžkostech svých k tobě, nejspravedlivějšímu soudci, utíkati máme!" I mluvil dále ještě mnoho jiného, neopomina přidati, často opakovaná slova svá, že k tomu sboru ze svobodné vůle přišel, maje důvěru v krále Sigmunta tuto přítomného a k ochrannému listu jeho, aby všemu světu svou nevinnost ukázal. A když Hus toto mluvě oči své na krále upřel, zarděly se Sigmuntovy líce, i nemohl Husova pohledu snésti. Když pak byly všecky žaloby přečteny, přikázáno biskupovi Konkordienskému, šedivému starci, aby četl napřed odsouzení Husových spisův a jeho učení, potom odsouzení Husa samého. Spisy jeho odsouzeny jsou vesměs ku spálení, a zase nedal si Hus zabrániti a mluvil proti tomu řka: „Jak pak můžete mé knihy odsuzovati, když jste mně nic lepšího neukázali a ani jednoho bludu v mých spisech mně dokázati nemohli; a jak můžete moje české spisy odsuzovati, kterých jste ani neviděli?" Stařičký biskup však četl rozsudek dále, že on, Jan Hus, zjevný kacíř jest, proto že kázal učení bludné, pohoršlivé a odbojné, že množství lidí zavedl, čest a moc apoštolské stolice a církve tupil a ve zlosti své naprosto se zarputil; pročež že má býti ssazen s kněžství, zbaven přijatého svěcení a rukám světským odevzdán, ana církev nic více s ním nemá činiti.

Poslouchal Hus toto své odsouzení klesnuv na kolena a oči k nebi obráceny maje, a když biskup čísti přestal, toliko kleče za své nepřátele se na hlas modlil, řka: „Pane Ježíši Kriste, odpusť všem nepřátelům mým, pro veliké milosrdenství tvé prosím, a ty víš, že mne křivě obvinili, křivé svědky proti mně postavili, křivé žaloby na mne složili, odpusť jim pro nekonečné milosrdenství své!" A když to mluvil, mnozí a zvláště kardinálové a biskupové veliké si z toho pohoršení brali a rouhali se mu.

Sbor však hned po přečtení odsudku k vykonání jeho přistoupil. Před chrámem vedle vrat na hřbitově hranice udělána jest, a spisy Husovy na ni položeny a podpáleny jsou; arci-

biskupovi Milánskému pak a šesti biskupům nařízeno, aby Husa co kněze hned na tom místě odsvětili. Přistoupili tedy k němu, a snímajíce roucha mešní na stojanu navěšená počali ho oblékati v ně. Když vzal albu na sebe, pravil k sobě řka: „Pánu mému Ježíši Kristu, když od Heroda k Pilátovi veden byl, posmívali se, oblekše ho v bílé roucho.“ Když měl již také kasulu a štolu na sobě, dali mu biskupové kalich do ruky a ještě jednou napomínali jej, aby se svých bludův odřekl, a je odpřisáhl. Tu Hus vstoupil na lešeníčko, před kterým ho oblékali, a obrátiv se ku shromážděnému lidu, pravil s bolestným hlasem a se slzami v očích řka: „Hle, tito biskupové napomínají mne, abych odvolal a odpřisáhl; bojím se to učiniti, abych nebyl lhářem před tváří Páně, abych svědomí své a pravdu Boží neurazil, poněvadž nedržel jsem nikdy bludův, o nichž proti mně křivé svědectví dávali, a právě naopak jsem tvrdil, učil a kázal. Nemohu toho učiniti, abych nepohoršil lid, kterému jsem kázal, a také jiné kněží, kteří věrně slovo Boží kázali.“

A když to řekl, ozvali se vůkol sedící otcové sboru, pravíce: „Již vidíme, jak jest zatvrzelý ve zlosti a urputný ve svém kacířství.“

Tu hned, když s toho lešeníčka sestoupil, počali řečení biskupové kněžství a svěcení s něho snímati: odňali mu nejprvé kalich, potom roucha mešní jedno po druhém pronášejíce při tom slova hrozného zlořečení, jakž při takovém konání v obyčeji jsou. Když pak konečně i jeho kněžská pleš měla zrušena býti, počali biskupové mezi sebou o to se příti, jakým spůsobem by se to státi mělo; Hus však uživ toho okamžení, obrátil se ku králi Sigmuntovi, tu na majestátu sedícímu, řka: „Aj, ještě tito biskupové neumějí ani v trýznění mém se srovnati!“ Když mu pleš na čtyry strany kleštěmi uštípali, pronášeli biskupové slova řkouce: „Již církev všecka práva odjala od tebe, i nemá více s tebou činiti! Odevzdáváme tě světské moci!“ a stavíce mu na potupu papírovou korunu na hlavu, dodali řkouce: „Odevzdáváme tvou duši ďáblu!“ Hus na to se sepiatýma rukama a oči k nebi pozdvihna, řekl: „A já ji odevzdávám nejmilostivějšímu Pánu, Ježíši Kristu.“ A spatřiv korunu, kterouž mu na hlavu dávali, pravil: „Pán můj, Ježíš Kristus, pro mne bídného mnohem tvrdší a těžší korunu trnovou na svou nevinnou smrt nesl, a já bídný hříšník mnohem lehčejší ač potupnou budu nicméně pokorně nésti pro jmeno jeho a pro pravdu.“ I byla ta koruna s jednoho lokte zvýší, a namalováni byli na ní tři čerti sápající hříšnou duši s nápisem: „H i c e s t h a e r e s i a r c h a,“ t. j. totoť jest arcikacíř.

Nyní dal král S i g m u n t falckraběti L u d v í k o v i znamení a rozkaz, aby Husa co vězně ve svou moc přijal. Falckrabě odloživ říšské jablko, jež tu držel podle trůnu královského, přijal Husa mezi oděnci stojícího a odevzdal jej městským konšelům Kostnickým, řka k nim: „Vezmete Jana Husa, jenž dle nálezu krále, pána našeho nejmilostivějšího a z rozkazu našeho, má co kacíř býti upálen.“ Však k vykonání trestu na Husovi, když byl od církve za kacíře vyhlášen, neměl práva ani král Sigmunt ani falckrabě, poněvadž Hus co poddaný krále Českého pod světskou právomocnost krále Václava IV. náležel, a jemu ku potrestání vydán býti měl.

Bez odkladu následovalo vykonání nálezu. Shromáždění otcové ve sboru pokračovali zatím v jednání svém; Husa vzali žoldnéři, jichž bylo asi do tisíc, mezi sebe a vyvedli ho ze chrámu; nesmírné množství divákův vyhrnul se za ním ven z kostela, a venku takořka celé město připojilo se k smutnému průvodu, při němž také falckrabě L u d v í k s několika pány svými na koni se nacházel.

Když vystoupil Hus z kostela, viděl na hřbitově plápolati oheň, v němž pálily se knihy jeho, i trpce tomu se usmál; i šel k smrti pevným krokem, žalmy zpívaje aneb se modle, aniž bylo znamenati na něm strachu a lítosti. Pro nesmírnou tlačenici lidu kráčel celý průvod jen pomalu i musel několikrát se zastaviti. Tu Hus promlouval k lidu před ním a za ním jdoucímu, aby neuvěřili tomu, jakoby on pro bludy a křivá svědectví o něm vydaná musel umříti. Konečně octnul se na popravišti, kteréž bylo před městem ku straně západní proti tvrzi Gottlieben mezi zahradami a lukami, a spatřiv hranici již připravenou, a hrubý přitesaný kůl, ku kterému měl být přivázán, zdálo se, jakoby rozveselil se ještě v duchu. Vrhl se před kůlem na kolena, rozepial ruce a k nebi pohlížeje, modlil se, pronášeje slova žalmu: „Pane, smiluj se nademnou,“ potom „V tebe, Pane, doufal jsem, ve tvé ruce odevzdávám duši svou.“ Při tom spadla mu papírová koruna s hlavy, a když ji spatřil, usmál se. I pravili někteří: „Dejte mu ji zase na hlavu, aby se svými pány, kterým sloužil, upálen byl.“ Jeho přátelé a krajané blízko tu stojící, slyšeli ho, jak se modlil s tváří veselou a jasnou. I stáli tu okolo měšťané a lid německý jakož i cizozemci ze všech zemí ku sboru sem přišlí, stavu duchovního i světského, a pravili prý někteří: „Nevíme sice co a jak dříve učinil neb mluvil, nyní však vidíme a slyšíme,

že svatá slova pronáší a modlí se.“ Jiní zas pravili: „Zajisté, dobře by bylo, kdyby měl zpovědníka a kdyby slyšán byl.“ Tu se ozval nějaký kněz na koni sedící, v zeleném hábitu červeným hedbávím podšitém, řka k lidu: „Není potřeba, aby slyšán byl, i aby se mu dal zpovědník, neboť jest kacíř.“ Nicméně nabídnut jest mu kněz, který by ho vyzpovídal, a ten, přistoupiv k němu, slíbil mu rozhřešení dáti, jestliže odvolá, čemu Hus však odepřel. Povstav od modlitby, zvolal hlasem vysokým a srozumitelným, aby ho také jeho krajané a přátelé mohli slyšeti, řka: „Pane Ježíši Kriste, tuto hroznou, potupnou a ukrutnou smrt chci trpělivě a pokorně podstoupiti pro evangelium a pro kázaní slova tvého!“ Chtěl pak dále ještě

Odsouzení mistra Jana Husi ve hlavním chrámě Kostnickém 6. července 1415. (Str. 63.)

mluviti, avšak přítomný falckrabě Ludvík nedopustil tomu, kázav jej přivázati ke kůlu. Jen to mu ještě dovolili, že děkovav žalářným svým za jejich šetrné nakládání, s nimi rozloučiti se mohl. Tu se ho chopili pacholci katovi a z oděvu ho svlekli: měl prý na sobě svrchní a zpodní černou sukni, to jest hábity z dobrého sukna, neboť míval přístup ku královskému dvoru a k českým pánům, vždycky se velmi čistě nosíval, stříbrem vykládaný pás, za ním dva nože v pochvách a kožený sáček s penězi. Podle tehdejšího obyčeje dostávalo se katovi za majetnost, cokoliv ten, jenž odpraven byl, na svém těle nosil. Potom ho svázali provazy a zádami ke kůlu ho postavili, davše mu ještě okolo krku řetěz celý začmouděný, kterýž také okolo kůlu

Upálení mistra Jana Husi v Kostnici 6. července 1415. (Str. 66.)

otočen byl. Když pak tváří k východu obrácen byl, a někteří z okolostojících to při kacíři za neslušné pokládali, otočen jest k západu. Kůl ostrým koncem vražen jest za ním do země; pod nohy, na kterých mu nechali střevíce a pouto, podložili dvě otepi dříví promíchaného slamou, a okolo něho rozložili ze dvou for dříví též slamou promíchaného, až mu pod krk sáhalo. I povídá se, že prý se tu vyskytla také stará babička s nůší dříví, která přikládala na hranici polínka svá. Hus pak spatřiv ji, zvolal prý: „O svatá sprostoto!“ Zdá se to však přece býti pouhým výmyslem.

V tomto posledním okamžení přijel ještě od krále Sigmunta říšský maršálek, Haupt z Pappenheimu, a vyzval Husa u přítomnosti falckraběte Ludvíka naposled, aby odvoláním zachoval život a duši svou. Hus však k tomu poslední svá slova řekl: „Bůh jest můj svědek, že toho, z čeho mne křivě obviňují, nikdy jsem neučil a nečinil, a že v duši své nevinna se cítím; na té pravdě, kterouž jsem poznal, učil a kázal, nyní chci vesele umřiti!“ Tu oba pánové zatleskše rukama obrátili koně své a odjeli. Bylo to znamení k podpálení hranice. Hus počal, k nebi hledě, žalmy zpívati, a nedlouho k smrti pracoval. Brzy jej obklíčily plameny odevšad z hranice vyšlehající; sotva třetí žalm zpívati počal, vítr se zdvihl, šlehl mu plameny do tváře a tu umlkl, toliko modle se ústy pohyboval, a než by se byl kdo dva neb tři otčenáše pomodlil, zalknul se a dokonal. Této stálosti a neohroženosti až do posledního dechnutí Husova divili se i nejzarytější nepřátelé jeho.

Falckrabí Ludvík spatře ještě před tím Husovy šaty v rukou katových, slíbil mu dáti náhradu za ně, přikazuje, aby také byly do plamenův hozeny; avšak i popel těla jeho i všechno, co po něm ještě zůstalo, nemělo se dostati Čechům do rukou, aby památky neměly, a bylo zničeno. Neboť když hranice shořela a spálené tělo Husovo ještě na řetězi na kůlu za krk viselo, srazili je pacholci i s kůlem dolů, přeráželi kosti nedohořelé, snesli dříví ještě z třetí fůry a na novo je zápalili, aby všecko rychleji v popel obráceno bylo. Nalezše v popeli lebku, obuchy ji na kusy přerazili a ty kusy zas do ohně metali. Našli také srdce ve vnitřnostech nedopáleného těla, zaostřili si dřevce na spůsob rožně, nastrčili je na ně, a držíce je nad ohněm zvlášť je upekli a v uhel obrátili; a když bylo všechno v pouhý popel obráceno, na hromadu to smetli, na vůz naložili a odvezli do blizkého Rýna, jehožto vlny popel Husův s sebou do širého moře zanesly.

Rozešel se potom nesčíslný dav lidstva od toho strašlivého místa, a toliko mužové čeští, kteří byli Husa ku sboru sprovodili, ve hlubokém smutku opodál zpět zůstávali, přemítajíce v duchu o tom, co bude se díti ve vlasti, až se tam roznese děsná zpráva, kterak hrozně se vyplnil strašlivý osud kazatele Betlemského. Zajisté v duchu viděli odrážeti se rudou zář od hranice Kostnické na všech horách, které do kola vlast ohražují, a kterak se od té záře zapalují plameny strašných válek, kterými vlast nezadlouho byla zmítána až do nejvnitřnějších útrob svých. Jestliže ve při Husově před sborem křivá svědectví byla vedena a za platná uznána, to ovšem nikdo chváliti nebude; avšak bylo učení Husovo ve mnohých věcech takové, že by se byl musel podle něho posavadní pořádek světa podivně a velice převrátiti, čemuž ovšem sbor přisvědčiti nemohl. Proto nemohlo se ani jinak státi, když sbor Husa za kacíře uznal a odsoudil. Jinak ovšem chybil král Sigmunt, že dav Husovi list ochranný, sám po straně k jeho odsouzení radil, a že odsouzeného na smrt vydal, nemaje k němu práva co Čechovi, jehož světským soudcem byl král Český.

Co se potom v Čechách dálo.

1415.

Zcela jinak dívali se Čechové na Husa, nežli sbor Kostnický. On jim byl milým učitelem a mistrem, který srdnatě povstal proti nepořádkům v církvi, jakož byl předním bojovníkem za národnost slovanskou proti osobivosti a pýše německé. Věc jeho byla věcí jejich, a o její spravedlivosti ani chvíli nepochybovali. Protož náramné bylo rozjitření a pohnutí myslí jak v Čechách tak na Moravě, když došla zpráva o upálení mistra v Kostnici. Již po dvanácte let jednalo se o nejsvětější záležitosti lidské, o náboženství a svědomí, o pravdu a práva, o svobodu a zákon, a při tom všem také o čest národní — a tu vyslovil nejvyšší soud v křesťanstvě, celá shromážděná církev, výrok strašlivý, svrchovaný a neodvolatelný, že všecky tyto české snahy a boje jsou bludné, pohoršlivé a kacířské, následkem čehož veškeré křesťanstvo nemá o nich ani na chvíli býti v pochybnostech a rozpacích.

Čechové však to jinak pojímali; odsouzení Jana Husi skrze sbor Kostnický zdálo se jim býti nespravedlivé, zlostí nepřátel jeho a národu Českého vůbec spůsobené, a potupnou jeho smrt

považovali za největší pohanění národu Českého. Nyní byl Hus oslaven mučennickou korunou, a proto se národ postavil ve zjevný odpor proti církvi a svrchovanosti její.

Ti pak, kteří dosud v Čechách a na Moravě byli protivníky novot v církvi, nyní ovšem radovali se, a zvláště Němci měli z přísného počínání sboru Kostnického potěšení veliké, doufajíce, že nyní tím snáze vrch dostanou nad Čechy od celého křesťanstva potupenými. Málo bylo těch, kteří sice sboru Kostnickému za právo dávali, toliko toho jeho na Husa vydaného nálezu nechválili, myslíce, že se sbor lživými svědky k tomu svésti dal; avšak nedlouho mohli nestrannými zůstati, a museli se buď k většině národu přidati, anebo k druhé straně přistoupiti. A tak se obyvatelstvo české a moravské brzo na dvě strany rozstoupilo, i stalo se roztržení veliké a nezhojitelné v koruně svatého Václava.

Následkové všeobecného pobouření myslí počali se také ihned jeviti, a to nejen v Praze ale všude i na venkově. Lid měl především zlost na mnichy a světské kněží strany protivné, kteří dle obecného zdání vinni byli upálením Husovým a tudíž pohaněním cti národní. V Praze rotil se lid napořád, a brzy dopouštěl se násilí na protivnících Husových; především odnášeli to farářové, kterým příbytky vydrancovány a dílem i pobořeny byly, a mnozí kněží, proti kterým lid nejvíce zuřil, jestliže se před časem nespasili útěkem, museli mnohonásobné týrání snášeti; ba někteří byli i zabiti a do Vltavy uvrženi. Na arcibiskupa Konrada také se to shluklo, a obléhali ho v jeho sídle na Malé straně; sám jen stíží z nebezpečenství života vyvázl. Pánové a rytíři, kteří byli patronové kostelův, jali se vyháněti staré faráře své, a usazovali na místo jejich jiné kněží, kteří byli strany husitské. Však největší zuřivost obrácena byla k J a n o v i Ž e l e z n é m u, biskupu Litomyšlskému, proto že hlavně on jmenem duchovenstva českého a moravského vedl v Kostnici při proti Husovi. Tu jeho správce statkův docházelo ze všech stran listův odpovědných, to jest takových, kterými se biskupovi válka opovídala, a to od pánův a rytířův, kteří zbrojnou rukou jeho statky uchvátili a takto důchodův z nich jej zbavili.

A co k tomu král V á c l a v říkal? Místo, co by měl ráznou rukou všecky takové výtržnosti a násilí zameziti, nečinil ničeho, toliko se hněval na všecko, nikoliv pro počínání strany Husovy, nýbrž pro spůsob, jak sbor a jeho bratr Sigmunt s Husem nakládali. O Husa mu vlastně ani nešlo, nebo byltě Hus za živa dosti nepohodlí jemu natropil, ale měl tuto příležitost, své náruživosti proti Sigmuntovi, svému bratru, uzdu pustiti; bylo mu to právě vhod, že jej zrušením slova mohl viniti. Proto také mistra J a n a z J e s e n i c e, někdy přítele a zástupce Husova, rád při svém dvoře vídal, a ten se snažil, králi dokazovati, kterak ve při proti Husovi ublíženo bylo právu. Jenom jakási poslední jiskra slušnosti a úcty k paměti zvěčnělého otce, císaře Karla, jemu ještě bránila, že se sám pro upálení Husa zjevně nepostavil proti církvi, jejímžto nejvyšším opravcem čili ochráncem býti se pravil, maje se vždy ještě za pravého krále Římského. Náruživost táhla jej tedy ku straně husitské, marnivost ku straně církevní, a činnost jeho byla proto v této vážné době vlažná, obojetná a nerozhodná.

Královna Ž o f i e však rmoutila se srdečně nad osudem někdejšího zpovědníka svého; přesvědčena jsouc o nevině jeho, ujímala se ho veřejně, i stala se nejsilnější podporou jeho učenníkův u krále, svého manžela, jakkoliv se do veřejných věcí jinak málo míchávala. V tom ji také znamenitě její dvorské dámy podporovaly, které vesměs byly veliké ctitelkyně Husovy. Některé z nich vynikaly vzdělaností a duchem výtečným, jmenovitě znamenitá paní E l i š k a z K r a v a ř, vdova po někdy pánu Jindřichovi z Rosenberka, někdy předního odporníka krále Václava za času panské jednoty, potom paní A n n a z F r i m b u r k a, manželka nejvyššího mincmistra, Petra Zmrzlíka ze Svojšína na Orlice, která u krále velkou platnost měla, a kterou prý Václav často poslouchal; také paní A n n a z M o c h o v a, vdova po panu Janovi z Ústí, u kteréhož Hus někdy na Kozím Hrádku pohostinu živ byl, paní zvláště husitským duchem nadšená, tak že ji katolíci bezbožnou Jezabelí nazývali — a jiných více. Znamenati sluší, že Král V á c l a v těch časů nejvíce na svých hradech Žebráce, Točníku a zvláště na N o v é m h r a d ě dvorem býval, kterýžto hrad sobě za posledních let blíže Kunratic před Prahou byl vystavěl a W e n z e l s t e i n nazývati kázal. Toto německé jmeno však již tenkrát u Čechův tak malé obliby docházelo, že o něm mnozí souvěcí ani nezvěděli, a hrad ten vůbec jen Novým hradem nazývali.

Že pak milci okolo krále Václava vesměs, a jeho ostatní dvůr větším dílem přáli věci husitské, již z předešlých skutkův dosti známo jest. Avšak i dva nejvyšší úředníci zemští v Čechách i na Moravě, pan Č e n ě k z W a r t e n b e r k a, nejvyšší purkhrabí český a pan La-

cek z Kravař, královský hejtman moravský, byli zjevní horliví přívrženci husitství. A tak okolnosti byly straně husitské tak příznivé, že při nečinnosti krále a pro jeho shovívání veliká většina národu za příkladem náčelníkův jeho, předních pánův a učených mistrův, k ní se přiznávala.

Stížný list pánův českých a moravských ku sboru Kostnickému.

1415.

Zachování veřejného pokoje a pořádku v Čechách a na Moravě záleželo nyní především od toho, jak si zemští pánové počínati budou. Pánové Čeněk z Wartenberka a Lacek z Kravař se pak vespolek o způsobu smluvili, jak by národ k tomu vedli, aby si nechtěl výtržným způsobem sám zadostučinění hledati, nýbrž jakby mohl zákonnou cestou vyjeviti, kterak smýšlí a čeho žádá. Vypsali tedy sněm valný do Prahy na počátek měsíce září 1415, k němuž sešli se stavové nejen čeští ale i moravští v počtu neobyčejně hojném.

Mezi tím však, nežli tento sněm sešel se, sbor Kostnický dne 26. července 1415 několik psaní do Čech, na Moravu a do Slezska vypravil, v nichž bylo všechno vyloženo, proč Jana Husa musel dáti upáliti, v nichž se také výstrahy dávaly každému křesťanu před učením jeho, a církevní tresty ukládaly každému, kdoby uposlechnouti nechtěl. Když pak se sbor dověděl, jaké bouření se v Čechách děje a jaké pronásledování věrní kněží katoličtí musejí snášeti, tu vyslal dne 25. srpna biskupa Litomyšlského, Jana Železného do Čech s plnomocenstvím mimořádného apoštolského legáta, doufaje, že tento neohrožený, výmluvný a mocný muž nejspíše proti odbojníkům církve pořídí, a také všechnu snahu a umění své na dobré vyřízení svého poslání vynaloží. Sbor mu také dal list od sebe k panu Janovi ze Hradce, nejvyššímu hofmistru královskému, kterýmž ho pod ochranu tohoto pána a všech věrných synův církve snažně poroučel. Avšak jaké bylo udivení biskupovo, když přišed do vlasti, všechno jinak shledal, než jak byl očekával. Brzo poznal, že svou osobou a životem není ani v Praze jist, tak že se ani veřejně ukázati sobě netroufal, a před krále a jeho rady ani bez ochranného listu předstoupiti nesměl. Nejvíce pak jej bolelo vlažné ba téměř obojetné chování arcibiskupa Konráda a biskupa Václava Olomúckého; neboť jakkoliv se stavěli býti rozhorlenými, nepočínali nic opravdivého ani proti zmahání se husitství ani k ochraně svých kněží aneb ku pomstě za příkoří jim činěná; chovali se právě tak, jako Václav král. Biskup Jan v takových okolnostech poznal, že mu nelze ničeho poříditi a musel se v Litomyšli, sídle svém, zavírati.

Valně se sjížděli čeští a moravští páni a rytíři k velikému sněmu na 1. září 1415 do Prahy, i byli tu nejznamenitější pánové z Čech kromě pana nejvyššího purkhrabí Čeňka z Wartenberka, kterýž byl tehdáž též poručníkem domu Rosenberského, pan Hanuš z Lipé, nejvyšší maršálek zemský, Bočkové starší i mladší z Kunštatu a Poděbrad, Jan starší ze Hradce, Oldřich Vavák ze Hradce, Vilém, Zdislav, Václav a Petr ze Zvířetic, Jindřich a Štěpán z Wartenberka, Jindřich Škopek z Dubé, Mikeš, Bavor a Vilém z Potšteina, Půta z Častolovic, Hynek Krušina z Lichtenburka, Smil ze Šternberka, Vok, Mikuláš a Jindřich z Waldšteina, Jan a Zdeněk z Rožmitála a mnozí jiní. Z Moravy se dostavili zemský hejtman Lacek z Kravař, Petr a Milota z Kravař, Aleš, Jan Puška i Erhart mladší z Kunštátu, Jindřich z Lipé, Jan z Lomnice, Vilém z Pernšteina, Jaroslav ze Šternberka, Vaněk a Jan Ozor z Bozkovic, Jan z Lichtenburka a z Bítova, Dobeš z Cimburka a jiných více.

Jaká jednomyslnost tehdáž v celém sněmovním shromáždění panovala, toho důkazem jest okolnost, že již druhého dne po zahájení sněmu, 2. září 1415, všickni na tom se usnesli, co a jak se má psáti sboru Kostnickému v příčině Husově. I složen jest list stižný a velice důtklivý, v němž páni a rytíři církevních otcův s počátku ani neoslovili obyčejným tehdáž pozdravováním, nýbrž toliko žádostí všeho dobrého a přáním, aby zachovávali přikázaní Kristova. Tento památný list zněl pak po takovém úvodu dále takto: „Poněvadž zákonem přirozeným i božským přikázáno jest, činiti každému, což kdo chce sám sobě, a nečiniti jinému, čeho sobě nechce, protož my k zákonu božímu a k milování blížního prohlédajíce, poslali jsme Vám ctihodní otcové, jakož i nejjasnějšímu králi Sigmuntovi, dědici a pánu našemu budoucímu, několikero psaní o milém kazateli a učiteli našem, mistru Janovi Husovi, kteráž ve schůzkách vašich čtena jsou. Vy pak, jakož slyšíme, psaní ta do ohně jste uvrhli, a

ctihodného mistra, nevíme, jakým duchem jsouce vedeni, an se neseznal ani z bludu překonán byl, ale toliko k nezbednému osočování nepřátel a zrádcův jeho i našich, odsoudili a ukrutnou smrtí usmrtili jste, vše k naší a království Českého a markhrabství Moravského věčné křivdě a potupě. Nad to dali jste poctivého mistra Jeronyma z Prahy, muže líbezné výmluvnosti a filosofa osvíceného, nevidévše ani neslyševše ho, k samému jeho i našich zrádcův nabádaní, jmouti a nemilosrdně spoutati, ba již snad také jako Husa ukrutnou smrtí zavraždili jste. Konečně došlo nás ku přílišné naší bolesti, a z Vašeho psaní béřeme zřejmě, kterak nejkřesťanštější naše království a markhrabství osočují se u Vás, že mezi námi těžcí bludové vznikše nakazili prý srdce mnohých věrných v té míře, že potřebí jest rychlé pomoci. Takové ukrutné křivdy kterak snášeti můžeme? ano, známo jest celému světu, aniž Vy toho za-

Pánové na sněmu přivěšují své pečeti k stižnému listu pro upálení Husovo 1415. (Str. 70.)

pírati budete, že národ náš od té doby, jakž víru křesťanskou přijal, ve všech bouřích a roztržkách, do kterýchž upadalo tolikero říší, skrze rozbroje církevní a papežské, pevný a nepohnutý stál při svaté Římské církvi, přinášeje vždy ty největší oběti ke cti a ozdobě její. Ohražujíce tedy čest a svědomí své, osvědčujeme Vám i celému světu, že mistr Jan Hus byl ovšem muž spravedlivý, ode mnohých let v našem království životem, cnostmi a pověstí chvalebně zachovalý, jenž zákonu Božímu podle výkladu svatých otcův a církve věrně učiv, všeliké bludy a kacířství stále hyzdil, a nás i všecky Kristovy věrné ku pokoji a k milování bližních svých, nejen slovem, písmem a skutkem snažně napomínal, ale i příkladem svým tiše a milostivě sám navodil. Osvědčujeme dále, že kdokoli z lidí kteréhokoli stavu a povýšení

pravil by, že jest v Čechách kacířství, vyhražujíce jedinou osobu Sigmunta, krále Římského, pána našeho budoucího, jehožto v tom dověříme a doufáme nevinného, — všeliký a každý takový lže ve svou hlavu, co zrádce a nepřítel království a národu našeho, sám jsa ovšem kacíř plný nepravosti, nýbrž i syn ďáblův, otec lži. Ale však takové křivdy pánu Bohu, na něhož sluší pomsta, a kterýž hojně odplacuje těm, kdož pychají, nyní poroučejíce, položíme stížnosti své u budoucího papeže, jehož Bůh církvi své představí, jediného a nepochybného pastýře, jemužto i bohdá, jakožto věrní synové, ve všem, co jest slušného a poctivého, i rozumu i zákonu Božímu příhodného, poslušenství povinné učiníme; tak ovšem, aby což jest předepsáno, nebylo na překážku tomu, že my kazatelův zákona pána našeho Jesu Krista nábožných, pokorných a stálých až do krve prolití chceme brániti a obhajovati, opovrhouce všelikou bázeň i nálezky lidské na odpor učiněné."

Takovou ráznou řeč vedli tehdáž pánové a šlechta naproti nejvyššímu zastupitelstvu křesťanstva, když jim šlo o uhájení cti národní, která ovšem upálením Husovým nanejvýš byla uražena a zlehčena! A titéž pánové a rytíři, přivěsivše pečeti své k tomuto listu stížnému, hned 5. září vespolek v jednotu se zapsali pod způsobem sněmovního usnešení, zavazujíce se, že podle zdání a vůle tří zvolených pánův, totiž Čeňka z Wartenberka, Lacka z Kravař, obou to nejvyšších královských úředníkův v Čechách a na Moravě, potom Bočka staršího z Poděbrad (děda krále Jiřího), budou podle sebe státi a sobě vespolek pomáhati, že na všech statcích a panstvích svých svobodné kázaní a slyšení slova božího budou hájiti, že obyčejné moci biskupské jen tam, kde sobě dle písma svatého pořádně počíná, budou poslušni, jinak však že budou jen k nálezům university Pražské zřetel míti a jich se držeti, klatbám pak nepořádným že se budou protivovati, byť by je i ruka světská podporovala jakkoliv. Tato jednota měla šest let pořád sběhlých trvati, i stalo se ponejprv proti starodávnému zřízení církevnímu, že nikoliv apoštolská stolice ba ani všeobecný sbor církevní, nýbrž učená universita Pražská uznána jest za nejvyššího soudce ve věcech náboženství a církve.

Zároveň dali páni sněmovníci udělati osmero přepisův svého stížného listu ku sboru Kostnickému, a také přepisy své smlouvy o jednotě, kteréž potom do všech krajův poslány byly, kde měli přívrženci husitství převahu.

Tam se držely krajské sjezdy, k nimžto všechna šlechta byla pozvána, a tu na těch sjezdech přivěšovali šlechtici jak v Čechách tak na Moravě své pečeti. Stížný list obdržel tudyž dohromady 452 visutých pečetí, a tak byl do Kostnice odeslán.

Král Václav všemu tomu nebránil, a byl by snad i rád sám k tomu počínání se připojil, jsa k tomu od pánův na sněmu shromážděných snažně namlouván: avšak zpamatoval se a uváživ, že by pro takový krok musel se s celým křesťanským světem do boje pustiti, ukázal dosti zdrželivosti a stálosti, neobyčejné u něho, že všem prosbám a vnadám odolav, k jednotě nepřistoupil a stížnému listu královskou pečetí ještě větší váhy nedodal.

Kterak si počínala katolická strana.

1415—1416.

Když sobě takto počínali Čechové a Moravané strany husitské, nemohlo jinak se státi, že se i strana jim odporná hýbati počala a k nějakému činu se měla. Mužův, z přední šlechty, kteří se postavili v čelo věrných katolíkův, nebylo však, jak se potom ukázalo, více, nežli čtrnácte. Byli to však mužové znamenitých a vzácných jmen, totiž Jan mladší z Hradce, královský hofmistr, Aleš Škopek z Dubé na Dražicích, nejvyšší zemský komorník, Hynek Berka z Dubé na Hohenšteině, nejvyšší sudí, Albrecht z Koldic na Bílině, sudí dvorský, pan Jan Michalec z Michalovic, Jan Chudoba z Wartenberka na Ralsku, Petr Konopištský ze Šternberka, Purkart z Janovic na Petersburce, Ota z Bergova, všickni pánové Zajícové z Hasenburka a ještě někteří méně známí. Znamenati sluší, že nejeden z těchto pánův byl buď bratr buď jinak blízký příbuzný oněch pánův, kteří náleželi k jednotě husitské, jako ku příkladu Jan mladší z Hradce byl bratr husitského Oldřicha Vaváka z Hradce, Jindřich ze Hradce, mistr Strakonický (Johanitský) horlivý katolík, byl bratr husitského Jana staršího ze Hradce, Aleš Škopek z Dubé byl bratr Jindřicha Škopka z Dubé, Husova někdy věrného přítele, a Jan Chudoba z Wartenberka byl, jak se zdá, bratr husitského Jindřicha z Wartenberka. Vůbec byly města i rodiny mezi sebou rozdvojeny, i stáli otec proti synovi, bratr proti bratrovi, ba manžel proti manželce; husité skládali a zpívali hanlivé písničky na církev a katolické obřady, katolíci zas na Husity.

Výše jmenovaní katoličtí pánové sešli se právě v měsíc po zahájení valného sněmu husitského, dne 1. října v Českém Brodě u arcibiskupa Konrada, a zapsali se sobě také k jednotě, zavazujíce se, že dle obyčeje předkův svých chtějí ve všem věrni a poslušni býti krále, církve katolické a sboru církevního. K této jednotě katolických pánův později také král Václav přistoupil, ovšem veřejně, avšak toliko ústně, nechtě se vázati jakýmkoli zápisem. Když o tom zpráva do Kostnice přišla, bylo prý tam veliké plesání ve sboru.

Mezi tím dva katoličtí pánové, Jan Městecký z Opočna, syn Štěpána z Opočna, někdy milce krále Václava r. 1397 na Karlšteině zabitého, a Ota z Bergova, jeden ze zápisníkův katolických, spáchali na kněžstvu skutek násilný a loupežný, a to nikoliv z náboženského strannictví, nýbrž ze zisku mrzkého. Zlezli totiž 1. listopadu 1415 v temné noci Opatovický klášter, chtíce se velikých tajných pokladů jeho zmocniti. Protož činili násilí mnichům a chtíce od opata Lacury o pokladech zvěděti, tak ho utrýznili, že následkem toho v krátkém čase umřel. Nenalezše pokladu, jehož žádostivi byli, vybrali klášter i chrám, a s velikou loupeží odtud odešli. Tento Jan Městecký z Opočna, vybujnělý to poslední potomek svého rodu, z Hronovicův pošlého, bojoval pak proti Husitům, chovaje se k nim věrolomně a úskočně, jakž na svém místě vypravovati budeme. Král Václav opomenul, pachatele za ten zločin stíhati.

Katolické kněžstvo, jsouc nabytými zkušenostmi poučeno, nepokládalo v ochranu krále Václava mnoho naděje, a bojíc se o život a důchody své, netroufalo si, proti panujícímu proudu opírati se. Toliko kapitula u sv. Víta na hradě Pražském snažila se ostrými dekrety všude po arcibiskupství Pražském rozeslanými zameziti podávání kalicha a stavovati svobodné kázaní kněží nepovolaných; nyní pak po zřízení jednoty katolických pánův, nabyvši ještě více odvahy, vyhlásila dne 1. listopadu 1415 na celou Prahu přísný interdikt, a to hlavně proto, že se tu mistr Jan z Jesenice zdržoval, jenž již několik let v papežově klatbě byl, nevšímajc jí sobě aniž ustávaje v počínání svém proticírkevním. Však tím interdiktem, kterýmž všecky služby boží zastaveny byly, nejvíc jen sami katolíci trpěli; nejlepší fary Pražské byly již v rukou kněží husitských, kteří na interdikt nedbali, a katolickým farářům, kteří jej zachovávali, zastavovány jsou jejich důchody, aniž král Václav tomu bránil. Kapitula nicméně neustupovala od přísnosti a hájila interdiktu svého několik let ve všech farních a klášterních kostelích, které v jejím poslušenství zůstávaly. Jen o nejvyšších svátcích, o velkonoci, o sv. Duchu a o vánocích směly se v těchto kostelích služby boží konati; všecky jiné dni museli katolíci v Praze, chtějíce přítomni býti mši svaté, choditi do kostela mimo Prahu, jako na Vyšehrad, do kostelíčka ve Psářích pod Vyšehradem, k sv. Klimentu do Malých Buben, k sv. Gotthardu do Předního Ovence, a do jiných okolních kostelův, začež je husitský lid všelikými posměchy stíhal, a Mahometistův jim nadával, kteří prý z Mekky do Mediny putují. Král Václav sice mistra Jana z Jesenice napomenul, aby se v Praze nezdržoval, a ten také skutečně na počátku roku 1416 Prahu opustil; nicméně kapitula interdiktu proto nezdvihla. A že pak těžkosti toho interdiktu nepřestávaly, počal v Praze velice řídnouti počet katolických kněží a mnichův v klášteřích. Kam se as v takových okolnostech podělo aneb čím se obíralo oněch 300 kněží a žákův, kteří od věku císaře Karla při hlavním chrámě u sv. Víta službu a obživu svou měli, nevíme.

Nejživější odpor a zlost proti husitství ukazovali však především Němci po městech českých a moravských, nezanedbávajíce nižádné příležitosti, jak by svou zášt k českým kacířům na jednotlivých obětech svých, kterých do své moci dostali, spůsobem ukrutným a krvavým mohli provesti. Již osm dní před upálením Husovým, dne 29. června 1415, chopili se Olomúčtí Němci jistého Pražského studenta do města jejich přišlého, vyslýchali ho a co kacíře ho upálili. Nyní zas poslal král Václav služebníka a milce svého, již výše připomenutého nepřítele kněží a znamenitého bojovníka Racka Kobylu do Kutné Hory, jak se praví, v nějakých příčinách královského pokladu. V Hoře roznesla se zpráva, že přišel Racek peníze vybíjet na kněžích u sv. Barbory; i shlukli se Němci horníci velmi silně před domem, v němž Racek byl hospodou, a udeřivše naň i s dvanácti jeho služebníky jej ukrutně zabili, tak že toliko jeden z jeho čeledi, panoše Bořita z Ostředka, smrti ušel, ukryv se v nějaké chýšce smrduté. Král Václav, když o tom uslyšel, počal velmi zuřiti, a již se do Kutné Hory strojil, chtě toho na hornících pomstíti; horníci však králův hněv ukrotili, podavše mu hojných darův stříbrných, starší obce pak dva horníky, jakoby na očištění sebe stíti dali, aby král řekl, že jim žel jest skutku toho.

Kterak Jeronym z Prahy v Kostnici odsouzen a upálen byl.
1416 30. května.

Když mistr Jeronym Pražský na svém útěku z Kostnice již blíže hranic své vlasti zajat, a mimovolně dne 23. května 1415 nazpět do Kostnice zavezen byl, tu ho hned téhož dne do refektáře kláštera Minoritského před shromáždění církevních otcův uvedli a vyslýchali. Údové sboru z university Pařížské, Kolínské a Heidelberské, tuto přítomní, mezi nimi také slavný Gerson, kancléř university Pařížské, spatříce ho, hned i poznali ho, kterak se byl u nich objevil a co nepokojná hlava k bludnému učení se klonící poznati se dal. Proto ho také sbor hned do věže u hřbitova sv. Pavla uvrhnouti dal, kdež ho na rukou a nohou tak trapně spoutali, že jakkoliv byl těla silného, přece již po jedenácti dnech na smrt onemocněl. Museli mu potom ovšem v tomto tuhém žaláři poněkud uvolniti, aby jim tam neumřel. Tak ho tam šest neděl drželi, a teprv po upálení Husově zase naň si vzpomněli a k novým výslechům sobě ho předvolati dávali. Mnozí údové sboru mívali s ním mimo to také často rozmlouvání soukromná, ne proto, aby seznali velikost a trestuhodnost jeho bludného smýšlení, nýbrž aby jej od něho odvrátili. Neradi by ho také upálili, dobře vědouce, jak málo se Hus a jeho přátelé takového osudu lekali. Slibovali sobě tím lepší prospěch při něm, čím laskavěji k němu se míti budou, an nemocí a nezvyklou nouzí již celek sklíčen a zemdlen byl. Jeronym skutečně zděsil se hrůzy smrti, a zatouživ po svobodě neodolal dlouho vlídným domluvám mnoha mužův nábožných a ctihodných, zvláště důstojného kardinala Františka Zabarelly. I stalo se dne 10. září 1415, že skutečně se osvědčil mistr Jeronym, že hotov jest odříci se učení Viklefova i Husova, a odvolati je veřejně. Sbor měl pak hned druhého dne ve hlavním chrámě Kostnickém veřejné valné shromáždění, přivedli tam Jeronyma, a on co včera slíbil, skutečně i učinil. Potom psal listy do Čech k přátelům svým a někdy také Husovým, dávaje jim zprávu, kterak svého pobloužení lituje a z přesvědčení jakož i upřímně k poslušnosti církve a sboru se vrací. Byla velká radost ve sboru z obrácení jeho, i chtěli otcové, aby ten skutek jak nejvíce byl vyhlášen, a proto, když dne 23. září 1415 zase bylo valné shromáždění sboru ve hlavním chrámě, navedli otcové Jeronyma k tomu, že své odvolání slavně opakoval. Tudyž odpřisáhl se Jeronym veřejně a slavně dosavadního smýšlení svého, odřekl se svého někdy přítele Husa a podrobil se bez výminky vůli velebného sboru.

Jeronym sám pak uznával potřebu pokání za předešlé chování své, a několikkráte veřejně osvědčil, že si ani nežádá, aby byl na svobodu propuštěn. Zůstal tedy v žaláři, byl však od té doby mírněji chován.

Nejvzácnější kardinálové, jako Petr z Alliaku, František Zabarella, Jordán z Orsini, Antonín Aquilejský a jiní počali upřímně o tom pomýšleti, aby mistr Jeronym z vazby na svobodu puštěn byl, jako že obrácení jeho upřímné býti se vidělo. Sotva však čeští theologové, jmenovitě Michal de Causis, mistr Štěpán z Pálče, doktor Jan Náz a jiní jejich úmysl seznali, tu velmi náruživě tomu se opírali, ujišťujíce, že Jeronymovo obrácení není upřímné. Sám pak mimo jiné také slavný kancléř Gerson je v tom podporoval. Doktor Náz pak proti kardinálům mírné strany povstal a opovážil se mluviti k nim, řka: „Divíme se vám, ctihodní otcové, že se za toho nejhoršího kacíře přimlouváte, od kterého jsme v Čechách s celým duchovenstvem tolik utrpěli, a bojíme se, že buď od těch kacířův, buď od krále Českého podplaceni jste!“ Tu museli mužové mírně smýšlející ovšem ustoupiti před zuřivci a pronásledovateli, a tak i Jeronym padl osudu svému za oběť. Nedlouho potom přišlo z Prahy nepřátelům jeho několik mnichův Karmelitánův od Panny Marie Sněžné na pomoc, kteří nové nářky a obviňování proti němu pronášeli, a aby o tom nová pře s ním zavedena byla, žádali. Sbor nakloniv ucho k těmto žalobám, ustanovil se dne 24. února 1416 na tom, že Jeronyma opět vyšetřovati bude, zřídiv k tomu dva vyšetřovatele, Jana, patriarchu Konstantinopolského a doktora Mikuláše z Dünkelsbühlu.

Jaké důkazy se mohly vésti o bludném učení Jeronymově? Sám nic z vlastního výmyslu nepsal, vyjma snad několik nábožných písní, aniž co jiného učil, než co již Viklef a Hus učili, jichžto pouhým hlasatelem byl. Tedy vyšetřovatelům jeho nezbývalo jiného, leč sbírati svědectví o jeho někdejším chování. A toho snesli v hojnosti Michal de Causis, Štěpán z Pálče a jiní, sestavivše na něj 107 článkův žalobných. V těch článcích byl celý jeho život, ovšem jednostranně vylíčen: kterak již za mládí do Anglie se odebrav a tam Viklefovým jedem se napojiv, jeho spisy odtamtud do Čech přinesl a tu je rozšiřoval; kterak Viklefa kde jen mohl nad všecky filosofy věku svého velebíval; že si dal ve svém příbytku na stěnu všecky

podobizny velikých mužův vymalovati, a že mezi ně také Viklefa ve svaté záři postavil; že netoliko v Čechách a na Moravě ale také v jiných zemích sousedních usiloval vštěpovati jed kacířství Viklefova, že hlavně on r. 1409 s Husem proti Němcům na universitě působil, a r. 1412 spolu s Husem proti odpustkům vystoupil a lid bouřil; že jednou vejda do chrámu Panny Marie Sněžné u Karmelitanů na Novém městě Pražském ostatky svatých z relikviáře vyklopil a s mnichy zle nakládal; že reptal proti ctění obrazů svatých, a za modly je vydával; že na papeže a Pražského arcibiskupa potupné listy rozšiřoval, krajany své k pronásledování duchovenstva ponoukal; že Husovi ve všech skutcích kacířských byl radil a pomáhal a že se proti trestům církevním stavěl na vzdory, a co toho více bylo.

Vyšetřovatelé předložili napřed Jeronymovi 14 takových žalob, aby na ně odpověděl; on k nim sice několik krátkých poznamenání diktoval, avšak do širších odpovědí a objasnění jejich nechtěl se pustiti, žádaje, aby jej sbor dříve slyšel, pak že k svému ospravedlnění přistoupí, a také těch soudcův, kteří mu od sboru ustanoveni byli, za takové nechtěl uznati. Tak se sbor konečně na tom ustanovil, že jej 23. května 1416, právě v rok po jeho uvěznění, veřejně vyslýchati bude.

I vyveden jest Jeronym ze svého vězení do biskupského chrámu Kostnického před veškerý sbor tuto slavně shromážděný. A seděl v počtu shromážděnych otcův také jeden z oněch výtečných a učených mužův, kteří hlavně měli zásluhu o to, že se v Evropě obnovila známost starých výtečných filosofův a básníkův řeckých a latinských, na základě kterých potom osvěta národův křesťanských mnohem hbitěji a důkladněji rozšiřovala se, nežli to dosavad možné bylo. Tento muž byl J a n F r a n t i š e k P o g g i o B r a c c i o l i n i, papežský sekretář rodem z Florencie. Jsa tuto na sboru Kostnickém, nalezl šťastnou náhodou v blízkém klášteře sv. Havla spisy Quintilianovy, spisovatele římského. Tento kněz Poggio, vida Jeronyma, výtečného, osvíceného a bystroduchého řečníka, an pro víru a přesvědčení své hrdinskou myslí smrt podstupuje, zapomněl na to, že jest kněz a theolog, a co filosof s takovým zanícením na tento výjev hleděl, že o tomto soudu nad Jeronymem držaným z Arezza k svému příteli Leonardovi Brunovi znamenitý list napsal, kterýž bezpočtukráte opsán a po čase i vytištěn jsa, ve všech vzdělaných zemích v latině i v češtině s velkým zalíbením čten byl. V tomto svém listu popisuje Poggio Jeronyma před sborem stojícího takovým znamenitým spůsobem:

„Znám se k tomu, že jsem jak živ neviděl nikoho, jenžby u vedení pře, zvláště hrdelní, více se rovnal řečníkům věkův klassických, kterýmžto se tolik obdivujeme. Ku podivu zajisté bylo, jakými slovy, jakou výmluvností, jakými důvody, jakým obličejem a hlasem i jakou srdnatostí nepřátelům svým odpovídal a konečně při svou zavřel; až v pravdě čehož politovati, že tak ušlechtilý a výtečný duch odvrátil se ku smýšlení kacířskému, ač pravé-li jest, co se mu připisuje; neboť mně nenáleží, tak veliké při rozsuzovati, přestávám na úsudku těch, kteří za moudřejší jmíni jsou. Avšak ty nemysli, žebych na způsob prokuratora při tu podrobně vykládal; dlouhé bylo by to a práce několika dní; dotknu jen věcí výtečnějších, z nichž ty o učenosti muže toho souditi moci budeš."

„Když mnohé věci proti tomu Jeronymovi vedeny jsou, jimižto z kacířství stíhán byl, a to vše svědky dotvrzováno; konečně líbilo se, aby odpovídal na každý článek žaloby obzvláště. Tedy přiveden jsa do sboru, když mu kázali k těm věcem odpovídati, dlouho tomu odpíral, pravě, že slušné jest, aby prvé sám vedl při svou, nežli by na žaloby nepřátel svých dával odpovědi. Ale když mu to nedovoleno, tedy stoje uprostřed shromáždění počal řečniti: „Jaká jest to nespravedlivost, že když já tři sta čtyřicet dní byl jsem držán v nejkrutějším žaláři, ve smradu a nečistotě, v lejnech, v okovech a v nedostatku všech věcí, vy protivníky a utrhače mé vždycky jste slyšeli a mne nyní ani jediné hodiny slyšeti nechcete! Z toho bezpochyby jde, že když jste jim propůjčovali ucha svého, a oni v tak dlouhém čase mne k vám osočovali co kacíře, nepřítele víry, protivníka duchovenstva, mně pak nelze brániti se, vy v myslích svých prvé odsoudili jste mne co nešlechetníka, nežli jste, jaký jsem, poznati mohli. Avšak i vy lidé jste a ne bohové, ne věčně žijící ale smrtelní; klesati, blouditi, mýliti se, oklamáni a svedeni býti můžete, jako jiní lidé. Zde praví se býti pohromadě světla světa, zde mužové oboru zemského nejmoudřejší; protož tím více starati se máte, abyste ničeho všetečně, ničeho nerozvážlivě, ničeho nespravedlivě před se nebrali a nečinili. Jáť jsem arci chatrný človíček, o jehožto život nyní běží, aniž pro sebe mluvím, věda, že umříti mám, ale nehodné zdá se mi, aby moudrost tolika mužův měla co ukládati o mně mimo právo, cožby ne tak skutkem jako příkladem na budoucí časy ke škodě bylo." Tyto a jiné mnohé věci krásně a ozdobně mluvil,

ačkoli nejedni hřmotem a reptáním řeč mu přetrhovali.“

„Konečně na tom zavříno jest, aby na bludy, ježto mu se připisovaly, odpovídal, potom aby volně mluviti mohl, cožby chtěl. Čteni tedy jsou s pulpitu kusové žaloby, každý zvláště, a svědectvím dotvrzováni, pak tázán byl, má-li co tomu na odpor. K víře nepodobné jest, jak moudré a chytré dával odpovědi, jak mocnými důvody se hájil; nikdy ničehož nepropověděl, což by na dobrého muže nepříslušelo, tak že, smýšlel-li tak u víře skutečně, jak slovy vyznával, žádná hodná příčina netoliko smrti, ale ani nejmenšího provinění na něm nalezena býti nemohla. Všecky žaloby a což proti němu vedeno bylo, pravil býti nepravé, křivé a od nenávistníkův jeho smýšlené. Mezi jinými, když naň čteno bylo, že jest utrhač stolice apoštolské, odbojník biskupa Římského, protivník kardinálův, vrah praelatův a kněžstva, nepřítel náboženství křesťanského; tehdy povstav a ruce vzhůru sepiav, žalostným hlasem zvolal: „kam se nyní obrátiti mám, velební otcové? čí pomoci žádati budu? koho za milost prositi? ku komu se uteku? zdali k vám? Avšak ti protivníci moji odvrátili srdce i mysli od zachování mého, tvrdíce, že jsem úhlavním nepřítelem všech těch, jižto mne mají souditi. Domnívaliť se arci, by pak i to, co proti mně smyslili, lehké býti se zdálo, však že vynálezem svým utlačíte obecného všech vraha i odbojníka, jakéhož mne oni neprávě a lživě býti praví. Takž tedy uvěříte-li slovům jejich, veta bude po životě mém.“ Mnohých žertem odbyl, jiných štiplavě dotekl, mnohé často ve smutné věci ku smíchu přivedl, šprymuje na jejich žaloby a důtky. Když se ho tázali, co by smýšlel o velebné svátosti, vece: před tím chleb, při posvěcování a potom pravé tělo Kristovo, a ostatek podle obecné víry. Tu ozval se kdosi: „však praví, žes ty řekl, že i po posvěcení zůstává chléb.“ „U pekaře arci!“ tak mu odpověděl. Kohosi z řeholy kazatelské, když tuze naň dotíral, okřikl: „mlč, ty pokrytče!“ Jinému na svědomí své přísahajícímu vece: „to jest nejjistější cesta k oklamání.“ Jednoho zase úhlavního nepřítele svého nikdy nejmenoval jinak, nežli psem neb oslem. Ale že pro množství žalob a důležitost věcí ta pře toho dne ku konci dovesti se nemohla, odložena jest do dne třetího.“

V skutku od časného rána až do samého poledne to vyslýchání trvalo. V následujícím sezení dne 26. května pokračovalo se tedy u vyslýchání Jeronymově, i píše o tom kněz Poggio dále jak následuje: „Když pak toho dne důvodové všech vin, na něj čteni a mnohými svědky dojišťováni byli, on vstav dí: „Poněvadž jste tak bedlivě poslouchali nepřátel mých, slušné jest, abyste mne již také mluviti nechajíce dobromyslně slyšeli.“ A když mu to dopuštěno, ačkoliv ve hlučném odporu mnohých, tu on od Boha počav prosil jest, aby mu s hůry dáno bylo té mysli a té výmluvnosti, která by sloužila ku prospěchu a spasení duše jeho. Potom takto mluvil: „Vímť, osvícení mužové! že bylo mnoho výborných lidí, kteří trpěti musili, čehož nikdy cnostmi svými nezasluhovali; byvše stíženi svědky lživými a odsouzeni nepravými soudy.“ A začav od Sokratesa, vypravoval, kterak nespravedlivě od svých odsouzen jest, aniž že ujíti chtěl, jakkoliv dobře moha, jen aby jiným odjal strach dvou věcí, které lidem býti se zdají nejkrutější, žaláře totiž a smrti; potom dotekl Platonova vězení, Anaxagorova utíkání, Zenonova mučení a jiných množství pohanů nepravého odsouzení; připomenul Rutiliovo vyhnanství a nehodnou smrt Boëtia i jiných, kteréž sám Boëtius vyčítá. Odtud obrátiv se ku příkladům lidu Židovského, předně jmenoval Mojžíše, vysvoboditele a zákonodárce národu svého, kterak časté od svých úkorů trpěti musel, jakoby svůdce byl a hánce lidu; přivedl Josefa, jehožto bratří ze závisti prodali a pán pro podezření cizoložstva do žaláře uvrhl; Izaiáše, Daniele a téměř všecky svaté proroky, kteříž jakožto rouhači boží a buřiči křivě osočeni a odsouzeni bývali; též soud nad Susanou a nad jinými, jižto byvše muži nejšlechetnějšími, nespravedlivými odsudky zahynuli. Potom přistoupil ku příkladům sv. Jana Křtitele i samého Krista, spasitele našeho, o nichž dobře vědomo jest, že svědky a soudci křivými na smrt připraveni jsou; takž i sv. Štěpán od sboru kněžského byl zavražděn, apoštolové pak všickni na smrt odsouzeni, ne jako dobří ale jako buřiči lidu, tupitelé bohův a pachatelé nešlechetností. Jest ovšem nenáležité, aby kněz kněze odsoudil nespravedlivě, avšak to že přihodilo se; ještě neslušnější jest, aby toho sbor kněžský se dopustil, než i toho příklady dovedl; nejnepravější však jest věc, aby celá koncilia to činila, však i to že stalo se, dokázal. Vše to vypravoval ozdobně a s velikým všech napnutím. A že všecka podstata pře jeho na svědcích záležela, mnohými důvody ukázal, že žádnému z těch svědkův nemá věřeno býti, poněvadž jsou proti němu ne z pravdy, ale z nepřízně, zlobivosti a závisti svědčili; oznámil i příčiny záští toho, tak že nemnoho chybělo k úplnému všech přesvědčení; bylyť zajisté tak ku pravdě podobny, že

kdyby nejednalo se o víru, bylo by svědectví těch jen lehce váženo. Pohnuli se všickni v srdcích svých a k milosti se nachýlili. Neb i toho doložil, že sám přišel dobrovolně ku sboru, aby se tu očistil; oznámil o životu a obcování svém, plném šlechetnosti a cnosti; předložil, kterak i mezi starými národy přiházelo se mužům i nejučenějším, že rozdílně smýšleli ve věcech víry, ne ku podvrácení jejímu, ale k vyskoumání pravdy; tak i sv. Augustin a sv. Jeronym nesrovnávali se, netoliko rozdílně ale i na odpor sobě smýšlejíce, avšak beze všeho podezření kacířství.“

Očekávali všickni, že buďto se očistí, odvolávaje bludy, aneb vinen se dá, milosti žádaje; on však ani ke bludům přiznati se chtěje, ani k odvolání křivých nářkův cizích chuť míti se pravě, konečně dal se do vychvalování Jana Husa, před tím na oheň odsouzeného, tvrdě o něm, že byl muž dobrý, spravedlivý, svatý a té smrti nehodný. O sobě také pověděl, že hotov jest jakoukoliv smrt podniknouti myslí zmužilou a stálou, ustoupiti nepřátelům svým a svědkům oněm tak nestydatě lhoucím, kteříž ale někdy před Bohem, jehož oklamati nelze, počet vydají z toho, co svědčili. Velikou nad ním lítost měli všichni okolostojící; byliť žádostivi, zachovati při hrdle muže tak výtečného, by jen sám dobře byl smýšleti chtěl. Ale on stále trvaje na svém, zdál se z úmyslu po smrti toužiti, vždy chvále Jana Husa a tvrdě, že nic nesmyslil scestného proti církvi Boží, ale že kázal proti neřádům kněžstva, proti jejich pýše, nádhernosti a skvostnosti; nebo když nadání a statkové zádušní náleželi prvé chudým a pohostinným lidem, potom pak na stavení a opravy chrámův obráceni býti měli, za neslušné pokládal dobrý ten muž, že se rozptylují na nevěstky a kuběny, na kvasy a hody, na chování psův a koní, na drahá i skvostná roucha a jiné věci náboženství Kristovu nepříslušné. V tom pak dokázal největšího vtipu, že když řeč jeho přetrhována byla křiky rozličnými a mnozí mu odmlouvali, stíhajíce slova jeho, žádnému neodpustil, aby ho nedotekl, ale nade všemi se msté, všecky buďto zastyděti se aneb umlknouti přinutil. Když se hluk rozmáhal ve sboru, sám se pozamlčev, někdy zástupy z toho káral; potom přece řeč svou konal, žádaje a prose pro Boha, aby ho nechali mluviti, poněvadž ho potom slyšeti nemají; nikdy hřmotem se ustrašiti nedal, jsa mysli pevné a neohrožené. Ten pak byl předivný důvod jeho paměti, že tři sta čtyřicet dní seděl ve hloubi věže smrduté a tmavé, na kteréhožto vězení tvrdost sám naříkal, pravě že, jakož na statečného muže náleží, ne proto si stěžuje, že nehodné věci trpěl, ale že se diví takové proti sobě nelidskosti; v tom místě zajisté nic netoliko čísti, ale ani viděti nemohl, ať nic nedím o sklíčení ducha, ježto ho každodenně trápiti muselo a všecku paměť z něho vyraziti mohlo; však on tolik vysoce učených a moudrých mužův ku své při za svědky přivedl, tolik svatých doktorův církve k utvrzení svého smyslu připomenul, žeby toho příliš bylo, i kdyby po ten veškerý čas v největší prázdnosti, v největším pokoji s učenými studiemi byl se obíral. Řeč jeho libá, prostranná i zvučná byla, s jakýmsi důstojenstvím hnutí řečnického jak v objevení hněvu, tak i v hýbání k lítosti, kteréžto však ani nehledal, ani dojíti sobě žádal. Stálť neohrožený a smělý, smrtí netoliko pohrdaje, ale jí žádostiv jsa; řekl bys, že jest druhý Kato. O muže věčné lidské paměti hodného! Nechválím, jestliže co proti řádům církevním smyslil; obdivuji se jeho učení, mnohých věcí známosti, výmluvnosti, líbeznosti v řeči a bystrotě v odpovídání; ale bojím se, že vše to jemu k záhubě od přírody propůjčeno bylo.“

Otcové sboru naposlouchavše se řečí Jeronymových do syta, jakkoliv mnozí rádi by ho byli zachrániti chtěli, nicméně zatvrdili se k němu, když v řeči své sám z hanebné nevěrnosti a zrády se obviňoval, že v slabé hodince Husa zapřel a jeho učení potupil. Protož odveden jest ze shromáždění nazpět do svého vězení, v kterém mu těžká pouta na ruce i na nohy dána byla. I dán mu ještě čas k rozmyslu a ku pokání za několik dní, a navštěvovali ho za ten čas mnozí muži vysoce učení, aby jím hnuli a smýšlení jeho obrátili; šel také kardinál Z a b a r e l l a k němu, aby ho na pravou cestu navedl. Jeronym však sebou nedal hnouti, a koncilium odsoudivši již Husa k hranici, nemohlo konečně jinak, i muselo, ač velice nerado i k odsouzení Jeronymovu se odhodlati.

Dne 30. května 1416 držel sbor své 21. valné posezení v biskupském chrámě Kostnickém; všecko bylo v něm k odsouzení Jeronymovu připraveno, kterýž tam provázen jsa velkou silou ozbrojencův byl uveden. Tuť vynešen jest o něm nález, že kacíř jest, a co takový že z církve vylučuje se a světské moci k potrestání, jakž na kacíře sluší, odevzdává. I postavili mu podobně jako Husovi vysokou papírovou čepici na hlavu, na níž ďáblové červenou hrudkou namalováni byli, a bez odkladu z města na to samé popraviště, na kterém před rokem Hus byl utracen, jej vyvedli. I při tomto smutném divadle nesčíslné množství lidu dostavilo se, a J e r o n y m odříkávaje vyznání víry, zpívaje

žalmy a nedávaje na sobě znáti bázně anebo smutku, k lidu jej provázejícímu německy promluvil, řka: „Milí lidé, jako jsem teď zpíval a vyznával, tak věřím, a taková jest víra má. Však jen proto umru, že jsem nechtěl souhlasiti se sborem a jemu přisvědčovati, jakoby mistra Jana Husa byl v pravdě a spravedlnosti odsoudil. Neboť já jsem Husa velmi dobře znal, a vím, že byl muž svatý a evangelia Kristova věrný kazatel.“ O samém upálení Jeronymově pak výše řečený kněz Poggio k svému příteli takto píše: „Jasným čelem a veselou tváří na smrt šel, nelekaje se ani ohně, ani muk, ani zahynutí. Nikdy žádný ze Stoikův nepodstoupil smrti tak stálou myslí a srdcem zmužilým, jako tento jí žádati se zdál. Když došel na popra-

M. Jeronym Pražský hájí se před sborem Kostnickým 26. května 1416. (Str. 75.)

viště, sám se svlekl z šatův, a pad na kolena, modlil se před kůlem, k němuž nahý přivázán byl mokrými provazy a řetězem; potom obložili ho dřívím ne drobným ale obhroubným až do prsou, slámy mezi ně nakladše. Jakž dříví hořeti počalo, jal se zpívati píseň, kterouž mu sotva oheň a dým přetrhl. To pak bylo největší znamení stálosti mysli, že když kat ze zadu chtěl zapáliti oheň, aby ho neviděl, on „sem přistup,“ dí, „a zapal přede mnou, neb bychť se bál ohně tvého, byl bych sem se nedostal.“ Tímto spůsobem zahynul muž nad míru znamenitý. Díval jsem se na skonání jeho, spatřil jsem vše, co se dálo. Buď to, že nevěra, anebo neustupnost u příčině byla, věru, muž ten umřel vždy co pravý filosof!“ Tolik píše Poggio. Jiný očitý svědek zas svědčil o Jeronymovi, že všickni přítomní litovali jeho, jen on sám sebe nic.

Do ohně pak vmetány jsou všecky jeho

šaty a jiné věci, a katovi pacholci učinivše jako při upálení Husově, všechny části těla až na popel spálivše, potom ten popel též na vůz naložili, do Rýna odvezli a tam do vody uvrhli, aby na zemi po něm nezůstalo ani památky.

Další přísnost sboru Kostnického proti Čechům. 1416.

Otcové církve na sboru shromáždění doufali, že přísné tresty vykonané na dvou hlavách a původcích výtržností spůsobených v církvi, Čechy a Moravany k tomu přivedou, že se zpa-

Upálení mistra Jeronyma v Kostnici 30. května 1416. (Str. 76.)

matují, a od nebezpečných novot upustí; avšak nemalým podivením a obáváním naplnily je zprávy o tom, kterak bouření a různění se u víře tím více napořád se zmáhá. Kdyby byli Husa a Jeronyma toliko k doživotnímu žaláři odsoudili, snad by se to hnutí v Čechách a na Moravě toliko na vzdělanou část obyvatelstva bylo obmezilo a po čase i utišilo. Avšak upálení obou mistrův mělo místo zastrašení zcela opáčný učinek; sám obecný lid vyčítaje sboru strannost a nespravedlivost, ztratil svou starodávnou úctu ku sboru a k moci církevní, a vida kterak se z toho, co se stalo, Němci a jiní protivníci národu Českého, a zejmena nepřátelé Husa i Jeronyma radují, naplněn jest záští proti původcům toho všeho, a nedával se více v me-

zích poslušnosti držeti. Otcové sboru pevně si tedy umínili, postaviti se proti tomu neposlušenství se vší možnou přísností. Dne 24. února 1416 uzavřeli, že všech 452 pánův a rytířův českých a moravských, kteří své pečeti ku stížnému listu dne 2. září 1415 přivěsili, jakožto podezřelé z kacířství k soudu před sbor povolají. I byly o tom bully vydané, jež však toliko v cizích městech ohlášeny býti mohly, totiž 3. května 1416 v Pasově, 5. května v samé Kostnici, 10. května ve Vídni v kostele sv. Štěpána, 14. června v Řezně, a ustanoveni jsou vyšetřovatelé k vedení pře proti nim. Do Čech a na Moravu však se sotva která tato bulla dostala, a také nikdo odtud do Kostnice k soudu nedostavil se. Potom uzavřel sbor, pohnati i arcibiskupa Konrada Pražského a biskupa Václava Olomúckého k odpovídání za to, že svou nečinností kacířům hoví, kněžstvo své proti pronásledovatelům jeho nehájí, a duchovními statky plýtvají, v zástavu je dávajíce. Avšak než k tomu přišlo, král Sigmunt, jsa právě ještě ve Francii a v Anglii, a o tom slyše, pilného posla ku sboru vypravil, aby všecky podobné, důležitější kroky až do návratu králova do Kostnice odročeny byly.

Mezi tím umřel na cestě z Prahy do Olomouce ve Svítavech na Moravě dne 12. září 1416 biskup Olomucký, Václav Králík z Buřenic, patriarcha Antiochenský, po nejdelší čas krále Václava nejoddanější rada a sluha a co Vyšehradský probošt kancléř jeho český. Povídá se, že ho lid z té příčiny „Králíkem“ nazval, že všechnu svou vlastní vůli zapíraje toliko králem svým živ byl a všechno toliko z jeho vůle konal.

Hned 21. září požádala kapitula Olomoucká Jana, biskupa Litomyšlského, svou činností proti Husovi na sboru Kostnickém proslulého, za biskupa v Olomouci, kterýžto však to na budoucího papeže vložil, má li to biskupství přijmouti. Avšak část kanovníkův podporována jsouc pány moravskými dne 30. září jiného za biskupa zvolila, totiž Alše z Březí, kanovníka Vyšehradského, kteréhož právě král Václav sobě žádal; a poněvadž papeže tehdáž nebylo, sám král Václav hned ho potvrdil, a Pražský arcibiskup Konrad vysvětil. Sbor Kostnický, kterémuž o tom zpráva dána jest, Alše z Březí zavrhl, maje ho v podezření kacířství, zvláště že ho sám biskup Jan Litomyšlský za přítele Husitův udával; a tak stalo se, že sbor dne 14. prosince Jana Železného, biskupa Litomyšlského, až do zvolení nového papeže za administratora biskupství Olomouckého potvrdil, tak aby obě biskupství spravoval. Král Václav však nic na to se neohlížeje poručil Olomúcké obci, aby Alše i proti vůli kapitoly v jeho biskupství uvedla, a když obec odporovala, vypravil král Alše se silným zástupem vojska královského vedením prvního svého milce Jana ze Smilkova na Kostelci do Olomouce, tam ho ve skutečné držení biskupské stolice utvrdil, a také svým vojskem biskupské hrady a statky k ruce jeho obsadil. V ten čas dály se v Olomouci velmi pohoršlivé věci; němečtí měšťané se bouřili a co mohli biskupu Alšovi na příkoř činili; přihodilo se prý, že za ten čas, co ten biskup Olomouckou stolici v moci své držel, také jednou, r. 1417 ve hlavním chrámě sv. Václava v Olomouci první a jediná husitská mše byla sloužena, což prý zase způsobilo povstání měšťanův. Papcž Martin V. potvrdil r. 1418 Jana Železného na biskupské stolici Olomoucké, a biskup Aleš měl se spokojiti s biskupstvím Litomyšlským; avšak Aleš až do smrti krále Václava jak na Olomoucké tak i na Litomyšlské stolici seděl; Jan Železný pak i větší počet Olomouckých kanovníkův nesměli se za živobytí králova v zemi zjevně ani ukázati.

Že pak sbor Kostnický v té věci králi Václavovi takovou nemilost ukazoval, to odtud pocházelo, že i proti němu jakožto příteli kacířův přísně zakročiti sobě umínil. Sepsány jsou totiž naň zajisté mnohé články žalobní, kteréž pak ve shromáždění sboru čteny byly. Hlavní bylo, že král mnoho s kacíři obcoval, jim lásku prokazoval, ochranu dával, k duchovenstvu katolickému nemilostivě se zachovával, k oloupení jeho netoliko příčiny zavdával ale i tak činiti svým služebníkům přikazoval. Žalováno také i na královnu Žofii, že jako dříve Husa, tak nyní mistra Jana z Jesenice hájí a v neposlušenství k církvi podporuje, že dekrety apoštolské stolice veřejně haní a potupuje, na všech svých statcích katolické kněží vyhání a husitské usazuje. Nechybělo mnoho, i byliby oba královští manželé od sboru list obsylací dostali, aby se před sborem postavili a jeho soudu podrobili. Král Václav si toho ovšem pramálo všímal, avšak bratr jeho Sigmunt nemohl tomu dopustiti, aby se rodu jeho takové potupení stalo, a vší silou o to se při sboru zasazoval, aby s toho všeho sešlo.

K tomuto roku 1416 znamenati sluší, že jeden starý letopisec český o Cikánech poznamenal, kterak tenkráte tento bludný národ před drahným časem z Indie do Evropy vešlý, ponejprvé také v Čechách se objevil, a po zemi

se vláčeje lidi mámil. Tito Cikáni zajisté zatoulavše se po létech i do Francie, přišli r. 1427 ponejprv do Paříže, když právě mysli všeho věřícího lidu působením kněží největší ošklivostí ku kacířským Čechům nakvašeny byly. Tu pak dali Francouzi těm Cikánům jméno Čechův pro větší ostudu pravých Čechův, a tak je podnes les Bohémiens jmenují. Když však potom z toho u nich mnohé matení Cikánův s Čechy vzniklo, slovou u nich praví Čechové správně les Bohêmes.

Kterak se hned s počátku Husité u víře dvojiti počali. 1417.

Mistr Jan Hus proraziv smělou rukou hráz, která národ Český druhdy držela v mezích poslušenství katolické církve, a počav klásti svaté písmo jakožto míru na všechno, co církev dotud byla ustanovila, ukázal následovníkům svým cestu, po které ještě dále zacházeli i rozcházeli se, nežli on sám to mohl tušiti. Následovníci jeho jali se totiž, každý dle osobního zdání a soudu svého, písmo vykládati, a scházelo jim brzo jednoty. Jedni zajisté uznávali universitu Pražskou za soudce ve věcech víry, druzí zas, a to hlavně na venkově, toliko své zdání za pravé majíce zabíhali do výstředností všelikých nepřijímajíce poučení od učenějších lidí. I byla směsice různého mínění veliká, a duch na svobodu se vydobyv žádné uzdy netrpěl. Však v té směsici tvořiti se počalo brzo dvojí těžiště, z nichž každé různé tyto pohyby zachvacovalo do víru svého. Jedno těžiště byla Praha, druhé někdy město Ústí nad Lužnicí čili Sezimovo Ústí, matka pozdějšího Tábora. Všickni, kteří ku Praze své zření měli, universitou se řídili, universita pak počínala sobě mírně, a chtíc zachovati, co se jí v staré církvi slušné býti zdálo, tím nejlépe obnovu a napravení církve provesti mínila.

V Ústí naopak všechny novoty takořka v lidu samém se rodily, a všechno co se v církvi komukoliv se svatým písmem shodovati nezdálo, to bylo zjinačeno anebo dokonce zavrhováno. Podporu tomuto počínání dali bohatý soukeník v Ústí, jmenem Pytel, a pekař Joha, oba někdy horliví posluchači Husovi, když se r. 1413 a 1414, byv z Prahy vypovězen, v této krajině zdržoval. Tito dávali již od r. 1415 ve svých domích útočiště všelikým přepiatým lidem, jichžto bezmírné novotářství ve víře ostatním Čechům bylo mrzkostí. Tu byl mezi nimi z Pražského učení mistr Jan z Jičína, známý z příběhův r. 1412, potom kněží Věněk, Petr Veliký, Antoš, Petr Kániš, Jan z Bydlína, Pšenička a jiní potomní náčelníci Táborští. Ti požívali u řečených dvou měšťanův Ústských stravy a jiného pohodlí po dlouhý čas, a tu o náboženství mnohé prudké hádky mezi sebou měli. Čtoucímu to, co všechno tito přepiatci lidu hlásali, hrůzou srdce v těle trne: prorokovali skonání světa, sedm svátostí a všechny obřady za lidský výmysl pokládali a zhola nový řád a nový spůsob života oznamovali.

Trvalo to ovšem delší čas, než v těchto dvou těžištích učení husitského obě hlavní strany se ustálily a určitějšího rázu nabyly. I jmenovala se pak mírnější strana Pražská kališnická, druhá Táborská. Však v samé Praze lnulo Nové město více ku straně Táborské, tak jako v malém Ústí mnozí k zásadám kališnickým se klonili.

Proti výstřední straně Táborské snažila se kališnická universita Pražská působiti poučováním a výstražnými listy. Byliť pak v těchto létech přední mistři na universitě Jan z Jesenice, Jakoubek ze Stříbra, Křišťan z Prachatic, Jan řečený Kardinal z Reinšteina, Šimon z Tišnova, Šimon z Rokycan, Zdeněk z Labouně, probošt u Všech Svatých, Marek z Hradce Králové, pan Zdislav ze Zvířetic a Michal řečený Čížek z Malenic. Již dne 25. ledna 1417 za rektorství Jana Kardinala z Reinšteina naříkali si tito mistři veřejným listem na zmáhající se výstřednosti u víře a na bludy, které z nich vycházejí. Pravili v tom listu, že ďábel brává na sebe někdy také tvárnost svatosti, aby mohl tudy lépe vštěpovati svár mezi bratřími a nechuť k přikázaní božímu. S bolestí že slyšeti jest, kterak v některých obcích země České učí a věří se, že není očistce, a protož že almužny a modlitby za mrtvé jsou neplatny, že vystavování a ctění obrazův svatých zapovídá se písmem svatým, že obřady církevní, jako svěcení soli a vody, jehnědu a vajec, kadění, kropení, míru líbání a t. d. jsou zbytečny a bludny. Sbor mistrův tedy napomínal a prosil všech věrných Čechův, aby neposlouchajíce řečí takových a nedadouce jimi se mýliti, chovali se vždy dle pravidla toho, že v takových věcech, o kterýchž písmo svaté nic určitého neustanovuje, má starodávný obyčej církve považován býti za zákon. Toto naučení mistrův Pražských bylo ovšem podle zásad katolické církve, od kterých sám Hus více se byl vzdálil. Proto také po dlouhých bojích bylo kališníkům možno, skrze kompaktata čili čtyry články Pražské, jež

později poznáme, s Římskou církví se zase spojiti.

Zarytým tvrdohlavcům českým však bylo marné, takové naučení předkládati; sbor Pražských mistrův musel takové veřejné napomenutí již 7. února 1418 opakovati, ano i zvláštní sbor kněžský na spůsob synody ke dni sv. Václava, 28. září 1418 do Prahy svolati, aby proti bezmírným a stále se množícím novotám noví nálezové vynešeni byli.

Ze článkův, jež tento sbor kněžský o sv. Václavě 1418 vydal, a jichž bylo 23, poznává se nejlépe, jak daleko již výstřední novotáři u víře byli zacházeli. Tak zní ku příkladu 1. článek: Nikdo nehlásej nového článku veřejně, jakkoliv pravým a spasitelným býti se zdá, lečby jej předložil dříve mistrům k ohledání; 2. čl. nikdo neuč, že sluší jen tomu věřiti, co svatým písmem zjevně se ohlašuje, protože se mnohé pravdy nalézají, ač ne ve slovích, ale v duchu písma svatého, jemužto dorozuměti ne každému smrtelníku dáno jest; 3. čl. novorozencům má se, kdekoli možná, hned po křestu posloužiti také svátostí oltářní. Následujícími články hájila se víra v očistec, platnost mší zádušních, modliteb za mrtvé, vzývání svatých za přímluvu u Boha a jiné. V 10. článku zapovídá se, aby svátosti večeře páně ani sebe pobožnější laik nesvětil a jí nepřisluhoval, nýbrž toliko kněz; v 13. čl. přikazuje se, že se při mši svaté toliko evangelium a epištola po česku čísti mají, všecko ostatní po latinsku jako dosavad, neboť již r. 1417 počínali mnozí celou mši sv. po česku sloužiti.

Tyto články, jichžto se kališnická strana držela, ovšem u výstředních novotářů také žádného poslušenství nedocházely. Pražští mistři pěčujíce o to, aby se nevzdalovali daného již základu křesťanství a církevního podání, na druhé straně nicméně rozhodně proti Kostnickému sboru se ohražovali, oznámivše veřejným listem již dne 10. března 1417, že při rozdávání večeře Páně pod obojí spůsobou rozhodně státi musejí, a že Čechové nemají se v tom dáti mýliti, a byťby anděl sám s nebe sestoupiv chtěl jinému je učiti. Následkem toho ohlášení teprv se rozdávání pod obojí čili tak zvaný utrakvismus v Čechách i na Moravě hluboce a široce zakořenil, a mnozí pánové, kteří dosavad na svých statcích faráře staré víry znepokojovati nechtěli, nyní domnívali se, že jest jejich právo a povinnost, aby jim nařídili, buďto kalichem přisluhovati a k utrakvismu přistoupiti, anebo fary opustiti. Zejmena tak pan Čeněk z Wartenberka co poručník mladého pana Oldřicha z Rosenberka na Rosenberských panstvích učinil, o čemž jeden starý letopisec takovou zprávu podal: Oba řečení pánové přikázali svému kaplanu Janovi řečenému Biskupec, aby v oktavě po Božím těle, 17. června 1417, ve farním chrámě Krumlovském po kázaní takto promluvil: Páni přikazují, aby všickni kněží, což jich jest pod mocí páně, kteřížto by nechtěli rozdávati lidu obecnému těla Božího a krve Boží pod obojí spůsobou, aby směnili se o fary své těmi kněžími, kteří rozdávají pod obojí spůsobou, že jim toho páně milost přeje, a to v určeném čase; pakli by toho někteří nechtěli učiniti, že budou far zbaveni. — Pánové sezvali pak všecky ty své faráře k obědu na hrad, a když bylo po stole, tehdy kázali jim blíže přistoupiti; nějaký pán na hradě Lopatě, sestřenec pánův z Rosenberka, kněžím tu řeč, kterou měl dříve kněz Jan Biskupec v kostele, opakoval. Opat kláštera Augustianského v Třeboni, také tu přítomný, potázav se s kněžími, mluvil od nich ode všech, aby jim pánové čas na rozmýšlenou dali. K tomu jim páni svolili, avšak mistra Višni, faráře ze Svínův, který se hned prohlásil, že pod obojí podávati nebude, vystrčili a nějakého kněze Mníška tam dali. Ten mistr Višně byl vlastní bratr purkhraběte na Krumlově, avšak nic mu to nepomohlo. Také faráře z Velešína vyhnali, a dali tam kněze Martina Sovu; totéž učinili též po mnohých jiných kostelích, avšak ne všude. Mladý pan Oldřich z Rosenberka, kterýž odtud činně v dějinách té doby vystupuje, dosáhna r. 1418 let svých právních, s Kateřinou z Wartenberka se oženil, a se statky svými s panem Čeňkem z Wartenberka, svým dosavadním poručníkem, se spolčil, jakož mu také po téhož smrti Lipnice a Německý Brod po něm připadly.

Také moravští páni Lacek a Petr z Kravař, Heralt z Kunštatu a ze Skal a Jan Tovačovský z Cimburka na svých panstvích katolické faráře vypovídali a mnoho husitských kněží z Čech tam usazovali. Že pak počet kněží husitských, kteří by byli vysvěcení na svůj úřad skrze biskupy řádně dosáhli, nestačil k obsazení tolika far najednou, tu nejvyšší purkhrabí, pan Čeněk z Wartenberka r. 1417 přemluvil i také donutil jednoho kanovníka Pražského, Heřmana, biskupa Nikopolského, kterýž byl suffraganem Pražským a generálním vikářem arcibiskupa Konráda, že na Lipnici, hradě pana Čeňka v kraji Čáslavském, dojel, a tam množství žákův husitských na kněžství vysvětil. Tento biskup Heřman stavěl se potom

ovšem husitství silně na odpor, avšak arcibiskup Konrád vzal jemu hned 15. března 1417 pro ono svěcení generalní vikářství.

Kterak byl sbor Kostnický po zvolení Martina V. rozpuštěn.

1418.

Když se universita Pražská tak rozhodně pro přijímání pod obojí prohlásila, nemeškal sbor Kostnický, všechna její duchovní privilegia, všechnu činnost, volby a udílení akademických hodností za neplatné vyhlásiti, a všem věrným křesťanům zapověditi, aby neštudovali v Praze, pokud řízení té university bude v rukou bludařův a zastavatelův kacířského učení. Theologové při sboru shromáždění museli pak učenými spisy ustanovení církve o přijímání pod jednou proti domnění Pražských mistrův zastávati. Sám Jan Gerson, často řečený kancléř university Pařížské, výtečným spisem o té věci pojednal, neobmeškav na konci vyjeviti zdání své, že bude lépe, s Čechy mečem se potýkati nežli učenými důvody. Také bývalý Pražský professor Mařík řečený Rvačka sepsal od sboru pochválený traktát o podávání večeře Páně proti Jakoubkovi ze Stříbra. A jiných takových traktátů proti českým novotám bylo mnoho psáno a rozšiřováno.

Ze tří papežův od sboru ssazených strádal Jan XXIII. u vězení v Manheimě, Řehoř XII. 5. července 1415 dobrovolně odstoupil, a Benedikt XIII., ze všech nejurputnější, byl od svých přívrženců hlavně přičiněním a cestováním krále Sigmunta opuštěn a 26. července 1417 k odstoupení přinucen.

Nyní zbývaly sboru ještě dvě hlavní úlohy, totiž volení nového a jediného papeže, a oprava církve ve hlavě i v údech. Rozcházelo se jen mínění, co by mělo dříve předsevzato býti, či volba papeže či zavedení potřebné obnovy v církvi. Král Sigmunt a údové sboru, Angličané, Němci, katoličtí Čechové, Poláci a Uhři chtěli, aby předcházelo ustanovení o tom, kterak by se církev v údech obnoviti měla. Mistr Mařík řečený Rvačka měl 9. května 1417 řeč o tom ku sboru, ukazuje k tomu, že jenom tímto spůsobem husitství v Čechách a na Moravě dá se zaraziti a neškodným učiniti. Avšak ostatní údové sboru nemohli se toho dočkati, aby již nový papež zvolen byl; i přišlo proto ve sboru s králem Sigmuntem k velmi náruživým hádkám a výstupům, tak že král již chtěl odporující kardinály, když z Kostnice ujeti se chystali, násilím tam zabaviti. Nicméně přece k volbě nového papeže musel svoliti, a kardinálové zavřevše se v Kostnici v konklave zvolili dne 11. listopadu 1417 kardinála Otu z Kolonny za papeže, jenž na památku dne povýšení svého v den sv. Martina přijal jméno Martina V. Po desíti dnech byl 21. listopadu ve hlavním chrámě Kostnickém slavně korunován, a vydal 18. ledna 1418 návrh o tom, jak by se církev v údech svých obnoviti měla. Avšak ten návrh byl ode všech za tak nedostatečný a chudý uznán, že z toho nekonečné hádky povstaly, a jako na sboru Pisánském ukázalo se i tuto, že shromážděné hlavy církve buďto neumějí anebo nechtí obvyknouti skutkem zásadě obnovy a mírnému pokroku církve. V takových okolnostech vyhlásil papež Martin V., že všeobecnou obnovu církve na jiný příhodnější čas odkládá, zatím že bude s jednotlivými národy o nejpilnější věci sám vyjednávati, a dne 22. dubna 1418 ve 45. valném a posledním posezení rozvedl a rozpustil sbor Kostnický.

Dříve však, nežli se to stalo, vydal Martin V. dne 22. února 1418 v Kostnici několik bull a psaní, týkajících se husitství českého, a zamýšlel pokračovati v zavedení pře proti králi Václavovi a proti jednotě pánův husitských, chtěje klatbou je stížiti. Od toho však ho král Sigmunt odvrátil, číně papeži naději, že se Čechové mírnějším spůsobem snadněji dají na spasitelnou cestu opět navesti. Proto usnesl se sbor, pokud ještě pohromadě byl, na tom, že ve 24 článcích naznačí spůsob, jak by se Čechové a Moravané k poslušenství navracovati měli. Článkové tito byli do Čech posláni a žádalo se v nich asi toto: Král Václav měl se zavázati přísahou, že šetřiti bude svobod církve Římské a že je od nikoho nedá rušiti; Husité že všichni mají donuceni býti, aby svých bludův odpřisáhli se; kostelům že se má vrátiti, co jim bylo pobráno, jmenovitě relikvie a klénoty chrámu sv. Víta v Praze; vyhnaní kněží mají se k místům svým zas navrátiti a za škody své náhradu obdržeti; Pražská universita má se napraviti, a přední učitelé husitští jakož i kněží na Lipnici vysvěcení mají se před papežem postaviti; všecky husitské knihy mají se spáliti; zpívání písní husitských na jakémkoli místě má se zakázati, jakož i svobodné kázání kněží přespolních; řádné církevní pokuty mají zas svůj průchod míti; jednoty husitské mají se zrušiti, a kdokoli Husa neb Jeronyma za svatého vydávati bude, má se co kacíř ohněm spáliti, a podobného více.

Král Václav se těmi rozkazy ze sboru vyšlými nikterak nedal ze své obojetnosti vy-

trhnouti, ba místo odpovědi dal dne 9. června 1418 znova prohlásiti zákon, již před lety (1411) vydaný, kterým se zapovídalo a za neplatné vyhlásilo každé pohánění jeho poddaných stavu světského před jakýkoliv zahraničný soud duchovní.

Kterak se král Václav proti Husitům obrátil.

1419.

Papež Martin V. vypravil 10. července 1418 již po rozpuštění sboru Kostnického kardinála legata Jana Dominici s plnou mocí do Čech, aby tam vzešlé kacířství vykořenil. Poslání toho legáta bylo však jalové: připojil se ku králi Sigmuntovi, jehož pomocí hleděl cíle svého dosáhnouti. Když pak Sigmunt ku konci r. 1418 z říše do Uher se vracel, tu vydal v Pasově dne 4. prosince 1418 otevřené psaní k svému bratrovi, jež aby každý čísti mohl ve mnoha opisích do Čech poslal. V tom listu ukazoval králi Václavovi zhoubné následky, jež jeho nečinnost a shovívání kacířům míti budou, a že přísné a hrozné věci nastávají Čechům ode všech zemí křesťanských. Připomínal mu, kterak často sliboval, že žádného kacířství nebude u sebe trpěti, a že on, Sigmunt, důvěřiv se, klatbu na něj i na celou zem několikráte již připravenou odvrátil, dále však že se již přimlouvati ani nechce ani nemůže, poněvadž by celý svět myslil, že více sobě váží vlastní krve své, nežli víry křesťanské; ba že by Václava ani za svého bratra míti nemohl, lečby zůstal věren v té víře, jako jejich jasní předkové, a lečby vyčistil, což bludného jest v zemi jeho. Jestliže však povstane celé křesťanstvo proti Čechům, jestliže všickni manové a poddaní Václavovi propuštěni budou ze závazků přísahy a poslušenství, a vypoví-li se křižová válka na záhubu celého království: tu že on, Sigmunt, předkem ohražuje se, že nechce býti vinen vším tím neštěstím, ale že vykoná povinnost svou a požene všecky ty k soudu, kteří urputností a neposlušností svou jej k tomu ke všemu bezděky přinutí.

Král Václav vypravil na to k Sigmuntovi posly dne 19. ledna 1419, když ten již byl v Linci, a kázal mu pověděti, že o kacířích a bludařích v Čechách ničeho mu známo není, a že by ani nevěděl, koho by trestati a vyhladiti mohl. Tu se král Sigmunt jak náleží dopálil, a odpověděl, že nepochopuje, kterak bratr jeho sám jediný může neviděti, co všem lidem známo jest, a co jeho cti a dobré pověsti před celým světem tak náramně škodí. Nyní žádal Sigmunt od Václava na jisto, aby všecko splnil, co svými posly do Kostnice sliboval; jednota katolických pánův českých že se s ním umluvila o schůzku v Uherské Skalici na den 9. února (1419) ku poradě o vyplenění českého kacířství, že tedy chce zcela určitě, aby tam král Václav poslal své rady s plnou mocí, a to zejmena pány Viléma z Hasenburka, Albrechta z Koldic, Jana z Chotěmic, Jindřicha Löfla z Lažan, Jana ze Smilkova, Mikuláše z Lobkovic, Filipa Lautu z Dědic a jestliže ještě koho sám přidati chce. Přijdou-li tito radové a svolí-li k potřebným krokům proti Husitům, pak že ještě bude moci proň a pro zemi Českou bohdá něco učiniti, jinak však že se k žádnému vyjednávání dále nepropůjčí, pokud to v Čechách jak posaváde půjde. Přítomný tu v Linci legat papežský, Jan Dominici, podporoval tato slova krále Sigmunta důvody a mnohým napomínáním, a poslové krále Václava, navrátivše se domů a vypravujíce mu, co tam slyšeli, a jak jim kázáno bylo mluviti, ponejprv krále velice dojali, tak že se v něm stala proměna veliká.

Král Václav zajisté buď proměnil své smýšlení, buď války křižácké na sebe se zhrozil: od toho okamžení obrátil se proti Husitům a to hned i skutkem dokázal. Neví se, zdali rady své do Uherské Skalice poslal, avšak již s počátku měsíce února, ještě před umluveným rokováním ve Skalici, vydal rozkazy, aby mistr Jan z Jesenice, kterýž byl příčinou čtyrletého interdiktu v Praze, na věky pryč z Prahy odešel, potom aby katoličtí faráři někdy z far svých vyhnaní, do nich zase uvedeni byli.

Konšelé měst Pražských nemeškali, tento druhý králův rozkaz hned ve skutek uváděti.

Následky toho.

1419.

Z vykonání toho královského rozkazu počalo se hned v lidu neslýchané kvašení; již byli sobě Husité uvykli, nejpřednější fary v Praze za své pokládati a vynucené navracování jejich v ruce prvních držitelův, katolických kněží, zdálo se nejednomu býti netoliko bezprávím, ba loupeží, které by se slušelo protiviti se. K tomu pak ti katoličtí faráři, uvázavše se opět ve své bývalé fary, jali se všecka bohoslužebná náčiní, jichž husitští kněží užívali, z kostela vyhazovati, kostely znovu vysvěcovati, dvéře jejich zavřevše, oltáře čistiti, mnohým měšťanům přístupu brániti a nemocným svátosti nepo-

dávati, lečby se přísahou dříve kalicha odřekli. To způsobilo ještě větší pobouření, tak že 25. února 1419 někteří měšťané k tomu zřízeni býti museli, aby předstoupíce před královské rady skrze ně odvolání těchto rozkazův od krále vymohli. Tu jim odpověděli radové od krále, že jeho královská milost ráčí podobojím pro jejich služby Boží ponechati tři Pražské kostely, dva klášterní na Novém městě, totiž u Matky Boží Sněžné a u sv. Ambrože, a na Starém městě malý farní kostel u sv. Benedikta; za to však že jeho královská milost také přísně nařizuje, aby se lidu více bouřiti nedali pod nejtěžším trestem. Nazejtří pak, dne 26. února zrušen jest konečně interdikt od 1. listopadu 1415 nad Prahou zavěšený, řádné služby Boží počaly opět jak u sv. Víta na hradě tak i v ostatních kostelích ve městě, a katoličtí Pražané nemuseli již na Vyšehrad a do Buben k službám Božím putovati.

Však Husitům Pražským vykázané tři kostely nemohly jim nikterak stačiti, i ukázalo se, že větší počet obyvatelstva ve městě již pod obojí byl. Proto bylo jitření v Praze čím dál tím prudčí; husitští osadníci musíce postoupiti farních kostelův nechtěli zároveň i škol odevzdati, pravíce, že školy jsou jejich, a oni že školáky chovají, nikoliv pak faráři. Katoličtí faráři však se bez žákův obejíti nemohli, a přivolavše jich sobě odjinud, strkali je do kostelních věží a do zvonic, aby se tam učili. Tím se stalo, že na mnohých farách dvojí žáci byli, katoličtí a husitští, katoličtí latinsky, husitští česky se učili a zpívali, a tak, nemohlo to jinak býti, drážďili se všelikými spůsoby a mezi sebou prali se až do krveprolití, tak že i měšťané do těch půtek museli se vkládati. Z těch příčin zabil jistý kněz katolický na hřbitově u sv. Michala v Opatovicích jednoho světského člověka pod obojí. Katoličtí žáci u sv. Petra na Zderaze sebravše se šli na školu žákův husitských u sv. Petra na Poříčí, chtíce je z ní vyhnati; Poříčtí žáci udeřili na zvon dovolávajíce se pomoci; i přišli jim pekaři na pomoc, a Zderazští obráceni jsou na útěk. Tu na tom útěku žák jeden Zderazský jménem Křížek druhého spolužáka svého, jmenem Krále, který za ním utíkal, nožem do krku ranil a zabil, rozuměje, že to nepřítel.

Dne 18. června 1419 zmocnili se Husité farního kostela u sv. Mikuláše na Starém městě násilím; tekla krev a kostel byl ohavně poškvrněn.

Mikuláš z Husi a Jan Žižka z Trocnova.

1419.

Až dosud byli dvořané a milci krále Václava nejodvážlivější a nejhorlivější přívrženci strany husitské, což mnozí z nich hned od samého počátku svými skutky dokázali. Avšak nyní, když se král od Husitův odvrátil, když bouře a nepokoje vůkol něho se počínající popuzovaly ho k zlosti a k nenávisti proti smělým novotářům, umlkli milci jeho, a museli svou náklonnost k husitství na uzdě držeti. Kdo však tomu obvyknouti nemohl, musel královský dvůr opustiti a štěstí svého jinde hledati. Tak musel Mikuláš z Husi, muž velikými dary ducha a ráznou povahou nad míru výtečný, od osoby královy se vzdáliti.

Mikuláš psal se vlastně z Pístného podle své rodní tvrze a vsi nedaleko Hřebečník u Rakovníka, nyní již dávno zašlé; král Václav jmenoval ho 16. března 1406 svým purkhrabím na královském hradě Husi na Vimpersku nedaleko městečka Husince, rodiště Husova, a odtud stal se známějším pod jménem Mikuláše z Husi anebo i z Husince. Král Václav užíval ho mnoho v radě své i v poselstvích, a liboval si v odhodlanosti a ráznosti, kterou pan Mikuláš po příležitosti často dával na jevo. Královo odvrácení se od Husitův pana Mikuláše velmi mrzelo, a měšťanům Pražským, kteří byli pod obojí, zdál se býti mocným prostředníkem, který by na králi postoupení více kostelův pro Husity mohl vymoci. Mikuláš z Husi propůjčiv se jim k tomu, vyhlídl si příležitost, když se král Václav jednou na Větrově u sv. Apolináře nacházel. Tu v čele velikého zástupu měšťanův a ostatního lidu Pražského, který se okolo krále shluknul, směle před ním se postavil, a aby více kostelův propůjčil pro služby Boží pod obojí přijímacím ho žádal. Král se ulekl smělého toho spůsobu, kterým mu taková žádost předložena byla, a znaje Mikuláše co člověka odhodlaného, bál se ho nyní, a vypověděl ho z Prahy co nebezpečného buřiče. Tak musel pan Mikuláš královský dvůr opustiti a obrátil se do jižních Čech, kdež se jal pobuřovati lid obecný.

Jan Žižka z Trocnova, starý, sedmdesátiletý, jednooký válečník, žil po svém návratu z Polska, kdež Polákům proti Německým křižákům tak platné služby konal, jakožto dvořan při dvoře krále Václava, dávaje se, jak se zdá, dobře potřebovati při výpravách královského vojska proti hradům zpupných a výtržných pánův českých.

Král Václav vážil si jeho zkušeností ve válkách a náviděl ho, ač byl méně uhlazených mravů nežli dvořané obyčejně bývají. Vypravují se pak o Žižkovi dva příběhy ovšem velmi zajímavé avšak co do pravdy nejisté, neboť souvěcí kronikáři a očití svědkové toho všeho, co se tehdáž v Praze dálo, o tom mlčí, jako zejmena mistr Vavřinec z Březové, ctitel Jana Žižky. Pro všecko však ty pověsti zde postavíme.

Král Václav, potkav prý Žižku někde na chodbě, zarazil se, vida starého bojovníka v neobyčejném rozjaření, an zamlčev se tváří zasmušilou cosi na mysli přemítá a hledí před sebe

První valná hromada lidu na hoře Tábor, 22. července 1419. (Str. 85.)

osuhle. Na otázku, co ho tak dojímá? odpověděl prý Žižka řka: „Aj, který Čech mohl by chladnou krví dívati se, když cizozemci vůkol haní, stíhají a týrají národ náš jako kacíře, a v dalekých zemích pálí se nejšlechetnější mužové naši, jakoby zločincové byli.“ — „Milý Jene, vece prý král jemu, což pak tomu říkati máme? co dělati? možná-li, napraviti to zase? Umíš-li, tedy naprav, myť toho rádi přejeme.“ Od té doby osoboval si prý Žižka nějaké právo a povolání, aby hájil husitství spůsoby všemožnými.

Druhá pověst vypravuje, že když král Václav boje se krvavých bouří v Praze, přikázal obcím Pražským co nejpřísněji, aby všecky své zásoby zbrojné na Vyšehrad přinesouce tam slo-

žili, a měšťané neuměli ani ku poslušenství ani k odporu odvážiti se, Žižka prý mezi ně vstoupiv vyzval je, aby vezmouce hned zbraně na sebe, postavili se v nich sami osobně před králem; on že je povede a že ručí za milostivé jejich slyšení. I přistoupiv prý s rychle ozbrojenými zástupy před krále, dí jemu: věrní měšťané Pražští že nemeškali postaviti se ve zbroji k službám jeho královské milosti poslušně; král aby ráčil jen poroučeti a jmenovati jim nepřítele, proti kterémuž do boje jíti mají, jsouce všickni hotovi, nasaditi pro něho životův a statkův. Král prý se pozarazil nad nenadálým výstupem takovým, nicméně prý spamatovav se brzy, pochválil věrnosti a oddanosti měšťanův svých, i napomenul jich, aby rozejdouce se v pokoji domů, nedali vzniku bouřím jakýmkoli mezi sousedy.

Nechť se to již skutečně přihodilo, nechť to později vymyšleno bylo, tolik jest jisto: král Václav nevěře více v bezpečnost svou v Praze, na svůj Nový hrad u Kunratic odejel, a Žižka vida, že Husité mnoho strádají pro odejmutí jim kostelův, a že král ve svém odporu proti nim zviklati se nedá, neopustil sice místa svého při dvoře královském, avšak chodil nyní častěji mezi měšťany a lid, aby je k povstání proti posavadním světským a duchovním řádům pobádal a připravoval.

Kterak se lid sbíral v hromady na hoře nazvané Tábor u Bechyně.

1419.

Rozkaz krále Václava, aby se katoličtí kněží na své staré fary navrátili, a husitští kněží aby z nich pryč odešli, dán byl také do krajův, tak že královští popravci a purkhrabové poslušní královského rozkazu velmi pilně k jeho vyplnění dohlíželi, kde jim v tom husitští pánové nepřekáželi. Katoličtí faráři vrátivše se ku svým osadám větším dílem k přijímání večeře Páně pod obojí již navedeným, chovali se jako v Praze ku svým pobloudilým ovcím velmi přísně, neznajíce ani mírnosti ani shovívavosti. Z toho však brzo jeden nářek po vší zemi se rozléhal, a lid, kterému řádní jeho kněží kalichem přisluhovati nechtěli, hledal sobě jinde kněží k tomu ochotných, a počal po zemi putovati, kdeby takových našel. Tak se stalo, že i pan Oldřich z Ústí, bratr zemřelého Husova někdy přítele Jana z Ústí, výstřední kněze husitské ze Sezimova Ústí vypověděl. Tito kněží však navedše posluchače své počali se brzy po velikonoci, kteráž toho roku na 16. dubna připadala, v určité dni, zvláště v neděli a ve svátek, s nimi na jedné široké a prostranné pláni blíž města Bechyně u vsi Chrášťan scházeti, kdež postavivše oltář pod plátěným stanem jako v polní kapli na vyvýšeném místě a pod šírým nebem kázali a lidu svátost oltářní pod obojí spůsobou podávali. Tato vysoká pláň nazývá se nyní Březový čili Holý vrch, ale tenkráte, když bible počala se od husitských kněží za jediný a výhradní pramen všeho náboženství křesťanského pokládati, a čtením bible mysli všech lidí pod obojí zaměstnány byly, počaly se také všelikým významným místům biblická jména dávati, a tak nazvali ten vrch horu Tábor.

Pan Mikuláš z Husi, byv od krále z Prahy vypovězen, právě se v těchto stranách zdržoval, a slyše o těch schůzkách lidu na tom Táboře usmyslil si, žeby tyto s počátku ovšem nevinné schůzky dobře mohly sloužiti za jakousi přípravu k většímu podnikání ku prospěchu husitství. Tak tedy umluvena jest jeho návodem hlavní taková hromada lidu na hoře Tábor ke dni sv. Maří Magdaleny, 22. července 1419, a ohlásili ji všude po Čechách i po Moravě. Následkem toho kde kdo mohl, muži, ženy a děti, lidé všelikého stavu a povolání, brali poutnickou hůl do ruky a se všech stran ubírali se hojní zástupové k této venkovské, náboženské slavnosti na horu Tábor. I sebralo se tam prý v určitý den přes 42.000 osob. Na nejvyšším vystupku pláně postaven byl plátěný stan na spůsob kaple s oltářem, kde se služby boží konaly a večeře Páně pod obojí rozdávala. Hned od časného rána přicházeli lidé z bližších osad, kněze se svátostí v čele svém majíce, a svaté písně zpívajíce, aby se na Táboře, jak říkali, v pravdě Boží posilnili, co bratří a sestry vespolek v ní utvrdili a sebe potěšili. Později přicházejícím poutníkům, kteří se všech stran v processí s korouhvemi a s velebnou svátostí se blížili, vycházeli přítomní nahoře s podobnou slavností vstříc, a uvítavše je s plesáním vykazovali každému jeho místo na hoře; kdokoliv přišel, byl bratrem a sestrou, rozdílu stavu neznáno ani šetřeno. A tak se počala slavnost dle vyznání samých nepřátel ducha i srdce jímající. Kněží toho dne rozdělili duchovní službu mezi sebe: jedni co byli učenější a výmluvnější kázali na určitých místech, mužům zvlášť, ženským zvlášť a dětem zvlášť, a to od časného rána až do poledne; druzí jali se zpovídati poutníky, a třetí přečetše mši svatou potom od

samého rána až do poledne večeři Páně pod obojí podávali, tak že přistoupivších ku stolu Páně toho dne 20 tisíc mužův, ženských a dětí napočítali. Tak u velkých pobožnostech prý ztráven jest čas dopolední. Potom zavedeni jsou všickni v místa k tomu připravená, kde se posilňovali obědem. Cokoliv kdo s sebou přinesl, toho spožili v bratrské lásce společně, tak že se každému rovného podílu dostalo; neboť čeho se jedněm nedostávalo, jiní podali ze svého nadbytku; bratří zajisté a sestry hory Tábor nechtěli tehdáž rozdílu mezi mým a tvým. Horujíce všickni v nábožném nadšení byli jako jedno srdce, jedna vůle; při stolování a po něm ani píšťalka se neozvala ani nějaký světský nápěv k citeře neb k jinému nástroji nezavzněl; nebylo tu také nápoje, kterým by se kdo opojiti mohl, ani tancův ani kostek a jiných her, ba samé děti nebavily se nevinným dětským vyražením; mravopočestnost nebyla nižádným výstupkem porušena, všecky světské myšlenky byly zapuzeny. Celé shromáždění ztrávilo ostatek dne toliko rozmlouváním a řečmi povzbuzujícími ku svornosti, lásce a věrné setrvalosti při kalichu posvátném. Mnozí naříkali na nátisky, kterých snášeti musejí od protivníkův kalicha, jiní mluvili o tom, jak by se kněžstvo napraviti mělo, aby se podobalo kněžím v církvi prvotní, a činili návrhy, kterak by se slovu božímu v celé zemi volný průchod mohl zjednati. A takto posilnivše ducha a tělo vstali všichni, a vedením kněží pomodlili se na poděkování Bohu před oltářem, s kterého kněží nejsvětější svátost vzali a s ní v processí celou horu obešli: panny šly před svátostí, za ní a za kněžími muži a ženy všichni ve svých zástupích, ku kterým patřili. Konečně učinivše hojnou sbírku mezi sebou za náhradu pro ty hospodáře, jimžto pole v ten den pošlapáno bylo, rozcházeli se v tichu a pokoji, každé processí a každý zástup v tu stranu, odkud byl přišel, nevybíhajíce z cest a pěšin ani v levo ani v pravo, aby na úrodě polní škody nebylo.

O té velké hromadě dne 22. července doneśeno jest králi Václavovi, že prý vůdcové těch zástupův již zamýšleli, svrhnouti ho s trůnu a naň svého náčelníka, Mikuláše z Husi, posaditi, a také že si jiného arcibiskupa chtějí voliti; i ač to byla zřejmá lež, poznávalo se přece v radě královské, že takové mimořádné výjevy mají do sebe velkou politickou váhu a že velmi nebezpečné býti mohou. Král Václav, věře výše řečenému udání, velice tím se nepokojil, a někteří z královských popravcův a purkhrabat ve svých krajích pod trestem smrti a ztráty statkův zakázali, aby nikdo více na ten Tábor nechodil.

Nicméně po této velké hromadě nepřestávali vždy noví poutníci na tu horu putovati, a to pěšky i jízdecky, netoliko od Písku, Vodňan, Netolic, od Heřmaně, Ústí, Janovic, Sedlčan a Plzně, ale i z Prahy, Domažlic, od Hradce Králové a z mnoha míst na Moravě; jedni aby poslyševše slova Božího s jinými společně večeře Páně pod obojí přijali, druzí aby tak velkou schůzi lidí viděli, ještě jiní, aby spatřivše, co se děje, o tom nepřátelům husitství zprávu dali.

Kterak Novoměstští konšelé v Praze z oken radního domu vyhozeni byli.

1419 30. července.

Mezi tím v Praze zle se vedlo: král Václav poručil královskému podkomoří, Janovi Bechyňovi z Lažan, aby, když 6. července konšelé Nového města Pražského měli obnoveni býti, všecka místa konšelská horlivými katolíky obsadil. To samo zamýšlel pak svým časem i na Starém městě i na Malé straně provesti. Noví konšelé na Novém městě byli proti Husitům velmi zaujati, a proto také žádné příležitosti neobmeškali, kde těmto něco na ujmu mohli učiniti, majíce své tajné špehy a donášeče, kteří všude mezi lid se mísili, pilně naslouchali, co se kde mluví, a jaké zámysly lidé pod obojí mají, aby si z přítomné sklíčenosti pomohli. To všechno ti špehové pilně pánům konšelům donášeli, tak že tito o všem dříve zvěděli, což Husité podnikati chtějí, a v příhodný čas každé hnutí jejich zamezovati uměli. Tito špehové však donášeli, jak to obyčejně bývá, také mnohé zprávy nepravé a přehnané, netoliko o tom, co se v Praze, ale i o tom, co se na venkově děje. Král Václav také sluchu jim dával, a pak ještě přísněji proti všemu husitství vystupoval. Následkem toho vyšel rozkaz, aby Husité na Novém městě Pražském také farní školy katolickým žákům postoupili, a sami škol zcela prázdni byli. Když to nešlo po dobrém, vysláno jest vojsko, a Husité museli násilím k odevzdání škol přinuceni býti.

Tu již byly mysli po všech městech Pražských nanejvýš pobouřeny, a mohlo se každou chvíli očekávati prudké povstání. V kostele Matky Boží Sněžné, v kterém Husité své služby Boží ještě vykonávati směli, kázával tehdáž kněz Jan, bývalý Premonstrát z kláštera Želivského, pročež se obyčejně Jan z Že-

liva nazýval, muž neobyčejné povahy, kterýž přidržev se nauky Husovy s prudkou horlivostí kalich zastával a za vůdce lidu se propůjčoval, kteréhož hrozné množství jeho se drželo. V těchto dnech všeobecné rozjitřenosti vybíral sobě na kázaních texty a obrazy z apokalypsy, totiž ze zjevení sv. Jana, a rozněcoval tím obraznost posluchačův, ukazuje k tomu, že po nynějším pronásledování věrných již se blíží soud poslední, kdežto nádoby hněvu Božího vylity býti mají na hlavy bezbožníkův světa tohoto. Devátého dne po oné valné hromadě lidu na hoře Tábor, v neděli 30. července 1419, uspořádal tento kněz Jan z Želiva slavné husitské processí od Matky Boží Sněžné ku svatému Štěpánu na Rybníčku na Novém městě. Katolický farář téhož kostela uzavíral dvéře kostelní, nechtě to processí do něho vpustiti; lid však dvéře vypáčil, a kněz Jan tam lidu sloužil večeří Páně pod obojí spůsobou. Potom se processím vracel přes veliký trh Novoměstský čili nynější Karlovo náměstí, a přišel k Novoměstské radnici, kdež purkmistr i konšelé spolu s městským sudím čili rychtářem shromážděni byli. Tu se zastavil kněz Jan a žádal na purkmistru a konšelích, aby propustili všechny vězně, ježto pro přijímání kalicha nedávno byli dali zjímati. Místo odpovědi dali páni radní z oken radnice po lidech a po svátosti, již Jan z Želiva v rukou nesl, kamením házeti, a k odporu se chystali. — Tu to vypuklo! lid se nedal více zdržeti; hned se sbíhali ozbrojení zástupové se všech stran, a vyskytl se tu i Jan Žižka, který je vedl k útoku proti radnici. Bránící se uvnitř brzy byli přemoženi a rozkacení mužové husitští vedravše se do stavení sporáželi v něm všecko napořád, a chopivše se konšelův, kteříž nemohli již uteci, též purkmistra Mikuláše z Podviní, městského sudí čili spíše mistosudí Nikláska a několika obecních starších, k oknům je zavlekli, a jimi je, celkem sedm mužův ven na ulici svrhali; ti pak padajíce schytáni jsou dole na ulici na sudlice, oštípy a meče a kterýž se tak neproklál, dobit jest na místě do smrti. Pan podkomoří královský, slyše co se děje, hned na kůň vsedl a asi s 300 jízdnými městské radě ku pomoci pospíchal; tu však byli radní páni již dolů smetáni, a pan Bechyně z Lažan, vida, že zástup ozbrojených povstalcův napořád nesmírně se množí, a slyše již všude po městě na poplach zvoniti, obrátil své jezdce a poradil se, jak se říká, s Vaňkem. Husité zmocnivše se radnice zřídili tam na rychlost čtyry městské hejtmany, kteří svolavše bez meškání všecky měšťany do zbraně pod ztracením hrdla i statku, všecka důležitá místa ve městě branným lidem obsadili a tak každému útoku, odkudkoli by přicházel, bezpečně na odpor se postaviti mohli. A nebylo nikoho, který by byl ubohým zabitým na ulici pobral drahé jejich šaty a bohaté pásy stříbrné, z čehož viděti, že Pražský lid obecný k tomuto osudnému pobouření žádnou podlou a sprostou choutkou, ale toliko zoufalstvím a žádostí pomsty byl připuzen. Staroměstští konšelé, bojíce se podobného osudu, který Novoměstské potkal, smluvili se s obcí a udrželi se ve svém úřadě, nejsouce všickni přísní katolíci a obyvatelstvu odporní.

Tuto znamenati sluší, že vyhazování lidí z oken při povstání nebyl český výmysl, jak se obecně za to mivá, nýbrž že takový ovšem nelidský obyčej již v 14. století v Nizozemsku vznikl, a že Čechové ho toliko několikráte s velkou opravdivostí následovali. Roku 1378 zajisté v brabantském městě Leuvenu čili Lovaně vyhodili měšťané 13 šlechtických radních pánův z oken své radnice, a zbouřený lid je dole podle příkladu jiných nizozemských měst na oštěpy chytal a dobíjel. Tehdejší vojvoda Brabantský a Luxenburský, Václav, syn krále Jana Luxenburského a nevlastní bratr císaře Karla, musel proto město krvavým soudem potrestati.

Smrt krále Václava IV.

1419 16. srpna.

S větrem o závod dojel posel z Prahy na Nový hrad u Kunratic ku králi Václavovi, aby mu zvěstoval ohromující zprávu o tom, co se v Praze stalo. A jako král, tak celý dvůr jeho byl ohromen. Král Václav podle své povahy vztekem ani spamatovati se nemohl, i počal přísahati, že se hrozně pomstí, obzvláště na kněžích husitských, které tudíž i jmenoval, a že celou tu sektu husitskou do kořene vyhladí. Dvořané jako omráčení tu okolo něho stáli, a jeden z nich neopatrně prohodil slovo, že prý dobře předvídal, kterak se něco takového stane. Tu hned král vzav ho v podezření, že jest spoluvinníkem, obořil se naň, na zemi jej povalil a již ho dýkou prokláti chtěl, kdyby druzí dvořané nebyli hned přiskočili, a napřaženou ruku jeho zadrželi. Však v tom okamžení sklesl král sám k zemi, raněn jsa lehkou mrtvicí v levý bok těla.

Po tomto následku první vzteklosti král se zas poněkud vzkřísil, neboť mrtvice ho všcho pohybování nezbavila, avšak v mysli jeho stala se velmi povážlivá proměna: domníval ť se nyní, že všickni jeho milci a dvořané, ba i sama královna, proti němu se spikli, věda, že všickni více méně Husitům přáli, a tudyž nikomu okolo sebe více nevěřil. V jediného bratra svého,

krále Sigmunta, měl ještě doufání, a také ihned museli poslové na kůň vsednouti a k němu do Uher pospíchati s prosbou, aby mu bez meškání ku pomoci přišel.

Mezi tím obsadili si Novoměstští radu podle své vlastní vůle, učinivše jakéhosi Petra Kusa purkmistrem. Radové krále Václava hleděli zas mezi králem a zbouřenou obcí jakési narovnání učiniti, čemuž král ovšem nebránil, a Novoměstští vrátivše se k poslušenství jeho museli ho za milost a odpuštění prositi; král pak potvrdil jim nové konšele, jak si je byli sami zvolili.

Avšak pomsty na Husity se král Václav již nedočkal; upadl brzo v duševní zmalátnělost a tělo jeho podlehlo v 17 dnech po prvním nápadu mrtvice druhé ráně její, která konec

Vyhození konšelův z oken Novoměstské radnice 30. července 1419. (Str. 87).

učinila jeho životu. O svátku nanebevzetí Panny Marie, 15. srpna, cítil ještě nějaké ulehčení a zpovídal se; však pro ustavičné dávení svátosti oltářní přijmouti nemohl. Nazejtří ve středu 16. srpna 1419 nenaříkal sice leda na bolení v levé ruce, které ho již od desíti dnův ustavičně trápilo, i požil ještě obědu; pod večer však porazila jej nová mrtvice s takovou prudkostí a silou, že prý jako lev řval a v málo hodinách skonal. Milci obstupovali ho při smrti dokola, tak jako za života ustavičně okolo něho byli. Mistr Albík, probošt Vyšehradský a před tím arcibiskup Pražský, jsa dosud tělesným lékařem krále Václava, v této poslední nemoci jej léčil a též až do poslední chvíle při něm vytrval.

Královna vdova Žofie dala tělo manžela svého balšamovou mastí napustiti, a třetího dne,

18. srpna, na Vyšehrad přenesti, kdež ve chrámě ss. Petra a Pavla na máry položeno bylo. Odtud mělo se pak s obyčejným královským obřadem po Pražských kostelích nositi, avšak již plápolala bouře husitská prvním, děsným plamenem. Přeneseno jest tedy tělo krále Václava noční dobou dne 21. srpna po tichu a nejkratší cestou na hrad Pražský a tam položeno při hlavním chrámě v kapli sv. Václava. Však ani potom nebylo již možná, na slavný královský pohřeb pomysliti. Král Václav určil sobě za živa Zbraslav za místo odpočinku svého po smrti, kdež vedle báby své, Alžběty Přemyslovny, pochován býti chtěl. Odvezeny jsou tedy smrtelné ostatky jeho dne 12. září 1419 v noci na Zbraslav a pochovány v královské hrobce

Král Václav IV. na Novém hradě mrtvici raněn k zemi klesá 30. července 1419. (Str. 88.)

jen u přítomnosti málo dvořanův, klášterníkův, rybářův, pekařův a všelikých laikův. Smutně vyzváněly dva zvony kláštera Zbraslavského k tomuto poslednímu a však chudému pohřebu královskému, a snadno mohli i klášterníci tušiti, že to zvoní hranu i samému klášteru, jehožto sláva netrvala skutečně již také ani do roka.

Král Václav IV. dočkal se toliko 58 a bez mála půl roku svého věku, nicméně 41³/₄ roku panoval. Dvakrát byl ženat, ponejprv s Johannou Bavorskou r. 1386 zemřelou, podruhé s Žofií Bavorskou, která jej o 6 let přežila. Dětí s nimi žádných nezplodil, tak že trůn Český nyní jeho bratru Sigmuntovi, králi Německému a Uherskému, jedinému ještě na živě jsoucímu mužskému potomku rodu Luxenburského, připadnouti měl.

Málo který smrtelník tak skvělé dědictví

po slavném otci nastoupil, však málo který, jako Václav, tak málo splnil nadějí od svého národu v něj kladených. Co dítě již stal se byl králem, avšak pohříchu také po dětsku kraloval i u věku dospělém; jsa přesycen všelikou ctí světskou nebažil po rozmnožení moci a slávy své; císařem Václavem ho sice nazývali, on však nebyl s to, aby se v tomto nejvyšším důstojenství světském utvrdil, jakkoliv mu to snadným býti mohlo, ano i to musel snášeti, že jiní po Římském království sahali, a ono naposled na strýce a pak na bratra přešlo, jen prázdného titule mu pozůstavujíc. Rovněž tak nestatečně k husitství se zachoval, hověv mu do nejdelšího času z choutek osobních, a až když pozdě bylo proti němu se obrátiv. Palacký o jeho panování praví, že bylo dobromyslné a spravedlivé, pokud bezuzdnou náruživostí nebyl na bezcestí sváděn, že však choval se nemužně, po pouhém rozmaru a svéhlavě, jako každý slaboch, který silným vidín býti chce. To však aspoň že jisté jest, že při vší úhonnosti duchovní a mravní, která nám památku jeho na vždy kalí, vždy přece prost byl jedné hlavní vady v lidské povaze, totiž soběctví. Po otci jedinou dobrou vlastnost zdědil, totiž pořádnost ve svých financích; neboť byv dobrým hospodářem nebyl proto nikoliv lakomcem. Světská čest a sláva nelákaly ho, aby byl chtěl něco velikého podnikati, a proto také příčiny nemíval, obtěžovati národy své neobyčejnými daněmi; komora jeho přece vždy v dobrém stavu se nacházela a pozůstavil pokladnice zásobené výborně. To byla nepochybně hlavní příčina té patrné přízně a lásky, již vláda jeho, při všech svých pohromách, požívati nepřestala u většiny poddaných jeho až do smrti.

Vzdělání, literatura a nauky, horování českého umění a veřejná mravnost za Karla I. a Václava IV.

Blažená doba panování císaře Karla, jakož i dlouhé panování syna jeho Václava, ač vnitřními bouřemi často znepokojované, způsobily to, že Čechové a Moravané náhle se octnuli v popředí národův vzdělaných a cvičených, zůstavujíce svých sousedův německých hezky daleko za sebou. Obecné učení Pražské, ač se na něm jako na všech jiných tehdejších školách toliko latinským jazykem vyučovalo, rozšiřovalo rychle vzdělání po zemi. To a rostoucí blahobyt veškerého obyvatelstva, konečně přirozená řevnivost národu naproti vetřelému, po nadvládě v zemi toužícímu Němectvu, napomáhaly mocně všelikým vyšším snahám duševním. K nejdůležitějším následkům takových snah náleží mocné probuzení se národního ducha a národní řevnivosti, která syny našeho národu pudila, netoliko vyrovnati se cizím národům ale je i převyšovati. Taková snaha zbudila ušlechtilého ducha Tomáše ze Štítného, že uživ a ztráviv všech latinských vědomostí, jakých mu učeni Pražské poskytnouti mohlo, v národním českém jazyce výtečné vzdělávací knihy učené a všem pochopitelné spisoval; horliví kazatelé zas, jako byli Milič z Kroměříže, Hus a všichni vynikající mistrové a kněží o duševní a mravní pokrok horlící, zvelebili české duchovní řečnictví. Celé svaté písmo měli Čechové již ku konci 14. století za krále Václava věrně a důkladně na jazyk český přeložené, první mezi všemi ostatními Slovany. Císař Karel jsa výtečný učenec a spisovatel latinský, sám se o to staral, aby se dějiny české spisovaly, a sepsané v latině do českého jazyka překládaly; čeští pánové ještě za posledních králův Přemyslovicův němčině silně holdovavše, nabyli opět vědomi národního, a jeden z nich, pan Smil Flaška z Pardubic, byl sám výtečným českým básnikem, jakž jsme na svém místě položili. Potřeba v životě občanském vedla k tomu, že se ponejprv právnictví české po česku vzdělávalo, čehož dvě vzácné památky nám se zachovaly, totiž starší kniha starého pána z Rosenberka, tak nazvaná, proto že panu Petrovi z Rosenberka, nejvyššímu komorníkovi království Českého, r. 1347 zemřelému, náležela, v nížto se dává naučení, jak si kdo u nejvyššího zemského soudu počínati musí, aby věc svou provedl, druhá Výklad na právo země České od pana Ondřeje z Dubé, po mnohá léta nejvyššího sudí království Českého za krále Václava. Tatáž potřeba vedla také k tomu, že se i cizí do země přinešená práva a řády do češtiny překládati musily, jako manské právo, městské právo Starého města Pražského, Magdeburské městské právo, pravidla cechův a bratrstev a jiné. A jako řády veřejné skládaly se potom napořád také smlouvy obecní a soukromé, listy a jiné příležitostné spisy vedle latinských čím dál tím více také po česku. Z kanceláře královské dlouho vycházely veřejné listy jen latinské a německé, tu však čeští pánové to spůsobili, že král Václav r. 1394 v Písku první českou listinu jim vydal. Od té doby čeština v královské kanceláři, v zemských úřadech a soudech vždy více se vzmáhala, a již r. 1398 počaly se manské desky biskupství Olomouckého

česky psáti, ač teprv později zemské a dvorské desky je v tom následovaly.

Spisy libého čtení, vzdělávající srdce a cit, neskládaly se sice již v duchu čistě národním, nýbrž následujíce způsob veršování cizích západních národů, neměly již té původní, neporušené, slovanské vroucnosti a síly, však aspoň cizím se vyrovnávaly. Vedle allegorických a naučných básní pana Smila z Richenburka: Nová rada zvířat a Rada otce synovi, pocházejí z dob krále Václava znamenité satyrické básně Podkoní a žák, Svár vody s vínem, Satyry o řemeslnících a jiné od neznámých skladatelův. I romány v jazyce českém již počaly se skládati, jakž jsme o Ludvíkovi řečeném Tkadleček již na svém místě zmínku učinili. Pánové a rytíři na českých a moravských hradech čtli mimo to všechna tehdáž v západní Evropě oblíbená čtení, Tristrama a Tandariáše a jiná v českých překladech, pak legendy a vzdělávací básně, jichžto hojnost v rozmanitém zpracování již tenkrát se objevovala, mimo to kroniky domácí a cizí do češtiny přeložené. Mezi učenci vynikali kromě jmenovaných Pražští kanovníci mistr Albert Rankonis de Ericino a mistr Matěj z Janova, o jehož učených spisech latinských jsme na svém místě spomínali, a jak vysoce učený byl mistr Jeronym Pražský, poznali jsme již z toho, jak ho kněz Poggio vylíčil. Němci v Čechách a na Moravě od půldruha sta let osedlí nevynikli po všechen ten čas žádným patrnějším plodem duševním.

Však mnohem výše nežli literatura, povzneslo se tehdáž české umění; že pak tomu hlavně císař Karel první podnět dal, zoveme celou tuto 80letou dobu umění Karolínskou dobou.

Povoláním několika znamenitých umělcův z ciziny oplozeny jsou staré krásné zárodky českého umění tak znamenitě, že vlast naše brzo skvíti se začala mezi zeměmi, kde již staré vzdělání své sídlo mívalo. Povstalo hned r. 1348 netoliko bratrstvo malířův, řezbářův, sklenářův a zlatotepcův, k němuž se hned i cech zlatníkův přidružil, ale zvelebila se také neobyčejně stará česká malířská škola, která záležela v tom, že útvory českých umělcův ode dávna svým zvláštním spůsobem od cizozemských se lišily. Císař Karel dal chrámy, hrady a královská sídla svá, jež vystavěl, od svých dvorských malířův a jiných umělcův skvostně ozdobiti, arcibiskupové, opatové a zemští pánové pak jej po takovém příkladu hojně následovali. I král Václav liboval si ve skvostných dílech malířských. Hlavní chrám u svatého Víta a hrad Karlštein jsou posud hlavní pokladnice českého malířského umění z doby Karlovy. Tu se skvějí dosud díla mistrův toho věku, mezi nimiž mistr Teodorich čili Dětřich z Prahy, starší bratrstva malířského, zvláště vyniká. Avšak i na jiných mnohých místech chovají se obrazy buď na deskách dřevěných buď na stěnách, nyní ovšem zatemnělé a zbledlé, které o umělosti tehdejších českých malířův znamenité svědectví vydávají, ač jména mistrův u velkého množství těch obrazův pohříchu již na jisto postaviti nelze. Zvláště veliký náklad vedl se také na vyozdobení skvostných bohoslužebných, modlitebních a jiných kněh krásnými drobnomalbami čili miniaturami, jakž to od nejstarších časův obyčejem bylo. Ty se vůbec podnes v nejživějších barvách skvějí a že se nemnoho kněh takových nám zachovalo, jsou to nyní nejdražší a nejslavnější památky našeho staročeského umění, s kterými cizí současné miniatury, nevyjímajíc ani italské ani francouzské, závoditi nemohou. Zbyšek z Trotiny jest jeden z nejvýtečnějších českých malířův miniatur, od něhož dvě knihy v Českém Museu chováme, a jehož jméno mezi nejslavnější umělce 14. století náleží. Květl tehdáž zvláštní spůsob malování na skle, jímž se okna chrámův, královských a panských síní vesměs ozdobovala, a z něhož se pohříchu jen nepatrní zbytkové našich časův dočkaly.

Císař Karel povolav Matiáše z Arrasu ku stavbě hlavního chrámu sv. Víta na hradě Pražském, zavedl u nás přebohatý a obzvláštní tak nazvaný francouzský kathedralní sloh v stavitelském umění. Tři chrámy v tomto slohu v Čechách vystavěné náležejí k nejumělejším a k nejnádhernějším stavitelským ozdobám naší vlasti. Dva z nich mají císaře Karla za původce svého, řečený hlavní chrám u svatého Víta, jedno z nejvýtečnějších stavení toho druhu v Evropě, a vysoký kůr děkanského chrámu v Kolíně nad Labem; třetí založili horníci v Kutné Hoře, totiž chrám sv. Barbory; byl však o sto let později podle domácího, českého spůsobu dostavěn. Hlavní zásluhy o tyto tři chrámy má Petr Parléř, od nás již často připomenutý. Sám císař Karel na Novém městě Pražském celou řadu výtečných větších menších gotických chrámů, potom hrad svůj Pražský, Karlštein, Karlsberk a jiné hrady dal stavěti, a po jeho příkladu stavěli městské obce a kláštery skvostné a nákladné chrámy, duchovní i světští pánové pak zvelebovali svá sídla znamenitými stavbami, a to všecko v slohu gotickém v nejlepším jeho spůsobu, když byl

již úplně vyvinut, když krásné a pravidelné tvary jeho nejspůsobilejšími a při tom nejbohatšími ozdobami se odívaly. Tehdejší kameníci sami byli také výbornými řezbáři a vytesávali sochy a přerozmanité jiné obrazy jakož i stavitelské ozdoby velmi uměle, tak že se jim na stavbách, jež oni postavili, posud ještě velmi obdivujeme. Kterak výtečné bylo zlatnictví a klenotnictví vůbec, toho důkazem byla ta hojnost drahocenných ozdob na oltářích, skříních, relikviářích a všelikém kostelním nábytku, to množství drahých nádob v domácnosti pánův i měšťanův, tak že se všickni cizinci tomu nemálo divili. Nejslavnější svědectví, kterak Čechy za Karolinské doby nade všecky země v Evropě vynikaly slavnými, krásnými, nákladnými a ozdobnými kostely a kláštery, dal Eneáš Sylvius, pozdější papež Pius II., muž onoho věku výtečný, a v tomto ohledu zajisté nestranný, proto že svou nenávistí k husitství na velkém díle mnoho zavinil potomní úpadek národu Českého. Praví on zajisté ve své historii české, že za jeho věku byly v Čechách „chrámové náramně vysoce stavění, prostranní, širocí a dlouzí ku podivu, klenutím a křidlicí pokrytí; oltářové v nich vysoce založeni, zlatem a stříbrem, v němž byly svátosti, ozdobeni; kněžská roucha drahými perlami krumplovaná; příprava všecka bohatá, předrazí klenotové, okna vysoká i přeširoká, pěkného a světlého skla i divného řemeslného díla, jímžby světlo do kostelův pronikalo: takoví chrámové netoliko v městečkách a městech, ale i ve vsích ku podivu se spatřovali.“ Možná, že toho všeho bylo snad až přes příliš, jako té světské nádhery, pro kterouž kněžstvo nenávisť Husitův si nejvíce bylo přitáhlo. Však nebudeme se tomu diviti, pomyslíme-li, jaká zámožnost a jaký blahobyt za Karolínské doby v Čechách panoval, jak nádherně pánové a šlechta se nosili, jakých klénotův a drahých látek měšťané a měštky na sobě mívali, ba že i u selského lidu v neděli a ve svátek zlatotkané náprsníky, stříbrem kované pasy a všeliké jiné drahé kusy oděvu se spatřovaly. Však byl tehdáž sedlák ještě člověk svobodný, který svým majetkem dle vůle své bez obmezení mohl vládnouti, jsa vrchnosti a pánu svému toliko k jistým platům a službám zavázán.

Nelze však zapříti, že dobré bydlo také ke zkáze veřejné mravnosti mnoho se přičiňovalo. Shůry dáván příklad od pánův a pohříchu i od kněžstva nehodného, a tak mravní nákaza rozšířila se i mezi lidem městským i vesnickým. Pánové a úředníci svedeni lakomstvím vydávali nespravedlivé soudy, vybírali větších berní bez vědomí králova, a ode sta a padesáti let, co Němci se svými zvláštními právy do země přišli, také s nimi jejich feudalní obyčeje do Čech a na Moravu se vkrádaly. Pánům se to zalíbilo, přivlastňovati sobě na svých statcích práv toliko panovníkům příslušných, podle německého obyčeje poddaný lid selský v tuhé robotě a služebnosti držeti a za vlastníky všeho toho, co poddaný má, se považovati. Takové křiklavé rušení staroslovanské svobodnosti lidu rolnického se všech stran ovšem veliké žehrání spůsobilo, a křičelo se na to, že se cosi takového rozumu, mravnosti a křesťanské víře protivuje — avšak dělo se to přece, čím dále tím častěji. Mimo to zmáhaly se v zemi lichva, hýřivost, kostkářství, smilství, opilství, krádeže a mordy, a pánové sami napomáhali tomu zlému pro mrzký zisk; kdekoliv byl kostel, tam stála také krčma, která hned mařila duchovní zisk, jejž lid z kostela do života vynášeti měl. Proti těm a podobným neřestem hřímali z kazatelny Waldhauser, Milič, Hus a jeho přátelé, hledajíce původ toho v převrácenosti tehdejších služebníkův církve. Tím stalo se, že, kdo za dobrého křesťana se držel, proti církvi a jejím služebníkům povstával, a že konečně veliká většina národu Českého strhnouti se dala ku krvavé válce husitské.

Kterak po smrti krále Václava lid v Praze a v jiných městech počal se bouřiti.

1419.

Zpráva o smrti krále Václava učinila v Praze náramné pohnutí myslí; ještě téhož večera ve středu dne šestnáctého srpna 1419 rozletěla se po všech městech Pražských, a všecko počalo se náhle kvasiti a jitřiti. Již byl větší díl Pražan s celou duší k husitství přilnul, a král již přes půl léta vší silou husitství obmezovati chtěl a starokatolickým kněžím mocnou ochranou se propůjčoval. Tito kněží starého řádu, spoléhajíce se na takovou ochranu, nerozumně pýchali, Husitům přístupu do svých chrámů bránili, i všelikého posluhování svátostmi jim odříkali, a tak postavivše se v přísný odpor proti skutečným potřebám náboženským, všude a vždy svým jednáním na jevo dávali, že Husitův nechtějí a je za kacíře mají. A Husité, pokládajíce sebe za lepší a pravověrnější než jiné, byli tím vším až ke vzteklosti připuzeni. Smetání konšelův dne 30. července byl první výbuch té vzteklosti, nyní však po smrti královĕ puštěna

jest uzda pomsty, i rozpadly se svazky poslušenství, bázně a kázně.

Hned druhého dne, 17. srpna, z rána počal se lid sbíhati na náměstích, trzích a ulicích, a houfové všeličíms ozbrojení dávali sobě hesla, kde na který klášter neb kněžské sídlo půjdou, aby se pomstili za všecka v posledním půlletí utrpená příkoří a potupy těm antikristům a mahometistům, jakž tehdáž katolíkům přezdívati obyčej byl. Byl tehdáž na Starém městě purkmistrem sládek Jan Bradatý, kterýž vida, že tu není dostatečné moci zbrojné, kterou by se tato bouře zažehnati dala, houfům ani v cestu vkročiti si netroufal, což mu později

Lid vybíjí klášter Kartusianský na Smíchově 17. srpna 1419. (Str. 94.)

někteří za zlé vykládati chtěli, jakoby lidu v počínání jeho shovívati chtěl. Však jiní nemnozí měšťané, kteří se přece o zachování pokoje ve městě mocně zasaditi chtěli, brzo toho zkusili, že síly jejich nedostatečné jsou; tak prudké bylo pozdvižení lidu. I hnali se ti houfové především na kláštery a kostely, jichžto kněží nejvíce v nenávisť u všeho lidu husitského pro své chování byli upadlí. Uzamykali se ti kněží ovšem bedlivě, avšak neodolatelný byl útok lidu; vypáčivše vrata a dvéře násilím, vedrali se do kostelův a kněžských příbytkův, a potřískali v prvním vzteku všecky při službách Božích užívané nádoby a ozdoby, též oltáře, obrazy, varhany, zničivše tak mnohou vzácnou památku umění spůsobem surovým, do té doby u Pražanův ne-

slýchaným. Že pak v Praze, jakožto velkém městě, které tehdáž ještě přes jedenkrát sto tisíc obyvatelův počítalo, při takových výstupech nevyhnutelně též podlá lůza se účastnila, ukázala se nyní vedle fanatického vzteku také již chuť k drancování a k loupeži. Již po smetání konšelův Novoměstských mnozí kněží a Němci z města utekli, však potom se zas vrátili; nyní však přišel na ně na všecky takový strach, že kde kdo mohl co nejrychleji utíkal anebo se skrýval; preláti, faráři, mniši, také mnozí bohatší, nejvíce němečtí kupci a měšťané, všickni hledali bezpečnosti buď na pevném Vyšehradě, buď na Pražském hradě pod ochranou královských posádek, buď i na venkově na tvrzích a v místech ukrytých. Stalo se pak obyčejem u lidu, že kdekoliv se na ulici nějaký mnich ukázal, staří mladí naň: „V sak mniše, v sak!“ to jest do pytle, pokřikovali a tudyž jej honiti počali, až se nebohému podařilo, uskočiti někam.

K večeru tohoto strašného dne valili se houfové rozsápané lůzy Pražské na Smíchov proti mnichům Kartouským, jimž tam král Jan r. 1341 rozlehlý klášter založil. Každý tento mnich Kartusian měl svou celu a záhradku, v níž po den pracoval, nesměje kromě v dni zvláště památné ani se svými klášterními bratřími mluviti. Byli však větším dílem Němci, majíce mezi sebou několik bratří velmi učených, kteří již r. 1414 svým přísným horlením proti mistru Husovi a jeho přátelům v obzvláštní nenávist u českého lidu upadli. Houfové, vedravše se tudyž do kláštera, všecky Kartusiány zjímali a provazy svázali, pak do kostela a do klášterních cel vrazili, kde co bylo zloupili, a co ve špižírně a ve sklepích našli vyprázdnili. Jsouce s tou prací hotovi a větším dílem požitým nápojem zpiti, potom s velikým rykem a hřmotem zajaté mnichy do města vedli, všelijak se jim rouhajíce a mimo jiné pravíce: „Hle, již jsme té moci, a tak veliké divy ukazujeme, že jsme němé naučili mluviti.“ Zavedše je pak přes most do Staroměstské radnice, tam je do žaláře zavřeli, kdež na smrt ustrašeni aspoň bezpečí svých hrdel nalezli. Padouch jeden oblekna se v mešní roucho a kejkly v něm prováděje po Praze chodil, což mnohé obyvatele také se strany husitské takovou ošklivostí naplnilo, že jej konšelé pro takové rouhání zatkli a potom stíti dali; Pražané si tenkráte ještě myslili: „Dobře se mu stalo.“

Druhého dne, 18. srpna, krásné a nákladné stavby toho Kartusianského kláštera kladeným ohněm vzplanuly a až na holé zdi docela vyhořely. Téhož dne vešla lůza také do farního kostela Panny Marie na Louži (na nynějším Marianském plácku), a tam v kapli skvostný gotický náhrobek roztloukla, jejž si tam bývalý arcibiskup, mistr Albík z Uničova, za živa již postaviti dal, jsa té doby ještě Vyšehradským proboštem. On sám ten den z Prahy již byl utekl, a skonal teprv r. 1427 dne 23. července nevědomo kde v cizině.

Třetího dne, 19. srpna, obořil se lid zvláště na domy veřejných nevěstek na Starém i Novém městě Pražském, a poboural je všecky tak, že kámen na kameni nezůstal. Krve neprolito ještě za těchto dní, a bouře pak na nějaký čas utišila se. Konšelé uživše času toho zajaté mnichy Kartusiany vypravili z Prahy pod bezpečnou stráží do kláštera Sedleckého, kdežto pohostinství nalezli.

Že se tyto věci v Praze díti mohly, toho příčina byla ta, že počet obyvatelstva českého těch časův byl netoliko na Novém ale ve všech městech Pražských mnohem větší, nežli Němcův, z nichž mnozí od půldruha sta let sobě v zemi zvyknuvše, smýšlení české přijali, dílem také v posledních létech bouřlivých, uhlídavše nebezpečenství své, se svým statkem jinam se obrátili. A jako v Praze tak i v ostatních městech královských mělo obyvatelstvo české již nad německým převahu. Prahu následovalo první město Písek. Když se tam dostala zpráva o smrti krále Václava, tu se hned 20. srpna srotil lid a na tamější Dominikánský klášter udeřil, mnichy zjímal neb vyhnal, stavení jejich zapálil a do gruntu pobořil. Zároveň i vláda ve městě výhradně Čechům do rukou se dostala. Tak to brzo potom bylo ve Hradci Králové, kdež kněz Ambrož, jeden z nejhorlivějších kněží husitských, měšťanstvo pobouřil, tak že lid dva kláštery, Minoritský a Dominikánský zničil, a Čechové hlavního chrámu sv. Ducha, kterýž dosud Němcům náležel, se zmocnili. Povstali zároveň i Čechové Plzeňští, poplenivše dva kláštery v městě svém, Minoritský a Dominikánský. Podobný osud potkal Dominikány v Klatovech a v Lounech, Minority v Žatči. V jiných městech královských nepřihodily se tehdáž již znamenitější bouře; ve větších moravských městech, jako v Brně, Olomouci, Jihlavě a Znojmě husitství se neujalo, proto že v nich Němci svou převahu udrželi a k Husitům vždy krutě se chovali. Od krále Václava do Olomouce usazený biskup Aleš z Březí musel nyní po jeho smrti biskupu Janu Železnému ustoupiti, a sám biskupstvím Litomyšlským se spokojiti.

Na českém venkově však opakovaly se hromady lidu čili tak zvané tábory nyní po

královĕ smrti tím častěji a na rozličných místech. Že se lid na tak zvané hoře Tábor u Chrášťan nedaleko Bechyně po onom velkém shromáždění 22. července 1419 napořád a pravidelně v určité dni scházel, již nahoře jsme podotkli; však brzy počaly se takové tábory slaviti na jednom přívrší u Velkého Hlasiva nedaleko Mladé Vožice, a dáno tomu přívrší jméno Beránek, potom na Bradle u Kamenice pod Lípou, na některém návrší nazvaném Bzí hora někde v Budějovicku, také u Plzně a přičiněním kněze Ambrože z Hradce nad Labem na hůrce nad městečkem Třebechovici v Hradecku, které dáno jméno Oreb.

Vyjednávání s králem Sigmundem. Královna Žofie. Pan Čeněk z Wartenberka.

1419.

Král Sigmunt nalézal se při Václavově smrti v Budíně v Uhřích stroje se k válce proti Turkům. Tu mnozí pánové a rytíři čeští k němu jako o závod přijížděli, oznamujíce mu, co se v Čechách děje, a poroučejíce se jemu do přízně jeho. Všickni zemští a dvorští úřadové, královští purkhrabové a města královská posílali k němu, žádajíce od něho, jakožto od nástupce trůnu Českého, naučení, kterak se mají chovati. Sigmunt nevěděl, má-li se do Čech obrátiti anebo na Turka jíti. Rozhodl se k tomu druhému, neboť nevážil si v Čechách, své vlasti, tehdáž jiného, leda Kutnohorského stříbra. Vzkázal tedy do Čech, že ovdovělá královna Žofie až do jeho příchodu do království má býti vladařkou, a všickni zemští a dvorští úředníci, purkhrabové a veškeré obyvatelstvo že jí mají býti poslušni. Aby pak sama nebyla, přikázal, aby nejpřednější pánové zemští byli jí radní a pomocní skládajíce radu vladařskou, v jejížto čelo postavil pana Čeňka z Wartenberka, nejvyššího purkhrabí. Chtěje pak král Sigmunt pana Čeňka utvrditi v oddanosti a k sobě tím více připoutati, poslal mu řád zlatého draka. To bylo tenkrát něco nového; král Sigmunt právě nedávno ten řád byl založil, a jen 24 rytířův křesťanských mělo se jím honositi, a královy rovně a jako za strýce jeho se považovati. Potom poručil Sigmunt královně Žofii všecky poklady po Václavovi v Čechách zděděné a všecky důchody zemské, aby měla v čas potřeby, čím by si proti buřičům v zemi pomáhati mohla. Konečně všecky od nebožtíka krále Václava ustanovené úředníky v jejich úřadech potvrdil, a mysle, že takto záležitosti české spořádal, proti Turkům dále se strojil.

Královna Žofie po Václavově smrti na Pražském hradě osedla, a nejvyšší pan purkhrabí, Čeněk z Wartenberka, hned všem stavům království Českého obecný sněm zemský do Prahy položil. Na tomto sněmě uradili se stavové, pod jakými výminkami by nového krále do země chtěli přijmouti. Hlavně jim šlo o to, aby Čechům dokonalá svoboda v náboženství byla pojištěna; žádali tedy, aby král Sigmunt dal svobodu zákonu Božímu a slovu jeho, a zvláště o přijímání těla božího a krve boží všemu lidu křesťanskému; aby hanění a kacéřování pod obojích zakázáno bylo pod vypovězením ze země; aby zjednáno bylo u papeže zastavení klateb a povolení kalicha, neb aspoň odložení a odvolání té věci až do budoucího koncilia; aby žádný kněz více na světský úřad v zemi dosazován nebýval; aby kněží světským zbožím, platy a lidmi nevládli, ale toliko od světských lidí aby měli potřebu svou podle zákona božího; aby svatokupectví páchané skrze taxy ve dvoře arcibiskupském a jinde po kostelích navždy zastaveno bylo; papežské bully a listy aby v zemi teprv tehdáž se dopouštěly a moc měly, kdyžby král se svou radou k tomu svolil; aby ani světští ani duchovní lidé před cizí soudy ven ze země pohnáváni nebyli; aby se zrušily nově zamyšlené přísahy a závazky při svěcení na kněžství; aby studentům svobodné mistrování zase propuštěno bylo; kacéřování mistra Jana Husi a mistra Jeronyma aby pro zastavení svárův mezi lidmi v celé zemi přísně se zapovědělo a t. d. — To byly žádosti týkající se náboženství; mírnější byly žádosti v ohledu na politickou vládu v Čechách: král totiž měl staré práva a svobody království Českého potvrditi a hájiti, poklady zemské po králi Václavovi pozůstalé neutráceti, leč s radou panskou a to jen na zemské dobré a počestné, odúmrtí aby nebral, kromě kdežby již nebylo nižádného příbuzného podle staročeského práva, nepořádné taxy při deskách zemských aby zrušil, cizozemcův aby v nižádné úřady ani světské ani duchovní nedopouštěl, a zvláště aby po městech Němci nebyli posazováni na úřad, kdež by Čechové mohli a uměli vlásti, a aby soudové a žaloby v jazyku českém po Čechách se dály, a Čechové aby první hlasy všude po království a po městech měli a t. d. — K těmto článkům přidali Pražané ještě některé zvláštní články, totiž: aby královská milost nezpomínala zlým těch věcí, které se před krátkým časem v městě staly od obce; aby pochválil a

potvrdil všech nařízení a nálezův vydaných od konšelův Pražských pro pokoj země a města po smrti krále Václava, pokud nejsou na ujmu královè cti a jeho právu; hampejsové v městě aby trpěni nebyli a t. d.

Že všecky tyto články a výminky králi Sigmuntovi po chuti nebyly, dá se z toho souditi, že na ně písemné odpovědi, jak se zdá, ani nedal, nýbrž že jen asi v ten smysl odpověděl, že zamýšlí panování své zříditi a vésti po příkladu svého otce, císaře Karla, slavné a svaté paměti. To byla ovšem velmi neurčitá a vyhýbavá odpověď, kterou by se i v pokojných časích nikdo nebyl spokojil. Šlo tedy nové poselství české za ním do Uher, aby naň naléhalo, aby zvláště co do církevních věcí určitější sliby dal, a zdá se, že i sama královna Žofie v tom ohledu při něm se přimlouvala. Na to dal král Sigmunt takovou odpověď, řka: „Až do Čech přijdeme, což bohda brzo se stane, poradíme se o ty věci a míníme je vážiti s biskupy, praeláty, mistry, knížaty, pány i s městy, a to což řádného bude podle rady a naučení, při tom je ráčíme milostivě ostaviti.“ I tato odpověď ukazovala k tomu, že Sigmunt žádostem českých stavů vyhověti nemíní, a že se to vše pokojně neskončí. Politické články byl by Sigmunt snad chtěl všecky vyplniti, avšak co do církevních věcí měl pevný úmysl, že jakožto vrchní ochránce církve naskrze k ničemu nesvolí, co by na ujmu bylo její moci a vzácnosti v Čechách tehdáž tak lehce vážené. Tím však se Sigmunt před Čechy chytře tajil, a proto také nyní ještě z ostra naproti nim nevystupoval.

Čechové pak ovšem nevěděli, že Sigmunt hotov jest, prospěch církve nad svůj vlastní hájiti, a z té příčiny nesmýšleli všickni stejně, jak se k němu mají chovati. Katolíci byli ovšem rozhodně na jeho straně; kališníci čili mírní Husité byli by se rádi s ním smluvili, doufajíce v možnost, žeby jim vyplnění skromných jejich žádostí v církevním ohledu u apoštolské stolice ovšem mohl vymoci; strana lidu však, nedlouho potom Táborská nazvaná, nechtěla ničeho o Sigmuntovi slyšeti, majíc jej za nepřítele národu Českého, a dosti brzo objevily se u ní snahy takové, aby Čechové a Moravané dokonce žádného krále neměli, jakousi republiku čili v náboženském smyslu boží obec mezi sebou zřídili a všechny rozdíly stavův zrušili.

Valná hromada lidu u Kostelce na Křížkách. 1419 29. září.

Strana lidu čili potomních Táborův, kteří se od katolictví nejvíce byli odštěpili, mající svou hlavní sílu v lidu selském a v obyvatelích valného počtu měst královských, zavdala svými hromadami první příčinu k vypuknutí všeobecného vzbouření v zemi. Dne 17. září 1419 slavena jest taková hromada na Bzí hoře, a tu z ponuknutí předních horlitelův a strůjcův tohoto nového spůsobu poutí vydáno jest psané provolání ke všem věrným Čechům, v kterém stálo, že se lid schází k jednotě božské o svobodu zákona božího, spasitelný prospěch a počestné dobré všeho království; aby úrazové, zjevná pohoršení a rozdílové byli staveni a kaženi s pomocí pána Boha, krále, pánův, rytířův a panoší, i vší obce křesťanské, — že se tudy oznamuje a každému věrnému Čechu u vědomí dává, kterak ve čtrnácti dnech, 30. září, veliká všeobecná hromada sejde se na výšinách „u Křížkův“, čtyry hodiny od Prahy na cestě k Benešovu ležících, ku které, kdož může, nechť se dostaví. Již byla touha po takovém putování na hory v celé zemi České i na Moravě u lidu obecného tak silná a neodolatelná, že mnohý hospodář i s rodinou dům a hospodářství na vždy opouštěl, aby se k „bratřím“ připojil.

Po všech veřejných cestách táhli tito poutníci, i nepomáhalo nic, že jim netolik královští úředníci, nýbrž i sami husitští pánové všechny možné překážky v cestu kladli a je zdržovati chtěli — poutníci obcházeli místa, kterými jim průchodu dáno nebylo. Mysl jejich opanovala horoucí touha jako nějaká duševní nemoc, tak že toho příčinu tehdejší hvězdáři v jistém postavení planety Hladoletu spatřovali, které prý na lidi působí, pudíc je k putování a k pozdvižení proti vrchnosti.

Valná hromada na úlehlinách u Křížkův zatím o den dřív se sešla, nežli oznámena byla; shlukly se tu nepřehledné davy lidstva ze všech končin země, zvláště však přihrnuli se tam Pražané pěšky i na vozích u velikém množství. Václav Koranda, farář Plzeňský, jenž město své učinil byl na čas útočištěm všech, kteří odjinud pro své opovážlivé novoty byli stíháni, postavil se s oltářní svátostí v rukou v čelo velikého processí mužských a ženských, táhnoucího od Plzně na Křížky, ačkoliv s mnohými překážkami na cestě zápasiti musel. Sami Rokycanští, jsouce velmi horliví proti Plzeňským, nepustili jich skrze město své, a vyjdouce proti

nim ve zbrani na nějakou vinici, přinutili je, že museli Rokycany obejíti. Nicméně i toto processí v pravý čas ku Křížkům dorazilo.

U Křížkův dělo se pak, jak obyčejně: kněží v několika skupeních kázali o sjednání průchodu slovu božímu, jiní večeři Páně pod obojí rozdávali. Kazatelové napomínali národ, aby milovali se mezi sebou a pomáhali sobě vespolek, i aby zmužile stáli při poznané pravdě, nenávidějíce lsti a úskokův Antikristových, jimiž on prý za posledních dní celý svět svedl a o spasení duše připravil. Mysli celého shromáždění byly pokojné, rozjímáním a ponaučováním ztráven jest celý den, žádné výtržnosti, žádného pohoršení nebylo. Pošlapalo se osení jednoho chudého člověka tu vedle úlehlin, i ob-

Valná hromada lidu u Kostelce na Křížkách 29. září 1419.

jížděl hned jeden panoše, jménem Záviše, na koni po shromáždění, napomínaje lid, aby tomu sedlákovi škodu vynahradili, a sebrav drahně peněz dal je tomu sedlákovi. Dříve pak, nežli se shromáždění rozcházeti počalo, oznamovali kněží, aby se všickni zase sešli na den Přenešení sv. Ludmily, to jest 10. listopadu 1419, do samé Prahy k valné hromadě, i vystoupil kněz **Koranda** učiniv napomenutí k lidu řka: „Bratří! věztež, žeť jest vinice zakvetla, ale kozlové chtí ji snísti; to jsou nepřátelé pravdy, lidé, kteří od krále Sigmunta žold berou a věrným bratřím násilím chtí brániti a jim překážeti; protož nechoďtež více s holemi ale se zbraní!“ Stalo se pak toto vyzvání k ozbrojené schůzi do Prahy patrně z návodu **Mikuláše z Husi**, který především chtěl Prahu vytrhnouti z moci vlády královské.

Větší část shromážděných z venkova umínili si, že své Pražské bratří a sestry domů doprovodí. I zdvihlo se všecko s polí u Křížkův a valili se zástupové poutníkův na noc do Prahy. Když šli přes Vyšehrad, kdež byla královská posádka a kdež ještě větší počet milcův někdy krále Václava přebýval, nikdo jim toho přechodu nebránil; pak se po Novém a Starém městě rozproudili zaplavivše brzy všecky ulice a trhy. Pražané je vítali nesčíslnými pochodněmi a slavným zvoněním po celém městě.

Druhého dne, 30. září, vykázáno těm, kdo byli venkovští, obydlí větším dílem v klášteře u sv. Ambrože, a obce Pražské častovaly je po několik dní. A tu ti venkovští počali Pražským pomáhati v boření a kazení obrazův, svatých ostatkův a církevních nádob v kostelích a klášteřích Pražských, vyhlašujíce je za zbytečné a za dílo Antikristovo. Nad jiné zle toho zkusil tenkrát farní kostel u sv. Michala na Starém městě Pražském, ačkoliv tam byl farářem mistr Křišťan z Prachatic, starý někdy Husův přítel a příznivec. Veliké části Pražanův, zvláště na Starém městě, takové počínání se ovšem nelibilo, a konšelé Pražští za purkmistrování Jana Plzeňského viděli toho potřebu, aby s královnou Žofií na hradě Pražském a s některými praelaty, pány, rytíři, městy a obcemi v Čechách v ozbrojenou jednotu vstoupili, a to, jak se v listině pravilo, „pro zjednání svobody slovu božímu, pro hájení cti české, i pro odvrácení potupy kacířské na národ Český křivě uvalované.“ To se stalo již dne 6. října 1419; konšelé hledali patrně v té jednotě prostředek, jak by se Praha dobrým spůsobem nemilých hostů mohla zbaviti; zemská vláda pak doufala, že tím snáze zbouření se lidu zamezí.

Lid venkovský se sice z Prahy zase vytratil, nicméně loupení a pustošení klášterův a kostelův nepřestalo ještě. Dne 18. října přihnal se lid ku klášteru Slovanskému, jehož opat, kněz Pavel řečený Medvěd, v čele shromážděných mnichův slovanských naproti bouřlivému houfu z kláštera vyšel a důraznou řečí lid napomínal, aby ušetřili kláštera od slavného otce vlasti k zvelebení národu, pro slávu jména slovanského založeného. Lid poněkud se usmířil a přestal na pobrání skvostného nářadí ze chrámu; opat však, chtěl-li svůj a svých bratří život zachovati, musel dolehajícímu naň lidu večeři Páně pod obojí spůsobou podávati. Po čase pak slovanští mnichové z toho kláštera se vytratili, v němž následkem toho slovanské služby Boží přestaly, a toliko opatové zůstali, jsouce pod obojí a toliko jako faráři.

Mikuláš z Husi a Jan Žižka připravují lid Český k válce.

1419.

Když se s jedné strany vláda královny Žofie a mírní Husité kojili marnou nadějí, že se jim podaří, opatrným shovíváním, prostředkováním a smlouváním pokoj zachovati a všecky strany usmířiti: předvídali dva mužové již dávno, že k urovnání sporu, do kterého Český národ s církví a světskou mocí vběhl, nepomůže nic než válka, a proto se také již po delší čas k nevyhnutelnému boji na život a na smrt připravovali, obmýšlejíce prostředky, jimiž by odporníky a nepřátele mocí zbraně mohli přemoci. To byli Mikuláš z Pístného, purkhrabí královského hradu Husi u Winterberka, a rytíř Jan Žižka z Trocnova, dvořan někdy krále Václava. Napřed musel pokud možná všechen národ o nevyhnutelnosti takového boje přesvědčen a velikým nadšením povznešen býti, a měl se hned v umělém vedení zbraně cvičiti. O to první postaral se Mikuláš z Husi častými hromadami lidu na horách, jimiž horlivost husitská byla již dosti napnuta; spousty lidu, scházející se v těchto hromadách, neznaly již, kromě písma svatého, žádné jiné vůle nad sebou, a byly hotovy, kamkoliv jíti a všecko učiniti, co by jim vykladači vůle boží byli přikázali. Nyní nezbývalo nic, nežli tyto špatné sice ozbrojené ač dosti schopné zástupy lidu v umění válečném vycvičiti tak, aby s vojskem i nejlépe zřízeným s prospěchem v boj se mohli pouštěti. Kněz Václav Koranda na poslední hromadě u Křížkův již jim na to poukázal, aby nechodili více s poutnickou holí ale s mečem v ruce, že jim nutno bude, podstoupiti boj s nepřátely co den u větším množství proti nim se chystajícími, aby tedy na 10. listopadu k velké hromadě do Prahy přišli již se zbraní. Aby však nutnost zbraně také výrokem ze svatého písma dokázána byla, obrátili se Mikuláš z Husi a Jan Žižka především k universitě Pražské, aby podle písma vyřkla, sluší-li brannou mocí válčiti pro svobodu slova božího? a zdali toho Kristus nezapověděl, když Petrovi meč do pošvy schovati přikázal? Obadva výše řečení mužové dobře věděli, že jestliže universita vyřkne, že boj mocí zbraně pro svobodu slova božího slušný jest, všickni Husité jako zákon Boží to přijmou a žádných rozpakův a pochybností v tom míti nebudou. Učení mistři a bohoslovci měli o té otázce dlouhé a učené dišputace, a to na čem se usnesli, zformuloval mistr Jakoubek ze Stříbra a ve spis uvedl.

Nález university zněl pak v ten smysl: „Vejíti v boj mocí zbraně jest jenom tehdáž dovoleno, kdyžby nastala nejvyšší potřeba zachování života. Byla by to nekřesťanská věc, kdyby se mělo rozšiřovati slovo boží mečem v rukou; pravý křesťan má přemáhati protivníka svého trpčlivostí a obraceti jej láskou a poučováním: kdyby však nepřítel ukrutný chtěl věrné křesťany hrubým násilím vyhladiti, a jiného prostředku nebylo, jímž by mohli chráněni a zachováni býti, pak bojování mečem pro obranu vyznavačův pravdy nejen dovoleno jest, ale i nařizuje se." Konec toho nálezu byl právě takový, jakž ho Mikuláš z Husi a Žižka potřebovali; neboť aby se měla hned válka počíti, k tomu neměli dosud ani chuti ani dosti moci, avšak o tom dobře věděli, že nepřátelé se velmi chystají, a že co nejdřív na ně zbrojnou rukou dorazí. Na okamžení nejvyšší potřeby chtěli se tedy připraviti. Pan Mikuláš z Husi to všechno hnutí národu Českého svou rukou řídiv chladně a bystře o všem tom přemýšlel, jak by se ta válka připraviti a vésti měla, aby v ní Čechové zvítěziti mohli. Věděl však napřed, že je nepřátelé jejich předčiti budou v nekonečné síle; proto také především k tomu prohlédal, aby Čechové v té válce ne tak silou jako válečným uměním palmy vítězství dosáhli.

K dokázaní toho však nebyl nikdo způsobilejší, nežli starý jeho přítel Žižka, muž, jakého ještě nikdy nebylo, který co výtečný válečník nejen výborně se znal ve věcech vojenských, ale též měl dary vůdcovské po všecky věky převzácné, uměje vyšším duchem přezvídati všecky náhody v boji a užívati jednoduchých a snadných prostředkův ku každé potřebě. V tom snad nikdy neměl sobě rovného. Posavadní způsob válčení byl ještě velmi jednoduchý a nedokonalý; bojovníci zdvihali na sobě těžkou zbroj železnou, a v boji tlumném, bez určitého pořádku hlavně silou svého ramene a svým množstvím hleděli nepřítele potříti. Proti takovým vojskům tehdejším, která se skládala z pánův, rytířův, jich panoší, manův a pacholkův, a ostatně válce dosti zvykla byla, neměl Žižka koho do pole postaviti leda měšťáky a řemeslníky a nezřízené houfy sedlákův, u kterých nenalézal kromě síly tělesné, kromě vozův a selských cepův, nic než velikou horlivost a neobmezenou oddanost. Na to ovšem, žeby ho pánové a šlechta podporovali, předně nepočítal, a tudy na to pomýšlel, kterak by z oněch lidí zřídil vojsko k boji zdatné, kterým by vítěziti mohl. Nemůžeme o tom pochybovati, že v té příčině s Mikulášem z Husi a s jinými muži ve věcech válečných zkušenými radu bral, a tak stalo se, že smyslil zvláštní způsob umění válečného, kterýmž učiněn jest počátek přechodu ze starodávného způsobu válčení k novějšímu válečnému umění. Znaje se ve válečných obyčejích a zásadách starých Římanův spojil je s nejnovějšími tehdáž pokroky a prospěchy, které zvláště vycházely z užívání prachu střelného. Střílelo se tehdáž již dosti zhusta z pušek velkých a těžkých, avšak neobratných a tedy méně prospěšných, užívalo se již i menší ruční zbraně střelné, ale vždy ještě velmi nejapné. Žižka z hrubé střelby sestavil sobě první pohybné batterie spojiv je s vozovou hradbou starých Římanův. Na vozy pak velkou váhu kladl, učil je chrániti visutými s obou stran prkny, spojovati je mezi sebou řetězy a cvičiti se v umělých s nimi obratech; cepy sedlákův, s nimiž ruka jejich nejobratněji zacházeti uměla, učil pobíjeti železnými ostny, a všecky druhy bojovníkův učil pohybovati se v určitých obratech, tak že v pravý čas k pouhému pokynutí vůdcovu když měli na nepřítele doraziti dorazili, když měli couvati couvali, když měli harcovati čili porůznu bojovati anebo zase v zavřený šik se stavěti, hbitě a obratně to hned vykonati uměli; též pohybování, otvírání a zavírání vozového táboru podle pravidel učil konati, a hle — tento vozový tábor ba i ten cep husitský naplňoval neodolatelným strachem srdce obrněného rytíře, a nejhrdější a nejchvástavější vojska v Evropě dávala se před nimi na útěk! Žižka zjednal bojovníkům svým převahu a důraz vojska pravidelně zřízeného a vedeného naproti nepřátelům četnějším, také lépe ozbrojeným, ale valem a jako bez ladu a skladu do boje se ženoucím.

První krvavá srážka Husitův s vojskem strany královy u Radíče nedaleko Knína.

1419 4. listopadu.

Královna Žofie zakusila zatím mnoho strachu doslýchajíc o tom, k čemu se lid připravuje, a dostávajíc častá napomínání skrze posly od krále Sigmunta, aby všemi prostředky pokoj v zemi udržeti hleděla. Musela tedy válečnou moc sbírati, aby každému zmatku neb rozbroji důrazně mohla brániti. V tom se jí netoliko katoličtí pánové a města ale i husitsky smýšlející pánové, šlechticové a Pražané mírné strany ku pomoci propůjčili, neboť i jim na

zachování pokoje v zemi záleželo. Husitští i katoličtí pánové báli se mimo to stejnou měrou těch velkých shlukův lidu selského na horách, že z podnětů náboženských snadno mohli se obrátiti k nebezpečným předsevzetím poddaných proti vrchnostem; všickni také doufali, že mírnou cestou dosáhnou vyplnění tužeb svých.

Učinivše již nahoře zmíněný zápis zbrojné jednoty dne 6. října, zavázali se všickni vespolek, pomáhati královně proti každému, kdoby na ni chtěl mocí sahati aneb pokoj v zemi rušiti. Královna nemajíc ještě dosti na tom, přijala mimo to veliké množství oděncův, zvláště Němcův, v řádnou službu svou, a vyplácejíc jim žold z bohatých pokladnic po nebožtikovi králi Václavovi pozůstalých zřídila tím spůsobem první stálé vojsko v Čechách. Nejvyšší purkhrabí, pan Čeněk z Wartenberka, rozložil je posádkou po královském hradě Pražském, v klášteře Strahovském, v klášteře u sv.

Mikuláš z Husi a Jan Žižka z Trocnova. (Str. 99).

Tomáše na Malé straně, v Saském domě a v arcibiskupském dvoře u mostu; předmostí na Malé straně pak dal novými sruby ještě lépe opatřiti, veda toho všeho správu sám pomocí dvou katolických pánův, Viléma z Hasenburka a Jana Chudoby z Wartenberka a z Ralska. Na venkově po krajích též několik šlechticův na žold do řádné služby bylo přijato, a všem královským purkhrabům jest přísný rozkaz dán, aby nikde více nedopouštěli shromažďování se lidu, a zvláště aby překáželi každému, kdoby se ke dni 10. listopadu do Prahy bráti chtěl.

Pražský lid obecný vida taková opatření, jaká se na Malé straně, ve hradě a také po venkově dějí, počal se velice jitřiti; kněz Jan z Želiva u Panny Marie Sněžné nad jiné se snažil, rozkvašení jeho množiti, tak že Novoměštští o tom mezi sebou radu brali, kterak by nějakým smělým skutkem hrozící nebezpečenství od

sebe odvrátiti mohli. I stekli dne 25. října 1419 Vyšehrad, královskou posádku z něho vytiskli a hrad svým lidem obsadili. Že se to tak rychle a z nenadání státi mohlo, toho příčinou byli snad sami někdejší dvořané a služebníci nebožtíka krále Václava posud na Vyšehradě přebývající, a Husitům přející, mezi nimi zvláště Jan Žižka z Trocnova, který jak se zdá, nyní teprv zjevně k Novoměstským se přidal a u vedení jejich branné moci se uvázal.

Tak blížil se den shromáždění na 10. listopadu do Prahy rozepsaného. Na mnohých stranách zamezili skutečně purkhrabové a královská vojska každé rocení se lidu, tak že do Prahy jíti nemohl. Ne tak se jim dařilo

První krvavá srážka Husitův s královským vojskem u Radiče nedaleko Knína 4. listopadu 1419. (Str. 102.)

v jižních Čechách; již přitáhl Mikuláš z Husi, veda četný zástup lidu od hory Tábor z Bechyňska, muže i s ženami, s sebou do Prahy; Plzeňští, Klatovští, Domažličtí a Sušičtí umluvivše se skrze listy a tajné posly všichni již na den Všech Svatých, 1. listopadu, v Žinkovech ozbrojeni se sešli, odkud pak v nemalé síle dále ku Praze táhli. Zástupy jejich po cestě čím blíž ku Praze, tím více novými poutníky se rozmnožovaly, tak že jich konečně do čtyr tisíc bylo. Druhého dne došli na noc do Březnice, třetího dne do Knína. Také jeden korouhevní pán se k nim připojil, totiž několikráte již připomenutý Břeněk Švihovský z Riesenberka, potom dva rytíři, Chval a Kunaš z Machovic, každý se svou čeledí.

Bylo však mnohem více korouhví lidu městského.

Zároveň zdvihli se také ze Sezimova Ústí nad Lužnicí ozbrojení poutníci, a ku Praze táhli, majíce o tom vědomost, že po druhé straně Vltavy jdou poutníci prvé řečení. Tento druhý zástup, kterýž jen asi 300 osob, mužův a žen, počítal, vypravil k těm v Kníně 4. listopadu posly s prosbou, zdali by se s nimi kde na cestě nemohli sejíti, aby spolu do Prahy šli a jeli, proto že jim samým těžko bude projeti, že jest jim na cestách všude silně od královských zasazeno. I poslali Knínští naproti nim na pěti vozích lidu branného. Však než ti k Ústským dojeli, meškajíce se převozem přes řeku Vltavu u Živhoště, zaskočilo Ústské někde mezi Jablonnou a Radíčem již vojsko královské, majíc pana Petra Konopištského ze Šternberka za vůdce. Počítalo asi 1300 dobře ozbrojených jezdcův, jakož se skládalo z čeledi samého pana Petra, potom pana Jana Ptáčka z Pirkšteina na Ratajích, Jana z Chotěmic na Vlašimi, Albrechta z Koldic, Václava z Donína, Jana Michalce z Michalovic, konečně z německých žoldnéřův Kutnohorských. Lidé branní od Knína Ústským na pomoc poslaní, popojevše as půl míle od řeky Vltavy, spatřili menší pěší zástup Ústských, a proti němu druhý velmi veliký houf jízdných, dobře oděných a ozbrojených s mnohými praporci. To když uzřeli, počali se rozpakovati, co by měli činiti. Poslali do Knína, aby všechna moc poutníkův tam zůstalá hned sem ku pomoci přispěla, a sami před se dále jeli. Pan Petr Konopištský nechtěl, aby oba zástupové poutníkův se spojili, a tudyž kázal vojsku svému, aby udeřilo na Ústské. Ústští postavili se na nějakém přivrší, avšak královští rozrazili je tak, že veškerý houf jezdcův skrze ně proskočil a mnoho Ústských na místě zabitých a raněných leželo. Jen něco přes sto Ústských proskočilo ku Knínským, ku pomoci přicházejícím, kteřížto vyhlídnuvše sobě zištné místo na nějakém vrchu počali sobě zídku dělati ze suchého kamení, aby jízdní tak brzo k nim nemohli. Pan Petr Konopištský, zajav 96 Ústských, počal potom i s Knínskými rokovati, aby se dali na milost, nechtějí-li, by se jim též jako Ústským stalo. Avšak královští ještě rokujíce uzřeli náhle, že již nové korouhve poutníkův od Knína svým ku pomoci pospíchají. Petr Konopištský nechtěl se jich dočkati, i kázav svým jezdcům, aby se obrátili, s nimi a s zajatými rychle odtud pryč ke Kutné Hoře ujížděl. Hlavní zástup Knínských dospěv až na bojiště, napojené, jak pravili, krví prvních mučenníkův, položili se tu, a přes noc tu zůstali. Nazejtří kněží mše svaté sloužili a poutníci ubité přátely s žalostí a velkou pobožností pochovali; potom se ku Praze hnuli. A jakkoliv na cestách a na brodech všude jim silně bylo založeno, však pod Jílovým v noci přes řeku Sázavu se přepravili, a třetího dne, 6. listopadu, s celou mocí svou okolo samého Nového hradu u Kunratic, na němž královna Žofie právě té chvíle byla, ku Praze táhli.

Útok na Malou stranu Pražskou.

1419 4. listopadu.

V Praze mezi tím již velká věc se stala. Zpráva o nebezpečí, ježto poutníkům blíž Knína hrozilo, dostala se hned téhož dne, 4. listopadu, do Prahy. Tu hned kněz Ambrož, farář z Hradce nad Labem, od královny Žofie odtamtud vypovězený, a nyní do Prahy přišlý, s druhými kněžími celou Staroměstskou a Novoměstskou obec pobouřil. V okamžení, bylo to asi ve tři hodiny odpoledne, zvonilo se v obou městech velikými zvony na poplach; ve všech čtvrtích města, na všech náměstích a trzích sbírali se ozbrojení zástupové, chtějíce bratřím v nesnázi ku pomoci spěchati.

Tu vystoupili Mikuláš z Husi a Jan Žižka pravíce, že bližší potřeba volá, a vedli nanejvýš rozdrážděný a bojechtivý lid k útoku na Malou stranu, aby sehnali aspoň z předmostí královskou posádku, která odtud Starému městu stále hrozila. Tak počal se boj na mostě, královské posádky střílely z děl ze Saského domu a z blízkého arcibiskupského dvora a zároveň i s královského hradu, a Praha ponejprv otřásala se hřímáním z děl. Boj byl velmi tuhý, na obou stranách množství lidí padlo, však pod večer sklonilo se vítězství k Pražanům; vedravše se fortnou mezi Lázní a Saským domem, ač ne beze ztráty, do Menšího města, bojovali na ulicích, až pak královští, když se boj do večera protáhl, opustivše dům Saský, dvůr arcibiskupský. klášter u sv. Tomáše a jiná stanoviště ve městě, na útěk se dali a na královském hradě útočiště hledali. Při tom zanechali mnoho koní, odění a jiných věcí, které Pražanům upadly za kořisť. Tu jedni z Pražan hnali se hned útokem na hrad, a byli by málem i do něho se dostali, druzí loupili po domích protivníkův, a po mostě i po vodě kořisti na Staré a Nové město odnášeli. Střelba s hradu otřásala městem napořád, zvonění na poplach na

všech věžích města ustavičně děsným zvukem ozývalo se, mnoho domů na Malé straně hořelo, v jiných bylo bojováno, vražděno a drancováno; byla to noc velikého zarmoucení a úzkosti, nářku a bědování, tak že královna Žofie náramným leknutím prchla z hradu Pražského o půl noci v průvodu Oldřicha z Rosenberka, a útočiště na Novém hradě u Kunratic hledala. Panu Čeňku z Wartenberka zas stěží podařilo se, hrad zachovati. Když však po půlnoci lid Pražský poznenáhlu se ztrácel, navracuje se na Staré a Nové město k odpočinutí, tak že jen málo jich zůstalo na Malé straně, aby předmostí, Saský dům, arcibiskupský dvůr a klášter sv. Tomáše obsadili; tu královští asi ve 4 hodiny k ránu z nenadání s hradu sešli, z Malostranské radnice, která mezi kostely sv. Mikuláše a sv. Václava u prostřed rynku stávala, všecky tam nalezené poklady vybrali, městské knihy odnesli a pak navracujíce se nazpět na hrad radnici zapálili, tak že bez pomoci shořela i s krámci a jinými domky tu prostřed rynku stojícími.

Vítězný výsledek toho dne a noci přičítali Pražané vůbec opatrnému vedení Žižkovu, a tu Žižka vzat jest od lidu na slovo.

Avšak boji tak počatému nebyl ještě konec. Druhého dne, v neděli 5. listopadu, teprv po obědě sebraly se obce Starého a Nového města Pražského ve zbrani a podruhé na Malou stranu táhly, aby zahnaly královské, kteří některou část města ve své moci podrželi. Opět bojovalo se v ulicích a nejvíce na rynku, poněvadž hořejší jeho část od královských osazena byla. S jedné i druhé strany něco lidu padlo. Konečně královští ustoupili, ale zapálili za sebou školu Svatomikulášskou blíž kostela sv. Václava a mnoho domů pod samým hradem královským, aby při opětném útoku na hrad povstalcům neposkytovaly úkrytu. Také zjímali a s sebou odvedli některý počet Malostranských měšťanův, kteří se přidrželi strany povstalé. Za to obořil se lid Pražský na arcibiskupský dvůr, pobral v něm, kde co bylo, a rozličné části skvostných jeho stavení pobořil a rozházel.

Dne 6. listopadu, právě když ozbrojení zástupové poutníkův od Knína do Prahy přišli, a Pražané je s velkou radostí přivítali a u sebe přijali, došli do Prahy listové od 35 pánův českých, asi od sta rytířův a od královských měst Kutné Hory, Čáslavi, Kouřimi a Kolína, kteří všickni Pražanům pro jich vzbouření válku opovídali. Vojenská jejich moc se ku Praze sbírala, a posádka na královském hradě se tím každodenně množila, tak že Pražané na ten čas od útoku na hrad upustiti museli, a jen k obraně Malé Strany sruby proti hradu udělali, a zvláště v Saském domě se upevňovali, kterýž byl jako klíčem k mostu. Také po ulicích a při východech z náměstí sloupy zaráželi a průchody řetězy zatáhli.

Brzo celé okolí Pražské naplnilo se vojsky strany královské; nedávali do města potrav voziti, vybíjeli a drancovali tvrze a dvory Pražských měšťanův a jiné mnohé škody páchali.

Toho se ulekli zámožnější měšťané; konšelé a starší jali se lid konejšiti a dne 9. listopadu 1419 zjednali stání zbraně s obou stran, počavše dělati námluvy k pokoji. Tak uzavřeno jest konečně dne 13. listopadu příměří, které až do svatého Jiří příštího roku mělo trvati. Královna Žofie a pánové zemští zavázali se, že budou hájiti svobodu v náboženství, zvláště co do přijímání pod obojí v celé zemi; Pražané zas k tomu svolili a zavázali se, že dalšímu plenění a boření kostelův, klášterův, obrazův a jiných ozdob kostelních přítrž učiní, a že Novoměštští Vyšehradu zase královské moci postoupí. Která strana by těch výminek nesplnila, k placení pokuty 50.000 kop grošův Pražských se zavázala.

Takovému příměří Žižka i jiní horlivci zvláště venkovští nechtěli dopustiti, předvídajíce ztrátu prospěchův ledva nabytých. Ve hněvu nadělali venkovští mnoho škody v domích, ve kterých ubytováni byli, a naloupivše se opět na Malé straně opustili Prahu. I Žižka opustil s Mikulášem z Husi a s panem Břeňkem Švihovským Prahu a obrátil se do Plzně, kdež jiné zbrojiště k obraně proti královským doufal zříditi.

Staroměštští podrželi Saský dům v moci své, kterýž k jejich obci mimo to již od několika let náležel, Novoměštští zas svou posádku z Vyšehradu vzavše královským ho postoupili.

Kutnohorské šachty.

1419.

Palacký praví, že co po tomto příměří následovalo, bylo v nejedné příčině ještě horší nežli zjevná válka sama; neboť jakmile jednou mezi stranami prolita krev, hned domnívala se každá z nich, že právo má, mstíti se nad druhou. Nyní však mnohem hůř toho zakusili Husité. Jakmile do Čech zprávy docházeti počaly, že král Sigmunt s velkým vojskem z Uher do země táhnouti se strojí, tu hned katolíkům srdce rostlo, a hojní poslové od krále Sigmunta ještě více je k tomu pobádali, aby neposlušné kacíře

trestali. Pražským Němcům, kteří z města neutekli, bylo toho času ovšem úzko, jejich síla byla zlomena, jako v jiných několika městech královských; ještě v jiných však byli Němci v ustavičné péči, cítíce se mezi zjitřenými Čechy v menšině. Toliko v Kutné Hoře provozovali Němci ještě moc a panování své, a ti spoléhajíce se na brzký příchod krále Sigmunta ukázali se býti nejúhlavnějšími a nejzuřivějšími nepřátely všech Čechův husitského smýšlení. Město jejich rudnictvím květoucí a po Praze největší a nejbohatší, závodilo s Prahou a žárlivé bylo na ni, a proto také čím více Praha stávala se husitskou, tím větší horlivost pro zachování staré víry ukazovali Horníci. Tito Horníci ozdobili již v minulém století město

Útok Pražanův na Malou stranu Pražskou 4. listopadu 1419. (Str. 103).

své velebnými gotickými chrámy sv. Jakuba a Panny Marie na Náměti, a pustili se již do stavby chrámu sv. Barbory, kterýž ovšem teprv po nich Čechové tak nádherně, jakž podnes stojí, dostavěli. Za zloupení kostelův a pobořeni klášterův v Praze mstili se nyní Horníci spůsobem ohavným a nelidským: kdekoliv nějakého Čecha strany husitské dopadnouti mohli, toho, nechtěl-li se odpřisáhnouti víry své, bez okolkův usmrtiti dali. Pálili je, stínali je, všelijak jinak je mučili a hlavně do hlubokých šachet za živa je házeli. Když pan Petr Konopištský ze Šternberka 96 u Radíče zajatých poutníkův od Sezimova Ústí do Kutné Hory přivedl, tu je

Horníci vesměs do šachet uvrhli. Byli to jedni z jejich prvních obětí. Nejvyšším mincmistrem na Horách Kutných byl tehdáž rytíř Mikuláš Divůček z Jemniště, Husův někdy osobní přítel a nyní nejlítější protivník Husitův; on s Horníky, s řečeným Petrem Konopištským a s biskupem Janem Železným, Olomouckým, umluvil se na zkázu Husitův. Horníci za každého husitského Čecha platili po jedné, za kněze po pěti kopách grošův Pražských, a tak pro takový hříšný peníz chasa hornická a městská sem tam po všech koutech zvláště Táborníky, to jest lidi, kteří na horách se scházeli, vytloukala, a kde kterého popadla, hned s ním k Hoře pospíchala a k právu ho dodávala. Tak drželi Horníci na mnoha místech v zemi České pravé honby na lidi, a katové měli tolik práce, že často je to přemáhalo, a oni služby se odpírali. Všickni zajatí byli vesměs, někteří po stětí hlavy, někteří za živa, do rozličných šachet okolo kostelíčka sv. Martina před Kouřimskou branou vmetáni, nejvíce do šachty Gdule, Kukle, Martina, Starých a Mladých Kocourů, jakž těm šachtám říkali, přezdívajíce jim mimo to Tábor, těšívajíce tím jmenem úsměšně táboruchtivé Husity, a ukazujíce jim ten hrob hluboký. Při čemž to znamenati sluší, že když Horníci mnoho jich zajali, aby se s každým zvlášť nepárali, mnoho jich jednoho k druhému přivázali, a prvnímu veliký kámen na krk zavésíce, do šachty jej vstrčili, kterýžto za sebou všecky ostatní stáhl, a tak všickni až na dno šachty dopadli. V Kouřimi byl farář, mistr Jan Chodek, který se svými kaplany také k husitství se příklonil. Bezpochyby sami měšťané Kouřimští, namnoze také Němci, Horníkům to oznámili; a tito vpadše ještě v tomto měsíci listopadu do Kouřimi, řečeného mistra Chodka, jeho kaplany, pak některé konšely a starší obecní zajali, spoutané do Hory odvedli, vězením opatřili, a po několika nedělích také všecky je za živa do šachet vmetali. Za krátký čas utratili Horníci tím spůsobem 1600 lidí, a do třetího roku, pokud je nezkrotili Pražané, do půl šesta tisíce.

Ukrutné stíhání kněží a světských lidí pod obojí dálo se však také na jiných stranách země České, jmenovitě v Plzeňsku, kdež pan Bohuslav ze Švamberka, pán na Krasikově, byl neunavený v pronásledování Husitův. Rytíř Racek z Janovic, pán hradu Riesenberka, spojil se s některými bavorskými rytíři proti královskému městu Klatovům, jehož měšťané, vytloukše Němce a mnichy z města, k husitské straně se byli přivinuli. Racek, pleně v listopadu městské zboží, zajal Klatovského kněze Jana Nákvasu, kterýž osadníkům v okolních vesnicích, zvláště pak nemocným svátost večeře Páně pod obojí podával. Toho vězně rytíř Racek těm Bavorákům, kteří tu s ním byli, jako v náhradu za poskytnutou pomoc daroval, a ti knězi Nákvasovi obě ruce probodavše, ranami provaz provlekli, a tím provazem ku stromu jej přivázavše teprv potom ukrutně upálili s velikou slavností. Takové vymstívání se Němcův nad Čechy zvláště hluboký dojem činilo na cit všeho lidu Českého.

Král Sigmunt v Brně.

1419 konec prosince.

Král Sigmunt nepořídiv mnoho na svém tažení proti Turkům, přijel konečně 15. prosince 1419 velmi chvatně, jakž měl v obyčeji, do Brna, i svolával tam české a moravské pány, rytíře a města na sněm. Potom se zase do Uher vrátil, a přijal tam hned u hranic ve Skalici dne 24. prosince svou manželku Barboru Celskou na milost po více než půlletém zavržení pro domnělou nevěrnost. Do Brna zatím přijeli královna Žofie, vládařka, potom papežský legát Ferdinand, biskup Lucký, mnozí knížata a biskupové, čeští i moravští páni a rytíři, poslové z měst královských a purkhrabové hradův královských u velmi hojném počtu. Pak se sem vrátil zase král Sigmunt se svou manželkou a skvostným uherským průvodem.

Královna Žofie složila tu v Brně úřad svůj vládařský, jejž byla za čtyry měsíce bez velké útěchy a s nemalými starostmi vedla, a od té chvíle zůstávala již při dvoře svaka svého, krále Sigmunta, až do smrti své, která ji r. 1425 dne 26. září zastihla.

Král Sigmunt musel se o jinou prozatímní vládu v Čechách postarati, nežli sám do země přijel, odevzdav ji třem pánům společně, totiž nejvyššímu purkhrabí Čeňkovi z Wartenberka, podkomořímu Václavovi z Dubé na Leštně a nejvyššímu hofmistru Jindřichovi z Elsterberka, Němci z Foitlandu, v západních Čechách osedlému. Že pak Sigmunt z opatrnosti se nevyjádřil, kterak o rozdávání pod obojí smýšlí, jakožto o věci, která se teprv společným uzavřením církve rozhodnouti měla, nezdráhali se stavové čeští vesměs, tedy i ti, kteří pod obojí přijímali, složiti jemu slib poddanosti a věrnosti, ačkoliv v Brně pro přítomnost husitských českých stavů interdikt ohlášen,

a všechny služby Boží zastaveny byly. Pražané vypravili zvláště hojné a vzácné posly na přivítání krále Sigmunta do Brna, a tito poslové vjíždějíce dne 27. prosince s trubači a jinak s velkou nádherou a slávou do města, nemalé podívání a podivení netoliko obyvatelům městským ale i králi Sigmuntovi a celému jeho dvoru spůsobili. A když se uhostili v hospodách sobě ukázaných, tu beze všeho ostýchání od kněží husitských s nimi do Brna přišlých večeři Páně pod obojí spůsobou přijímali. Po dvou dnech, 29. prosince, král Sigmunt je před sebe pustil, a oni tu před ním dle obyčeje poklekše od obcí Pražských pozdravení učinili, za krále a dědičného pána jej přijímali, a za to prosili, aby jim to, co se v Praze bylo stalo, milostivě prominouti ráčil. Král Sigmunt maje čelo zamračené, nechal je nad obyčej dlouho klečeti; konečně se na ně osupil slovy tvrdými a hanlivými, a nežli je od sebe propustil, dal jim přísný rozkaz, aby na důkaz svého poslušenství dali v Praze bez odkladu odstraniti všecky po smrti krále Václava po ulicích postavené sloupy a řetězy, též aby dali zbořiti všecky proti hradu Pražskému vystavěné sruby a ohražení, potom aby nedopouštěli mnichům a jeptiškám až do jeho příjezdu do Prahy ani nejmenšího příkoří činiti; — jen pod tou výminkou že jim bude králem milostivým. Poslové tyto rozkazy pokorně přijavše 2. ledna 1420 zas do Prahy se navrátili.

Ze všeho toho zdálo se, že v celých Čechách, kromě snad měst Plzně, Písku a Králové Hradce, nikde již znamenitého odporu proti králi Sigmuntovi nebude. On si však počínal ještě důrazněji: všecky k husitství náchylné úředníky zemské a purkhrabí hradův královských ssadil, a starověrné katolíky na jejich místa jmenoval. To se stalo zejmena také Janu Sádlovi ze Smilkova, pánu na hradě Kostelci nad Sázavou, a purkhrabímu na Karlšteině. Byl to přední milec krále Václava v posledních jeh létech, a nyní musel purkhrabství na Karlšteině a opatrovnictví všech na tom hradě chovaných pokladů postoupiti statečnému rytíři Zdeslavovi Tluksovi z Buřenic. Potom odeslal král Sigmunt přísné rozkazy ke všem královským městům a úřadům, aby se varovali všeho viklefství, aby stavili všecky neřády a rozbroje proti svaté římské církvi, aby odbojným městům Plzni, Písku a Hradci Králové nebyli radni ani pomocni, aby více nedopouštěli lidu scházeti se na horách a tak zvaných táborech, nýbrž aby všecky neposlušné bez milosrdenství trestali.

Pražané slyšíce, kterak se Sigmunt k jejich poslům zachoval a kterak vůbec přísně vystupuje a sobě počíná, netroufali si, ve zjevný odpor proti němu se postaviti, a hned 4. ledna 1420 všecky sloupy a řetězy z ulic dali do radnice odnesti, všecky sruby a ohražení proti hradu Pražskému udělané pobořiti, a v celém městě bylo jménem královým a konšelským provoláno, aby všickni světští a duchovní, kteří před Husity z města byli utekli, svobodně se navrátili, a nikdo více aby se neopovážil pod nejpřísnější pokutou, jim křivdu činiti, jmenovitě na kněží a mnichy na ulici pokřikovati a je pronásledovati. I vrátili se tedy kanovníci, faráři, jiní kněží a mnichové, též měšťané a kupci, nejvíce Němci; velikou radost z této změny majíce doufali, že od těch zatracených kacířův brzy osvobozeni budou, smích si z nich dělali, rukama tleskajíce křičeli: „Již tito kacířští Husité a Viklefisté za své vezmou a pojdou!“, a jakou pomstu by nad nimi provedli mezi sebou ukládali. Obyvatelům pod obojí na nějaký čas teskno bylo, a plni pečlivosti do budoucnosti hleděli.

Kterak Husité upadli v chiliastické blouznění.

1420.

Slovo chiliasmus, pocházející z řeckého slova chilias, to jest tisíc, znamená bludné učení o tisícileté říši pozemské, v kteréž by Kristus sám kraloval a spravedlivým připravil odpočinek ode všeho zlého a hojnost všelikerých rozkoší. Měla tato říše nastoupiti na konci všech věcí zemských, a jistá znamení měla její příchod oznámiti. Již mnozí z prvních křesťanův, jsouce od světské moci Římské krutě pronásledováni, v příchod takové Kristovy tisícileté říše věřili. Nyní i Husitům, když se jim zle vedlo, něco takového zdáti se počalo. Horliví Husité, nechtíce na žadný spůsob od své víry pustiti, uvažovali nebezpečí, kteréž tuto dobu jim hrozilo. Veškerá světská moc v zemi proti nim se obrátila a v Kutné Hoře pohlcovaly šachty bez přestání vždy víc a více nešťastných obětí. Každému vidělo se, že má nastati boj krvavý, kterýž by přestal pouze zahlazením národu Českého. Pánové a šlechta ani nemyslili na odpor, a zmalátnělost Pražských měšťanův, kteří se pouhými hrozbami ustrašiti dali, nedodávala ostatnímu národu ani naděje ani smělosti. Že pak Sigmunt po sněmu Brněnském netáhl hned do Čech, nýbrž dříve do Vratislavi se obrátil, aby tam s německými knížaty sněmoval; zdála

se síla jeho z daleka hrozící jako děsný mrak proti Husitům se stahující, a jim záhubu nesoucí, jímžby se snad nebyli tak děsili, kdyby ho byli zblízka viděli. Tu viděli rozhodní Husité spásu svou jenom ve zbrani a v rázném činu, druzí, a to veliká zpousta lidu, která více obrazotvorností vládla nežli rozumem, počali rozjímati a chiliastická zdání míti. Jakožto pilní čtenáři bible vyčítali z ní předpovědění prorokův a evangelia sv. Matouše, podle nichž domnívali se poznávati znamení, předcházející tisíciletou říši Kristovu a konec světa. Již tu bylo bojování a pronásledování, již se očekávalo povstávání národu proti národu, království proti království, Čechové již byli v nenávisti u všech národů pro víru svou, mezi nimi samými učinily se již strany, které měly pohoršení mezi sebou, i zrazovaly a nenáviděly se vespolek; ohavnost spuštění od Daniele proroka předpověděnou, dávno již viděli, ana stojí na místě svatém, již byli povstali falešní proroci, činíce divy a zázraky veliké, a konečně nastalo věrným věřícím dle zdání jejich, takové soužení, jakého prý od počátku světa nebylo. Podlé těchto znamení domýšleli se tito blouznivci, že spatří brzo syna člověka přicházejícího na oblacích nebeských s mocí a slávou velikou. Nevycházelo to ovšem ze samého lidu obecného, nýbrž od kněží, kteří v tom prospěch viděli, právě v tomto okamžení takové blouznění zbuditi a k jistým účelům je obrátiti. Jeden z hlavních původců toho byl však mladý kněz Martin Houska z Moravy, a veliký počet lidu byl tím získán straně výstřední. Pravilo se lidu, že onen konec věkův, kdežto všecko zlé na zemi vypleněno býti má, již jest ve dveřích; že minul čas milosti a slitování, a že nastal čas pomsty; trest spravedlivý že zachvátí každého, kdokoli neuteče se rychle k horám; obydlí hříšných a pokrytcův že jako Sodoma zahynou, a i Praha že jako nový Babylon ohněm nebeským pohlcena bude; jen v pěti městech, totiž Plzni, Klatovech, Žatci, Lounech a Slaném, že spravedliví najdou ochranu a spasení; však že i oni povinni jsou, pilně přičiniti se, aby všecko zlé na zemi vyhlazeno bylo; potom že Kristus, stoupiv ve vší slávě své opět s nebe, založí na zemi novou říši pravdy a spravedlivosti, ve kteréžto již nebude pána ni parobka, ni hříchu ani bolesti, aniž pak zákonův jiných, nežli zákonové živého ducha svobody; ti pak, kteří potom ještě přebudou, navráceni jsouce do stavu rájské nevinnosti, že nebudou již cítiti potřeb ani strastí tělesných, aniž že jim svátostí církevních potřebí bude ku posvěcení svému, a co toho více bylo. Jmenování pěti měst, kdeby měli všichni útočiště hledati, pocházelo patrně z dobrého důvodu a návodu. Divno jenom, že se mezi nimi také Písek a Hradec Králové nejmenovaly. Sprostí měšťané a sedláci ve všech krajích českých a moravských prodávali u velikém množství domy a statky své, a pospíšivše sobě i s ženami a dětmi ke jmenovaným horám, to jest městům, skládali peníze své do rukou kněží, jako někdy první křesťané k nohoum apoštolův. To uvedlo hned na počátku skutkem jakýsi spůsob obecného a společného jmění, z kterého později v Táboře pravý komunismus se vyvinul. Z chiliastického blouznění však Husité dříve, nežli dvě léta minula, zase vystřízlivěli, a sekta Adamitův, která v něm setrvala, upadši potom v šílenství a mrzkost, od samých Táborův vyhlazena jest, jakž na svém místě povědíno bude.

Žižka v Plzni.

Od listopadu 1419 do března 1420.

Mezi tím shromáždil Jan Žižka v Plzni okolo sebe muže k činu odhodlané, kteří ovšem blouzněním lidu mýliti se nedávajíce nikoli od nějakých zázrakův božích nýbrž od rázného jednání spásu očekávali. Všickni k Žižkovi co hrdinnému vůdci zraky své obraceli, ač byl pouhý panoše ani jměním ani vzácností, ani úřadem ani pokrevenstvím nevynikající: on pouhou mocí ducha i vůle své všecky muže okolo sebe ovládal, a i vzácní pánové a rytíři strany jeho samoděk jemu se podrobovali. Nechtěje uznati příměří proti vůli jeho od Pražan se stranou královny Žofie zavřené, doufal Žižka tuto v Plzni zříditi zbrojiště, o které by se při dalším podnikání opírati mohl. Plzeň bylo první mezi městy, kde podle předpovědění dobří lidé útočiště před záhubou zlého světa měli najíti. Oni tudíž Plzeň ve svém blouznění sluncem nazvali a houfně ze všech stran tam putovali podrobujíce se rozkazům Žižkovým.

Plzeň byla již tenkráte město lidnaté a pevné; u prostřed náměstí velikého stával také již tehdy nynější vysoký chrám sv. Bartoloměje a při něm komenda německých rytířův. Avšak Žižka spojiv tu všechnu svou brannou moc, všecky katolíky z města vyhnal, městské hradby opraviti a kde co chybělo doplniti dal, a hlavně návodem Václava Korandy, kterýž tu byl nejpřednějším mezi husitskými kněžími, kázal na předměstích všecky kostelíčky, domy a dvory obořiti a v samém městě kláštery již dříve vyhnaných Minoritův a Dominikánův zka-

ziti. Královna Žofie, pokud ještě v Praze byla vládařkou země, nadarmo Žižku k tomu měla, aby se ku příměří připojil; on stále takové nabídnutí odmítaje všechnu péči svou k tomu obrátil, jak by své bojovníky, kteří se vespolek „bratří" nazývali, ve válečném umění vycvičil, a z nich sobě řádné vojsko spořádal. Z vyšších stavů připomínají se pan Břeněk Švihovský z Riesenberka, potom rytíři Jan Valkún z Adlar a Chval Řepický z Machovic, kteří tu v Plzni při něm byli.

Co Žižka v Plzni, to Mikuláš z Husi nedaleko na Zelené Hoře, totiž silné zbrojiště husitské, způsobiti chtěl. Nazval tu horu biblickým jménem Olivetská hora, a drahně lidu zbrojného tu okolo sebe stáhl.

Mezi katolickými pány, kteří hned s počátku rozhodně všemu husitskému hnutí se opírali, byl v těchto stranách nejpřednější pan Bohuslav ze Švamberka seděním na hradě Krasikově čili Švamberce, kterýž obdržev zásilku hojných peněz od krále Sigmunta silně se byl ozbrojil, a také bez odkladu proti Žižkovi a Mikulášovi z Husi válku počal, nechtě jim času dopřáti, až by se v Plzni a na Zelené Hoře mohli utvrditi. Počaly se tedy malé šarvátky již v listopadu 1419 v okolí Plzně a Zelené Hory, strana straně hleděla co nejvíce škody způsobiti, což k ničemu jinému nevedlo, než toliko k žalostnému spustošeni celé krajiny. Žižka hleděl především královské posádky z okolních tvrzí a hradů sehnati, aby jemu z blízka nemohly škoditi; a tak dne 2. prosince vytrhl z Plzně k tvrzi Nekměři maje lidu do tří set pěšího a sedm vozův podle svého výmyslu jak se zdá již v Plzni zřízených, na kterých se vezly polní hadice většího druhu, totiž polní střelby, kterýmiž se šestnácti a osmiliberní železné koule střílely k proražení a poboření zdí, hradeb a náspů. Tu se naň v poli pan Bohuslav ze Švamberka v čele více než dvou tisíc královského vojska, jízdných a pěších, obořil, mysle, že ho valem potře. Žižka svými vozy uměle se ohradiv, houf jezdcův proti němu vyslaný od vozův odrazil, a mnoho královských pobiv a škod jim nadělav na útěk je obrátil. Zahynul v tom boji Hynek z Nekměře, kterýž na královské straně bojoval, a Žižka maje potom cestu volnou, v noci na to, kamž byl zamyslil, dále táhl, a tu noc ještě tři královské posádky zničil. Za to však pan Bohuslav ze Švamberka proti Zelené Hoře obrátil se, a Mikuláše z Husi s ní sehnal. Mikuláš z Husi objevil se brzy potom na novém Táboře. Královského vojska u Plzně mezi tím vždy více přibývalo, a konečně vyslán jest z Prahy pan Václav z Dubé, podkomoří královský, s nemalou silou, aby zmáhání se moci Žižkovy zastavil a té válce konec učinil, a tak pan Václav z Dubé Žižku v Plzni obléhati počal.

Zkáza Sezimova Ústí a počátek města Tabora.

1420 v únoru.

Mezi tím přihodilo se v poledních Čechách něco, co k pravému vyvinutí války husitské největší podnět dalo. Město Sezimovo Ústí nad Lužnicí náleželo, jak jsme již výše podotkli, rodu pánův z Ústí, kteří byli větví Vítkovicův, avšak tak velice se rozrodili, že celé jejich původní panství rozděleno bylo mezi četné dědice. Jeden z nich byl Jan z Ústí, zemřelý roku 1414; ten se zmohl tak, že byl netoliko pánem na Kamenici, ale také koupí a smlouvami všecky díly bratří a strýcův svých získal, a r. 1413 také mistru Janu Husovi na Kozím Hrádku útočiště poskytl. Jeho vdova, paní Anna z Mochova, byla potom v létech 1414—1417 jedna z nejhorlivějších Husitek, jakž také na svém místě položeno bylo. Nyní roku 1420 byl pánem na Sezimově Ústí pana Jana mladší bratr, Oldřich z Ústí, snad co poručník dětí po svém bratru. Ten byl horlivý katolík. Však jsme již výše položili, kterak v Ústí nejsmělejší novotáři u víře vedle kališníkův a katolíkův útočiště nalezli, jaké hádky se tam o náboženství vedly, a kterak podle rozkazu krále Václava pan Oldřich již 16. dubna 1419 nejvýstřednější kněží husitské odtud vyhnal, tak že oni potom lid na hory Tábory svolávati se jali. Byl tam také klášter Dominikánův, asi před sto léty založený, a tito mniši měli tu nyní velmi krušné postavení, ač se jich pan Oldřich z Ústí přičinlivě ujímal. Rozhořčenost a rozdvojení obyvatelův pro náboženství dostoupilo nyní nejvyššího stupně, a pan Oldřich maje snad naději v brzký příchod krále Sigmunta do země a v konec všech rozbrojů, všecky po husitsku smýšlející obyvatele z toho svého města Ústí vypověděl a násilím vyhnal.

Avšak mladý jeho synovec Prokop z Ústí, mladší syn někdy pana Jana, po otci i po matce horlivý Husita, smyslil sobě, pomocí své strany panství svého po otci se zmocniti, zosnovav k tomu cíli spiknutí. Jistý Hromádka, bývalý zvonař, potom dva husitští kněží, Vaníček a Jan Bydlínský, sebrali k jeho ruce mnoho lidu selského, a kryli se s ním o masopustě po několik dní a nocí v le-

sích, až pak v noci po masopustním úterku na popelečnou středu, 21. února 1420, po půlnoci k městu postoupili, když obyvatelé právě po tancích a masopustních hodech ve hlubokém spaní pohříženi byli. Ve srozumění s přátely ve městě je očekávajícími vešli bez nesnází do města, všecky katolíky a mnichy v klášteře přepadli a koho mohli zjímali. Mniši museli uteci a pan Oldřich z Ústí uskočiv, na své blízké tvrzi Sedlci se ukryl. Od té chvíle přibývalo v Ústí obyvatelstva husitského den jak den, Hromádkovi však, jakožto vůdci a nejdůmyslnější hlavě v Ústí brzy se v něm znelíbilo, neboť leželo v nížině při řece neposkytujíc tím samým ani pevnosti ani bezpečnosti. Za to však líbilo se mu staré Hradiště, nedaleko odtud k západu nad Lužnicí ležící, kde král Přemysl Otakar II. město vystavěl, jež r. 1268

Bitva u Sudoměři 25. března 1420. (Str. 110.)

od pana Sezimy z Ústí bylo zkaženo. Toto nyní opuštěné město Hradiště náleželo té doby staršímu bratru Prokopovu, panu Janovi z Ústí, který na pozůstalém hradě toho města, kterému nyní Kotnov říkají, sídlel, a nedávno staré zdi městské opraviti dal. I vyšed si tam Hromádka s lidem svým, opanoval to místo po krátkém dobývání k rukoum mladého pána Prokopa z Ústí. Ležíc na vysokém ostroze na pravém břehu Lužnice, a jsouc odevšad hlubokým údolím obklíčeno a toliko na východní straně okřídlím zšíří několika kroků s další krajinou spojeno, hodilo se výborně za pevnost, kterou bylo snadno nedobytnou učiniti. I dal o tom Hromádka zprávu do Plzně Žižkovi, kterýžto uváživ důležitost věci té, vzká-

zal, aby se tam jenom osadili a také bez meškání rytíře Chvala Řepického z Machovic s dostatečnou silou vycvičených, statných bojovníkův z Plzně tam vypravil, aby té nové osadě potřebné ochrany poskytnul. Stěhovali se tedy obyvatelé Ústští do tohoto Hradiště, a tak založena byla na místě tohoto zašlého města nová hora Tábor, a to co stálé shromáždiště a zbrojiště bratří Táborských. Říkalo se této pevnosti Hradiště hory Tábor, a pan Prokop z Ústí a z Kamenice zván jest sice po některý čas pánem města: on však stav se sám jako jiní bratrem v této nové obci, ztratil se brzy z řeči a paměti lidské docela.

Ztráta Plzně a Písku. Bitva u Sudoměři. Žižka na Táboře.

1420 konec března.

Postavení Žižkovo stávalo se v Plzni zatím každodenně povážlivějším: za jedno oslabil své zbrojné síly odesláním rytíře Chvala Řepického s částí vojska na Tábor; za druhé zmáhalo se naopak vojsko královské vedením pana Václava z Dubé každodenně co do počtu a síly, a Plzeň byla od něho silně sevřena; za třetí bylo znamenati, že měšťanům Plzeňským přítomnost tolika lidí výstředních a výtržných ve vojště Žižkově počíná býti obtížna, a že měšťané tuto svou nechuť k Husitům vždy patrněji na jevo dávají. Z toho všeho přesvědčil se Žižka, že mu nebude možno, aby udělal z Plzně své hlavní zbrojiště a aby se v něm navždy udržel. Přišli k němu někteří pánové Pražští, aby smluvili příměří mezi ním a panem Václavem z Dubé, a Žižka uvolil se, slyšeti je. Učiněna jest smlouva, že Žižka se všemi, kteří by s ním jíti chtěli, město Plzeň pod tou výminkou opustí, že městu Plzni svoboda kalicha čili přijímání pod obojí pojištěna zůstane, a pak jestliže jemu a všem tuto v Plzni při něm jsoucím bratřím a sestrám s dětmi volný a bezpečný průchod odtud na nový Tábor popřán bude. Pánové zavázali se, pod pokutou tyto výminky mu držeti, a tak Žižka okolo 20. března 1420 se vším svým lidem Plzeň opustil, a pan Václav z Dubé v město se uvázal. Královští smluvených výminek však Žižkovi nezdrževše, předně Plzeň v moc katolických obyvatelův vydali, kteří tudyž ku svým domům a statkům se navrátivše, v krátce všechny Husity z města vypudili, a od těch dob co nejhorlivější protivníci Husitův v čele všech městských obcí v Čechách prosluli.

Toho času, když Žižka z Plzně vytáhl, upadl také Písek v moc vojska královského, a to byla rána pro Husity dosti citlivá; neboť tu Matěj Louda z Chlumčan, hejtman táborníkův husitských, obecnou pokladnu choval, kterou ode všeho lidu táborského k opatrování a řízení měl sobě svěřenu. Kterak se to stalo, ovšem již nelze udati, ale vůdcové toho královského vojska byli pánové Petr Konopištský ze Šternberka a Mikuláš Divůček z Jemniště. Dobyvše Písku chtěli k Plzni táhnouti, aby pomáhali Žižku obléhati. Nyní však uslyševše, že Žižka Plzeň již opustil a se svými ke Štěkni v Pracheňsku táhne, umínili si, doraziti naň. Opodál za Žižkou táhl pak také pan Jindřich z Hradce, mistr řádu sv. Jana v Strakonicích, (povídá se, že také pan Bohuslav ze Švamberka, Hanuš z Kolovrat a Jan Městecký z Opočna.) Všechno vojsko královské počítalo tudyž přes pět tisíc jezdcův, a bylo všecko výbornou zbrojí oděno, tak že je lid železné páuy nazýval a dlouho ještě pod tím jménem v paměti měl. Naproti tomu Žižka více čtyr set lidí svých neměl při sobě, a to i s sestrami i s pračaty, to jest, dětmi, které z pračatek kameny házely, potom bojovných vozův dvanáct a jízdných koní devět. Z předních mužův byli tu při něm pan Břeněk Švihovský z Riesenberka se svou korouhví, rytíř Jan Valkoun z Adlar, kněží Václav Korauda a Markold. Proti této hrstce měli královští tak velkou převahu, že nikdo o jejich vítězství pochybovati nemohl; sami pak se chvástali, že kdyby jich ničím nebili jedno koňmi tlačili, tehdy je na koňská kopyta rozeberou. V takových okolnostech nemohl sobě Žižka přáti, aby se s nimi v boji setkal; proto přepravil se dne 25. března 1420 na den Zvěstování Panny Marie, rychle přes řeku Otavu, protáhl ves Sudoměř a tak rychle pospíchal, že se to podobalo útěku. Za ním hnali se jako mračna houfové královští, a s druhé strany řeky táhl pan Jindřich z Hradce, s mnohými houfy z Plzeňska. Tu poznal Žižka, že dále táhnouti nemůže pro množství nepřátel, vyhlídl si bystrým okem místo zištné u rybníka, kterýž slúl „Škaredý“, ač byl právě bez vody, a tu s vozy ke hrazi přiraziv, tak se jimi otočil, že jezdci královští majíce k němu hnáti útokem, s koní slézti musili. Žižka prý tu kázal ženám, aby roušky, závoje a zástěry na pole vůkol porozházely, a když pak nastal boj nad míru krutý a krvavý, tu jezdcové železní zapletše se ostruhami do těch pláten a závojův, dříve cepy Husitův umláceni k zemi klesali, nežli si nohy

své vyplesti mohli. Odpoledne bitva začala, i až do tmy trvala; zahynul tu mezi mnohými bratřími pan Břeněk Švihovský z Riesenburka a na Dolanech, kterého Táboři pak velmi litovali a dlouho o něm vzpomínali, a jiných asi 30 bratří Táborův octnulo se v zajetí: avšak mnohem větší ztrátu utrpěli královští; celé bojiště pokryto bylo pobitými jezdci, a když náhle noc nastala, tu pro tmu nevěděl kdo koho bíti. Sám pan Jindřich z Hradce, Strakonický mistr, byl v palec u nohy poraněn, že potom od té rány chřadl a do roka umřel. Královští nemohouce malého Žižkova tábora dobyti, byli konečně přinuceni, s velkou škodou na různo odtáhnouti, i vedli své zajaté s sebou, jež pan Mikeš Divůček z Jemniště na Kutnou Horu do šachet chtěl dodati. Žižka opanovav bojiště, zůstal tu přes noc. Druhého dne, 26. března, odevzdal na úsvitě své raněné blízkým vesničanům k ošetřování, a sešikovav své vozy, které celé zůstaly, táhl toho dne až ke hradu Újezdci nad Vltavou pod městem Týnem, původnímu někdy sídlu rodu nynějších hrabat Kouniců. Tu dorazila k němu posila od bratří na novém Táboře dožádaná, která potom na Tábor jej uvedla. Celá nova osada na Táboře vysula se vstříc hrdinskému vůdci, a uvítavší ho s velikou ctí a s plesáním u sebe přijala. Mrtvola padlého pána Břeňka Švihovského, svatého mučenníka pravdy, jakž jej nazývali, byla s velikou ctí pochována.

Žižka spatřiv položení Hradiště hory Tábor shledal je býti výborné; také hned všeliká opatření pro lepší pevnost toho místa učiniti nařídil. Nedlouho po jeho příjezdu na Tábor zřízena jest opravdivá vláda v této nové vojenské osadě, i zvoleni jsou čtyři rytíři za starší obce čili hejtmany, Žižka, Mikuláš z Husi, Chval Řepický a Zbyněk z Buchova. Ti pak měli plnou moc v obci, a všickni, kteří se ku straně Táborův přiznávali, měli jejich rozkazův býti poslušni. Jeden z prvních rozkazův jejich byl, aby všichni ještě v Sezimově Ústí pozůstalí obyvatelé i s ženami a dětmi na Tábor převedeni, a město jejich pobořeno a spáleno bylo. I bylo tedy dne 30. března, v sobotu před květnou nedělí Ústí na všech stranách zapáleno a zbořeno, tak že od té chvíle pusté zůstalo.

Na tom místě, kde toto město Ústí stávalo, počali si teprvé v nynějším století lidé nové domky stavěti, a tato nová osada dostala v jistém ohledu vhodné jméno Starý Tábor, ač za některý čas lidé ji Svatošovem zváti chtěli.

Usedlí lidé rozdělili městiště na Táboře mezi sebou a stavěli si kobky a boudy pro první potřebu, bojovníci po delší čas i pod plátěnými stany na Táboře ležení své měli; a kdežkoliv se kdo usadil, tam po čase teprv dům ze dříví neb z lepenice sobě vystavěl, což se ovšem bez ohledu na souměrnost ulic dělo. Proto má Tábor podnes ještě množství malých, krátkých a úzkých uliček. U prostřed necháno prostranné náměstí, na kterém válečné stroje a zásoby byly rozestaveny, a při kterém také po čase kostel vystavěn byl, tolikéž dřevěný a jednoduchý beze všech uměleckých okras, kterých kněží Táborští vyhlásili za zbytečné a hříšné, tak že později kardinal Eneáš Sylvius potupně jej vesnickou stodolou nazýval.

Pan Oldřich z Ústí, nepřítel Táborův, uzavřel se, jak podotknuto, po svém vypuzení z Ústí s udatnými bojovníky na své tvrzi Sedlci. Však nyní hned po zboření Ústí dobyli Táboři té tvrze útokem, a pana Oldřicha svými cepy do smrti umlátivše, tělo jeho do ohně uvrhli. Celá posádka byla bez milosti pobita, pokladové tam nalezení na hromadu snešeni a spáleni, a konečně sama tvrz až do základu pobořena jest; šest přednějších bojovníkův z posádky té tvrze Táboři na živě nechali, řkouce k nim, že kdo z nich svůj život zachovati chce, nechť ostatní své soudruhy v souboji přemůže a jim hlavy srazí. I vystoupiv jeden, jménem Pinta, chopil se meče, soudruhům svým hlavy srazil a potom k Táborům se přidal.

Stávala ta tvrz asi někde na místě velikého dvora, nyní obci Táborské náležitého, nedaleko tak řečeného Starého Tábora. Tak se stalo mnoha jiným sousedům nového Tábora, kteří jemu nepřáli.

Mezi tím Žižka netratě času vytrhl hned 5. dubna v noci na veliký pátek z Tábora, a vpadl před úsvitem do Mladé Ožice čili Vožice, jak se nyní říká, pobořil tiše plaňky, jimiž městečko oplaňkováno bylo, a obořil se na ty „železné pány“, kteří po bitvě u Sudoměře, v počtu asi 2000 mužův, pod správou mincmistra Mikše Divůčka z Jemniště tam se byli rozhostili. Táboři učinivše náhlý pokřik, zapálili městečko, ty železné pány, kteří rychle na hrad uteci nemohli, všecky buďto pobili aneb zjímali, a velmi mnoho kořistí nabrali. Hradu nedobýval Žižka, nýbrž smlouval se o vyměnění zajatých za vězně z bitvy Sudoměřské, kteří již do Kutné Hory odvedeni byli. Tím spůsobem zachoval život třidcíti svým lidem, na které již ¦Kutnohorští katové čekali, avšak největší cenu měly pro něho koně a odění zde dobytá, jelikož si mohl nyní také jízdu, jakž

jí potřeboval, zříditi, a své válečné prostředky rozmnožiti a doplniti. A tu hned na Táboře jezdcův sobě nadělal, a kteréhož podobného pacholka viděl, na toho dal odění a pod něj kůň, i vycvičil ho k jízdě a k boji. Tu Táboři počali teprv také na koních jezditi; Žižka pak od té doby teprv měl již vlastní vojsko, malé sice, ale úplné, pravidelně zřízené a každodenním cvičením uměle vzdělané, kterýmž již čeliti mohl bez ostýchání každé sebe větší nepřátelské moci.

Příjezd Žižkův do nového Tábora, po 26. březnu 1420. (Str. 111.)

Král Sigmunt ve Vratislavi. Ohlášení křížové války proti Čechům.

1420 od 5. ledna do dubna.

Král Sigmunt odebral se hned po novém roce z Brna do Vratislavi, kamž položil sjezd knížat říšských, a zůstával tam téměř tři měsíce, od 5. ledna do počátku dubna 1420. Následovali ho tam čelnější pánové čeští a moravští, Čeněk z Wartenberka, Oldřich z Rosenberka, Aleš ze Šternberka, Hynek Krušina z Lichtenburka, Hynek z Waldšteina, Jan Městecký z Opočna, Oldřich Vavák ze Hradce a Jindřich Berka z Dubé; mimo to byli tam při něm Jindřich z Lipé, nejvyšší hofmistr, Albrecht z Koldic, nej-

vyšší mistr komory, Jindřich Lefl z Lažan, nyní hejtman Vratislavký, syn jeho Hynce, Mikuláš z Lobkovic, nejvyšší písař český, a Jan Sádlo ze Smilkova na Kostelci nad Sázavou, bývalý purkhrabí Karlšteinský, všecko to pánové a úředníci dílem katolíci dílem pod obojí.

Ve Vratislavi měl král Sigmunt mnohá důležitá jednání, rozhněval si na sebe krále Polského Vladislava Jagajlu, a ještě více jeho bratrance Vitolda, velkého knížete Litevského, pro své strannictví k Německému řádu v Prusích; hlavně však zaměstnávaly jej přípravy proti Čechům u víře výtržným. Měltě vlastně již z Brna přímo do Čech jíti a v otcovský trůn se uvázati, neboť téměř celé Čechy již ho byly za krále a pána svého uznaly. On však podle všeho, co se v Čechách od 4. listopadu 1419 bylo zběhlo, poznával, že mu bez prolití krve nebude lze, zemi tuto obsaditi, zvláště nebude-li moci vyhověti výmince, aby svobodnému požívání kalicha nepřekážel. K mocnému opanování země neměl však dostatečného vojska při sobě, a proto z opatrnosti svůj příchod až na jaro odložil, až by s neodolatelnou mocí proti odpůrcům svým v zemi mohl se postaviti, a je od nerovného boje, jak doufal, odstrašiti. Proto vyjednával především s papežem Martinem V., aby mu desátek z duchovních statkův několikera zemí povolil, potom aby všeobecné křižácké tažení proti Čechům vyhlásil. Sám pak z vlastní moci uložil znamenitou daň na všecky kostely, kláštery a královská města v Čechách.

Mezi tím dály se v samé Vratislavi ukrutné výstupy; král Sigmunt dal 26 obecních starších Vratislavských veřejně stíti, a přijel tam v ty časy za svými záležitostmi Jan Krása od Věnečkův, znamenitý měšťan a kupec Nového města Pražského, kterýž v husitské horlivosti své jednání sboru Kostnického veřejně pohanil, odsouzení Jana Husi a Jeronyma Pražského za nespravedlivé vyhlásil a přijímání pod obojí zastával. Byl jat a před soud kněžský postaven, a že odvolati nechtěl, byl za kacíře vyhlášen, a dne 15. března 1420 k rozkazu krále Sigmunta koňmi po ulicích vláčen a konečně na hranici upálen.

Dva dni později 17. března přišla do Vratislavi bulla papežská, dne 1. března ve Florencii vydaná, ve kteréž křižácká válka vyhlášena, a veškeré křesťanstvo „k vykořenění Viklefistův, Husitův a jiných kacířův" do boje bylo voláno. Tuto bullu ihned papežský legat Ferdinand, biskup Lucký (z Italie) tuto při Sigmuntovi ve Vratislavi se nacházející, velmi slavně u přítomnosti arcibiskupův, biskupův a praelatův, též knížat říšských a slezských a cizích vyslancův mnohých četl, i počala se bez odkladu v opisech roznášeti odtud po všech zemích blízkých i dalekých. Král Sigmunt také hned na všech tuto ve Vratislavi přítomných knížatech a stavích říše Německé žádal, aby se chystali jemu pomáhati jak sluší a patří při vypleňování všeliké zloby kacířské v Čechách. Čeští páni a rytíři ve Vratislavi vidouce co se děje, a kterak se jméno české vyhlášením války křížové tupí a hanobí, jali se trpce takové jednání odsuzovati, a své rozhořčení nad tím zřejmé na jevo dávati. Mohl si král Sigmunt toho všimnouti, že to bylo proň povážlivé znamení, avšak on z opatrnosti stavěl se jako nevida a neslyše.

Co Čechové proti tomu činili. Manifesty obcí Pražských a pana Čeňka z Wartenberka.

1420 v dubnu.

Zpráva o smutném osudu měšťana Krásy a ještě více vyhláška křížové války proti Čechům způsobily v Praze náramný dojem, ovšem nikoliv takový, jaký král Sigmunt sobě přál, ale opáčný, dojem totiž, kterým se mysli národu co nejhloub pobouřily. Ovšem že kněží s kazatelen Pražských líčili krále Sigmunta vždy co nejhoršího a nejurputnějšího nepřítele všech vyznavačův pod obojí, jakož se to nyní ukázalo; avšak bývalý mnich Želivský, kněz Jan, kazatel u Matky Boží Sněžné, kterýž obzvláště rád mysli posluchačův svých obrazy ze zjevení sv. Jana rozplameňoval, ten nyní poukazoval na Sigmunta zvláště, že to jest ten sedmiblavý a sedmikorunní drak ryšavý, jenž přišel prý na svět, aby zahubil zrozeňátko ženy hvězdné, novorozenou totiž pravdu, a proti němuž by tedy věrní bojovati měli pro spasení světa. Narážel tím na to, že Sigmunt založil řád zlatého draka a že se psal králem sedmera království čili sedmera korun. Také přemnozí posluchači Jana Želivského skutečně takovým vztekem byli naplněni, že jen hořeli touhou, nasaditi života a jmění svého pro víru. I tak se všeobecné zbouření lidu v Praze přispíšilo, a živé hnutí nastalo po smutné, ovšem krátké době sklíčenosti. V takových okolnostech netajili sobě Pražští Němci a bázlivější katoličtí měšťané, že nyní ovšem strašlivé krveprolití může nastati, a starali se o bezpečí své. Asi prý sedm set Staroměstských a tolikéž Novo-

městských rodin opustilo domy své, zvláště pak bohatí Němci mezi nimi, a schovali se i s nejdražšími věcmi svými opět pod ochranu královských posádek na hradě Pražském a na Vyšehradě, buď i z města vyšli, aby na rozličných hradech a tvrzích útočiště hledali. Konšelové Pražských měst tomu stěhování nebránili, avšak posádky na královském hradě a na Vyšehradě přijímaly tyto utečence jenom pod tou výminkou, jestli že po vypršení příměří, do sv. Jiří, 23. dubna, smluveného spolu pomáhati budou k dobytí měst Pražských.

K čemu Jan Želivský a jiní kněží pracovali, toho také dosáhli: dne 3. dubna ve středu před velikonocí shromáždila se obec Pražská s kněžími a mistry husitskými na Staroměstské radnici; konšelé museli se vesměs přísahami zavázati, že při kalichu věrně setrvají, a zvoleni jsou čtyři hejtmani na Starém a tolikéž na Novém městě, kterým byly klíče od radních domů i od městských bran odevzdány, a kterým všickni za sebe i za všecky obyvatele ve městě úplné poslušenství přislíbili. Každému z těchto hejtmanů přidali ještě deset podhejtmaní, a všechna obec tu na radnici přítomná jednohlasně slibem pod přísahou se zavázala, že ani hrdel ani statkův svých pro obranu kalicha Páně litovati nebude. To všechno ve spis uvedeno a pečetmi stvrzeno bylo. Vedle toho pak vydán jest od obou měst Pražských manifest ke všem Čechům a zvláště k českým městům psaný, kterým velmi prudkými a rozhodnými slovy obyvatelstvo království Českého vyzýváno bylo, aby vyslalo odevšad ze sebe do Prahy muže vlasti a národu věrné, kteřížby uradili a umluvili vespolek, co v těchto dobách jest činiti. V tomto manifestě vyjádřen byl hořem a hořkosti oplývající nářek na církev Římskou, kterážto prý již nikoli jako máti, ale jako macecha i jako nejukrutnější hadice smrtelný jed co plod svůj ze zlořečené pověsti počatý na Čechy vylila, když na družebnou neděli, to jest čtvrtou postní (17. března t. r.) ve Vratislavi kříž, ono znamení trpělivosti a milosti Boží, nyní ke vzteku a vraždě proti nim krvavými rukami vyzdvihla, nižádného řádu Božího ani lidského v tom nezachovavši; ana slibnou lží odpustkův vábí a bouří prý Němce, přirozené Čechův nepřátele k tomu, k čemuž oni sami již dávno chuť mají, aby totiž vykořenili národ Český a v jeho zemi sami se osadili. Němci by prý žádné příčiny neměli, avšak na český jazyk vždy se zlostní, a jako jsou slovanskému jazyku učinili v Míšni, Prusích a v jiných zemích, a jej vyhnali, takéž Čechům míní učiniti a zasednouti sídla jejich. To že jest zlost nade všecky zlosti; a kdo že jest ten Čech, an slyše o ní, i nepohne se ve hněvu svém? kdo patře na ni nerozplyne se v slzách?

Přišlo také hned k opravdivým přípravám k válce. Vyšehrad byl proti Pražanům silně obsazen, a tu hned v pondělek velkonoční, 8. dubna, počali Pražané velký příkop proti Vyšehradu od Nového města dělati, na němž kněži, žáci, panny i Židé za pět dní pracovali. Potom obsazen jest klášter Slovanský, Větrov u sv. Apolináře a Servitský klášter u Panny Marie na Botíči velkým počtem bojovníkův, kteří 17. dubna Vyšehrad řádně obléhati počali.

Jako Praha se zmužila, tak i česká šlechta nyní opravdově se vzchopila, ba ještě dále zašla. I pánové a rytíři pocítili co nejživěji urážku národní cti, která se stala vyhlášením křížové války proti Čechům. Co byli mezi nimi horlivější Husité, ti v násilném utlačování pravdy zákona Božího, jak za to měli, vrch vší bezbožnosti viděli. Zejmena pan Čeněk z Wartenberka, když dne 15. dubna od krále Sigmunta do Prahy se vrátil, již ani okamžení na rozpacích nebyl, co by nyní měl činiti. To co u krále Sigmunta viděl a slyšel, naplnilo jej co Čecha a Husitu velikou hořkostí, i poznával, že již nelze býti věren králi a národu zároveň; přestoupiv úplně ku straně národní, počal co spoluvládař v zemi hned činiti opatření k jejímu prospěchu. Byl to pán vysoké, vážné a příjemné postavy, vlídného a ušlechtilého chování, při tom zmužilý a neobyčejně výmluvný, pravý vzor všech cností rytířských, aspoň vznešeného šlechtictví. Však pohříchu nebyl tak silné povahy, jaké zapotřebí jest v dobách velikých a rozhodných. Hned třetího dne po svém návratu, 17. dubna, pozval k sobě k obědu na hradě Pražském dva katolické strýce své, kteří tu byli při královské posádce jeho podporučíky, totiž pana Jana Chudobu z Wartenberka na Ralsku a pana Sigmunta z Wartenberka na Děčíně; když beze všeho tušení se dostavili, dal je pan Čeněk zatknouti a vězením opatřiti, a kázal zároveň vojsku sobě oddanému, aby všechna důležitější místa obsadilo. Potom dal zjímati asi 76 kněží a několik přednějších měšťanův Pražských, kteří se byli ze strachu z města na hrad utekli. Všechny ostatní měšťany a Němce, kteří tu útočiště hledali, dal i s ženami a dětmi se hradu sehnati, poklady jejich nahoru přinešené, ano také všechno církevní zboží, co na hradě bylo, zabavil. Tak se přidal toho samého dne s královským hradem k Pražanům, když tito právě

Vyšehrad obléhati počali. Na to odeslal pan Čeněk králi Sigmuntovi list odpovědný (válku vypovídající), a s ním zároveň mu vrátil řetěz a znamení řádu zlatého draka, nedávno od něho obdržený. S Pražany a jejich jednotou smluvil se ku společné obraně, a také jiné pány a šlechtice, jmenovitě i mladého Oldřicha z Rosenberka k této smlouvě potáhl.

Dne 20. dubna učinil pan Čeněk ve jménu všech s ním spojených věrných Čechův manifest čili provolání ke všem Čechům a Moravanům, jehož obsah byl hlavně ten, že se všem i každému zvlášť napomínání dává, aby tou věrou, kterou koruně i království Českému povinni jsou, králi Sigmuntovi poddáni nebyli, ani jeho poslouchali jakožto krále Českého, ani jeho úředníkův, proto že prý ještě od pánův českých není za krále vyvolen, ani k Českému království korunován, a proto že jest království a národu nepřítel veliký a ukrutný; on že totiž nejohavnější potupou, totiž kacířstvím všem křesťanům Čechy potupil a zhaněl; on že legatovi papežskému křížovou válku na ně vydati kázal k veliké hanbě jejich; člověka v naději Boží dobrého a nevinného jediné pro přijímání pod obojí ve Vratislavi, v koruně České, koňmi usmýkati a upáliti dal, Horníky k nelidským ukrutnostem naproti Čechům popouzel, markhrabství Braniborské, nemaje k tomu práva, od koruny České odcizil, Staré Marky (v Branibořích) Pruským křižovníkům zastavil, biskupství Moravské člověku neřádnému a velikému hanci jazyka českého (Janu Železnému) podal, Vratislav, město slavné koruny České, zahubil a ochudil, s vojvodou Janem Bavorským, synem Klemovým, bezpravcem a loupežníkem koruny České, v jednotu se zapsal, a konečně mistra Jana Husa za jeho vlastním listem ochranným do Kostnice přišlého upáliti kázal. I které prý jest to srdce jazyka českého tak tvrdé, jemuž by se tak veliké ukrutnosti a nemilosti nezželilo? Proto že žádný Čech nesmí, pod propadnutím cti, hrdla i zboží svého, děliti se od obce (to jest od národu), ale raději zachovaje přirozenou víru a lásku k národu i ku koruně, že má raden a pomocen býti v obecné jejich nouzi a potřebě.

Tento manifest byl v několika jazycích složen a nesčíslněkráte opsán, tak že po celé zemi šel, ano i do ciziny, a jeho účinek dost znamenitý byl.

Boření klášterův a chrámův. Obléhání Vyšehradu. Orebité.

1420 od 23. dubna do 2. května.

Mezi tím vypršelo na den sv. Jiří, 23. dubna, příměří dne 13. listopadu 1419 mezi stranama, královskou a husitskou učiněné; ihned byla celá země vzhůru. Pánové a rytíři posílali králi Sigmuntovi odpovědné listy jako o závod, chystajíce se k boji všemi možnými prostředky, celý národ s malými výminkami proniknut byl opravdovým nadšením, a všechny oběti k hájení vlasti a víry své přinášeti hotov byl; pan Čeněk z Wartenberka však ještě rozhodněji proti Sigmuntovi si počínal, vypraviv ve srozumění s některými předními pány tajné poselství k Polskému králi Vladislavovi Jagajlovi, které se mělo zeptati, zdaliby nebyl náchylen přijmouti českou korunu.

Na Táboře však a v jiných městech, kde měli převahu přívrženci kněží výstředních, kde toho času chiliastická zdání mysle lidí opojila, kde mimo to krále Sigmunta nikdo neuznával a všechno k nastávajícím bojům se chystalo, počalo vrch bráti učení, že člověk ku posvěcení svému kostelův nepotřebuje, proto že napotom jedenkaždý nositi má živý zákon Boží v prsou svých, že následovně všecka stavení a nářadí bohoslužebná stala se již zbytečnými a neplatnými; byl-li však nad to kde který chrám neb oltář na čest a jméno některého svatého postaven, že to jest modloslužebnost ohavná, kterou ctitelé pravdy zákona Božího povinni jsou zrušiti a vykořeniti. Toto domnění vedlo Tábory k úmyslnému boření a pálení nejslavnějších chrámů a nejvzácnějších památek a ozdob České země.

Počátek učinil Žižka hned v několika nedělích po přepadnutí tak zvaných železných pánův v Mladé Ožici, když si byl vojsko své i jízdu jak náleží spořádal a k vítězným bojům připravil. První jeho výprava z Tábora byla na bohatý blízký klášter Premonstratův Milevských, kde prý před tím 300 mnichův bývalo. Opat Svatomír předvídaje již dávno, jaké mračno na blízkém Táboře se stahuje, učinil všeliké opatření k obraně kláštera, zřídiv sobě zbrojnou sílu a upevniv klášter příkopy a náspy. Již dne 23. dubna zjevil se Žižka se svým hrozným sborem před Milevskem, přijat jsa ovšem jak od posádky tak od mnichův odhodlaným odporem. Klášterští ve zbrani méně cvičení poznali brzo, že přemoci Táborův neodolají, a v nočním útěku spásu svou hledali. I vpadli Táboři

do kláštera a vydrancovavše kde co bylo, celé stavení klášterní jakož i chrámy Panny Marie a sv. Jiljí v požeh dali. Kdo z mnichův a lidí klášterských se opozdil, krutou smrtí život svůj skončil.

Odtud hnal se Žižka k Zelené Hoře na slavný Cisterianský klášter Nepomucký. Již 24. dubna zjevili se před klášterem jeho pračata, v zápěti přitrhl hlavní voj. Dne 25. dubna hnal na klášter útokem, a že všechny východy z něho lidem obstavil, jen někteří mnichové útěkem spasiti se mohli; ostatní, a bylo prý jich přes 100, vpadli i s opatem Táborům do rukou, a museli prý ukrutnou smrt na hranici

Hynek Krušina z Lichtenburka s Orebity do Prahy ku pomoci táhne 2. května 1420. (Str. 117.)

podstoupiti. Nádherné stavby klášterní byly pak vyloupeny a zbořeny, a poskytují ještě podnes co zříceniny velkolepý pohled.

Tak učiněn byl strašlivý začátek v boření a kažení slavných staročeských klášterův; jiné kláštery pak a kostely na venkově, obrazy svatých a jiné věci bez rozdílu ať toliko v pobožném úmyslu udělané, ať nejslavnějším uměním vyozdobené, tak zhusta byly páleny, bořeny, třískány a zničovány, že letopiscové ani všech jmen ani počtu jejich zevrubně udati neuměli.

Po zboření klášterův Milevského a Nepomuckého přilehl Žižka se vší mocí svou k Rabí v Pracheňsku, jednomu z nejpevnějších hradův v celém království, do kteréhož, poněvadž za nedobytný považován byl, mnozí duchovní a světští lidé z celého okolí všecko nejdražší, co měli, snesli, aby to tam v bez-

pečnosti uschováno měli. Náležel tehdáž ten hrad panu Janu Švihovskému z Riesenberka, jak se zdá synovci někdy pana Břeňka padlého v bitvě u Sudoměře. Žižka hrad oblehl, a podařilo se mu, v krátkém čase zmocniti se jeho. Tu vytáhli Táboři sedm mnichův a kněží, kteří se tam byli utekli, a na hranici je upálili. Potom všechny ve hradě nalezené poklady a klenoty ze zlata, stříbra, drahého kamení, též skvostné oděvy, zbraně a jiné věci do předhradí na hromadu snesli a také ohněm spálili, nešetříce než zbraně, koní a hotových peněz. Mezi zajatými nalézali se také synové Jana Švihovského, pána hradu toho; Žižka vzal je v ochranu a péči svou; oni však později úhlavními nepřátely Husitův se stali. Nežli Táboři odtud odtáhli, hrad Rabí v požeh dali.

Ve východních Čechách nad říčkou Orlicí na tak zvaném vršku Orebu u Třebechovic, na kterém navedením kněze Ambrože, často již jmenovaného, také hromady husitského lidu se scházely, spůsobil zas tentýž kněz Ambrož, že se tam opět hromada netoliko lidu, ale i šlechty sebrala, a to hromada ozbrojená, k boji připravená. Kromě Ambrože a jiných kněží dal se tam najíti také kněz Martin Lupáč, jeden z nejdůmyslnějších theologův, z nejvýmluvnějších řečníkův a nejhorlivějších voditelův lidu, ze šlechty pak přišli pan Hynek Krušina z Lichtenburka na Kumburce, rytířové Diviš a Bořek z Miletínka, Jakub Kroměšín z Březovic a Hertvík z Rousínova. Celá hromada rozohnivši se kázaním kněží a přijavši večeři Páně pod obojí, zřídila se na spůsob Žižkova sboru Táborův co sbor ozbrojený pod jmenem Orebitův, a zvolivši sobě pana Hynka Krušinu z Lichtenburka za vůdce vytáhla odtud do boje pro kalich Páně. Obrátili se do Boleslavska a přilehli dne 30. dubna k Cistercianskému klášteru Hradištskému nad Jizerou, kterýž byv vystavěn na bývalém župním hradě polohou i obezděním dosti pevný byl. Orebité však dobyvše ho již toho samého dne, zloupili ho a stavení v požeh dali, tak že toliko velký slavný chrám nerozbořen pozůstal, kterýž teprv hrubou nevšímavostí pozdějších věků zkázu vzal.

Odtud se obrátili Orebité ku Praze, a již dne 2. května slavně do Prahy vešli. V čele průvodu vojenského kráčeli kněží s večeří Páně v rukou, následovali pak pan Hynek Krušina, rytíři a jiní jezdci, potom pěšáci a vozy s ženami. Pražané uvítali tyto pomocníky své čili Boží bojovníky, jak je nazývali, processím a knězem, který také večeři Páně nesl, s velikým nadšením a s radostí a opatřivše jim hojné živnosti, hned jim vykázali byty a ležení u sv. Apolináře na Větrově, aby mohli proti posádce Vyšehradské tím lépe nápomocni býti. Neboť Vyšehradští časté výpady do Nového města činíce, již mnoho škody Pražanům nadělali. Pražané pak brzo potom pana Hynka Krušinu z Lichtenburka za nejvyššího vůdce nade všemi vojsky Pražskými zvolili.

Na západních hranicích České země zdvihli se zas Chodové, vedeni jsouce od jistého kněze, kterýž ozbrojen a na koni seđě proti odpadlé Plzni je vésti chtěl. Avšak dne 1. května přepadl je s velkou silou mezi Domažlici a Horšovým Týnem pan Bohuslav ze Švamberka, několik set jich pobil, ostatní ranil a zajal, kněze pak zajatého do Plzně dodal, kdež k veliké radosti katolického obyvatelstva na náměstí při zvuku trub byl upálen.

Kterak pan Čeněk z Wartenberka od národní strany odpadl a hrad Pražský královské moci vrátil.

1420 7. května.

Ne všem Husitům líbilo se to bezuzdné kazení a třískání oltářův a ozdob kostelních, to boření klášterův a mordování mnichův a kněží; většina jich přála si toliko obnovu církve, nikoliv však zničení všech řádův církevních. Někteří z mírnějších vidouce co se děje, odpadli od husitství dokonce, jiní ač neodpadli, naplněni byli takovou nechutí k výstřední straně husitské, že v horlivosti v boji pro kalich velmi ochábli. Nejvíce však zošklivilo se počínání Táborův a Orebitův samému panu Čeňkovi z Wartenberka, který již svým úřadem co nejvyšší purkhrabí nejvíce byl povinen starati se o zachování pořádku v zemi. Nechuť jeho ze spojení se stranami tak surovými a rozsápanými, jichž na uzdě držeti nestačil, každým dnem víc a více se vzmáhala a vida, že po započetí války Táboři a Orebité většího štěstí mají, nežli Pražané, kteří se ani škodám od Vyšehradské posádky ubrániti nemohli, počal odpadnutí svého od krále litovati. Zvláště pak sklíčen byl on i jeho přátelé, když o tom, co se s hradem Rabím stalo, uslyšel, a když Orebité klášter Hradištský, od předkův paně Čeňkových založený a pod ochranou jeho rodu stojící, zkazili. Pověsť o velikých přípravách k tažení krále Sigmunta do Čech na vyhubení kacířství také mnoho otuchy mu nedodávala, neboť

skutečně již na počátku května 1420 zdvihl se Sigmunt s vojskem ohromným a překročil ze Slezska hranice české, táhna přes Kladsko a Náchod k Hradci Králové. Dřív než do země vkročil, rozeslal listy do všech zemí okolních, volaje knížata a národy ku pomoci své a k obraně církve a víry, dávaje jim výstrahy, že jestli se ku křížové válce nepřipojí, jejich vlastní země jedem kacířské zlosti nakaženy budou.

Král Sigmunt vypravil od hranic dva plnomocníky do Prahy, pana Viléma Zajíce z Hasenburka a Arnošta Flašku z Richenburka, aby zjednali s Pražany příměří na dvě neděle. Pražané jim sice málo sluchu dali, neboť kněží nepřestávali, s kazatelen napomínati je, aby slovům Sigmuntovým nevěřili; — však tím ochotněji byli od pana Čeňka z Wartenberka na hradě přijati. Dav se s těmi plnomocníky v tajné vyjednávání, osvědčil se jim, že hotov jest, postoupiti králi opět hradu Pražského, dosáhne-li za to jen on a děti jeho odpuštění od krále, a bude-li jemu svoboda a ochrana přijímání pod obojí na všech panstvích jeho pojištěna. S takovým oznámením hned pan Arnošt Flaška z Richenburka ku králi Sigmuntovi odejel, a od něho zpět na hrad Pražský dne 5. května se navrátiv, panu Čeňkovi od krále řekl, že k těmto výmínkám hned a bez obmezení svolení své dává. Nyní počalo se zase vyjednávání s Pražany: dne 6. května svolána jest veliká obec Starého a Nového města Pražského, a pan Arnošt Flaška z Richenburka oznamoval Pražanům od krále Sigmunta, že jest velmi ochoten, dopřáti Pražským kněžím veřejného hádaní o kalichu, jakž ho žádali, a přijmouti i splniti všecko, cokoli ze zákona Božího dovedeno bude. Pan Čeněk z Wartenberka podporoval řeči tohoto královského posla, a Pražané konečně k tomu svolili, že od obce několik mužův k Sigmuntovi pošlou, aby bezprostředně s ním samým potřebné o tom uzavření učinili. Avšak nežli k tomu přišlo, již na úsvitě následujícího dne, 7. května, pustil pan Čeněk bez vědomí Pražanův asi 4000 královských oděncův, Čechův i Němcův, pod správou pánův Viléma Zajíce z Hasenburka, Václava z Dubé na Leštně a Hynka Hlaváče z Dubé do hradu Pražského a postoupil jim ho docela. Když se o tom dole ve městech Pražských dověděli, všickni náramně se toho zděsili a byli strašně popuzeni; i hned běžela lůza městská na staroměstské náměstí, lajíc a pana Čeňka zrádcem nazývajíc. Tu vlála na radním domě korouhev s erbem ke cti téhož pana Čeňka; i hned ji na náměstí dolů shodili, potrhali, nohama šlapali a konečně na pranýři postavili, davše na ní bláznovskou čepici místo rytířské přílbice na znamení ošemetné zrády. Pan Hynek Krušina z Lichtenburka nacházeje se tu s Pražany ve městě touto příhodou nedav se mýliti, věrně při nich vytrval.

Kterak Menší město Pražské ohněm na dobro bylo zkaženo. Král Sigmunt v Čechách.

1420 od 7. do 15. května.

Téhož samého dne, 7. května, sbíhaly se po Praze ozbrojené hromady lidu, a vytáhly k večeru proti hradu královskému, chtíce ho v první zlosti útokem dobyti a královskou posádku z něho vyhnati. Avšak byli to houfové jen maně zběhlí, bez vůdce a bez pořádku. Prvním úprkem obořili se na přední velkou bránu hradskou, a začali ji lámati, i mříže při ní. Tu pan Čeněk z Wartenberka, boje se zuřivosti lidu, netroufal si více na hradě, a ujel z něho jednou fortnou jen s málo lidmi, kterých Pražané stíhajíce něco pobili, a koně i odění jim pobrali. Útok však nezřízený, při němž nikdo nevelel, nikdo neposlouchal, byl od královských ve hradě snadno odražen; i byl tento lid Pražský od nich krvavě poražen, tak že jich do 200 na místě ležeti zůstalo. Ostatní vrhli se do kláštera Strahovského, jehož mnichové Premonstráti již lonského roku od Pražské lůzy byli dílem pobiti dílem vyhnáni, a tam se položili. Tento klášter a Pohořelec nebyly tehdáž ještě spojeny s městem Hradčanským, které vlastní hradby mělo a též od vojska královského obsazeno bylo.

Ležíce tu na Strahově Pražané po několik dní nadarmo ještě o dobytí hradu se pokoušeli, neboť posádka v něm a ve městě Hradčanském mezi tím znamenitě se rozmnožila přibytím několika jiných pánův českých a některého počtu najatých německých žoldnéřův. Proto museli Pražané od svého předsevzetí upustiti a do měst Pražských dolů sejíti. Dříve však spálili klášter Strahovský všechno v něm pobivše, vydrancovavše a zkazivše. Shořelo množství drahocenných kněh a skvostných kněžských oděvů. Znamenitý klášterní chrám Panny Marie také celý vyhořel. Po zkáze Strahova vrhl se lid Pražský druhého dne na Malou stranu, zapálil a zkazil nyní ovšem již prázdné sídlo řádu křižovnického sv. Jana u Matky Boží konec mostu, celly Augustianův u sv. Tomáše

a mnoho domů, které bezpochyby v sousedství těchto klášterů se nacházely.

Stejnou dobou, když první útok na hrad činěn, hnali Pražští obléhatelé také na Vyšehrad útokem, avšak s výsledkem ještě nešťastnějším; tamější královská posádka sehnala Pražany s náspův u potoka Botíče, naplnila příkopy prstí a kamením a zapálila mnoho domův na Novém městě mezi klášterem na Slovanech a Vyšehradem ležících. Bojováno zde i na Malé straně každý den, mnoho krve prolito, aniž pak která strana znamenitého prospěchu nabyla. Na Malé straně však, kde již v předešlém podzimku a nyní zase mnoho stavení z okamžitého popudu vypáleno bylo, počalo se nyní pálení z rozmyslu. Pražané totiž tušili, že jim hrozí obležení velkým vojskem krále Sigmunta; když hrad Pražský a Vyšehrad zůstávaly v jeho moci, nedalo se brániti než Staré a větší díl Nového města. Malá strana, proti hradu otevřená, nedala se udržeti, ale také neměla nepříteli za skrýši sloužiti. Pročež uzavřeno jest v Praze, zničiti ji samoděk, kromě domu Saského a věží při mostní bráně, které bránily přechod přes řeku. Tedy byla tato stavení silně obsazena, a Pražané mimo to ještě do kláštera u sv. Tomáše a nedalekého odtud domu podkomořího, čili tehdáž pana Alše Škopka z Dubé, vedle brány Písecké (v nynější Waldšteinské ulici) silné posádky vložili, aby odtud hradským žoldnéřům ve výpadech do Malé strany překážeti mohly. Potom se začalo obyvatelstvo Malostranské stěhovati s věcmi svými, jedni, kteří drželi se stranou husitskou, na Staré město, druzí králi Sigmuntovi příchylní na hrad. I všeliké zásoby obilí, piva, vína a jiných potřeb odvezeny jsou bez překážky přes most na Staré a Nové město. Konečně zapálili Malou stranu několikrát po sobě, tak že jí část po části shořela jmenovitě i s kostelem sv. Mikuláše prostřed rynku. Krom některých domů snad v Mostecké ulici zůstala jen ještě některá část ulice Strahovské (nynější Ostruhové) a některá část blíž předměstí na Písku k Brusce. A tak toto Menší město Pražské, za Přemysla Otakara II. vystavěné, nyní vyhořelé a pusté bylo, a jen každodenní šarvátky, jež Pražané s hradskou posádkou na pobořených ulicích sváděli, přerušovaly krvavě děsnou tichost, která se tu rozhostila.

Znamenati sluší, že okolo toho času padl zase jeden staročeský královský klášter, stav se obětí blouznivé bořivosti strany Táborské. Byl to Cisterciánský klášter v Zlaté Koruně, slavná to památka velikého vítězství nad Uhry, jež Přemysl Otakar II. r. 1260 u Kressenbrunnu obdržel. Táboři pod Žižkou přilehli k němu dne 10. května, a vybravše ho i zapálivše větší část mnichův prý na lípách před klášterem stojících zvěšeli. Od té chvíle větším dílem pustý byl klášter i chrám po 189 let.

Král Sigmunt mezi tím vešed s vojskem svým do království Českého, a maje při sobě papežského legáta biskupa Ferdinanda Luckého a několik Slezských knížat, zmocnil se města Hradce Králové; neboť měšťané tamější, netroufajíce si odolati síle jeho, slíbili, podrobiti se ve všem vůli jeho. Sigmunt ustanoviv ve Hradci pana Alše Holického ze Šternberka za svého plnomocného hejtmana, hnul se okolo 12. května odtud do Čech dále a až do Kutné Hory postoupil, kdež Horníci jemu oddaní s velkou radostí jej přijali.

V těchto okolnostech Pražanům zase nějak se zastesklo, a vidouce neprospěch svůj v bojích proti královským posádkám, počali toužiti, aby se rokovalo se Sigmuntem o mír. Přišel sice v těchto dnech pan Hynek z Waldšteina na Koldšteině v Moravě, muž nad jiné horlivý u víře husitské, se svou čeledí do Prahy a k Pražanům přistoupil; Pražané nicméně uzavřevše s královskými posádkami příměří na šest dní, vypravili posly své s pánem Václavem z Dubé a na Leštně, který je ku králi do Kutné Hory uvedl.

Tu když poslové Pražští opět před králem Sigmuntem na kolena padli, pozdravení od Pražských obcí mu učinili, dary podali a prosili, aby ráčil milostivým jejich pánem býti, aby jim všecky viny odpustil a jim toliko dal svobodu přijímání kalicha, žeby pak netoliko branami otevřenými ale i zdmi zbořenými, pokudkoli sám bude chtíti, rádi jej přijali: král Sigmunt, omámen jsa domněním o velikosti moci své, zase velmi důtklivými slovy na ně se osupil, a s přísností velikou od nich žádal, aby Pražané zase všecky řetězy a šraňky ze svých ulic složili, a všecku zbraň obyvatelův i s oděním a s děly ze Starého města na hrad Pražský, a z Nového na Vyšehrad donesli a odvezli. Teprv když se to stane, pak že do Prahy přijede, a jim nějakou milost učiniti míní.

Pražané uslyševše o tak špatném pořízení poslův svých, nabyli ze zoufalství své zmužilosti zase. Jako již dříve Sigmuntovi nedůvěřovali, tak nyní nebylo nikoho, který by po takové odpovědi ještě jej zastávati chtěl, a jediné heslo, „boj až na smrt!“ nabylo všeobecné platnosti. Všecky úmluvy proti Sigmuntovi učiněné a přísahy na ně složené, obnoveny jsou zase veřejně, každý chvátal přiložit ruky sám,

aby Praha co nejdokonaleji k obraně připravena byla: kdež ulice jen jedním řetězem zatažena byla, tam dali dva řetězy, a po Novém městě ještě mnoho nových šraňkův zřídili; bez ostýchání vypravili také posly k Žižkovi na Tábor, do Žatce, Písku a jiných měst husitských se snažnou prosbou, aby nechajíce všeho, pokud možná v největším počtu Praze ku pomoci pospíchali.

Tak tedy zavěšen jest osud národu Českého na ostří zbraně a na výsledek války, kterýž o budoucnosti rozhodnouti měl!

Rozšířenost husitských mínění po okolních zemích. Přípravy k válce křížové.

1420 v květnu.

Král Sigmunt postoupiv v Čechách jenom až do Kutné Hory, neměl při sobě leč vojsko z Uher, z Moravy a ze Slezska s sebou přivedené, potom zbrojnou moc pánův a rytířův českých, kteří dosud k jeho straně drželi. Nemoha však s tou mocí před časem válku počíti, musel zde očekávati příchodu valného vojska křižáckého.

Ne bez příčiny ve svých psaních knížata a národy napomínal, aby pospíchali bojovat pod znamením kříže, aby u nich samých kacířství se nezmohlo; neboť ve mnohých zemích německých a slovanských vyskytovali se zvláště na začátku tohoto roku 1420 mnozí lidé stavu duchovního i světského, kteří Čechům za pravdu dávali a Viklefa i Husa chválili. Nejvíce pak se jim líbilo učení těchto mužův proti pýše a pánovitosti stavu duchovního, zvláště vyššího, jež ani církevní sbor Pisanský ani Kostnický zastaviti neuměl. Na uherském Slovensku a v celém Polsku rozšířilo se mínění husitské nejvíc v samém lidu bezprostředním stýkáním se s Čechy, i povstalo tam hýbání Čechům příznivé, které nikterak utišeno býti nemohlo. Jinak ovšem bylo v zemích německých: tu každý kněz, který se opovážil něco ve smyslu českých kacířův lidu hlásati, hned stíhán byl soudem hrdelním, a někteří, i slavní mužové, pro své novotářské smýšlení u víře na hranici bídně svůj život skončili. Obyvatelům Řezenským a Bamberským, a později také nálezem sněmu říšského celému Německu a Švýcarsku vůbec byl přísný rozkaz dán, aby každý, kdokoli jest stáří výše dvanácti let, přísahal, že věrně státi a všemožně pomábati bude proti kacířství českému. A při tom nezanedbáno žádných prostředkův, kterak by se všecko, co české jest, v hodnou potupu a nenávist uvedlo; od úřadův i s kazatelnic vycházely a hlásaly se hanebné pověsti o Češích, že prý se na ohavnou modloslužbu dali, že na Pražském náměstí zlého ducha tu v podobě bílého beránka, tam černého brouka veřejně vzývají a co toho nesmyslu více bylo. Tak potlačeno jest záhy každé hnutí myslí v zemích Německých, a ukázalo se, že mysl Němcův a jiných západních národův zcela ještě připraveny nebyly ku přijmutí a chování nových mínění v náboženském oboru; nebyloť tehdáž ještě knihtiskařské umění vynalezeno, které by mohlo zjednati plodům myslí nadšených oběhu hbitějšího a pronikavějšího. Naopak: Němci byli horlením proti té tak nazvané zlosti a bezbožnosti české toliko na novo popuzeni k nenávisti proti Čechům, jsouce jich nepřátelé od věkův. Proto také vyzvání k válce křížové proti Čechům bylo v Němcích velmi ochotně přijato. Ale i v jiných zemích, jmenovitě ve Francii, Anglii, v Polsku, ba i v Arragonii ve Španělích hlásil se drahný počet lidí k přijetí kříže, aby bojem proti Čechům kacířským došel slíbených, úplných odpustkův. I sbírali se se všech stran houfové bojovníkův červeným křížem na oděvích a pláštích ozdobených, blížíce se vesměs, ač ne příliš spěšně, ke hranicím českým.

V této době netajili sobě Čechové, že nebezpečenství jest veliké, a že netoliko Husité ale i celý národ zahynouti může, zvláště že veliká část lidu husitského, když rozhodná doba přišla, ostýchala se zjevně proti králi bojovati, jako že byl přece přirozeným dědicem a pánem trůnu Českého. Větší počet měst, samých o sobě slabých, musel poslušenství jemu slíbiti, také většina šlechticův jemu se poddávala, vidouc, jak se Sigmuntova vojenská síla po zemi rozkládá. Toliko Pražané, Táboři, Žatečtí, Lounští, Slanští, Klatovští a Písečtí, několik horlivějších pánův a šlechticův, a však vedle toho většina lidu selského srdce netratili, stojíce neoblomně a neohroženě a hotovi jsouce, podniknouti boj s kterýmkoli nepřítelem. V této první době nemohli ovšem Husité vším důrazem na Sigmunta se obořiti a ze země ho vytlouci; necítili se ještě v silách dosti a musili se napřed jen hájiti a pak o to se starati, aby Praha, hlava země, do Sigmuntových rukou nepadla. Vůdcové husitští totiž dobře tomu rozuměli, že jak mile Sigmunt Prahy nedobyde, a byť by sebe větší vojsko měl, že je dlouho pohromadě udržeti moci nebude, jako se i stalo.

S jak malým prospěchem Sigmuntovi v Čechách bojovati bude, mohl hned z bídného výsledku prvního podniknutí svého napřed poznati. Brzo po příjezdu jeho do Kutné Hory stalo se spůsobením kněze Petra, faráře Ledeckého, veliké shromáždění lidu venkovského na jedné hoře mezi Ledčem a Lipnicí. Hrnuli se tam houfně i uhlíři od Kutné Hory, chtějíce také účastní býti večeře páně pod obojí spůsobou. Lekli se toho Horníci, poněvadž bez těch uhlířův ovšem obejíti se nemohli; i poslavše za nimi řečmi lahodnými a dary mnohé z těch lidí navedli, aby se domů navrátili a uhlí jim zase vozili. Tak zmenšena jest hromada lidí na té hoře, i chtěli se všickni odtud ke bratřím na Tábor bráti. V tom objevil se nenadálc v šírém

Žižka táhna Praze ku pomoci Benešov zapálil 19. května 1420. (Str. 122.)

poli a obklíčil je houf oděncův na koních od krále Sigmunta z Kutné Hory proti nim vyslaný. Táborníci sedláci nedavše se tím ustrašiti, srdnatě k obraně se postavili, svými vozy se otočili, kamením házeti a tak silně šípy z kuší a lukův střileti počali, že královští jezdcové, jakkoliv jich prý dvacet proti jednomu sedlákovi bylo, ani se neodvážili útokem na ně hnáti, ale ztrativše několik zabitých a mnoho raněných s hanbou na Kutnou Horu se vrátili. Náhodou stalo se, že kněz Petr Ledečský, ktcrýž ten lid vedl, od jednoho královského jezdce šípem do hlavy smrtelně byl postřelen; tu sedláci ztrativše vůdce svého, jako stádo bez pastýře, rozešli se zase, a do svých domovů se navrátili.

Žižka s Tábory Pražanům ku pomoci táhne. 1420 v květnu.

Táboři dostavše vyzvání od Pražan, aby na rychlo ku Praze táhli, nemeškali k tomu hned se připraviti. V Táboře zůstala silná posádka, aby se ho nikdo zmocniti nemohl, avšak 9000 nejlepšího lidu vystrojilo se, a spořádavše vozy a koňstvo, a vším dobře zásobeni jsouce, na usvitě dne 18. května z Tábora v rychlý pochod se dali ku Praze. Vůdcové jejich byli Mikuláš z Husi, jehožto věhlasem všechno se řídilo, Zbyňek z Buchova, Chval Řepický z Machovic a Jan Žižka, kterýž jako nejpřednější válečník, všecky ve svém poslušenství držel a předním vůdcem se učinil. Měl však o tom zprávu král Sigmunt v Kutné Hoře, a umínil si, Táborům cestu založiti. Na rychlo vypravil tedy asi 10.000 jezdcův pod správou pánův Václava z Dubé, Petra Konopištského ze Šternberka, Jana Svídnického z Chotěmic, Pípy z Ozora, válečníka z válek v Uhřích a ve Vlaších proslulého, a pana Donínského. Na to vzkázal posádce na hradě Pražském, aby od sebe 1600 jezdcův k tomu vojsku přidala. Asi 400 jezdcův pod správou rytíře Hanuše z Polenska muselo napřed pospíchati, aby město Benešov obsadili, Tábory do něho nepustili, a zvláště tamější Minoritský klášter obhájili.

Vedl tedy Žižka moc Táborskou, podle jeho důmyslného spůsobu již řádně zřízenou; jakž krajina a cesta dopouštěla, jeli vozy v jedné aneb ve dvou, třech a čtyrech řadách vedle sebe, v ulicích mezi vozy táhli u prostřed ženy, děti a kněží na zvláštních vozích, před i za nimi jezdcové; po krajích šli pěšáci, buď cepníci buď sudličníci; na vozích seděli střelcové s kušemi čili jak se tenkrát říkalo samostříly; v čele celého proudu čili valného houfu, jakož i na jeho konci šli harcovníci, honci, tak nazvaní ztracenci a koněberci jízdní i pěší, potom polní střelba a jezdcové. Tak asi již tenkráte vypadal šik vojska Táborského, kterýž postupem války potom vždy víc a více zdokonalen byl, tak že tehdejším vojskům nepřátel nebylo lze, jej přemoci. Žižka byl první, který všechnu sílu vojska v pěchotě pokládal, kdežto v posavadním vojenství nejvíce jízda platila.

Když Táboři 19. května k Benešovu se blížili, jízdní a pěší z tamější posádky naproti nim vyskočili, chtíce je od města odraziti. Žižka však kázal v pravo zahnouti a jinou stranou do Benešova mocně vejíti; a že královští odpor klásti chtěli, Táboři město zapálili. Oheň se rychle vzmohl, zasáhl brzo i farní chrám s farou na výšině stojící, tak že ku klášteru ani přístupu nebylo, na kterém se Hanuš z Polenska silně byl ohradil a tudyž i ubráuil. Neboť Žižka nechtě se dobýváním jeho meškati, z města ven se obrátil a dále táhl. Nicméně ohněm tím i klášter tento slavný Minoritský za své vzal, neboť celý vyhořev i s nákladným chrámem v pusté spáleniště se proměnil.

Za soumraku téhož dne přirazil Žižka s vojskem do Poříčí nad Sázavou, přebrodil řeku a chtěl na protějších rovných polích odpočinouti noclehem. A však tu vyrazilo jízdné vojsko královské proti němu do pole; Žižka vida to, spravil vozy a jezdce své k boji, a kázal táhnouti před se dále. Královské vojsko, na tři veliké zástupy rozdělené, již v samé noci Tábory se všech stran obklíčilo a již na ně doraziti chtělo; však Žižka je předešel, kázav otevřiti průčelí a zadní stranu vozové ohrady své a bratří Tábory na ně vypustiti. Ti se na nepřátely vyřítili se hřmotem cepův a křikem náramným, tak že ohromení jezdci královští, ztrativše asi 50 předních bojovníkův svých a několik korouhví červeným křížem značených, brzo se rozprchli ve tmách po okolních úvozech, přes Dnespeky k Pyšelům a podle řeky Sázavy k Vysoké Lhotě a kam kdo mohl. Tak dostal král Sigmunt druhé naučení, mnoho-li se na svou moc spoléhati může, a Žižka přenocovav tu pokojně, druhého dne, 29. května bez překážky pod večer do Prahy přitáhl.

Pražané s velkou radostí Tábory uvítali, vyšedše jim vstříc majíce své kněží v čele, kteří večeři páně v rukou nesli. V čele Táborův zas nesli kněží večeři páně na žerdích, aby ode všech vidína býti mohla. Hned bylo o ně jídlem, pitím a obydlím jak náleží postaráno; ženám Táborským vykázán jest byt v prázdném klášteře u sv. Ambrože, kde se za našich časův hlavní celnice nachází, muži ale vytáhli ještě téhož večera Poříčskou branou ven a položili se s vozy a koňmi svými na ostrově nad mlýnem Zárovským, to jest na nynější Štvanici čili Velkých Benátkách, hotovi jsouce v každém okamžení k boji.

Byli však mravův a obyčejův trochu suroví ti bratří Táboři, neboť když druhého dne, 21. května po Praze tlupami se procházeli, nelíbily se jim jemnější spůsoby a ozdobnější kroje Pražanů a Pražanek, nazývajíce je světskou pýchou a nádherou. Protož pozastavovali se nad Pražským spůsobem nošení brad a zvláště knírův, jež „podsebitím“ nazývali, a také je některým mužským na potkání kleštěmi bolestným

spůsobem vytrhovati se jali; pannám trhali s hlavy kadeře a rozličné ozdůbky, jež nosily, a ženám bohaté závoje a svrchní tenká roucha. Čím vítanější tedy byla Pražanům pomoc taková, tím více bolelo a mrzelo je neslušné a surové chování těchto hostův. Když proto ve městě velká nevole povstala, a zvláště Pražští bojovníci proti Táborům svých se ujímati chtěli; museli Táborští hejtmani takový pych svým lidem co nejpřísněji zapovědíti, aby podrážděnou mysl lidu Pražského utišili.

Třetího dne, 22. května, pozoroval Žižka ze svého ležení na ostrově, že silný zástup jízdných oděncův královských na druhé straně Vltavy za Bubny s mnohými vozy k Pražskému hradu táhne. I přebrodiv se přes rameno řeky se svými Tábory obořil se naň v poli nad Ovencem u královské obory, a porazil a rozplašil ho tak, že dvacet vozů a mnoho lidí zajal. Tento branný lid a ty vozy jež Žižka na svůj ostrov přepravil, chtěli někteří čeští pánové, zejmena Jan starší Michalec z Michalovic, Jan Chudoba z Ralska, pan Aleš Škopek z Dubé, Mikuláš Zajíc z Hasenburka na Kosti a Sigmunt z Wartenberka na Děčíně, co posilu na hrad dodati; avšak pan Michalec sotva s několika brannými na Pražský hrad uskočiti mohl, mnozí byli zabiti a raněni, a kdo se do zajetí nedostal, rozprchl se, kudy mohl. Hojná kořist se Táborům v těch vozích dostala; byly v nich mnohé skvostné oděvy, hojné potravy a silné sekery k přetínání řetězův, jimiž Pražané své ulice zatažené měli.

Téhož dne vyřítili se ještě houfové Pražanův z města, a spojivše se s Tábory s nimi společně na klášter u sv. Markéty v Břevnově táhli. Tento klášter velmi výstavný a hojně zásobený přepadše dočista vybrali, stavení zapálili a devět mnichův zajavše do Prahy je přivedli, kteří potom ve staroměstském vězení při radním domě byli zavřeni. Tak zasáhl smutný osud nejstarší a nejpřednější královský český klášter Břevnovský řádu Benediktinského; opat a mnichové vytáhli do svých druhých klášterův v Polici a Broumově, a z velikých i drahocenných pokladův a historických památek jen málo mohli před záhubou zachovati.

Příchod vojsk Žateckých, Lounských a Slanských do Prahy. Sigmunt před Prahou.

1420 23. května.

Ve třech dnech po příchodu Táborův stihla dne 23. května do Prahy také válečná pomoc měst Žatče, Loun a Slaného. Táhli pod svými městskými korouhvemi pěšky, na vozích a na koních, počítajíce mnoho tisíc bojovníkův kromě žen, dětí a kněží. Vůdcové jejich byli dva udatní rytíři, Záviše příjmím Bradatý a Petr Obrovec, a předním mezi kněžími byl mistr Petr příjmím Špička. Pražané také je s velkým plesáním, zpěvem a hudbou přivítali a ve městě uhostili. Však tento lid na svém tažení ku Praze nejeden zlý pych provedl. Jmenovitě Žatečtí když okolo Postoloprt táhli, jali se na bohatý slavný někdy Benediktinský klášter tamější více ze svévole nežli kázáním vůdcův útok činiti. Klášter měl sice dobrou posádku; ta však vidouc že neodolá, klášter dobrovolně vzdáti se uvolila, kdyžby jí dáno bylo vytáhnouti odtud ve zbrani jezdecky. Obdrževše to povolení, když také zboží, kteréž tam měli, odvážeti počali, kdosi ze Žateckých mimo vědomí a vůli vůdcův oheň podložil, kterýž tak rychle a vztekle se zmáhal, že nemožné bylo, ubrániti jemu. Takž nádherný ten klášter se vším co vzácného v sobě choval ve smutné spáleniště obrácen byl; shořela i knihovna na mnohé skvostné knihy bohatá a celý archiv klášterní. Žatečtí tedy odtamtud velmi málo odnesli a škoda byla veliká. — Když pak k těm Žateckým také Lounští a Slanští přirazili, a nyní již celé vojsko ku Praze se blížilo, tu zas spálili tvrz Makotřasy, kteráž jednomu z nejbohatších kupcův Pražských, Petrovi Meziříčskému, náležela. Nejenom že stavení v rum a popel a všeliké zboží v něm v niveč obrátili, také dva kněží, mezi nimiž byl farář Václav, někdy kaplan na Staroměstské radnici, upálili.

Král Sigmunt mezi tím v Kutné Hoře velmi spozdile si počínal, dopouštěje Pražanům takto sesíliti se a na něj se připraviti. Teprv když uslyšel, kterak špatně jeho jezdcové 19. května u Poříčí nad Sázavou proti Táborům pořídili, vytáhl se vší svou mocí od Kutné Hory ku Praze. Především pospíchal na Nový hrad u Kunratic, kde jeho bratr, král Václav umřel, aby se podíval na poklady tam od něho pozůstavené. Potom dal svému vojsku položiti se na polích u tvrze a vsi Litožnic někdy mezi Běchovici a Dubčem stávavší. Byla tu vojska uherské, moravské, slezské, čeleď některých českých šlechticův, potom Horníci, kteří měli s sebou stroje k dobývání Prahy potřebné. Táboři již byli v Praze, a nyní se Sigmunt dověděl, že také Žatečtí, Lounští a Slanští tam došli a že se v Praze všecko k tomu chystá, podstoupiti ho bojem v otevřeném poli. Toho se Sigmunt tak ulekl, že nechtěje se jich dočkati,

16*

hned dne 24. května úprkem ležení své a množství špíže a zavazadel v něm opustil, kromě Uhrův všechno vojsko se střelbou a stroji válečnými rychle k Horám Kutným nazpět poslal, a sám s Uhry do Staré Boleslavi odejel.

První sformulování čtyř článků Pražských.

1420 25—28. května.

V Praze zatím počaly se výtržnosti se strany Táborův zase obnovovati. Dne 25. května, v sobotu před hodem Svatodušním sebravše se ženy Táborské obořily se na panenský klášter u sv. Kateřiny. Zaplašivše jeptišky odtud jaly se bořiti stavení, památku to císaře Karla, počínajíce bouráním střech. Praví se, že prý při té práci jeden vysoký zděný štít na ně spadl a 27 žen zabil.

Toho samého dne, co se toto v Praze dálo, dostalo se horlivé husitské město Slané podvodem v moc královskou: pan Vilém Zajíc z Hasenburka přitrhl tam s královskou jízdou a obsadil horu Slanskou, která nad městem panuje, vyzývaje měšťany hrozbami a sliby, aby se vzdali, že prý již Praha také králi Sigmuntovi se vzdala. Tímto lživým předstíráním zastrašení měšťané, kteří nejlepší svůj lid byli odeslali do Prahy, sklonili se k tomu, že mu brány otevřeli. A pan Vilém, opanovav město, všecky husitské kněze vyhnal z něho. Za to hned druhého dne na hod Boží Pražané vypálili dům páně Viléma Zajíce, kterýž vedle tehdejší brány Strahovské na Malé straně stával, na místě nynějšího Kajetanského kostela.

Pro uvarování dalších výtržností se strany žen Táborských nařídili konšelé měst Pražských, aby se pro lepší obranu Nového města proti Vyšehradu táhl nový hluboký příkop od kláštera Slovanského na pokraji výšiny až ku klášteru sv. Kateřiny, i musely na něm všecky ženy Táborské, Žatecké, Lounské a jiné, jichž počet velký byl, spolu s Pražskými ženami hned po svatodušních svátcích po několik dní úsilně kopati. Zároveň aby větší svornost mezi Pražany a přítomnými v jejich městě Tábory, Žateckými, Lounskými, Orebity a jinými sbory zachována, a všechno další vykračování z mezí dobré kázně zastaveno bylo, sestoupili se hejtmani a starší duchovní i světští, Pražští i venkovští zde v Praze přítomní, spolu s obcí Staroměstskou a Novoměstskou dohromady, a sadivše nové konšely v obou městech, uzavřeli s nimi jednosvorně, za jedno: aby všichni stáli za jednoho člověka proti králi Uherskému Sigmuntovi a proti každému, kdokoli by se protivil zákonu božímu a zvláště rozdávání pod obojí spůsobou; za druhé: aby navedli kněží opět k životu apoštolskému, rušíce u nich všeliké svatokupectví, lakomství, nádheru, a jiné neřády dle možnosti; za třetí: aby kněžím zjednali svobodu ve zvěstování slova Božího i u vedení pravých řádův kněžských, a za čtvrté: aby hříchové smrtelní, a zvláště veřejní, jakožto přílišné sedání po krčmách ve svátky, přepych v šatstvu a podobné věci skutečně rušeni a trestáni bývali. Tyto čtyry kusy v tomto znění byly jako první zárodek pozdějších čtyr článkův Pražských čili kompaktat, jichžto stvrzení od Římské církve mírnější Husité konečně také dosáhli. Mimo to bylo v tomto shromáždění uzavřeno, aby se všecky osoby, které by v Praze ku straně pod obojí přistoupiti nechtěly, vyhledaly a z města vyhnaly. Následkem posledního usnešení prohledávali kněží z poručení městské vrchnosti všecky domy katolíkův a Němcův, napomínajíce každého, aby mše svaté slyšeli, pokání činili a k přijímání svátosti oltářní pod obojí spůsobou přistupovali. Mnozí raději dům i statek opustivše, z města vyšli, jiní buď z přetvářky, aby o své jmění nepřišli, buď z přesvědčení ku kalichu přistoupili. Pravilo se, že víc než 60 domův ve Starém městě a téměř také tolik v Novém městě od svých majetníkův opuštěných stálo, v něž se obec Pražská uvázala, a všechny potravy, nábytky a jiné zboží v nich nalezené ku prospěchu obrany města obrátila.

Aby zatím branný lid ve městě nezahálel, uzavřeno jest, obléhati Pražský hrad. Počátek toho učiněn jest dne 28. května v ten spůsob, že Pražané a Táboři proti hradu na Pohořelci, Žatečtí a Lounští na Strahově se položili.

Král Sigmunt objíždí města a hrady okolo Prahy.

1420 24—31. května.

Mezi tím král Sigmunt maje vojsko své u Kutné Hory, od 24. května ve Staré Boleslavi s teskností křižácké vojsko očekával. Maje tu při sobě svou manželku Barboru, ovdovělou královnu Českou Žofii a papežského legata Ferdinanda hnul se s nimi a s celým dvorem svým odtud dne 27. května na Mělník, dále do Litoměřic, potom do Slaného, jehož byl zatím pan Vilém Zajíc z Hasenburka opanoval. V Litoměřicích chtěl se králi tamější purkmistr,

jmenem Pichel, člověk ukrutný a lstivý, zavděčiti, dal 17 měšťanův k Husitství náchylných zjímati a do věže nečistotou naplněné vsaditi. Po králově odjezdu pak, 30. května, kázal je všecky na rukou a nohou svázané do Labe vrhnouti. Byl mezi nimi také ženich jediné dcery toho purkmistra, kterážto svého milence ani prosbami ani jinými prostředky od té bídné smrti uchrániti nemohla. I stalo se, že ta dívka sama za těmi nešťastníky do vody skočila, ve vodě svého ženicha objala a s ním spolu utonula. —

Když král byl ve Slaném, povolal k sobě Lounské měšťany, předstíraje jim, že se mu Pražané také již na milost poddali, tak že tito ustrašeni jsouce, a majíce jako Slanští své nejlepší lidi v Praze, také královskou posádku do svého města a to bez vědomí obce přijali. Papežský legát Ferdinand s Pražským arcibiskupem Konradem tuto v Slaném přítomným, dal všecko, cokoli k obřadu pod obojí náleželo, veřejně bořiti a kaziti, jmenovitě v kostele sv. Gottharda, někdy proboštském kláštera sv. Jana na Ostrově, archu čili tabernakul na velkém oltáři pro uschování večeře Páně zřízený dal zbořiti, ano i chleb a víno od husitských kněží posvěcené ohněm spáliti, spolu s knězem jedním, který nechtěl od kalicha pustiti. Za to se potom Táboři na jiných obětech pomstili, upálivše dne 6. června na Pohořelci v ležení svém před Pražským hradem dva mnichy Břevnovské, jednoho kněze a jednoho vojína Němce, potom 12. června zase čtyry Zbraslavské mnichy, proto že byli ku kalichu nikterak svoliti a mnišské kapí odložiti nechtěli.

Ze Slaného jel král Sigmunt na Křivoklát, Točník, Žebrák a na Karlštein, kdež ho všude dvořané nebožtíka krále Václava, pozůstavené tam poklady věrně hlídajíce, k ohledání těch pokladů připustili. Z Karlšteina dojel se svým dvorem do Zbraslavi, odtud zas na Nový hrad u Kunratic, a dne 31. května na Vyšehrad, kde mu kapitula tamější se svatými ostatky vstříc vyšla a do hradu jej i s celým dvorem jeho sprovodila. Jsa ve Zbraslavi a na Novém hradě vyhlídl si prospěšné místo na bezpečné ležení vojenské, na které všechnu svou válečnou moc umínil si stáhnouti. Všichni okolní vesničané byli přísným jeho rozkazem k tomu místu sehnáni, a museli po několik dní příkopy a náspy kopati. Zdá se pak, že rozsáhlé valy a příkopy na táhlém hřbetě hory Hradiště u Dolních Břežan jsou památkou tohoto ležení Sigmuntova vojska.

Kterak Husité od dobývání hradu Pražského upustili.

1420 14. června.

Zdálo se za nějaký čas, že věci krále Sigmunta u Prahy lépe dařiti se budou. Vojsko jeho, postoupivši od Kutné Hory blíže ku Praze, v zákopech výše spomenutých u Zbraslavi se položilo zamezujíc dovozu obilí do Prahy; posádky zas na Pražském hradě a na Vyšehradě velmi udatně si počínaly, a zvláště Vyšehradská činíc výpady do Nového města, Pražany v ustavičné péči držela. Na den sv. Trojice, 2. června vpadla do Podskalí, a spálila tam dva někdejší kostely sv. Antonína a sv. Jana Křtitele. Na Pražském hradě bylo v ten čas asi 7000 mužů branných, z veliké části německých Lužičanův, i velel tam vzpomenutý již rytíř Hanuš z Polenska; však velkou nouzi o potravy a píci trpěli, zvláště když se nepodařil dovoz páně Michalcův. Již toliko koňským masem a viními listy se živili; avšak i samé koně, aby jim ve hradě hladem nezdechly a povětří v něm nekazily, museli ze hradu vyháněti podřezávavše jim žíly, a tudíž Pražanům neužitečnými je učinivše. Také mnozí z posádky, co byli Čechové, z hradu se vykrádali a k Pražanům se přidávali. Byli by se hradští pro hlad konečně přece Pražanům vzdáti musili, kdyby se jednou nebylo Vyšehradským poštěstilo, stráž Pražanův na Brusce sehnati a něco chleba a jiných potřeb na hrad dodati. Pražané a Táboři velké praky jako houpačky zřízené na Pohořelci proti Hradčanskému městu postavili, a jimi veliké kameny do něho házeli, nemalých škod na domích činíce; však hradští proti nim svá děla postavili, a ty praky jim rozstříleli. Když pak nouze opět hradské mořiti počala, umínil si král Sigmunt vší mocí jim přispěti: proto dne 12. června k večeru hnul se u veliké síle ze stanův svých, a ke hradu se blížil. Pražané a Táboři seznavše jeho úmysl, vyšli jemu v poli vstříc, a sešikovavše vozy své chtěli ho bitvou podstoupiti. Avšak nežli k bitvě přišlo, přitočil se jeden poboční houf královských tak blízko ke hradu, že tam hojnost potravy i střeliva mohli dodati, a také několik set koní na hradě nepotřebných odtamtud odvesti. Tak dosáhl Sigmunt svého účelu a vyhýbaje se bitvě nazpět kázal táhnouti. Však Čechové na zadní šiky couvajícího vojska dorazivše, velké krveprolití spůsobili, a zabivše i zranivše Sigmuntovi drahný počet lidí, konečně odtáhnouti mu dali. Pražané a jejich spojenci však nyní poznali, že by marné bylo, dále obléhati hradu Pražského, pokud nepřátelské vojsko

nedaleko se nachází; umínili si tedy, upustiti od obležení toho, a dne 14. června také se svých stanovišť na Pohořelci, Strahově a jinde do měst Pražských odtáhli.

Kterak pan Oldřich z Rosenberka Tábor obléhal a však ho nedobyl.

1420 15—30. června.

Již toho samého dne 31. května, když král Sigmunt na Vyšehrad přijel, psal mladému Oldřichovi z Rosenberka, přikazuje mu, aby ten Tábor na Hradišti rozplašil a zbořil, neboť jako se mu poštěstilo, Slaného a Loun do své moci dostati, umínil si, pokusiti se také o nový Žižkův Tábor, pokud se Žižka sám v Praze nachází. Pan Oldřich z Rosenberka byl sice po tu dobu sám Husita, avšak blízké sousedství Táborův nezdálo se jemu samému příliš bezpečné býti vlastním statkům a hradům jeho. Poznav z listu králova, že by se mu mohlo královské pomoci dostati k vypuzení Táborův, chopil se té příležitosti, a vypraviv posly ku králi, podával se mu předně do poslušenství a že na Tábor udeří mu přislíbil. I také dočkav se vojenské pomoci z Rakous pod správou Lipolta Krajíře, zdvihl se mocně, a okolo 15. června Tábor obehnal a sevřel. Dvě neděle tam ležel a střelbou silně na město střílel. Odejel také sám s několika málo druhy na krátký čas od vojska ku králi Sigmuntovi na Žebrák, kde se tento okamžitě zase nalézal. Tam se králi k stálé věrnosti zamluvil, a papežský legat, biskup Ferdinand, jej k tomu navedl, že se s přátely svými kalicha navždy odpřisáhl. Vrátil se tedy zas co katolík k svému vojsku před Tábor, všecky kněží pod obojí z ležení vypudil a všem svým lidem přikázal, aby jinak nežli pod jednou spůsobou nepřijímali. Že však ten pan Oldřich z Rosenberka na jednu nohu kulhal, pravili Táboři, uslyševše o takovém obratu v jeho smýšlení, že byv již prvé kulhav na těle, okulhavěl nyní také na duši.

Táboři v Praze majíce zprávu o tom všem, co se doma děje, nemeškali všeho toho pomstiti. Dne 25. června vyjel z Prahy Mikuláš z Husi s 350 Táborskými jezdci k Táboru, tam se tajně s bratřími ve městě zavřenými porozuměl, a dne 30. června ráno na úsvitě obořili se on s jedné, oni pak s druhé strany tak náhle a hřmotně na vojsko páně Oldřichovo, že je náramně zděšené po krátkém boji na útěk obrátivše, mnohé pobili, zranili a zjímali, ačkoliv počtem proti nim byli prý jen jako jeden proti dvacíti. Celé ležení páně Oldřichovo dostalo se tudyž Táborům do rukou, a našli v něm velkých kořistí na zlatě, stříbře, špíži, drahém rouše a zbroji všeliké, jmenovitě také pušky čili děla a praky. Pan Oldřich utrpěv tak hanebnou porážku, byl ovšem náramně popuzen, a hned potom v zuřivosti své všecky kněží husitské na svých panstvích, jež před třemi léty sám byl dosadil, dal schytati a do věží po svých hradech, v Příbenicích, Chústníku, na Helfenburce, Krumlově, Rosenberce a Nových Hradech rozsázeti, kdežto dlouhý čas potom všelijak trápeni a mořeni, a někteří také umořeni jsou.

Kterak Husité opět Králové Hradce dobyli.

1420 26. června.

Obyvatelé Králové Hradce, byvše přinuceni, královskou posádku do svého města přijmouti, museli pro své husitské smýšlení od vojska toho velké nátisky snášeti; i umínili si pan Aleš Vřešťovský z Riesenburka a příbuzní jeho rytíři Beneš z Mokrovús a z Hustiřan a Jiří z Chvalkovic a z Hustiřan, všickni horliví Husité, že to město z moci krále Sigmunta zase vytrhnou. V tom úmyslu ohlásili v celém dalekém okolí, že dne 25. června bude na Kunětické hoře u Pardubic valná hromada lidu čili obyčejný tehdáž tábor, k němuž všecky sedláky a uhlíře zvali, aby se ve zbrani tam dostavili. Vyzván byl i kněz Ambrož někdy Hradecký, nyní s Orebity v Praze se zdržující, aby se dostavil, a ten nedbaje na nebezpečenství cesty také skutečně 25. června z Prahy na Kunětickou horu přijev, ujal se duchovní správy nad lidem tam sebraným, kterýž k němu choval větší nad jiné lásku i důvěru. Měl tam kázaní a potom svátostí pod obojí přisluhoval; po skončených pobožnostech však oznámil celému táboru rozkaz starších, že mají všickni hotovi býti ve zbrani, a že vytáhnou odtud zbořit klášter v Podlažicích u Chrasti. A tak se i stalo, k večeru se celý tábor zdvihl a v tu stranu k Podlažicům se obrátil. Byli tu však i vyzvědači, kteří královské posádce ve Hradci donášeli, co se děje; a ti ve Hradci oznámili, že se ten tábor do Podlažic žene. V Hradci mínili si tedy pohověti té noci a v ostříhání města uleviti, myslíce, že nemají čeho se báti. Avšak v noci Husité náhle se zastavili ve svém pochodu, a ne více na Podlažice nýbrž na půlnoc k Hradci se obrátili; dorazivše k městu před úsvitem přiložili žebříky

ke zdem městským a slezli je na několika místech bez veliké nesnáze, dříve nežli strážní mohli se dovolati posádky, by se postavila na odpor. Královští ve městě, kteří se byli utekli na hrad anebo na brány a věže zdí městských, museli brzy bez odporu vzdáti se, a byli i s měšťany Husitům protivnými z města vyvedeni. Když pak se úplně rozjasnil den 26. června, byli Husité, majíce kněze Ambrože v čele svém, zase pány ve Hradci, výše řečeného pana Alše Vřešťovského a jeho oba strýce z Hustiřan za hejtmany městu sadili, statky vypovězených měšťanův Němcův mezi sebou rozdělili a domy jejich věrným Husitům odevzdali.

Ztráta toho města dojímala krále Sigmunta náramně, neboť spojení jeho se Slezskem tudíž nejistým a nebezpečným se stalo; i ohromen byl a rozželen i se svými radami velice, nevěda jiné pomoci, nežli že hned přes deset tisíc vojska svého od Prahy tam poslal, aby se o dobytí Hradce pokusili. Rozložilo se to vojsko půl míle před městem na polích, netroufajíc si blíže k němu přistoupiti, a Hradeckým poslán lživý list, že Praha prý již s králem pokoj uzavřela a že tudíž i Hradeckým nic jiného nezbývá, nežli k jeho poslušenství opět se vrátiti. Hradečtí však nežli se ve smlouvání dali, rychle do Prahy poslali, aby se pravdy dověděli, a poznavše lstivost nepřátel k ničemu nesvolili, a tím více město střehli a špíží je zásobili. Veliké vojsko královské vidouc neprospěch a nemožnost útoku, o nic se nepokusivši, po několikadenním marném vyjednávání s nepořízenou zas ku Praze se navrátilo.

Příchod křižákův.

1420 konec června.

Od Sigmunta toužebně očekávaní křižáci počali teprv po svatém Janu Křt., 24. června, v Čechách zjevovati se. Hlas volajícího papeže, aby každý křesťan pro věčné spasení pospíchal pomáhat, aby se kacířský národ Český, neustupný a nenapravitelný, pokořiti aneb i dokonce vyhladiti mohl, povzbudil tehdáž ještě veliké množství lidí ve všech i nejvzdálenějších zemích evropských, že ozdobivše se znamením kříže táhli do boje, kde jim ukázáno bude. Naši domáci letopiscové ne bez jakési chlouby vypisují množství jmen národův a zemí, z kterých proti Čechům vyšli bojovníci přerozmanitých jazykův, mravův a obyčejův, totiž Bavoři, Frankové, Švábové, Švýcaři, Sasové, Durynkové, Fojtlandští, Westfálové, Rakušané, Štyráci, Korutané, Krajinci, Francouzi, Angličané, Aragonci čili Španělé, Brabantští, Hollanďané, Míšňáci, Srbové ze Sas, Braniboři, Poláci, z koruny Uherské Maďaři, Charvaté, Dalmatinci, Bulhaři, Sikulové, Románi čili Valaši, Kunové, Jazygové, Rusíni, Slováci, Srbové čili Rácové, a ze samé koruny České Slezáci, Moravané a konečně sami Čechové strany Sigmuntovy. Z Italie byli tu toliko dva slavní válečníci při samém králi Sigmuntovi, a jen ze Skandinavie nikdo se nejmenuje. Počet všech bojovníkův, kteří vesměs ku Praze táhli, obnášel přes 100.000 jízdných a pěších. Sám Bedřich Hohenzollerský, markhrabě Braniborský, 10.000 jich přivedl, a Bedřich Bojovný i jeho bratr, markhrabata Míšeňští, až do 30.000. Přitáhli s tím vojskem předně všickni kurfürstové Němečtí, kromě Saského, totiž arcibiskupové Mohučský, Trevirský a Kolínský, falckrabě Ludvík a markhrabě Bedřich Braniborský, potom Albrecht, vojvoda Rakouský, tři vojvodové Bavorští, dva markhrabata Míšeňští, patero knížat Slezských, a jiných osob knížecích vesměs 43, z důstojníkův církve pak patriarcha Aquilejský, a velký počet biskupův i praelátův, konečně říšských hrabat, pánův a rytířův ze všelikých zemí téměř bez počtu. Bylo to tedy jedno z největších a nejmohútnějších vojsk, co se jich kdy v křesťanském světě ku společné výpravě sebralo.

Jak mile tito křižáci, a jmenovitě Němci, kterých jakožto nejbližších byl ovšem daleko větší počet, nežli ostatních národův mezi nimi, na půdu českou vkročili, tu hned ukrutně a nelidsky s venkovským lidem českým ač bezbranným zacházeli, chtějíce hned od hranic počíti v práci vyhubení kacířského národu jim obzvláště nemilého. Však o tom, co tato svatým křížem znamenaná vojska na českém venkově hrozného páchala, nežli se před Prahou sešla a položila, letopisci žádnou památku nám nezůstavili, toliko Vavřinec z Březové smutný příběh o knězi Václavovi, Arnoštovském faráři, vypravuje. Albrecht, vojvoda Rakouský, táhl totiž s vojskem svým teprv 6. července přes Milčín ku Praze. Šedesát jezdcův z vojska jeho zbočilo k Arnoštovicům, vsi nedaleko Votic, a tam faráře Václava, kterýž byl pod obojí, i s kaplanem jeho zajavše, a oba na jednoho koně posadivše, tak je jakožto tvrdošíjné kacíře až do městečka Bystřice k vojvodovi přivedli. Vojvoda nechtěl s nimi ničeho míti, jakožto že pro víru toliko byli nařknuti, a poslal je k biskupovi, kterýž tu při jeho vojsku byl. Biskup žádal, aby se kalicha odřekli a pokání činili, hroze jim, že upáleni budou. Kněz Václav však odvolávaje

se na svaté písmo, že Kristus sám poslední večeři pod obojí spůsobou rozdával, nedal sebou hnouti, i přistoupiv k němu jeden z bojovníkův, bezpochyby statečný rytíř německý, rukou v železné rukavici takový políček na tvář dáti mu neostýchal se, že kněz Václav hned krví z nosu se zalil. A tak tu celou noc velkou trýzeň snášel. Druhého dne pak, v neděli, vyvedli kněze Václava, jeho kaplana, tři letité sedláky a čtyři chlapce od 7. do 11. let, kteří všickni za přívržence husitské víry byli udáni, před městečko k tamějšímu velikému rybníku, a posadivše je na hranici dříví, ještě jednou, aby se své víry odpřisáhli, je napomenuli. A když kněz Václav za všecky tomu odpíral, podpálena jest hranice, a on, drže pacholata v klínu svém, se všemi dal se upáliti, sám z nich poslední ducha svého vypustiv.

Obležení Prahy vojskem křižáckým.

1420 30. června — 14. července.

V neděli, 30. června, stal se počátek obležení Prahy, ačkoliv všickni zástupové křižákův ještě nebyli došli na místo. Toho dne totiž přijel král Sigmunt s královnou Barborou a s ovdovělou královnou Žofií v průvodu předních pánův českých na hrad Pražský a přijat jest tam velmi slavně od kněžstva s processí, zvoněním a zpíváním. Vojsko jeho vlastní a křižáci pokryli svými stany všechna prostranná pole na Letni mezi Bruskou, Bubny, Předním Ovencem a královskou oborou. Nejvýše vedle samého hradu Pražského leželi vlastní lidé královi, kterým on žold vyplácel, nejvíce Uhři a Slezáci s některými knížaty. Pod nimi na nynějších sadech na Letni nad Vltavou položili se vojvodové Bavorští a Rynští hrabata a rytíři; za nimi u královské obory leželi Míšňané ve třech velikých zástupích; dole pak u Buben u samé Vltavy zaujal ležení své vojvoda Albrecht Rakouský, který se svým vojskem o celých osm dní později k tomu obležení se dostavil. A tato ohromná moc Němcův nechtěla s Čechy v královském vojště pohromadě ležeti, oddělujíc se od nich a k sobě se tlačíc. Příčina toho přepodivná byla ta, že se Čechův báli, pravíce, že všichni Čechové jsou za jedno, a že s těmi ve městě tajné srozumění mají. Pozorovaliť Němci zajisté, že někteří čeští pánové v radě královské, zejmena Aleš Holický ze Šternberka, Václav z Dubé a na Leštně a Mikuláš Divůček z Jemniště, nemohouce se bez veliké lítosti dívati na zkázu vlasti své, na krále snažně doléhali, aby žádosti české slyšeti ráčil a s poddanými svými raději milostivě a mírně hleděl se umluviti, nežli je vyhubiti. Král Sigmunt ovšem nedávaje na jejich řeči, vždy s velkou zuřivostí se zaklínal, že české buřiče zkrotí a potrestá, byť by proto celou zem zkaziti a plémě české vyhubiti měl. Dá se mysliti, že čeští pánové k takovému výbuchu královského hněvu lhostejni nezůstávali, a své obávání jakož i svou nespokojenost dosti zjevně na sobě znáti dávali; — a odtud ta nedůvěra německých křižákův obávajících se zrády, a jejich veliká zlost na všecky Čechy vůbec. Povídá se také, že když prý se v ležení samém některý z Čechův náhodou mezi Němce dostal, a od jiných Čechův s nimi ležících rychle vysvobozen nebyl, že se ho Němci chopili a bez milosrdenství jako kacíře jej upálili, byť by i dobrý katolík býval. Bavoráci a jiní Němci ležíce na Letni proti Starému městu, jmenovitě proti klášteru Cyriakův u sv. Kříže a proti někdejšímu kostelu u sv. Valentina, křičeli přes řeku do města bez ustání úsměšně: „Ha, ha! Hus, Hus! Kacer, Kacer!“ Různé šarvátky opakovaly se pak od počátku obležení téměř každý den, avšak vždycky se končívaly se škodou a hanbou Němcův. Pražané již dříve v arcibiskupské zahradě na Malé straně, kde nyní větším dílem zahrada Anglických panen se rozkládá, všecky stromy sporáželi, aby se nepřátelé houštím nemohli tam vkrádati. V té pak zahradě a v přilehlém tehdáž předměstí Písku, kde se nyní Nová ulice až k Brusce táhne, byly každodenní harce, a často prý pět neb deset Pražanův v kabátech, ozbrojení jen cepy železem dobře okovanými, vyrazivše náhle na vetřelé tlupy nepřátel nejlepším oděním opatřených, mlátili je tak udatně, že zabíjeli mnohé a ostatní na útěk obraceli. Křižákům nepodařilo se ani mlýnských jezů, které tehdáž blíž kláštera Cyriakův u sv. Kříže bývaly, zkaziti, ani mlýnův samých spáliti, jakkoli se o to pokoušeli. Ostatně k opravdovému boji to po dvě neděle ještě nepřišlo, ano zdá se, že se strany Sigmuntovy přec ještě nějaké vyjednávání o mír započato bylo.

Zachoval se totiž list papežského legata Ferdinanda, tu při králi se zdržujícího, kterýž okolo 6. července s královým vědomím Pražanům dodán byl, a který pro svůj obsah vysokomyslný a nicméně se stanoviska církve zcela oprávněný zasluhuje, aby s pozorností přečten byl. Psaltě legat Ferdinand mezi jinými takto: že přišed nedávno do království, na své oči spatřiti musel ohavnosti, kterýmžto dříve,

uslyšev je, uvěřiti nechtěl, zbořené totiž kostely, spálené kláštery, potřískané a zohyzděné obrazy svatých, pobité a vyhnané kněží a žáky; Pražané, že honosí se býti horlitelé pro zákon a čest boží, i jaká jest prý to bohu čest, když jeho chrámové se boří a sluhové jeho zabíjejí? jaká pobožnost aneb i udatnost ve potřískání a zohavení obrazův? Žádosti jejich ve čtyry články uvedené že dostaly se mu do rukou nejprv o přijímání pod obojí, potom o svobodném a řádném kázaní slova božího, pak o zrušení světského panství u kněžstva, konečně o trestání hříchův a očištění dobré pověsti národu Českého. I ptá se, jaké jiné může býti řádné kázaní slova Bo-

Žižka zhlíží s vrchu Vítkova čili Žižkova ležení křižáckého vojska před Prahou, v červenci 1420. (Str. 130.)

žího, nežli které se děje skrze kněží od svých vyšších k tomu řádně povolané? Ať prý se Čechové nedomnívají, že oni sami dokonale rozumějí písmu svatému; toho že ještě žádnému smrtelníku s hůry nebylo a není popřáno. O zbytečnosti kněžského jmění žeby neměli oni sami za soudce se stavěti, aby se nezdálo, že to činí více z lakoty po něm, nežli z toužení po vzoru apoštolské pokory. Článek čtvrtý že jim nechce tupiti, kdyžby Čechové prý jen pravých prostředkův se uchopili k očištění své pověsti! neboť že zle se očišťuje, kdokoliv špínu špinou smývati chce. Co se však týče článku prvního a hlavního, že vyznává, že svátost večeře Páně od apoštolův i také v prvotní církvi rozdávána byla pod obojí spůsobou: to však že

zapírá, že by to z přikázaní Kristova čili z potřeby ku spasení vždy tak díti se muselo, a že by církev neměla moci ni práva, potvrditi obyčej jiný z dobrých příčin uvedený. Ovšem pak že větší zásluha jest v pokoře a v poslušenství církevním, nežli v tvrdosti a ve zpouře proti církvi. Jestliže však chtějí vším spůsobem účastni býti kalicha, žeby měli obrátiti se s prosbou o to k papeži, nikoli však ku králi Sigmuntovi, kteréhož moc nevztahuje se k věcem církevním, ale jen ku světským. „Protož chcete-li," psal konečně legat, „nestáti než o věci počestné, my hotovi jsme slyšeti vás o nich i o všem jiném, cokoliv nám přednášeti budete; král zajisté nemohl ani nechtěl jednati s vámi bez nás o věcech, týkajících se víry. I oznamujeme vám že týž král s vůlí naší dá vám dostatek bezpečnosti pro ty osoby, které k tomu cíli vyšlete; a budete-li dobře i střízlivě smýšleti, budeť dáno místo nejen odpuštění ale i milosti. Pakli ve zpouře se zatvrdíte, aniž přijímati budete cesty spasení, bude s vámi tím přísněji nakládáno, čím větší bylo dosavadní shovívání."

Pro velikou rozhořčenost Pražanův proti králi Sigmuntovi, nepřipustili si oni slov listu toho k mysli své; naopak počali tím více na křivdy od krále i od papeže jim činěné toužiti, a vyjádřili trpkost myslí svých v listu, jejž dne 10. července k republice Benátské napsali, vyzývajíce republiku onu, aby s Čechy vešla ve spolek branný proti jejich společným dvěma nepřátelům, králi Sigmuntovi a vojvodovi Albrechtovi Rakouskému. Opakovavše v listu tom všecky nářky, jakž v manifestu Pražském dne 20. dubna vydaném obsaženy byly, psali dále: že Sigmunt sám k několika Čechům ústy svými vlastními se pronesl, že se svatě zapřisáhl, zkrotiti a potrestati zpouru českou, byť proto i celé to království zhubiti a v popel obrátiti, krajiny české jiným národem znova zalidniti, a nejen všecky koruny své, ale i vlastní tělo a duši nasaditi měl; a když prý pokorně od nich prošen byl, aby nezapomínal se na zemi, kteráž ho urodila, ni na národ, z něhož sám vyrostl, že počal na spůsob šílence tím vztekleji se sápati. Nyní že svolal pomocí papežovou ze všech zemí vojsko a obklíčil město jejich, aby provedl úmysl svůj a povraždil všecky věrné v něm křesťany až do těch nemluvňátek; oni však že z milosti Boží nestrachují se nikoli moci jeho, kteréžto že pod štítem lásky k vlasti a k zákonu Božímu odolati umět budou, anobrž nabízejí Benátčanům hned několik tisíc oděnců k službě jejich, budou-li chtíti vstoupiti s nimi v závazek spolku branného.

Neohroženost a bojechtivost Pražanův, jakž se z toho listu Benátčanům jevila, byla v skutku podivení hodna, neboť naproti tak mohútnému nepřátelskému vojsku toliko svá prsa nastavujíce, za celý čas obležení ani jednou svých městských bran nedali zavříti. Však i v městě samém opět a opět každý dům prohledávali, a všechny obyvatele, s ženami i dětmi ven z města vypovídali a vyháněli, do kterých se jen možné zrády domnívali. Tudyž mezi jinými také poslední Němci Prahu opustili a do ležení krále Sigmunta utekli, pozůstavivše ve městě domy a všechno zboží své, pokud ho již před časem na bezpečná místa nebyli uložili, — i měvše ještě před sedmi léty městskou vládu v rukou svých, nyní již více do Prahy se navrátiti nesměli. Obce Pražské uvázaly se v domy všech těch, kteří do toho času Prahu buď dobrovolně buď nuceně opustili, a nalézajíce v nich hojné zásoby zboží, potrav a nápojův, živili tím bojovníky přespolní a jejich rodiny. Přece však jistý počet Němcův pozůstal; ti však od obce i obyvatelstva požívali pokoje, jsouce s přijímajícími pod obojí za jedno. Poznamenal pak starý letopisec, že toho času v Praze bylo všecko lacino kromě soli jediné; ale jiného všeho dosti bylo v hojnosti, a zvláště vína, chleba a stříbra. U vojště královském a křižáckém, jakžkoli jim téměř odevšad vezli, všecko draho bylo, a zvláště chleb a pivo.

Žižka ještě před obležením města seznal důležitost hory Vítkovy, která na východní straně před Prahou strmí; i aby Praze všecko spojení s ostatní zemí přetrženo býti nemohlo, dal tam udělati dva sruby dřevěné, totiž chýše z neotesaných kmenův složené, jež kázal okopati malým příkopem a obehnati zdí ze země a z kamení. Sám pak je bojovníky osadil a odtud všechno, co nepřátelé konají, pozoroval.

Slavné vítězství na Vítkově čili Žižkově hoře.

1420 14. července.

Již dvanácte dní byla Praha hrozným nepřátelským vojskem obklíčena, a kromě malých šarvátek k opravdovému boji nepřišlo, Pražané toliko se tvrdili v různém potýkání se s mocí krále Sigmunta. Teprv dne 12. července, v pátek, udeřili Uhři na stanovisko Pražan před klášterem Kartouským v místech nynějšího Smíchova před branou Újezdskou, a bylo to, jak se zdá, jen na přezvědy, jak silně město s té strany bude chráněno. Výsledek boje toho nic neroz-

hodl, a Uhři ustoupili zase. Druhého dne, sv. Markéty 13. července, přiblížil se zase zástup několika tisíc jezdcův ke bráně Poříčské, chtěje zkusiti, kterak se tuto Pražané k bránění míti budou. Jak mile to ve městě zvěděli, hned zvoněno jest na poplach na Staroměstské radnici, a bojechtivý lid nečekaje ani, aby se řádně sebral a pod rozkazy vůdcův postavil, jako hejno beze všeho pořádku proti hlasu svých hejtmanův ze bran se řítil a s nepřítelem na Špitalském poli, to jest před Poříčskou branou v místech nynějšího Karlína, boj svedl. Byl ovšem krvavě poražen a musel nazpět utíkati do města. Tu však hned řádné šiky bojovníkův Pražských z brány vytáhly, aby nový boj podstoupily, však nepřátelé nepostavivše se jim, opustili bojiště a přes Vltavu nazpět do svých stanův se odebrali.

Však teprv na neděli 14. července byl v radě krále Sigmunta všeobecný útok na město ustanoven. Měl pak ten útok v ten způsob býti zařízen: královští měli se totiž v počtu 16 tisíc mužův s hradu Pražského obořiti na vypálenou a prázdnou Malou stranu a zvláště na silně obsazený Saský dům u mostu; stejnou dobou měla Vyšehradská posádka na Nové město udeřiti a jiné vojsko mělo polem Špitálským k městu přilehnouti. Míšňáci a Durynkové dostali zvláštní úlohu, aby Vítkovu horu stekli, a Žižkovu posádku odtamtud sehnali. Král Sigmunt sám postavil se s třemi houfy do zálohy, aby netoliko ležení chrániti, ale i pomoc, kam potřebí, posílati mohl. Byla pak i děla proti městu postavena, nevíme toliko, v jakém pořádku. Odpoledne v čas nešporní již všechno vojsko pohotově na svých místech stálo očekávajíc rozkazův k útoku; a tu hned první a nejkrutější boj strhl se na hoře Vítkově. Míšňáci a Durynkové se svými a sedmi čili osmi tisíci přidanými koňmo horu zlezli s trubači a se hřmotem velikým, a hned nějakou pevnou věž na jedné vinici vystavěnou útokem vzali. Ve srubech od Žižky na hoře zřízených nebylo v tom okamžení více než asi 26 branných mužův Táborův, dvě ženy a jedna panna, kteří řádných zbraní a střelných pušek zcela neměli. Nicméně bránili se kamením s velkou udatností, když nepřátelé zeď ze země a kamení zlezti chtěli, a jedna z dotčených žen, ačkoliv bezbranná, převyšujíc muže srdnatostí svou a nechtíc před zuřivými jezdci ustoupiti, pravila: „Nesluší se, aby věrný křesťan antikristu ustoupil;“ i tak srdnatě se bráníc, zabita jest a na tom místě ducha vypustila. V tom okamžení přichvátal Žižka s nevelikým počtem Táborův na horu, a hned sám v takovém nebezpečenství se octnul, že ho bratří jen stíží svými cepy z rukou nepřátelských vybili. Však v nejkrutější době, když již celé město takměř počalo zoufati o zachování hory, vyrojil se z bran jeho za knězem v rukou svátost nesoucím a zvonečkem zvonícím zástup lučníkův, sudličníkův a cepníkův srdnatých, prodral se skrze nepřátely až k hoře, kdežto spojivše se s Žižkou do Němcův s takovým důrazem se dali, že tito vidouce svátost a slyšíce hlas zvonečka a křik veliký, náhle ve zmatek uvedeni jsou, a s takovou prudkostí utíkati počali, že druh druha chtěje předejíti, s hory dolů jej srážel, že jedni na druhé i s koňmi po srázu hory se káceli, krky zlámali, a Čechové sami přes pět set jich tu na místě pobili. I hnali se nepřátelé ve zmatku největším nazpět přes řeku, kde jich také ještě mnoho utonulo, a Pražané prý v té chvíli děla svá, totiž hadice a houfnice, od špitála sv. Pavla vytáhše, tak hustě na lid královský na Špitalském poli stříleli, až v něm prý ulice dělali, kdežto děla nepřátel proti městu nastrojená toho dne pro neumělost puškařův čili dělostřelcův k žádné potřebě neposloužila. V stejném čase také královské posádky se hradu a s Vyšehradu útoky na Saský dům a na Nové město učinili, jakž jim rozkázáno bylo; avšak ničehož nepořídivše, zase zpět se zatáhli.

Král Sigmunt nadíval se na žalostný konec boje tak dlouho a snažně připravovaného, vrátil se s knížaty do stanův svých mlče, ale pln hněvu, mrzutosti, žalu a bolesti. Pražané a Táboři však na bojišti i na Špitalském poli, seznavše vítězství své, na kolena poklekli a hlasitě píseň „Tě Boha chválíme“ zpívali, a zpívajíce tak velikými hlasy do města vešli, v němž se rozléhalo nevýslovné jásání.

Nazejtří 15. července v pondělí, když kněží po Praze ve slavném processí se svátostí v rukou chodili, a pobožnými zpěvy za obdržené vítězství Bohu díky skládali, zpívaly dítky při tom a ještě dlouho potom po ulicích novou píseň od Táborského kněze Jana Čapka přes noc ovšem dosti neuměle složenou:

„Dítky, Bohu zpěvajmy!
Jemu čest, chválu vzdávajmy
I s starými.
Neb Němce, Mišněny,
Uhry, Šváby, také Rakušeny,
Poběhlé Čechy (Opakování)
Zarmútil, zastrašil i rozehnal
Ot dítek malých. (Druhé opakování.)
Onoho sem, onoho tam, k utěšení
Svých milých a stálých.
Milý otče! přijmi chválu
Ot Čechův věrných.
Chvalmež Boha, a veselme se.“

Žižka však hned toho samého dne, prohlédaje vždy k budoucím bojům, sebral po Praze žen, panen, i množství chasy, vedl je k srubům na hoře Vítkově, a dal jim kopati mnohé příkopy širší a hlubší, stavěti zdi a mnohé dřevěné hradby, k nimž potřebné dříví dílem z kostelův Pražských, jako jmenovitě stolice z kostela u sv. Michala na Starém městě, vzato bylo. Tomu vrchu Vítkovu a té rozmnožené nové tvrzi, čili jak tehdáž říkali, posádce, někteří Žižka, podle jmena zakladatele, jiní Bojiště pro porážku tam Němcův, a ještě jiní Kalich jmeno dali, proto že tu poraženi jsou nepřátelé kalicha od těch, kteří pro něj bojovali, a kteří

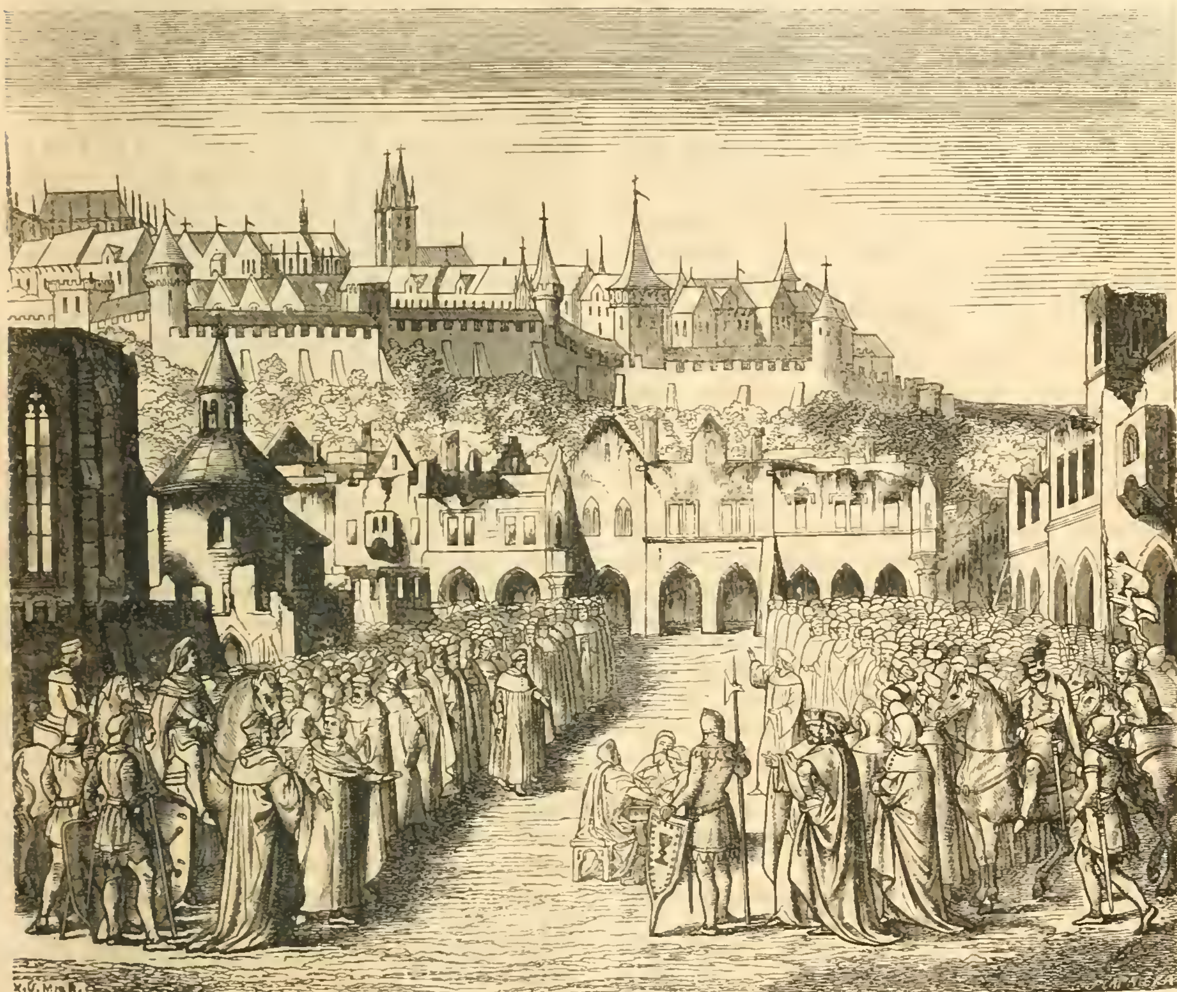
Bitva na Žižkově 14. července 1420. (Str. 131.)

kalich červený neb bílý pro poznání svých na šatech, oděních a korouhvích nosili. Však potomstvo jméno Žižkov oblíbilo sobě; tvrz pak tato neporušená za celý čas válek husitských udržela se; po ní pak, i když všeliká stopa její byla zmizela, zůstalo jméno Žižkov hoře samé až po dnešní den.

Žižkova péče o rozmnožení posádky na Žižkově ukázala se býti zbytečnou, neboť ani král Sigmunt ani křižáci o ni se více nepokusili; král Sigmunt zajisté trpké zkušenosti nabyl, že sebe větší síla někdy nepostačuje přemoci národ živý a odhodlaný. Opustila ho dosavadní pýcha jeho, a již počal nakloňovati ucho své

k řečem pánův českých, kteří dosud při něm stáli, a k míru a pokojnému smluvení se s Čechy raditi nepřestávali.

Jinak bylo s cizími křižáky. Ti se za to nemálo styděli, že od sprostého lidu českého mrzce poraženi byli, nepřičítajíce viny sobě a své vlastní nestatečnosti, ale jakési zrádě Čechův, kteří s nimi při královské straně byli, a o kterých smýšleli, že o nic lepší nejsou, než všickni ostatní Čechové, a že tajně s Husity drží. Čechové v královském ležení slyšíce takové obviňování sebe, tak byli rozjitřeni, že kdyby se sám král Sigmunt nebyl v to vložil, byli by se Čechové s Němci sami vespolek vražditi počali.

Veřejné hádaní theologův katolických a husitských na Malé straně v Praze okolo 20. července 1420. (Str. 134.)

Rokování o čtyry články Pražské.

1420 okolo 20. července.

Za času toho obležení Prahy shodli se všecky strany Husitův v Praze shromážděné, totiž Pražská, Táborská i Orebská, o společné sformulování čtyr článkův Pražských, kteréž byly šíře doličeny, z češtiny také do latiny a do němčiny přeloženy a ve jménu všech Čechův a Moravanův pod obojí králi a jeho vojsku do ležení poslány. Tyto články byly odtud jako veřejné vyznání národu, a sloužily také později při každém jednání o mír mezi stranami, při

každém smlouvání mezi národem a vládou panovníkovou za základ a pravidlo.

Několik dní po bitvě na Žižkově dodán byl Pražanům list od papežského legáta Ferdinanda a 24 pánův českých, kterým se jim jmenem královým slyšení prvé za tak dlouhý čas žádané slibovalo a nabízelo. Nyní však Pražané ještě méně chuti měli k míření se s králem, nežli před bitvou, pravíce mezi sebou: „Jaký jest to soudce, jaký pořádek práva, jenž strany prvé zabíjeti, a potom teprv slyšeti chce?“ Ale pánové čeští strany Sigmuntovy tím méně od dalšího jednání odstrašiti se dali, čím více sami o pravdě čtyr oněch článkův přesvědčeni byli, a čím více poznávali, že možná jest, i těch článkův se držeti a při tom i králi věrnost zachovati. Slíbili prý Sigmuntovi, že jestli jim s Pražany umlouvati se dovolí, město mu dříve nežli měsíc mine, smlouvou a bez boje v poddanost uvedou. Potom smlouvali s Pražany o uzavření příměří, aby král vojska cizincův se ctí domů poslati, a zemi od dalších záhub uchrániti mohl. Pražané nechtěli se v žádné smlouvání dávati, omlouvajíce se, že to bez přivolení jiných měst s nimi v závazku stojících učiniti nemohou. Potom však si to rozmyslili, neboť mohli veřejným hádaním o čtyrech článcích přece mnozí z nepřátelské strany pro ně býti získáni; pročež žádali konečně o slyšení, avšak na ten spůsob, aby jejich kněží a mistři tyto články celému vojsku královskému čtyřmi jazyky, českým, uherským, německým a latinským zjevně a veřejně vyložiti, aby také na námitky od doktorův a kněží druhé strany jim činěné odpovídati, a tím podezření kacířství na ně křivě uvalované se sebe svésti mohli. To se ani Sigmuntovi ani legátovi nezdálo, neboť se museli báti, že by Čechové k svému smýšlení o náboženství mnohé v královském vojště svésti, a tak k rozšíření nákazy české ještě v jiných zemích se přičiniti mohli. Král i legát žádal, aby kněží a mistři Pražští pod bezpečenstvím k nim na královský hrad přišli a tam své články knížatům, biskupům, praelatům a doktorům ve vojště královském přítomným předložili. To se zase Pražanům nelíbilo, i žádali za každého kněze a mistra svého nějakou knížecí osobu, která by jim za bezpečí života jejich do zástavy dána býti měla. Konečně po mnohém sem tam posýlání zůstaly obě strany na tom, že se někde na Malé straně pod širým nebem ku společnému rozmlouvání sejdou, a aby co svědkové toho přišli s obou stran také někteří přední pánové stavu světského a vůdcové vojsk.

Toto památné veřejné hádaní stalo se skutečně okolo 20. července na vypálené, liduprázdné a spustošené Malé straně bezpochyby na samém rynku, kdež katolická a královská strana někde před kostelíčkem sv. Václava, Pražští theologové s pány a vůdci zas v dolejší části rynku se postavili. V čele katolických kněží a doktorův písma potom pánův českých a německých královy strany přišli Ludvík, patriarcha Aquilejský, a Šimon z Dubrovníka, biskup Trogirský v Dalmacii. Pražští kněží a mistři, konšelé a starší vojsk Pražských mezi nimi Jan Žižka, Hynek Krušina z Lichtenburka a jiní čekali již na ně na svém místě a přivítali je se vší poctou a přívětivostí. Tři veřejní notárové byli povoláni, a ti si museli kdesi sednouti, aby zapisovali, co jednáno bude. Hlavní řečníci jmenují se se strany katolické doktor Petr Pavel de Vergeriis, se strany druhé mistr Jan z Příbrami, jeden z nejmírnějších kněží husitských. Veškeré jednání konalo se vážně a slušně.

Husitští kněží přednesli napřed čtyry články Pražské a své důvody k nim; na to odpovídali doktorové Římské strany, vyjádřujíce to, pokud se s těmi články snášejí a pokud ne. Při prvním článku o svobodném kázaní slova Božího tvrdili, že jest potřeba vyšší dohlídky při tom, sice žeby kdokoli hlásati mohl všeliké myšlénky své, domnívaje se o nich, že jsou pravdivé. Při třetím článku o apoštolské chudobě kněží pravili, že světské majetnosti u kněží nemají se rušiti, jelikož by tím zatracován byl veliký počet svatých otcův, kteří bez úhony své svatosti světským zbožím vládli, a že by libovolné odjímání církevního zboží skrze laiky spůsobilo mnohem více zlého nežli dobrého v křesťanstvě: neřády však, které při panování kněžském se vyskytují, ty že církev sama usiluje vymísiti z lůna svého, jakož i při sboru Kostnickém prý bylo vidíno. Ke čtvrtému článku o trestání hříchův pravili, že lehčejší hříchové někdy shovíváním trpěti se musejí, aby lze bylo, uvarorovati se horších, a že nesluší aby bližní představoval se bližnímu svému vesměs za soudce i za trestatele. Po mnohých řečech seznaly obě strany, že co do těchto tří článkův snesly se v jistém smyslu vespolek, i byl ten výsledek okolostojícím českým pánům po česku ohlášen, načež mezi těmito na té i oné straně radostné a hlučné plesání zavznělo. Však co se týče článku druhého, totiž o přijímání pod obojí, ukázalo se, že obě strany se shodují i zas neshodují; neboť v tom zajisté že se snášejí, že přijímání toto samo v sobě není ani kacířské ani

nepořádné, ano dle okolností může býti dobré i zlé; avšak že jest spor o to, zdali jest od Krista přikázané a ku spasení potřebné; jedni že to tvrdí, druzí že zapírají. Pražští uradili se tedy mezi sebou a s pány českými, že theologům Římské strany nabídnou hádaní k jinému dni o té poslední otázce, avšak s tím závazkem, že jestliže kterákoli strana dokáže straně druhé pravdu mínění svého neodolatelnými důvody z písem svatých, ta druhá strana povinna bude, přistoupiti ku pravdě bez odkladu a bez dalšího omlouvání. Avšak od katolické strany bylo k tomu za odpověď jim dáno, že co církev již jednou rozhodla a ustanovila, nesmí se opět uvoditi ve spor a v pochybnost, protože každému křesťanu sluší věřiti, co a jak církev učí, následovně že hádka taková byla by nejen neprospěšná, ale i neslušná. Tato odpověď však popudila Pražské mistry nemálo, i pravili, že se diví této zpozdilosti Římské strany, když chce více věřiti církvi omylné nežli Kristu neomylnému a rozumu nade všecky sbory církevní i nade všecky doktory na světě osvícenějšímu a důkladnějšímu.

Tak se toto rokování bez výsledku skončilo, a obě strany s nepořízenou se rozešly. Objevila se již v tomto prvním krátkém rozmlouvání hlavní příčina sporu, kterýž křesťanskou církev podnes ještě rozdvojuje, otázka totiž, máli víra křesťanská zakládati se hlavně na svrchovanosti církve, čili na rozumu od svatého písma vedeném a vázaném.

Naděje českých pánův o pokojném smíření se stran ve vlasti utrpěla neprospěchem toho rokování velkou ránu: nicméně většina jich umínila si, nevytrhovati se z věrnosti ku králi Sigmuntovi, jakkoliv jejich přesvědčení více k Husitům nežli k Římu se klonilo.

Ukrutnost a svízele Křižákův. Korunovace krále Sigmunta. Konec obležení.

1420 15. — 30. července.

Od své porážky na Žižkově přestali němečtí křižáci přes řeku na Pražany: „Hus! hus! Kacer, kacer!“ pokřikovati, a hleděli raději, jakby pod nejlepší záminkou zase z Čech pryč se mohli dostati. Zatím však rozbíhali se po okolí Pražském, vpadali do vesnic a vybíjeli tvrze, kde branných mužův doma nebylo, a jali se vymstívati se a ukrutenství své provozovati nad vesničany českými, pálíce a plenice, a bez milosrdenství staré i mladé, muže, ženy i děti a kohokoliv z Čechův vůbec lapiti mohli, zabíjíce a do plamenův hořících chalup metajíce. Když nenáviděný kacířský národ v poctivém boji přemoci nemohli, mínili aspoň tímto zákeřnickým spůsobem o jeho záhubu se přičiniti, a tím ač jen částečně slibu svému, pro kterýž kříž na sebe vzali, dostáti.

Jak mile se Pražský lid o nezdaru onoho rokování na Malé straně dověděl, vyrazila v něm žádost pomsty nad ukrutnými Němci a nepřátely slova Božího, jak je jmenovali, nyní tím prudčeji, i obořili se dne 22. července jak Pražané tak Táboři na radní dům Staroměstský, kdež bylo 16 zajatých Němcův ve vazbě. Konšelé museli jim je vydati, a oni vyvedše je z města ven, na Špitálském poli před očima vojska křižáckého všecky je spálili.

Ani král Sigmunt ani křižáci k novému útoku na Prahu chuti již neměli, a křižákům v ležení mimo to čím dál tím hůř se vedlo. Dne 19. července povstal oheň v dolejším jejich ležení mezi Bubny a Holešovici, a ztrávil plátěné stany a množství věcí prudkým plamenem; pak počalo červencové slunce silně hřáti, v ležení se zmáhaly nečistoty všeliké, a z těch se rozplodilo nesnesitelné množství hmyzův, žížal, ještěrek a žab, a ke všemu tomu nepohodlí rostla drahota všech věcí, nebylo ni potrav pro člověka ni píce pro koně, kdežto Pražané dobře zásobeni jsouce, žádné nouze neměli. Pravili pak Čechové, že Bůh sám navštěvuje nepřátely jejich svými metlami, a křižáci nemohouce déle vydržeti již se chtěli valem k odchodu chystati. Král Sigmunt musel se pak velmi namáhati, a jich prositi, aby aspoň několik dní ještě zůstali, až by mu možná bylo, ubezpečiti poněkud pořádek a pokoj v zemi novými řády a opatřením všeho, čeho zapotřebí bude.

Král Sigmunt nemoha Prahy dobyti sotva tušil, že toto nezdaření jeho úmyslu jest počátkem vyvrácení vší moci a vlády jeho v Čechách po drahně let. Především mínil, že když se hned na České království korunovati dá, jemu ho pak právem nikdo nevezme. Korunovace ovšem byl obřad důležitý, a dával korunovanému nepopíratelných práv; kromě českých pánův, kteří u věrnosti k němu setrvali, však všickni ostatní stavové, zvláště pak Pražané, platnosti té korunovaci odpírali, nazývajíce ji nepořádnou, jalovou a planou. K žádosti Sigmuntově však odbyla se přece dne 28. července v neděli, ještě pokud cizí vojska před Prahou ležela.

Pražský arcibiskup Konrad postavil mu korunu sv. Václava ve hlavním chrámě u sv. Víta na hradě Pražském na hlavu, u přítomnosti všech cizích knížat a praelatův, a však nikoliv všech pánův českých, kteří z práva přítomni býti měli. Chyběli také poslové stavu městského zvláště z Prahy, matky všech měst země České. Pánové čeští, kteří tu při tom byli, přísahali korunovanému králi věrnost a poslušenství, on pak dle starého řádu mečem sv. Václava mnohé z nich na Svatováclavské rytíře pasoval, jež potom Čechové jalovými a planými rytíři zvali. Nebylo prý nikdy smutnější korunovace na království České, jako tenkráte.

Němečtí křižáci pracují na vyhubení kacířského národu po své porážce na Žižkově v 2. polovici července 1420. (Str. 135.)

Jak mile Sigmunt korunován byl, považován jest za dokonalého pána a dědice celého království, dosáhl práva vydávati platné listiny a vstupovati v závazky ve jménu České koruny. Na to okamžení čekali všickni pánové a rytíři, kteří mu dosud ve válce proti Husitům byli pomáhali, a nyní osypali ho svými žádostmi, aby dosáhli od něho za svou pomoc odměny. An totiž žádný sněm český k této válce nesvolil, nepovažovala se za zemskou věc, nýbrž toliko za věc pouze královskou, jako zahraničné války, ve kterýchžto král pánům a rytířům, kteří mu dobrovolně v nich bojovati pomáhají, povinen jest, žold platiti a škody a náklady jejich jim

vynahraditi. Sigmunt sebral již dříve všecky hojně zásobené pokladnice, jež bratr jeho, nebožtík král Václav, na svých hradech pozůstavil, a počal již před korunovací svou jimi vypláceti vlastní vojsko své, kteréž jak v české tak uherské koruně byl najal; když se mu pak nedostávalo, počal lámati zlaté i stříbrné rakve svatých zemských patronův, potom všecko zlato, stříbro a drahé kamení, jimiž oltáře, obrazy a relikviáře v kostelích ozdobeny byly, slibuje, že až bůh zase štěstí popřeje, všecko mnohem skvostněji vynahradí, co však se nikdy nestalo. Nejvíce oloupen jest tím spůsobem hlavní chrám u sv. Víta, chrám sv. Jiří na hradě Pražském a Karlšteinské kaple. Čechové nejvíce litovali přeskvostného hrobu sv. Václava, kterýž byl klénot nad všecky klénoty v Evropě nejdražší a umělecké arcidílo. Drahé kameny a gemmy čili uměle z drahých kamenů řezané obrazy rozzastavoval a rozšantročil Sigmunt německým Židům, a z naloupeného zlata dal nadělati uherských zlatých, tak že posud mezi starými dukáty nejčastěji jeho uherské přicházejí. Zdali také cizí knížata a vojska náhrady od Sigmunta žádali, není známo, avšak Sigmunt, znaje českých pánův náchylnost k husitskému učení, propůjčoval se jim neobyčejnou štědrostí, jen aby je tím lépe sobě k věrnosti zavázal. Němečtí křižáci nesli takové jeho laskavé chování se k českým pánům velmi trpce, i nedavše se déle držeti, dne 30. července od obležení Prahy upustili, všecky své stany v ležení spálili, a odtrhše od Prahy láli králi Sigmuntovi hlasitě a hanebně prý co ošemetnému příteli kacířův. Že pak na svém pochodu z Čech do svých vlastí ještě více na bezbranném lidu venkovském se vymstívali, dá se snadno pomysliti.

Kterak Sigmunt královské a církevní statky rozzastavovati počal.

1420 28. července — 22. srpna.

Když král Sigmunt po své korunovaci ni zlata ni jiných pokladů více neměl, jimiž by mohl nárokům na žold a zaškodné české šlechty vyhověti, tu hned téhož samého dne 28. července, když mu koruna na hlavě také královských práv propůjčila, učinil první zápis na královský statek; zapsal totiž hrad Lomnici blíž Třeboně i s příslušenstvím panu Janovi z Hradce v 1450 kopách grošův Pražských netoliko za žold zadržalý, ale i za hotové peníze, jež si byl od něho vypůjčil. To byl počátek zastavování královských práv, důchodův a statků v Čechách; neboť všickni, kteří od Sigmunta čeho požadovati měli, nemohouce hotových peněz dostati, hleděli aspoň zápisu na královské zboží od krále dosáhnouti, jímžby své požadování zabezpečili. Od toho dne pak vydal král Sigmunt do nějakého času znamenitý počet takových zápisův, až se konečně královského zboží více nedostávalo.

Nezdaření veliké a nákladné výpravy proti Čechům zbouřeným naplnilo krále Sigmunta i celý dvůr jeho smutkem náramným, neméně i celou katolickou stranu zvláště pak duchovenstvo v Čechách. Proto Sigmunt, nežli se od Prahy vzdálil, ještě taková opatření učinil, která zřejmě k tomu ukazovala, kterak to cítil, že jeho moc královská v zemi nepostačuje, aby pořádek a bezpečnost zachovati mohl, že starý řád zemský jest vyvrácen, a že nová ještě neznámá moc a vláda dostává vrch nad celým národem.

Napřed péčoval Sigmunt o to, aby jeho posádky na Pražském hradě a na Vyšehradě posilněny a vším potřebným opatřeny byly; potom vypravil císařskou korunu a jiné klénoty a svátosti říše Německé pod bezpečnou stráží do Uher na Vyšehrad nad Dunajem; českou korunu s ostatními zemskými klénoty a částku relikvií kostela sv. Víta, dal dne 31. července na Karlštein zavezti. Větší počet kanovníkův kostela Pražského opustili sídlo své, a vzavše jiné relikvie s sebou vytáhli pod bezpečnou stráží českého pána, Hynka Hlaváče z Dubé na Lipém, do Žitavska na hrad Ovín čili Mojvín, kde v klášteře Cölestinův od císaře Karla založeném útočiště nalezli; ještě jiné podobné poklady zavezeny jsou do Plzně, do Horšova Týna a do Krumlova. Konečně i zemské desky z hradu Pražského vzaty a na Křivoklátě uloženy byly.

Král Sigmunt sám s královnami a celým dvorem svým, s mnohými knížaty, hrabaty, preláty, pány a rytíři opustil potom dne 2. srpna okolí Pražské, táhna přes Kolín do Kutné Hory, kdež až do 22. srpna pobyl; potom byl od 26. do 31. srpna v Čáslavi, a od 3. do 16. září zase v Kutné Hoře. Listiny od něho v té době vydané svědčí větším dílem o zástavách všelikého zboží a důchodův královských za služby válečné a za všeliké škody a útraty od pánův a šlechticův králi počítané. Však nežli měsíc srpen došel, neměl Sigmunt více, co by z královského zboží ještě zastavovati mohl, a tu jal se zastavovati také zboží kostelní a klášterské, kteréž za část královské komory považováno bylo. První zápis toho spůsobu stal se, pokud známo, dne 22. srpna v Kutné Hoře, kte-

rým král všecky statky, města, městečka a vsi kláštera Nepomuckého se vším příslušenstvím zastavil bratřím Bohuslavovi a Hynkovi Krušinovi ze Švamberka i dědicům jejich v 5200 kopách grošův Pražských, avšak s tou výminkou, aby povinni byli, chovati osm mnichův řádu Cisterciaského v řečeném klášteře od Táborův pohříchu nedávno zkaženém. Takové zápisy kostelního zboží potom čím dál tím více se množily, tak že za několik let téměř všechno církevní zboží v Čechách skutkem i právním zápisem v rukou české šlechty se nacházelo.

Co se po odtažení nepřátel v Praze a jejím okolí dálo.

1420 30. července — 22. srpna.

Ještě za obležení učiněn jest 26. července v Praze nález obecní, že statkové všech odběhlých tehdáž měšťanův Němcův mají připadnouti obci, aby se jimi bojovníci na místě žoldu poděliti mohli. Sotva tedy křižáci a král Sigmunt se svými žoldnéři od Prahy odtáhli, tu již rozbíhali se Pražané a Táboři po okolních tvrzích a dvorcích, kteréž druhdy těm odběhlým měšťanům náležely, a zmocnivše se jich, přihnali z nich množství dobytka a špíže do města, aby živností těch do zásoby měli, kdyby Sigmunt Prahu po druhé oblehnouti chtěl.

Tehdáž Žižka s Tábory dobyl tvrze Dolních Břežan, a vypálena jest tvrz v Krči. Žatečtí do Prahy vzkázali o pomoc proti posádce hradu Bezděkova půl hodiny od Žatce vzdáleného, kteráž městu jejich veliké škody činila. Pražané tam dosti veliký zástup svých lidí vypravili, kteří Bezděkova na překot útokem dobyli a zas do Prahy se navrátili. Ostatně počaly se věci v Praze horšiti. Královské posádky na hradě a na Vyšehradě město svíraly, a počalo se nedostávati i peněz i potřebné svornosti. Pokud společné nebezpečenství z blízka hrozilo, všecky strany dohromady držely; co vítězové rozpadaly se pak, a každá strana šla svou vlastní cestou. Ještě vždy byli v Praze Táboři, a ti nyní zase svým způsobem počínali sobě, nemajíce nic pilnějšího před sebou, než nádheru a rozmařilost Pražanův tupiti a kaziti, a všecko, co podle jejich mínění od Antikrista pocházelo neb příležitost k modloslužebnosti dávalo, stíhati, bořiti a zhlazovati.

Dne 5. srpna podali Táboři Pražanům 12 článkův, bezpochyby od jejich kněží sepsaných aby je přijali. Žádáno v nich předně, aby se zápisy čili smlouvy mezi Pražany a Tábory učiněné zachovávaly, aby se třetí a čtvrtý článek Pražský, týkající se apoštolské chudoby kněžstva a trestání hříchův ještě přísněji, a to ve smyslu Táborském zachovávaly, jmenovitě co do sedání v krčmách, co do nádhery v šatstvu a podvodných obchodů; neboť nošení zlatých, stříbrných a jiných ozdob, drahých látek bylo hříchem v očích Táborův. Mimo to žádalo se, aby zrušena byla všecka práva pohanská prý a německá, a aby všecky obce jedině právem a zákonem božím se řídily, aby zbyteční klášterové a chrámové, též obrazy a bohaté ornáty byli kaženi, a podobných věcí více.

Novoměstští kloníce se hlavně původem kněze Jana Želivského více ku straně Táborské a výstřední, byli hned hotovi, tyto články přijmouti; ne tak Staroměstští, kteří ještě radu mezi sebou brali, a teprv když jim mistr Petr Payne o nich poučení dal, svolili k nim jen v obmezeném smyslu a s výminkami. Tento Petr Payne byl rozený Angličan, druhdy horlivý přívrženec Viklefův na universitě Oxfordské, kterýž proto z vlasti své, ač mimo vůli krále Anglického, byv vypuzen, do Prahy přišel a 13. února 1417 mezi mistry na universitě Pražské přijat byl. Po jeho vlasti nazývali ho Čechové obyčejně Petr Engliš, a on přidav se později ku straně Táborské, byl po celou válku husitskou jedním z nejpřednějších theologův strany této.

Táboři pak nečekajíce ani na přijetí článkův svých od Pražan, počali je hned 6. srpna prakticky provozovati, shlukše se proti starožitnému proboštství křižovníkův hrobu Božího u sv. Petra a Pavla na Zderaze, při čemž netoliko proboštství ale i památný chrám popelem lehly a ve spáleniště obráceny jsou. Dne 7. srpna vyhlídli si zase klášter Dominikánův u sv. Klimenta konec mostu na Starém městě, v jehož velkém refektáři několikráte sněmováno bývalo, a zkazili všechna jeho stavení i s kostelem. Věže toliko při klášteře stojící, kamenickou prací v gotickém způsobu mistrně ozdobená, tak že si z ní kameníci Pražští druhdy vzory brávali, zachovala se sice, avšak následkem pobořeni okolních klášterních stavení r. 1466 sama také spadla. Chtěli se Táboři také na Minoritský klášter u sv. Jakuba na Starém městě obořiti, avšak tu se staroměstští řezníci se svými sekerami postavili na obranu kláštera, a od záhuby ho zachránili. Zrušen byl také panenský klášter u sv. Ducha na Starém městě, avšak kostel zachován jest tím, že ho konšelé

postoupili německým Husitům, jichž byl nějaký počet v Praze, aby v něm službí Boží ve svém jazyce odbývati mohli.

Kněz Václav Koranda, jeden z nejzuřivějších přívrženců strany Táborské, který Pražským mistrům a kněžím již mnohou mrzutost a zlobu byl spůsobil, sebral v den sv. Vavřince, 10. srpna, houf sprostých Táborův a lůzy Pražské, a vypravil se s nimi proti klášteru Zbraslavskému. Byl pak klášter Cisterciansův Zbraslavských dle starých svědectví mezi všemi kláštery českými nejvýtečnější a co pohřební místo královské, kde oba Václavové II. a III., královna Alžběta, poslední Přemyslovna, a nyní také král Václav IV. odpočívali, nejpřednější, jehož výstavnost a skvostná úprava za pravý div vyhlašovány byly. Velký Marianský chrám, v jehož kněžském kůru královská hrobka se nacházela, byl do kříže stavěn, a 45 gotických pilířův oddělovalo hlavní loď od tří lodí pobočních; ochoz okolo vysokého kůru byl do čtverhranu založen a ještě deset kaplí do něho se otvíralo. Kromě toho chrámu byly tu ještě jiné kostely v ohradě klášterní, z nichž dva, sv. Jakuba a sv. Jana Křt., ač přestavěné, podnes stojí. V klášteře samém byla kromě prostranné ložnice čili společné lehací síně a ostatních komnat mnichův skvostně vystavěných, křížová chodba čili ambit, který obkličoval nemalou zahradu. Na zdech této křížové chodby byl na velikých kamenných deskách starý i nový zákon od počátku knihy Genesis až k apokalypsi sv. Jana velikými písmeny vypsán, kterážto písmena čím výše tím větší byla, tak že se shůry až dolů od každého snadno čísti mohla. Když se Korandův houf přímo ke Zbraslavi hnal, nemohli mnichové býti v pochybnosti o tom, co to znamená, a opat Jan II. s částkou bratří svých zachránil se útěkem. Když pak kláštera nikdo nebránil, vešli Táboři a Pražané do něho, pobili, kdo jim živ do rukou upadl, a majíce všechnu nádheru v umění a skvostech za dílo Antikristovo, vrhli se na všecko, co tu bylo, vytloukli pivnice a špižírny, roztřískali všecky umělecké ozdoby a skvostné památky, ano i královské hroby zhanobili; vyzdvihše pákami těžké kameny vedrali se do nich, cokoli cenu do sebe mělo zloupili a kosti rozházeli. Tělo krále Václava IV., ještě nezetlelé obravše položili na oltář, rouhavou rukou korunu ze sena mu udělali a pivem je napájeli, pravíce: „Však když živ byl, rád jsi s námi píjel.“ Konečně všecko vydrancovavše zapálili nádherný klášter a rudé plameny svítily jim hrozně na cestu, když se k večeru podnapilí s výskáním do Prahy vraceli. Někteří z nich chtěli ještě v opovážlivosti své na Vyšehrad udeřiti, avšak posádka jeho jsouc bedliva, porazila a rozplašila je krvavé. Tak proveden jest pych jeden ukrutný, bohatá Zbraslav, slavná památka králův Českých, proměněna jedním dnem v prázdné, ohořelé, děsivé zbořeniště.

Tuto znamenati sluší, že královské kosti ve Zbraslavi neuhořely, a že tělo Václava IV. uchránil jakýsi Múcha, rybář a poddaný kláštera Zbraslavského, od něhož prý král Václav za živa často malé rybičky, jež rád jedl, kupovával, a pochoval je tajně pod nějakým křidličným neb opukovým kamenem, že nikdo o tom nevěděl, kdež do tří let leželo. Potom prý čeští pánove, vyptavše se o tělu tomto, dali tomu rybáři dvacet zlatých čili dukátův, i přenešeno jest tělo krále Václava na Vyšehrad, potom s velikou poctivostí řemesel a slavnou processí na hrad k sv. Vítu sprovoděno a poctivě pochováno, kdež podnes v královské kryptě vedle kostí císaře Karla odpočívá. Kosti pak králův Václava II. a III. potom královny Alžběty byly po vypálení kláštera bezpochyby též od lidí klášterských sebrány a poctivě zas pochovány, jakož se až podnes tři lebky a jiné zbytky jejich v sakristii Zbraslavského kostela sv. Jakuba chovají.

Chování se Táborův bylo Pražanům odporné a již velmi obtížné, i byli by se jich velmi rádi zbavili, kdyby se nemuseli obávati, že král Sigmunt nepřestane, na novo k městu hnáti útokem. Konšelé odporovali jak mohli divokým a ztřeštěným žádostem a choutkám táborským, avšak tím je proti sobě tak popudili, že se tito hned chtěli zdvihnouti a Prahu opustiti. Strana však s Tábory držící spůsobila, že v neděli, 18. srpna, kněží na kazatelnách na odpoledne téhož dne velkou obec svolávali, aby se prý něco pilného vyjednalo. Sešla se obec před staroměstskou radnicí, a kněz Jan Želivský, kazatel u P. Marie Sněžné, sám ssadil staré konšely a spolu s obcí nové konšely vyvoliv, pečeť Starého města jim odevzdal. Tito noví konšelé Táborům sice milí byli, avšak Táboři proto přece z příčiny, že mistři Pražští články jejich schvalovati nechtěli, již po čtyrech dnech, 22. srpna, se Žižkou Prahu opustili, a do polednich Čech se obrátili.

Zde 24. srpna některá část Táborův horu Blaník obsadila, že pak brzy odtud vypuzeni byli, nemělo to dalšího následku. Louňovický panenský klášter tu pod horou ležící byl již dříve, hned po dobytí kláštera Milevského, 23. dubna, od Táborův přepaden a zkažen.

Kterak Čechové Vladislava Jagajla za krále žádali.

1420 v srpnu a září.

Král Sigmunt objížděje plu nepokoje města královská okolo Prahy a o rozmnožení své

zbrojné moci se staraje, psal listy nejen k papeži ale ke všem knížatům a králům křesťanským, prose jich a napomínaje, aby mu pomocni byli proti kacířům, kteří mu království České vzíti chtějí, a kterým on sám silou svou odolati nestačí; sobě věrným pánům a městům českým zas přikazoval, aby Pražanům psali a je napomínali, aby přijmouce slyšení pokojné a bezpečné uzavřeli dotud s králem příměří. Pražané však nechtěli tenkráte ani slyšení ani příměří, dověděvše se zajisté prý od lidí hodnověrných, kterak prý papežský legát Sigmuntovi radil, aby se nasliboval do vůle Pražanům, ale ničeho nesplnil, jelikož kacířům víru držeti po-

Zhanobení královské hrobky Zbraslavské skrze Tábory a Pražany 10. srpna 1420. (Str. 139.)

vinen prý není, tak že, kdyby s nimi až do příštího středopostí (t. j. čtvrtek mezi nedělí Oculi a Laetare, prostřed velikého postu) příměří měl, můžc prý zatím vojska sbírati, pak na ně doraziti a je vyhladiti.

Avšak Pražanům a všem mírným Husitům nezdálo se, aby měli dokonce bez krále zůstati. Již na konci dubna toho roku 1420 šlo tajné poselství ku králi Polskému s otázkou zdali by nechtěl býti také králem Českým? V nastalých potom proměnách byla ta věc poněkud zanedbána, nyní však po odtržení Sigmuntově od Prahy mnozí cítili, že přece zapotřebí jest, aby byla v zemi nová moc nejvyšší pro potřebnou

jednotu. Protož Pražané mírné strany a s nimi všichni kališníci počali nyní opravdově o to usilovati, aby se Vladislav Jagajlo, král Polský, v království České uvázal. Táboři však, a mezi nimi nejrozhodněji Mikuláš z Husi, byli by ovšem nejraději bez krále zůstali; jen Žižka sám buď ze staré lásky své k Polákům, buď že sobě opravdu přál, aby přišel panovník a zas pořádek do země, s Pražany a ostatními kališníky souhlasil. I snesli se Pražané s některými pány a obcemi o tom, že budou vyjednávati s králem Polským o uvedení jeho do země. V běhu měsíce srpna vypraveni jsou tudyž poslové do Polska, kteřížto zastavše krále Vladislava Jagajlu v městě Volboři na půlnoc od Krakova a byvše od něho přijati, jemu jménem celé obce království Českého nejvyšší moc a vládu v zemi pod tou jedinou výminkou podávali, aby čtyry články Pražské i sám přijal, i proti všem nepřátelům hájiti se zavázal. Král Vladislav jsa ještě silně proti králi Sigmuntovi rozhořčen pro jeho rozsudek mezi ním a Německým řádem v Prusích ve Vratislavi vynešený, rád byl tomu poselství, jelikož mu podávalo vítanou příležitost ku pomstě; avšak přece ostýchal se s Čechy zřejmě proti všeobecné církvi se spojiti, poněvadž co pokřestěný někdy pohan mnohým ještě ve křesťanstvu podezřelým byl. Potázav se tedy se svými radami, umínil si, nepřijmouti sice české koruny, ale dáti poslům odpověď takovou, která by jim neodjímala všecku naději. Pravil tudyž k poslům, že protivenství Čechům od Sigmunta činěná tak cítí a považuje, jako by se jemu samému byla stala, než co do podávané jemu koruny, jakožto věci nad míru veliké a vážné, že se nemůže na ničem ustanoviti, pokud se svým bratrancem Vitoldem, velikým knížetem Litevským, se neuradí, k němuž že hned o to chce vypraviti rady své. To se také stalo; avšak když i ti královští radové od Vitolda se vrátili, a král Vladislav české posly v Něpolomicích níže Krakova nad Vislou před sebe pustil, dal jim odpověď více odmítavou nežli slibnou, ale vždy ještě obojetnou. Proto ta věc tím poselstvím se neskončila, a jak ještě vypravovati budeme, po léta se táhla.

Kterak Žižka dobyl Vodňan, Prachatic a jiných měst a hradův v Bechyňsku a Pracheňsku.

1420 září — říjen.

Jak výše položeno, opustili Žižka i Táboři Prahu dne 22. srpna, a obrátili se do poledních Čech, majíce hlavně v úmyslu, pomstiti se na mladém pánu Oldřichovi z Rosenberka za to, že zrádně od kalicha odpadl, Tábora dobýval, a nyní co nejukrutnější nepřítel všech Husitův se choval. Zastaviv se především v Táboře, odebral se Žižka nejprv do Písku, města jemu vždy příchylného. Na celou okolní krajinu, v které dosud moc Rosenberská panovala, padla z toho veliká hrůza, ano i posádky Rosenberské po některých městech tuto rozsázené na pouhou zprávu o tom, že se Žižka blíží, svá stanoviště zrádně a bojácně opouštěly, pozůstavujíce obyvatelům samým péči o to, jak by se ubránili Táborům. Tak se i ve Vodňanech stalo. Toto královské město bylo sice mezi prvními, které k husitství přilnuly a katolické duchovenstvo pronásledovaly. Pan Oldřich z Rosenberka po svém odpadnutí dobyl toho města, ano v samém sousedství jeho statkův leželo, a chtě jeho potrestati, bezpochyby z poručení krále Sigmunta, dal hradby okolo města pobořiti, kterýchž měšťané bez jeho dovolení více neměli stavěti, až se zapsali, že ho žádným příkořím a protimyslností nebudou více hněvati, sice jinak že v jeho poddanost upadnou. Vodňanští dostali Rosenberskou posádku, a konšelé chtíce se zachovati činili všeliká příkoří horlivějším Husitům ve městě. Také kněží od podávání pod obojí upustili. Tu najednou strašná zpráva přichází, že Žižka leží polem u Písku, že má sice málo lidu s sebou, ale že sedláky z okolí k sobě shání, a že chce po tmě o půl noci k Vodňanům přilehnouti. Rosenberští žoldnéři město opustili a obyvatelé hrozili se pomsty Táborův, která je také neminula. Žižka přitáhl, města bez všeliké nesnáze dobyl a nemálo obyvatelův povraždil, i též kněží několik, kteří dříve pod obojí rozdávavše, potom se zas v poslušenství římské církve vrátili. Ti se potkali s nejukrutnějším osudem; byli do vápenice uvrženi a za živa upáleni. Od té chvíle zůstaly Vodňany městem táborským.

Z Vodňan obrátil se Žižka k Prachaticům, městu tehdáž ochrannému probošta Vyšehradského. Horlivější nepřátelé kalicha dřív než Žižka přitáhl, z města na útěk se dali, a Žižka proto města toho lehkou prací dobyl, pobořiv toliko část hradeb a spáliv několik domů uteklých odpůrcův. Měšťané se jemu poddali, slibujíce přijmouti čtyry články Pražské.

Z Prachatic pustil se nyní Žižka na rozsáhlé Rosenberské statky, neboť pan Oldřich z Rosenberka byl se zradou měšťanův zmocnil města Kamenice nad Lípou, kteráž panu Prokopovi z Ústí, Táborskému bratru, nále-

žela. Na hradě se Táborská posádka udržela, a pan Oldřich nemoha ji z něho sehnati, město zapálil a odtáhl. Nyní pozval pan Oldřich Vavák mladší z Hradce Žižku ku společnému tažení proti městu a hradu Lomnici nedaleko Třeboně: poleževše oba tři dni před tím místem zmocnili se ho smlouvou, a Žižka ustanoviv pana Jana z Dubé příjmím Roháče, kterýž celý ku straně Táborské byl přilnul, za hejtmana na Lomnici, obrátil se potom proti panu Lipoltovi Krajíři z Krajku, královskému hejtmanu v Budějovicích a velikému nepříteli Husitův. Jemu náležely hrad a město Nová Bystřice na rakouských hranicích a hrad Landštein. Žižka přilnuv k Bystřici po nedlouhém dobývání město i hrad vzal útokem, okrvaviv německou posádku velmi šeredně, a nemysle toto místo lidem svým obsaditi, dal je pobořiti a spáliti. Odtud obrátil se k Svínům Trhovým, ležícím nedaleko jeho rodiště Trocnova, a tu také dobyl v krátce městečka i hradu.

Po nějakém čase zjevil se Žižka zase v Pracheňště obléhaje město a tvrz Bor Veliký čili Panský. Ležel tu až se mu poddali, načež hned tu tvrz i s městem a panenským klášterem řádu Johanitského spálil, tak že od té doby pouhá ves tu pozůstává. Zatím se sem dne 12. října 1420 proti němu se mnoho stran velké vojsko přihrnulo, zejmena pan Oldřich z Rosenberka s velikým množstvím lidu, s ním pan Lipolt Krajíř s mnohými Němci, s druhé strany pan Bohuslav ze Švamberka a Jindřich Rous z Plavna na Kynžvartě též s Němci mnohými a s lidem z Plzeňska. Žižka hned ze spáleného města vytáhl a na vršku u kostelíčka svůj lid a vozy sešikoval, tak že, ač ho nepřátelé vůkol osuli, ničeho jemu udělati nemohli, jsouce od něho zbiti a zraněni, a s velkou škodou a hanbou pryč ujeti museli. Žižka sám na bojišti zůstav, táhl potom dále kam chtěl a kam jemu libo bylo.

Obležení Vyšehradu.

1420 15. září do 31. října.

Pražané vědouce, že chtějí-li napotom bezpečni býti v městě svém, posádky královské s obou hradův svých sehnati musejí; i proto o své ujmě a toliko s vlastní brannou mocí jali se opět důrazněji Vyšehrad obléhati. I učiněn jest počátek toho obležení v neděli dne 15. září tím, že oblehatelé položili se s boudami a stany svými okolo kostela sv. Pankráce tak, že nedali odnikud více potrav na hrad dodávati, zůstavujíce toliko svobodnou cestu do samé Prahy vedoucí. Brzo udělali příkopy a náspy od sv. Pankráce s jedné strany až dolů k řece Vltavě, s druhé strany dolů k potoku Botíči, a ohradili se v nich tak, že tam bezpečně i spáti mohli. Pak se počalo střileti z Vyšehradu do města, z města na Vyšehrad: Pražané postavili dva veliké praky za kůrem kostelíčka Panny Marie u vypuzených Servitův v Slupech; avšak na Vyšehradě byl výborný dělostřelec čili jak tehdáž říkali puškař; ten Pražanům z děl u okrouhlé kaple sv. Markéty postavených ty praky rozstřílel. Pražané pak postavili veliké dělo do samého kostelíčka na Trávníku, a prolomivše zeď kostela na Vyšehrad z něho stříleli, činíce tím Vyšehradským mnohé škody. Když pak obležení takto zařízeno bylo, rozeslali Pražané listy k panu Hynkovi Krušinovi z Lichtenburka, k panu Viktorinovi Bočkovi z Poděbrad a k Táborům, aby jim v tom obléhání Vyšehradu pomáhali. I přišli bez meškání řečení pánové, a s nimi ještě jejich bratří, též pan Hynek z Waldšteina na Koldšteině, p. Prokop z Ústí, a rytíř Diviš z Miletínka s obcí Orebskou. Pan Hynek Krušina z Lichtenburka přivedl po sv. Václavě 7000 branných lidí s sebou, i vyvolen jest opět za vrchního vůdce nad celou mocí proti Vyšehradu postavenou. Položil se s panem z Poděbrad a se svým lidem v údolí viničném (Nuselském), kdež se vstupovalo ze Psar, vesničky někdy pod Vyšehradem k sv. Pankráci. Potom přišel také některý počet lidu Lounského a Žateckého s panem Záviší Bradatým, který se položil na stráni od Karlova dolů k potoku Botíči.

Tak byl celý Vyšehrad obklíčen a nikudy nemohlo se nahoru špíže a jiných potřeb dodati. Na hradě byl vrchním velitelem pan Jan Všembera z Bozkovic na Brandýse nad Orlicí. Kázal lidu svému, výpady ze hradu činiti, jakož jednou v neděli Vyšehradští stekše dolů stráž Pražanův na Botíči porazili a na dvě stě lidu jim pobili. Avšak pan Všembera vida, že nedostatečný jest, nepřátely s pole sehnati, častými poselstvími na krále Sigmunta doléhal, aby mu pomoženo a zvláště aby špíže dodáno bylo, ana zásoba její na hradě nestačí. Král Sigmunt byl sice štědrý v slibech svých, ale jak obyčejně ve skutcích zpozdilý. Jezdě ustavičně z města do města, obě královny a celý dvůr svůj při tom s sebou vláčeje, hleděl toliko branné síly své rozmnožiti k opětnému udeření na Prahu. Dne 4. října vypálili jeho Uhři v Boleslavsku

24 vesnic, při čemž pro množení hrůzy také několik žen a dětí do plamenů nvrženo bylo. Z Boleslavska táhl přes Litoměřicko do Žatecka, a tu 10. října Žateckým někde blíže jejich města několik vozů pobral; avšak když se 24. října o samo město Žatec pokusiti chtěl, utrpěl od nich značnou porážku, tak že se s velkou škodou přes Louny a Slané do Litoměřic navrátil, kde ho docházel posel za poslem od Vyšehradské posádky, která o dodání špíže na hrad tím snažněji žádala, poněvadž již ode tří neděl sotva koňským masem uživiti se mohla. I vzkázal král Sigmunt Vyšehradským, že již veliká vojska svolal a ta že se všech stran i z Moravy co nejdříve k němu přirazí; protož aby jen ještě několik dní vytrvali, pak že jim zajisté pomoc přinese.

I dav mezitím naložiti v Litoměřicích několik lodí na vozy, kázal je po suchu do Berouna vézti, obmýšleje tam je na vodu pustiti a potřebné potravy na nich po vodě na Vyšehrad dáti doplaviti. Stalo se tak, ale taková věc nemohla Pražanův tajna zůstati, i pospíšili sobě, řeku Vltavu nad Vyšehradem hojnými sloupy a řetězy zavřiti, aby žádná loď k Vyšehradu proklouznouti nemohla. Král Sigmunt dověděv se o tom v Berouně, musel od svého úmyslu upustiti. Býval tehdáž pod Vyšehradem ostrov v řece, na kterém Pražané dva sruby vystavěli; potom položili vory sahající od břehu Novoměstského pod Slovany až k dolejšímu konci toho ostrova, a zas od jeho hořejšího konce až k Podolu, tak že se po těch vorech jako po mostě z města na ostrov a z něho do Podola okolo Vyšehradu jíti mohlo. Od Podola šly pak valy a zákopy až nahoru k sv. Pankrací. A že v ten čas od Táborův k pomoci volaných Mikuláš z Husi asi se 30 neb 40 jezdci Táborskými do Prahy přijel, vykázán jest mu tento ostrov, aby s této strany Vyšehrad oklíčiti pomáhal.

Když se po Čechách rozneslo, že král Sigmunt nové velké vojsko sbírá, a žeby se boj opět obnoviti měl, umínili si někteří pánové, šlechta a měšťané kraje Hradeckého, sprostředkovati to mezi králem a Pražany, aby království tak mrzce nebylo hubeno. I vyslali ze sebe několik mužův k Sigmuntovi i k Pražanům, kteří to měli spůsobiti, aby král Pražanům skutečné a bezpečné slyšení o čtyrech článcích Pražských propůjčil a s nimi se srovnal. Přišedše tito mužové ku králi do Berouna, dostali od něho za odpověď, že ovšem k tomu svoluje, ale toliko pod tou výminkou, aby Pražané dříve Vyšehrad obléhati přestali a s pole okolo něho strhli. S tím se poslové Hradečtí odebrali k Pražanům, kteří také svolovali k jednání o své čtyry články, avšak zas pod takovou výminkou, aby král Vyšehradu mezi tím k věrné ruce Hradeckým, co prostředníkům, postoupil. Hradečtí nešli více ku králi do Berouna, ale úmysl Pražanův ve psaní po zvláštním poslu jemu oznámili. A však král seznav obsah listu toho náramně se rozhorlil, a vztekem se třesa rozkřikl se v tato slova nehodná: „Vys.. ru se jim na nos, nežli jim Vyšehradu postoupím; ať mně ti chlapi město Hradec postoupí, kterého se úkladně zmocnili!“ i chtěl poslu na tom místě hlavu dáti sraziti, kdyby se v to přítomní pánové nebyli vložili.

To se stalo dne 28. října v Berouně. Ještě téhož dne vytáhl král Sigmunt se svou jízdou odtud přes Karlštein ku Praze, i dal vesnice, domy a lisy na vinicích nad Zlychovem zapáliti, aby to Vyšehradští viděli, jak mocně již s pomocí se blíží; avšak táhna po výšinách k Vyšehradu nemohl, a toliko na hrad Pražský něco špíže dodav zase dále táhl. I octnul se na Mělníce, v Nymburce, Čáslavi a v Kutné Hoře, kde odevšad co nejhorlivěji vojska sbíral a sháněl. Na Vyšehradě již i koňské maso došlo, vojínové posádky snášejíce již po tak dlouhý čas bídu ukrutnou, celí bledí a churaví skutečně již hladem mříti počali. Pan Jan Všembera z Bozkovic, vůdce jejich, vida že pomoc od krále Sigmunta, ač se již tak na blízku ukazovala, přece nepřichází, a nemoha pro hlad hradu sobě svěřeného déle již držeti, neváhal se, ve smlouvání s obléhateli vejíti. I sešli se jednatelé s obou stran na poli mezi Vyšehradem a sv. Pankrácem. Mistr Vavřinec z Březové, kronikář té doby strany Pražské a mírné husitské, velmi bedlivý, nalézal se za času toho jednání na vrcholku Kavčí hory, kteráž soudíc z jeho popisu mezi Vyšehradem a Bránickým vrchem nad Vltavou strmí, i byl tam s některými jinými mistry a bakaláři Pražského učení, na to jednání mezi Vyšehradskými a Pražany z daleka se dívaje. A když tak vespolek o rozličných věcech rozmlouvali, zjevila se v povětří před tím od nich nikdy nevídaná duha, jejíž konec jeden byl jako pod jejich nohami v řece Vltavě, a oblouk její přes město Pražské a Vyšehrad roztažený šel druhým koncem až k vojsku okolo sv. Pankráce šťastný konec smlouvy očekávajícímu, tak že ta duha téměř kol do kola šla, a jenom asi čtvrtý díl k dokonalému kruhu jí scházel. A když tak o tomto zjevení mistři a bakaláři na Kavčí hoře stojící rozličné úsudky pronášeli, na tom

v žertu všickni zůstali, že toto okrouhlé a divné zjevení znamená, že Pražané Vyšehrad šťastně dostanou, jakož se potom i stalo. Stala se pak smlouva mezi jednateli s obou stran taková, že nebudou-li pan Bozkovec a jeho královští žoldnéři na Vyšehradě až do večera 31. října od krále rytířskou mocí zřetelně a hojným dodáním špíže zachráněni, budou povinni pod ztrátou cti a víry své Vyšehradu postoupiti hned nazejtří dne 1. listopadu na počátku hodiny patnácté (to jest 9. z rána) panu Hynku Krušinovi z Lichtenburka a Pražanům se všemi děly, prachem i vší střelbou, kromě ručnic svých vlastních, — a do té chvíle že má příměří mezi nimi a Pražany nepřerušené zachováno býti. Mikulášovi z Husi se ta smlouva nelíbila,

Bitva před Vyšehradem 1. listopadu 1420. (Str. 145).

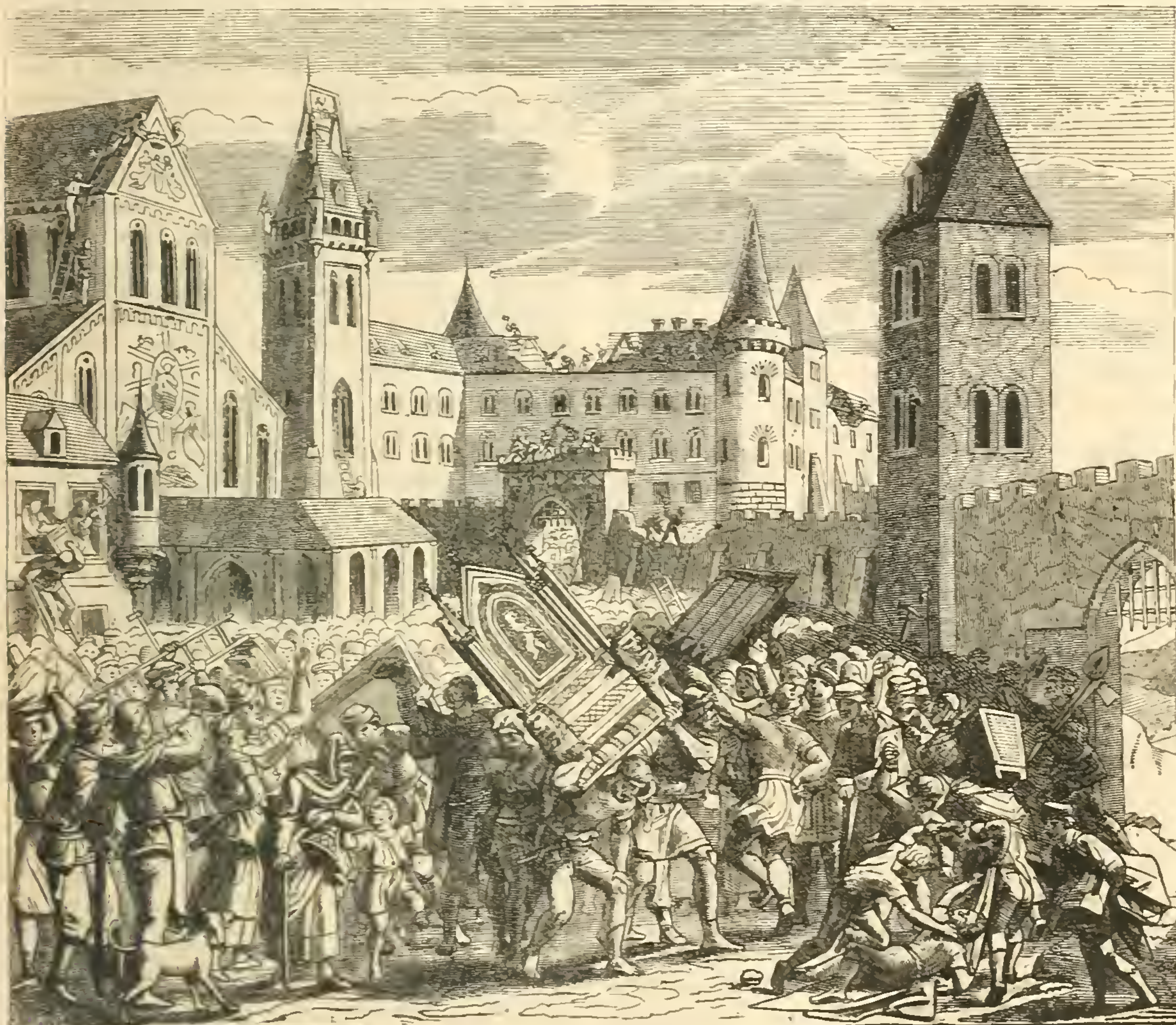
a jakož byl člověk prudký a záměry své bezohledně prováděti chtěl, ustoupil se svými Tábory s toho ostrova pod Vyšehradem výše připomenutého a do města se uchýlil. Nicméně přemožen prosbami na stanovisko Pražanův u sv. Pankrací se postavil, a pan Hynek z Waldšteina na Koldšteině po něm dotčený ostrov svým lidem obsadil.

Bitva před Vyšehradem.

1420 1. listopadu.

O polednách dne 31. října přijel král Sigmunt na Nový hrad u Kunratic k obědu, očekávaje tu ještě na příchod většího počtu lidu, kterýž z Moravy měl k němu přiraziti; proto také téhož dne ještě na Pražany udeřiti nesměl. Přitáhli pak k večeru Moravané a mu-

seli přes noc v Kunratickém lese odpočívati, aby tak nazejtří všickni byli hotovi, Pražany bojem podstoupiti a je se všemi spojenci jejich s pole okolo Vyšehradu sehnati. I poslal jest král té noci list k svým žoldnéřům na hrad Pražský, aby zjitra ráno ve svém odění hotovi byli, a s hradu sejdouce věže u mostu anebo domu Saského dobyli a zapálili, že on v tu hodinu s množstvím lidu, kterýž mu ku pomoci večer přitáhl, chce Pražany s pole sehnati. Posel však upadl s tím listem v ruce Pražanův, kteřížto ze psaní toho jsouce vystřežeui, všechen úmysl králův zvěděli. Vůdcové lidu Pražského a přespolního hned bedlivě všecko zřídili a každému zástupu poučení a rozkaz dali, na kterém by místě každý z nich ráno státi a toho

Pražský lid boří Vyšehrad 2. listopadu 1420. (Str. 147).

místa od útoku nepřátel pilně a udatně brániti měl.

Okolo deváté hodiny z rána dne Všech Svatých 1. listopadu zdvihl se král Sigmunt z Nového hradu a s celým vojskem svým, v němž 16 neb 20 tisíc lidu dobře oděného a nejvíce jízdného se počítalo, ku Praze se blížil. Přijeda na vysokou planinu, kteráž jest proti sv. Pankraci, asi v místech nynější hospody „na Lišce,“ mečem svým z pošvy dobytým v povětří blýskal jest, dávaje tím Vyšehradským znamení, aby i oni s Vyšehradu sejdouce, na Pražany se obořili, proto že on s hojným lidem, kterýž s Vyšehradu mohli viděti, k podstoupení Pražan

hotov byl. Avšak Vyšehradským již byla lhůta vypršela, jakž zápisem Pražanům se byli zavázali, podle něhož by hradu jim již postoupiti měli; a proto jejich hejtmani osadivše brány, vrata i fortny, nikomu s Vyšehradu ku pomoci proti Pražanům dolů sejíti nedopustili, ačkoliv mnozí, zvláště Němci, to chtěli.

Tu vidouce pánové čeští a moravští v Sigmuntově vojště, že s Vyšehradu pomoci míti nebudou, a že Pražané výbornými příkopy se ohradili; radili králi, aby se nyní o ně nepokoušel, neb jinak že škodu vezme na lidu svém. Avšak král Sigmunt jim hrdě řekl: „Jáť dnes musím s těmi sedláky bojovati.“ A pan Jindřich Kravař z Plumlova, zemský hejtman moravský, vece králi: „Vězte to jistě, že dnes škodu vezmete a s hanbou utečete; jáť se bojím selských cepův.“ Jemuž král vece: „Já to vím, že vy Moravci jste bázlivi a mně nevěrni.“ A pan Kravař s jinými pány moravskými ssedavše s koní řkou: „Aj, teď jsme, kdež kážeš, tam budeme, kdež ty nebudeš!“ A i hned král nejnebezpečnější místo jim ukázal, aby s nižší strany, totiž při močidlech a rybnících v Nuselském údolí, přistoupili a s Pražany bojovali. Uhrům však rozkázal, aby nahoře na pláni po silnici k Pražanům postoupili a útok na ně učinili. Den byl chladný, podzimní; ostrý a studený vítr bouřil, který mnohem více jezdcům v brnění nežli pěšákům v lehkých kabátech škodil. Uhři počali tedy útok s obyčejnou sobě prudkostí, a Pražané jsouce nejprvé přestrašeni rychle nazpět couvali a u sv. Pankrace v hromadu se shlukli. To vida pan Hynek Krušina z Lichtenburka, vrchní vůdce vojsk Pražských, hrozným hlasem volaje řekl prý: „O milí bratří! navraťte se zase a buďte dnes silní rytíři v boji Kristově, nebo ne náš ale Boží boj se děje! Uzříte zajisté, že dnes Pán Bůh všemohoucí všecky své i naše nepřátely dá v ruce naše!“ Ještě právě řeči nedokonal, a jiný zkřikl: „Běží nepřátelé, běží!“ To uslyševše všickni úprkem se obořili a nepřátely od svých příkopův odehnali a k utíkání obrátili. I v Nuselském údolí při vodách boj již počal: Pražané, jejich spojenci a pánové i rytíři strany jejich stíhali vojsko královské; lid Pražský a sedláci svými cepy nikoho nejímali nýbrž napořád všecko zabíjeli, kdežto pánové a rytíři jak nejvíce nepřátel zajímati hleděli, a mnohé s vlastním nebezpečenstvím od cepův osvobodili, kteří slibovali se poddati a k zákonu Božímu, to jest ku kalichu přistoupiti. Byli to nejvíce Moravané a Čechové strany královské, kteří největší škody utrpěvše, mezi močidly, rybníčky, po vinicích a polích zabití leželi. Praví se, že pan Mikeš Divůček z Jemniště, nejvyšší mincmistr, s 1500 jezdci první na útěk se obrátil a tím osud bitvy rozhodl. Vítězství Pražan a jejich spojencův bylo úplné, ač Sigmuntovi toliko asi 500 lidí v poli zahynulo, mezi nimiž však květ české a moravské šlechty se nacházel. Nebylo prý ukrutnějšího boje po celý tento věk nad tuto bitvu. Obviňovali potom Čechové Sigmunta, že české a moravské pány naschvál zavedl, aby v tom boji zahynuli, kázav jim se postaviti v nejnebezpečnější místa v křídlech bojovného šiku svého, „a sám se svými Uhry, Němci, Šváby z daleka stoje nechtěl jim v nouzi pomoci, maje k tomu ještě dosti moci, dal je zbíti a zjímati, kyji, cepy zmordovati, a tak že jim splatil všecky dluhy své“ jakž dí o tom stará písnička, kterou některý český básník o Vyšehradské bitvě složil. Pražané sami litovali tak krvavé porážky nepřátel a krajanův svých. Vavřinec z Březové, očitý svědek, píše: „Kdo, leč by pohana lítější byl, jda po polích a po vinicích přesilná těla viděl by a neželel? který nemoudré mysli Čech tak vybrané a udatné muže bojovné, tak mladé, kadeřavé, krásné, viděti mohl bez velikého lkání srdce svého? A zvláště, že mnozí ze všeho obnažení po vinicích a po polích z rozkazu kněží nepochovaní leželi, aby byli psům, vlkům a ptákům ku pokrmu a vidoucím ku strachu, ač je přece potom někteří lidé věrní a milostiví nočním časem pochovávali v příkopech.“ Nejtruchlivější osud potkal pana Jindřicha Kravaře z Plumlova, hejtmana markhrabství Moravského, kterýž byl sem s dvěma tisíci své čeledi ku králi Sigmuntovi sobě pro nevěstu přijel a smrtelně raněn v zajetí upadl, načež od Pražan na hřbitov u sv. Pankrace přenešen tam vyzpovídav se a požádav večeři Páně pod obojí spůsobou duši vypustil. Mimo něj zahynuli z přednějších moravských pánův Jaroslav ze Šternberka a z Veselé, Vilém Zajíc z Valdeka na Židlochovicích, Jiří z Lichtenburka na Bítově, Vok z Holšteina, Hynek z Malenovic, Jindřich z Krumlova, Dobeš Černohorský z Bozkovic, Sobín ze Švabenic a jiní, — z českých pánův pan Jindřich Lefl z Lažan na Bechyni, někdy miláček krále Václava a Husův přítel, kterýž do stanu přinešen jsa a požádav večeři Páně pod obojí pobožně skonal, pan Petr Konopištský ze Šternberka, jeden z nejčinnějších dosavadních odpůrcův husitství, pan Mikuláš Zajíc z Hasenburka, Jan mladší Michalec z Michalovic, známý pan Racek

z Janovic na Riesenberce, rytíř Beneš z Třemšína, Jan ze Smržova a z Kostelce nad černými lesy, někdy milec a sekretář krále Václava, Václav z Klučova, Albrecht z Chotěnova, Aleš Krk ze Soběšína a jiní.

Z cizincův před Vyšehradem padlých byli znamenitější: Jiří ze Smoleňska, kníže Ruský, kterýž od Vitolda, velkého knížete Litevského, ze Smoleňska vyhnán byv, právě při králi Sigmuntovi se zdržoval, a tuto co poslední kníže Smoleňský zahynul; znamenitý polský pán Ondřej Balický, který se na Kostnickém sboru za Jana Husa přimlouval; Jindřich Štos, Slezák, dva jeho strýcové a jiní. Mezi zajatými toho dne byli Moravané: pan Hašek Ostrovský z Waldšteina, Jan Tovačovský z Cimburka, Jan z Lichtenburka na Bítově a mnozí jiní. Větší část padlých Uhrův a mnohé Čechy a Moravany pochovali Pražané potom na hřbitově u sv. Pankrace; a tu po čase od příbuzných těch zde pochovaných Uhrův mnohé zádušní mše v tomto kostele založeny byly. Na straně Pražanův toho dne jen asi 30 osob zahynulo, a litovali oni mezi svými padlými zejména Ješka, syna Ješka zlatníka, kterýž prý udatností svou toho dne zasloužil si pasu rytířského rovněž tak dobře jako pan Jan Krušina z Lichtenburka, Viktorin Boček z Kunštatu (otec krále Jiřího) a Mikuláš z Husi.

Posádka hradu Pražského, když bitva před Vyšehradem trvala, sešedši dolů na Malou stranu obořila se sice na Saský dům: ale po mnohém namáhání vidouc neprospěch svůj, odtrhla nazpět, a zapálivši ještě některé postranní domky na Malé Straně, tak jak byla sešla, zase na hrad se navrátila.

Král Sigmunt stoje na vrcholku vysoké pláně nad sv. Pankracem a vida žalostnou porážku svých pln strachu a s pláčem na útěk se obrátil, a dav raněné na vozy naložiti již ne na Nový hrad, nýbrž přímo s nimi, s královnami a celým průvodem svým do Českého Brodu pospíchal. Tam prý jednoho uherského pána, sobě nad jiné milého a od ran na cestě zemřelého s pláčem pochoval a celek hořem sklíčen na Kutnou Horu se vrátil. Tam však snažil se, ukazovati lidu tvář veselou, ujišťuje, že ne on ale Pražané utrpěli porážku, jelikož prý jich v bitvě více nežli jeho lidu padlo. Na potvrzení toho musely nejen obě královny choditi ozdobené zelenými věnci, ale i Sigmunt sám kladl je sobě na hlavu za některý čas.

— — —

Zkáza Vyšehradu.

1420 1. a 2. listopadu.

Pan Jan Všembera z Bozkovic a posádka jemu na Vyšehradě podřízená stáli Pražanům ve slovu svém. Poněvadž král Sigmunt byl den a hodinu zmeškal, do které jim ku pomoci měl přispěti, dívali se pokojně na bitvu, a hned po útěku krále Sigmunta Pražanům Vyšehradu postoupili. Pražané byli jim vděčni za to, že se tak čestně za času bitvy zachovali k nim; i dostavivše jim povozův s potřebu, aby si své věci na ně naložiti mohli, dali jim ještě průvod bezpečný, který je až do Kouřimi, některé však na Nový hrad u Kunratic dovedl. Mnozí z posádky však samoděk v té chvíli k vojsku Pražskému se přidali. A když Pražané Vyšehrad do své moci dostali, tu hned odpoledne téhož dne Všech Svatých lůza z města násilím do hradu se vedrala, a jako v dobytém místě všechno loupiti počala. Napřed vrazili do kostelův a kaplí, a tu hned se hřmotem velikým počali třískati a bořiti obrazy, oltáře, varhany, stolice a ozdoby všeliké.

Druhého dne dušiček, 2. listopadu, připadajícího na sobotu, hnali se z měst Pražských chudí a bohatí na Vyšehrad, a domy kanovníkův, kostely a hradby proti Praze obrácené bídně zbořili, nosíce celý den do města, co kdo vzíti mohl, a bylo hemžení lidu na Vyšehradě, jako druhdy za časův ukazování ostatkův bývalo, když mnohočetný lid na Vyšehrad přicházel a odcházel. A tak postoupně víc a více všechno bořili, až ani královskému zámku tam stávavšímu neodpustili, ale téměř celý jej pobořili. Tak zbaven jest hrad ten staroslavný, někdy kolébka Českého království, sídlo našich prvních knížat a králův, vší slávy a ozdoby, i ač ještě do čista zkažen nebyl, rozpadával a vyprazdňoval se v následujících stoletích přece tak velice a rychle, že i z těch pobořených zdí nyní již jen skrovné zbytky pozůstávají. Jediná kulatá kaple sv. Martina při cestě ku polední bráně celá se zachovala, přečkavši až do dneška starou Vyšehradskou slávu, a co z kollegiatního chrámu sv. Petra a Pavla zbylo, to později teprv zas opraveno a v nynější skromnější podobu uvedeno bylo.

Třetího dne, v neděli 3. listopadu vyšla takměř celá Praha ve dvojím slavném processí na místo bitvy, aby Bohu díky vzdávala. V prvním byli sami mužští, a nad knězem v čele jejich se svátostí večeře Páně kráčejícím nešena jsou nebesa někdy před tím ku přijetí krále Sigmunta připravená. Za těmi kráčely v druhém

processí ženské toliko, majíce v čele svém kněze rovněž svátost večeře Páně nesoucího, a to pod nebesy, pod nimiž královna Barbora, Sigmuntova manželka, měla jeti do měst Pražských, kdyby byl Sigmunt ještě v čas řádného přijetí do Prahy dosáhl. Obě processí přišedše na bojiště na kolenou Bohu díky vzdávalo, a pozpívavše Tě Boha chválíme, zas do města se navrátilo.

Krále Sigmunta nejvíce mrzelo, že i pan Viktorin Boček z Poděbrad drže s Pražany také k jeho porážce přispíval, i maje tuto příležitost, za to na něm se pomstíti, rozkázal

Žižka s Tábory dobývá města Prachatic 12. listopadu 1420. (Str. 149.)

Uhrům svým v Nymburce ležícím, ku kterým také posádka z Vyšehradu propuštěná přirazila, aby blízké statky tohoto pána poplenili. Uhři počavše od 5. listopadu netoliko statky řečeného pana Viktorina, ale i jeho bratra Hynka z Poděbrad a jeho strýce Jana Pušky z Kunštátu ohněm, železem a hrubým násilím tak ukrutně poplenili, že celý ten úrodný a tehdáž velmi lidnatý kraj okolo Poděbrad, Nymburka a Kostomlat v poušť jest obrácen, a mnohé osady v něm na vždy zmizely, jako zejmena ves a tvrz Havraň, někdy župní hrad té krajiny, ves a tvrz Krnějovice, farní vsi Vykleky, Jezeřany, Oskobrhy a jiné.

Druhá starost Sigmuntova byla, aby hrad Pražský jako Vyšehrad také se nedostal v ruce

Pražanův; dal tedy pobrati, cokoli potravních věcí se našlo v okolních městečkách a vesnicích, a dne 9. listopadu pod stráží na hrad dodati.

Kterak Žižka podruhé Prachatic a Táboři hradu Příbenic dobyli.

1420 12. a 13. listopadu.

Žižka mezi tím stále ještě v poledních Čechách se zdržoval; když odešel z Prachatic, vrátili se tam měšťané, kteří před ním byli

Táboři dobývají hradův Přibenic nad Lužnicí 13. listopadu 1420.

utekli, a počali nyní netoliko své spálené domy a městské hradby opravovati, ale též na spoluměšťanech svých, kteří ku kalichu byli přistoupili, ukrutně se mstíti a je pronásledovati. Jímali je, nutili, aby se kalicha zas odpřisáhli, jiným statky brali a z města je vyháněli; několik zvláště horlivých Husitův i upálili, mezi nimi také žáka čili klerika Ondřeje z Výrova, kterýž před tím v Prachaticích býval zvoníkem. Toho nemohl Žižka tak nechati i zdvihl se z Písku dne 12. listopadu s hojným počtem bratří a sester a k Prachaticům přitáhl. Měšťané rozestavili se po zdech města svého hotovi jsouce k obraně, a Žižka k nim z venku promluvil nej-

prv pokojně v tato slova řka: „Otevřete bránu a pusťte nás se svátostí těla Kristova i s kněžími pokojně do města; slibujeme, nečiniti vám škody žádné ani na těle ani na statcích.“ Oni však rouhajíce se odpověděli: „Nepotřebujeme vašeho těla Kristova ani vašich kněží, nebo máme i tělo Kristovo i kněží, kteří se nám hodí.“ To uslyšev Žižka pozdvihl hlasu a řekl: „Přísahám dnes Bohu, jestliže vás mocí dobudu, že nikoho na živě nenechám, ale všecky, cokoli vás bude, usmrtiti dám!“ A i hned dal rozkaz bratřím, aby udeřili se všech stran na město. Kteřížto přistavivše bez meškání žebříky ke zdem na mnoha místech násilím je zlezli, protože střelci a pračata Táborští tak uměle nahoru stříleli, že měšťané majíce brániti hradby své střelbou z děl a ručnic, též smolou a kamením, netroufali sobě mnozí ani ze zábradlí ven vyhlédati. Pročež dostavše se Táboři na zdi, ubíjeli tam mnohé svými cepy, jiné pak utíkající honili po ulicích a poráželi jako telata napořád. A otevřevše bránu městskou, vpustili ostatní bratří a sestry, ježto zpívajíce písně nábožné nesli s sebou do města tělo Krista Pána; pak rozbíhajíce se po ulicích a rozdělivše se po domích, všecky mužské tu i tam skryté zabíjeli, ženám a dětem odpouštějíce, aneb je k Žižkovi co zajaté vodíce. Žižka ušetřiv asi sedm mužův za věrné Husity uznaných, dal všecky ostatní, kterých bylo 85, zavříti do sakristie při kostele, kdež sotva se mohli směstnati. Nic neprospělo jim rukama lámání a na kolena klekání, nic slzavé prosby, aby jim aspoň ku pokání času bylo dopřáno. Táboři jako hluší na ně okny z venku slámy a nádob se smolou naházevše to zapálili, tak že všichni ohněm bídně zahynouti museli. Klenutí sakristie na ně sesypalo se, a kameny přikryly je jako náhrobní památník, pod kterým shníti měli. Našlo se pak ve městě 230 zabitých, z nichž některé mrtvoly pochovány, jiné do studně jednoho měšťana vmetány byly. Konečně vyhnavše ženy a děti zabitých mužův, osadili Táboři město lidem svým sami, a ohradili je brzo novými příkopy a hradbami lépe, než prvé bylo.

Zároveň se Táborům na jiné straně z nenadání ještě znamenitější výboj podařil. Nad řekou Lužnicí, jenom asi míli níže samého Tábora, stávali někdy s obou stran řeky dva hradové s městečkem pana Oldřicha z Rosenberka; hrad větší s městečkem dole u řeky na levém břehu zval se Příbenice Veliká, hradu menšímu, k němuž z městečka most vedl, a kterýž na pravém břehu o deset sáhů na skále výše strměl, říkalo se Příbenice Malá. Tyto dva mezi sebou spojení a na vysokých skalách strmící hradové vůbec za nedobytné se pokládali, i schováno jest na nich proto množství pokladův na zlatě, stříbře, drahém kamení a šatstvu, též svátostí a knih vzácných, mezi jinými také infula, berla a drahé kostelní nádoby Milevského opata Svatomíra, kterýž co před Tábory z Milevska vynesti mohl, zde uložil, a své žoldnéře k branné moci pana Oldřicha z Rosenberka připojil. I octnul se tam ve věži na větším hradě co vězeň mezi jinými také známý Plzeňský kněz Václav Koranda, kterýž přede dvěma měsíci pod ochranou k panu Jindřichovi Leflovi z Lažan, nyní před Vyšehradem zahynulému, jel, a však na cestě od lidu Rosenberského překvapen, jat a na Příbenice dán byl.

V noci na 13. listopadu dobyl se Koranda náhodou z okovů, jimiž byl ve věži upoután, osvobodil také spoluvězně své, hlídače pak, zmocniv se jich pomocí svých spoluvězňův, dal ve věži na svém místě upoutati a sám se svými druhy nahoru na věž vystoupil. Jeden z těch hlídačův, jménem Odolen, sliboval učiniti všecko, cožby na něm žádali, když by ho na svobodě nechali. I musel se jim přísahou zavázati, že o tom, co se stalo, nikomu ve hradě nepoví a že na Tábor doběhne, aby bratří ku pomoci přispěli, žeby se Příbenic snadno mohli zmocniti. Odolen chtě tomu slibu dosti učiniti, aby u svého pána v podezření nebyl, prosil ho, aby mu na Tábor jíti odpustil, že vězňové velmi žádají, aby jim ryb ku pečení koupil.

Hradní mu prý ještě řekl: „Jdi rychle, ať se ještě nešlechetní kacíři pečených ryb nažerou, a potom je samy dám spáliti.“ Hejtman Táborský, Zbyněk z Buchova, měv právě lid pohromadě, chtě s ním někam jinam vytrhnouti, neváhal, k Příbenicům se obrátiti, neopomina však, posla zajmouti, aby, kdyžby se přesvědčil, že pravdu mluví, jemu se buď odměnil aneb v opáčném případu jej potrestal. A když Koranda a druzí viděli, že Táboři již táhnou, tu s věže velikými hlasy volali křičíce: „Tábor, hurrá! sem Tábor!“ Hradní a lidé jeho překvapení a zděšení, chtějí na věž nahoru, však nemohou, pak ku bráně a na hradby pospíchají chtějíce odpírati Táborům, však ani tam nemohou, neboť osvobození vězňové s věže hustě kamení na ně dolů házejí. Směle přilehli Táboři ke hradbám, krátkým bojem hajitele sehnali, brány se zmocnili a se hřmotem velikým do hradu vešli. Kdo z posádky tajnými východy z hradu neušel, octnul se v zajetí Táborův. Když hrad větší ztracen byl, posádka hradu

protějšího, nedočkavši útoku na sebe sama kde a kudy mohla utíkati počala. V té chvíli přihnala se pomoc Příbenickým od Soběslavi, avšak Táboři honíce a bijíce posádku obou hradův i na Soběslavskou pomoc udeřili, a tak ještě více lidí panu Oldřichovi z Rosenberka pobili. Všechny poklady na Příbenicích nalezené v kořist se jim dostaly, a pak ty hrady ku své ruce sami obsadili. Zajali pak Táboři na Velké Příbenici mimo dva jiné kněze také mnicha Heřmana, biskupa Nikopolského, nyní faráře Milčínského, kterýž, jak jsme na svém místě pověděli, r. 1417 připuzením pana Čeňka z Wartenberka na hradě Lipnici drahný počet husitských kněží byl vysvětil, však od té doby velmi na ně zanevřel, říkávaje, že tenkrát samé lotry světil. Za to Táboři, neodpustivše mu, ač s pláčem za milosrdenství prosil a všecko učiniti sliboval, k řece ho dovlekli a do vody hodili; když však, uměje snad plovati, zase břehu dosáhl, opět jej tam hodili a kamením po něm házejíce na hlavě poranili, tak že konečně utonul. Kněz Koranda od té chvíle, co se svými druhy kameny s věže jest dolů házel, domnívaje se, žeby byl sám také někoho zabil, mše sv. více nesloužil, než toliko kázal.

Po dobytí Příbenic zmocnili se Táboři úprkem také města Soběslavi, Rosenberského, a pan Oldřich z Rosenberka jasně poznával, že již proti nim ničeho nezmůže. Protož hleděl s nimi uzavřiti příměří, což se mu také dne 18. listopadu podařilo. Umluveno jest totiž mezi ním a všemi obcemi strany Táborské příměří až do úterka masopustního nejprv příštího (do 4. února 1421), a pan Oldřich se zavázal, držeti a hájiti na všech svých statcích čtyry články Pražské a to pod základem 10.000 kop grošův Pražských. Sám také sliboval, zase osobně k těm článkům přistoupiti a u krále Sigmunta k tomu se přičiniti, aby jeho prostředkem v celém křesťanstvě došly žádoucího uznání.

Žaloby na Sigmunta. Vrch moci celé země v obcích Pražských.

1420 v listopadu.

Rozhodným vítězstvím před Vyšehradem připadl vrch moci v národě téměř z nenadání městu Pražskému, které od počátku války ovšem již dvakrát Sigmuntovi se poddávalo, nežli se k rozhodným činům mohlo sebrati. Nejodhodlanější a nejkrajnější strana národu, totiž Táboři, dobrodružíce v poledních Čechách, tuto příležitost ovšem zmeškali, a ona se jim v té míře již nikdy nevrátila.

Strana šlechtická, jsouc sama mezi sebou rozdělena, sloužíc tu bezděky Sigmuntovi, tu zas připojujíc se k Pražanům, nemohla ani tu ani tam vyniknouti. A tak stála Praha, českých měst matka i hlava, najednou v čele strany husitské, i jala se mečem i štítem brániti svobody vyznání své víry. Aby však nyní tuto přednost Prahy skutečně celá země uznala, museli Pražané předně o to dbáti, aby větší část země České ze Sigmuntových rukou násilím vytržena byla, a aby veškeré obyvatelstvo, jmenovitě pánové a šlechta, rozhodně k národu se přivinuli a Sigmuntovi sloužiti neb nadržovati přestali. Pražané nyní ovšem neostýchali se, bráti tak veliký úkol na sebe. Zanevření na Sigmunta za jeho zrádné obětování šlechty české a moravské vzalo vrch a měla se celému národu dáti výstraha a spolu hrozba, že kdoby se nyní ještě opovážil postaviti se na odpor Pražským praporům, válkou bude zahuben. Protož vydali Pražané a pánové s nimi spojení hned pátého dne po svém vítězství, 5. listopadu, následující psaní čili manifest ke všem Čechům vůbec, kterýž takto byl postaven:

„Žádost všeho dobrého vám, přátelé milí! Žalujeme vám na Sigmunta Uherského, ač-li hodné jest říci, krále, kterýžto zapomněv se nad urozením svým příklad dobroty a milostivosti svých všech předkův od sebe zapudil i oddal se jest na ukrutnost neslýchanou, jižto této koruně království Českého ukazuje pálením, panen i paní ohavným násilím, lidí i dítek mordováním i všelijakou jinou bezprávností; a to konečně a lstivě pod hájením kostela Římského ukládá, (kříž krvavý, v řádu křesťanském nikdy nezaložený, sobě od papeže bezprávně na nás vydaný ku pomoci bera), kudyž by jazyk český, od něho nejohavnější potupou a kacířstvím po všem světě nevinně zhaněný, zhladiti mohl, a cizozemce v této zemi zvelebiti a místa Čechův vyhnaných jimi osaditi. Jakož jest to znamenité den Všech Svatých před Vyšehradem ukázal, pány, rytíře a panoše jazyka českého, jim zrádcův nadávav i napřed je šikoval, a jich retovati nechtěje aneb nesměje a moha, více než do pěti set nejčelnějších o hrdlo jest připravil, (jichžto zavedení s pravou věrou litujíce želíme, jakožto Čechův nám přirozených a k umdlení našeho jazyka českého jeho navedením poražených); Němcův a Uhrův, našeho jazyka nejukrutnějších nepřátel, litujc a je mimo Čechy předkládajc, vždy k tomu konci jednal,

aby Čechové sami se s obou stran mordujíce umdleni a tudy snáze jím s pomocí Němcův a Uhrův zhlazeni byli. Jakož jest to nad hlas z ust prokletých toho krále slýcháno, když jest řekl, žeby za to Uherskou zemi dáti chtěl, by v České zemi Čecha nebylo ižádného. Protož milí přátelé! vás ještě z lásky a slitování napomínáme, abyste se sami nad sebou slitujíce a nad jazykem svým přirozeným, i k tomu se vedle nás přičinili, ať by zákon boží ve všech pravdách spasitelných a písmem svatým důvodných svobodu měl bez potlačování, o kteréž ten král se svými pomocníky se zasazuje, chtěje nás k své víře kacířské v Konstancii ohlášené přivesti a k zatracení připraviti. Jestliže byste však vždy jemu nákladni býti chtěli, jeho očitá ukrutenství a záhubu vidouce přílišnou a bezpravnou této země: tedy bychom za to měli, žebyste i vy o zhlazení jazyka českého stáli. I musili bychom se proti vám tak opatřiti s pomocí boží, jako proti božím a jazyka našeho zjevným nepřátelům."

Podepsán byl ten list ode vší obce Pražské, jakož i od pánův Hynka Krušiny z Lichtenburka, Viktorina Bočka z Kunštatu a Poděbrad, Hynka z Waldšteina a Koldšteina a Jana z Lichtenburka.

V podobném smyslu sepsal jeden tehdejší český básník žalobu k celému národu a zvláště k pánům českým ve jménu koruny země České ovdovělé a osiřelé, žalostí, hanbou, škodou a pakostí (to jest protivenstvím) obřícené:

„Spatřte jeho (Sigmuntovy) nemilosti, | k vaší zemi bezprávnosti: | nyní vámi věrné tlačí, | když ty zhubí, i vás zkazí, | a řka: „Nejsú věrní k sobě, | mám čas dobrý v této době: | přijma Němcův valnú rotu, | zruším já jim starú lhotu (t. j. svobodu), | v níž jsú od dávna pýchali, | krále svého málo dbali. | Podmaním je i jich děti | hladkú řečí ne bezděky | nebudú-li tomu chtíti, | již příčinu budu míti, | že je všecky pořád zhladím, | zemi Němci pak osadím, | jenž k mé vůli volni budú, | tak českého rodu zbudu; | platějí mi bude Němec | Čechův sedmi, cizozemec, | ježtoť lichví, všady běží, | svú chytrostí všude těží; | komuž které pak dám panství, | toho přijmu v pravé manství | — —." Dále pak: „Již vidíte jeho zlobu, | již oznámil v tuto dobu: | pobrav zemské vše poklady, | zlúpiv svátost, svatých hroby, | ty rozptylel cizozemcům, | vašim vrahům, Uhrům, Němcům, | jimž byl dlužen vás brániti, | tím vás míní vypleniti. | Již je zove i na zbožie | vaše. Protož ctní Čechové! | vstaňtež všickni proti němu, | svému zhúbci zřetelnému: | vypuďte ho z této země, | to německé zlostné plémě, | ať tam v Němcích s Němci kvasí, | s Uhry, Ráci, s svými Jásy. | Volte sobě muže ctného | již za krále vám Českého, | jenž má víru, lásku k zemi; | tak budete navráceni | k svému jménu vždy chvalnému, | těžko bude k vám cizému; — | budete se milovati, | jeden druhu pomáhati; | stanú války, stanú boji, | sedete ve ctném pokoji, | zrady, křivdy, zlosti minú, | jakožto sníh ohněm splynú" a t. d.

Vedle horlivosti u víře zračí se jak v listu tak v těchto verších především cit národní, kterýž se tehdáž mocně v každém českém srdci ozýval. Nicméně nepřecházel tento cit národní v slepou fanatickou nenávist k Němcům a všem jiným cizozemcům; výše uvedený veršopisec bouří jen proti Němcům, Uhrům, kteří nepřátelství k Čechům chovají, řka o nich na jiném místě: „Neb jsú čeští vždycky hánce, | tupitelé, vrazi, zrádce | " — avšak dále hned dodává: „leč jsú kteří zachovalí | a v zákoně božském stálí, | ty milujte jakžto bratří —", což se vztahuje na ty Němce Pražské, kteří k husitství bezelstně přistoupivše z města vypuzeni nebyli a kostel u sv. Ducha pro své služby Boží od obce obdrželi.

Tehdejší zřízení obcí Pražských.

1420.

Obecné zřízení měst Pražských podobalo se republice kněžské, neboť vlastně kněží to byli, kteří té doby v obci vládli, ač ne dle jména, nýbrž jen co samozvaní tlumočníci toho, čím se obec chtěla říditi, totiž vůle Boží a písma svatého. Kněží mluvili hlavně ústy lidu od nich vedeného v tak zvané obci veliké. To bylo shromáždění nejen všech měšťanův a majitelův domův, ale i nájemníci v domích čili podrubové a řemeslníci, kteří po městě nějakou samostatnou živnost provozovali. Taková veliká obec svolávala se nejen v určité dny a hodiny, ale i kdykoliv toho mimořádné potřeby požadovaly; cokoliv ve velké obci usnešeno bylo, stalo se zákonem, jemuž se každý podrobiti musel; veliká obec provozovala tedy toho času všecka panovnická práva, ovšem jen prozatím až do zvolení prý nového krále. Zdá se pak, že nálezy veliké obce k oběma městům Pražským, Starému i Novému, se vztahovaly. V obou městech byli však zvláštní obecní starší, kteří byli jako výbory z obce, a ku kterým se i cechmistři počítali; a scházeli se tito obecní čili starší obce pravidelně k rozhodnutí záležitostí, jak se zdá, běžných. Vykonávací moc provozovali purkmistři s konšely, vlastní to úřadové a vrchnosti v každém městě zvlášť. Král sám anebo zplnomocněný od něho podkomoří království Českého míval právo usazovati je z počtu starších obecních; nyní však usazovala je obec veliká ovšem podle vůle a návodu oněch kněží a kazatelův, kteří nejvíce vládli srdcem a myslí obecného lidu. Purkmistrům a

konšelům říkalo se „páni.“ Podle smlouvy ovšem již neznámé, usnášeli se konšelové obou měst v některých společných záležitostech také společně, z čehož potom všeliká nedorozumění a nevole mezi Starým a Novým městem povstávaly, a mimo to zdá se, že úřad konšelův Novoměstských v některých věcech Staroměstskému byl podřízen.

Obě města byla rozdělena na čtvrtě, v každé čtvrti byl čtvrtník čili čtvrtní hejtman, pod nímž byli desátníci, kterým menší části ve čtvrtech přiděleny byly. Čtvrtníci a desátníci měli sobě svěřenu správu vojenstva a veřejné bezpečnosti. V každém městě byl také městský rychtář čili sudí, kterýž měl také svého podsudí čili podrychtáří, a který byl také spolu jako nejvyšším úředníkem nad veřejnou bezpečností, zvláště ve věcech hrdelních. V čas války ustanoven býval nejvyšší městský hejtman, kterýž byl vůdcem ozbrojené moci Pražské. Vojsko však se neskládalo pouze z branných lidí domácích, nýbrž i z cizích chasníkův, panoší a jiných dobrodružných lidí, jichž Pražané veliké množství museli na žold do své služby bráti. Však i nejedni velicí pánové a rytíři neostýchali se, Pražanům za žold vojenský sloužiti, jako to jiní králi Sigmuntovi činili.

Kněží Pražští a jich poměr k Táborským.

1420.

Možná říci, že v ty časy téměř celý národ Český pohřížil se do rozjímání o věcech náboženských, a při tom, jakž jinak býti nemohlo, mudroval větší díl více citem a fantasií nežli rozumem a učeným vědomím, a to s takovou horlivostí, že na všecko ostatní zapomínali a všeliké jiné záležitosti obecného života za tak důležité nepokládali. Každý se domníval, že první jeho povinností jest, starati se o spasení netoliko své ale i svého bližního. Již výše bylo vyloženo, že při straně Pražských mistrův jakožto učenějších panovalo více střízlivosti a opatrné moudrosti, že v Praze zámožnější měšťanstvo a na venku veliký díl šlechty se jich přidržel, a že druhé straně, která měla hlavně v Táboře své sídlo, novot od Pražských v náboženství zavedených příliš málo bylo, že církevního podání a církevních zákonův uznávati nechtíc na všecko kladla toliko míru přísně biblickou, podlé níž celý život vespolný chtěla říditi, všecko jen dle slova božího konati, kteréžto slovo ovšem přemnozí podle svého nedostatečného rozumu si vykládati chtěli. Kam až zaběhl nejeden z kněží a blouznivců Táborských, níže ještě vypravovati budeme. Obě hlavní strany husitské, Pražská totiž a Táborská, odstrkovaly se od sebe; Pražané, nechtíce v novotách a opravách ve věcech víry tak daleko zacházeti, jako Táborští, štítili se těchto, a urážela je prostota a surovost jejich, jakož i nevážnost, kterou ukazovali k ušlechtilejším spůsobům, konečně i k věcem kostelním, ježto Pražanům vždy svaté byly.

A přece i v samé Praze, jmenovitě na Novém městě, u obecného lidu mělo po nějaký čas mínění Táborské velmi mnoho přívrženců, a jak kronikář Vavřinec z Březové, jeden z Pražských mistrův, dokládá, byli prý kněží Táborští sami jen učenníci jednoho světského člověka Pražského, jistého Václava, šenkýře na Novém městě, kterýž v písmě svatém nade všecky tak zběhlý byl, že prý nový zákon ze starého, a starý z nového vykládal. Obecný lid pak ve městě, a zvláště mnohé ženské, drželi se vždy raději novotářův smělejších a výstřednějších, nežli té opatrné moudrosti mistrův učených; a proto také mezi všemi kněžími a kazateli Pražskými požíval této doby největší moci a vážnosti muž stojící mezi stranama téměř u prostřed, který se však přece více klonil k Táborům. To byl kněz Jan již často jmenovaný, někdy Premonstrát Želivský, nyní kazatel u Panny Marie Sněžné na Novém městě, muž velice památný, ačkoliv bližších okolností jeho života ba ani jeho rodiště neznáme. Může se právem říci, že on v Praze panoval a tím samým až do své smrti nejvyšší moc v České zemi provozoval, pokud totiž při Praze byl vrch moci v celé zemi. Kterak s kazatelny uměl lid rozplameňovati, již jsme na svém místě dolíčili; jeho zdání zůstávalo vždycky na vrchu, a bez jeho vůle nic se nedělo. Od té chvíle, co Sigmunt od Prahy utekl a nebezpečenství městu hroziti přestalo, počínal si kněz Jan obyčejně mírněji, ač vždy zůstával fanatikem v mysli své, a pak činil prostředníka mezi Pražany a stranou Táborskou, a dovedl toho až do své smrti, že na vzdor všem nesnázem, jež Pražané měli s Tábory, nemizela aspoň naděje, že se ty dvě strany snad přece dorozumějí. V tom byla jeho největší zásluha, jako že on to hlavně spůsobil, že se na ten čas Pražané nadvlády v zemi domohli, která ovšem zas po jeho smrti žalostný konec vzala.

Po něm požívali v Praze největší vážnosti kromě starších mistrův Jakoubka ze Stříbra, Křišťana z Prachatic a Jana Kardinála

z Reinšteina, zvláště mistr Jan z Příbrami a mistr Prokop z Plzně, kteří nejvíce proti přepiatcům strany Táborské horlili a působili, potom rodilý Moravan, bývalý bakalář nyní mistr Petr z Mladenovic, nám již známý, mistr Petr Payne, Angličan, a také mladý mistr Jan z Rokycan, který již nyní častěji než jiní jmenován býval.

Jednání ve veliké obci Pražské. Dobytí hradu Říčanského.

1420 14. listopadu — 6. prosince.

Čtrnáct dní po vítězství před Vyšehradem, 14. listopadu, svolána jest hromada veliké obce bezpochyby na Staroměstském náměstí, a byli v ní přítomní také pánové Hynek Krušina z Lichtenburka, Viktorin Boček z Poděbrad a Hynek z Waldšteina Koldšteinský, konečně i Mikuláš z Husi. Předně bylo jednáno o vypravení slavnějšího poselství králi Polskému, aby přijal českou korunu.

Mikuláš z Husi, který jakožto přední Táborita ani nemínil, aby se světské království v zemi zase obnoviti mělo, chtěl tomu překaziti řka: „Nikdy to nebylo v úmyslu Táborův, aby cizozemec za krále měl zvolen býti.“ Tu mu ukázali pečeť, kterou sám Žižka k předešlému o to zápisu dobrovolně byl přivěsil, a Mikuláš z Husi jsa tím překonán jenom do sebe mruče umlkl. Hlavně přičiněním pana Hynka Krušiny bylo vypravení toho poselství uzavřeno. Nyní přišlo jednání o tom, jak by se měly staviti novoty u víře, jež se původem kněží Táborských čím dál tím více plodí; i usnesla se obec v té příčině na tom, že napotom nikdo naprosto nemá nic nového psáti a do veřejnosti dávati, lečby čtyři mistři Pražští od obce zvolení spis jeho dříve přehledli a pochválili, — a tak si Pražané sami zřídili censuru na spisy. Konečně uzavřeno jest, že dosavadní obyčej, mši sv. v ornátech a s kalichy sloužiti, avšak varujíc se při tom zbytečné nádhery, má i dále býti zachován.

Všecko to nelíbilo se Mikulášovi z Husi, a s myslí velmi popuzenou hned třetího dne, 17. listopadu, Prahu opustil, odebrav se k bratřím Táborům, kteří právě tvrz Popovice blíž Postupic obléhali a jí také dobyli. Odtud přitáhli ke hradu Leštně u Bystřice, kterýž panu Václavovi z Dubé, nyní přednímu rádci krále Sigmunta, náležel, i dobývali jeho.

Pražané mezi tím na Starém městě uživše příležitosti, ssadili dne 19. listopadu své konšely Táborské straně přející, a na jejich místo mírné kališníky dosadili. To samo se podařilo také mírné straně na Novém městě, a tak v obcích Pražských provedena jest proměna v radách městských ve smyslu Pražských mistrův. Obyvatelé náležející ku straně Táborské mlčeli sice, avšak hned o tom, co se v Praze stalo, bratřím před Leštnem ležícím pilnou zprávu dali. Tito uzavřeli hned příměří do jistého času s posádkou v Leštně, poslali k Žižkovi do poledních končin země, a sami k Říčanům se obrátivše tamější hrad obehnali, s něhož pan Diviš z Říčan, stranník krále Sigmunta, po silnicích loupežil a Pražanům mnohé škody činil. Mikuláš z Husi odtud Prahu vyzval, aby Táborům v dobývaní Říčan pomáhala, maje při tom tajný úmysl, potom ve společnosti Pražanův dobrým způsobem se svými Tábory do Prahy se dostati, a co tam Táborům nemilého bylo provedeno, zase zrušiti. Pražané vypravili se skutečně 24. listopadu, a táhli do Říčan v síle veliké; avšak pan Hynek Krušina z Lichtenburka, nejvyšší hejtman vojsk Pražských, nechtěl již bojovati ve společnosti Táborův, a udávaje, že nepřátelé hrozí popleniti statky jeho, složil úřad svůj a domů odešel. Totéž učinil pan Viktorin Boček z Poděbrad, i šel pomáhat bratru svému Hynkovi z Poděbrad, kterýž 25. listopadu Sigmuntovy Němce u Lhot mezi Poděbrady a Sadskou slavně porazil.

Když pak Pražané s Tábory tu před Říčanským hradem leželi, a kněz Pražský u vojště v ornátě mši sv. chtěl sloužiti, přiběhli k tomu od Táborův někteří bratří a sestry, a dorážejíce na kněze křičeli řkouce: „K čemu jest ti tento stroj, odlož to, a srovnej se při mši s Kristem a jeho apoštoly, jinak ti všecky tvé ozdoby roztrháme!“ A byla by se nesnášelivostí sprostých Táborův na místě krvavá půtka strhla mezi stranami, kdyby starší s obou stran byli prosbou i hrozbou neutišili zuřivcův, slibujíce, že spor ten co nejdříve v Praze urovnán bude společným v bratrské lásce dorozuměním. Mikuláš z Husi slyše o tom, že pánové Hynek Krušina a Viktorin Boček z Prahy odešli, vsedl s některými Táborskými kněžími na kůň a od Říčan do Prahy přijel, čině konšelům a obci oznámení, jakoby bratří Táboři sobě přáli, aby Pražané, jakž se Táborům byli zapsali, ve svých radnicích a věžích tolik Táborův osadili, kolik v nich vlastních branných lidí mají, jinak že to Táboři za zrušení smlouvy považovati budou

a s pole odejdou. Tak chtěl Mikuláš z Husi Táborskou stranu ve městech Pražských sesíliti, a ssazené před tím konšely smýšlení Táborského zase na jejich předešlé úřady dostati. Však konšelé poradivše se s obcí, odpověděli jemu řkouce: „Bratře Mikuláši, víš dobře, že přispěním božím moc našich nepřátel nám nyní právě nehrozí, abychom museli osazovati věže a zdi své vespolek s bratřími Tábory; obec proto žádá, abyste nyní o to nestáli, poněvadž o tom nic v zápisu položeno není.“ A tak Mikuláš z Husi nemoha svého tajného úmyslu dosáhnouti, zas k vojsku před Říčany odejel.

V tom přijeli do Prahy, 29. listopadu, pánové Oldřich Vavák ze Hradce, Petr a Purkart, bratří z Janovic a Petr Zmrzlík ze Svojšína, někdy krále Václavův nejvyšší mincmistr. Uslyševše zajisté s žalostí o zmáhající se nesvornosti mezi Pražany a Tábory, snažili se vlastenecky přispěti vší svou mocí ku smíření jejich. Že pak Tábořі s Pražským vojskem ještě u Říčan leželi, odloženo jest jednání v té věci až do jejich příchodu do Prahy.

Zatím přitáhl také Žižka před Říčany, a pan Diviš z Říčan vida, žeby tak velké síle neodolal, počal vyjednávati s Pražany, podávaje se jim i s čeledí svou, nebude-li nikomu na životě ublíženo a budou-li moci lidé jeho, muži a ženy, s lehkými věcmi v rukou a v každodenním oděvu na těle bez překážky odejíti. Pod tou výminkou otevřel pan Diviš dne 4. prosince Pražanům bránu hradu svého, a když Pražané do něho vcházeli, také několik Táborův o své ujmě se tam vetřelo. Starší z vojska pravili ženám ve hradě, aby všecko své šatstvo na sebe oblekly a z hradu bezpečně odešly; avšak čekaly již venku sestry Táborské, každé z vycházejících se chopily, všecko co na sobě lepšího měly, s nich svlekly, po těle je celé prohledaly, a kde jaký šperk skrytý měly jim vzaly, pak jim ještě domlouvaly, aby k nim se přidaly, a dle zákona božího živy byly. Devět kněží ve hradě postížených Žižka svým pračatům k upálení odevzdal, nic na to nedbaje, že Pražané zajatým šetření života podle smlouvy slíbili. I byli tito kněží ještě s dvěma jinými, z kterých byl jeden farář Malotický, řečený Prorok, do jedné jizby zamčeni a ukrutně za živa upáleni. Pražané pak obsadivše hrad svým lidem zdvihli se 6. listopadu, a spolu s Tábory a Žižkou do Prahy se navrátili, vedouce s sebou pana Diviše z Říčan co zajatého, s jeho ženou, synem, dcerou a ještě 54 osobami z hradské čeledi, jež na Staroměstské radnici do vězení vsadili. Podnes stojí u Říčan zříceniny toho hradu, kolébky to slavného někdy panského rodu Říčanského.

Hádaní v domě p. Zmrzlíka ze Svojšina. Smrt Mikuláše z Husi.

1420 10. a 24. prosince.

Různění se u víře mezi Čechy velmi těžce nesli pánové pod obojí, kteří s Pražany byli spojeni. Proto jak mile Tábořі s Pražským vojskem od Říčan do Prahy přišli, usilovali o to výše řečení pánové, Oldřich Vavák ze Hradce, Petr a Purkart bratří z Janovic a Petr Zmrzlík ze Svojšína, aby se přikročilo k jednání o víře. I svolány jsou hned v neděli, 8. prosince, obce Staroměstská, Novoměstská a Táborská k sv. Ambroži na Příkopě do hromady, aby řečení pánové tuto seznali rozdíly a nesnáze, pro které se Tábořі a Pražané mezi sebou rozcházejí. Mikuláš z Husi doufal, že v této hromadě velká část Pražanův s jeho Tábory držeti bude, avšak konšelé Pražští předvídajíce to, užili té chytrosti, že nejen zapověděli kněžím a ženám jíti do té hromady, ale také že každá obec musela se na obzvláštním místě postaviti, tak že nemohli ani mezi sebou se míchati ani jaké roztržky a křiky dělati. I tak stalo se rokování mírné a pokojné, každá strana oznámila své tužby a stesky, a všichni zas pokojně se rozešli, ustanovivše se na tom, aby pozejtří kněží obojí strany v kolleji Karlově dohromady se sestoupili, a tam při svou vedli před pány a před konšely Pražskými.

Stalo se pak toto památné hádaní, jakž bylo ustanoveno, o dva dni později, 10. prosince, avšak nikoliv v kolleji Karlově, nýbrž v domě pana Petra Zmrzlika ze Svojšína, kterýž stával někdy na místě nynější tak zvané Koppmanské zahrádky naproti vysokému kůru kostela u sv. Jakuba na Starém městě Pražském. Bylo to tak: Před schůzkou, v níž se mělo jednati o smíření všech stran, pozvali Staroměstští konšelé všecky přední muže národu, co jich bylo v Praze přítomno, ku slavnému obědu na svou radnici. Žižka šel tam bez rozpakův; Mikuláš z Husi však tomu pozvání nevěřil, obávaje se na radnici úkladův o bezživotí své. V rozhořčenosti vsedl s několika věrnými na kůň, a ujížděl z Prahy. Avšak tu ho veliké neštěstí potkalo: jeda zajisté k Vyšehradu, když u potoka Botíče potkal se s vozy, kůň jeho vzpínaje se vpadl s ním do zmoly vedle cesty a zlámal mu pádem svým nohu. Ač se byl za

přisáhl Mikuláš, že již nikdy více do Prahy nepřijde, přinešen jest tam přece zase k lékaři, a to do domu pana Oldřicha z Rosenberka, jejž Mikuláš sobě a Táborům byl přiosobil jakožto příslušenství ke hradu Příbenickému.

Po slavném obědě na radnici odebrali se pánové a Pražští mistři i kněží do kolleje Karlovy čekajíce tu dlouhý čas na příchod kněží Táborských. Avšak ti konečně vzkázali, že do Karolína nepůjdou, jinde však kdekoli že se chtějí s mistry sejíti. V té nesnázi usnesli se Žižka a pan Oldřich ze Hradce na tom, že se obě strany bez meškání mají sejíti v domě výše řečeném, pana Petra Zmrzlíka. Tedy bylo tam zahájeno rokování ve hlučném shromáždění předních mužův světských i duchovních. Mělo se počíti o nejnovější příčině rozbroje, totiž o užívání ornátův při službě boží; avšak tu povstal mistr Prokop z Plzně, tehdejší rektor university Pražské, dokládaje, že jest jiných více článkův celému národu škodných, které se dříve musejí slyšeti, a podal spis mistru Petrovi z Mladenovic, v ten čas kazateli u sv. Michala, aby ho četl. I byl v tom spise výtah ze 76 článkův, jednajících o tom, co Pražští mistři v učení Táborském za kacířské neb aspoň za bludné pokládají, totiž o blouznění chiliastickém, o zásadách republikánských, o snahách, aby se všichni stavové v jedno srovnali, aby nebylo rozdílu mezi pánem a poddaným, nýbrž aby se všickni toliko bratřími a sestrami zvali, aby jmění všech bylo společné, o nauce, že kromě bible nižádné písmo doktorův svatých neb jakýchkoliv mistrův a mudrcův nemá ani čteno ani ohlašováno býti, o zavrhování všech starožitných obyčejův v církvi, totiž modlení hodinek, obřadův při mši sv., znamenání se křížem, líbání míru, užívání ornátův, svěcení oleje, vody, soli, kalichův, vína, chleba, a jiných věcí, holení brad a pleší, kadění, kropení, žehnání a jiných prý vynálezkův Antikristových.

V jiných článcích ještě bylo Táborům vytýkáno, kterak netrpí, aby mše sv. jinak než toliko v domácím jazyce a v rouchu obecném sloužena byla; kterak v kostele jen jeden oltář trpí a při tom že jen jedna mše za den sloužena býti má; že v kostele žádného obrazu netrpí, že v orodování svatých u Boha nevěří, že ctění jejich ostatkův za modlosložbu pokládají, že v očistec nevěří, a modlení za duše mrtvých za pošetilost pokládají, že všeliké posty zavrhují, kromě neděle žádný svátek nesvětí, že zvláštního stavu kněžského neuznávají, a že u nich každý světský člověk tak dobře jako kněz může žehnati svátost těla a krve Pána Krista, že jejich kněží mohou sobě jednoho ze sebe za biskupa dle libosti zvoliti, kterýž potom jiné žáky neb laiky na kněžství světí, že o knězi ve smrtelném hříchu jsoucím věří, jakoby od něho tělo a krev Pána Krista neposvěcovalo se, jakoby jeho křest neb odpouštění hříchův žádné platnosti nemělo, že se někteří kněží jejich také již oženili, dále že nevěří, jakoby v svátosti těla i krve Kristovy byl tu pravý a plný Bůh a člověk, a proto že klanění a klekání před svátostí jako před pravým Bohem za modloslužbu pokládají a t. d. Konečně bylo v těch článcích i to vytknuto, že kněží Táborští, jakkoliv proti panování kněžskému horlí, přece sami všude ve městech to spůsobili, že proti jich vůli obce a konšelé ničeho učiniti nesmějí.

Když to všecko mistr Petr z Mladenovic byl přečetl, doložil ještě od mistrův toto: že se Pražští mistři žádné osoby zvláště dotýkati nechtějí, ale že jen vůbec prosí a napomínají všech věrných Čechův, aby varovali se kněží a kazatelův takových, kteří se k těmto článkům přiznávají, poněvadž každý z nich jest buď kacířský, buď bludný, buď aspoň pohoršlivý. I ozval se na to bratr Chval Řepický z Machovic, hejtman Táborský, řka, že ovšem on se ke všem těm článkům přiznává. Pan Jan Roháč z Dubé zas řekl: „Ejhle, v Kostnici vytýkali nám jen 40 bludných článkův, a tu nám jich přes 70 vypočítati chcete.“ Kněží Táborští však, a mezi nimi napřed Martin Houska příjmím Loquis, odpovídali v ten smysl, že odejme-li se těm článkům jen oděv tu i tam jedovatý, co do věci samé že kněží Táborští s nimi se snášejí; k čemuž také přisvědčovali druzí dva kněží Táborští, Mikuláš z Pelhřimova a Markold ze Zbraslavic. Na to pak ohlásili mistři Pražští celému shromáždění, že v kolleji hotovi jsou dokázati bludnost těch článkův zjevnými a rozličnými důvody a písmy svatými, bude-li kdo chtíti se postaviti k jejich hájení. Taborský kněz Martin Houska žádal, aby jim ty články písemně byly podány, avšak mistři na to odpověděli, že budou podány tomu, kdo se k veřejnému hádaní o nich na universitě podvolí.

Tu vystoupil na lavici kněz Mikuláš z Pelhřimova, kteréhož sobě kněží na Táboře biskupem byli udělali, a drže malou knížtičku v ruce jal se k pánům a konšelům obrácen takto hlasitě mluviti řka: „Pánové! slyšeli jste mistry, slyšte již také i nás. My přišli k rokování tomuto v domnění, že se tu jen o řádu mše svaté bude jednati, lépe-li jest v ornátě čili bez ornátu večeři Páně pamato-

vati a lidu přisluhovati: mistři pak položili proti nám mnohé články, o kterýchž máme naději, že jsou pravé, vyjmouce jedině, co v nich jedovatého přidáno jest. A však ponechávaje toho nyní na chvíli, pravím, že my lépe činíme, opustivše obřady ty, které v pozdějších stoletích papežové od ducha Kristova již odpadlí nařídili při svátosti večeře Páně, nežli činí mistrové, kteří nařízení těchto šetřiti velí." I šířil se dále o tom, uváděje příklady Kristovy a církve prvotní, neopominuv při tom horliti proti těm, kteří prý sobě zuřivěji proti tupitelům lidských nálezkův počínají, nežli proti přestupitelům přikázaní Kristových.

Na to vstal zas mistr Jakoubek ze Stříbra, v ten čas kazatel v Betlemě, a vystoupiv rovněž na lavici a v ruce malou psanou knížku drže četl z ní dlouhé pojednání o rozdílu toho, co ve víře a v církvi boží podstatného a ku spasení duše nevyhnutelně potřebného jest, a co jen případného, jako ku příkladu sloužení mše v ornátech. Prvních věcí nižádný člověk arci že nemá ani nemůže měniti; druhé pak že sice měniti se mohou dle potřeby času a místa, a však zavrhovati jich ovšem že nikoli nesluší; k nim že náležejí všecka nařízení starých otcův církevních, která náboženství a zákonu božímu nepřekážejí, alebrž raději napomáhají, majíce význam tajemný. Po přečtení odevzdal mistr Jakoubek traktat svůj panu Oldřichovi ze Hradce, aby jej u sebe choval. Nastal již tmavý večer za těchto řečí všech, a pánové předsedající té schůzi vynesli konečně nařízení, aby obě strany pře své písemně do rukou Staroměstského purkmistra podaly, a to do měsíce ode dne hádky této. Shromáždění rozešlo se pak bez jiného účinku, leda že obě strany proti sobě aspoň zevnitřní tvárnost pokoje a snášelivosti zachovaly.

Mikuláš z Husince, zlámav si téhož dne ráno nohu u potoka Botíče, ležel v Praze k lůžku připoután. Avšak když noha chtěla se již hojiti, napadla ho tak těžká dušnost, že z lůžka toho více nepovstal, a v samý štědrý večer téhož roku 1420, 24. prosince, v řečeném Rosenberském domě umřel. Byly tehdáž dva Rosenberské domy v Praze, jeden na Zeleném trhu u sv. Havla, druhý vedle kostela u sv. Anny. Pohříchu nelze určiti, v kterém z nich Mikuláš z Husi umřel. Smrt toho muže rozdílné city v Pražanech zbudila; lid obecný a všickni, kteří více s Tábory drželi, velmi těžce jeho ztrátu nesli, plačíce a želíce předčasného jeho skonání; ostatní Pražané však radovali prý se a Bohu díky vzdávali, že je ráčil zprostiti člověka prý podvodného, který prý svou opatrností ne k pokoji a lásce, ale k různicím a nenávisti mezi stranami prohlédal. Přátelé i nepřátelé jeho uznávali ho za nejvýtečnější hlavu národu a věku svého v politických věcech, a ztráta jeho musela ovšem Táborům velmi bolestna býti. Jeho smrt však postavila Žižku samotného v čelo Táborův, což právě v té době velmi důležité bylo, proto že Žižka Pražanům příznivější, více ku svornosti prohlédal, tím pak válečné štěstí k Husitům tím více připoutal.

Drobné boje po Čechách. Táboři utrpěli škodu v Přelouči a Chotěboři.

1420 prosinec — 1421 únor.

Když se velepamátný rok 1420 ku konci svému schyloval, počalo se Husitům v některých končinách země České nedobře vésti. Bratří Orebští přepadli a spálili Cistercianský klášter Svaté Pole zvaný, kterýž někdy nad říčkou Dědinou na Opočensku na místě nynější vesnice Kláštera stával, a vytáhli potom dne 18. pros. s měšťany Hradeckými a s panem Alšem Vřešťovským z Riesenberka proti klášteru Opatovickému; avšak chtěvše se ho útokem zmocniti odbiti jsou od posádky jeho velmi krvavě. Na statcích pánův Viktorina a Hynka, bratří z Poděbrad a jejich strýce Jana Pušky z Kunštatu, také velmi zle se dělo, neboť tu královská posádka v Nymburce mnohé škody jim činila, tak že tito pánové přinuceni byli, Pražany a Orebity na pomoc volati. Pražané vytáhli 17. prosince k Brandýsu nad Labem, osadili to městečko a několik tvrzí v okolí; avšak hned na to uhodili tak silní mrazové, že Pražanům nebylo možná, v poli vydržeti, a oni dne 23. prosince domů se vrátiti musili. Potom na den sv. Štěpána, 26. prosince, vyskočili královští Němci z Nymburka na pana Hynka z Poděbrad u vsi Zboží, a v krvavé šarvátce 70 bojovníkův jemu pobili; že pak Husité do svých bojův také nejsvětější svátost čili archu Boží jako někdy Israelité s sebou nosili, stalo se, že v tom pobití u Zboží i svou archu ztratili.

Den před tím, na Boží hod Narození Páně, vypravilo se slavné poselství od veliké obce Pražské 14. listopadu zřízené do Polska ku králi Vladislavu Jagajlu. Byli v tom poselství pan Hynek z Waldšteina na Koldšteině, pan Aleš z Vřešťova, rytíř Hlas z Kamenice, dva konšelé Pražští, Šimon od bílého lva a

Tkanička, a dva mistři učení Pražského, Jan Kardinál z Reinšteina a Petr Payne, Angličan.

Král Sigmunt zdržoval se toho času nejvíce v Litoměřicích, některý čas také v Mostu a v Ústí nad Labem. Vyjednával tu o nová vojska a o prostředky válečné, hlavně s markhrabětem Braniborským Bedřichem, a s oběma markhrabaty Míšeňskými, kteří zde v dotčených městech při něm byli, a jemu opět proti Čechům pomáhati se zavázali. Česká šlechta v Litoměřicku a Žatecku vesměs u věrnosti k Sigmuntovi stála, a města, vyjma Žatec a Louny, vstupovala s ní na začátku roku 1421 v branný spolek proti Husitům. Jeden z náčelníkův toho spolku, často jmenovaný Mikuláš z Lobkovic, pán na Hasišteině, zvláště Žateckým velké škody činil.

Dne 14. ledna 1421 strhl se boj zas na jiné straně, totiž v městečku Přelouči. Toho se bylo totiž zmocnilo oddělení Táborův, o čemž zvěděvše pan Jan Městecký z Opočna a Mikeš Divůček z Jemniště, s Horníky a ještě jinými královskými městy se spojili a u velké síle ty Tábory v Přelouči náhle přepadli. Tábořì se ohradili v kostele, nemohli však odolati. Nepřátelé pobili a zjímali je všecky, pak 125 zajatých s knězem Valentinem do Kutné Hory zavedli, kdež je dali do šachet vmetati.

Hromádka z Jistebnice, hejtman Táborský, zmocnil se též v lednu 1421 hrazeného městečka Chotěboře v Čáslavsku. Sebrali se naň Kutnohorští se svým mincmistrem Mikšem Divůčkem z Jemniště, potom pánové Jan Městecký z Opočna, Čeněk z Přibislavi, Arnošt Flaška z Rychenburka a Půta z Častolovic, i položili se s hojným lidem okolo Chotěboře, dobývajíce místa toho. Hromádka vida, že i Chotěborští sami jemu a Táborům nepřejí, počal s pány vyjednávati, a tito mu slíbili pode ctí a věrou, že jestli se poddá, lidu jeho na životě ublíženo nebude. Důvěřuje slibům těm, vzdal se bez boje dne 3. února 1421. Však vítězové neměli té ušlechtilosti do sebe, aby zamítali zásadu, že slovo kacířům dané neváže. Celá posádka Táborská byla do zajetí vzata, a Kutnohorští Němci zuříce nejvíce proti nim, vehnali jich tuto v Chotěboři 300 do stodol a spálili je. To vidouc jedna žena Táborská, že muž její již hoří, vskočila tam za ním do ohně a shořela se svým mužem. Ostatek zajatých Táborův Horníci do Kutné Hory vedli; však již v Lošich mezi Čáslaví a Horou jistý počet do jedné chalupy vehnavše podobným spůsobem upálili, a kdo za živa ještě do Kutné Hory došel, octnul se mrtev v hrozných propastech šachet tamějších, tak že tímto zrádným spůsobem asi 700 lidí zahynulo. Hromádka sám do Chrudimi přiveden a tam spolu s dvěma Táborskými kněžími na náměstí upálen byl. Takového věrolomného skutku Tábořì, jakkoli v boji byli ukrutni, nedopustili se nikdy, a také toho pánům a Horníkům nezapomněli.

Kterak Žižka hradu Krasikova dobyl, Bohuslava ze Švamberka zajal a Pražané Nový hrad u Kunratic zkazili.

1421 v lednu.

Částečné ztráty Táborův byly v stejném čase jinými vítěznými boji a prospěchy v jiných stranách České země nahraženy, a již nic nemohlo zastaviti zmáhání se moci husitské. Na počátku roku 1421 nacházel se Žižka již v Plzeňsku dobývaje tvrzí a sídel všech nepřátel kalicha. Dobyl a zkazil tam také dva staročeské kláštery, panenský Premonstratek v Chotěšově a Benediktinský mužský v Kladrubech. Chotěšovský probošt, kněz Hynek, předvídaje útok Táborův, všecky duchovní panny před tím do bezpečného úkrytu v Plzni převedl, přenechaje obranu kláštera brannému lidu svému, kterýž však jen krátký odpor Táborům klásti mohl. Tábořì celý klášter vyprázdnili, mnoho lidí pobili a hejtmana posádky před klášterní branou na cestě k Stodu ve vysmoleném sudě za živa upálili. Klášter Kladrubský byl dobře ohražen a maje četnou posádku také odhodlaně Táborům se bránil, a když přece Tábořì do něho vnikli, tu opat Verner a velký počet mnichův a bojovníkův z posádky v plamenech bídně zahynuli. Žižka obsadil ten klášter svými lidmi svěřiv správu jeho panu Petrovi Zmrzlíkovi ze Svojšína, oblíbenému někdy mincmistru krále Václava. Od Kladrub hnul se Žižka ke Stříbru, chtěje dobývati toho města, kteréž bylo pod ochranou Bohuslava a Hynka Krušiny bratří ze Švamberka. To uslyšev pan Bohuslav ze Švamberka, úhlavní nepřítel Táborův, přijel s málem lidu na nedaleký svůj hrad Krasikov čili Švamberk, a Tábořì hned nechavše obležení Stříbra, ku Krasikovu přitrhli a obklíčili jej. Pan Bohuslav vlezl takto do pasti, a mohl se toho nejhoršího nadíti připomínaje si, kterak před rokem Žižkovi a od těch dob Husitům vůbec mnoho škodil. Již prvního dne opanovali Tábořì násilím hřeben hory Krasikovské, druhého dne dobyli jedné věže i s mo-

stem po pětihodinovém boji, v kterém pan Bohuslav takových hrdinských kusův dokazoval, že i Táborům byl hrozný. Dobytá věž hájila první bránu do hradu, a tu poznal pan Bohuslav, že hradu neudrží a zuřivosti Táborův neodolá. Jal se tedy žádati od nepřátel, aby bylo pro pana Petra Zmrzlíka ze Svojšína posláno, souseda někdy jemu milého, neboť jemu zajisté a nikomu jinému že chce postoupiti hradu a sám také i se svými se vzdáti. Žižka svolil velikomyslně k této výmince, aniž užiti žádal příležitosti ku pomstě; avšak s tíží přijato jest podání toto od rozvzteklených Táborův, kteří by rádi pana Bohuslava, dostavše ho do své moci, na kusy byli roztrhali. I přichvátal z Kladrub pan Zmrzlík, a přijal poddání se pana Bohuslava, kterýž pak na hradě pod stráží chován byl, kdežto lid jeho všechen na rukojemství byl propuštěn. To se stalo okolo 12. ledna 1421. Žižka zmocniv se Krasikova svým lidem ten hrad obsadil, a Krasikov stal se od té doby hlavním zbrojištěm Táborův v těchto západních končinách země České až do konce válek husitských. Pan Bohuslav ze Švamberka byl odtud na hrad Příbenici nad Lužnicí zavezen, do vězení vsazen, avšak poctivě chován, kdež tak dlouho zůstal, až posléz sám k Táborům přestoupil, jakž na svém místě povědíno bude.

Do té doby stál ještě nedotknut krásně zřízený Nový hrad u Kunratic, v němž král Václav umřel, kterýž chtěl, aby se tomu hradu Wenzelštein říkalo. Královská posádka toho hradu však bránívala dovozu obilí a jiných potrav do Prahy, a proto nyní Pražané 30. prosince 1420 hrad ten u veliké síle obehnali, hned na počátku hřeben hory, na které stával, obsadili a tam se dle potřeby okopali. Z pušek a ze tří prakův brzo tolik kamení do hradu naházeli, že potřískány jsou nejen všecky střechy, ale i všechno podsebiti (to jest zábradlí a pavlače na hradbách a na cimbuří u střech věží, odkud se hajitelé hradu bránili). Rytíř Herburt z Fulšteina, kterýž tu byl správcem hradu od krále Sigmunta ustanovený, vida, že síle nepřátel neodolá, podával se 25. ledna 1421 k rokování, a Pražané smluvili se s ním v ten spůsob, že celou posádku i s věcmi, co každému patří, avšak ne s královskými, sami na svých vozích odvezou a je bezpečně až do Kouřimi doprovodí. Následkem té smlouvy následujícího dne, 26. ledna, vpustil rytíř Herburt 20 vybraných osob z vojska Pražského do hradu, které se v něj uvázati měly; do třetího dne 27. ledna, přijely vozy z Prahy pod hrad, aby se na nich věci náležející posádce odvezly. A když vojínové královští své věci na ně nakládali, dal rytíř Herburt také královskou knihovnu z hradu vynášeti a na vozy klásti. To spatřivši Pražská chasa na ty vozy se vrhla, a kdo co v nich popadnouti mohl, násilím pryč unesl. Potom chtěl se ten lid i do hradu dostati, aby i z něho ostatní královské věci rozchvátil; nebyv do něho vpuštěn od vůdcův Pražských, podkopal a probořil zeď hradu, a tak provalila se kořistichtivá lůza do vnitřku hradu a všecky královské pokoje dočista zloupila, právě tak, jak to nedlouho před tím v královském paláci na Vyšehradě učinila. Pražské vojsko doprovázelo rytíře Herburta a jeho královské žoldnéře do Kouřimi, hrad podloženým ohněm hořel, a po Praze prodávaly se pobrané skvostné a vzácné knihy ze sbírky někdy krále Václava za velmi levnou cenu. Ohořelé zbytky hradu daly potom obce Pražské od najatých k tomu dělníkův až do základův rozbořiti a rozházeti, aby ten hrad napotom Pražanům nemohl více škoditi, tak že podnes toliko v těch místech povědomý umí ukázati to hradiště na hřbetě Kunratického lesíka opodál Táborské silnice, na kterém někdy pyšně se vypínal ozdobný hrad krále Václava.

Další boje v Plzeňště. Pražané ve spolku se Žižkou. První obležení Plzně.

1421 asi od 12. ledna do 12. března.

Brzy po dobytí Krasikova, asi 12. ledna 1421 obrátil se Žižka se svým vojskem k Tachovu, městu hrazenému a králi Sigmuntovi oddanému, a zmocnil se předměstí úprkem; město samo však obléhati musel. Tachovští vypravili rychlého posla k Sigmuntovi do Litoměřic se snažnou prosbou, aby jim spěšnou pomoc přinesl, nemá-li jejich pevné a důležité město upadnouti v moc Husitův. Sigmunt přichvátal do Plzně, sbíral se všech stran vojsko veliké, a psal také vojvodům Bavorským, aby hned a bez odkladu pospíchali v největší síle, která jim možná bude, na hranice české ku Přimdě, kdežto prý královský purkhrabí je zpraví, kam dále mají táhnouti. Mezi tím se však Žižkovi před Tachovem nedařilo; vznikl oheň v předměstích, v kterých ležel, i spůsobil mu velkou škodu na koních a na válečných vozích; a když se o tom dověděl, kterak se mocně Sigmunt naň chystá, upustil od obležení Tachova, a svolav vojenskou radu ustanovil se na tom, rozsázeti vojsko své po dobytých hradech a kláště-

řích, Krasikovu, Kladrubech a Chotěšově, poslal k Pražanům, aby nemeškali spojiti se s ním, an prý míní, krále Antikrista s pole sehnati, sám pak osobně do Tábora pospíchal, aby si odtud ještě větší vojsko přivedl.

Jak mile Sigmunt se dověděl, že se Žižka vzdálil, nabyl hned odvahy, a vytrhna u veliké síle z Plzně, táhl přes Stříbro, a dobýval kláštera Kladrubského, v němž té chvíle Chval Řepický z Machovic, hejtman Táborský, vrchní správu měl. Obléhání a dobývání kláštera počalo již přede dnem 29. ledna, a však všecko namahání vojska královského marné bylo, a Sigmunt prý sám větší škody bral od obležených, nežli jim činiti mohl. Táboři rouhali se vojsku královskému volajíce každý den z kláštera na ně, řkouce: „Kde jest Antikrist, král kacířský? kažte mu, ať jde k útoku, ať dobude kláštera!“

Mezi tím Pražané slyševše Žižkovu žádost, milerádi ve branný spolek s ním vstoupili, a již 6. února asi 7000 jízdných a pěších vojska svého s 320 válečnými vozy Žižkovi ku pomoci poslali. Toto vojsko přirazilo v Dobříši k vojsku Žižkovu, kteréž on nyní z Tábora do Plzeňska vedl, a obě vojska takto spojená mohla ovšem neodolatelna býti každé jiné moci. A tak táhli Pražané ve spojení se Žižkou přes Hořovice a Žebrák na Rokycany, jichž se bez odporu zmocnili. V tomto městě dosud arcibiskupském spálili a zkazili Táboři klášter řeholních kanovníkův sv. Augustina, upálivše při tom jednoho kněze, kterého do své moci dostali, a na obyvatelích velikých škod se dopustili. Pražané zas dobyli hradu Wilšteina k polední straně od Šťáhlav, kterýž náležel paní Elišce z Kravař, matce pana Oldřicha z Rosenberka, a osadili jej rytířem Vilémem Kostkou z Postupic, majíce nyní na Sigmunta samého před Kladruby doraziti. Avšak král Sigmunt netroufal si, dočkati polem tak valného vojska, a když nepřátelé ještě pět mil od něho byli vzdáleni, upustil 10. února od dobývání Kladrubského kláštera, všechno vojsko rozpustil, a asi 12. února z Plzně do Litoměřic nazpět pospíchal, kde již 14. února zase zápisy české šlechtě na církevní zboží vydával. České vojsko Pražsko-Táborské, nemajíc po útěku Sigmuntově, s kým by v poli bojovalo, obehnalo téhož 14. února město Plzeň, a v prvním útoku jeho předměstí a mlýnův se zmocnilo. Toto obležení čtyry neděle trvalo; ve městě bylo mnoho pánův a šlechticův s rodinami a se služebníky svými, též mnoho kněží, a ti všickni udatně bránili zdí městských. Avšak když minuly čtyry neděle, a sruby i podsebití na zdech z pušek nepřátel velikou škodu již byly vzaly, Plzeňští bojíce se valného útoku spojeného vojska českého, dali se do smlouvání. Tedy svolením obou stran, totiž Pražanův a Táborův i pánův s nimi spojených se strany jedné, potom Plzeňských s pány s nimi spojených a s městy Stříbrem, Domažlici a Tachovem i s celým mírem čili, jak se tehdáž po německu říkalo, lantfridem kraje Plzeňského s druhé strany uzavřeno jest příměří pokojné, mající trvati až do nového roku 1422, a utvrzeno zápisy i pečeťmi s obou stran pod výminkami takovými, že Plzeňští měli hned skrze posly své žádati na Sigmuntovi králi, aby ke čtyrem článkům Pražským přistoupil aneb aspoň jim přistoupiti dovolil; a však buďto že král to učiní aneb nic, Plzeňští v jednom měsíci ode dne smlouvy zběhlém vždy že budou povinni dáti svobodu oněm článkům ve všech městech, městečkách a vesnicích svých, též kněžím Pražským, aby nejen slovo Boží bez překážky tam kázati, ale i každému, kdož by chtěl, večeři páně pod obojí spůsobou přisluhovati mohli, a to vše pod pokutou v listu zápisném určenou. Po této smlouvě upustilo valné vojsko husitské od dalšího dobývání Plzně, a hnulo se dále k Chomútovu. Plzeňští slíbili, podle smlouvy se zachovati, avšak vypravivše své posly ku králi, jali se každodenně opravovati zdi a příkopy městské, aniž kdy jakého kněze husitského do svého města pustili, zjevně tím učiněnou smlouvu rušíce.

Kterak Sigmunt do Moravy ustoupil a Husité Chomútova, Loun, Slaného, Berouna a Mělníka se zmocnili.

1421 od 26. února asi do 6. dubna.

Mezi tím král Sigmunt ustoupiv od Plzně bez vojska do Litoměřic, neposeděl tu více, a již 26. února i s královnami do Kutné Hory přijel, potom od 28. února do 6. března pobyl v Čáslavi, a pak Čechy docela opustil, obrátiv se z Čáslavi do Znojma na Moravě, kde s dvorem svým celé tři neděle, od 9. do 31. března, ztrávil.

Pražané a Žižka pokračovali v dalším dobývání země v stranách západních. Vojska jejich šla od Plzně přímo k půlnoci na město Chomútov, kteréž jsouc ve branném spolku s Mostem, s Mikulášem z Lobkovic a jinými šlechtici kraje Žateckého a Litoměřického, mnohými škodami pomstu Čechův zvláště proti sobě bylo vyvolalo. Německý řád rytířův křížových zajisté od polovice 13. století, co se zde byl usadil,

město i okolní krajinu valně poněmčil, tak že již tenkráte po Čechách šlo známé přísloví: „Všude lidé, v Chomútově Němci.“ Husité oblehli Chomútov i hrad jeho dne 14. března, a tu prý se ponejprv a nejvíce okrvavili. Ve městě nacházel se kromě cizí posádky znamenitý počet bojovných šlechticův a kněží z okolí, pročež se obyvatelé na pevnost hradeb a udatnost svých bojovníků příliš bezpečili, a Husity rouháním a velmi neslušnými posměchy se zdí městských popouzeli. Husité hned druhého dne, 15. března, hnali útokem, avšak byli odraženi. Tím větší zuřivostí obnovili svůj útok třetího dne, 16. března, právě na květnou neděli, uvalivše na město takovou pohromu, jaká i v celé husitské válce neobyčejná byla. Jakkoliv se udatně z města Němci bráuili, kromě střelby ze strojův a obyčejných zbraní také roztopenou smolou a vařící vodou na Čechy dotírali, neodolali přece síle jejich. Husité stekše zdi na několika místech najednou, počali hned vztekle zabíjeti, kohokoliv ve městě živého zastihli, neodpouštějíce než některým ženám a dětem jakož i třiceti mužům, aby prý své zbité spoluměšťany pochovati mohli. Počet zabitých udávají někteří na 1363, jiní až na 2500 osob. Celé město bylo zloupeno a v popel obráceno; Židé pak a Židovky, jimž Husité milost slibovali, kdyžby se pokřestiti dali, volili prý raději sami do ohně skákati. Táborské ženy prý, vyvedše Chomútovské Němkyně z dobytého města na nějakou vinici, oděvy s nich strhly, peníze a co jiného při sobě měly, jim vzaly, a pak všecky do jedné chalupy vehnavše v ní je upálily. Dá se mysliti, že obec Žatecká, která velmi horlivě v husitství setrvávala, a v posledních dobách moci královských přivrženců statně odolávala, při tomto útoku na Chomútov dobře užiti se dala. Řád Německých rytířův již před tím, okolo r. 1415, vzdal se svého sídla v Chomútově navždy.

Krvavý pád Chomútova celé okolí náramnou hrůzou dojal, a když se Husité odtud k Žatci brali, poddávaly se jim města, hrady a tvrze samoděk, některé i dosti vzdálené, jako Mašťov. Také Lounští, majíce od měsíce května minulého roku královskou posádku u sebe, báli se proto útoku na město své, i poslali do Žatce, nabízejíce se, žeby se Pražanům chtěli poddati. Pražané se tedy uvázali v Louny, a uvedli tam měšťany pod obojí, kteří vloni odtud vypuzeni byli, Pražanům pak v bitvě před Vyšehradem pomáhali. To samé se dělo v Slaném, kteréžto město vloni stejný osud mělo. A tak vracelo se spojené vojsko Pražské a Táborské do Prahy, a zmocnivši se ještě hradu Okoře a tvrze Makotřas bez boje, vtáhlo na bílou sobotu, 22. března, vítězoslavně do měst Pražských.

Však toho samého dne, 22. března, škodu vzali Hradečtí, pokusivše se podruhé o dobytí kláštera Opatovického. Vytrhše totiž s vozy k Opatovicům, podstoupeni jsou bojem od královského vojska u Podolšan, kdežto nejen hejtman jejich Lukáš zabit, ale i do tří set zajatých do kláštera odvedeno bylo.

Když Táboři sobě přes velikonoční svátky v Praze odpočinuli, stala se mezi nimi roztržka z příčiny jednoho přepiatého kněze jejich, Antocha, kterýž dne 26. března do Prahy přišed na veřejném rynku kázal, a v tom kázaní podle Zjevení sv. Jana o dvou rozích zlé saně řeč vedl, z nichž jeden že jsou konšelové a druhý mistři Pražští; ti prý drží jako v kleštích pravdu boží, nedopouštějíce, aby se mše sv. bez ornátův sloužila. Tím pak bratří Táborské od toho zrazoval, aby v Praze nezůstávali aniž Pražanům v boji pomáhali. I rozdělili se Táboři, jedni se Žižkou s Pražany zůstali, druzí s kněžími, archu boží s sebou nesoucími, pryč odešli. Žižka rozlítiv se, kněží těch prý zmrskal, nežli je propustil.

Toho samého dne, 26. března, ve středu po velikonoci, vypravil se však Žižka ve spolku s Pražany k dobývání města Berouna. V tomto královském městě byla posud ještě silná královská posádka pod Rudolfem z Bece, někdy říšským vikářem ve městě Feltre v Italii, potom mnoho šlechticův, Pražských mistrův a měšťanův, kteří nechtíce ku kalichu přistoupiti a nemohše v Praze obstáti, tuto v domnělé bezpečnosti se zdržovali. Leželi tam Pražané a Táboři několik dní před městem, konečně se ho 1. dubna útokem zmocnili; i počalo krveprolití veliké: rytíře Jana Koblihu a některé spolubojovníky jeho z věže shodili, a cepníci je dole dobili; velitel posádky Rudolf z Bece, rytíř Heřman z Bubna a Bohuslav Doupovec, tři mistři a professoři kolleje Karlovy, totiž Vavřinec z Nymburka, Brikcí ze Žatče a Šimon z Tišnova, nadto pak místní duchovenstvo, mnichové zdejšího kláštera Minoritského a měšťané Pražští, vesměs 37 osob byli k rozkazu Žižkovu v jedné jizbě před městem upáleni. Pražané osadili město k ruce své, a co bylo ještě Němcův měšťanův, těm ustanovena jest lhůta k vyprodání se a k vystěhování. Dne 3. dubna vrátilo se Pražské vojsko do Prahy, Žižka však odebral se na Tábor za příčinou rozbrojův tam vzniklých.

Z toho, co se Berounu stalo, vzali si výstrahu měšťané Mělničtí, i umínivše si, nedočkati na sebe podobného pádu, raději dobrovolně Pražanům se poddali. Poddání jejich bylo přijato a smlouvou stvrzeno; i stálo v té smlouvě, že oni, měšťané Mělničtí, slibují nejprv hájiti a brániti čtyr článkův Pražských, nepřijímati Sigmunta za krále Českého, ani pouštěti královny Žofie do města, jako že bylo jejím věnným městem, bez vůle Pražan, nýbrž slušeti napotom pod moc a právo města Pražského, a poslouchati úředníkův od nich usazených jakožto svých starších. Pražané potom na Mělník rytíře Jana Smiřického ze Smiřic za svého hejtmana dosadili.

Výstřednosti u víře mezi Tábory.

1421.

Proč Žižka od Berouna do Tábora odejíti musel, toho příčinou byla velká nesvornost a výstřednost některých kněží Táborských, kteří neznali mezí novot svých, a samým Táborům již pohoršení dávali.

Dřív než měsíc minul po onom hádání mistrův Pražských a kněží Táborských v domě Zmrzlíkově v Praze (10. prosince 1420), přinesl již 3. ledna 1421 kněz Václav Koranda písemnou odpověď Táborských do Prahy, žádav při tom o veřejné slyšení před obcí. Bylo mu to odepřeno, a on ohlásil a držel veřejné kázaní o ornátech ve chrámě Matky Boží Sněžné, kdež jemu odpíral mistr Petr z Mladenovic. Mimo to mistři Pražští nový spis proti Táborům uveřejnili, vyličujíce v něm, kterak oni smýšlí o ornátech a jiných církevních zvyklostech podle písma svatého. Proti tomu Táborští ještě jednou jiným spisem se ozvali.

Avšak na Táboře již po delší čas kněz Martin Houska příjmím Loquis učením svým o svátosti oltářní opět jinou novotu silně zaváděti počal. Učil totiž, jak již na Pražském hádání podotknuto bylo, že jest chleb a víno pouhé znamení těla a krve Kristovy, že této svátosti proto žádná úcta poklekováním, klaněním a jiným spůsobem prokazována býti nemá, a že ji laikové sami mají sobě bráti s oltáře neb z rukou kněze a ji přijímati. S takovým míněním vystoupil již před tím vloni jistý vládyka Sigmunt z Řepan v kraji Žateckém, a nazývalo se to učením pikhartským. To jmeno pocházelo od jmena Beghard, kteréž v Nizozemích a na dolejším Rýně znamenalo vůbec sektáře od obecné církve se uchylujícího. Vavřinec z Březové vypravuje, že již r. 1418 přišlo do Prahy asi 40 Pikhartův (Beghardův) s ženami a dětmi, kteří pro své kacířství ze své vlasti vypuzeni byvše v Čechách jako v zemi, kde prý svoboda v náboženství panuje, útočiště hledali, i má za to, že takové učení o večeři Páně, jak je nyní řečený kněz Martin a vládyka Sigmunt z Řepan pronášeli, od těch Pikhartův v Čechách roztroušeno bylo.

Z příčiny řečeného kněze Martina Housky počali se Táboři mezi sebou silně dvojiti; jeho přívrženci počali hostie z monstrancí vyhazovati, monstrance, zlaté a stříbrné kalichy a skřínky, v nichž se večeře Páně chovala, lámati a pohazovati, vysmívajíce se druhým, že se starého zvyku přidržují. Proto se vložil v to pan Oldřich Vavák ze Hradce, dav kněze Housku 29. ledna 1421 zajmouti a v Jindřichově Hradci do věže vsaditi. Že však se mnozí přátelé za toho mladého kněze přimlouvali, byl zas brzo propuštěn. On však nyní ještě s větším důrazem učení své zastával, tak že roztržení na Táboře již nebezpečným býti počalo.

Byl pak na Táboře již asi v září lonského roku kněz Mikuláš z Pelhřimova biskupem učiněn, aby s radou sobě přidanou k tomu přihlédal, aby každý kněz Táborský své řádné opatření měl, a aby také na jejich učení a kázaní dohlížel. Ještě na Táboře a v obcích s Táborem spojených chiliastické blouznění mnohým lidem rozum mátlo, a právě působením kněze Martina Housky, a nevšímáním si světských řádův všechna kázeň a jednota mezi bratřími v nebezpečí uvedena byla. Proto museli Táborští hejtmani o svatém Havle 1420 všem obcím Táborským řádné placení obyčejných úrokův a daní do společné pokladnice, kterou vždy Matěj Louda z Chlumčan v Písku spravoval, přísně naříditi; a kněz Mikuláš z Pelhřimova, nyní Biskupec nazvaný, a mistr Jan z Jičína obrátili se nyní 28. února 1421 psaním k mistrům Pražským, a zvláště k Jakoubkovi ze Stříbra a Janovi z Příbrami, žádajíce jich o radu, jakby se proti bludům pikhartským, jež Martin Houska rozsévá, postaviti měli, vystříhajíce je zároveň, aby na pozoru byli v Praze, aby se totéž zlé tam v lidu nerozšířilo.

V Praze zhrozili se této zprávy o „pikhartském kacířství“ považujíce je za novou pohromu na vlast a národ uvalenou, zvláště když doslýchali, jak neuctivé noví sektáři chovají se k posvátnému tělu a krvi Páně, ale i k samým monstrancím a kalichům vůbec. Proto hned

v neděli 2. března 1421 k rozkazu konšelův kazatelé Pražští se všech kazatelen proti Pikhartům kážíce ohlašovali, že se jim netoliko do Prahy přicházeti zapovídá, ale také mezi Pražany, že kdokoli by se našel, an s nimi drží, má ihned u konšelův udán a z města vypověděn aneb jinak náležitě trestán býti. Bylo však již i v Praze mnoho osob obojího pohlaví tímto učením nakažených, pročež později skutečně dva měšťané, z nichž byl švec Václav, k smrti odsouzeni a za živa upáleni byli.

Na Táboře však přidali se ku straně Houskově kněží Petr Kániš, Jan Bydlínský, Bartoš, Prokop a jiní někteří; po mnohých hádkách stal se úplný rozbroj, a strana Houskova jakožto slabší byla v počtu asi tří set osob z města vypuzena. Obrátila se nejprv do Příbenic, kdež na obou hradech a v městečku bydlila; potom však i odtud vyhnána byvši, zdržovala se některý čas v lese nad řekou Lužnicí nedaleko Dražic. Protivenství, kteréž tito noví Pikharti od svých bratří Táborských snášeti musili, napnula mysli mnohých ještě k většímu blouznění, tak že někteří, postivše se prý příliš mnoho v naději, že jim tak Bůh vůli svou bezprostředně zjeví, konečně naprosto smyslem se pominuli.

Tu přišel na počátku dubna 1421 Žižka od Berouna na Tábor. Jakkoliv celá strana Táborská jednomyslně za náčelníka ho uznávala, chýlilo se přece náboženské jeho smýšlení ku Pražanům více, nežli Táborům milo bylo; nejvíce pak, zdá se, srovnával se v srdci svém s knězem Janem mnichem někdy Želivským, kazatelem u Matky Boží Sněžné. Proto také, co většině Táborův zdálo se býti výtržností, slulo u Žižky dokonce ohavností, a byl on vždy první mstitel všeličeho, co za ohavnost pokládal. Však kněží Táborští nechtěli k tomu dopustiti, aby se ve věcech víry hned k posledním prostředkům sahalo: pozvali kněze Housku opět na Tábor, a hádali se s ním tak dlouho, až ho k odvolání některých článkův přemluvili, tak že jako kající hříšník v kostele veřejně je odvolal. Však nechtěli všichni stoupenci jeho totéž učiniti, a toho již Žižka nesnesl: i vytrhna proti nim přepadl je a drahnou část jich zajav na Klokoty je přivedl; ostatní rozutíkali se do hornaté krajiny blíž Bernartic. V Klokotech pracovali kněží Táborští se zajatými zase úsilně, aby je od bludův odvedli. Oni však byli neustupni, a proto Žižka přikázal, aby upáleni byli. Vykonalo se to ty dni před sv. Jiřím; bylo jich asi padesát osob obojího pohlaví, a mezi nimi kněz Petr Kaniš. S radostí a s úsměchy šli do ohně, honosíce prý se, že ještě téhož dne s Kristem hodovati budou v nebesích.

Výprava Pražanův k vybojování východních Čech. Český Brod, Kouřim, Kolín, Nymburk, Čáslav, Opatovice, Vilémov.

1421 13.—23. dubna.

Uvedše před velkonocí západní Čechy ve svou moc, umínili si Pražané po svátcích pokračovati v dobývání země na východních stranách. Větší část vojska Táborského po odejití Žižkově na Tábor, zůstávala s Pražany, a po druhé nepodařené výpravě Hradeckých na klášter Opatovický přitáhli také bratří Orebští z Hradecka, pánové Viktorin a Hynek z Poděbrad, rytíř Diviš Bořek z Miletínka a jiní, aby Pražanům pomáhali. Tudy vytáhlo vojsko Pražské se svými spojenci dne 13. dubna 1421 z Prahy, dostavši opět pana Hynka Krušinu z Lichtenburka za nejvyššího vůdce. Vytáhl však s vojskem také kněz Jan někdy Želivský, kterýž vlastně sám to tažení dle své vůle řídil. Napřed obehnali Toušeň nad Labem nedaleko Brandýsa, tvrz pana Michalce z Michalovic, a když se jim třetího dne poddala, obsadili ji Pražané lidem svým. Dne 16. dubna přilehli k Brodu Českému, městu hrazenému arcibiskupa Pražského, kdež byla královská posádka německá. Druhého dne, 17. dubna, hnali útokem ovšem nepořádným avšak s velkou přesilou, tak že v několika hodinách příkopův a zdí městských, jakkoli udatně bráněných, se zmocnili. A tu bojovníci husitští, vnikše do města, počali po ulicích a náměstí cepy mlátiti nepřátely své, posádku královskou i měšťany. Žoldnéři němečtí vidouce, že město jest ztraceno, do kostela a na zvonici se utekli, chtíce se tam brániti. Husité však oheň do kostela i do zvonice vmetali, a tak do 200 osob v tom ohni zahynulo, a kdo ještě na živě zůstali, vyvedeni jsou za město, kdež buď upáleni buď od cepníků umláceni byli. Počítalo se mezi zahynulými 18 kněží i s městským farářem a Mikuláš Navara, slovutný někdy písař krále Václava.

Jako po dobytí Chomútova v Žatecku, tak nyní v stranách východních hrůzou takové pohromy všecka blízká i vzdálenější města omráčena byla; jakož hned na to vyslali měšťané Kouřimští plnomocníky své do Brodu, a poddávali se Pražanům, slibujíce hájiti a brániti

čtyry články Pražské až do hrdel a statkův svých. Za to přijali je Pražané pod svou ochranu, a dovolili všem, kteříby pod obojí přijímati nechtěli, že se do dvou neděl svobodně a beze škody z města vystěhovati mohou. Tu opustil zbytek měšťan německých Kouřim, a Pražané osadili toto královské město dne 20. dubna lidem svým. A jako Kouřim poddávaly se jiná města, hrady, tvrze a kláštery v celém okolí, nemajíce naději, že by je král Sigmunt mohl uchrániti. Poddal se jmenovitě Kolín za podobnými výminkami a byl 22. dubna od Pražského vojska pokojně osazen; Husité nicméně tamější Dominikánský klášter vypálili a šest mnichův do ohně vmetali. Příkladu Kolína následovala téhož dne 22. dubna královská města Nymburk a Čáslav, vyslavše k Pražskému vojsku posly své, nabízejíce své poddání se Pražanům a slibujíce přistoupiti ke čtyrem článkům Pražským. V obou městech zajisté měšťané čeští svrhše vládu několika zámožných německých rodin bezděčně ku kalichu přilnuli, a ještě téhož dne Pražanům brány své otevřeli. Pražské vojsko obsadilo je pokojně však neodpustivši mnichům, v Nymburce Dominikánům, v Čáslavi Minoritům, jichžto kláštery ohněm vzplanuly. Zároveň zmocnili se Pražané tvrze Klučova u Českého Brodu, potom kláštera sv. Prokopa v Sázavě a kláštera Cistercianův v Skalici u Kouřimi, jehož znamenité, avšak jak se zdá nedokončené stavby ohněm vzplanuly, tak že od těch dob zůstal ve zříceninách ležeti. Rytíři a pánové z krajův okolních přicházeli k vítězným Pražanům, umlouvajíce a zapisujíce se jim, že chtějí s nimi býti a krále Sigmunta neuznávati. I pan Čeněk z Wartenberka, bývalý nejvyšší purkhrabí, přišel k nim do Kolína ve středu 23. dubna, aby se s nimi smířil a smluvil. Pražané na něm žádali, aby se napřed pokořil prý Pánu Bohu a obci, totiž Pražské, a aby se zapsal podle nich a podle obce, aby s nimi byl v základ dávaje život a všechen statek svůj, Sigmunta však aby nikdy více za svého pána neuznával. Zdálo se toho panu Čeňkovi přes příliš, i nesmluvil se tenkráte ještě s Pražany. Oni zatím u Čáslavi Drobovice, kommendu rytířského řádu Německého a klášter Benediktinův Vilémovských do své moci dostali, konec jim učinivše, ba již i na Opatovice táhli, kterýžto bohatý klášter Benediktinský již po dvakrát hrozící sobě záhubu šťastně od sebe byl odvrátil. Tenkráte však podlehl. Opat kněz Jakub vida, že klášter konečné záhubě neujde, s několika bratřími šťastně do Slezska utekl, kdež v proboštství Středském, Opatovickému klášteru podřízeném osedl. Pražané kláštera dobyli, a Diviš Bořek z Miletínka s Orebity vypálil a zplenil jej, tak že do dneška všechna stopa toho někdy tak slavného kláštera zmizela. Nyní zamýšleli Pražané, s valným vojskem svým na nejkrutější nepřátely své v Kutné Hoře udeřiti; než však o tom dále vypravovati budeme, o jiném důležitém prospěchu zprávu dáti musíme, kterého mezi tím Husité na jiné straně dosáhli.

Kterak arcibiskup Konrad k husitství přestoupil.
1421 21. dubna.

Pražský arcibiskup, Konrad z Vechty, hned na počátku hnutí husitského, velmi netečně a nepečlivě se choval, a po vypuknutí války opustiv svou kapitolu nejvíce na svých hradech Roudnickém a na Helfenburce (nynějším Hrádku blíž Úštěka) se zdržoval, nemoha tomu překážeti, že na jeho statcích jemu velké škody se dály, ba že je jakožto duchovní zboží uchvacovali světští lidé, a to strany Sigmuntovy jako husitské. Již okolo velkonočních svátků přišli někteří panošové jeho co tajní poslové do Prahy vyjednávajíce s konšely o tom, kterak by od Pražan arcibiskup přijat byl, kdyby ke čtyrem článkům Pražským přistoupil. Nyní ku podivení a úžasu veškerého křesťanstva přišel ten arcibiskup sám osobně do Prahy, a dne 21. dubna 1421 veřejně se k tomu přihlásil, že přistupuje ke čtyrem článkům Pražským. Ve smlouvě své s Pražany v té příčině uzavřené vyhradil si některé výminky, které se jeho osoby týkaly, a ku králi Sigmuntovi napsal list důtklivý, jímž mu příčiny a pohnutky toho svého kroku oznámil. A jako se tento krok krále Sigmunta co nejcitlivěji dotknul a celou katolickou stranu v zemi omráčil, tak velikou radost spůsobil Pražanům a všem mírným kališníkům. V Praze hned téhož dne všemi zvony se zvonilo a ve všech kostelích radostný zpěv „Tě Boha chválíme“ se ozýval; všichni s velikou ochotností schvalovali smlouvu, kterou se veliká obec přiznávala k poslušenství arcibiskupu svému a jemu k ochraně se propůjčovala, — toliko někteří kněží Táborští neradovali se a po straně se zamračenými čely pravili řkouce: „Pražané zase hojí jednu bestii Antikristovu.“ Konrad z Vechty, jakožto Němec z Vestfalska rodilý, učinil to ovšem jenom proto, aby svou osobu zachránil, avšak tento jeho krok katolické církvi v Čechách nejbolestnější ránu

zasadil. Podle třetího článku Pražského, který pravil, že žádný kněz nemá světským zbožím vládnouti a světskou moc provozovati, musel se Konrad všech arcibiskupských statkův, hradův a měst odříci, jichžto se hned světští lidé zmocnili, a byly to: Roudnice, Helfenburk s městečkem Hošťkou, Supí Hora, Horšův Týn, hrad Herštein, Rokycany, Příbram, Rožmitál, Týn nad Vltavou, Chýnov, Pelhřimov, Nový Rychnov, Červená Řečice, Heralec, Křivsoudov, Štěpanov, Český Brod, panství Kojetínské na Moravě, Lühe v Němcích a menších statkův drahný počet. Roudnici ujal rytíř Jan Smiřický ze Smiřic, Pražanův hejtmau na Měl-

Obyvatelstvo Kutné Hory pokořuje se Pražanům v poli u Sedlce 25. dubna 1421. (Str. 166.)

nice, který se k tomu zavázal, že arcibiskupa i jeho služebníky až do jeho smrti na hradě Roudnickém počestně bude chovati. Ještě větší ranou pro katolictví bylo to, že tím skutkem církevní úřad sám pod spůsobou práva i řádu v moc kališníkův byl přiveden, že konsistoř do jejich rukou dána byla, a že arcibiskup nyní jejich žáky sám musel světiti, což se hned bez překážky dálo. Arcibiskup svolal kněžský sbor z celého arcibiskupství Pražského na synodu k sobě do Roudnice na den 14. května, aby prý církevní opravy řádně uvedeny býti mohly; avšak ve svých kanovnících zmýlil se. Tito žili jak již podotknuto u vy-

hnanství dílem na Ojvině u Žitavy dílem v Olomouci, a jako biskupové Olomoucký a Litomyšlský, i oni hned dne 28. dubna odřekli se slavně poslušenství k němu, ohlašujíce úmysl svůj veřejnými listy a prosíce papeže Martina V., aby mohli sobě napotom arcibiskupa svého sami voliti. Mezi tím však Jana Železného, biskupa Olomouckého za administratora arcibiskupství Pražského přijali.

Kterak Pražané opanovali Kutnou Horu a společně se Žižkou Chrudím a ostatní kraj Chrudímský.

1421 24. dubna — 5. května.

Jak jsme nahoře napověděli, došlo nyní na Kutnou Horu, aby byla potrestána za ukrutnosti, jež na třetí rok již páchala na nešťastných obětech husitských, které se dostaly v moc pochopům jejím. Poslední pych provedli Horníci teprv nedávno, davše do nenasycených šachet uvrhnouti ony Tábory v Chotěboři zajaté, kteří se jim na čest a víru byli poddali. Tento skutek volal ještě o pomstu. I cítili to sami páni Horníci a umínili si, brániti se zoufale. Mikuláš Divůček z Jemniště, královský mincmistr, a jak jsme viděli, dobrý Čech, an jinak svou vlast miloval, dal se nicméně zuřivostí německých horníkův strhnouti, že chtěje vypleniti husitství, sám těm jejich ukrutnostem hověl. Vytáhl tedy dne 23. dubna, když Pražské vojsko již Kolín obsazeno mělo, v čele silného vojska, jež Horníci byli zřídili, chtěje Pražany u Kolína v poli bojem podstoupiti. Vida však velikost a sílu vojska Pražského, a potom, kterak města i šlechta z daleka Pražanům se pokořují a poddávají, vrátil se do Kutné Hory oznamuje Horníkům zprávu, která je náramně na mysli porazila, že totiž jim nelze více v boji naději sobě pokládati, nýbrž toliko v milosti nepřátel.

Vypravili tedy Horníci druhého dne, 24. dubna, některé z přednějších z měšťan poselstvím k Pražanům s prosbou pokornou, aby ušetřili Kutné Hory, toho klénotu České říše, a zachovali ji ku prospěchu vlasti, pak aby s obyvateli milostivě nakládali, a aby těm, kteříž by ku kalichu přistoupiti nechtěli, dovoleno bylo, vystěhovati se do určité lhůty bez ublížení na životě a na jmění. Bylo to mnoho, co v těch svých okolnostech žádali, a kdyby bylo naopak bylo, Pražané Němci a Horníci Češi, byla by tyto zajisté nejukrutnější pomsta a úplné zahlazení potkalo. Pražané však nezapřeli své slovanské povahy a svolili k prosbám Horníkův, a přijavše jejich poddání se utvrdili s nimi smlouvu již téhož dne 24. dubna písemně. Do 1. května měli všickni ti Horníci z města pokojně vyjíti, kdož ku kalichu přistoupiti nechtějí s tou však výminkou, aby celé obyvatelstvo Kutnohorské, muži, ženy i děti vyšli v processí před město Pražanům vstříc a prosili jich o milost za všecka provinění svá.

Zdvihlo se tedy hned nazejtří 25. dubna celé vojsko Pražské od Kolína k Hoře Kutné, a přitáhši ku klášteru Sedleckému, opanovalo jej a zapálilo. Obyvatelé jeho Cisterciani i Kartusiani, jejich hosté r. 1419 z Prahy vypovězení, našli prý větším dílem mučennickou smrt dílem upálením dílem zvěšením, a jen málo který útěkem se spasil. Ještě však nemohli býti bojovníci Pražští s touto prací hotovi, když z bran Kutné Hory sem k Sedlci vytáhlo processí Horníkův, množství lidu obojího pohlaví s kněžstvem v čele, velebnou svátost těla Kristova v rukou nesoucím. Přiblíživše se k vojsku Pražskému, všickni na kolena padli a jeden z nich prosil za všecky Boha i Pražany za odpuštění vin jejich. Tu kněz Jan někdy Želivský jal se mluviti ve jménu Pražan, vytýkaje jim nejprvé ostře nešlechetnosti, jichž se dopustili, potom však pohnutelnou řečí od nich žádal, aby již toho nečinili více, a oznámil jim konečně pokoj a milost od Boha i od Pražanův, jakož umluveno bylo. I tu obě strany daly se do velikého pláče, a pozdvihše hlasův svých k nebi zpívali „Tě Boha chválíme“ střídavě, totiž Horníci jeden, Pražané druhý verš. Nyní nastalo veliké plesání, a Pražané jmenovali ty muže ze sebe, kteří se jménem jejich v Kutnou Horu uvázati a jejími úřady vládnouti měli. A tak se Horníci do svého města vraceli provázejíce s radostí Pražské pány, pod jejichžto vrchnost nyní měli slušeti. Že pak mincmistr Mikeš Divůček z Jemniště, maje se sám co nejvíce pomsty Husitův obávati, příchodu Pražanův se nedočkal, a tajně co nejspěšněji za králem Sigmuntem do Moravy uprchl, a od té doby takořka zmizel; prosili Horníci ještě snažně Pražan, aby jim předešlý jejich mincmistr za krále Václava, pan Petr Zmrzlík ze Svojšína, pán na Orlíce, který byl nyní bratrem Táborským, opět za mincmistra byl dosazen, neboť do hodnosti a šlechetnosti jeho zajisté důvěřovali prý se úplně. Pražané svolivše k tomu, hned o to k panu Zmrzlíkovi poslali, kterýž přemožen prosbami na kůň sedl a se svými a s Tábory za vojskem Pražským až k Chrudimi jel.

Pražané totiž opanovavše Kutnou Horu nezdrželi se tu déle, nýbrž k dalšímu dobývání země se zdvihli. V rovinách za Čáslaví měl hrad Žleby, náležející stranníkovi královu, panu Janu Městeckému z Opočna, královskou posádku, a nad ním strměl na výši Železných hor pyšný hrad Lichtenburk maje také posádku královskou. Oba hrady musely se Pražanům téměř bez boje vzdáti, a v Lichtenburk uvázal se hlavní vůdce Pražan, pan Hynek Krušina z Lichtenburka na Kumburce, potomek rodu Hronovicův, který od toho hradu své jméno měl. Odtud Pražané překročivše hory Železné ke Chrudimi táhli a tam polem se položili očekávajíce bratra Žižku, kterýž vypraviv se s vojskem Táborským v brzce s nimi tuto se spojil. S ním přijel i pan Petr Zmrzlík ze Svojšína, a přijav od Pražan úřad mincmistra, na Kutnou Horu přijel, a tam hory opět pokojně a spravedlivě řídil. Přece však mnozí, a to němečtí Horníci a nákladníci hor, nijakž ke čtyrem článkům Pražským přistoupiti nechtěli, a s naplněnými vozy, jakž jim slíbeno bylo, pokojně se vystěhovati mohli. Avšak téměř všickni na cestách dočista oloupeni byli, a někteří s uřezanými nosy potom do Hory nazpět se vrátili. Pan Petr Zmrzlík ze Svojšína obdržel ku konci května hrad Žleby od Pražan dobytý, avšak pohříchu nedlouho na Kutné Hoře vládl. Vypukla tam totiž v letě nakažlivá nemoc, od které i on byl postížen, dostav velikou bouli na krku; přijel 16. srpna téhož roku na léčení do Prahy, téhož dne skonal a v kostele sv. Michala na Starém městě pochován byl, k velikému zármutku četných jeho přátel a ctitelův.

V Chrudimi byl vůdcem posádky královský hejtman toho města, často spomínaný pan Jan Městecký z Opočna; Pražané a Žižka vyzvali jej, aby se dobrovolně vzdal; on však, maje se báti pomsty od Táborův za svou v Chotěboři dokázanou věrolomnost, odpíral. Tu obehnali 28. dubna Pražané i Táboři celé město dokola, činíce přípravy k valnému útoku. To teprv na pana Městeckého účinkovalo, a jsa člověk úskočný vlezl jako vlk do kůže beránčí, prosil za milost a odpuštění, přijal články Pražské a slíbil držeti stranu Husitův, položiv prsty na svátost oltářní. Tím odvrátil záhubu od Chrudimi, toliko klášter Dominikánův za své vzal, a mnichové museli na tom samém náměstí, na kterém v únoru téhož roku Hromádka z Jistebnic upálen byl, tu samou smrt podstoupiti. Chrudimští vypudivše z města sousedy své německé přilnuli k husitství bezelstné, a zůstali horlivými přívrženci kalicha; Husité těšili se také, že Jana Městeckého jakožto znamenitého spojence získali. Nicméně pan Městecký brzo Husitům dokázal, že důvěra v slovo jeho byla chybou největší, jaké se oni dopustili po celý čas války.

Po opanování Chrudimi 28. dubna spáleny a zkaženy jsou klášter Dominikanův v Pardubičkách, Cistercianek v Sezemicích a Benediktinův v Podlažicích, v čemž, jak se zdá, hlavně Táboři účastenství měli. Potom celé valné vojsko Pražan hnulo k Vysokému Mýtu, kteréžto královské věnné město dobrovolně se vzdalo; i přirazil tu k vojsku také pan Oldřich Vavák z Hradce s lidem svým. Zkazivše v Mýtě klášter Minoritský a ještě jeden panenský, a odevzdavše to město rytíři Divišovi Bořkovi z Miletínka co hejtmanu, přilehli Pražané dne 29. dubna k Litomyšli. Měšťané toho biskupského města nebránili se, nýbrž slíbivše přijmouti čtyry články Pražské 2. května spojenému vojsku své brány otevřeli. Biskup Aleš dosud pokojně na svém hradě Litomyšlském seděv, byl se sice útěkem odstranil, avšak Pražané jeho hradu nedobývali, a témuž rytíři Divišovi z Miletínka správu města odevzdali. Pražané opanovali potom Landskron zkazivše tam klášter Lateranských Augustianův, a vracejíce se odtud zkazili v Brandýse nad Orlicí klášter Křižovníkův s červeným srdcem. Všecky hrady a tvrze v okolí výše dotčených měst poddávaly se Husitům bez dalšího donucování, avšak žádný klášter v celém kraji Chrudimském před nimi více neobstál.

Žižka s Tábory jak se zdá od Chrudimi k Rychenburku, hradu velikého nepřítele Husitův, pana Arnošta Smila Flašky z Rychenburka se obrátil, a hrad ten obléhal. Upustil však od něho, nechtě se meškati pro zamýšlené tažení na Moravu, jakž s Pražany se byl umluvil. Za to přilehl ku královskému věnnému městu Poličce, kteréhož dobyl útokem. Že pak tenkrát na Moravu hned odtud netáhl, toho příčinu v následujícím vypravování zvíme.

Husitství na Moravě.

1421 od února do konce května.

Šíření se husitství na Moravě bylo již v létech 1416 a 1417 znamenité, ano zdálo se, že tam ještě silnějších kořenův nežli v Čechách zapustí. Přední pánové moravští husitské kněze z Čech na své statky povolávali, a předčili

horlivosti pro kalich větší část českých pánův. Jejich tedy spůsobením stalo se, že lid moravský velmi ku kalichu přilnul. Naproti tomu byla však královská města moravská, Olomouc, Brno, Znojmo a Jíhlava, v nichž se němectví nejhloub bylo zakořenilo, husitským novotám jak nejvíce na odpor, a to ne tak z katolické horlivosti jako ze zášti národního. Když pak Jan Železný, biskup Olomoucký, po smrti krále Václava, biskupství své skutečně a bez překážky spravovati počal, jal se hned sám ozbrojen v čele svých manův a žoldnéřův a podporován jsa od měst německých proti husitským pánům v poli s takovým prospěchem válčiti, že valně vznikající husitství brzo zas bylo dušeno. K tomu přičinilo se, že moravští pánové a šlechta, ač namnoze Husité, Sigmunta vesměs za svého krále přijali, a kdokoliv z nich rozhodně s Husity držeti chtěl, na Moravě nezůstal, nýbrž jako pan Hynek z Waldšteina na Koldšteině, do Čech se uchýlil. Nicméně vyskytli se i na Moravě mezi husitskými kněžími dva mužové odhodlanější ostatních, kteří stůj co stůj v jedné ruce svátost oltářní, v druhé ruce meč duchu husitskému u svých krajanův průchodu chtěli zjednati. Byli to kněz Bedřich ze Strážnice a Tomáš z Vizovic. Vyhlídnuvše sobě místo prospěšné na ostrově řeky Moravy, níže Uherského Hradiště u vsi Nedakunic, umínili si tuto založiti nový Tábor moravský na spůsob Táboru v Čechách. I shluklo se tam v měsíci únoru 1421 z blízka i z daleka množství sedlákův, kněží a zemané někteří, okopali to místo, i jali se hned činiti výpravy proti nepřátelům slova Božího. První větší výprava těchto moravských Táborův byla proti starému Cisterciánskému klášteru Velehradskému nedaleko od jejich Tábora vzdálenému. Dobyvše ho spálili jej i několik mnichův, a jmenovitě vzácnou knihovnu toho kláštera také v niveč uvedli. Zhrozili se na Moravě této události nejprv biskup Jan a Němci ve městech, a bojíce se, aby se tento moravský Tábor nevydařil jako český, hned mocně naň se sebrali. I mnozí moravští pánové s nimi se naň vypravili a voláni jsou i Rakušané, aby ten Tábor vyvrátiti pomáhali. I táhl biskup Olomoucký se svými many ve mnoha tisících lidu, zvláště pak z měst vojsko Olomoucké s jedné, pánové a Rakušané s druhé strany chtíce ostrova toho útokem dobyti. Avšak Táborníci vyrazivše ze svých okopův svými cepy s tak neodolatelnou silou v řady nepřátel svých mlátili, že brzo celé bojiště pobitými bojovníky bylo pokryto, a zvláště Rakušané a Olomúčtí množství lidí ztratili. Potom sobě Němci jedni druhým nezdar toho boje přičítajíce počali se mezi sebou svářiti, tak že mnozí sami stany a boudy své před ostrovem zapálivše s pole strhli, a ti co pozůstali, od Táborníkův brzo na novo tak poraženi jsou, že od dalšího dobývání dokonce upustiti musili. Povídá se, že pan Petr Kravař na Strážnici, nejpřednější pán moravský strany husitské, těmto Táborníkům velmi pomáhal, tak že se nějaký čas udržeti mohli. Potom vypravil král Sigmunt své Uhry proti tomu táboru, avšak Táborníci, nevědomo jakým spůsobem se to stalo, opustili tento svůj ostrov a sami se rozešli. Dokládá o nich mistr Vavřinec z Březové, že kněží jejich jako lidé světští na hlavách pleší nemajíce dlouhé brady nosili, ozbrojeni chodili, při mši církevního obřadu nezachovávali, ale v obyčejných šatech svých odříkávajíce Otčenáš nad chlebem a vínem večeři Páně rozdávali. Patrno tedy, že i moravští Táboři u víře výstřednostmi se různili od mírných kališníkův, kterýchžto počet na Moravě velký byl.

V ten čas právě Pražané u Kutné Hory stáli a spupné Horníky sobě pokořili; i přišlo na Moravu psaní z Čech od jednoho moravského pána kališníka, jak se zdá od téhož pana Haška Ostrovského z Waldšteina, kterýž v bitvě před Vyšehradem v zajetí Pražanův se octnul. Byla pak v tom psaní tajná výstraha, že Čechové, jak mile Chrudimsko a Hradecko opanují, s dvěma vojsky na Moravu míní táhnouti, chtíce i zde zjednati průchodu svobodnému kázaní slova Božího; s jedné strany že vtrhne Žižka, s druhé zas Pražané s pány s nimi spojenými. Pro uvarování záhub, které by z toho tažení na Moravě mohly spůsobeny býti, napomínal tajný dopisovatel krajany své, takto pravě v psaní svém: „Proto bez meškání obešlete pány, přátely naše, ať se všichni sjedou a ustanoví se za jeden člověk, i se vší obcí rytířskou i selskou, zvláště o ty čtyry kusy Pražské, že ty chtějí řádně držeti; a kdyžkolivěk uslyší, žeby se Čechové již k Moravě hnuli, ať pro nic nedočekají, ažby jim v zemi vtrhli, než ať vyjedou proti nim všickni a s nimi jednají, aby jim země nehubili. A také ať o to nejpilněji mluveno bude, abychom vždy krále a pána měli v zemi naší, neb tomu dobře rozumím, bývaje také v jejich radách, žeť oni k tomu jdou, abychom byli bez pána, jediné žeť toho ještě prohlásiti a zjeviti nesmějí, bojíce se, aby lidé srozumějíce tomu od nich neodstoupili.“ Psaní toto na moravské pány velmi působilo, i sjevše se, jmenovitě pan Petr Kravař ze Strážnice a pan Jan z Lomnice, s mnohými ji-

nými pány a rytíři ustanovili se na tom, učiniti, jak jim jejich krajan z Čech radí. Protož když Žižka již u Poličky, Pražané u Landskrona byli, k Pražskému vojsku přijeli a to s nimi zjednali, že položen jest ke dni 1. června 1421 obecný a valný sněm celé zemi České a Moravské do města Čáslavi, na kterém by se raditi bylo o tom, čeho potřebí jest zaříditi k zachování v obou zemích obecného řádu.

Kterak pan Čeněk z Wartenberka opět k Pražanům se přidal, a Pražané s Tábory celé Hradecko opanovali.

1421 25. dubna — 22. května.

Právě také toho dne, když Kutná Hora padla, 25. dubna, ohlašoval pan Oldřich z Rosenberka jmenem krále Sigmunta po celých Čechách, že jeho královská milost ráčí ty čtyry kusy, o které jsou Pražané a jiní dobří lidé stáli, připustiti do řádného slyšení, a pak že on jim sám, pan Oldřich, dává svobodu na všech statcích svých. Pozdě již! to se mělo o rok dříve státi; nyní se tím král Sigmunt již nikomu v Čechách nezavděčil.

Pražané a Táboři smluvivše se s Moravany o ten sněm v Čáslavi, netáhli více na Moravu, nýbrž do Hradecka se obrátili. Tam mezi všemi městy poněmčilými nejurputněji proti všem Husitům a Čechům vůbec Jaroměř si počínala. Byli tam dva kláštery, řeholních kanovníkův sv. Augustina a Dominikánův, jichžto mnichové před jinými prudce na husitské kacířství horlili; také tam měli za královského hejtmana českého pána Hynka Červenohorského z Náchoda, který svým vášnivým počínáním obzvláště Husity proti sobě popudil. Vpadl totiž jednou brannou mocí do městečka Krčína, kdež bratří Orebští své sídlo měli, a tam v kostele lidi pobiv a rozplašiv, dal koně svého z posvátného kalicha napájeti, řka úsměšně, že i ten jest pod obojí.

Cítili to Jaroměřští Němci hned po pádu Kutné Hory, 25. dubna, že je za jejich chování také pomsta Husitův zasáhne, a proto jali se rozesílati žalostná psaní na všecky strany do Němec, zvláště do Slezska, volajíce celý svět ku pomoci, a stahovali vojenskou sílu do svého města, kolik jen mohli.

Vojska Pražan a Táborův tedy od hranic moravských přes Hradec přímo k Jaroměři táhla a obehnala 13. května toto město se všech stran. Při Pražanech byli tu kromě jejich hlavního vůdce, pana Hynka Krušiny z Lichtenburka, také pan Jan Krušina z Lichtenburka, pánové Viktorín, Hynek a Jan Bočkové z Poděbrad, a pan Jan Městecký z Opočna s lidmi svými.

Nyní tu před Jaroměří také pan Čeněk z Wartenberka k nim přirazil s několika sty jízdnými a pěšími. Tento pán po svém nezdařilém rokování s Pražany v Kolíně vida, že se jim všecko tak valně daří, posýlal k nim zemany své a panoše a sliboval, že již hotov jest přijmouti všecky výminky, kteréž jemu kladli v Kolíně. Oni mu vzkazovali, že mu věřiti nemohou, lečby se v tom skutečně ukázal a s nimi se vší svou mocí v pole vytrhl. Přišed tedy do ležení před Jaroměří, pokořil se tu v poli, což se dělo na ten spůsob: nejprv poklekl on a potom přítomní obou stran na kolena před svátostí večeře Páně, a vystoupil kněz Jan někdy Želivský, modlil se s nimi a měl k nim krátkou promluvu; potom obrátiv se k panu Čeňkovi pravil k němu řka: „Pane Čeňku! uznáváš-li již, žes zhřešil proti Bohu a obci Pražské, vzdav hrad Pražský do rukou králových?“ I řekl: „Uznávám.“ A kněz Jan opět: „Prosíš-li, aby Bůh a obec Pražská tobě odpustili?“ Pan Čeněk řekl: „Prosím!“ A ihned kněz Jan uzavřel konečnou smlouvu mezi ním a obcí Pražskou i spojenými pány, však tak, aby přijel do Prahy osobně a tam té smlouvě dosti učinil, jakž potom se i stalo.

Potom hnala se vojska útokem na Jaroměř, město silnou posádkou udatně hájené, a zmocnila se příkopův až po zdi, avšak se znamenitou škodou na lidech. Jaroměřští však znamenajíce, že jim nebude lze, ubrániti se, počali prositi, aby jim aspoň dovoleno bylo vystěhovati se z města s holým životem. Když k tomu od hejtmanův Pražských svoleno jest, ve čtvrtek, dne 15. května, vytáhli všickni měšťané s ženami a dětmi z bran městských a to v lehkých šatech a bez všelikého majetku, jakž jim to od Pražan přikázáno bylo; nicméně bojovníci vojska Pražského a zvláště Táboři, jsouce proti Jaroměřským na nejvýš rozjitřeni, nedali se smlouvou držeti, a schytavše je do košil je svlekli, jedněch v Labi utopili, druhých na polích upálili. Pan Hynek Červenohorský byl zajat a do Staroměstského vězení v Praze odveden; 18 kněží a mnichův, kteří ke čtyrem článkům Pražským přistoupiti nechtěli, skončilo nazejtří život v plamenech, a jen tři mnichové přijavše kalich zachovali se. Jaroměř stala se od té doby městem husitským a pouze českým; nedlouho potom stála v jednotě bratří Táborských.

Po dobytí Jaroměře odtáhl Žižka na západ přes Boleslav k Litoměřicům, Pražané zas s pány s nimi spojenými k půlnoci se obrátili; město Králové Dvůr vzdalo se jim samoděk a beze škody, Trutnov chtěl se brániti, byl ale hned v prvním útoku mocí vzat a vypálen; okolní městečka a tvrze poddávaly se vesměs bez odporu, v několika dnech bylo celé Hradecko v moci Pražan a přihlašovalo se valně ke čtyrem článkům Pražským.

Po vykonání všeho toho vrátilo se Pražské vojsko do Prahy, a pan Čeněk z Wartenberka, přijev také do Prahy, aby té smlouvě s Pražany učiněné dosti učinil, dne 22. května ve svátek Božího těla s obcí Pražskou slavně se smířil. Korouhev jeho zneuctěná, již déle než rok na pranéři zavěšená, byla odtud složena a roztrhána.

Kterak Pražané opanovavše město Litoměřice a hrad Pražský moc svou v zemi dovršili.

1421 29. května — 7. června.

Žižka přitáhl s Tábory od Jaroměře v druhé polovici května do Litoměřicka, maje záměr, města Litoměřic dobyti, jehož měšťané dosud věrně k Sigmuntovi stáli a čtyr článkův Pražských přijmouti nechtěli. Dvě hodiny cesty na půlnoc od Litoměřic strměl nad vesnicí Třebušínem, na vrcholku vysoké a rozložité hory starý dřevěný hrádek Kalich. Může býti že to jméno Žižku přilákalo; on se toho hrádku zmocnil a hned o to se postaral, aby na tom místě nový pevný a nedobytný hrad byl vystavěn. Vedle druhé brány u vnitř hradu dal vystavěti věž kulatou, která nahoře rozšiřovala se k podobě kalicha, aby toto znamení náboženského učení Husitův daleko široko z krajin českých vůkol vidíno býti mohlo, ano na pevné skále stojíc všem odpůrcům kalicha hrozilo. Žižka zároveň také bez odkladu Litoměřice obehnal. Měšťané hrozíce se Táborův udatně se bránili, avšak nemajíce naději vítězství raději Pražanům nežli Táborům poddati se chtěli. I poslavše do Prahy poddanost svou jim nabízeli, načež Pražané jistý počet branného lidu svého pod správou pana Hynka z Waldšteina na Koldšteině do Litoměřic poslali, a toho pána hejtmanem toho města jmenovali. Pan Hynek obsadil Litoměřice dne 29. května, oznámiv Žižkovi, že měšťané Pražanům se již poddali, aby se tedy o to město více nepokoušel a od něho odtáhl. Žižka nicméně na hradby hnal útokem, a teprv když odražen byl, od města odtrhl. Opatřiv hrad svůj Kalich silnou posádkou Táborskou, od něho i příjmí sobě vzal, píše se odtud Janem Žižkou z Kalicha, jakož již dříve místo rodinného erbu svého, v němž červený rak v bílém poli byl, pečeti s červeným kalichem v černém poli užíval, jakž se spatřovalo na praporech Táborských. Nemaje po osazení Kalicha již mnoho lidu, mínil na umluvený sněm do Čáslavi jíti, a přišel po cestě do Roudnice, kde arcibiskup Konrád právě celý měsíc po svém přestoupení k Husitům již ne na svém vlastním hradě seděl. Žižka přijda před Roudnici, vzkázal do města, aby ho přes most pustili, že pokojně dále potáhne. Roudničtí nerozpakovali se, i pustili ho myslíce, že málo lidí má, kterým by si troufali v čas potřeby ubrániti se. Arcibiskup nemeškal, Žižku i jeho Tábory hojným jídlem a pitím hostiti, věda ovšem dobře, kterak jim jest nemilý. Žižka byl by ovšem raději hradu i města zmocnil se, kdyby byl více vojska měl; přijma bezděčně tuto hostinnost brzo dále táhl; avšak jeho Tábořì tamějšímu klášteru Augustianův přece neodpustili, zkazivše část jeho, dům proboštův spálili, obrazy bořili, kalichy a kněžské ornáty odnesli.

Královská posádka na hradě Pražském, poznávajíc po útěku krále Sigmunta ze země zlé postavení své, již dne 24. května s Pražany smlouvu učinila, aby s obou stran příměří zachováno bylo až ke dni 7. června; a jestli do té doby král mocí veřejnou, kteréž by Pražané odolati nemohli, hradu ku pomoci nepřijde, že má jim postoupen býti bez boje; hájitelé pak jeho že s věcmi svými bezpečně odejdou, kamkoli chtíti budou; pakli kteří z nich ke čtyrem článkům Pražským přistoupí, že mají těch kterých tvrze a statky od Pražan zabavených jim navráceny býti.

Králova pomoc se však do 7. června neobjevila, i tak stalo se jest téhož dne, že královský hrad postoupen byl Pražanům bez odporu s dvěma velkými a mnohými menšími děly čili tehdejšími puškami a s všelikou jinou zbraní a zbrojí. Velká částka posádky hradu z Lužičanův se skládala, a ti do své vlasti odtáhli; co zas byli pánové a panošové čeští v žoldu krále Sigmunta, na své statky se odebrali, jež jim Pražané, pokud možná bylo, navrátili. Byla to pro Pražany znamenitá událost, neboť zajisté opanování hradu královského, a uvedení největšího dílu Čech východních, půlnočních a západních v poslušenství obce Pražské, postavilo Prahu nyní na vrchol moci její, kterou od bitvy

na Žižkově v zemi České provozovati počala. Proto druhého dne velké radování po městech Pražských ozývalo se, zvoněno všemi zvony jak dole ve městech tak i na hradě, a „Tě Boha chválíme“ po všech kostelích zpíváno. Obě města Pražská postavila po stu oděncův k ochraně hradu; však bohužel bylo by se působením blouznivého kněze Jana někdy Želivského, královskému hradu totéž, co Vyšehradu minulého roku stalo: třetího dne totiž, 9. června, lůza Pražská jsouc od řečeného kněze Jana k tomu povzbuzena, vetřela se také do hradu, a rouháním a divokou surovostí vrhla se na převzácné umělecké ozdoby a památky hlavního chrámu u sv. Víta, potřískala všecky mistrné oltářní obrazy, vzácné sochy ba i znamenité řezby, jimiž hroby sv. patronův ozdobeny byly, a vše to, co z dřeva bylo, pálila; někteří padouchové vynesli obraz pána Krista na oslu do Jerusalema jedoucího na pavlače kostela ku straně půlnoční proti Míšni, a rouhajíce se pravili: „Jsi-li ty Kristus, požehnej Míšni,“ načež ten obraz dolů shodili a na kusy roztloukli; jiní konečně dali se do bourání staveb, i byli by královský palác i velebný chrám sv. Víta pobořili, kdyby snažné přičinění pánův a konšelův města nebylo je od toho zuřivého počínání odvrátilo. Klášterním pannám u sv. Jiří dána jest lhůta do jistého dne, aby se rozmyslily, chtějí-li ke čtyrem článkům Pražským přistoupiti a v klášteře zůstati, neboť ty, které by přistoupiti nechtěly že z města vyvedeny budou, jakož i se stalo. Abatyše, sestra to pana Čeňka z Wartenberka, s větším počtem panen ke čtyrem článkům přistoupila; že pak podle těchto článkův všechny statky kláštera do světských rukou měly přijíti, ani jim držení toho kláštera přáno nebylo, a musíce se 18. června z něho vystěhovati do kláštera Dominikanek u sv. Anny na Starém městě Pražském uvedeny byly. Brzo však ta abatyše s některými pannami, nechtíc u sv. Anny býti, kalicha se odřekla a z Prahy k přátelům svým se odebrala.

Valný sněm v Čáslavi. Zřízení zatimní vlády.

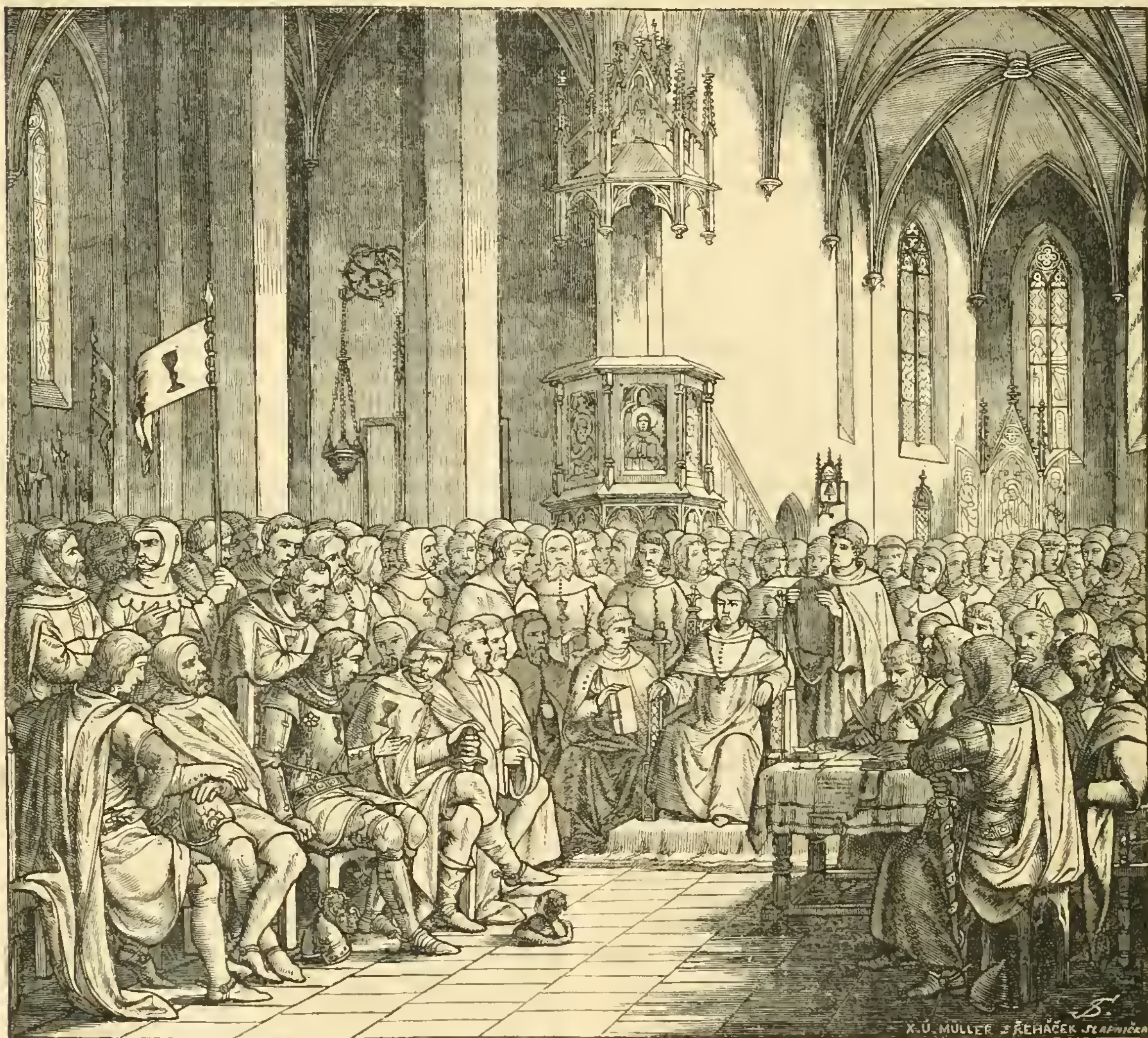
1421 1. — 7. června.

Mezi tím, co se to v Praze dálo, zahájen i zavřen jest valný sněm v Čáslavi, jakž o něm ve smlouvě Pražan a Táborův s Moravany bylo ujednáno. Byl to od vypuknutí války první opravdivý pokus k obnovení řádu, práva i pokoje v zemích České koruny. Konšelé Starého a Nového města Pražského, jakožto vrchní úředníci obce Pražské zvali k tomu sněmu jménem svým, arcibiskupovým a všech pánův českých; i zvali nejen všecky přátely a nepřátely své v Čechách a na Moravě, nýbrž i Slezáky a Lužičany vesměs, aby přišli radit, kterak by rozbroje a škody ve království vzniklé potlačeny a obyvatelé celé koruny zase v pokoj a ve svornost uvedeni býti mohli. Aby pak nikdo nerozpakoval se k tomu sněmu přijeti, boje se nebezpečí jemu hrozícího, podávalo se ve zvacích listech hned úplné ubezpečení, že všickni sněmovníci před všelikou mocí a všelikým právem jisti budou. Zdá se, že sám král Sigmunt, slyše o tom nastávajícím sněmu, a k jakému účelu svolán jest, věrné své pány napomínal, aby tam šli hájit práva jeho; sám pak ještě své zvláštní posly k němu vypravil.

Když se den 1. června blížil, počali se skutečně se všech stran sněmovníci do Čáslavi valně sjížděti, a nedá se jinak mysliti, když jen malý díl z nich v samém městě hospodou mohl býti opatřen, že na mnoze za městem pod stany tábořiti musili, zvláště že každý pán nikam nejel bez znamenité čeledi své. Dostavili se sněmovníci strany kališnické, Táborské, katolické a královské. Přední z kališnické strany byli arcibiskup Konrad, pánové Čeněk z Wartenberka, Oldřich Vavák ze Hradce, Hynek Krušina z Lichtenburka, Viktorín a Hynek z Poděbrad, Hynek z Waldšteina na Koldšteině, Jan z Chlumu, někdy Husův průvodce, poslové Pražští a z jiných měst s Pražany spojených; z Táborské Jan Žižka, všichni hejtmani Táborští a poslové měst s Tábory spojených; ze strany královy a katolické pánové Oldřich z Rosenberka, Jindřich Berka z Dubé na Housce, Aleš Škopek z Dubé na Dražicích, Jan Chudoba z Wartenberka na Ralsku, Jindřich Lacenbok ze Chlumu, někdy třetí Husův průvodce, Arnošt Smil Flaška z Rychenburka a jiných více. Co zvláštní poslové od krále Sigmunta dali se tu najíti pan Aleš Holický ze Šternberka a pan Půta z Častolovic. Že pak do 1. června nemohli všichni sněmovníci do Čáslavi dospěti, zahájen jest sněm teprv 3. června v úterý ve farním chrámě Čáslavském zpíváním nábožného „Přijď svatý Duše“ a modlitbami. Však tu ještě nebyli pánové z Moravy, pročež se prvního a druhého dne nic na tom sněmě nejednalo, než o soukromých některých křivdách a sporech. Moravané přijeli teprv ve čtvrtek, 5. června, a byli v jejich čele pan Petr Kra-

vař ze Strážnice, zemský hejtman, a Jan z Lomnice.

Téhož dne teprv opravdivé jednání se počalo, a trvalo až do třetího dne, 7. června. Co všechno bylo ujednáno, sepsáno jest v zápis sněmovní, jehož ohlášení se také hned stalo. Hlavní obsah toho zápisu byl, že se všichni sněmovníci vespolek za jeden člověk na tom ustanovili a o tom smlouvu a jednotu mezi sebou zřídili: 1. aby svornou myslí a vší svou snažností hájili a bránili čtyř článkův Pražských; 2. aby krále Uherského Sigmunta za krále ani za pána dědičného koruny České, jíž se jest prý skutky svými sám „znehodnil", nikoli ne-

Zasedání sněmu Čáslavského 7. června 1421.

přijímali ani měli, dokudž jich a jeho života nejdále bude stávati, lečby pán Bůh ráčil, a vůle i hlas byly k tomu nejprvé slavného města Pražského, pánův Českých, obce Táborské, rytířův, panoší, měst i jiných obcí českých, držících se pravdy čtyř článkův Pražských, neb jest prý ten král zjevný tupitel těch pravd svatých a vrah cti i osob jazyka českého. 3. Zvoleno jest dvacet mužův ze sněmu, totiž 5 ze stavu panského, 4 z obce Pražské, 2 z obce Táborské, 5 ze stavu rytířského, 4 z ostatních měst a obcí českých za vládaře a správce

koruny i království Českého ku zřízení, ku poklidu a k obraně země České, k ukrocení všech potržek a nesvorností, a k stavování všelikých neřádův mezi obcemi i osobami, i dána jest jim plná moc, a to až do sv. Václava nejprv příštího, lečby země ještě dříve krále došla.

Za údy této prozatímní vlády v zemi byli pak tito mužové zvoleni: pánové Oldřich z Rosenberka, Čeněk z Wartenberka, Oldřich Vavák ze Hradce, Hynek Krušina z Lichtenburka a Jindřich Berka z Dubé; z Pražanův Jan z Kněževsi, Lideř z Radkovic, Pavlík, Jan Charvát; z Táborův bratr Žižka z Kalicha a bratr Zbyněk z Buchova; z rytířstva Jan ze Smilkova, Mikuláš z Barchova, Milota z Chřenovic, Oneš z Měkovic a Jindřich z Boharyně; z měst Franc z Rožmitala, Vácha ze Žatče, Matěj Pražák z Hradce Králové, Matěj z Hostic z Kouřimi. Přidáni jsou pak k ruce těchto vládařův dva kněží, mistr Jan z Příbrami a kněz Jan někdy mnich Želivský, kteří by v nesnadných věcech, kde se o náboženství jedná, měli jim pomáhati, aby každému řád a spravedlnost mohli činiti. — 4. Také bylo svoleno, aby byl vypsán valný sbor všech starších kněží po království Českém, kteříž lid zákonem Božím spravují, a tu aby arcibiskupem, mistry i kněžími byl všechen kostelní řád ustanoven, neřádům a výtržkám všelikým ku poražení a zkažení, kterémužto řádu kostelnímu všecko kněžstvo i žákovstvo jednostejně a svorně má se podrobiti. Kdyby pak se který kněz vytrhl a řádu toho nešetřil, že ten od pánův a obcí nemá trpín býti, než ihned má odeslán býti k úředníkům arcibiskupovým. — 5. Konečně svoleno jest i to znamenitě, že ačby kdo nechtěl k této umluvě a k článkům svrchupsaným přistoupiti, má za nepřítele jmín a podle nálezu svrchupsaných vládařův ku přistoupení připuzen býti.

Při formulování druhého článku, v němž se o tom jedná, aby Sigmunt za krále přijat nebyl, činili pánové moravští tuto přítomní nesnáze, nechtíce podepsati takové sněmovní snešení, a prosíce aby jim dovoleno bylo, aby dříve od Sigmunta odpuštění vzíti mohli, a takto čest svou opatřili. A poněvadž i mezi českými pány podobné hlasy ozývati se počaly, postavena jest k uchlácholení jejich svědomí v tomto článku nahoře dotčená klausule „lečby pán Bůh ráčil a t. d.“ Proti tomu zase strana odporná ohradila se také v ten smysl, že takové uzavření nemá býti na škodu vyjednávání v Polště a Litvě o nového krále již zavedenému.

Sigmuntovi poslové, pánové Aleš Holický ze Šternberka a Půta z Častolovic měli tu v Čáslavi velké nesnáze, nežli se jim podařilo, že veřejné slyšení obdrželi. Přinesli s sebou list od Sigmunta z Trenčína dne 27. května daný, ve kterémž tento slovy téměř prosebnými ke všem žádostem českých stavův se podával, dokládaje výslovně, že prý „jestližeby se komu zdálo, žeby jeho spůsobením někteří neřádové v té zemi byli, jakož jemu se nezdá, chce to rád opraviti a dáti se navesti, aby jím vždy žádný neřád nebyl.“ I usnesli se sněmovníci, že Sigmuntovi odpovědí; sepsán jest tedy list, a vytčeno jest v něm čtrnácte kusův, kterými Sigmunta vinili; předně opakovalo se všecko to, co proti Sigmuntovi již pan Čeněk z Wartenberka 20. dubna 1420 ve svém manifestě položil, dále přidána k tomu výčitka, že korunu Českého království k veliké hanbě a potupě téhož království beze všeho povolení stavův proti všemu řádu a mimo slib svůj z království vyvezl, že totéž učinil s císařskou korunou a svátostmi říšskými, že rozličné klénoty v Pražském kostele, na Karlšteině, v klášteřích, též na Moravě pobral, utratil a ze země vyvezl, konečně že desky zemské bez obecného povolení schoval a peníze u desk v Čechách i na Moravě, chudých sirotkův, vdov a jiných dobrých lidí proti řádu a právu zemskému prodal i pobral; — aby to všecko napravil a vrátil, země okolní, které proti Čechům a Moravanům popudil a zbouřil, zvláště ty, které pod českou korunu sluší, aby upokojil a to stavil, aby toto království a markhrabství nebyla dále hubena a krev věrných křesťanů aby nebyla prolévána, — aniž ku konci slibováno, že když to učiní, v Čechách za krále přijat a uznán bude.

Slezáci byli učinili již před zahájením toho sněmu velmi záhubný vpád do Čech, a proto sněmovníci nařídili pánům, rytířům a lidu selskému v Hradecku hotovost válečnou, aby se ke dni sv. Víta u Náchoda sešli.

Když to všechno ujednáno bylo, zazpívali sněmovníci sami hlučné „Tě Boha chválíme“ v kostele Čáslavském, a tak téhož dne 7. června sněm ten zavřevše rozejeli se.

Vpád Slezákův do Čech.

1421 konec května — 16. června.

Návodem krále Sigmunta sebrala se Slezská knížata a města, a s vojskem asi 20.000 branných mužův proti Čechům táhli. Toto vojsko

překročilo okolo 21. června české hranice u Broumova, kdež na svém proboštství seděl v ten čas opat Mikuláš Břevnovský po zkáze toho kláštera. Broumov bylo město německé a dosti pevně ohražené, i neúčastnilo se proto hnutí husitského v Čechách. Slezáci táhli mimo Broumov přes hory, kterým se Stěny říká, na druhé avšak otevřené městečko opata Břevnovského, Polici, kde též bylo Benediktinské proboštství, obyvatelé čeští však Husité, kteří právě proto s opatem zašli v rozepři. Slezáci přišedše k tomu městečku dne 27. května 1421 vypálili je; avšak obyvatelé jeho a snad dílem také okolních českých vesnic hledali nejspíš útočiště na vrcholi nepřístupné hory Ostaše ve vzdálí asi tří čtvrtí hodiny na půlnoc od řečeného městečka. Slezáci hnali útokem na tu horu, kteráž toliko se strany Police jest přístupná, a tu muže, ženy a děti zbili, i chodce, kohožkoli jsou tu zastihli, všecky zahubili, zmordovali a jazyky jim řezali. Vypravuje také Vavřinec z Březové, že ti slezští Němci zvláště na dětech své hrdinství prokazovali, usekavše asi dvacíti dítkám buď levou nohu a pravou ruku, aneb pravou nohu a levou ruku.

O dvě neděle později, a to již v červnu, za času sněmu Čáslavského, vtrhli Slezáci s jiné strany do Čech, vypálili městečko Úpici u Trutnova, a opět muže, ženy, děti, i kohokoliv z Čechův dopadli buď ohavným spůsobem zmrzačili buď ukrutně ubíjeli. Však když uslyšeli, že v Čáslavi válečná hotovost proti nim ohlášena jest, ulekli se, a spěšně do Slezska přes hory ustoupili. V skutku byl hned po vydaném rozkazu celý Hradecký kraj vzhůru, a ke dni sv. Víta, 15. června, postavilo se u Náchoda mnoho tisíc lidu, totiž pánův, rytířův a sedlákův. Byli tu pánové Čeněk z Wartenberka, Hynek Krušina z Lichtenburka, se svými čeleďmi, také Hradečtí s knězem Ambrožem; — a ti všickni vytrhli hned 16. června k Broumovu. Ukrutnosti spáchané od Slezákův na Polických na dobytém Ostaši byly bezpochyby příčinou, pro kterou hotovost hnula sebou právě v tu stranu, totiž aby pomstu vzala na opatovi a městu jeho pro jeho spolek s nepřátely země. Obehnali město, spálili jeho podměstí s dvěma kostely, a bylo prý jich dle udání Broumovských 22.000, a mnoho jiných, prý bez počtu, ještě potom přibylo. Nežli však Husité města toho dobyli, přišel strach a hrůza na Slezáky samy, tak že do českého ležení listy poslali, žádajíce s Čechy v mírnou úmluvu vejíti. A z té příčiny pan Čeněk z Wartenberka a pan Krušina z Lichtenburka nedali lidu svému dále do Slezska táhnouti. Za to však kněz Ambrož, vůdce Hradeckých, takový pokřik v lidu učinil, že kdyby prý jmenovaní pánové spěšně byli neušli, byli by je sedláci na kusy rozsekali a cepy umlátili; nicméně potom celá hotovost upokojivši se, domů se navrátila. Kněz Ambrož však, přišed 23. června do Prahy, tvrdě mluvil proti panu Čeňkovi z Wartenberka, kterak prý není v něm žádné víry, a žeby celé Slezsko měli, kdyby byl řečený pan Čeněk svým lidem nebyl dal odejíti, — a tak jiných mnoho žalob. Avšak přišel jest toho času pan Hynek Krušina z Lichtenburka do Prahy, a nevinu pana Čeňka i pánův dostatečně prý ukázal. Tudy byla dvojice v lidu; jiní tomu a jiní onomu, že pravdu mluvil, přisvědčovali.

Kterak čeští poslové v Polsku a na Litvě pořídili.

1421 v červnu.

Již na druhý rok zdržovali se poslové čeští v Polště a na Litvě, starajíce se o to, jak jim uloženo bylo, aby buď král Vladislav Jagajlo buď jeho bratranec velký kníže Litevský Vitold na trůnu králův Českých chtěli usednouti. Neběželo v těchto dobách Čechům hned o to, aby Poláci s Čechy v nějaký branný spolek vstoupili, neboť se Čechové dosud sami dobře ubránili vší síle národův západních, ale šlo o to, aby se Slované polští a ruští na Litvě v duchu spojili s národem a královstvím Českým, a aby společný panovník přijal a hájil čtyry články Pražské proti římskému západu, kterýž těm článkům volného průchodu dáti nechtěl. Poslové čeští doufali, že toho tím snáze dosáhnou, proto že velká část Slovanův ve spojeném panství Polskolitevském, totiž Slované Ruští církve východní, ve hlavním jejich článku, o přijímání pod obojí, s nimi již napřed se srovnávali. Jak Vladislav Polský tak Vitold Litevský byli se již v pokročilém věku z pohanův na křesťanskou víru dali, a to předně z politických příčin; mohli tedy také z týchže příčin i čtyry články Pražské přijmouti, které jim slibovaly dodati větší podstaty a moci proti jejich dědičným nepřátelům, Německým rytířům v Prusích i proti králi Sigmuntovi, od kterého se nikdy nemohli pravé přízně nadíti. Avšak Vladislav Jagajlo byl člověk slaboduchý a liknavý, nalézaje se zcela v moci duchovenstva Římského, zvláště Zbihněva Olešnického, svého někdy sekretáře, nyní probošta a potom biskupa Krakovského, který všemi spůsoby o to se staral,

aby se král s Čechy do ničeho nevdával a jejich návrhy od sebe odmítal, jakkoliv Poláci byli by ho jinak rádi viděli také na Českém trůnu seděti. Mnohem ráznější byl starý Vitold; prohlížeje bystřejším zrakem k svému prospěchu, zvláště že by přijetím české koruny nejsnadněji a spolu důrazně mohl se pomstiti nad úskočným Sigmuntem, přijímal s chutí tuto korunu, a vypravil k Čechům o to poselství. Právě nyní po sněmu Čáslavském sprovodil dne 10. června pan Hynek z Waldšteina Koldšteinský posla jeho Víška Račínského do Prahy. Tento pán osvědčoval Pražanům a českým pánům, že veliký kníže Litevský, Vitold Alexander Kejstutovič, ač již 71letý, ale udatný a věhlasný, ochoten jest, ujmouti se vlády nad královstvím Českým. S jakým účinkem se to poselství v Praze potkalo, pohříchu nevíme; Polský král Vladislav, věda dobře o něm, nebyl jemu vděčen, avšak že velká část Polákův tomu přála, netroufal si stavěti se tomu na odpor.

Kterak kněz Jan Želivský v Praze zase převrat spůsobil.

1421 30. června.

Usnešení Čáslavského sněmu mohla ovšem řád a právo v zemi obnoviti; avšak čas byl ještě tak bouřlivý a nejistý, že se nemohlo nic z toho s potřebným důrazem provesti. Již v tom byla chyba, že tak velký počet vládařův zvolen byl, kteří ani jednomyslní nebyli; neboť někteří z nich byli katolíci, ostatní mírní kališníci a ještě jiní z výstřední strany Táborské. Potom také již přijetí obou prvních článkův, týkajících se hájení Pražských článkův a vyloučení krále Sigmunta, nebylo jednomyslné, neboť jedni kladli sobě výminky, jiní byli obojetní. Aby se všichni tito od sebe se rozcházející živlové bezelstně a věrně k jednomu cíli stůj co stůj byli chtěli spojiti, nebyla míra spolčeného utrpení ještě dosti velká; ještě byl velký počet lidí, který kořistiti doufal z posavadního bezvládí, jedni chtěli zase toho, co ztratili, nabyti, druzí doufali, že nabudou ještě více cizího. Jediný prospěch strany husitské ukázal se v tom, že šlechta moravská na sněmu v Brně v tomto měsíci červnu držaném, u valném počtu své husitské smýšlení veřejně vyznávati se neostýchala, potom že se ukázala naděje, že na sboru kněžském od Čáslavského sněmu nařízeném snad se mezi sebou spojí rozličné strany husitské aspoň co do většiny v jednom vyznání společném. Však se potom ta naděje nesplnila.

Vláda v městech Pražských, skládající se z hejtmanův a konšelův, hájila ještě vždy mírnější smýšlení kališnické, nedávajíc vzniku výstřední části obyvatelův Pražských, kteří větší zření měli k Táborům. Kněz Jan někdy Želivský, kazatel u Panny Marie Sněžné a hlavní vůdce lidu, kterýž pomocí veliké obce vlastně sám v Praze vládl, chtěl ovšem také jednomyslnost u víře spůsobiti, a v tom úmyslu nejvíce u lidu k tomu pracoval, aby jeho smýšlení se smýšlením Táborův se srovnalo a spojilo. Proto si umínil, odstraniti mírné muže z městských rad, a na jejich místo rozhodnější osoby dosaditi. Jsa tajně srozuměn s lidmi, kteří o takovou proměnu silně stáli, dal dne 30. června 1421 velikým zvonem u Matky Boží Sněžné zvoniti, což bylo umluveným znamením. I hned se tam celá Novoměstská obec shlukla a táhla mocně a s velikým povykem na Staré město k radnici. Tam konšelům obou měst s velikým křikem jali se výčitky činiti, že nejsou věrní křesťané zabraňujíce volnému průchodu slova Božího, pročež co zrádcové že mají hned v tu chvíli úřady své složiti. Když to se stalo, a oni pečeti městské odevzdali, spojila se obě města v jednu obec, a ustanoveni jsou od obce čtyři noví hejtmani ku správě obou měst až do jmenování nových konšelův. To teprv třetího dne, totiž 2. července se stalo, i zvoleno jest podle žádosti kněze Jana 30 jiných konšelův, 15 ze Starého a 15 z Nového města na ten spůsob, aby pro obě města jen jeden konšelský úřad skládali, který by všecky důležitější věci vyřizovati měl, a jenom v menších a drobnějších záležitostech aby mohli konšelé ze Starého i z Nového města ve svých městech zvlášť rozhodovati. A tito noví konšelé byli vesměs smýšlení výstředního, ano někteří byli prý i pikharti, nevěříce v osobní přítomnost Kristovu ve chlebě a víně při večeři Páně. Kněz Jan, jakoby úřad královského podkomoří vykonával, hned ty nové konšely potvrdil, z čehož velké pohoršení šlo všem povážlivým a usedlým měšťanům, kteří takové obnovení rady městské za neřádné a bezprávné pokládali. Také jeden z vyvolených, svého řemesla zbrojíř, nechtěl proto ani volbu přijmouti. A když takové spojení obou měst v jednu obec kněz Jan provedl, postavil se na radnici před obcí a takto k ní promluvil řka: „Hle, již jste vy světští za jedno; jestliže tedy chcete, abychom i my duchovní za jedno byli, a národ nedvojili, zapotřebí jest, abyste mistra Křišťana (z Prachatic), faráře u sv. Michala na Starém městě, i s jeho kněžími odstranili, proto že se s námi nechtějí sro-

vnati, vždy ještě v kostelích svých staré nešvary zachovávají, nemluvňátkům večeře Páně odpírají, a českým jazykem, jako v jiných kostelích se děje, sloužiti nechtějí.“ Hřmotně mu lid přisvědčil: „Tak tak!“ a všickni přítomní mírní kališníci téměř omráčeni byli strachem, takže nikdo nahlas a veřejně se ozvati sobě netroufal, aby z oken radnice nebyl vyhozen. Tu zas kněz Jan lidu se tázal řka: „Chcete, aby jiní kněží k tomu kostelu dosazeni byli?“ A lid na to opět ryčně křičel: „Ovšem, ovšem!“ I dala obec knězi Janovi a mistru Jakoubkovi ze Stříbra plnou moc, aby na místa kněží prý nesvorných uvodili muže zákonu bo-

Pražanky stížnost vedou před konšely proti utlačováni oblíbených farářův na počátku července 1421. (Str. 177).

žímu a obci věrně oddané. Tato bouře zdvihnuta byla od kněze Jana netoliko proti mistru Křišťanovi, jehož se zejmena dotknul, ale hlavně také proti faráři u sv. Petra na Poříčí a faráři Jaroslavovi u sv. Mikuláše na Starém městě Pražském, proto že, ač oba pod obojí, držíce ještě na starý řád, v ornátech mši sv. sloužili; oba byli ze svých far vypuzeni, a na jejich místo dostali se kněží, kteří byli podle smyslu kněze Jana Želivského. Také od sv. Michala chtěli někteří mistra Křišťana vypuditi, a tam jiného faráře uvesti, který však

nebyl připuštěn. Neboť zajisté strhla se ve městě povážlivá nevole farních osadníkův, kteří svých starých farářův v ochranu brali a jich se zastávali. Zvláště ženské ukázaly tuto velkou odhodlanost a odpor proti novým kněžím jim vnuceným; i sešly se nedlouho na to panny, ženy a vdovy z rozličných farních osad u valném počtu dohromady, a sepsavše sobě dlouhou žalobu nesly ji hlučně na Staroměstskou radnici do shromáždění konšelův. A když před pány přistoupily, vyplňujíce celou radní síň počtem svým, tu povystoupla jedna panna, a držíc písmo v pozdvižených rukou, čtla z něho panům konšelům celý dlouhý obsah jeho. Prosily ty ženské napřed v této žalobě, aby páni konšelové netiskli ani dopouštěli tisknouti od kostelův kněží věrných, kteřížto prý drží se pravdy boží stále a řádně, též aby osadám nebyli sázeni pyšní, sobě doufající a všeteční kněží, jimiž mnozí po Čechách a po Moravě zavedeni jsouce klesli prý na víře proti důstojné svátosti oltářní, tak že ty bludy rozhlásily se již téměř po všem křesťanstvě; nyní že přicházejí do Prahy lidé, kteřížto pod kázaním slova božího všelicos vedou proti Bohu, proti víře i proti dobrým obyčejům těchto obcí, — „a vy páni to vidouce, nedbáte toho staviti ani komu poručiti, aby to zastavil; pakli by se kdo k tomu chtěl přičiniti, bráníte a stavujete, jako byste jejich stranu drželi, až z toho jest veliké roztržení v obcích; a tak kde jsme se nadály více jednoty za vás, tu, což můžeme znamenati, více rozdělení nežli za dřívějších pánův jest.“ — „Také ještě jsou zde byli kněží Táborští nyní, tu jste jim u Matky Boží v Týně dopustili směle na stolice se tisknouti a proti kněžím těchto obcí, ne-li proti celé obci, mnoho lživě mluviti, na potupu netoliko kněžím zdejším, ale i proti obcem, o přijetí na milost Korandy ku pravdě Boží, i jiné kusy, jenž se tíhnou k roztržení v lidu a k reptání, nectíce tu (v kostele) těla božího.“ Ku konci bylo důtklivé napomenutí takové: „Také prosíme vás, když voláte obec nebo starší z obce na radní dům pro obecné dobré, abyste nevolali toliko těch, kteří strany drží podle přijímání osob (rozuměly zde žalobnice osoby strany výstředního kněze Jana); neb to vše do vás mnozí dobře znamenají, a již z některých znamení někteří se toho něco domnívají; také jednáte-li, jednejte úředníky pravé víry, aby na ně nebylo domnění zlé o pikhartství a šibalství.“

Konšelé podivivše se nemálo té ženské smělosti, ohlásili žalobnicem, že jsou na radnici staveny, i chtěli odděliti vdané a vdovy od panen a do jiné komnaty zavesti, aby je tak snáze mohli skrotiti; ale nebylo možná, všecky se velmi srdnatě k odporu postavily, nechtíce se dáti rozděliti; také odepřely konšelům naprosto, podati jim žalobu svou sepsanou. Konečně vidouce páni, že bez hrubého násilí nelze ničeho s nimi poříditi, zavřeli je v radní síni a sami domů se rozešli. Radní síň pak teprv téměř po dvou hodinách zas otevřena byla, a ženštiny svobodně odejíti mohly.

Starším obce se to počínání ženštin velmi líbilo, a když pak po takovém výstupu obec na radnici byla svolána, a tu před obcí zase jedna panna tutéž žalobu přečtla, neozval se nikdo proti ní, a obec toto počínání za omluvené přijala.

Ze všeho toho patrno, že jakkoliv kněz Jan svou vůli provedl, a v městské radě a na některých farách osoby své strany osadil, veliká část obyvatelův Pražských přece těžce to nesla, a vůbec těm všem přílišným novotám nepřála.

Sbor čili synoda kněží pod obojí v Praze.

1421 4—7. července.

Sbor čili synoda všech kněží českých, jakž od sněmu Čáslavského nařízena byla, právě v těchto dnech počala, a držela své první zasedání 4. července 1421 ve velké síni kolleje Karlovy. Sešel se velký počet duchovních netoliko z Čech ale i z Moravy. Byli také všickni kněží Římské strany k tomu sboru pozváni, kteří však nepřišli. Arcibiskup Konrád měl předsedati, on však se nemocí omluvil, a dva mistry, Prokopa z Plzně a Jana z Příbrami, za své náměstky postavil. Tito dva mistři přibravše k sobě ještě dva pomocníky, mistra Jakoubka ze Stříbra, kazatele Betlemského, a kněze Jana někdy Želivského, kazatele u Panny Marie Sněžné, všechno shromážděné duchovenstvo na čtyry odbory rozdělili, a to na spůsob, jak se na sboru Kostnickém všickni členové na čtyry národy dělili. Byl tu tedy odbor kněží Pražských, Hradeckých, Žateckých a Táborských; každý přítomný kněz musel se k některému z nich přiznati. Články víry a církevního řádu, o kterých se sbor měl usnésti, podaly se každému odboru zvlášť k rozjímání, a když se ukázala naděje, že ve všech odborech bude jistá většina hlasův ku společnému jich schválení a přijetí, svolána jest dne 7. července celá synoda k valnému shromáždění, v kterémž se všickni přítomní kněží a mnozí znamenitější světští mužové dali najíti, jako pan Oldřich z Rosenberka, který se na čas zase ku kališníkům přidal, pan Vikto-

rín z Poděbrad, konšelé obou měst Pražských a jiní: mistr Jan z Příbrami vystoupil na kathedru a četl články ve všech čtyrech odborech uzavřené, tázaje se při každém, zdali sbor k nim svoluje. Svolovali všickni, jenom Táborští kněží tu i tam jiné zdání pronášeli; avšak neměli mnoho příležitosti, své pravé smýšlení projevovati, proto že schvalované články dotýkaly se jen všeobecně všeho toho, což ve čtyrech článcích Pražských, k nimž se všickni Husité přiznávali, obsaženo bylo, a Pražští mistři úmyslně na všecko to obzvláštní důraz kladli, co Táborům bylo příjemné, to pak, o čem Tábořì výstředně smýšleli, mlčením pominuli.

I přijat jest tedy na té synodě řád kostelní, jehož by všichni jednostejně povinni byli se držeti, a arcibiskup měl právo míti, každého kněze, který by výtržné učení pronášel, aneb neschválené obyčeje v náboženství zaváděl, pomocí svých úředníkův přinutiti, aby se v mezích řádu držel.

Ve čtrnácti dnech po této synodě, 21. července, vydala potom Pražská obec nález, aby žádný kněz ve městě trpěn nebyl, který by se nesrovnával s nálezy této synody, totiž s kněžími Pražskými: a aby se všecko zachovávalo, co by čtyři správcové duchovenstva na synodě ustanovení, totiž mistři Prokop Plzeňský, Jan Příbramský, Jakoubek Stříbrský a kněz Jan někdy Želivský, v úřadě svém nařídili. Bylo to však nadarmo: právě Jakoubek Stříbrský byl mezi Pražskými kněžími Táborům nejpovolnější, a kněz Jan dokonce právě k tomu před jinými pracoval, aby se smýšlení Pražanův ve víře k Táborskému smýšlení jak nejvíce přiblížilo. Poněvadž pak nedostávalo se moci, kterážby Tábory přinutiti mohla, aby se svého přesvědčení odřekli, nedosáhlo se tou synodou v náboženství žádoucí jednoty, a Pražští mistři toliko se utvrdili ve svém vyznání.

Kterak Žižka před Rabím druhé oko ztratil a Pražané u Mostu od Němcův poraženi byli.

1421 asi 10. července — 5. srpna.

Žižka byl se po Čáslavském sněmě zase do poledních Čech obrátil, a dobýval tam v červenci podruhé hradu Rabí v Pracheňsku. A tu stalo se mu velké neštěstí, neboť postřelen jest při útoku zástřelem do tváře tak, že zástřel uvázl mu v oku ještě zdravém i hrozil oslepnutím úplným. Tato nehoda dotkla se všech Čechův jak nejvíce, i vypravovali sobě potom lidé, kterak prý Žižka opodál hradu pod hruškou stoje, svému lidu na hrad útokem ženoucímu rozkazy udílel, když z hradu jakýsi rytíř, jménem Přibík Kočovský, Žižku spatřil a naň volal: „Ty-li jsi to, bratře Žižko?“ Žižka že odpověděl: „Jsem,“ a Přibík šíp naň vystřeluje, řekl: „Kryjž holého!“ Šíp prý zaraziv se do hrušky, třištku z kmene urazil, kteráž Žižkovi do oka ještě zdravého vletěla. Byl pak ten příběh po čase nad hradní branou vymalován, jakž až do pozdních časův v Rabí se spatřovalo. Tábořì nicméně hradu dobyli, ba i blízké tvrze Boru se zmocnili, která panu Oldřichovi z Rosenberka patřila, a mladého pana Menharta z Hradce, muže v pozdějších časích proslulého, zajali, kterého Žižka na Příbenice pod moc Táborského hejtmana Zbyňka z Buchova do vězení poslal, kdež již také od půl roka Bohuslav ze Švamberka seděl.

Těžké poranění oka donutilo Žižku s pole sejíti a do Prahy pospíchati, aby vyhledával pomoci lékařské. Lékařové Pražští vytáhli sice zástřel z oka Žižkova, zraku však mu nahraditi nemohli, tak že nyní zcela oslepl.

Pražané byli zatím na počátku měsíce července novou válečnou výpravu podnikli. Přišli totiž poslové z měst Žatce a Loun do Prahy, žádajíce za pomoc proti pánům Sigmuntovy strany, kteří z hradův svých po kraji mnohé škody jim činili. Vojsko Pražské táhlo na půlnoc, aby krajiny Litoměřického a Bílinského kraje nadobro podrobili vládě Pražské. Na svém pochodu obořili se napřed dne 7. července na staročeský panenský klášter Premonstratek v Doksanech; několik duchovních panen leknutím a strachem umřelo, osmnácte jich uteklo do Roudnice. Bojovníci klášter spálili, chrám vyprázdnili, zvony odvezli, aby z nich děla líti dali, a všecko všude zkazili. Odtud táhli do Teplice, městečka teplými uzdravujícími lázněmi již tehdáž slynoucího. Abatyše a panny tamějšího staročeského kláštera Benediktinského přijavše čtyry články Pražské, jak mohly vojsko častovaly a všemi potřebami opatřily; však nicméně byly z kláštera ven vyvedeny, a v klášter se vším příslušenstvím uvázali se Pražané; někteří padouchové ve vojště pak ještě vyhnané panny ze všech šatův svlékli. Potom se obořili Pražané na Cisterciansky klášter Osecký pod hradem Osekem, kterýž po útěku mnichův spálili. Podobně vzali městečko Duchcov útokem a v požeh je dali. Dne 12. července přilehli k městu Bílině, i zmocnili se ho. Němci z něho na hrad utekli, avšak nazejtří i tam dobyti jsou i s rytíři, panoši, kněžími a lidmi mnohými tam postiženými, kte-

říž všickni upáleni byli. Nezbývalo v celém okolí nic nedobytného více, kromě pevného královského hradu u města Mostu, kterémuž někdy král Přemysl Otakar II. dal jméno Landeswarta. Chystajíce se Pražané k udeření na ten hrad, dověděli se, že Míšeňský markhrabě Bedřich Bojovný se silným vojskem jemu ku pomoci táhne; proto poslali do Prahy pro sesílení vojska svého. Vyšli tedy noví zástupové lidu jízdného i pěšího z Prahy dne 22. července, a spojivše se s vojskem Pražským u Bíliny hned k Mostu se obrátili a hrad Mostský v takové síle obehnali, že hned v prvním útoku zmocnili se hřebenu hory, na které hrad ten stával. Upevnivše se tam, zasadili tam dva veliké praky a dvě děla, z nichž na hrad stříleli a zdi jeho znamenitě porouchali. Dva synové purkhraběte Mostského padli jim při tom do ruky, a zbujnělí Pražané tolikerými vítězstvími zpití, volali do hradu slovy nádhernými řkouce: „Nestarejte se vy kacíři, kteří jste ve hradě, že vám neuděláme tak, jak jsme to těm v Bílině udělali, až na vás útokem poženeme, oba syny vašeho purkhrabí k tarasu přivázané do předu postavíme!“ Purkhrabí věda o tom, kterak Bílinský hrad posud za nedobytný považovaný, jedním rázem do rukou Pražan upadl, ztratil naději, že by se mohl těmto nepřátelům ubrániti, a vyšed k nim jednal s nimi o vzdání svém. I spatřil tu oba syny své zajaté, kteří jej s pláčem prosili, aby se nad nimi slitoval, a bez výminky hradu postoupil; on však maje slze v očích, pravil k nim řka: „Nemohu tak učiniti, neboť jenom mně a nikomu jinému svěřen jest hrad tento, abych ho věrně bránil.“ Prosil Pražany, aby mu dopustili pod smlouvou hrad opustiti a jim ho postoupiti, nemohl toho však na nich dosáhnouti. I učiněn jest útok od jedné části vojska na hrad Mostský, i zdá se, že skutečně vyplněna byla pohrůžka, že synové purkhrabího v předním šiku k tarasu přivazáni budou, avšak beze škody i bez úrazu obou jich. A když předhradí bylo dobyto a spáleno, tu vystoupil nějaký odjinud neznámý kněz Jan ve vojště, i jal se proti tomu namítati řka: „Co by nám to pomohlo, abychom lidi zde propustili a jich potom na jiném hradě opět dobývati musili, ano zjevno jest, že Bůh je dává do rukou našich, po čemž naložíme s nimi, jak starším viděti se bude.“ Mezi tím vojsko v bezuzdnosti a zbujnělosti své již ani kázně všímati si nechtělo a všeliké ukrutnosti páchalo. Jednoho chyceného Němce přivázali k tarasu chtíce s ním v předu šiku svého na hrad obořiti se, od čehož je však druzí odvedli; jiného zajatého Němce, kterýž je na kolenou prosil, aby mu život darovali, všechno, což by chtěli, učiniti slibuje, sedmkrát do ohně hodili, a když pokaždé z něho se vydobyl, cepy ho dobili. Měšťané pak Mostští vidouce, co se v Pražském vojště děje, každého Čecha, kterýž do jich rukou upadl, s troubením ven z města vyváděli a upalovali.

Pražanům ovšem zdálo se, že jich válečné štěstí, až posud jim tak příznivé, tu před Mostem také nemine; a však u Boha jinak uloženo bylo, a jejich pýcha předcházela pád a pokoru. Dřív nežli hradu Mostského dobyli, přitáhl bojovný markhrabě Bedřich Míšeňský ve spolku s českými pány strany královské, totiž se Sigmuntem z Wartenberka na Děčíně, Hlaváčem z Dubé a s Mikulášem z Lobkovic na Hasišteině. Jejich vojsko ve mnoha tisících jízdných a pěších objevilo se 5. srpna před Mostem, a sešikovavši se k řádné bitvě podstoupilo Pražské vojsko s takovým důrazem, že když v prvním krvavém boji s obou stran asi tisíc mužův padlo, Pražané, ač ztráta jejich nebyla větší, nežli ztráta druhé strany, nenadávše se tak silného odporu v divoký a nezřízený útěk se obrátili, tak že i vozy své, děla, praky a jiné zbraně u Mostu na bojišti opustivše a od nich odběhše tu do Žatče, tam do Chomútova, do Loun a do Slaného se rozutíkali. Kteří pak z nich v zajetí se octli, všickni bez milosrdenství upáleni byli. Tak hanebná porážka hluboký dojem v Praze učinila; Pražané zvykli jsouce dosud jen vítěziti, naříkali a kvíleli; píše pak o tom Vavřinec z Březové: „Plakaly vdovy a sirotci, ztrativše muže i otce, duchovní i světští všichni litovali neřádného bratří svých skutku, a kazatelé věrní hlásali po všech kostelích ta slova, že všemohoucí Bůh spravedlivým soudem dopustil na nás tuto ránu: nebo s počátku, když pro obranu jeho svaté pravdy bojovali jsme s útrpností a s pokorou, všecko nám šťastně šlo pod ruku; nyní však, když bratří dali se v nešlechetnost, bojujíce mnozí ne pro pravdu ale pro loupež, berouce chudým statky nemilostivě, a zabíjejíce bližní své ukrutněji než pohané, rozhněval se jest na nás Bůh a dal nám utrpěti. Pročež pokání sluší činiti a polepšiti se, aby pán Bůh odvrátil hněv svůj opět.“

Tak Pražané skutečně zotavovali se mravně a kázeň u sebe obnovovali, snažíce se, obrátiti porážku samu ve prospěch svůj. Však tím více zarmouceni byli zprávou, že Žižka mezi tím v Praze na léčení svého raněného oka prodlévaje, na ně zcela oslepl; jsouce s ním v dobré

vůli, po své porážce u Mostu potřebu pomoci jeho nyní více než dříve cítili. Nicméně bratr Žižka, ač již na obě oči slep, neztratil proto ani srdnaté mysli ani svých vůdcovských schopností; naopak zdálo se, jakoby duševní oko starého hrdiny od té doby ještě více bylo jasnoty a síly nabylo. Ačkoliv rána jeho nebyla ještě zcela zhojena, byl přece hned hotov, táhnouti s Pražany podruhé k Mostu, aby pomstil porážky tamější. Pražané v nové, veliké síle zas do pole se vypravili, a po cestách rozptylené zástupy své svolávajíce a sbírajíce až do Loun přitáhli, kdež se zastavili byvše o tom zpraveni, že Míšeňští uslyševše o jejich příchodu, v rychlosti sami s pole strhli a přes hory do své vlasti se zatáhli. Také čeští pánové, kteří s Míšeňskými u Mostu byli, na své hrady se utekli.

Žižka při útoku na hrad Rabí druhé oko ztrácí, v červenci 1421. (Str. 178.)

Kterak kněz Martin Houska v Roudnici upálen byl.

1421 21. srpna.

Již nahoře spomínali jsme, kterak jeden z nejsmělejších novotářův mezi Táborskými kněžími, Martin Houska příjmím Loquis, rodem Moravan, pro své učení pikhartské, že

totiž zapíral přítomnost živého Boha v těle a krvi při večeři Páně, napřed od pana Oldřicha Vaváka ze Hradce do vězení vsazen byl, kterak po svém propuštění velké rozdvojení na Táboře spůsobil, a kterak potom odvolal učení své, aby ušel Žižkovy přísnosti. Však svému osudu přece neušel. Vida že jeho veřejné odvolání nepostačuje nikoli, aby byl bezpečen mezi Tábory, umínil si, odejíti na Moravu, domov svůj, kdež se dosud ani ukázati nesměl. Vydav se s druhým ještě knězem, Prokopem jednookým, na cestu, byl s ním v Chrudimi zadržen a od rytíře Diviše Bořka z Miletínka, Chrudimského hejtmanna, do vězení vsazen. Rytíř Diviš Bořek, uslyšev o jeho výtržnostech na Táboře, chtěl se o tom přesvědčiti, kterak o svátosti těla i krve Kristovy smýšlí, a jal se sám Martina i jeho tovaryše Prokopa ve vězení zkoušeti. A když Martin Houska, jehož vůbec Martinkem nazývali, jemu odpověděl, že pravé tělo Kristovo jest na nebi, dokládaje, že neměl než jedno tělo, a že tudíž hostie na oltáři, jsouce mnohé, nemohou každá býti pravým tělem Kristovým, — tu pan Diviš Bořek, jsa horlivým milovníkem náboženství, takového rouhání snésti nemohl, i pěstí ho tloukl a byl by ho i upáliti dal, kdyby právě přítomný kněz Ambrož ze Hradce nebyl oba vězně sobě vyprosil na Hradec Králové, chtěje je lepším poučením napraviti. Po dvě neděle se s nimi kněz Ambrož ve Hradci zabýval, a tu když uviděl, že při nich všeliké poučování a napomínání neprospívá, dal je 22. června 1421 oba spoutané k arcibiskupovi Konradovi do Rouduice zavezti, aby s nimi dle úřadu svého naložil. I uvrženi jsou do temnic a přístup k nim obecnému lidu zabráněn, aby svými smyšlenkami srdce věrných nenakazili. Byli na Roudnici takto osm neděl v krutém žaláři držáni.

Žižka maje také o nich zprávu, doléhal na Pražany, aby se o to postarali, aby kněz Martin i jeho tovaryš do Prahy přivezeni, a k hrůze jiným na veřejném náměstí upáleni byli. Kněz Martin měl však v Praze mnoho přátel a stejně smýšlejících ctitelův; věděli o tom konšelové Pražští, pročež netroufali si učiniti v té věci Žižkovi po vůli, bojíce se rozbroje v lidu. Pročež vyslali raději jednoho konšela i s katem k arcibiskupovi do Roudnice. Kat tedy přistoupil ku kněžím Martinovi a Prokopovi, popálil jim boky až ke střevům, aby vyznali, od koho to své kacířství mají, a kdo se jich ještě v tom kacířství přidržuje. Oni ovšem jmenovali některé své spoluvinníky v Praze. Potom velice byvše napomínáni, aby se kajicně navrátili k jednotě církve, odpověděli s úsměchem: „Ne my ale vy od kněží svedeni jsouce bloudíte a před věcí stvořenou, totiž chlebem posvátným klekáte.“ Nezbývalo tedy, leč utratiti je oba. I vyvedeni jsou dne 21. srpna ze žaláře na hranici, a veliké množství lidu obklopilo je. Napomenuto je, aby lid prosili, by se za ně modlil, avšak kněz Martin rychle řekl: „My vašich modliteb nepotřebujeme, proste za ty, kdož toho potřebují.“ A tak mluviv ještě mnoho prý hrozného a pobožných uší příliš urážlivého byl kněz Martin do sudu zabedněn a se svým tovaryšem, knězem Prokopem upálen.

Hned v ty dni po tomto smutném příběhu v Roudnici zjímány jsou v Praze osoby některé pro pikhartské smýšlení v podezření upadlé, totiž jakýsi Lasek z Nového města a tři kněží Táborští, Prokop řečený Oholený, Jíra z Klatov a Abraham, který nechtěl trpěti, aby se před velebnou svátostí svíčky rozsvěcovaly.

Takovým spůsobem snažili se Husité vůbec o zamezení a potlačení všelikých výstředností ve věcech víry.

Sněm o politické věci na Kutné Hoře.

1421 asi od 21. srpna — 4. září.

Přední vládařové zemští na sněmě Čáslavském ustanovení, jmenovitě pánové Čeněk z Wartenberka, Oldřich Vavák z Hradce, Hynek Krušina z Lichtenburka a jiní, vidouce, že země k žádnému pořádku nepřichází, rozepsali ke dni 17. srpna po vší zemi sjezd do Českého Brodu, aby se na něm mnohé vážné zemské věci uspořádati mohly. Zvláště vyzývali kromě ostatních měst, která se ku kalichu znala, také Pražany, aby do Brodu posly své s plnou mocí vyslali. Avšak v Praze počaly se nyní důrazněji jeviti následky různého smýšlení netoliko v náboženství nýbrž i v politických věcech. Také zde jako u Táborův tlačilo se na vrch smýšlení lidu, smýšlení demokratické, jehož hlavním rozšiřovatelem byl kněz Jan někdy Želivský, kterýž co vůdce lidu byl příčinou vždy nových nepokojův a proměn v úřadech městských, a tím i mnohých nesnází ve věcech netoliko obecních ale i zemských. Čím dále tím určitěji vyskytoval se ve všech těch domácích bouřích vedle sporu o víru také spor čili boj o politické zásady, má-li panovati aristokracie čili demokracie v zemi a ve městě, čili jinými slovy,

mají-li panové anebo lid míti rozhodné slovo v záležitostech správy obecné. Lid však, z kterého se skládala veliká obec měst Pražských, nemaje ani zkušenosti ještě, ani vzdělanosti politické, hlasovával v hromadě veliké obce dnes tak, zjitra naopak, jak totiž kdy horlivost neb náhoda řečníky a posluchače dohromady svedla; vůle kněze Jana dostávala se větším dílem na vrch. Byltě právě v srpnu t. r. kněz Jan zase s novým vojskem Pražským proti Míšňákům u Mostu z Prahy odešel, když to vyzvání pánův ku sjezdu v Českém Brodě do Prahy přišlo. Veliká obec v prvním okamžení k obeslání toho sjezdu svolila; avšak tu přišel list od kněze Jana, kterým Pražanům k obeslání takového sjezdu neradil, a navrátiv se on bez prodlení hned sám do Prahy, živým slovem s kazatelny i ve velké obci proti tomu působil, dokládaje směle, že čeští pánové spíše jsou zrádcové zákona Božího a národu Českého, a že se neupřímně chovají, narážeje tím na to, kterak páni Čeněk z Wartenberka a Hynek Krušina z Lichtenburka u Náchoda nechtěli dáti svým lidem proti Slezákům táhnouti, začež je kněz Ambrož ze zrády vinil. Z toho povstal zas veliký rozbroj v lidu: mnohým zajisté vidělo se, že se tím vlasti lépe poslouží, když Praha svorně s pány v potaz vejde, co by činiti bylo ve prospěch země, než aby se od toho odtahovati měla. Však hojnější zástupové křičeli, že se nesluší žádným spůsobem scházeti se prý se zrádci dne od nich ustanoveného na místě od nich určeném. A když tak dlouho bouřlivé to jednání trvalo, konečně na tom zůstalo, aby dva konšelé a dva mužové z obce ne s plnou mocí, než toliko na vyslyšení toho, co pánové mluviti budou, a to ne do Českého Brodu ale do Kolína jeli; pánům pak vykázáno jest místo v Kutné Hoře, kdež by se sjeti měli. Stalo se, jak Pražané žádali. Avšak když se tito poslové Pražští s pány na Kutné Hoře sjeli, od obce plné moci nemajíce, pánové s nimi v žádné jednání dáti se nechtěli, a od sebe pana Oldřicha Vaváka z Hradce, Jana Sádlo ze Smilkova a mnoho jiných rytířův do Prahy vyslali, aby s Pražany o vyslání poslův plnou mocí opatřených jednali, a zbytečným zdraháním jednotu v zemi netrhali. Zvláště však pánové řečení, Vavák a Sádlo, kněze Jana mnohými řečmi kárali, že se sám toho nedrží, co s kazatelny káže, a do světských věcí a úřadův se plete, což jemu nejméně přísluší. A po mnohém vyjednávání vymohli to, že s nimi dva kněží Pražští, mistr Jan z Příbrami a mistr Prokop z Plzně, do Kutné Hory odešli. V Kutné Hoře sněmovali potom pánové a rytíři s nimi po dvě neděle, avšak do 4. září ničeho více nezjednali, nežli že předně veliký kníže Vitold Alexandr za krále Českého přijat a požádán býti, a že se k němu znamenité poselství vypraviti má; za druhé že se má ze všech krajův a stavův nové vojsko do pole postaviti, a to na den 18. září u Českého Brodu; a za třetí, že pan Oldřich Vavák z Hradce na místě krátce před tím, 16. srpna, zemřelého pana Petra Zmrzlíka ze Svojšína za nejvyššího mincmistra v Kutné Hoře ustanoven byl. Však i ten pán jako jeho předchůdce na morovou bouli do tří neděl onemocněl a 22. září 1421 umřel, jakož mnozí jiní zemané a rytíři tenkráte v Kutné Hoře nakazivše se, potom, když se domů rozejeli, pomřeli.

Mistr Jan z Příbrami zas proto, že s pány ve smlouvu vešel, u mnohých Pražanův strany demokratické u velkou nenávist upadl, tak že ho do svých schůzí a porad více nepřipouštěli.

Druhá křižácká výprava Němcův do Čech. Obležení Zatče.

1421 od 24. srpna asi do 4. října.

Po nezdařeném prvním tažení křižáckém staral se papež Martin V. všemožně o to, aby zas druhá taková výprava proti Čechům předsevzata byla, až by jejich odpor proti církvi byl přemožen; i vyslaltě 8. dubna 1421 nového legáta do Německé říše, totiž kardinála Brandu, dav jemu nejvyšší moc, aby se všemožných prostředkův uchopil, kterými by kacířský jed v Čechách a na Moravě potlačen a zničen býti mohl. Král Sigmunt nemohl v té věci po svém vyjití z Čech mnoho činiti, neboť měl s Turkem, Benátčany a Poláky ustavičné těžkosti a války; tím pilněji však do všech končin Německé říše psával, že mu nade všecko na světě jde potlačení husitského pozdvižení v Čechách; a když se kardinál Branda jal projížděti všecky země Německé, knížata se sjížděli a k novému vyzdvihnutí kříže proti Čechům vespolek se zavazovali; král Sigmunt jim sliboval, že jestliže oni všickni sílu svou proti Čechům k Chebu stáhnou, on spolu s vojvodou Albrechtem Rakouským stejnou dobou s druhé strany skrze Moravu do Čech se vypraví. Knížata skutečně v měsíci červenci 1421 již k Chebu se stahovali, Sigmunt však pro nebezpečí od Turka přece do Čech se obrátiti nemohl.

Sešlo se na hranicích českých u Chebu opět ohromné vojsko ze všech končin německých, jehož sílu mnozí až na 200.000 bojovných lidí udávali, a byli osobně přítomni kardinál Branda, pět kurfürstův, totiž arcibiskupové Mohučský, Kolínský a Trevírský, pak falckrabě Ludvík a Braniborský markhrabě Bedřich, mimo to knížat, markhrabí, hrabat a vůbec panujících osob výše sta.

Však nežli hranice české překročili, čekajíce marně na výpravu krále Sigmunta, byli již okolo 8. září 1421 zase Míšňáci v Čechách, a jako před šesti nedělmi měli pomoc od některých pánův českých Sigmuntovy strany. Posádky Pražanův, které držely města Chomútov a Kadani v moci své, poznávajíce, že od Pražské strany brzké pomoci míti nebudou, pobořily v těch městech hradby městské na několika místech a několik domů spálily, načež před velikou mocí Němcův, měst těchto na nich dobývajících, do Žatče a do jiných pevných míst odtáhly. Hrdinský rytíř Ojíř z Očedělic nechtěl však z Kadaně ustoupiti, a Němci ho spálili i s věží, na které se bránil.

Pan Sigmunt Děčínský z Wartenberka obehnal zároveň velkým počtem lidu svého Žižkův nově vystavěný hrad Kalich a obléhal jej; Míšňáci zas opanovavše Chomútov a Kadani přilnuli k městu a hradu Bílině pana Albrechta z Koldic avšak od Pražan obsazeným; však když potom dne 13. září dvoje oddělení vojska Pražského sesílené žoldnéři a množstvím selských cepníkův proti Bílině vytáhlo, nedočkali se jich Míšňáci a s pole strhli. Také pan Sigmunt Děčínský musel honem od dobývání hradu Kalicha upustiti.

Zatím veliké vojsko křižácké nevyčkavši příchodu krále Sigmunta, 10. září 1421 přece se odvážilo, u Chebu české hranice překročiti; kurfürstové a přední ve vojště slezše s koní svých s nábožnou skroušeností pěšky přes hranice kráčeli, Boha hlasitě o pomoc vzývajíce. Od Chebu valilo se pak vojsko toto ohromné podle řeky Ohře s velkým všech osad českých pleněním, spálilo hrad a městečko Mašťov, a obehnalo Žatec. Hlavní síla vojska českého stála dlouho nepohnutě u Slaného, a byl tam také Žižka. Čechové totiž nechtěli se příliš daleko od Prahy vzdalovati, poněvadž nebezpečí na Čechy s několika stran se valilo. Pravilo se, že Sigmunt s Albrechtem Rakouským na východní straně do země vpadne, a Slezáci majíce umluvu s Německými křižáky, skutečně také zas nedaleko Broumova do Čech vešli, u vsi Petrovic mezi Policí a Náchodem, Čechy za sebou vyloudili, a pak obrátivše se na ně z nenadání do tří set jich na místě pobili. Čeští vůdcové při vojště u Slaného konečně se dověděli, že král Sigmunt s vojvodou Rakouským ještě v Prešpurce se nachází, a tu teprv kázali vojsku, hnouti se k Žatči.

Město Žatec, jedno z hlavních zbrojišť Husitův, přeplněno bylo množstvím lidu z okolí, který v něm útočiště hledal před vztekem nepřátel; bojovníkův pak dobře ozbrojených bylo v něm do šesti tisíc, mezi nimi asi čtyři sta jezdcův. Křižácké vojsko zalehlo celou krajinu vůkol města daleko široko, a hned i na město doráženi počalo. Posádka česká se však udatně bránila. Dne 19. září hnali Němci šestkrát po sobě valným útokem na Žatec, avšak ani do předměstí nemohli se vedrati, a toliko šibenici před městem podařilo se jim obořiti, jakž jeden starý kronikář český posměšně napsal, proto že se báli, aby na ni zvěšeni nebyli. Žatečtí velké množství jich pobili a zranili, 60 zajatých do města odvedli a zabité všecky prý okolo té pobořené šibenice zahrabali. Zdá se pak, že knížata od toho dne útokův svých na Žatec více neobnovovali, ale očekávajíce vtrhnutí krále Sigmunta do země, jali se páliti v celém okolí Žateckém den co den městečka, vsi a tvrze, a vražditi staré a mladé obojího pohlaví ukrutněji prý než pohané, až prý pláč a kvílení chudiny vstupovaly do nebe. Při tom si přece nemohli tajiti, že jim to tažení tak dobře nejde, jak si usmyslili; počali na Sigmunta krále láti, jakoby je zavedl, sám do Čech s vojskem nepřicházeje, a nemajíce společné hlavy nad sebou, který by všem poroučeti mohl, konečně také mezi sebou se hašteřili a velké nevole jeden k druhému měli. Když některého místa dobyli, tu již každý ten kníže chtěl, aby jemu samému náleželo, knížata a zvláště prý duchovní hádali se již i o to mezi sebou, komu by náležeti měli kořisti, kterých ještě ani ve svých rukou neměli. V tom je došla strašlivá zpráva, že již valné vojsko české, a v čele jeho Žižka sám, od Slaného proti nim v pochod se dává. Za všecko nechtěli se s ním potkati, a nedočkavše ho zapálili dne 2. října stany své u Žatče, a u velikém zmatku na útěk ze země se dali. Žatečtí spatřivše oheň a zmatek v ležení křižáckém, vyrazili z města a s takovým klopotem na utíkající Němce se obořili, že jich veliké množství netoliko z ručnic a kuší čili samostřílův postříleli, ale i jatých s sebou do města přivedli. Ztráta křižáckého vojska obnášela při obležení Žatče do dvou tisíc zabitých, jak se vůbec udávalo. A již se nezastavili křižáci nikde, až

když noha jich na půdě české již nepostála. Hanbu takového mrzkého nepořízení uvalovali knížata na Sigmunta, a přece byli by mohli vlastní silou Čechy dobře přemoci, kdyby vůbec mimo svou společnou nenávist k Čechům a k jejich kacířství ještě jiný, ušlechtilejší cit je byl spojoval. A jako je vyprovázel velký posměch Čechův ze země, tak je přijal ještě trpčejší posměch vlastencův německých, kteří o nich úsměšně pronášeli se: že prý ti pobožní páni tak sobě zošklivili Čechy nevěrné, že z pouhého hněvu nejen s nimi se potkati, ale ani na ně podívati se nechtěli. A tak z toho velikého mračna, které se od západu na Českou zem valilo, leda trochu poprchávalo, a ono samo v niveč se obrátilo!

Vojska Pražská vracejíce se již 4. října do Prahy vcházela do města od západní strany zároveň s jiným zástupem Pražským, který pana Michalce ze Staré Boleslavi vypudil, toho města se zmocnil a nyní Špitálskou branou do Prahy vcházel. I bylo veliké jasání po vší Praze, zvonění na všech kostelích a díkučinění Bohu, že tak zázračným spůsobem nepřátely s hanbou z vlasti ven vypudil.

Sigmuntovo jednání proti Čechům.

1421 v září a říjnu.

Král Sigmunt staral se všemožně o to, aby si Polského krále Vladislava Jagajlu předešel a ucházení se Čechův o krále z Polska překazil. Znaje ostýchavost Vladislavovu u věci této, vynasnažoval se Sigmunt tím pilněji o to, jak by Vladislava, posud jemu nepřejícího, k sobě přiblížil, i žádal ho několikráte aby se s ním někde na hranicích sešel přátelsky. Vladislav byl tehdáž právě po třetí ovdověl, a tu se mu Sigmunt nabízel s nevěstou, chtěje mu vlastní jedinou dceru, dvanáctiletou Alžbětu, za manželku dáti. Král Vladislav vypravil k němu Jana z Tarnova, vojvodu Krakovského, a Zbihněva z Olešnice, svého sekretáře a tehdáž probošta a kanovníka Krakovského, kteří krále Sigmunta okolo 17. září 1421 v Trnavě zastali a námluvy dokončiti měli. Sigmunt změniv svůj úmysl, nabízel jim Žofii Bavorskou, ovdovělou královnu Českou, k manželství s králem Vladislavem, slibuje jí celé vojvodství Slezské dáti do věna. I vrátili se tito poslové 4. října nazpět do Krakova k svému králi, a tomu a jeho radám se Sigmuntovo nabídnutí dosti zalíbilo. Však potom i z toho sešlo, a král Vladislav Jagajlo se po několika měsících s jinou Žofií, totiž Ruskou kněžničkou Kyjovskou, zasnoubil. Král Sigmunt však zasnoubil svou dceru Alžbětu již 28. září 1421 v Prešpurce Albrechtovi, vojvodovi Rakouskému, zastavil mu patero měst v České koruně, Budějovice v Čechách, Jíhlavu, Jemnici, Znojmo a Pohořelice na Moravě, a učiniv s ním smlouvu obrannou proti Husitům zapsal mu již napřed všecky hrady a krajiny, kterých na Husitech dobude, avšak pod výminkou, aby co léna zůstaly při koruně České. Albrecht za to zavázal se nejen pomáhati jemu vší svou mocí proti Čechům, ale půjčiti také 60 tisíc dukátův ku potřebám válečným. Skutečné oddavky Albrechtovy s Eliškou staly se však pro její mládí teprv následujícího roku 19. dubna.

Poslové čeští z Kutnohorského sjezdu 4. září k velikému knížeti Vitoldovi na Litvu vypravení byli pan Vilém Kostka z Postupic, rytíř Hlas z Kamenice, Václav z Jenšteina a Vaněk čili Václav syn pana Pavlíka z Prahy. Došli však jen až do Ratiboře v Slezsku, kteréžto město knížeti Janovi čili Hanušovi Opavskému náleželo. I byli tam k rozkazu téhož knížete od měšťanův asi v polovici září staveni a vězením opatřeni.

To spůsobilo netoliko v Čechách mezi Husity ale i v samé Polště veliké pobouření. Hanuše Opavského docházely listy od velkého knížete Vitolda, od jeho synovce Sigmunta Korybutoviče ano i od samého krále Vladislava Polského. Všickni mu psali s velkými hrozbami, aby české poselství na svobodu propustil a překážek mu nečinil. Když však kníže Hanuš, jsa k tomu naveden od krále Sigmunta, neposlechl, strojila se v Polště válka proti němu.

Nová bouře v Praze spůsobená knězem Janem Želivským.

1421 19. října — 14. listopadu.

Kazatel u Matky Boží Sněžné na Novém městě Pražském, nepokojný rejpal a nyní nepřítel pánův, kněz Jan někdy Želivský, dal dne 19. října 1421 velkým zvonem u Matky Boží Sněžné sezvoniti obec velikou ze Starého i Nového města do kostela sv. Štěpána na Rybníčku; tam vystoupil na kazatelnu i jal se žalovati na neupřímnost a nevěru pánův zemských, radil, aby se národ Český úplně od nich oddělil, a aby spůsobilého muže za náčelníka obce zvolili, který by proti všem nevěrným a neposlušným plnou moc měl. Byltě dříve pan Hynek Krušina z Lichtenburka nejvyšším vůdcem a náčelníkem Prahy. Shromážděná obec

však hned tu na místě jmenovala vládyku Jana Hvězdu z Vícemilic řečeného Bzdinku, který prý jest obci Pražské vždy věrný a zákona božího horlivý milovník; a poněvadž to byl právě muž, kterého si kněz Jan přál, tázal se obce, zdali by jeho za nejvyššího hejtmana v Praze míti chtěla. I tu ozvalo se hřmotné: „Tak! tak!“ z tolika úst, že nikdo ze starších proti tomu ni slovem ozvati se nesměl. Kněz Jan i hned ohlásil, že pan Hvězda zvolen jest od obce řádně, a udělil mu tudyž moc nade všemi úředníky městskými. Přidáni jsou pak jemu čtyři podhejtmani, dva ze Starého a dva z Nového města. Mírná a povážlivější strana ve městě, přejíc více pánům nežli knězi Janovi, vidouc co se stalo, bez meškání v kapli Betlemské sešedši se, na radnici se odebrala, žádajíc, když se zvolení pana Hvězdy za nejvyššího hejtmana Pražského ovšem již zvrátiti nedalo, aby nový náčelník Prahy bez vědomí a vůle konšelův ničeho před se bráti neměl. Účinek takové žádosti předešli však horliví demokraté tím, že dříve již bez vědomí obce avšak ve srozumění s Janem Hvězdou čili jak ho demokraté jmenovati sobě oblíbili, Bzdinkou, pět konšelův strany mírnější ssadili, a na jejich místa muže svého smýšlení dosadili, tak že veškeří konšelové nyní s panem Janem Hvězdou z Vícemilic jedné mysli byli.

Po zvolení nového nejvyššího hejtmana Pražského vzali sobě někteří konšelé výstředního smýšlení pana Jana Sádlo ze Smilkova na Kostelci v podezření nevěrnosti, proto že byv vždycky věrným přívržencem Pražanův, se svým lidem zbrojným nedostavil se hned, když od Pražan pro to byl obeslán. Pan ten Jan ze Smilkova býval mezi předními milci nebožtíka krále Václava, a mnohého kněze, mistra a měšťana Pražského uchránil před prudkým hněvem královým; při tom byl kališníkem upřímným a stranu přepiatých Husitův ovšem horlivě pronásledoval. Uslyšev o svém obvinění v Praze chtěl se očistiti před Pražany, žádaje konšely Pražské, aby mu dali bezpečně do Prahy přijíti, aby tam svou nevinnost dokázati mohl. Konšelé mu psali, že může bezpečně přijíti, poněvadž takovým pomluvám bez toho víry nepřikládají. Přijel tedy 20. října ve společnosti Petra a Purkarta bratří z Janovic do Prahy, a ještě téhož večera na Staroměstskou radnici před konšely pospíchal. Tu však byli již úhlavní nepřátelé jeho místo některých ssazených konšelův zasedli, a ti v neblahém vření stranické vášni své dopustili se velmi nešlechetného skutku, davše pana Jana Sádlo ze Smilkova v radnici beze všeho vyšetřování a soudu dvě hodiny po slunce západu stíti. Tento skutek ohavný spůsobil veliké rozjitření mezi pány českými, kteří s hrůzou pozorujíce, kterak vláda Pražské lůzy co den více se vzmáhá, neviděli jiného prostředku, nežli od Pražan se vzdalovati a k samému králi Sigmuntovi se zase blížiti. V samé Praze větší část obyvatelův toho skutku konšelův velmi litovala, a když tělo sťatého pana Jana ze Smilkova druhého dne v tichosti v kostele sv. Mikuláše na Starém městě pochováno bylo, vedli kněží v soukromí a také veřejně velmi důtklivé řeči o velikém hříchu, jehož se noví otcové města byli dopustili.

Když takto lidovláda v Praze nyní nejvíce se zmohla, přišlo dne 23. října 1421 poselství od velikého knížete Vitolda do Prahy, kterýž Pražany vyzýval, aby na zrádném knížeti Hanušovi Opavském se pomstili, vypravíce vojsko své proti němu, tak aby mocí přinucen byl, zajaté posly jejich na svobodu propustiti; on, Vitold, že v stejném čase také vojsko své proti němu vyšle, kteréž jeho synovec, kníže Sigmunt Korybutovič povede. Avšak kníže Opavský, uslyšev o tom, honem zajaté posly české v moc krále Sigmunta na Brněnský hrad Špilberk poslal; král Sigmunt kázal pak posly samy na hrad Trenčínský do vězení zavezti, čeleď pak jejich hned tu v Brně postínati.

Pražané poselství Vitoldovo vlažně přijali, a málo se zajatých poslův českých ujímali, proto že tu nyní strana vrch měla, která o volání nového krále do země nevelmi dbala. A přec byli v Praze vždy mužové, kteří v bouřích sebe větších nepřestávali napomínati spolusousedy své k lásce, svornosti a snášelivosti; avšak snažení jejich mívalo jenom tehdáž patrnější účinek, když celému národu z ciziny veliké nebezpečenství hrozilo. Nicméně podařilo se purkmistrovi dne 8. listopadu 1421, smířiti na radnici dva dávné protivníky, mistra Křišťana z Prachatic a kněze Jana někdy Želivského, tak že slíbili oba napotom milovati sebe vespolek. Však nicméně uveden jest téhož času od konšelův návodem kněze Jana k veliké mrzutosti mistra Křišťana na faru Svatomichalskou na Starém městě za kazatele kněz Vilém, nejhorlivější Janův stoupenec, kterýž potom lid více pobuřoval nežli vzdělával. A že pro různost ve smýšlení a víře mezi kněžstvem Pražským veliké zmatky se dály a mnohé strany proti sobě stavěti se počaly; vidělo se konšelům a starším obce, pozvati všecky mistry a kněží Pražské v den Pěti Bratří, 12. listopadu, do veliké kolleje Karlovy, aby se tam sjednotili a

o stavování všeho různění a matení lidu umluvili. Stalo se tak, a kněží a mistři u velikém počtu shromáždění uzavřeli několik článkův, aby lepší řád a kázeň mezi sebou zachovávali; avšak když kněz Jan tyto články čísti slyšel, vyznal se s úsměchem, že jsou vlastně proti němu a knězi Vilémovi sepsány, avšak toho nežádal, aby proto byly zrušeny. Tito článkové byli potom třetího dne, 14. listopadu, také celé obci na radnici ve známost uvedeni, a konšelé také napomínali kněží, aby se k ředitelům kněžstva, kteříž ve valném sboru kněžském dne 7. července ustanoveni byli, totiž k mistru Janovi z Plzně, mistru Janovi z Příbrami, mistru Jakoubkovi ze Stříbra a ku knězi Janovi někdy Želivskému, v skutku poslušně zachovávali. Tu přívrženci kněze Jana velikými hlasy za to žádali, aby kněz Jan jediný byl ředitelem veškerého kněžstva. Kněz Jan však povstav pokynutím ruky mlčení učinil, a tomu připustiti nechtěl, řka, že není hoden ani spůsoben ku správě věcí tak velikých, ale aby mistři Jakoubek a Jan Kardinál z Reinsteina zprávy té se ujali, on že chce co učenník po boku jejich břímě sobě uložené také nésti. I stalo se tak, a uznáni jsou konečně vedle něho za správce kněžstva oba mistři řečení a k tomu ještě čtvrtý, mistr Petr Payne, Angličan. A tak pracoval kněz Jan všelijak k tomu, aby mírná strana Pražských mistrův a kněží vždy více slábla, a Pražané vůbec aby k smýšlení Táborskému napořád více se klonili.

Kterak Žižka Adamity vyhubil.
1421 21. října.

Již nahoře vypravovali jsme, kterak zbytkové blouznivcův na Táboře, od kněze Martina Housky pikhartským učením svedených, potom v dubnu toho roku z Tábora vyhnaných, a od Žižky z části v Klokotech upálených, do hor se rozběhli. Tito pomatení lidé, jichžto mistr, kněz Houska také nedávno teprv v Roudnici za své vzal, upadli nyní ještě do většího blouznění. Jak se nyní ukázalo, nemělo toto blouznění původ svůj v domněnkách chiliastických teprv přede dvěma léty v Čechách povstalých, nýbrž pocházelo od sekt mnohem starších, již přede dvěma stoletími ve Francii a jiných západních zemích vzniklých. Údové těch sekt zvali se „bratřími a sestrami svobodného ducha,“ a žádná duchovní ani světská moc je vypleniti nemohla. Všecko jejich mínění odvozovalo se od výpovědi, že prý „všecko co jest, Bůh jest.“ Z toho vyváděli všeliká divná tvrzení, že prý totiž člověk nehřeší, pokudkoli v jednobytnosti s Bohem zůstává a od přírody čili od celku všehomíra soběcky se neodděluje; že tudíž vše, co v tom stavu činí, jest božské, i přirozené popudy že jsou božské, pokud vedou ku spojování, nikoli však k různění; bezbožnost viděli leda, když si kdo něco sobě samému přiosoboval; proto bylo jim všecko svaté, jak mile bylo všem obecné, i ženy také; na obecné útraty žili a všecko konali. Zdá se pak, že těmto bloudícím vypovězencům z Tábora, kněz Petr Kániš, v Klokotech upálený, již po knězi Houskovi takové učení vštípil, i byl pak jakýsi sedlák mezi nimi, jménem Mikuláš, který tuto nauku hlavně hlásal a více přívrženců mezi lidem jí získati hleděl. Tito nešťastníci odřekli se konečně nejen všeho křesťanství, ale i všeho určitého náboženství vůbec, věřili a povídali, že není boha ani čerta leda v dobrých a ve zlých lidech; sebe měli za syny boží a ducha svého za ducha svatého, zamítali všechna přikázaní a všecky knihy vůbec, jelikož prý nosili sami zákon boží psaný v srdcích svých; jsouce pak účastníci ducha svatého, pravili, že neumrou na věky; Krista nazývali sice bratrem svým, ale nedověřilým, proto prý, že umřel; modlitba jejich byl jediný otčenáš, jejž však takto odříkávali: „Otče náš, jenž jsi v nás, buď vůle tvá, chléb náš dej nám všem atd. Věřím v pána Boha neříkali, neboť víru křesťanskou za blud měli. Všecko, cokoli měli, bylo jim obecno, aniž kdo co svého vlastního míti směl; proto pokládajíce také manželství za hřích, smilství za povinnost, páchali ve schůzkách svých beze studu věci, kterýchžto v počestné společnosti vypravovati nesluší. Konečně nedbajíce ni zimy ni horka, počali nazí choditi, přičítajíce sobě nevinnost, jako Adam a Eva v ráji, a odtud nazývali je Adamity čili Naháče, však podle jejich náčelníka Mikuláše, jehož přezděli Mojžíšem, také Mikulášence. Majíce se za svobodné syny a dcery boží, a že všecko z boha dělají, každého jiného člověka za nešlechetníka pokládali, kdokoli strany jejich nedržel, pravíce, že všickni ti jsou hříšníci, a zahynouti mají, poněvadž jen dobří zůstanou. Tito nešťastníci dost dlouho provozovali mrzké šílenství své na jednom ostrově řeky Nežarky mezi Jindřichovým Hradcem a Veselím někde na blízku vsi Valu anebo městečka Stráže; tam se pevně ohradili, aby nikdo k nim nemohl, a ačkoliv byli počtem nehojní, přece mnohé škody činili ukrutným pálením a vražděním v celém okolí, majíce to za svou povinnost, všecky hříšníky zahubiti. Nejprv Veselí,

městečko jedné noci zapálili a tu šestnáct mužův, pak ženy a děti v kolébkách zabili. Potom v Kardašově Řečici, v Pleších a ve Stráži mnoho lidí zbili a jim domy zapálili. Šorce z Valu, panoše, jali, na svůj ostrov vzali, potom jemu hlavu sťali a tělo do řeky uvrhše, za nohu je přivázali.

Byl pak Žižka v měsíci říjnu, po rozplašení německých křižákův u Žatče, s Tábory svými a s vojskem Pražským v okolí Čáslavském, když uslyšel, že pan Leopold Krajíř s Rakušany do Čech vpadl a ve spojení s Budějovickými hrad Lomnici od Žižky dobytý a Táborským lidem obsazený oblehl. Vzav s sebou spojence své táhl z Čáslavska svým ku pomoci proti Lomnici, o čemž zvěděv pan Krajíř Žižky se nedočkal a s lidem svým s pole strhl. Bratr Žižka přišed do Lomnice, hrad ještě lépe opatřil, a uslyšev, jaké mrzkosti se páší od Naháčův na řečeném ostrově v Nežarce, a jsa k tomu snažně žádán od pana Oldřicha mladšího ze Hradce, hned od Lomnice proti nim 400 oděnců pod svým hejtmanem Bořkem Klatovským vypravil, kteří se s lidem pana Oldřicha z Hradce a pánův ze Stráže spojili, na den sv. Rufa, to jest 21. října, z nenadání na tom ostrově je obklíčili, a na ně doráželi. Adamité však bránili se tak udatně, ba i zuřivě, že Žižkovi netoliko mnoho lidu, ale i samého hejtmana Bořka zabili. Žižka je pak přece přemohl, a všech 40 osob, obojího pohlaví, co jich tu bylo, buď v boji padlo, buď k rozkazu Žižkově upáleno bylo. Jen jediného muže kázal Žižka ušetřiti, aby o víře a mrzkých obyčejích druhův svých vyznání učinil; a to vyznání dal Žižka hned jako v protokolu sepsati, a ten protokol mistrům do Prahy poslati. Jedině z toho sepsání, kteréž mistr Vavřinec z Březové do své kroniky položil, víme, jaké nesmyslné učení a ohavné obyčeje u těch nešťastníkův panovaly.

Kterak král Sigmunt opět mocně na Husity se vypravil a Moravskou šlechtu od kalicha upustili přinutil.

1421 od polovice října do polovice listopadu.

Král Sigmunt nemoha v měsíci září knížatům německým, kteří novou křižáckou výpravu proti Husitům podnikli, ve slovu státi a zároveň s východní strany zbrojně do Čech vpadnouti, doufal i po hanebném útěku jejich z Čech, že ve spolku s Albrechtem Rakouským, nyní zetěm svým, sám bude s to, aby všechny Husity jak na Moravě tak v Čechách potlačil. Sbíraltě ovšem nyní pilně vojsko veliké nejen z celých Uher, ale i ze Sedmihrad, Srbska i Charvat, tak že síla vojska toho na 80 tisíc lidu branného, a to jízdného i pěšího se udávala. K tomu měl i vojvoda Albrecht ještě s 12 tisíci Rakušany přiraziti. Po svatebním veselí, jež 28. září v Prešpurce své dceři Alžbětě a Albrechtovi Rakouskému vystrojil, zdržoval se Sigmunt od 8. do 13. října v Trenčíně, odkud znamenitého vůdce svého Pípu z Florenice s oddílem vojska přes Beskydy napřed do Moravy předeslal. Ten Pípa hned statkův předních husitských pánův moravských dobýval a plenil. Sigmunt sám vešel za ním také na Moravu a od 16. do 26. října v Brumově přebýval. Vojvoda Albrecht zas vtrhna v témže čase také do Moravy oblehl dne 21. října Jevišovice, hrad a město náležející panu Sezimovi z Kunštatu. Tento pán nemaje mnoho lidu branného při sobě, ba ani pomoci od Pražan ani od moravských pánův, musel se již 26. října vojvodě Albrechtovi poddati, jemu hrad svůj postoupiti, a co zajatý i s rodinou do Rakous se dáti odvesti. Rakušané pak Jevišovice blíž hranic jejich ležící strašlivě poplenili a zkazili. Však ještě větší hrůza šla od vojska uherského pod vůdcem Pípou, kterýž předně na statky pánův Kravařův podle řeky Moravy se obořil. Sám pan Petr Strážnický z Kravař viděl se nucena, pevný hrad svůj Helfenstein knížeti Přemkovi Opavskému pod takovou smlouvou podstoupiti, aby jej tak dlouho ve své moci držel, pokud se on, pan Petr, s králem Sigmuntem nesrovná. Zatím nežli král Sigmunt s velikou silou do země vešel, žádal pan Petr, aby se kněží husitští, a mezi nimi přední kněz Sigmunt, na čas z jeho města Strážnice vystěhovali. Kněz Sigmunt proto nesa večeři páně v čele ostatních kněží a velkého zástupu lidu pod obojí ze Strážnice vyšel, a na Ostroh, hrad a město pana Haška z Waldšteina se odebral. Pan Hašek sám, ač od Uhrův mnohé škody na svých statcích utrpěl, nicméně ani na chvíli své smýšlení husitské nezapřel, a jednou v noci na silný jeden zástup vojska královského sám osobně se svým lidem se obořiv, několik set divých nepřátel pobil. S ním se spojil také syn Petra Strážnického, mladý Václav Strážnický z Kravař, kterýž s rovnou odhodlaností kalich hájiv ve vzpouře své proti králi ustrašiti nedal se.

Mezi tím valilo se vojsko Sigmuntovo s velkou záhubou země, nešetříc přítele jako ne-

přítele, k Brnu, kdež Sigmunt celé zemi Moravské ke dni 1. listopadu 1421 sněm položil. Všichni stavové museli se tu pod zaručením osobní bezpečnosti dáti najíti, toliko pan Hašek z Waldšteina a mladý Václav Strážnický z Kravař se nedostavili. V Brně bylo plno vojska uherského, sněmování pro opozdění se mnoha údův počalo teprv 10. listopadu, a tu Sigmunt pronesl žádost svou slovy nevelmi vybranými, asi v smysl ten, řka: „Proto jsem vás dal svolati, abyste od těch čtyř článkův Pražských jakožto bludných a kacířských upustili, i abyste odpřisáhše se jich přijali rozhřešení od přítomného zde zástupce papežského legata Ferdinanda, biskupa Luckého.“ Po několik dní mezi sebou sněmovníci rozvažovali, co by měli činiti; když však král Sigmunt s velikým důrazem na tom stál, aby se na tom rychle usnesli, čeho od nich žádá, a také místo, kde se sněmovalo, divým vojskem uherským v hojném počtu obklíčiti dal, kteří hrozivě připravovali zbraň svou k útoku na sněmovníky; tu sklesla mysl těchto, a museli se dne 17. listopadu k odpřisáhání víry své odhodlati, i králi se zavázati, že jemu vší svou mocí proti Husitům v Čechách nápomocni budou. Pan Václav pak, syn Petra Strážnického z Kravař, odsouzen jest soudem veřejným, v němž král sám předsedal, všeho dědictví svého na věky, nález ten vepsán rozkazem královským do desk zemských pro věčnou prý výstrahu všem panským synům odbojným.

Po sněmu Brněnském táhl jeden díl královského vojska přímo do Čech, a přední voje Uhrův, Jasův, Kunův a Sekelův, jež náš kronikář Vavřinec z Březové Tatary zove, obořili se hned na královské věnné město Poličku, kteréhož zradou dostavše, okolo 1300 osob obojího pohlaví v něm pobili. Sám král Sigmunt prý se 60.000 vojska jízdného a pěšího napřed do Jihlavy přitáhl, odkud chtěl na Kutnou Horu jíti a ji z moci husitské vytrhnouti. Pánové Hašek Ostrovský z Waldšteina a Václav z Kravař hledali útočiště svého v Čechách.

Kterak bratr Žižka zatím v Plzeňště bojoval a potom slavně do Prahy přitáhl.

1421 od polovice listopadu do 1. prosince.

Bratr Žižka vyhubiv mrzké Adamity brzy z okolí Budějovic do Plzeňska táhl. Mnozí pánové a rytíři kraje Plzeňského totiž, jsouce ve službě krále Sigmunta, činili tam Husitům mnohé nátisky, a opírajíce se o Plzeň, město katolické a téměř nedobytné, počali brzo tvořiti moc samostatnou a protihusitskou. Plzeňští Češi a Němci již 23. července, když Pražané v Žatecku u Mostu stáli, přepadli město Rokycany a majíce tam tajné přátele lehkým způsobem ho dobyli, mnoho kališníkův pobili, velikých kořistí nabrali, a před svým odtažením město v požeh dali. Z měšťanův jen ti se zachránili, kteří se byli na hradě zavřeli. Dne 26. října zas obořili se Plzeňští se šlechtici s nimi spojenými na tvrz Štěnovice nedaleko Radyně, kterou Žižka svým lidem obsazenu držel, a dobyvše jí, vše co živého v ní bylo, pobili. Nyní v polovici měsíce listopadu obehnali hrad Krasikov na počátku toho roku 1421 od Žižky dobytý a posádkou od něho opatřený. Tu se s bratřími Táborskými přihnal Žižka, nyní vůdce zcela osleplý, po krátkém boji Plzeňské i pány z bašt proti Krasikovu postavených sehnal a na hrad špíže dodal; i byl by veliké krveprolití spůsobil mezi nimi, kdyby v největší potřebě nebyl přichvátal Plzeňským ku pomoci pan Jindřich Rous z Plavna s velikým houfem jezdcův, a Žižku nebyl donutil upustiti od nich a se svými bojovníky k Žatči se obrátiti. Plzeňští s houfem páně Rousovým byli nyní počtem silnější, a troufali si Žižku poraziti; pročež táhli jemu v zápětí a mnohými harci na cestě k boji ho dráždili. Žižka dobře poznávaje těžký stav svůj, jel spěšně před se dále, až se svými se octnul v okolí města Žlutice, kde hora Vládař velebně nad celou krajinou daleko široko vládne. I kázal bez meškání vozům a jízdě své na tuto horu se obrátiti a na jejím vrcholku se ohraditi. Tam vozy své, děla i jezdce náležitě k bitvě spraviv po tři dni útoky nepřátel statně odrážel, ačkoliv bouří větrův, náramných na ten čas sněhův a nedostatkem potravy velmi soužen byl. Nepřátelé darmo se pokoušeli, dobyti jeho hradeb vozových, a sami zimou a hladem mořeni po třech dnech od něho upustiti musili, ztrativše mnoho dobrých lidí při svých neprospěšných útocích. Žižka však sestoupiv s hory Vládaře táhl vždy v šiku bojovném avšak bez další překážky dále, až se k Žatči dostal, kdež od bratří Žateckých jemu z města vstříc vyšlých s plesáním přijat a do města uveden byl. Bojovníci jeho však jen málo dní v Žatči mohli sobě oddechnouti: přišel tam posel od Pražan, kteří Žižku sobě ku pomoci proti králi Sigmuntovi volali. Žižka tím ochotněji do Prahy pospíchal, že tehdejší náčelníci v Praze, nejvyšší hejtman městský, Jan Hvězda z Vícemilic, a kněz

Jan někdy Želivský byli jeho obzvláštní ctitelé a přátelé.

V skutku nastalo nyní nebezpečenství všem Husitům veliké. Pánové čeští ještě před Sigmuntovým tažením, jsouce pro nešlechetné usmrcení pana Sádla ze Smilkova proti Pražanům velice rozjitřeni, a s velkou ošklivostí na vládu chátry, kteráž v Praze čím dál tím hrozněji zmáhati se počala, se dívajíce, počali nyní skutečně to dělati, z čehož je v Praze kněz Jan a jiní demokraté vinili; odpadali totiž ne-li od kalicha, aspoň od jeho obhájcův, a stavěli se proti nim jeden po druhém.

V měsíci říjnu učinili Slezští knížata nový

Slavný vjezd Žižkův do Prahy 1. prosince 1421. (Str. 190.)

a to v témže roce již třetí vpád proti Husitům do Čech. Vešedše u Náchoda do země, plenili a velké záhuby činili zvláště okolo hradův Litic a Žampachu; a tu odpadl nejprv pan Jan Městecký z Opočna, kterýž teprv před půl rokem v Chrudimi ku kalichu byl přistoupil, a nyní spolu s jinými českými pány strany královské, Půtou z Častalovic a Janem Svídnickým z Chotěmic, Slezákům lid a majetek husitský kaziti a pleniti pomáhal.

A nyní v listopadu, když král Sigmunt s ohromným vojskem již v Jíhlavě stál a jiní nezřízení houfové uherského lidu Poličku zkazivše již přes Litomyšl do Čech přitáhli, tu

přední jiní pánové, Oldřich z Rosenberka, Chudoba z Wartenberka na Ralsku, Vilém Zajíc z Hasenburka, tentýž Jan Městecký z Opočna a sám Čeněk z Wartenberka, nyní již podruhé, a jiní, veřejně od Pražanův i od Husitův vůbec se oddělivše k Sigmuntovi se hlásili a do Jíhlavy přijevše, jemu se zas poddávali, za svého pána jej uznávali, svou pomocí a radou jej podporovati slibujíce, toliko žeby království toho a jeho obyvatelův šetřil a chystanou jim záhubu odvrátiti ráčil, což on prý pěknými slovy učiniti přislíbil.

Vojsko Pražské dosud v okolí Čáslavském leželo, a když je docházela zpráva, kterak král Sigmunt s novou ohromnou mocí proti nim se strojí, měli hejtmani jeho o to péči velikou, pokládajíce sílu svou za nedostatečnu, aby jemu odolati mohli. Proto dodavše do měst hrazených pomoci, zvláště do Hradce Králové, sami s pole strhli a do Prahy s vojskem se vrátili. Tu hned konšelé Pražští rychlými posly volali snažně všecky horlivé Husity k obraně vlasti, zvláště pak bratra Žižku a jeho Tábory.

Bratr Žižka se svými již 1. prosince 1421 ze Žatče do Prahy přišel, a byla to podívaná, jak slavně ho Pražané vítali; zajisté nejinak, než když panovník znamenitý do svého věrně oddaného sídelního města vjíždí. Jak mile totiž ve městě o blízkém příjezdě jeho zvěděli, tu se hned celá Praha naproti němu za bránu vyhrnula, kněží napřed se svátostí oltářní volajíce mu slávu, a hned počalo se na radnicích a na všech kostelích velkými zvony zvoniti. Před Žižkou zas kráčeli kněží Táborští také svátost nesouce a za Žižkou bratří a sestry jízdecky i na vozích válečných. Po ulicích pak stáli sbory kněží a mistrův, konšelé a starší obce, řemeslničtí cechové a vůbec lidstva množství veliké, a všickni radostnými pokřiky vítali slepého hrdinu, v kterém kladli největší naděje spásy. A hned každý snášel jídla a pití v hojnosti k posilnění příchozích, a o všecky jejich potřeby bylo postaráno. Žižka zůstal celý týden v Praze radu bera s náčelníky obce o potřebách zemské obrany. Pak dne 8. prosince vytáhl napřed on s vojskem svým cestou ke Kutné Hoře, a nazejtří následovalo vojsko Pražské.

Kterak se král Sigmunt zase na Kutnou Horu dostal a jeho vojsko s Čechy se potýkalo.

1421 21. a 22. prosince.

Král Sigmunt vtrhl z Moravy do Čech s mocí třikrát větší, nežli mu v té chvíli Čechové k obhájení vlasti vstříc postaviti mohli; že pak se celá tato mocná výprava Uherského krále proti Čechům s vojskem dobře ozbrojeným, v boji cvičeným a válce zvyklým netoliko se špatným prospěchem, jako obě předešlé jeho výpravy, potkala, ale i s hanebným útěkem ze země skončila, to zajisté jest důkaz, seč jest i malá hrstka odhodlaného národu vedená hlavou výtečnou. Zajisté nikdy nezaskvěly se podivné dary ducha slepého vůdce spojeného vojska Táborského a Pražského, jako právě nyní v těchto dnech nebezpečných, když král Sigmunt svou hlavní mocí chtěl provesti nad Čechy vůli svou.

Horníci poddavše se z jara toho roku Pražanům a však od nich ušetřeni byvše, s velkým strachem o tom slyšeli, že se Žižka s Tábory 8. prosince z Prahy vypravil a k jejich městu se blíží. Báli se vždy ještě pomsty Táborův za své předešlé ukrutné nakládání s nimi. Pročež umluvivše se vyjeli na koních vstříc vojsku Táborskému, vítajíce je slovy pokornými s city však odpornými a zrádnými. Táboři uhostivše se v Kutné Hoře, druhého dne do kostela sv. Jana Křtitele (nyní zašlého) vešli, aby podle svého spůsobu služby boží konali. Mnozí z obyvatelův města jsouce zvědaví, také tam šli podívat se. A tu viděli, kterak jeden z kněží Táborských beze všeho roucha církevního a toliko v obyčejném všedním oděvu k oltáři přistoupil, na kterém hostie a víno připraveny byly, kterak před tím hlavu k zemi sklonil, a v té postavě modlitbu Páně odříkav, hned slova žehnající chleb a víno vysokým a všem srozumitelným hlasem pronášel, a napřed sám těla a krve Páně požil; kterak potom přistoupili ostatní kněží Táborští, tak jak byli s koní ssedli v pláštích a ostruhách, někteří prý i v šatech dosti obnošených a špinavých, kterak s oltáře brali nalámané hostie a kalichy železné, cínové a dřevěné, jež byl první kněz dříve vínem naplnil, a též sami napřed večeře Páně poživše, bratřím a sestrám Táborským beze vší přípravy a uctivosti tétéž požívati dávali. To se ovšem Horníkům nelíbilo velice, a vycházejíce prý z kostela a na zem odplivujíce pravili prý mezi sebou: „Nyní věříme, co jsme dosavád jen doslýchali, že Čechové jsou opravdiví a nejhorší kacíři, a že je každý věrný křesťan pronásledovati musí.“ Těšili se však nadějí, že král Sigmunt brzy přitáhne a těch nemilých hostů je zbaví. Služby Boží Pražanův a kališníkův vůbec ovšem více s katolickými obřady se srovnávaly, a tito Horníci jsouce pod vládou Pražskou ovšem také sami ku kalichu se přizná-

vati musili. Nyní však v nevoli své na Čechy vůbec zanevřeli.

Za Tábory přitáhli brzo Pražané pod svým nejvyšším hejtmanem Janem Hvězdou čili Bzdinkou, který se však ve všem Žižkovi podřídil. Kutná Hora nebyla ani svým položením ani svými hradbami městem dosti pevným a bezpečným, pročež Čechové nemínili se v ní držeti.

Královské vojsko zatím provalilo se z Jíhlavy do Čech, avšak obrátivši se přes Humpolec a Ledeč obmeškávalo se v pochodu na Kutnou Horu, jakž král Sigmunt byl sobě uložil. Uhři v jeho vojště neslýchané a hovadské ukrutnosti na ubohém obyvatelstvě oněch stran páchali. Vsi, městečka a tvrze vesměs vypalovali, ženám i pannám nejohavnější násilí činili, dětem od matek vzatým ruce a nohy usekávali, matky a jiné ženské zcela obnažené před sebou jako dobytek hnali a ještě jinými ukrutnostmi divokost svou nad nimi provozovali, že ošklivo jest, vypravovati o tom. V čele vojska královského táhl onen pověstný Pípa z Florencie, vůdce v boji dávno zkušený a válečným uměním v Evropě proslulý, a vůbec zdálo se, jako se Pípa sám snad chlubil, že již tenkrát valem potřeno bude všechno plémě českých kacířův.

Když se Čechové o tom dověděli, že král Sigmunt již v Ledči se nachází, Žižka s Tábory a Pražany vyšed z Kutné Hory nad městem blíž hutí nad šachtou Tábor zvanou, kterou král Sigmunt před tím nově kázal vystavěti, polem se položil, chtě tuto krále očekávati. A když král s vojskem dlouho nepřicházel, táhl Žižka do Čáslavi, kdež lid jeho hradby města toho opravil a rozmnožil. Tam v Čáslavi přirazili k němu z Moravy oba pánové moravští, Hašek z Waldšteina a Václav z Kravař, potom také ještě pan Boček z Kunštatu a z Poděbrad, všickni s lidmi svými. Teprvé 20. prosince 1421 blížil se král Sigmunt s vojskem svým, pročež Žižka, osadiv Čáslav dostatečným počtem lidu svého, zase s vojskem ke Kutné Hoře se vrátil.

Nazejtří v neděli 21. prosince kněží z vojska českého vykonavše v Kutné Hoře v kostelích služby Boží ohlašovali na kazatelnách od řečených pánův, od Žižky a Pražanův, aby byli všickni Horníci k setkání se s králem hotovi, a aby víru, kterou jsou pro hájení pravdy evangelia Bohu a Pražanům slíbili, nezrušenu zachovali, ani se velikou mocí královou zastrašiti dali, poněvadž jestliže hejtmanům vojska českého víru zachovají, páni a rytíři a všecko vojsko Pražské s nimi spíše hrdla položiti míní, nežli by je opustilo a od nich odstoupilo. To samo museli také biřicové provolávati veřejně po všech ulicích Kutné Hory. I posilnilo se vojsko české potom ještě krátkým snídaním, vůdcové zřídili mincmistra k opatrování Hory a vytáhli se vším lidem svým Táborským a Pražským Kouřimskou branou z města. A však sotva se vzdálili na dva hony od města, tu již přiblížilo se vojsko královo k vojsku Pražskému; v předním královském houfu bylo u prostřed množství jezdcův oděných mnoho set volův a krav zavřených, jimiž král mínil, že se první sila českých šikův při útoku oblomí. Avšak Čechové pevně se postavili, a Žižka kázal rychle otočiti celé vojsko hradbou vozovou, zřídil šiky u vnitř toho táboru k obraně, a na krajních vozích mnoho děl k bití čili ku střílení bylo přihotoveno. Bylť pak s českým vojskem i mnoho Horníkův vozovou hradbou zavřeno, kteří byli z města s Čechy vyšli, dílem aby jim v boji pomáhali, dílem aby zvěděli a se dívali, zdali Čechové neb král Sigmunt pole obdrží. A ti všickni s ostatní pěchotou českou mezi vozy s cepy a jinými zbraněmi spořádáni jsou. Po krátkém napomenutí od kněží padli potom všickni na kolena a modlili se na chvíli, a pro větší povzbuzení byli ještě mnozí statní bojovníci na důstojnost rytířskou povýšeni.

V tom pak někteří houfové královští udeřili na šik český vozový; když však do nich děla na vozích postavená bíti počala, a též cepníci čeští smělejší nepřátely svými cepy pozdravili, tuť brzy s velikou ztrátou tito houfové v útěk dáti se musili. Nicméně přišli zas jiní houfové, a od Čechův podobným spůsobem přivítáni a odraženi byli, tak že takové nepřátel útoky a předehry boje až do noci téhož dne se protáhly.

Mezi tím však, co se tyto boje před Kutnou Horou vedly, otevřeli někteří Horníci zrádným spůsobem Kolínskou bránu vojsku krále Sigmunta: vešlo do města několik set žoldnéřův královských a s nimi zároveň mnozí z Horníkův, kteří z jara před Pražany odtud byli utekli. Když tito do města vešli, vylezli hned jiní Horníci a kovkopové, kteří se dosud byli ve sklepích skrývali a s uprchlými tajné srozumění měli, ze svých skrýší, a jali se hned společně s nimi všecky své spoluměšťany, kteříkoli znamení neměli a hesla jejich neznali, po ulicích a domích jakožto kacíře, proto že s Pražany drželi, ukrutně zabíjeti. Co byli v Hoře tajní katolíci, honem obrazy svatých, jež u sebe skryté měli, okny ven vystrčili, a tím krveprolití a

drancování se uchránili. Na jednu faru ve městě přiběhl jeden obzvláště rozjitřený kněz, ptal se po faráři, mistru Petrovi, a když mu řečeno, že s českým vojskem z města vyšel, tu se najedl a napil, a potom běže na královský lid zavolal, kterýž do fary vpadna, farářova náměstka i ostatní kněží tam zastihlé do smrti ubil. Někteří z Horníkův utekli se před zuřivostí svých zrádných spoluměšťanův na věž toho kostela; tam je však nepřátelé až nahoru vyhnali a pak s jedním knězem, Matějem Slovanem, s té věže dolů smetali, tak že se všickni zabili. Jednoho také kněze, kmeta šedivého a ctihodného, u oltáře před svátostí klečícího nalezše s velkou zuřivostí do smrti ubili. Také tabernakul čili archu krásného díla podle kališnického spůsobu nově vyzdviženou vynesše z kostela na několik kusův roztloukli; s tělem a krví Kristovou, co se při tom stalo, v pravdě se neví, pravilo se však, že jakýs přiběhna, kopím tělo Páně probodl. V kapli sv. Václava ve Vlaském dvoře nalezli monstranci s tělem Kristovým, kteréž prý pošlapali nohama. Tak se mstili katoličtí Horníci nad sousedy svými, proto že k Pražské a kališnické straně přilnuli, a Kutná Hora této neděle, podavši se v moc krále Sigmunta, velikými ukrutnostmi a krveproleváním naplněna byla.

Král Sigmunt uvázav se tudíž beze vší ztráty v Kutnou Horu, a maje vojsko mnohem větší, nežli Čechové, přilehl k městu, z něhož mu potrava dodávána byla, a ještě téhož dne celý český tábor tak v poli otočil, že podobal se jako ostrovu v moři nepřátel. Táboři pak s Pražskými velmi málo potravy a nápoje majíce musili se postiti a mnoho zimy snášeti. Teprv k večeru hnuvše se s celým táborem a ku královskému vojsku se přiblíživše, z děl do něho bíti počali a s jeho stanoviště je sehnali. Nazejtří ráno, — —

(avšak posečkej, laskavý čtenáři: těmi slovy ve smyslu svém nedopsanými končí se kronika mistra Vavřince z Březové, a opouští nás nejhojnější a nejživější pramen dějin husitských. Mistr Vavřinec celou husitskou valku přežil, ba ještě i o něm samém v průběhu dějin zmínku učiniti musíme; však počav již v pokročilém věku svém tuto kroniku psáti, nedospěl do konce, vypsav nám toliko příběhy prvních 8 let husitského hnutí; bezpochyby že buď nemoc nebo smrt péro mu z ruky vytrhla, k nenahraditelné škodě dějezpytu našeho. Co dále o příbězích ve válkách husitských víme, čerpáno jest z kronik jiných, více méně chudých a skoupých, také z cizích a strannických, potom z listin souvěkých; o příčinách a pohnútkách mnoha důležitých příběhů, proměn a převratův již nikdo více nám místnějších zpráv podati neuměl.)

Tedy nazejtří ráno dne 22. prosince 1421 položili se Táboři a Pražané na výšině u Kaňku zavřevše se vozy válečnými dokola; a osulo je tam zase se všech stran vojsko královské, nedávajíc se již s nimi do boje, tak že se zdálo, jakoby chtělo tuto pohyblivou pevnost kacířskou jenom hladem vymořiti. Hladem a zimou Čechové mnoho strádali v táboře svém sevřeném, a byli by s chutí vyrazili na nepřátely své; však Žižka zdržel je, a obě vojska tudyž celý den na sebe se dívala. Žižka pak dočkav tmavé noci kázal z ticha všecky vozy ku pochodu zříditi, a tu najednou po půlnoci hnul se s celým táborem stranou ku Kolínu se hřmotem velikým a střílením z děl. Vojsko královské nevědouc co se děje, bezděky ustupovalo mu s cesty, neumějíc v překvapení svém ani jemu překážeti ani jej stíhati. Tím spůsobem celé vojsko Táborské a Pražské ze svého uzavření mezi nepřátely beze vší škody na lidech a v zavazadlech vyvázlo a ku Kolínu se obrátilo. Stalo se to v noci před štědrým večerem.

Král Sigmunt za to měl, že se Čechové na útěk dali, a v domýšlivosti své, že je svým mocným vojskem nyní dokonale potře, ani je pronásledovati nedal. Usadil se dvorem v Kutné Hoře, a tam v dobré mysli svátek Božího narození slavil. Po celé dvě neděle se pak nikdo z českého vojska proti němu nepostavil, a on svému vojsku dopustil, že se houfně rozbíhalo do okolních vesnic a městeček na drancování a sbírání špíže. Zdá se pak, že s Pražany, kteří v Kolíně zůstali, potom přece ještě vyjednával; neboť šel tam k nim z Hory od něho polský pán a posel krále Vladislava, Záviše Černý z Garbova.

Kterak Žižka krále Sigmunta z Kutné Hory ven ze země vytepal.

1422 6.—22. ledna.

Bratr Žižka dobře tomu před Kutnou Horou porozuměl, že má příliš málo lidu proti Sigmuntově moci, jinak by byl zajisté hned sám naň se obořil. Probiv se na Kaňku, jsa nepřítelem obklíčen, spůsobem neočekávaným a mistrným až do Kolína, pospíchal hned do krajiny Jičínské a Turnovské, a tam nového lidu bojovného nasbírav s ním se po novém roce zas ku Kolínu vrátil. Měl pak tu nyní moc dostatečně velkou, že s ní krále již bezpečně polem podstoupiti mohl.

Král Sigmunt si zatím na Kutné Hoře hověl, a jeho vojsko rozbíhajíc se po celém okolí, pálilo městečka, vsi a tvrze, páchalo při tom nelidské ukrutnosti a pouštělo uzdu di-

voké prostopášnosti své. Toho Žižka použil: vytrhna dne 6. ledna v úterý na den Tří Králův z Kolína ke vsi Nebovidům, kde právě Uhři tak řádili, že bratří Táboři a Pražané vidouce a slyšíce to mezi sebou pravili: „Námť jest toho pomstiti, aneb za to svá hrdla dáme!“ kázal jim na Uhry udeřiti; a oni v prvním útoku hned množství Uhrův pobili. Stálo však vojska královského na všech vršinách tak hustě vůkol, jako by na les hleděl; nicméně první Žižkův útok na Uhry tak náhlý a veliký strach uvalil, že všecko k Hoře Kutné počalo běžeti, a samého krále a vůdce Pípu s sebou strhlo, tak že král Sigmunt, aby ještě neupadl sám v ruce Žižkovy, toho samého dne již z Hory utíkati počal. Náhlý a omráčivý převrat nadějí tak jistých popudil jej k náramnému vzteku, a vyléval sobě zlost svou na samých Hornících, kázav starší a jemu podezřelé Horníky k vozům svým provazy přivázati, když k večeru město opouštěl, a město samo na několika místech zapáliti. České vojsko doraziviši do města v té době, když hořeti počalo, samo oheň uhasilo, tak že neveliký díl města vyhořel. A na útěku se Sigmuntem nalézali se netoliko všichni katoličtí Horníci, ale i ženy a děti jejich, a to v takovém zmatku a nedostatku všech potřeb, že jich nemalý počet na cestě zimou a všelikým svízelem zahynul. Dne 7. ledna utíkalo všechno ještě celý den; třetího dne, 8. ledna, kázal nejvyšší vůdce Pípa vojsku královskému u Habrův zastaviti se, a zšikoval je k bitvě na jakémsi přívrší; však sotva Čechové sem za ním dospěli a mocně na ně dorazili, dali se Uhři opět tak náhle na útěk, že tu i mnohé korouhve a jiné věci své Čechům musili v kořist pustiti. Král Sigmunt zatím pořád dále před se ujížděl. U Německého Brodu, města králi věrného, k večeru zas Uhři se zastavili, chtíce Čechům čeliti, snad aby tím toliko králi, který vždy napřed dále jel, volnějšího oddechu zjednali; královské vozy totiž s nákladem velikým, bohatým a vzácným, nemohly tak rychle branami do města projeti, a potřebovaly tudíž ochrany. Avšak tu již u večer byl jim zase Žižka v patách, a bez meškání na Uhry doraziv, po krátkém boji mnoho jich pobil a zjímal, jiné buďto vtlačil do města, buď dále na útěk obrátil. Uhři ženouce se dále okolo města přes zamrzlou řeku Sázavu, svou klopotnou tíží na ledě se prolomili, a zas mnoho jich tu i s koňmi bídně zahynulo. Čechové nadšením, nezlomnou vůlí a setrvalostí svou pravý div válečnosti dokázali. Po neschůdných cestách v zimě octli se ve dvou krátkých zimních dnech od Kutné Hory až před hradbami Německého Brodu s těžkými vozy svými a s děly, s kterými dvakráte k boji se šikovali, a dvakráte nepřátele rozprášili. Před Brodem přečeželi noc tuto na 9. ledna; a ráno vykonavše služby Boží a přijavše vesměs večeři Páně, Pražané i Táboři, každý svým spůsobem, počali hned města dobývati, myslíce, že se v něm ještě král Sigmunt nachází, který zatím v noci dále do Moravy ujel. Stříleli z děl i z prakův do města a královští zas z města celý den, avšak bez patrného účinku. Třetího dne, v sobotu 10. ledna, Čechové vykonavše zase dle obyčeje svého služby Boží, jako včera, přijali nabídnutí z města, že by se pod úmluvou vzdáti chtělo. A tu jedni rokují, a druzí přes hradby do města lezou; a tak vpadnuvše do města ztepali lidu na několik set, mnohé z domu radního dolů na meče, oštípy a sudlice smetali, a celý Brod, město do té doby německé, rodiště někdy kněze Michala de Causis, Husova protivníka, dočista zkazili, tak že sedm let pusté leželo; mrtvá těla na rynku vlci a psi jedli, a některá pochovali okolní sedláci. Kromě 548 Uhrův a jiných oděncův, kteří na ledě se probořivše utonuli, zahynulo na tom útěku z Kutné Hory až ke Brodu lidu královského, Uhrův a lidu městského a okolního do 12 tisícův; nemalý počet znamenitých lidí dostal se do zajetí českého, a kořist, jížto se Čechové u Brodu zmocnili, byla nevýslovně bohata, jelikož královští odběhli tu všech vozův svých, jichž bylo přes 500 prý plných, natlačených, vrchovatých s rozličným zbožím, klénoty, penězi, rouchy a s takovým množstvím knih vzácných a skvostných, žeby jich prý na tři žebřinové vozy, fasuňky, nevzebral. Toto nové, neslýchané vítězství Čechův činilo zas hluboký dojem v celém světě křesťanském, a zvláště v Němcích prý bylo zoufání nevýslovně veliké, rovněž jako tím se rozmnožila ještě více nenávist, kterou Němci vůbec k Čechům měli.

Žižka nedal prchajícího nepřítele stíhati, a jako že Čechové vůbec na výbojnou válku nemyslili, chtíce jen vlast svou obhájiti, předvídal, že Uhři dostavše takové naučení od něho, ne tak brzy k novému pokusu proti Čechům chuti míti budou. Král Sigmunt sám osobně již do Čech nevkročil, až teprv po skončení těchto válek husitských. V neděli a v pondělí, 11. a 12. ledna 1422 slavili Čechové své vítězství rozličnými obyčeji; napřed byl v neděli bratr Žižka jak se zdá při službách Božích na důstojenství rytířské povýšen, potom v pondělí pasováno jest mnoho jiných rytířův pod šesti neb sedmi korouhvemi, které byly v bitvě

u Brodu nepřátelům pobrány. Žižka však smuten a nespokojen byl z té příčiny, že Německý Brod ztečen a zkažen byl, když obyvatelé jeho již o vzdání svém rokovati počali: takový skutek pokládal Žižka za poskvrnění cti bojovnické a za hřích proti zákonu Božímu, tak že do smrti své nepřestal litovati toho.

Mezi zajatými nejznamenitější muž byl polský pán Záviše Černý z Garbova, erbu Sulima, starosta Špišský, seděním na Čorštýně pod Tatrou, válečník na slovo vzatý, kterýž požívaje veliké důvěry krále svého, Vladislava Jagajla, často od něho co posel a důvěrník k jiným panovníkům a k rozličným sněmům a schůzkám posílán býval, na sboru Kostnickém s jinými Poláky také za Husa u sboru se přimlouval, nějaký čas ve službě krále Sigmunta v Uhřích byl a jemu proti Turkům výborné služby konal. Příjmení své Černý dostal od černého brnění, které nosíval. Nyní byl právě od krále Vladislava ke dvoru Sigmuntovu přišel, aby svatební smlouvu mezi králem Polským a ovdovělou královnou Českou Žofií uzavřel; stihnuv však krále Sigmunta na vojenském tažení do Čech, a nemoha v hluku zbraní vyjednávati věcí svatebních, za povinnost sobě pokládal, netoliko krále do Čech sprovoditi, ale i co dobrovolník účastniti se boje proti Čechům. Moha bezpečně se Sigmuntem z Německého Brodu dále utíkati, zastyděl se co bojovník srdnatý, a raději se v Brodě těm v čelo postavil, kteří tu se zavřevše brániti se chtěli.

S ním zde zároveň do zajetí přišel pan Hynek Červenohorský z Dubé a z Náchoda, kterému se tuto podobná nehoda do roka již podruhé stala, Borovský, polský, Mrvice český rytíř, a mnozí jiní vzácní mužové. Byli všickni do Prahy do vězení posláni, a král Sigmunt musel za vydání a propuštění jejich všecky Čechy, jež ve svém zajetí držel, jmenovitě české posly k velkému knížeti Vitoldovi Litevskému vyslané, v Ratiboři v září minulého roku zajaté a v Trenčíně uvězněné, zejmena pana Viléma Kostku z Postupic, Hlasa z Kamenice, Václava z Jenšteina a Václava syna Pavlíkova, na svobodu propustiti. Toliko pana Záviše Černého Pražané až do sv. Bartoloměje u vězení podrželi, a tím to překazili, že námluv krále Vladislava a královny Žofie dokončiti nemohl, tak že s nich potom i sešlo.

Počátek větších rozbrojův mezi Husity. Převrat v Praze. Stětí kněze Jana Želivského.

1422 2. února — 15. března.

Po konečném slavném vypuzení krále Sigmunta a jeho moci válečné nemuseli se Čechové venkovského nepřítele tak brzo obávati; avšak ledva že s té strany bezpečnými se pocítili, tím ostřeji propukaly neshodnosti a příkrosti obou hlavních stran v národě, mírných totiž kališníkův a výstředníkův táborských, aristokratův a demokratův. Kališníci a větší část šlechty české byli by se rádi opět chtěli smířiti se všeobecnou církví, spokojujíce se s články Pražskými, kdyžby jim je církev potvrdila, kdežto strana táborská o všelikém smíření ničeho slyšeti nechtěla a k tomu ještě šlechtu ze zrády viníc jí se odřekla, ač se i páni někteří a nemalý počet zemanův k Táborům byli přivinuli. Táboři nechtěli ani o uvedení nového krále do země slyšeti.

Starý Vitold, velký kníže Litevský, pocítiv již s počátku povolání v sobě, žeby mohl v Čechách na královský trůn dosednouti, velmi rád to slyšel, že král Sigmunt, jeho nepřítel, poražen a Vladislavův posel, Záviše Černý, zajat jest, a když zvěděl, že kališníci o smíření se všeobecnou církví dbají. Pod tou tedy výminkou, jestli se to skutečně stane, svolil, že sám čtyry články Pražské přijme a panování v Čechách na svá bedra vezme, a to navzdor svému bratranci, králi Vladislavovi, který se byl s králem Sigmuntem smířil.

Vitold také věděl, že pokud v Čechách Táboři a v Praze kněz Jan všemu smíření s ostatním křesťanstvem překážky klásti budou, pokoj a řád v zemi provesti se nedá; a v tom smyslu také s českými pány a Pražany, kteří k němu zření měli, se umlouval. Stala se tajná umluva o odstranění kněze Jana v Praze, byť by to i Tábory a kališníky nepřátelsky rozdvojiti mělo.

Prvním krokem k tomu bylo svržení Jana Hvězdy z Vícemilic s hejtmanství Pražského. Stalo se to již před Hromnicemi 1422 spůsobem lstným, nenadálým a bouřlivým, nám však již neznámým. Nejbližší příčinu zavdalo tajemné ztracení se pečeti městské, a mocný rozsudek o tom vynesti mělo devatenáct husitských šlechticův. Mezi těmi byli ovšem také hejtmani Táborští, i sám Žižka, ale přec to svědčí o tom, že při jmenování těchto opravcův čili rozsudí strana šlechtická měla převahu. Tito opravcové nalezli dne 5. února, že všickni tehdejší konšelové a úředníci v obou městech mají býti ssazeni, že sobě obce Pražské po svých čtvrtích nové konšely a

úředníky mají voliti, kteřížby potom po celý rok zůstati aniž jinými nahražováni býti měli; konečně z těch nově zvolených konšelův jedna polovice Staroměstských a Novoměstských že mají pospolu sedati a úřadovati na Starém městě, druhá polovice na Novém. K tomu dán jest potom nově zvoleným konšelům rozkaz, aby nižádnému mistru ani kterému knězi k sobě do nižádné rady nedali choditi neb vstupovati, což přímo proti knězi Janovi směřovalo, ačkoliv týž kněz na novo i s Jakoubkem, Paynem a Kardinálem za spolusprávce všeho duchovenstva Pražského uznán byl a potvrzen. Po několika dnech, 9. února, zvolen jest potom za nového nejvyššího hejtmana Pražského, pan Hašek Ostrovský z Waldšteina. Zvolením toho pána dovršeno bylo v Praze vítězství strany šlechtické a kališnické, tudíž také strany velkého knížete Vitolda, kterýž se jaksi již byl postavil v čelo její.

Jako nejvyšší hejtman tak i noví konšelé Pražští však dobře cítili, že jejich panování ve městě nebude jisté a bezpečné, pokud tu bude kněze Jana Želivského, který myslemi většiny obecného lidu takořka neobmezeně vládl. A jako jejich předchůdcové v úřadě konšelském před půl rokem pana Jana Sádlo ze Smilkova nešlechetně a bez práva sťali, tak i oni umínili sobě, totéž učiniti zrádným spůsobem knězi Janovi a předním jeho stranníkům ve městě.

Již před umluveným dnem obeslal pan Hašek Ostrovský, nový hejtman Pražský, všecky zemany a panoše v okolí Pražském, kteří Pražské obci vojensky sloužili, do města, aby možné zbouření města vojenskou mocí potlačil. Tu přišli v neděli 8. března po odpoledním kázaní dva konšelé, jeden Staroměstský a druhý Novoměstský, do příbytku kněze Jana u Panny Marie Sněžné, hledajíce ho, aby šel na radní dům Staroměstský, že ho páni konšelé v pilné věci potřebují. A nenalezše ho doma šli pryč. Potom několik poslův přišlo, a vždy doma nebyl nalezen. Pak po dvou hodinách opět posel přišel, a ten kněze Jana doma nalezna řekl k němu: „Kněže Jene! Páni jsou vzkázali, abys již dnes na radní dům nechodil, neboť jsou již dolů sešli, než zjitra po samém kázaní rač přijíti.“

Nazejtří dne 9. března ve svátek sv. Cyrila a Methodia šel kněz Jan po kázaní na řečenou radnici, vzav s sebou druhého kněze, bezpochyby Viléma, nahoře již spomenutého, kterýž podrobnou zprávu o tom příběhu sepsal Na cestě potkali dva konšely, kteří pro kněze Jana šli, aby pospíšil, že páni již naň čekají. Když tam přišli, chtěl Janův společník přede dveřmi zůstati, avšak jeden z těch dvou konšelův pravil řka: „Kněže Jene, pojmi tohoto s sebou.“ A když vešli do světnice, všickni jsou proti němu povstali a velmi ochotně ho přivitali. Kněz Jan usedl mezi nimi v lavicích, a Petr Věžecký, jeden z konšelův, vece k němu: „Nuže, milý kněže Jene! raď nám, kam bude lépe do pole vyjeti, či do Moravy, anebo k bratřím Táborským, kteří toho na nás velmi žádají, anebo ku Krasikovu na pomoc?“ Tedy kněz Jan odpověděl: „Mně se zdá, abyste obeslali bratří Táborské, ať se seberou s obcí Klatovskou, Sušickou, Domažlickou a Píseckou, a my obtečeme Hrádek (Křivoklát), a tuť k nám věrní odsud potáhnou; a odtud pošleme jízdné a lidu něco pěšího, ať s obcí Táborskou a s jinými Krasikovu pomáhají.“ Na to Věžecký a purkmistr smějíce se řekli: „Rovně jsi se, kněže Jene, s námi úmyslem srovnal.“ I obrátil se purkmistr k poslovi řka k němu: „Jdi chutě pro hejtmana, pana Haška, ať hned ráčí přijíti, neboť jest toho pilné potřebí.“ A jiné posly rozeslal pro purkmistra a konšely Nového města; tomu poslu zas, kterýž měl pro pana Haška jíti, řekl: „Pověz pánu, žeť již kněz Jan přišel, ať pospíší.“ Když po malé chvíli pan Jan Hašek z Waldšteina, hejtman Pražský, přišel, vece k němu Petr Věžecký: „Pane hejtmane! toť se jest kněz Jan rovně s námi úmyslem srovnal o pole.“ Po chvíli tázal se purkmistr Staroměstský: „Zdali přišli jsou již ti všickni, pro kteréž jsme lístky rozeslali?“ A posel odpověděl: „Již.“ A purkmistr jich kázal zavolati. Když vstoupili, tázal se purkmistr: „A kde Jeronym Šrol a Jíra rukavičník?“ a počav se hněvati obrátil posla aby hned pro ně šel, přítomným pak obeslaným měšťanům kázal ze světnice ven vystoupiti, ažby i ti dva přišli. Byli to měšťané vesměs horliví přivrženci kněze Janovi. Když vystoupili, obrátil se purkmistr ku knězi Janovi řka: „Milý kněže Jene! tebe jsou poslušni, přičiň se k tomu, abychom je smířili, než do pole vyjedeme.“ Tehdy kněz Jan, vyňav deštičky, počal mluviti řka: „Chcete-li obec usmířiti, toto máte zachovati: neberte domův, vinic a jiných věcí, což jest komu veliká obec dala; a služebníkův zkušených, pánu bohu a obci věrných, tak hanebně neodstrkávejte od sebe, a zvláště Bzdinky a jiných, neb tím nikoho nesmíříte, než k větším jenom kyselostem každého popudíte.“ A hledě na pana Haška z Waldšteina vece: „Pane Hašku! kdybys ty co dobrého této obci učinil, a jí věrně něčím posloužil, a oni tě potom nepoctivě od

sebe jako nevěrného odstrčili, byloť by ti to libo?“ A on vece: „Ne, jistě nebylo by.“ A kněz Jan řekl: „Nepřej též jiným.“ Tehdy purkmistr Staroměstský počal mluviti řka: „Nechmež toho, kněže Jene, stane se podle rady tvé.“ A když to pověděl, kázal zazvoniti, posel vkročil do světnice, a purkmistr se tázal: „Ještě není Jeronyma Šrola a Jíry rukavičníka?“ I kázal poslu, aby dal těm vejíti, kteří jsou přišli. A když vešli, vstal pan Hašek z Waldšteina a šel ven. Promluvil pak purkmistr k nim řka: „Nuže pro milý Bůh! pusťtež všecky kyselosti ze srdcí, abychme vás mohli smířiti, a zvláště kteří jste byli ondy zjímáni.“ Petřík Rezek, jeden z nich, vece: „Páni! já proč jsem ondy u vězení byl, ještěť to pravím, a dá-li mi to pán Bůh, chci na tom umřiti, že s těmi zrádnými pány a s jinými protivníky nechci se zapisovati (v úmluvu vcházeti), dokavad neuzřím, že skutečně plní zákon boží!“ Sotva tu řeč dokonal, vskočil staroměstský sudí čili rychtář do světnice s biřici, a vzkřikna na ty měšťany: „Stůjte! zjímáni jste!“ počal biřické pacholky palcátem bíti, aby je chutě svláčeli a vázali. I přistoupili dva biřicové ku knězi Janovi a zdvihli jej z lavice. On však pokyna rukou vece k nim: „Ponechtež mne, již vám rozumím.“ A když jej pustili, šel ke dveřům, jimiž se vchází do druhé světnice, kdež se obec shromažďuje; tam poklekl u lavice, sepial ruce, a tu dobrou chvíli poklečev vstal zas a mezi konšely do lavic se obrátil počínaje s nimi něco šeptati. Avšak purkmistr Staroměstský tu se k němu ozval řka: „Jižtě, kněže Jene, jinak býti nelze.“ Tedy kněz Jan vece: „Probůh, rozmyslete se o to, nic by o mou smrt nebylo, ale sám neumru, vizte, co z toho ještě přijde; já bych byl dávno nedbal, co by tu duši ze mne vypudilo, ne, jakéž jsem měl bydlo mezi vámi!“ A po chvíli dodal řka: „Prosím vás, odpusťte mi ku knězi jíti.“ I přišel za stůl ke dveřům ku knězi, jehož byl z domu s sebou pojal, a vyzpovídav se mu z hříchův, pravil k němu řka: „Můj bratře! již já odtud nikoli nevyjdu, než mám za to, že oni tobě nic neučiní; milý bratře! pomůže-li pán Bůh, prosiž tam kněží, ať s obci, nebožátky chudými, až do té krve vylití věrně pracují a zraditi jí nedají.“ Pak učiniv pořízení o svých knihách podal mu ruce řka: „Nuž milý bratře! Bůh tě žehnej, a prosím tebe tím snažněji, popros pána Boha za mne!“ A odešed od něho, složiv ruce a sklopiv hlavu počal po světnici choditi, ani biřicové mezi tím jiné vězně vázali. Petřík Rezek vida to, že kněz Jan tak chodí, že ho ani drží ani svláčejí, myslil, že jemu ničehož neudělají; i přistoupiv k němu vece: „Milý kněže Jene, přimluv se, ať z toho něco horšího nepojde.“ A on odpověděl: „Toť se přimlouvám, milý bratře! Buď nám žel hříchův, zemrouce půjdeme spolu k pánu Bohu.“ Pak pokynuv rukou pravil k němu dále: „Myslíš ty, žebych já odsud vyšel? Nevyjde již Jan odsud!“ a počal opět choditi jako by o něčem přemýšlel. Všickni měšťané pak, kteří potom byli sťati, přišli jeden po druhém k tomu knězi, který kněze Jana sem doprovodil, a vyzpovídali se z hříchův svých. On pak se jich každého zvláště tázal: „Milí bratře, již vám o životy jde! jako že se mnozí o vás domnívali, žebyste něco pochybovali o těle a o krvi pana Ježíše Krista?“ A oni mu odpovídali řkouce: „Nic milý bratře, a my dnes přijímali tělo a krev svého milého pana Ježíše Krista, a bohdá, tím veseleji zemřeme.“ Když pak byli všickni svlečeni a svázáni, řekli pánové ku knězi Janovi: „Pojdiž s nimi kněže Jene!“ a on hned neřekl slova a šel před nimi napřed ze světnice, sepnuv ruce a řekl: „Otče nebeský! děkuji, žes mi dal od svých trpěti.“ Sešed s ostatními dolů na dvorec poklekl pokorně a beze strachu vedle studně, a naklonil hlavu pod katův meč. A kat k němu řekl: „Milý kněže Jene! dáš ruce, ať sváži, neboť bych nemohl tak nic učiniti.“ A tak svázav mu ruce nazad, sťal mu hlavu a potom všem ostatním, jichž podle jedněch zpráv devět, podle jiných dvanáct bylo. Radní dům byl při tom dobře uzamčen.

Však netrvalo dlouho, a brzo počali se po Praze lidé domýšleti toho, co kněze Jana potkalo. Novoměštští hned na velký zvon u Panny Marie Snéžné udeřili; sběhla se obec a chátra městská, a vedením měšťana Vítka od Červených Zvonův na Staré město k radnímu domu se hnala. V té chvíli utekli konšelé z radnice někudy zadními dvířky, a pan Jan Hašek z Waldšteina, maje silnou stráž pohromadě, jezdil po rynku krotě lid a právě, že knězi Janovi nic není. Z lidu pak mnozí volali řkouce: „Není-li jemu nic, kaž nám ho ukázati!“ A když viděli, že nevěda co by odpověděl všelijak v řeči se plete, zkřikli naň druzí: „Ha ha! zrádný nevěrný pane, i s jinými zlosyny, zamordovali jste nám kazatele našeho milého!“ Pan Hašek obsadil z rynku vchod do Železné ulice kudy se sem Novoměštští hnali, několika sty žoldnéři s kušemi, a však poznávaje, že návalu lidstva neodolá, obrátil koně, skryl se někde a lid se honil za ním. Žoldnéři jeho nemohouce lid v Železné ulici zadržeti, rozprchli se také a utíkali, že druh druha porážel. V tom jeden

chasník vyskočil s palicí na dělo Jaromiřku, které na rynku před radním domem stálo, volaje hlasem velikým řka: „Sem chudino! sem sem!“ tak že se k němu sbíhali. A Novoměstští vidouce, že v Železné ulici již odporu nemají, také na rynk se provalili. Mezi tím bylo od lidí na radnici osazených také na zvon bito, a tu všechen dav obce zbouřené počal do vrat od radnice bouchati, plechy odlupovati, a pak netoliko vypáčenými vraty ale i okny a střechami do vnitř se dobývali. Hned každého, koho tam zastihli, zjímali, radnici obsadili, hlavy a těla sťatých našli. Velkými a hroznými hlasy na vrahy volajíce rozběhli se dílem po městě, kon-

Ukazováni hlavy sťatého kněze Jana Želivského na Staroměstském náměstí 9. března 1422.

šelův hledali, domy jim vybíjeli, všecko jim i nájemníkům brali, a kde kterého konšela nalezli, toho hned zajali aneb i zabili.

Jeden z těch, kteří se do radního domu dobyli, nalezl tam sťatou hlavu kněze Janovu, a vyběhna s ní ven na náměstí, na hromadu hnoje vyskočil a lidu ji ukazoval. A uzřevše lidé hlavu Janovu, v takový křik, v takový pláč, v takový hřmot a v takovou žalost se dali, že toho ani nelze vypsati. Vytrhl mu jí potom nějaký robenec čili pacholík a běžel s ní pryč přes ulice s nějakou prý velmi divnou chtivostí. A potkav ho kněz Jan, farář z Březnice, chtěl mu ji vzíti; ale on s velikým pláčem a křikem

nechtěl mu jí z ruky pustiti, až mu ji vydřel, a vzav ji chodil s ní dále po ulicích. Tu opět ten pláč a lámaní rukou od žen a dětí takové řvání i od mužských dálo se jest, že jsou prý mnozí velikým hořem až omdlévali a zbraň z rukou pouštěli, nevědouce prý co jsou. I pochodiv tu ten farář s hlavou kněze Janovou po ulicích, vida náramné od lidu starého i mladých dítek kvílení, nemohl k nim ani promluviti; také sám velikým hořem pro nevinné krve vylití svého věrného bratra, jenž naň také velmi laskav býval, ledva ke chrámu Panny Marie Sněžné mohl dojíti. A zatím jiní lidé vzavše tělo kněze Janovo z radního domu a na máry je položivše, opět s nesmírnou žalostí, s pláčem a řváním prý příliš žalostivým do kláštera je nesli, v kterém on kázával. A tak pro ukrocení lidu a aby se domů rozešel, museli tělo kněze Janovo v kapli zamknouti. Mezi tím však bylo zbouření lidu po vší Praze; chatra hned udeřila na Židy a zloupila a pobrala jim všecko; a když již tu neměli co bráti, obořili se na všecky kolleje a domy kněží a mistrův Pražských, vše vytloukli a vytepali, knihy mistrův a jiných učených lidí, také knihy některé z knihovny obecné v kolleji Karlově, jež císař Karel pro ni skoupil, pobrali a mnohé z nich strhali a zkazili. Mistři někteří Pražští záhy z města utekli jakož i mistr Jan z Rokycan, jehož jméno počínalo tehdy slavné býti; jiní všickni kněží a mistři strany mírné, kteříž od té rozsápané chasy doma postíženi byli, octli se na radnici v žalářích, tak že následkem toho přednášky na obecném učení Pražském na nějaký čas zcela přetrženy a zastaveny byly. Z konšelův pak ještě téhož dne od lidu nalezených byli hned dva do smrti ubiti, totiž Mikuláš mincíř a Bohuněk krejčí, i napsal jeden starý kronikář, že ten den stala se v Praze větší škoda, než když jest král Sigmunt ležel okolo Prahy, maje lidu více nežli stotisíc.

Hned na zejtří, 10. března, veliká obec sešla se, i vybráni a zvoleni byli noví konšelé vesměs strany kněze Jana sťatého. I byli přední mezi těmi konšely Jeronym Šrol ze Starého města, kteréhož obzvláště staří konšelé zároveň s knězem Janem odstraniti chtěli, kdyby se byl dostavil, potom Jan Charvát a bratr jeho z Nového města, z nichž Jan měl domek v úzké uličce proti Platejsu, posud „Charvatovou uličkou“ nazvané. K večeru pak téhož dne oblekli kněží u Panny Marie Sněžné tělo sťatého kněze Jana v bílé roucho umrlčí, vynesli je před tabernakul čili archu Páně na velkém oltáři ve chrámě a zpívali „Tě boha chválíme, tě boha vyznáváme,“ až do konce. A potom jeden z kněží, Jakub, kterýž byl pomocníkem kněze Janova v kázaní, vystoupil na kazatelnu i mluvil k lidu řeč, kteráž stojí psána v skutcích apoštolských o sv. Štěpánu; a když počal praviti: „pochovali jsou Štěpána, muže bojícího se pána Boha, a učinili jsou kvílení veliké nad ním,“ tu vyzdvihli tělo kněze Janovo, ku hrobu pod kazatelnou je nesli zpívajíce: „Veselý nám den nastal“ — až do konce. Tu se opět strhl nářek nevyslovný a veliký dav lidu k tomu se tlačil. A jeden kněz vzav hlavu kněze Janovu vstoupil s ní opět na kazatelnici, chtě lid něco potěšiti a napomenouti, aby pomněli a skutečně plnili, co jsou dobrého z té hlavy slýchali, jak podobně byl též kněz Jakub téhož dne již ráno učinil. Avšak ten kněz vida přílišný zármutek lidu, nemohl k nim slova promluviti; neboť bylo tak veliké zarmoucení lidu, že některé osoby v kostele omdlévaly a jako mrtvé ven vynešeny býti musely, a některé prý se zbláznily na ložích ležíce a nemocny jsouce. A tak to tělo pod kazatelnou pochovali, na kteréž nebožtík prý tolik věrné pravdy byl lidu zvěstovával.

Třetího dne, 11. března, sťato bylo od obce z pomsty za ten skutek ještě pět znamenitějších předešlých konšelův a měšťanův, totiž Prokop Jidášek, Jan Rytíř, Jakub Helméř, Johánek od Peřestého (strakatého) Vola a knihař Antoniš, potom ještě sudí městský s několika jinými osobami.

V neděli na to, 15. března, svolali noví konšelé Staroměstskou obec na radnici, aby nad zajatými mistry, protivníky kněze někdy Jana Želivského, soud učinili. Kněz Vilém, oblíbenec nebožtíka kněze Jana, žaloval na všecko kněžstvo, které se učení Pražského drželo, předně na m. Jakoubka Stříbrského, a na druhé hlavy, zejmena Příbrama, Payne, Martina z Volyně, Křišťana z Prachatic, Prokopa Plzeňského, Kardinala z Reinšteina a Jana z Rokycan, představuje obci, kterak všecko jejich jednání již od jednoho roku k tomu šlo, aby stranu upřímných zastavatelův zákona božího zahubili, až prý tím způsobem přišlo k zavraždění věrných bratří. Obec však po dlouhém a nesnadném smlouvání konečně na tom se ustanovila, aby všichni zajatí mistři zavezeni byli do Hradce Králové, aby se prý tam hříchův káli.

Nezdařil se tedy tento první pokus strany šlechtické, a titíž konšelové, kteří kněze Jana usmrtili, tento svůj odvážlivý čin velkým dílem i svým vlastním životem zaplatili. V Praze

opět lidovláda se Šrolem a Janem Charvátem v čele obnovila se, avšak nebylo tu již kněze Jana, kterýž posavad byl hlavním prostředníkem mezi Pražany a Žižkou, a to mělo po čase velmi osudné a zlé následky.

Kterak Litevský kníže Vitold, dožádaný král Český, svého synovce, Sigmunta Korybutoviče, do Čech vypravil.

1422 5. března. — 30. května.

Nyní mírní kališníci Pražští a s nimi pánové pod obojí všecku svou naději v pomoc a ochranu velkého knížete Vitolda Alexandra Litevského skládali, zovouce ho již nyní Českým králem dožádaným. On sám uradiv se o to s legátem papežským, psal 5. března 1422 z města Trok na Litvě k papeži Martinovi V., že se proto Čechův ujímá, aby je bez dalšího prolévání krve tím lépe mohl se všeobecnou církví smířiti; nyní že se Čechové již sami podávají, že budou-li poslové jejich laskavě přijati a slyšeni, dobrovolně do lůna církve se navrátí; proto aby papež zdvihl všecky klatby a ohlášená tažení křižácká, a poslům českým, kteříž k němu vypraveni budou, aby dal bezpečně k sobě přijíti. Zároveň mu oznámil, že jen v tom úmyslu a v této naději umínil sobě poslati do Čech svého synovce Sigmunta s mocí potřebnou, aby zemi tu v pořádek a v pokoj mohl uvesti.

Potom ohlásil veliký kníže Vitold veřejně, aby každý, kdo na jeho útraty chce s knížetem Sigmuntem, synem Korybutovým, zbrojně do Čech táhnouti, v určitý den do města Krakova se dostavil. Toto vyhlášení po celém Polště a v celé Rusi západní veliké pohnutí spůsobilo. Poláci Čechům tenkráte ještě dosti nakloněni byli jakožto přirození rodní bratří, a proto sobě přáli, aby s nimi pod jedním společným králem aneb pod jednou vládou byli spojeni; avšak ještě větší a horlivější přízeň k Čechům západní Rusové ukazovali, kteří pod polskou vládou byli; i oni cítili se býti bratřími Čechův zvláště v onom čase, kde jsouce vyznání řeckého, pravoslavného, počali citlivě pohřešovati bývalou svobodnost svou nyní všelijak obmezovanou působením římské církve, pod polským panováním do jejich vlastí vešlé. Pravíce, že jsou také pod obojí, jako Čechové, sbírali se zvláště na Červené Rusi v okolí města Lvova, a do Krakova táhli. Sebrala se tedy v krátkém čase u Krakova družina asi pěti tisíců branných lidí, hotova jsouc táhnouti s jmenovaným knížetem do Čech. Dělo se to právě pod očima Polského krále Vladislava, a on moha tomu brániti nebránil, a velmi obojetně na to se díval. Příčina toho byla v tom, že na jedné straně katolické kněžstvo polské naň žárlivě naléhalo, aby českým kacířům v ničem se nepropůjčoval, s druhé strany zas, že Čechové měli mnoho přátel při jeho dvoře, kteří byli také přáteli Vitoldovými, a takové Vitoldovo předsevzetí ku společnému prospěchu jak Čechův tak Polákův rádi viděli a podporovali.

Mladý kníže Sigmunt Korybutovič, kterýž toto vojsko do Čech vedl, byl syn Dimitra Korybuta, vlastního bratra krále Vladislava Jagajly; byl tedy synovcem krále Polského avšak zároveň i velkého knížete Vitolda. Otec jeho umřel již r. 1399, a proto král Vladislav nemaje dotud ještě sám syna, mladého Sigmunta ke svému dvoru vzal a o jeho vychování pěčoval. V nevšední dary ducha jeho král nemalé naděje skládal, neboť byl ten kněžic skutečně na věk svůj nemálo vzdělaný, rozumný a opatrný. Jsa původem Litvín, vychováním a jazykem Polák, hodil se k Čechům nad jiné výborně, nebyl předchvácen předsudky proti nim, jako mnozí jeho krajané, ani náruživou stranností, ale byl neobyčejně vlídný a mírný, a při tom, když potřeba kázala, uměl býti odvážlivý, důrazný a v boji neohrožený. Každý byl jemu srdečně nakloněn, kdo s ním osobně činiti měl, a ukázalo se potom, že k Českému národu ode dávna skutečnou a upřímnou lásku cítil. Poznav se pak osobně s panem Vilémem Kostkou z Postupic, kterýž byl v čele poslův českých v Polště, držel se potom nejvíce rady toho pána, v politických věcech nad jiné krajany své dospělejšího. Sám pak nenazýval sebe nikdy jinak než Sigmuntem, Čechové však neoblíbivše si jména toho, a pro rozdíl od krále Sigmunta, navykli sobě zváti ho jménem otcovým, totiž z prosta jen knížetem Korybutem.

Tento kníže Sigmunt dal se tedy asi v počátku měsíce dubna 1422 se svým lidem v pochod do Čech. Táhl přes Těšínsko, kdež mu nikdo nebránil, napřed do Moravy, kde však jeho první válečné podniknutí ani slavné ani šťastné nebylo. Přitáhna zajisté před Olomouc, vzkázal do města, aby měšťané poslušenství mu slíbili. Olomúčtí měšťané, vesměs Němci, a vedle moravského biskupa, Jana Železného, nejžárlivější nepřátelé všech Husitův, místo dání odpovědi učinili z města svého výpad tak neočekávaný a prudký na knížete Sigmunta, že mu prý až do 500 koní odňali. Byv tak šeredně

od Olomouce odražen obrátil se kníže Sigmunt k Uničovu, královskému městu dobře hraženému, a když ho ani tamější němečtí obyvatelé přijmouti nechtěli, dobyl ho útokem bez velikého krveprolití.

Mezi tím král Sigmunt, po své porážce u Německého Brodu nejvíce na Moravě se zdržovav, hleděl pomocí pánův českých a uherských vydobyti dvou měst husitských, Veselího a Ostrova na řece Moravě; v polovici dubna pak obořil se s velkou mocí na město a hrad Ždanice mezi Brnem a Ostrovem, počav je pravidelně obléhati a bašty proti němu stavěti. V tom však uslyšel, že se Sigmunt Korybutovič se svým pomocným vojskem blíží, což jej tak přestrašilo, že sám bašty své před Ždanici zapálil a se svými z Moravy do Uher ustoupil.

Ku knížeti Sigmuntovi, který některý čas v Uničově pobyl, přijeli z Čech poslové strany šlechtické, s kterými se o to umluvil, že svolán bude valný sněm Čechův i Moravanův do města Čáslavi, aby jej tam za zemského správce přijali, a chtěje napřed získati si důvěry všech podobojích, hned tu v Uničově přijímal svátost oltářní veřejně také z kalicha. I oznamoval potom psaními po vší zemi České a Moravské, že přichází ve jménu Vitolda Alexandra, dožádaného krále Českého, aby se uvázal v zemi co správce s plnou mocí nařízený, a ji bránil a hájil proti všem nepřátelům cizím a domácím; napomínal tudíž všech stran i stavův, aby se k sobě pokojně chovali, a do města Čáslavi na valný sněm přijeli, že i on tam přijde, a s jejich radou, čehož pro pořádek zemský zapotřebí bude, neobmešká nařiditi a učiniti. Tak se i stalo: v Čáslavi učinil kníže Sigmunt slavný slib, že hájiti bude zákon Boží vůbec a čtyry články Pražské zvlášť, a přijali ho tam zemští pánové, Pražané, rytíři, panoši, města a všecky obce strany husitské úplně, beze zmatku a ve svornosti za správce zemského.

V sobotu dne 16. května přijel kníže Sigmunt se svým vojskem do Prahy; radost všech mírných Husitův, šlechty i měšťanův, byla veliká, i přijali ho s poctou a slávou. Tím více se mračili konšelé strany demokratické a Žižkovy, kteří právě nyní v Praze vládu ve svých rukou měli, hlavně však Jeronym Šrol ze Starého, a Jan Charvat z Nového města, kteří ani Vitolda na trůn Český ani jeho náměstka nevolali. Lid však obecný a politicky nevzdělaný, nabaživ se dosavadních náčelníkův svých, a jsa snad od strany kališnické k tomu i naveden, brzo ukázal, že na jeho stálost v přesvědčení žádná strana nemůže se spoléhati vida totiž statný zástup bratří Polákův a Rusínův, kteří přišli pomáhat Čechům v obraně zákona Božího, pocítil snad v tom okamžení, když oni do města vjížděli, že Čechové přece nestojí samotni ve světě proti sousedům a mocnostem jim nepříznivým, a že v slovanských bratřích svých nalezli přirozené spojence; protož i ty zpousty lidu Pražského měly se k těm hostům ochotně a přátelsky.

Kníže Sigmunt vjížděje do Prahy dobře znamenal neochotnost staroměstských konšelův a kněží táborského smýšlení, a proto hned druhého dne po svém příjezdu, v neděli 17. května po obědě na Nové město jel; i sběhl se tu lid v nesčíslném počtu k němu, a ujav koně pod ním za uzdu, vedl jej slavně do Starého města do radního domu. Vidouce pak to konšelé, že se obec velmi bouří, hned tuto knížeti městské pečeti a klíče od bran položili, aby vsadil nové konšely. Třetího dne, 18. května, sešla se zas všecka obec na radnici, a přijel tam i kníže Sigmunt Korybutovič, kterýž tu nové konšely vsadil a potvrdil. Nově jmenovaní konšelé, vesměs kališníci, složili mu slib věrnosti, a tu vzalo konec Šrolovo a Charvatovo panování.

Tento nový avšak pokojný převrat v Praze utvrdil se na dlouhý čas, a byl počátkem toho, že v Praze konečně zvítězilo mírné kališnictví, zásady aristokratické a smysl konservativní, který zděděný řád hájí a zachovává. Největší zásluhu o to měl kníže Sigmunt Korybutovič, který nevkládaje se do hádek, ježto strany mezi sebou měly, jen upomínáním na zákon Boží a na lásku k vlasti uchlácholiti hleděl každého a získati pro sebe; nešlo-li pak kde po dobrém, neostýchal se pohroziti také ráznými prostředky. A jako v Praze všelikou péči vynakládal na uvedení pořádku a svornosti, tak i v celé zemi hleděl hned s počátku podobně působiti. V tom smyslu psal již 21. května panu Oldřichovi z Rosenberka, žádaje od něho, „aby se více zákonu Božímu neprotivil a pravdám Božím písmem svatým jasně dolíčeným odporen nebyl a jich neúžil, zeměpána a strýce jeho, velikého knížete Litevského a krále Českého požádaného, nehubil, — ale aby sám osobně přišel do Prahy aneb aspoň vyslal plnomocníka svého.“

K obci Pražské choval se kníže Sigmunt především velmi opatrně a moudře, dav sobě svolati předně jakýsi výbor z obce, s kterým se napřed o tom poradil, jak by se do Prahy zase pokoj, svornost a pořádek mohly uvesti.

To co v tomto výboru bylo uzavřeno, dal potom sepsati v několika článcích a dne 28. května veřejně vyhlásiti. Všechen lid Pražský svolán jest ten den na velké náměstí Staroměstské, a tu čteny a potom i biřici po ulicích vyvolávány jsou články tyto jakožto nařízení vycházející od knížete Sigmunta a od veliké obce Pražské. Hned v prvním článku stálo doslovně toto:

„Račte poslúchati, žeť se stalo milostivé léto: že kněz *) Sigmunt Jeho Milost se vší obcí, s chudými i bohatými, na tom sú ostali,

Příjezd knížete Sigmunta Korybutoviče do Prahy 16. května 1422. (Str. 200.)

aby ty všechny nechuti mezi bratřími pominuly, kteréž sú vzrostly byly pro smrt dobré paměti kněze Jana a jiných lidí v ta doby stínaných. A aby všichni mistři, páni, panoše i měštěníné, kteříž sú proto a pro strach mnozí vyběhli, zase do města se navrátili, a vinní aby se i knížeti i obci pokořili a odprosili. A tak aby v svornosti a v jednotě v pravdách božích stáli a sobě pomáhali, ničímž zlým toho sobě nevzpomínali, ale sobě milostivě jako laskaví bratří odpustili. Pakli by čím zlým která strana druhé zpomenula, má hrdlo i statek kněží Milosti a

*) Tehdejší Čechové ještě zhusta říkali kněz místo kníže. Slovo kníže počalo se právě teprv nyní valněji ujímati pro rozdil od duchovního kněze.

obci propadnúti." V ostatních článcích nařizovalo se, aby se žádné tajné a pokoutní rady a schůze neděly pod pokutou ztracení hrdla; aby arcibiskup a všichni mistři a kněží v neděli nejprv příští (31. května) shromáždili se a o tom se uradili, jak by se ve svornosti Bohu čest a chvála vzdávala; aby pánové a ostatní šlechtici jakož i všichni hosté, buďte si Poláci neb Čechové, žádných svárův nestrojili, ani v domích ani před domy, ani v které kostky nebo v kterou hru hráli, ani které oplzlosti mluvili ani činili, a kdož by meč nebo kord neb jinou zbraň na koho vytrhl a pozdvihl, že ruku ztratí, pakli by kdo ranil, že hrdlo dá; aby všichni domácí i hosté vydávali a brali peníze a groše toliko v Pražských mincích dělané; aby žádný hospodář nechoval prázdných žen frejovných a oplzlých pod pokutou ztracení hrdla; že pan Záviše Černý dosud ve Staroměstském vězení zavřený má býti na postavení propuštěn od sv. Bartoloměje nejprv příštího; konečně že k přikázaní veliké obce jeho milosti, knížeti Sigmuntovi, Pražský hrad byl postoupen.

Po dvou dnech, 30. května, ohlášeno jest zase od obce, že Pražská obec všem Polákům a hostům, kteří s knížetem Sigmuntem pro obranu zákona božího a pro obecné dobré přijeli, slíbila dávati žoldu každý čtvrtek po 24 groších jednomu každému, a že jim také stojí za škody; dále že nařízeno jest, aby v radě knížecí vždy dva z Pražských konšelův a dva z obecních starších bývali; že ražení mincí kromě Prahy a Kutné Hory všude pod přísnou pokutou se zapovídá; konečně hrozí se každému trestem, kdožby knížete hanél aneb jemu utrhal.

Následkem prvního článku usnešení knížecího a obce veliké bylo pro vypovězené Pražské mistry do Králové Hradce posláno, i také druzí mistři a kněží, kteří z Prahy po stětí kněze Jana byli utekli, směli se zase navrátiti. A tak vzalo konec také vyhnanství mistrův, kteréž asi deset neděl trvalo, přetržené učení v kollejích šlo zase před se, a universita nabyla zase předešlé své vážnosti.

Zápověď ražení peněz mimo Prahu a Kutnou Horu vydána byla z velké důležité příčiny; neboť se za času dlouho trvajícího bezvládí v zemi příliš zmohla veliká neřest zkažení peněz a mincí v obecném obchodu berných. S počátku dělali Husité groše a peníze z kalichův a monstrancí, a říkali jim kalíškové; a když se jim stříbra nedostávati počalo, dělali peníze z pouhé mědi pod rázem nebožtíka krále Václava, a říkali jim flutky. Dělali pak je z pánví, z kotlův a svícnův a z jiných nádob měděných, a to pokoutně na hradech, v pivnicích, po zahradách a ve vsích, i tolik jich sobě nadělali, že jich měli všichni dost. Když pak takových peněz nikdo bráti nechtěl, tu lidé jimi oklamáni rukama lomili velikých škod na svém statku trpíce. Bylyť pak dělány peníze netoliko měděné ale i olověné, a to nejen peníze a groše s rázem krále Václava IV., ale také peníze zemí okolních, zvláště černé Vídeňské a uherské haléře, jako že výslovně zmínka se činí, že jistý Matěj z Moravy od Kroměžíře dělal v Prachaticích černé zlé peníze Vídeňské, a na Žlebích že dělají uherské haléřky prý „zlé pankarty". Však tomu zlému nynější zákaz v Praze vydaný prozatím nemohl hned pomoci.

Kterak se Tábořі mezi sebou dělili a kterak bratr Žižka srovnal se s knížetem Sigmuntem.

1422 únor — 11. června.

Prvotní zařízení společenského života v obcích Táborských, v kterém kommunismus, totiž stejný podíl každého ve jmění společném, hlavní známkou byl, počalo se brzy měniti, jak mile k tomu přibývalo rozdílné mínění v náboženství a v politických věcech. Již tohoto roku 1422 nečiní se více zmínky o „kádích" čili obecných pokladnicích, které prvé v Táboře, v Písku a ve Vodňanech byly zřízeny; každá obec přijímajíc s počátku naučení z Tábora, napotom se sama spravovala zůstávajíc toliko s Tábory v jednotě. A stála toho času následující přední města česká s Tábory a Žižkou v jednotě, totiž kromě Tábora samého Písek, Klatovy, Domažlice, Sušice, Prachatice, Vodňany, Horažďovice, Žatec, Louny, Čáslav, Králové Hradec, Jaroměř, Dvůr Králové. Jaké závazky tato města mezi sebou měla, ovšem již nevíme. Znamená se však již nyní u Táborův stálý rozdíl mezi obcemi polními a domácími. První měly povinnost, pracovati polem, to jest, výhradně obírati se válkou; druhé za to pilny byly řemesel a hospodářství, a měly bratřím do pole všecko k válce potřebné dodávati. Zdá se pak, že tyto dvoje obce v jednom městě v jistých dobách se i střídaly, tak že jedny přecházely, ovšem s ženami i dětmi, s pole k řemeslům, a druhé místo nich do pole vytáhly; ano měly tyto dvoje obce také své zvláštní

vládaře, správce a hejtmany, což až do konce válek trvalo.

Co do náboženství zašli Táboři dále, nežli Hus ba i nežli Viklef. Co se samého Žižky týče, velice by se mýlil, kdoby Žižku za nejvýstřednějšího a nejžárlivějšího vyznavatele učení Táborského pokládal, neboť on vskutku co do vyznání víry nebyl ani pravým Táborem, a již výše zmínka o tom se činila, že se v tom ohledu více ku Pražanům chýlil. Žižka věřil ve svátost oltářní, že se chleb a víno proměňuje ve skutečné tělo a krev Páně, on zachovával posty, měl svaté ve cti, a držel na to, aby mše sv. vykonávala se v ornátech. Kdežto o tom všem Táboři více méně měli mínění odchylné, Pražané zas a kališníci vůbec více a více k církvi všeobecné couvali, držel se Žižka hlavně jenom zásad Husových, a velká část Táborův s ním se v tom srovnávajíc činila zvláštní sbor náboženský v lůně samých Táborův. Nemohlo to ovšem dlouho trvati, aby o různé náboženské smýšlení a politické mínění mezi Tábory spor nepočal. Celá Táborská strana, kněží a obce, měli první svůj valný sbor okolo 24. února 1422 o masopustě v Písku, a to pro lepší spořádání věcí svých jak náboženských tak politických; a co tam za pravidlo nalezeno, všem obcím Táborským bylo oznámeno. Věc možná i pravdě podobná, že nálezové toho sboru Žižku pohnuli, že se od ostatních Táborův oddělil, že přestal býti neprostředním vládcem města a lidu Táborského, a že někteří Táborští kněží, jmenovitě Václav Koranda, od té doby ani před ním ukázati se nesměli, neboť je bratr Žižka zjevně pikharty a kacíře nazýval. Avšak jakkoliv Žižka v kyselost a různici zašel s ostatními Tábory, nikdy obě strany proti sobě nesahaly ke zbrani; vázalyť je k sobě kromě náboženských zásad také jejich politické zásady. Žižka byl tak dobrým, upřímným a horlivým demokratem, jako vůbec všickni Táboři. Bera veškeru sílu svou z lidu obecného, městského i selského, neuznával skutkem nikde politického rozdílu stavův, a zvláště byl proti pánům, kteří provozovali vládu nad lidem poddaným dle práva německého, z ciziny do Čech zanešeného. Žižka činil toliko trojí rozdíl mezi všemi lidmi, a z těch si vážil jenom věrných křesťan, jakž byli podle jeho smyslu; jiné nazýval protivníky zákona božího, počítaje k nim také všecky cizozemce, a ještě jiné jmenoval nevěrné pokrytce, kterýchž mnohem zuřivěji nežli zjevné nepřátely nenáviděl. Stíhal je všude stejnou ukrutností bez milosrdenství, jako by mu Bohem přikázáno bylo, všechnu neupřímnost a nepobožnost až do kořene vyhladiti. Žižka byl fanatikem pobožnosti, kdo v jeho smyslu nebyl pobožný, byl buď zjevný nepřítel buď pokrytec, a kdož takový upadl v moc jeho, byl od něho zahlazen ohněm neb železem, bez ohledu na to, zdali s takovým trestem srovnává se provinění nešťastníka. Vynikaltě v tom ohledu Žižka nad všecky Tábory a nad vlastní své přívržence, kteří se po jeho smrti zvali Sirotky.

Před oddělením se Žižky od obce Táborské sesílili se Táboři dvěma znamenitými muži: první byl pan Bohuslav ze Švamberka někdy úhlavní jejich protivník a nejčinnější stranník krále Sigmunta. Strádal již celý rok v táborském vězení na Příbenici, marně dovolávaje se pomoci od krále Sigmunta, který zatím dvakráte z Čech byl vypuzen. Pokládaje liknavost Sigmuntovu za nevděčnost tak velice naň pan Bohuslav zanevřel, že Táborům sliboval, přistoupiti k nim a čtyry články Pražské přijmouti, jestliže jej z toho vězení propustí. Stalo se tak, a pan Bohuslav ze Švamberka přivinuv se nyní k Táborům, stal se z nejukrutnějšího nepřítele nejhorlivějším hajitelem kalicha, tak že sám Žižka vedle něho zdál se býti toliko mírným Husitou. V lednu 1422 byl z Příbenice propuštěn, a v únoru stál již co hejtman v čele Táborův, a psal 28. února panu Oldřichovi z Rosenberka, někdejšímu příteli svému, opovídaje mu válku pro hájení oněch pravd, kteréžto prý poznal ze zákona božího, a o něž až do toho hrdla že státi chce.

Druhý znamenitý muž, který se nyní k Táborům přidal, byl Jan Hvězda z Vícemilic, řečený Bzdinka, druhdy nejvyšší hejtman Pražský, 2. února toho roku té důstojnosti zbavený. Zahořel nyní nepřátelstvím a pomstou proti Pražanům a šlechtě, a stal se též hejtmanem Táborským.

Žižka sám těžce to nesl, co se v Praze přátelům jeho, knězi Janovi a Bzdinkovi, přihodilo; žeby byl však nyní již na Pražanech pomsty vyhledával, není známo. Když však kníže Sigmunt Korybutovič do Moravy přišel, dostal Žižka již z Uničova psaní od něho, kterýmž napomínán byl, aby země nehubil a poslušně se měl k novému králi svému, Vitoldovi Litevskému. Takovou řečí, která se spíše hodí proti buřiči a nikoli proti hajiteli a mstiteli zákona Božího, Žižka náramně uražena se cítil, i odpověděl Korybutoviči slovy příkrými, nazývaje ho prý knížetem vražedným a proklatým, jak jeden starý kronikář píše, ač pravda-li, co napsal. Kníže Sigmunt však i v této nedůtklivé ba nebezpečné věci opatrně se za-

choval; snášeje zajisté trpělivě důtky uraženého vůdce, snažil se tím horlivěji hájiti slovo Boží, zemi upokojiti a pořádek tak hluboce porušený zase obnoviti. Tím Žižku uchlácholil, a získal si ho potom docela. Známo jest, že Žižka sám k tomu své svolení dával, aby Polský král Vladislav za krále do Čech byl požádán; zdá se pak, že vida, kterak si kníže Sigmunt počíná, Žižka maje lásku k Polákům, i s tou změnou mezi tím nastalou se spřízníl a hotov byl, i Vitolda za Českého krále uznati. Že pak ku knížeti Sigmuntovi skutečně přátelsky přilnul, a jej co nejvyššího správce země České přijal a podnikl, toho důkaz podává psaní jeho o tom Pražanům poslané, jež Pražané plni radosti dne 11. června 1422 mezi nejpamátnější výsady městské dali zapsati a vložiti. A že to psaní smýšlení a povahu Žižkovu jak nejlépe vyjádřuje, tuto je v původním znění klademe:

„S Boží pomocí amen! Račtež slyšeti, páni a bratří! že my s bratřími Táborskými, Domažlicemi, Klatovy, Sušice, Písek i jiní páni, rytíři, panoše i jiné obce, Prachatice a Horažďevice, kteréžto dobrovolně k nám hledí, ke mně, k Chvalovi (Řepickému), k Buchovcovi, a nám sebe svěřili, kněze Milost jsme přijali za pomocníka a za správce nejvyššího této země. I chceme Jeho Milosti rádi poslúchati, ve všech řádných věcech pomocni a radni býti věrně bohdá; i vás také prosíme všech, abyste všichni vespolek pro dnešní den věrně všecky nechuti, hněvy, kyselosti, kteréžto jste mezi sebú jakž jste živi, od roka nebo nyní měli, konečně odpustili, tak abyste mohli spravedlivě páteř (otčenáš) pěti a řkúce: odpusť nám naše viny, jakožť i my odpúštíme. A jestliže toho neučiníte a budete chtíti které búře neb které lži a sváry, rotíce se mezi obcemi, vésti po dnešní den; tehdy my s Boží pomocí, s kněze Milosti, s pány konšely a jinými pány, rytíři, panošemi i se všemi věrnými obcemi chceme se k tomu přičiniti a mstíti, buď kdož buď, nižádné osoby nevyjímajíc. Slibujete-li nám toho pomocni býti? A ktožby měli s kým co činiti, buďto o zboží nebo o jiné věci, abyste bez rocení, bez sbírání byli před purkmistry, před konšely a před rychtáři řádně každý se svú pří. A starší své, jakožto purkmistry, konšely obecné a rychtáře, abyste v čest měli a milovali se za jeden člověk. A tak pán Bůh bude s námi i jeho svatá milost, a prospěch nám dá ke všemu dobrému."

„Bratr Jan Žižka z Kalicha."

Z takového upřímného smíření starého válečníka s mladým knížetem Sigmuntem radovali se všickni mírní Husité velice, uznávajíce to za veliké štěstí národu Českého. Žižka a kníže Sigmunt, když se potom seznámili, takovou přízeň k sobě měli, že kníže říkal Žižkovi otče, a Žižka knížeti pane synu. To přispělo nemálo k povýšení a upevnění moci a slávy Sigmunta Korybutoviče a nescházelo tomu nic, než — dlouhého trvání.

Počátek dobývání Karlšteina. Přípravy v Němcích k třetí válce křižácké.

1422 28. května — 29. září.

Jedna z prvních starostí knížete Sigmunta byla o to, jak by se zmocnil důležitého korunního hradu Karlšteina, kterýž pro blízkost svou u Prahy, jsa v moci krále Sigmunta, Pražanům překážeti mohl. Obyčejně však se udává, že prý Čechové chtěli se zmocniti koruny a klénotův královských pro nového krále svého, Vitolda Litevského, domýšlejíce se, že se ještě na Karlšteině chovají, jakkoliv již ze sněmu Čáslavského minulého roku na Sigmunta krále žalováno bylo, že korunu ze země vyvezl. Koruny v skutku na Karlšteině nebylo, a potom praveno, že prý před tím již tajně na hrad Velhartice odvezena byla. Bylo tedy hned 28. května 1422 z Prahy k dobývání Karlšteina Pražské vojsko i s Polskými hosty vypraveno, i kníže Sigmunt potom k tomu dobývání se dostavil. Že pak ten hrad na strmné skále stojí a odevšad úzkým údolím a blízkými vrchy obklíčen jest, nebylo možná pokoušeti se o stečení hradu útokem, a celé dobývání nemohlo se jinak díti, nežli střílením s blízkých vrchův přes hluboké úvozy a rokle do hradu, aneb soužením posádky hladem. Pražané a Poláci položili se proto okolo Karlšteina na čtyrech vrších okolních s velikými děly a praky svými, z nichž stříleli a házeli kamenné koule, veliké nepřitesané kameny, nečistoty a všeliké zápalné věci do hradu. Na Kněží hoře měli prý děla Jaromiřku a Rychlici kromě čtrnácti jiných menších kusův, a zarazili tam také jeden velký prak ze Starého města; na Haknovci měli jedno velké dělo, Pražku, dvanáct menších kusův a druhý prak Staroměstský; na Plešivci stálo dělo zvané Hovorka, také dvanáct menších kusův a nový prak Novoměstský; konečně na Javorce stálo dělo zvané Trubačka, osm menších kusů a jeden prak z Nového města a

druhý ze Slaného. Hájek, který své zprávy o tomto obležení Karlšteina čerpal z podrobnějších popisův, jakž se tenkráte vůbec roznášely a čtly, udává, že se v celku 24.000 mužův okolo hradu položilo, což však na pravdě spočívati nemůže, poněvadž by se tolik lidu na jmenovaných vrších nebylo mohlo ani směstnati. Nicméně oblehatelé stáli o Karlštein s velikým úsilím a neobyčejnou vytrvalostí, tak že toto obléhání mezi nejpamátnější náleželo a celých půl šesta měsícův trvalo. Pražané však přece hradu nedobyli, ač v něm byla jen malá posádka zavřena, skládající se jen ze čtyř set bojovníkův, všecko manův ku Karlšteinu příslušných. V jejím čele byl statečný rytíř Zdeslav Tluksa Vrábský z Buřenic, purkhrabí královský.

Zároveň když Karlštein byl obehnán, přilehli Husité také k Týnu Horšovu, městu někdy arcibiskupův Pražských v Plzeňsku. Strojil se pak Jan, vojvoda Bavorský, Tynským na pomoc; však než přišel, hájili se oni tak udatně proti Husitům, že jejich nejlítější útoky odrazili. Když pak Husité slyšeli, že Bavoráci u velké síle proti nim táhnou, v dalším dobývání ustali a od města odtrhli.

Hrad Karlštein, jako že se v něm za císaře Karla a krále Václava německá koruna císařská a ostatní říšské svátosti chovaly, požíval v Němcích vůbec velké pověsti a vážnosti. Proto zpráva o dobývání toho hradu skrze Husity spůsobila tam nemalé pohnutí, tak že opět všude po říši na nové křižácké tažení proti Čechům pro zachránění Karlšteina bylo voláno. Jednalo se o tom na říšském sněmě v Normberce, ku kterému král Sigmunt dne 25. července 1422 z Uher byl přijel a plné dva měsíce tam ztrávil. Říše Německá byla v sobě sama velmi nesvorná a rozdvojená, každý stav jen svého užitku si hleděl, a neměli Němci tehdáž nic společného, co by je dohromady drželo a ku svornosti pudilo, leda jak již dříve podotknuto bylo, všem společná nenávist proti Čechům kacířským. Uzavřeli tedy přece do Čech k osvobození Karlšteina se vypraviti a vésti denní válku proti Husitům, to jest, vojskem stálým, do služby na žold řádně najatým, které mělo setrvati v poli až do konečného vyhlazení kacířův. K tomu cíli zavedena jest tak zvaná říšská matrika, v níž se měli všickni velcí malí pánové říšští, biskupové, klášterové i města říšská sepisovati podle jmění svého, a mnoho-li by na denní válku proti Husitům daně odváděti a bojovníkův do pole postaviti měli. Papež se toho velmi ujímal, a kardinál Branda, jeho legát, činil, seč jen byl. Však když k placení daně a k vypravení do pole mělo přijíti, odtahoval se každý od toho pod rozličnými výmluvami. Kardinál Branda odevzdal dne 4. září v kostele sv. Sebalda v Normberce králi Sigmuntovi s velikou slavností korouhev proti Čechům od samého papeže svěcenou. Král Sigmunt zas odevzdal ji druhého dne markhraběti Bedřichovi Braniborskému, čině jej nejvyšším vůdcem celého říšského vojska na místě svém s plnou mocí proti Čechům. Avšak jako lonského roku křižácké vojsko do Čech vpadlé společného nejvyššího vůdce nemělo, tak nyní již byl vůdce nejvyšší, ale téměř vojska nebylo. Matrika říšská zůstala takořka jen na papíře, a když se den sv. Michala, 29. září blížil, zarazil markhrabě Bedřich hlavní byt svůj před Českým lesem v městečku Tirschenreutě, kdežto se všechna vojska německá ze západních krajin v den výše udaný shromážditi měla, — a však kromě biskupa Würzburského, který se vším lidem svým sem táhl, a několika menších pánův a měst nebylo nikoho viděti, kdoby z Němec chtěl proti Čechům táhnouti. Tu sám ten biskup Würzburský se svým lidem zas se obrátil a markhraběti Bedřichovi psal, že lépe bude, do Čech ani netáhnouti.

Kterak chtěli Táboři Prahu překvapiti a své straně v ní zase k panování pomoci.

1422 30. září — asi do 9. října.

Když kníže Sigmunt Korybutovič s vojskem Pražským před Karlšteinem ležel, přemýšleli Táboři, majíce nyní pana Bohuslava ze Švamberka a Jana Bzdinku za vůdce své, o tom, jak by stranu svou v Praze, která nyní zcela zticha býti musela, posilnili a zase k předešlé vládě ve městě jí dopomohli. I sebravše se tajně táhli pod výše řečenými vůdci ku Praze. Dne 30. září 1422 byli již v Krči, půl hodiny od Prahy, a tu teprv o tom ve městě zvěděli. I vyjevše proti nim Staroměstští s Poláky majíce s sebou pana Viléma z Postupic a Václava Cardu z Petrovic, tázali se Táborův, co by chtěli v Praze? Ale oni pravili, že jsou obesláni, a nechtěli se zastaviti, než táhli před se s vozy. A když přijeli do Prahy, položili se na Novém městě i s vozy. Tu jim Staroměstští poslali potravy a obuv. Nazejtří pak, 1. října přišli hejtmani a starší vojska Táborského na Staroměstský radní dům, prosíce, aby jim byla veliká obec svolána. A však konšelé řekli jim: „Co vám

potřebí jest obce? povězte, ať my na ně to vzneseme." Odpověděli: „Nesvoláte-li ji nám, my ji sami svoláme." A s tím šli z radnice na Nové město, a vzavše tělo boží a zbraň, šli do Starého města zase. Prošli pak tuto ulicemi na veliké náměstí, a nikdo se k nim z Pražan nepřimísil, i prošli celou Dlouhou třídu a šli po Příkopě až k Panně Marii Sněžné; tuto nabravše sobě tarasův, to jest dříví a jiných věcí k tarasování šli opět do Starého města. Mezi tím Staroměstští také pod svou korouhev se sebrali, i táhli proti nim. A Táboři již byli několik domův osadili, však je z nich Staroměstští zas vytiskli a ze Starého města na Koňský trh, nynější Svatováclavské náměstí, vytepali. Pak pan Vilém Kostka, že byl laskav na pana Bohuslava ze Švamberka, hejtmana Táborského, jezdil tak mezi nimi, až učinil mezi nimi a Pražany příměří, tak aby zas odtáhli, dokud slunce ten den za horu nezajde. A tak Táboři musili ten večer z města vyjíti majíce z toho hanbu toliko a škodu. Počítali zajisté na to, že jejich strana v Praze, nyní utlačená, houfně k nim se přidá, a že celé město snadno opanují; a však již se byl kníže Sigmunt v obecné přízni tak velice utvrdil, že jen nemnoho lidí odvážilo se, k nim se přihlásiti; a ti potom s Tábory z města ven vyšli. Pražští však drahně Táborův zjímali a do Staroměstského vězení zavřeli.

Kníže Sigmunt Korybutovič jsa toho času před Karlšteinem v ležení, hned když o tom, co se stalo, uslyšel, do Prahy se vrátil a proti nepřátelské straně táborské opatření učinil. Dne 3. října dal svolati velikou obec Pražskou, která uzavřela, aby se Praha proti podobným nepředvídaným vpádům zabezpečila, aby majitek všech těch Pražanův, kteří s Tábory drževše také s nimi z města vyšli, zabaven byl, a aby každý z města vyhnán byl, kdokoliv by o dožádaném králi Vitoldovi anebo knížeti Sigmuntovi zle mluvil aneb poselství k nim často číněná hyzdil. Toto opatření přece ještě velkou část Pražanův, kteří tajně s Tábory drželi, velmi rozmrzelo, a chtěli se proto něčeho odvážiti.

V několika dnech potom v jeden svátek konšelé zase velkou obec svolali, a když bylo po obědě, sešla se obec na velkém Staroměstském náměstí. Biřicové volali z rozkazu konšelův, aby všichni šli do radního domu; z obce však ozval se veliký křik a voláno: „Nechceme, nechceme!" A v tom někteří z obce běželi k šatlavě, vybili dvéře a vypustili tam zavřené Tábory. Kníže Sigmunt uslyšev tu bouři, hned kázal svým býti rychle pohotovu na koních, vyjel na rynk a počal se ptáti, kteří jsou to, co šatlavu vybili? Takž počali jezdci je jímati a do šatlavy vsázeti. A když již bylo k večeru, kázal kníže Sigmunt konšelům, aby pro kata poslali. Kat přišel, a kníže dal zjímané Pražany jednoho po druhém ze šatlavy vyváděti, a stínati. A když jich pět sťato bylo, prosili ho, aby již přestal toho stínání, a pan Vilém Kostka z Postupic se svou čeledí jeda pryč vece ku knížeti: „Nakatujž se s nimi, dokud chceš," a kníže hned přestal toho stínání. Tímto rázným prostředkem předešel kníže Sigmunt další pokusy strany demokratické a výstřední v Praze.

Třetí křižácká výprava do Čech. Konec obležení Karlšteina.

1422 13. října — 8. listopadu.

Pokusu toho o Prahu, jejž strana Táborská učinila, lekli se kališníci i s knížetem Sigmuntem, předvídajíce, že by to k horším věcem mohlo přijíti; dobývání Karlšteina k prospěšnému konci nevedlo, a stahování se nových německých křižákův na hranice české aspoň z daleka hrozilo. Všickni kališníci tedy nahlíželi, žeby se mělo se stranou krále Sigmunta když ne pokoj, aspoň nějaké příměří umluviti. Braniborský markhrabě Bedřich co nejvyšší vůdce Křižákův nařídil, aby se všechna vojska německá, která by odkudkoliv do Čech táhla, u hradu Petršpurka mezi Žluticí a Žatcem sešla a spojila. Že pak se to nestalo, když biskup Würzburský se svým lidem domů se vrátil, a také příkladem svým i jiné od dalšího tažení odrazil, vtrhl sám se svým lidem vlastním a s něco málo jinými křižáky dne 13. října 1422 přes pomezní lesy do Čech k Tachovu, a chtěje aspoň Míšňáky ku společnému boji proti Čechům získati, táhl přes Kadaň až do města Mostu, do kterého také Míšeňský markhrabě Vilém se dostavil, s kterým se dne 20. října poradil, a zas nazpět do Tachova se vrátil. Mezi tím kníže Sigmunt a kališničtí páni sjeli se ve městě Lounech s pány českými strany královské a s knížaty Míšeňskými, i rokovali tam dne 21. října. Druhé takové rokování se stalo zas okolo Všech Svatých, 1. listopadu, v Plzni, a markhrabě Braniborský poslal k tomu se své strany pana Jindřicha z Plavna na Kynžvartě a pana Alše Holického ze Šternberka. Co však mezi oběma stranami umluveno bylo, neznáme, toliko

to za jisté položiti můžeme, že se také o osvobození hradu Karlšteina jednalo.

Pražané ležíce po celé léto okolo Karlšteina s neobyčejnou vytrvalostí a vší silou dobyti ho chtěli; obléhatelé i posádka hradu vynakládali všecko tehdejší válečné umění proti sobě, a přec obléhatelé po všechen čas ani o krok dále nedospěli. Nynější hrubé střelbě neodolal by Karlštein pro své položení ani den; avšak tehdejší střelní prach byl ještě slabý i neměl velkého účinku, děla pak z křehké zvonoviny ulitá, jakkoliv veliká a hrubá, po delším střílení snadno se roztrhávala; kamenná koule s vrchův okolních přes úvozy a rokle do hradu vystřelená sotva tam doletovala, a pak vysílena jsouc téměř neškodně dolů upadávala. Proto za válek husitských střelba z ručnic a z děl, ještě jen na blízku měla účinek, do dálky však málo pomáhala. Větší díl hrubých děl, jež Pražané před Karlšteinem měli, po delším střílení prý se roztrhl; z Trubačky a Jaroměřky dáváno jest denně šest ran, z Rychlice a Hovorky však dvanáct ran, z menších kusův bez pořádku častěji bylo stříleno; avšak Pražka roztrhla se již šestého dne, Jaroměřka sedmého, Rychlice třináctého dne. Mnohem více utrpěl hrad od pěti prakův velikých; házeno jimi opukové kameny s Petřína schválně sem přivezené, proto že se podle velikosti ložiska praku snadněji přitesati daly; a těmi kameny a kulemi hlavně střechy trpěly, a podnes leží v prvním patře veliké věže pod oknem s proraženou železnou mříží jeden opukový kámen ztíží několika centův, kterýž sem prakem s vrchu Haknovce vhozen byl. Kromě kamenův házeli Pražané do hradu také soudky se smradem z Pražských záchodův a s mršinami a jinými nečistotami, chtíce posádku vysmraditi, potom zapálené hořavé věci. Spočítali pak to ve hradě, že Pražané za celého obležení vesměs 932 kamenův, 822 soudkův smradu a 22 soudkův ohně na hrad a do hradu vmetali. Smrad byl tak nesnesitelný, že obleženým počaly zuby viklati se a vypadávati. Učinili prý s Pražany na několik dní příměří, poslali tajně pro léky do Prahy, a těmi si zuby zase tvrdili; také prý udělali množství lís z pleteného proutí, z dubiny a z koží, a chránili jimi zdi a podlahy ve hradě, tak že Pražané svými kulemi ani jedné zdi ani kterou podlahu ve staveních proraziti mohli. Posádka činila také mnohé výpady, a střílením se hradeb mnohé Pražany a Poláky porážela. Na jedné skále z předhradí k potoku vybíhající udělána jest studně velmi hluboká, z které také tajná štola čili podzemní chodba někam ven do kraje vedoucí vykopána byla. Nad tou studní stojí věž kulatá a na ní byl srub, z něhož lučníci a jiní střelci chránili ty, kteří pro vodu chodili. O tuto studeň Pražané nejvíce se pokoušeli chtíce ji z prakův a děl zbořiti. I vypravuje se, že obležení jednou při výpadu jednoho ze vzácnějších měšťanův Pražských zajali, do hradu přivedli, a přivázaného nejvýše ven z té věže vyvěsili, davše mu na posměch do rukou dlouhý prut s liščím ocasem na konci, aby tím koule a kameny, jež Pražané na tu věž nejvíce házeli, jako oháňkou odháněl. Doufali také, že se nepřátelé nad ním slitují, a v tu stranu tak lítě stříleti a házeti nebudou. A když prý tak celý den visel, aniž by k úrazu byl přišel, sňat jest odtud zase více lítostí obležených nežli Pražanův. Leto minulo, přišel podzimek, a chladno býti počalo, a posádka hradu ještě na sobě znáti nedávala, žeby byla unavena aneb žeby jí byly potravy již došly. I vypravuje Hájek příběhy, bezpochyby větším dílem podle jeho spůsobu překroucené a snad smýšlené ale potom všude i v dalekých zemích povídané; že však se něco podobného přece přihoditi mohlo, neštítíme se, o nich zde se zmíniti. Dobyvatelé Pražští strojili prý hody o sv. Václavě, které čtyry dni trvaly, pozvavše k nim z hradu některé hajitele jeho. Tito při hodování vypravovali prý, že na hradě vždy mají hojnost pokrmův, chleba, masa, ptákův, čerstvé zvěřiny a ryb, a že se více než tři léta ještě mohou brániti, ač v pravdě již nemalou úzkost o potravu měli. Slyšíce to Pražané mnozí počali prý sobě stýskati, že tu do zimy víc nezůstanou, poněvadž prý by marné bylo, dobývati hradu, který má tajné průchody, kterými se zásobuje, ba i zvěřiny a živých ryb že dostává. Obležení znamenavše, co si v ležení Pražané povídají, z toho prý se těšili, a pak po krátkém čase za to žádali, aby Pražané za jeden den do hradu nestříleli, že prý tam mají svatbu strojiti. A když Pražané svolivše k tomu stání učinili, tu bylo slyšeti ze hradu, kterak tam k tancům hrají, pískají, bubnují, zpívají a výskají, kdežto v skutku ve hradě nikomu do tance nebylo. Tu prý v Pražském ležení zas mnozí pravili řkouce: „A oni jsou tam veseli, pijí, jedí a hodují, a my zde zimu trpíme a své živnosti zanedbáváme. Protož jich déle dobývati nebudeme, neboť oni tam hladu nemají.“ Ale obležení již co jísti neměli, a byl prý tam jenom ještě kozel, který dosud po dvořích a po parkánech chodil, a trávu se zdí škubal. Toho prý nyní zabili, na čtyry čtvrti rozrušili, jednu čtvrt zadní dobře okrvavili, a vytáhše srnčí srsti z koňských sedel,

těmi ji posypali a vůdcům Pražanův a Polákův ven do jejich ležení poslali. Posel, který ji přinášel, musel prý k nim mluviti, že rytíři na hradě panům hejtmanům z toho příměří velmi děkují, proto že se v něm jako ctní rytíři tak vedle svého přiřčení zachovali, a že oni na hradě mohli tu svadbu a to hodování tak pokojně vykonati, a ženich že také děkuje a že jim posýlá čtvrt srny včera zabité, aby jeho svadby a hodování také byli účastni. Hejtman Pražanův to slyše vděčně přijal a poděkoval, nemálo se tomu divě, kde jsou vzali čerstvou zvěřinu. A tu prý se nedali Pražané více držeti, a odtud pryč se zdvihli. Obležení pak již jsouce

Pražané s Poláky obléhaji Karlštein 1422. (Str. 207).

velmi hladoví, nemálo prý toho vděčni byli, že jejich kozel tolik tisíc lidu od Karlšteina odehnal.

Podle krátké poznámky jednoho současného kronikáře, že „tu jsou Poláci jedli maso osličí místo zvěřiny,“ nebyl by to kozel, nýbrž osel býval, a nikoliv Pražané nýbrž Poláci s nimi tam ležící by se byli dali podvesti. Avšak buď jak buď, příčina zastavení všeho dalšího dobývání Karlšteina, které se 8. listopadu 1422 stalo, záležela v tom, že za jedno Pražané naději konečného dobytí ztratili, a za druhé, že kníže Sigmunt s kališnickou stranou při umluvách buď v Lounech buď v Plzni katolické a královské straně přislíbil, od Karlšteina odtrhnouti.

Strany u Karlšteina uzavřely po 167denním obležení 8. listopadu příměří na celý rok, totiž až do sv. Martina r. 1423, s takovými výminkami, že všechno zboží ke hradům Karlšteinu a Valdeku a ke tvrzi Hořovické příslušné, též všechen dědičný majitek rytířův a panošův, kteří na Karlšteině od prvopočátku v obležení byli, ano i zboží klášterské a kněžské, kteréž oni od krále Sigmunta zápisem drželi, do toho příměří a pokoje zahrnuto bylo, tak že v tom žádná strana druhé škoditi neměla; kdyby pak Sigmunt, král Uherský, mezi tím do země vtrhl, mohla jej sice strana jeho na své hrady a tvrze pustiti, ale proti knížeti Sigmuntovi a Pražanům neměla jemu dále v ničem nápomocna býti, aniž dovoliti, aby jim odtud nějaké škody činil. Za rozsudí čili opravce křivd, které by se za času toho příměří s obou stran státi mohly, zvoleni byli pan Hašek z Waldšteina, nedávno nejvyšší hejtman Pražanův a nyní nejvyšší mincmistr, a Zdeslav Tluksa z Buřenic, Karlšteinský purkhrabí.

Jména pak rytířův a panošův, kteří za ten celý čas obležení Karlšteina hrdinsky v něm se zachovali, byla následující: Zdeslav Tluksa Vrabský z Buřenic, královský purkhrabí, Jan z Leskova seděním na Valdece, někdy podkomoří království Českého, Jan Student z Tachlovic, předtím purkhrabí na Křivoklátě, Mareš Tluksa z Volkova, Kuneš Tluksa z Buřenic, Hynek z Valdeka, Jan z Valdeka, seděním na Litni, Vilém z Doupova, Jan Šváb z Jíkve, Záviše z Jimlína, Sigmunt Bolochovec z Pušperka, Rús z Čímě, Matěj Rús z Kovařovic, Kunata ze Sulevic, Bužek ze Tmaně, Hostpřid z Hostivice, Předbor z Radešína a Ondřej Huler z Hořovic, bratr někdy Sigmunta Hulera, podkomořího.

Po svatém Martině Pražané i Poláci, naloživše děla, praky a stany své na vozy, od Karlšteina tiše do Prahy se vrátili; bylyť pak mnohá děla roztržena a praky častým házením nemohly více k dalším potřebám sloužiti.

Konšelé ty praky v klášteře Slovanském dali složiti, kdež po všecka století co památka na obležení Karlšteinské stávaly, až je r. 1742 Francouzové, zřídivše sobě nemocnici v tomto klášteře, za kruté zimy z nedostatku dříví všecky spálili.

Konečně uvedeme pro úplnost ještě příběh od Hájka vypravovaný, od současníkův však zamlčený, za jehožto pravdivé líčení tedy ovšem nelze ručiti. Když prý totiž kníže Sigmunt Korybutovič již dal rozkaz, aby ustalo se od obležení hradu Karlšteina, a sám k odjezdu odtud do Prahy se strojil, pravil prý k svému příbuznému Vasilkovi, kněžici Litevskému řka: „Byl bych rád na ten Karlštein vešel a jej ohledal; poněvadž nemohu, ještě z daleka naň pohledím.“ A že měl ležení své pod vinicí a pod kostelíčkem svatého Palmacia nade Mží, šel s ním přes hřbitov toho kostelíčka blíže ke hradu, odtud z lesa naň vyhlédaje. A v tom prý jeden na hradě ze srubu, kterýž nad studní byl postaven, ze srubničky čili malého kusu k tomu místu vystřelil, tak že koule kněžice Vasilka v hlavu udeřila a hned do smrti zabila. Tělo jeho přivezeno prý jest do Prahy, a v klášteře u sv. Tomáše na Malé straně, tenkrát ještě vypálené a pusté, prý pochováno bylo, a mramorovým kamenem přikryto.

Kníže Sigmunt Korybutovič z Čech do Polska odvolán. Nové všeobecné křižácké tažení proti Čechům zmařeno.

1422 od konce listopadu do konce června 1423.

Kníže Sigmunt Korybutovič měl to za svou hlavní úlohu, aby Čechy se všeobecnou církví smířil, a ujímal se toho všemi prostředky podávaje se katolické straně k mírným umluvám. Po sjezdech Lounském a Plzeňském dal se zase ode dvou katolických pánův, Alše Holického ze Šternberka a Bedřicha z Kolovrat k tomu skloniti, že na konci měsíce listopadu 1422 obeslal nový sjezd na hradě Žebráce, kdež obě strany v mírném umlouvání ještě dále zašly. Však co tam vlastně umluveno bylo, již nevíme. Král Sigmunt zas měl zatím v říši Německé mnohé nesnáze, rozhněvav si na sebe falckraběte a kurfürsta Ludvíka a markhraběte i kurfürsta Braniborského Bedřicha. Umřel totiž toho roku poslední kurfürst a vojvoda Saský z rodu Askanského, a král Sigmunt posavadnímu markhraběti Míšeňskému, Bedřichu Bojovnému, Saské kurfürstství udělil, tak že od těch dob staré Míšeňsko vůbec Saskem zváti se počalo. Kurfürst Bedřich Braniborský však sám chtěl ještě druhé kurfürstství, totiž toto Saské míti, a proto byl velký rozstrk mezi ním a králem Sigmuntem.

Král Sigmunt také s velkou mrzutostí na to se díval, že vláda Litevského knížete v Čechách vždy více se upevňuje a prospívá; proto nyní o to počal usilovati, jak by se zase smířil s Polským králem Vladislavem a s velkým knížetem Vitoldem, kterých byl nedávno ještě ošemetným jednáním urazil. Papež je napomínal, Němečtí knížata i říšský sněm Normberský jim pohrůžčivé listy psali, proto že Čechy podporují, a Sigmunt je zval ku sjezdu na hra-

nicích polsko-uherských do Lubice ve Špiši na den sv. Ondřeje 30. listopadu 1422. Teprv když se dali pohnouti, tento sjezd v Lubici obeslati, tu počali Vladislav i Vitold se viklati, k Sigmuntovi králi se blížiti, a na druhé straně mysli své od Čechův odvraceti. V tom pak svoláno jest kněžstvo polské na sbor do města Lenčice hlavně pro zastavení husitství v Polště, a tu kněží na krále i na velkého knížete doráželi, aby se dle papežovy vůle s králem Sigmuntem smířili a všecky přátelské svazky s Čechy přetrhli. Tím stalo se, že Vitold hned sobě tak počínal, jako by žádných závazkův a povinností neměl k národu Českému, bera si záminku z toho, že Čechové slíbivše vrátiti se dobrovolně ku poslušenství církve Římské, slibu svého nesplnili. I hned svému synovci Sigmuntovi Korybutovič rozkázal, aby se svými Poláky a Rusíny bez prodlení Čechy opustil a do Polska se vrátil. Kníže Sigmunt byv velmi nemile dojat takovým rozkazem, který tak zřejmě potvrzoval věrolomnost obou strýcův jeho a jej z dráhy slavně a zdárně nastoupené vytrhoval, nechtěl poslechnouti, a odporoval, jak dlouho jen mohl. Konečně nemohl se přece tomu vyhnouti, musel se v samý štědrý večer 24. prosince zdvihnouti, a se svým lidem Prahu opustiti. Stydě se, podtají a jako kradmo opustiti národ Český, kterýž jej s tolikerou ctí a důvěrou byl přijal, ještě dvě tři neděle na venkově českém prodléval, a Čechům sliboval, že toliko na čas odchází, a že bohdá brzo se vrátí, a pomocí strýce svého Vitolda Čechy ještě lépe opatří.

Avšak dne 21. března 1423 král Sigmunt s králem Vladislavem a s Vitoldem skutečně osobně sešel se v městečku Staré Vsi ve Spiši, s nimiž potom v Kežmarce a Levoči několik neděl obcoval a z cela na svou stranu je převedl, tak že se mu zavázali, do sv. Jakuba velké vojsko polsko-litevské proti Čechům do pole postaviti, že také hned z toho sjezdu Čechům odpovědné listy poslali, kterými se jim válka vypovídala, a brzy potom po svých zemích valnou výpravu proti nim skutečně rozepsali. Neustálým usilováním papeže Martina V. strojilo se na leto r. 1423 pro Čechy skutečně neobyčejné nebezpečenství: měla se totiž zase téměř celá Evropa proti nim zdvihnouti, a kromě Němcův, Uhrův také Poláci a Litvíni, Dánové, Švédové a Normani, Lotrinkové, Savojští a jiní z krajin západních. Avšak z hrozného mračna toho ani deště nebylo. Ani král Vladislav ani Vitold vojsko nesehnali, neboť jim Poláci a Rusíni valně a zřejmě ohlásili, že s Čechy jakožto přirozenými bratřími potýkati se nebudou; král Dánský, veda všechny půlnoční národy do boje, obrátil se zase z polovice cesty, když viděl, že Poláci netáhnou, a konečně všecky hrozné přípravy i v Němcích v niveč se rozpadly.

Kterak se Žižka proti šlechtě obrátil, a pány u Hořic porazil.

1423 20. dubna.

Po všechen ten čas, co kníže Sigmunt Korybutovič v Čechách přebýval, a ku smíření kališníkův s katolíky na sjezdech pracoval, nebylo o Žižkovi téměř ani slyšeti. Zdá se, že když Žižka jednou ku knížeti přilnul, nechtěl se tomu, co počíná, ani protiviti, ani jemu napomáhati. Však nedůvěra přece v něm se zmáhala, zvláště k českým pánům, ku kterým kníže Sigmunt tak ochotně přilnul. Dne 20. listopadu 1422 napsal Žižka v Prachaticích na všecky strany listy, v nichžto se osvědčoval, že to, co čeští páni o něm roztrušují, jakoby přátelům svým posavadním nepřítelem býti chtěl (snad z příčiny svého oddělení se od vlastních Táborův), křivda jest a úmyslná pomluva. I stálo tam doslovně: „Věříme vám, jakožto svým milým sousedům, že do nás nikoli toho věřiti nebudete; ale vězte, že jsme nepřátelé všech zlých kněží a světských lidí, kteří stojí proti nám a proti svatému evangelium, a nenávidí nás za příčinou čtyř článkův (Pražských), kteréž vedeme a vésti chceme s boží pomocí, důvěřujíc se do vás, že i vy nám v tom pomocni budete, proti všem pokrytcům nevěrným duchovním i světským; avšak kdybyste tomu odporni býti chtěli, teprv musili bychom vás míti za nepřátely boží i všech bratří Táborských."

Těmito pokrytci nevěrnými mínil ovšem kališnickou šlechtu v Čechách, a to byla příčina, že se konečně proti ní zjevně obrátil, a domácí válku počal. Po odjezdu knížete Sigmunta Korybutoviče byli Čechové zas ode všeho světa opuštěni, avšak cizích nepřátel neměli se nyní co báti. Proto zas strany v národě samém snadněji proti sobě jitřiti se počaly. V Praze nyní nejvyšší moc dva pánové provozovali, totiž pan Hašek Ostrovský z Waldšteina, nejvyšší mincmistr, a Vilém Kostka z Postupic, podkomoří zemský. Jich obou poslouchali úřadové městští v Praze jako i ve všech městech českých, která ku Praze své zření majíce v jejím poslušenství stála. Oba pánové byli sice horlivější Husité, a chtěli trochu dále jíti

v obnovách církevních, nežli větší díl Pražských mistrův za dobré uznával, i zdálo se tudíž, jakoby měli nyní za nové prostředníky mezi Žižkou a ostatními pouhými kališníky sloužiti; avšak Žižka právě proto, že se v posledních dobách s knížetem Sigmuntem se stranou katolickou mířiti a přáteliti počali, nazýval je jako jiné šlechtice nevěrnými pokrytci, ničeho s nimi míti nechtěje, a brzo proti kališnické šlechtě vystoupil. Stalo se totiž, že dva bratří, Bartoš a Bernart z Valečova, oba přátelé Žižkovi jemu nad jiné milí, již po delší čas jakési potržky s panem Čeňkem z Wartenberka měli. Toho uchopil se Žižka svolav z Vilémova bojovníky své ze všech krajův na 8. dubna 1423 do Německého Brodu, totiž „abychom se (prý) pokáli tu, kde jsme zhřešili,“ jakž ve svých svolávacích listech psal, naráželje tím na lonské nepoctivé dobytí toho města při porážce krále Sigmunta. Spraviv tu v Brodě Německém vojsko své táhl odtud bratřím z Valečova k pomoci, a tak počaly dlouhé a krvavé boje mezi nim a českou šlechtou vůbec. Drželi pak s ním vždy ještě někteří rytíři strany šlechtické, jako bojovný Diviš Bořek z Miletínka a Hertvík z Rousínova, kteří se také k tomu tažení připojili. I tak táhl pořád k půlnoci, dobývaje tvrzí a dvorův šlechtických až do kraje Hradeckého, kdež se pánové u velkém počtu proti němu sebrali, majíce Čeňka z Wartenberka a Arnošta z Černčic v čele svém. Žižka maje toliko dvě řady vozův, položil se dne 20. dubna proti pánům u kostela sv. Gottharda, kterýž na pahorku stojí opodál města Hořic, aby se svými děly na výšině byl, a pánové, kteří se naň jízdecky byli vypravili, aby s koní ssedati musili, nemajíce k čemu koní uvázati a jsouce obtíženější zbrojí svou nežli pěchota. A když tak k vrchu šli a k jeho vozům přilehli, chtíce je vzíti útokem, čekal jich Žižka s děly a s lidmi k boji spravenými; a prve než mu vozův dobyli, nabil se jich do vůle, a když je od vozův odbil, pustil na ně lidi čerstvé, a tak je i s lidmi jejich na hlavu porazil, vozy a děla jim pobral. Sám pan Čeněk z Wartenberka s málem lidu svého s pole utekl. Na to hnal se Žižka opodál Veselí nad Cidlinou, hradu a městečka páně Čeňkova, a dobyl tvrze Kozojedské, kdež do 60 osob upáliti dal bezpochyby jakožto pokrytce prý nevěrné.

Kterak Pražané táborské tvrze Křížence dobývali a potom na Konopišti s Tábory o náboženství se hádali.

1423 od dubna do konce června.

Stejného času, když Žižka proti pánům počal válčiti, vypravili se Pražané ve spolku s pány strany královy silně proti Táborům, a vezouce mnohá děla i praky s sebou, obehnali tvrz Táborskou, jmenem Kříženec, kteráž stávala nedaleko Šebířova mezi Miličínem a Kamberkem. Avšak dobývavše jí kolik neděl, více prý sami škody utrpěli, nežli obleženým nadělati mohli. Konečně vytrhl pan Bohuslav ze Švamberka, hejtman Táborský z Tábora, s lidem z obcí táborských sebraným, aby osvobodil posádku na Křížemci zavřenou. Však Pražané nedočkali jeho polem, nýbrž odtrhše od Křížence, dali se s ním v rokování, a obdrželi to od pana Bohuslava, že se s Tábory sjedou společně na jedno místo blíže hradu Konopiště, aby se mezi nimi stal pokoj a smíření.

Avšak když přišel den sjezdu, tu Pražané i Táboři s mnohými lidmi na umluveném místě ve válečném šiku proti sobě se postavili, majíce děla proti sobě nabitá a zapálené doutnáky, jakoby právě bitvu svésti měli. Tu však střízlivější vlastenci zabránili tomu, že obě vojska na sebe nedorazila, a toliko kněží z obou stran měli hádaní, po kterém nastoupilo smíření. Se strany pak Pražanův zvolení jsou pan Smil Holický ze Šternberka a měšťan Šimon od Bílého lva a se strany Táborův Chval z Machovic, hejtman Táborský, a Matěj Louda z Chlumčan, aby byli opravci čili rozsudími ve hlavní otázce, o kterou se mezi nimi jednalo, totiž o potřebě neb nepotřebě ornátův a církevních obřadův při službách božích. A tito opravcové vyřkli mocný nález svůj o té věci v ten smysl, že zákon Boží ornátův a ceremonií sice nepřikazuje, ale že se jich jen z nařízení a z obyčeje církve užívá, pročež aby na znamení přátelství nově utvrzeného a na důkaz svobody a snášelivosti obapolné kněží Táborští hned na místě v ornátech sloužili a kněží Pražští aby zase své ornáty odložili; potom že se má o tom obšírné a důkladné hádaní v den sv. Jana Křt. nejprv příští na hradě Konopišti státi, a bude-li na tom hádaní dovedeno z písma svatého a z doktorův na svatém písmě se zakládajících, že ornátův a ceremonií zapotřebí jest, tu že obě strany budou povinny, v tom se srovnati. Tu hned na důkaz povolnosti Táborské vystoupil kněz Prokop příjmím Holý, i jal

se u vojště sloužiti mši v ornátě; Pražané však naopak ornátův odložiti nechtěli, pravíce že tak se zachovají, jakž na příštím hádaní rozhodnuto bude. O knězi Prokopovi Holém, kterýž nedlouho potom stal se předním vůdcem strany Táborské, musíme tuto doložiti, že se již na druhý rok mezi Tábory nalézal, že byl bezpochyby rozený Pražan, synovec bohatého a bezdětného šlechtice a kupce, jak se zdá Jindřicha Puše z Cach, pana na Jenšteině a Mochově, od něho co výrostek za syna přijatý, že s ním konal cesty do Francie, Španěl, Italie a do Jerusaléma, a že domů se navrátiv na kněžství se vysvětiti dal. Co kněz přilnul záhy ku straně husitské, a to hned k výstřední táborské, tak že již r. 1421 v Praze obviněn byv z pikhartství do vězení dán byl. Bezpochyby vyšed z toho vězení z Prahy hned na Tábor se odebral a Táborům ve vojště duchovními službami se propůjčoval.

V den sv. Jana, 24. června 1423 dostavili se na hrad Konopišt, jehož paní byla tehdáž Perchta z Kravař, vdova po Petrovi Konopištském ze Šternberka, kněží Pražští a Táborští, a některé osoby duchovní a světské s obou stran byly ustanoveny za posluchače, kteréž potom měly učiniti rozsudek. V čele Pražských byl mistr Jan z Příbrami, v čele Táborských kněz Mikuláš z Pelhřimova, řečený Biskupec, totiž biskup Táborský. Hádaní několik dní trvalo, avšak žádoucího výsledku nemělo; theologové s obou stran všechny zásoby své učenosti vyčerpali, a rozešli se opět, jedni druhých nepřesvědčivše. Mistru Janovi z Příbrami byl to vůbec hořký den na Konopišti, když jej kněží Táborští stíhali, dokazujíce mu nesrovnalost v řečech a písmech jeho dřívějších a pozdějších. Byliť pak tu po boku jeho z Pražských kněží mistři Jakoubek, Jan Kardinal, Payne a Jan z Rokycan. Nezdařením toho hádaní nepřetrhlo se jinak smíření mezi stranami a ono trvalo přece po nějaký čas.

Čechové na Moravě. Kroměžíř. Bitva u Hradce. Obležení Čáslavi.

1423 v červenci a srpnu.

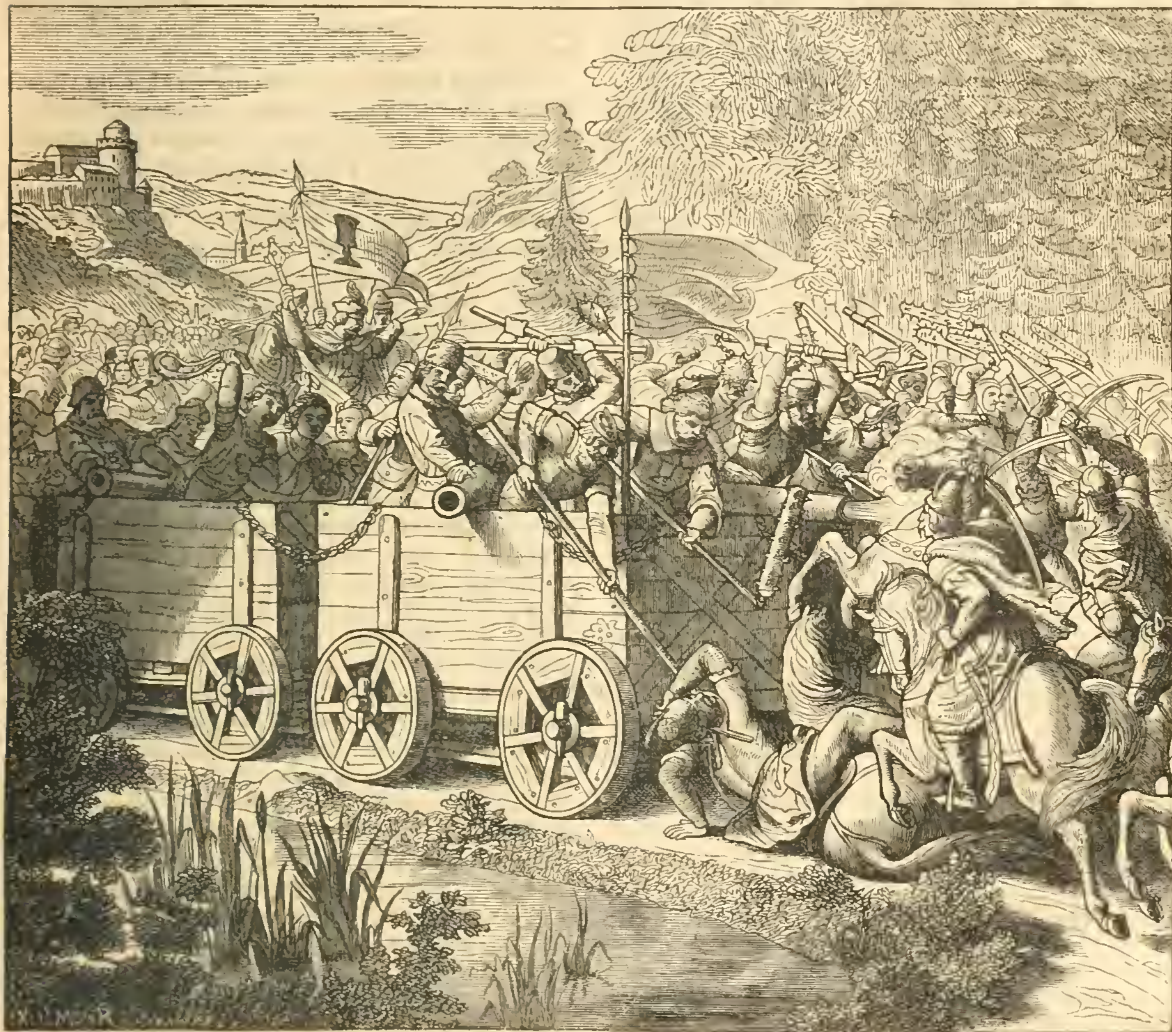
Co se za všechen ten čas války až dosud na Moravě dělo, o tom nám takořka jen náhodou některé zprávy zachovány byly, a ty jsme na svém místě podali. Ostatně nevíme ničeho více, než že Olomoucký biskup Jan X. příjmím Železný s ráznou myslí a vytrvalostí církev katolickou a statky její hájil a husitství kde mohl velmi utlačoval. Nyní dostal příležitost, opět v poli proti Husitům válečně vystoupiti, a oděn jsa v pancéř železný v čele svých manův udatenství své jim ukázati, odkud jej také jeho přátelé Železným nazvali. On byl hlavou jednoty pánův a měst moravských, králi Sigmuntovi a Římské církvi oddaných. Po něm se co jiné hlavy té jednoty jmenují Přemek kníže Opavský, Petr z Kravař Strážnický, nyní podruhé zemský hejtman Moravský, od kalicha odpadlý, a Václav z Dubé na Leštně, též dávno již odpadlý.

Nyní v letě mělo se očekávané veliké křižácké tažení ze všech okolních, dalekých a blízkých zemí proti Čechům zdvihnouti, a jakkoliv všecko jen marným křikem na licho se skončilo, Čechové přece činili opatření svá, a chtíce bezpochyby předejíti nepřátely své předně na Moravu táhli. Byli to kališníci strany Pražské a šlechtické, majíce v čele pány moravské aneb aspoň moravského původu, jako byli Viktorin a Hynek z Kunštatu a Poděbrad, Hašek Ostrovský z Waldšteina a Hynek Koldšteinský z Waldšteina; hlavní voj však vedl, jak se zdá, český rytíř udatný, Diviš Bořek z Miletínka, hejtman v Hradci Králové. Přitáhše v měsíci červenci 1423 na Moravu, dobyli tam mimo jiná sídla, zvláště města Přerova a hradu Kvasic, pak se u veliké síle polem položili u Kroměžíře, města biskupa Olomouckého. Proti nim postavili se tu pánové moravští strany krále Sigmunta, majíce biskupa Jana Železného a jeho celou válečnou moc při sobě, a podstoupili vojsko husitské bitvou velikou a velmi krvavou. Obě strany sobě vespolek velké škody spůsobily, avšak vítězství obdrželi Husité.

Nazejtří vzdala se Kroměžíř Husitům, a oni ve městě zajali pana Jiřího ze Šternberka a z Lukova, Jana z Lichtenburka Bítovského na Coršteině a mnoho jiných šlechticův moravských. Však po nedlouhém čase přitáhl biskup Jan Železný s novým vojskem před Kroměžíř, dobýval toho města zas na Husitech, a oni mu po krátkém boji Kroměžíř zas dobrovolně postoupili. Příčina toho, že Kroměžíře Husité důkladněji nehájili, byla ta, že se v Čechách Žižka zmocnil Hradce Králové.

Toto město klonilo se ode dávna přičiněním kněze Ambrože k Táborům. Lonského roku pustili Hradečtí knížete Sigmunta Korybutoviče do svého města, a on bezpochyby vida, že konšelé smyslu táborského městem vládnou, poslal je co zajaté odtud na Třebechovice, a tenkrát

bezpochyby také rytíře Diviše Bořka z Miletínka zde za hejtmana osadil. Tento pan Diviš odcházeje s vojskem kališníkův na Moravu, svěřil správu hradu i města Jetřichovi, bratru svému. Obec však, nejsouc spokojena s jeho panováním v jejím vlastním městě, vypravila tajné posly k Žižkovi, který se v ten čas, pobiv pány u Hořic, na svém hradě Kalichu a na hradě Panně u Litoměřic zdržoval. I dal se v pochod Žižka ke Hradci, a jak mile se přiblížil, obec se zbouřila, brány města svého jemu otevřela a pana Jetřicha z Miletínka vyhnala. Žižka se mocně v Hradec uvázal, a lid obořil se zuřivě na hrad královský, vybral,

Žižka v Uhřích slavně se Uhrům brání, na podzim 1423. (Str. 214.)

vytloukl a zkazil jej pomocí Táborův, aby s něho více městu panováno býti nemohlo. Tak byl, podobně jako Vyšehrad, navždy ve zříceniny obrácen cihelný hrad ve Hradci Králové, někdy skvělé vdoví sídlo Českých královen. To se stalo ku konci měsíce července 1423.

Proto se Čechové mezi tím na Moravě jsoucí tak brzo odtamtud vrátili, a pan Diviš Bořek z Miletínka spojiv se s Pražany a s pány, kteří s ním na Moravě byli, táhl proti Žižkovi ke Hradci. Žižka o tom zvěděv se svými dne 4. srpna z Hradce proti nim vyšel a v poli bitvou je podstoupil. Strhl se boj u nějakého Strachova dvora nedaleko Hradce, tím žalostnější pro Čechy, že tu, jak dí starý letopisec, šla archa proti arše, čili že již podobojí

sami mezi sebou vražditi se počali, majíce obyčej, že do bitvy vždy archa s večeří páně před vojskem byla nošena. Žižka tu opět Pražany a pány strašně pobil, kromě drahně lidu padlého do dvou set nepřátel zajal, a kněze Pražského, kterýž v čele vojska archu nesl, vlastní rukou palcátem na hlavu uhodil, tak že v tu chvíli pod ním duši vypustil. Diviš Bořek z Miletínka se svým lidem na Kutnou Horu ujel, ostatní pánové a Pražané však se brzy zase sebrali.

Po několika dnech Žižka opustiv Hradec Králové, do Čáslavi táhl; Pražané a pánové, přitáhše za ním zase v síle nemalé, tam oblehli a dobývali ho, však ničeho svésti nemohše. A tu Martin Lupák, hejtman táborský, jehož byl Žižka místo sebe na Hradci zůstavil, pospíchal s dobrovolníky ze Hradce a z Jaroměře, chtěje vůdci svému v Čáslavi zavřenému pomoci. Když však přišel dne 22. srpna k Týnci nad Labem, tu pan Hašek Ostrovský z Waldšteina s lidem svým z Kolína proti němu u Týnce se postavil, a tak silně ho porazil, že do tří set lidu jeho dílem pobil dílem zajal; a sám Lupák život ztratil, byv od rytíře Jana Černína v konopí dostížen a smrtelně raněn.

Brzo na to zas, 27. srpna, sebrali se dva katoličtí pánové, Půta z Častolovic a známý Jan Městecký z Opočna, a vpadše právě o jarmarce Hradeckém do Pražského předměstí v Hradci Králové, vypálili tu Křižovnickou ulici, a vešli do kostela sv. Anny, kdež právě jakýsi kněz Jan podle táborského spůsobu bez ornátu mši sloužil. Toho kněze při oltáři zabili a svátost božího těla rozsypali a zdrtili. Konečně strana Pražská a šlechtická dosáhši na Táborech některých těch prospěchův s Žižkou v Čáslavi se smluvila a příměří s ním uzavřela.

Kterak Žižka přes Moravu do Uher táhl. 1423 na podzim.

Bratr Žižka nezdržev se dlouho v Čáslavi, odtud na Moravu táhnouti si umínil, bezpochyby aby, co se kališníkům nepovedlo, sám vykonal, a moci krále Sigmunta a jeho zetě, Albrechta Rakouského, na Moravě konec učinil. Když přitáhl k Jíhlavě, tu Němci tamější proti němu z města vypadli; Žižka kázal na ně udeřiti a oni brzy nazpět k městu se obrátili, načež je bratří Táborští tepali až do příkopův města. Zdá se pak, že se Žižka o dobývání měst a hradův pevných na Moravě nepokoušel, a toliko z kraje do kraje táhna, tvrze a statky nepřátel kalicha plenil a kazil. Nikdo se mu v otevřeném poli postaviti nesměl, a on některý čas poležel u Kroměžíře bez odporu a bez boje. Přišel pak bezpochyby v ona místa, kde před půltřetím rokem u Nedakunic pod městem Hradištěm Uherským na ostrově řeky Moravy počal se moravský Tábor zřizovati, a také tam nějakou chvíli polem ležel; aspoň se tam podnes ukazuje vyvýšené místo, na kterém prý Žižka s bratřími obědval.

Odtud se obrátil a zdvihl Žižka do Uher. Nikdo neví čeho tím tažením dosáhnouti chtěl. Spraviv vozy do čtyř řad a naloživ na ně děl což mohl nejvíce, přešel hory Beskydy a u města Holiče bezpochyby do Uher vešel starou cestou kupeckou, po které se až do Ostříhoma zboží vozilo. Uhří mu v tom tažení nebránili, nikdež jemu překážek nekladli, čekajíce toliko, kdyžby někde maje se za bezpečného ze šiku svého vystoupil, žeby ho pak porazili. Neboť jsou se naň velmi silně jízdecky sebrali a také množství děl měli. Ostříhoma ovšem nedojel, ale vzpamatovav se záhy, žeby konečně přece nemohl nad Uhry vzniknouti, kteří se všech stran okolo něho se rojili, kázal vozy k Moravě nazpět obrátiti; a tu počalo navždy památné šestidenní couvání jeho z Uher do Moravy přes řeky, lesy, hory a doly rozličné uprostřed nepřátel vůkol se rojících. Žižka sobě nejprv lidi spravil u vozův, pěší a jízdné, a táhl se zavřenými vozy. Na krajní vozy dal pavezníky po dvou, a za ně postavil dva neb tři střelce, aby tomu bránili, kdyžby nepřátelé do vozův mu chtěli skočiti. První den nesměl se nikde zastaviti, neb mu Uhři velmi bili do vojska, i táhl až do noci, aby nemohli po tmě viděti, kde by se položil, a tak svému lidu nedal ohně rozdělati. Uhři jezdíce okolo něho, nemajíce kde koní přivázati museli se v nastalé noci po vsích rozejíti a to opodál něho, aby sami také před ním byli bezpečni.

Tu poležev v noci táhl druhého dne k jednomu jezeru neb rybníku, kterýž ležel pod vrchem, a takto se u něho položil, že s jedné strany voda, s druhé strany výšina byla, a to z té příčiny, kdyby Uhři na jeho vojsko chtěli střílеti, aby je přestřelovali. Potom kázal pícní vozy na vršek vytočiti, z nich u přední a u zadní brány táboru bašty udělati, je okopati a děla do nich vpraviti. I nedal z těch bašt Uhrům na výšině nikde postáti, a tak ten den zde bezpečně ležel, i přes noc. — Třetího dne táhl od toho rybníka a přišel k veliké řece (bezpochyby k Váhu), která teče k Narhedu, kdež se položil, maje velikou péči o to, kterak by se beze

škody přes ni mohl přepraviti, boje se velmi na sebe útoku od Uhrův. Proto napřed něco lidu na druhou stranu řeky dal přepraviti, aby tam učinili zákopy. Totéž dal učiniti na levém břehu, na kterém ještě stál, a všecky své krajní vozy dal okopati, aby k nim Uhři nemohli. Potom dal oba břehy mezi těmi zákopy na jistou šířku skopati, tak aby všemi čtyřmi řadami vozův svých pohodlně s břehu na řeku a z řeky na protější břeh pustiti se mohl. A když se s vozy pustil na vodu, tu Uhři o zadní vozy pokoušeli se, kdež je Táboři od zákopův odbili a mnoho lidí jim zabili a zranili. A tak se šťastně s lidmi i s vozy dostal Žižka na levý břeh řeky, pánu Bohu prý velmi děkoval, a hned odtud do lesův se obrátil, kdež byly močály a luhy, a kdež jako v zákoutí se položil, aby k němu nepřátelé z děl bíti nemohli. Tu pak zůstal přes noc.

Čtvrtého dne táhl k nějakým rybníkům, které jsou za Trnavou, a u nich se položil. Mnohé krajní vozy byli mu Uhři polámali a koně před nimi pobili; a tu Žižka kázal vozy nově spořádati, a do krajních řad místo polámaných jiné vozy z placních řad postaviti, to jest z vozův na place čili vnitřní prostrannosti, kde sestry a děti, kněží a píce se vozili. Ten den Uhři naň nedoráželi.

Pátého dne táhl k jedné horské stráni, a tu naň Uhři opět doráželi jezdecky i s děly. A on přilehna k té stráni táhl před se dále, maje jednu stranu touto strání krytu, a moha se na druhé straně nepřátelům důrazněji brániti. A oni vidouce, že jemu nemohou ničeho učiniti, upustili od něho, on však položil se na jednom vrchu. A tu již velkou nouzi trpěl na špíži, a pravili pak lidé jeho, žeby byli za jeden košťál zelený drahně peněz dali, neboť jim Uhři nikam z vozův jíti nedali, proto že v jízdě silni byli, pěšky však na Žižkův tábor doráželi nesměli. Neboť kdykolivěk Žižka je k tomu přilákal, že s koní ssedali a pěšky k němu útok činili, tu je vždycky porazil a velmi zbil. Jinak se totiž strojí jezdecky k bitvě a jinak pěšky, a pěšímu boji Uhři zvyklí nebyli.

Šestého dne dostal se Žižka již do tak zvaných Bílých čili Malých hor Karpatských, které se táhnou k Moravě, a tu nemohl leč jednou řadou vozův táhnouti. Tehdy Uhři vidouce to, táhli naň velmi silně, nadějíce se, že již jeho správa ani šikové nic jemu neprospějí, a že Táboři ven z vozův musejí. V tomto nebezpečí takto sobě Žižka pomohl. Položil se totiž u samých lesův pod jedním vrškem, a to proto, budou-li Uhři z děl k němu bíti, aby jej přestřelovali; on pak sám se svými děly na ten vršek se postavil a lidem svým kázal, koně od vozův vypřáhnouti, na ně s sekyrami, motykami a rejči vsedati, aby cesty ohlédali, zdali mu je Uhři někde nezasekali. Pojistiv si cestu lesem dal ji dobře upraviti, a když mu povídali, že za lesem jsou nějaká pole mezi stráněmi, kázal tam po obou stranách staré cesty opodál ní na půldruha honu nové cesty udělati, aby, kdyžby chtěl z lesův vytáhnouti, starou cestou děla a pěchotu pustiti, a Uhry, kdyžby jej zaskočili, tuto vystříleti a vybiti mohl. Potom sobě vozy jinak sestavil, ze čtyř řad jenom dvě dal udělati, pícní vozy pak po čtyrech k sobě houžvemi přivázati dal, aby mu je nepřátelé roztrhnouti neb převraceti nemohli, a ty byly potom jako bašty, za nimiž se pěchota jako za zdí nepříteli mohla brániti. Tak připraven počal tím lesem táhnouti: napřed pustil nějaký počet děl a pěchoty, a potom padesát vozův z pravé řady; když těch padesát vozův odjelo, dal opět něco pěších mezi ně, jak se mu zdálo, a pustil zas druhých padesát vozův s levé strany, a opět mezi ně dal něco pěších. A tak vždycky dával, pokud mu těch vozův stačilo, po padesáti, a mezi ně pěší, jak potřeba kázala, a to z té příčiny, jestliže by mu chtěli Uhři na lesích vozataje zbíti, aneb vozy také vybrati, aby ti pěší, kteří mezi vozy šli, tomu bránili. Když poslední vozy pouštěl, obořili se Uhři na zadní voj, při kterémž Žižka byl, a chtěli mu děla pobrati; a tu Žižka s toho vršku a s děly dolů sjel, za pícní vozy se postavil, z nichž sobě byl řady udělal, a jimi se zavřel. Jedni pěší se s nich Uhrům bránili, až druzí s děly do lesa ujeli; potom se ten zadní voj také v lesy bral, a ještě něco zásek udělal, aby Uhři na koních za nimi nemohli. I tak se Uhrův nic nebáli a lesem dále táhli. Když tu Uhři viděli, že Žižkovi žádné škody udělati nemohou, jedni stranou se pustili, aby jemu nadejeli, chtíce mu z lesův ven brániti, jiní zas domů se obrátili, hroznými slovy klnouce a řkouce, že není člověk, než že jest čert, že mu ty rozumy dává, neb že se jim ničímž nedá užiti. Když pak měl Žižka na to pole čili kopaniny mezi stráně z lesův vyjíti, a na ty cesty přišel, jež napřed v pravo v levo od staré cesty udělati dal, tu kázal prvním padesáti vozům v tu novou cestu na pravo, a druhým padesáti na novou cestu po levé straně se hnouti, a tak pořád za sebou ty vozy jedny v pravo druhé v levo z lesa vypouštěl, a sám spraviv si své vozy také v jednu řadu, s děly starou cestou táhl prostředkem; maje tak obě

strany kryty vozy krajními hned u samých strání vrchu, opanoval ty kopaniny, tak že Uhři naň více udeřiti nesměli. Tak dosáhl šťastně hranic moravských, neboť Uhři dále za hory již nešli. Avšak praví starý letopisec, „jakž jest Žižka počal bojovati, tuto nejtěžší jemu přišlo,“ neboť zajisté bylo toto zpáteční tažení z Uher, jakkoliv Žižkovi a Husitům vůbec zřejmého užitku nepřineslo, mistrovským kusem a posud nevídaným vzorem tehdejšího válečného umění.

Sněm o sv. Havle v Praze. Albrecht Rakouský markhrabětem Moravským. Nové koncilium v Sieně.

1423 16. října — 1424 26. února.

Mezi tím, co Žižka dobrodružil v cizině, opět pánové a Pražané usilovali o to, aby naskrz porušený řád v zemi opět byl obnoven, a k tomu cíli aby se všecky strany smířily. Šlechta se sjížděla a mezi sebou umlouvala, a konečně na sjezdu ve městě Kolíně v měsíci září stalo se usnešení s Pražany společně, aby byl vypsán obecný a valný sněm všem stranám ke dni sv. Havla, 16. října 1423, do Prahy, a aby se také katolická šlechta a jmenovitě kraj Plzeňský, kde šlechta s městy Plzní, Stříbrem, Tachovem a Horšovým Týnem v jednotě při králi Sigmuntovi zůstávala, k tomu sněmu bezpečně dostaviti mohla. Sjel se skutečně znamenitý počet sněmovníkův v určený den do Prahy, a to katolíci a kališníci, toliko se strany táborské přijel jediný a to dosti obojetný pan Heřman z Landšteina a z Borotína. Sněmování trvalo až do 1. listopadu, kteréhož dne stal se zápis sněmovní, obsahující vše, co ujednáno bylo. To bylo předně, aby se stalo nové pokojné a bezpečné hádaní o čtyry články ve městě Brně, a jestli žeby se strana katolická o pravosti těchto článkův přesvědčiti dala, aby je i hned také přijala a naopak. Potom zvoleno jest dvanácte nových zemských správcův čili hejtmanův, a to se strany katolické pánové Jan starší z Michalovic, Čeněk z Wartenberka, Oldřich z Rosenberka, (který na sněmu nebyl), Aleš Holický ze Šternberka, Hynek Hlaváč z Dubé a z Lipého (též nepřítomný), a Bedřich z Kolovrat, se strany kališnické Hašek Ostrovský z Waldšteina, Hynek z Waldšteina a Koldšteina, Hynek Krušina z Lichtenburka, Diviš Bořek z Miletínka a Jan Smiřický ze Smiřic, konečně se strany táborské Heřman z Landsteina a z Borotína. Kromě jiných věcí nalezeno jest také, aby kupcům a obchodníkům byly silnice otevřené a bezpečné, neboť zastavením všeho obchodu země již velmi trpěla, a aby dělání peněz rázu Pražského jen na Kutné Hoře smělo se díti, a špatná, padělaná mince aby se nikde netrpěla, konečně aby páni a města na Moravě k přistoupení k těm umluvám byli pozváni. O králi Sigmuntovi v celém zápisu ani zmínky nebylo.

Po zavření sněmu Svatohavelského odejeli dva katoličtí pánové, Půta z Častolovic a Jan Městecký z Opočna ku králi Sigmuntovi do Uher na hrad Budínský, aby všem Husitům od krále vymohli listy bezpečnosti, s kterými by mohli na umluvené hádaní do Brna přijeti, potom aby také sám král a kardinál Branda, legát papežský, toto hádaní svými lidmi obeslati chtěli. Král Sigmunt mrzel se sice, že na Svatohavelském sněmu v Praze strana jeho toho neprovedla, aby od sněmu co dědičný král Český uznán byl; mysle si však, že se to dalším vyjednáváním ještě státi může, vydal 30. listopadu 1423 žádané listy bezpečnosti šlechtě husitské a ustanovil, že se to hádaní v Brně o hromnicích nejblíže příštích, 2. února 1424, počíti má.

Avšak mezi tím stalo se něco, co bylo příčinou, že ze všech umluv sněmovních nic nebylo, a že také k hádaní Brněnskému o víře ani nepřišlo. Král Sigmunt totiž v Budíně Uherském již před Svatohavelským sněmem Pražským, dne 4. října 1423 svému zeti, vojvodovi Albrechtovi Rakouskému, udělil markhrabství Moravské co léno od koruny České, a spolu jej také na základě dědičných smluv mezi domem Luxenburským a Habsburským roku 1364 od císaře Karla učiněných ustanovil za dědice království Českého po smrti své, maje již toho jistotu, že sám mužských potomkův míti nebude. Čechům se tento skutek až po Pražském sněmě dostal ve známost, a tu se všechny věci proměnily. Pražané a šlechta strany husitské vždy ještě doufali, že z Polska krále dostanou, a nyní hrozilo Čechům panování německé, v okamžení takovém, kde cit národní proti Němcům nanejvýš byl popuzen, kde neslýchanými bitvami byli se vítězně vylámali že vší moci nepřátelského jim vplyvu německého. Když přišel čas hádaní o víře do Brna uloženého, odpověděli Pražané jednoduše, že se jim toho slyšení v Brně obeslati nehodí, a nešli tam. Mnozí pánové zas a šlechticové, kteří by se byli jinak se stranou Římskou co

do víry rádi byli srovnali, nyní tím horlivěji k národní straně přilnuli a tím rozhodněji proti králi Sigmuntovi sobě počínali. Nový markhrabě Moravský, Rakouský vojvoda Albrecht, přijel však již 4. února 1424 do Brna, dal si od pánův, rytířův a měst přísahu věrnosti složiti a uvázal se v zemi Moravskou. A pak připraviv všecko, čeho potřebí bylo k vyklizení všeho husitství v zemi, odejel později do Budína ku králi Sigmuntovi k novým umluvám o válce proti Čechům.

V tom čase byl také církevní sněm v Italii, počav dne 23. dubna 1423 ve městě Pavii, a byv potom 21. července téhož roku do města Sieny přenešen. Na tomto konciliu byl největší spor o to, má-li papež míti vládu nad sborem, aneb sbor nad papežem, a byly proto velké hádky a různice, až konečně i měšťané Sienští v to se vložili, po straně sboru proti papeži srdnatě se postavili, a tak rozpuštění sboru zrychlili, kteréž se potom stalo dne 26. února 1424. Nežli se však shromáždění otcové církve rozešli, ustanoveno jest, aby se po sedmi letech opět všeobecné koncilium veškerého křesťanstva v městě Bazileji sešlo. Strany na sboru Sienském tak mezi sebou nesvorné přece v jedné věci svorny byly, totiž v horlivosti a přísnosti proti Čechům husitským; i vyšel dne 8. listopadu 1423 nový rozkaz od celého sboru všemu křesťanstvu, že se zapovídá nejen všechen obchod kupecký s husitskými Čechy, ale také všechno mírné s nimi obcování; největší tresty církevní že potkají toho, kdoby do Čech buďto chleb a víno, sůl neb koření, zbraň, prach a jakékoliv jiné potřeby dodával; každý takový že má považován a trestán býti co přítel kacířství; a kdoby kacíře chytiv ku potrestání odevzdal, aneb nemoha snad jeho chytiti, aspoň z bytu nebo ze statku a jmění ho vyhnal, tomu podávány jsou velké odpustky. Papež tyto rozkazy potvrdil, a král Sigmunt se o jejich vyhlášení ve všech svých zemích a po Německé říši postaral. Němci zvláště pokládali to potom, když by kdo Čechům v něčem prospěl, za tak velký hřích, že jen papež sám jediný mohl naň rozhřešení dáti.

Žižkův rok krvavý. Bitva u Malešova.

1424 6. ledna — 7. června.

Bratr Žižka od času úplného oslepnutí svého jak téměř ještě více vůdcovského věhlasu nabyl, tak s druhé strany čím dál tím více všeho rozhledu v politickém položení vlasti své pozbýval. Bylo nyní velmi těžko s hrdinským starcem, dal se nyní výhradně voditi jedinou myšlenkou: že kdo ve všem jako on není pobožným milovníkem zákona božího, a tuto svou lásku k pobožnosti tak jak on sám neprojevuje, jest neupřímný a zrádný pokrytec, proti kterému se ještě s větší nenávistí a náruživostí obracel, nežli proti zjevné bezbožnosti. Cizí nepřítel toho roku hranic českých nesměl překročiti, a tudíž obrátila se nyní Žižkova zuřivost proti domácím pokrytcům; tu neplatily žádné ohledy, a hrozný vůdce jal se bezděky zasazovati hluboké rány národu vlastnímu. Mířením se kališníkův na sněmu Svatohavelském se stranou Římskou upadli u něho všickni kališníci v podezření neupřímnosti a zrádného pokrytství. Však ještě více byl v tom utvrzen, když po návratu jeho z Uher přišel tajný posel od Jana Hvězdy z Vícemilic a kněze Ambrože Hradeckého k němu poslaný, kterýž mu od nich dodal list dne 24. listopadu 1423 k němu napsaný. V tom listu totiž stálo, kterak že oni zajali znamenitého muže strany Jana Městeckého z Opočna, kterýž prý je zajisté o tom zpravil, kterak jest jeden se Žižkou ve vojště, kterýž jej má zabiti, že za to má ještě 30 kop grošův odměny vzíti, a již 10 kop hotových na to vzal. Snadno pomysliti, že Žižka okolo své osoby proti tajnému zjednanému vrahu opatření učinil, a také že katoličtí pánové toužíce již nesmírně po obnovení pokoje a řádu v zemi, takovým nešlechetným spůsobem hrozného protivníka všeho míření se s nimi sprostiti se chtěli.

Však tím se vysvětluje, proč Žižka po svém navrácení se z Uher a z Moravy, lidem Hradeckým se sesíliv, již dne 6. ledna 1424 hrozný útok na pány Jana Městeckého z Opočna, Půtu z Častolovic, Hynka Červenohorského a Arnošta z Černčic učinil. Bitva se strhla u České Skalice nad Úpou, a skončila se úplnou porážkou katolických pánův.

Nyní počalo krvavé tažení Žižkovo po Hradeckém a Boleslavském kraji, i dobýváni a páleni, vybíjeni a roztloukáni jsou hradové a tvrze, města, městečka, vsi a dvory kališníkův i katolíkův na překot. Ač pohříchu jen nepatrné písemní paměti o těch hrozných příbězích nám zbyly, přece velké množství zřícenin hradův i tvrzí, o kterých víme, že již v husitské válce spustly, podnes jsou nám výmluvnými svědky náramného Žižkova vzteku, jehožto železnému rameni podlehly. Dle zpráv od starých letopisců zaznamenaných, táhl od Skalice Žižka k Hostinné, dobýval prý města útokem, a

mnoho lidí pobiv a poraniv zas potom odtud odtrhl. Zdali však se tu myslí nynější město Hostinná, anebo původní hrad toho jména, kterýž nyní Nové Zámky se zove, $^{3}/_{4}$ hodiny odtud k polednímu nad Labem stojí, a r. 1139 od knížete Soběslava I. založen byl, z této zprávy nevysvítá. Od Hostinné, zdá se, Žižka k polednímu se obrátil, na rytíře Jana z Černína v Mlazovicích u Konecchlumí dorazil a v boji ho zabil; k Smidarům nad Cidlinou táhl, jich dobyl a spálil, pak zase podle Cidliny přes Jičín k půlnoci se hnal, město Turnov útokem vzal a tamější znamenitý klášter Dominikanský i s mnichy spálil. Klášterní kostel pozůstal, však na jeho místě stojí nyní nový velký chrám Panny Marie. Tuto mizí všeliká další zpráva, kde by se byl Žižka dále obracel; až teprv na začátku měsíce června 1424 objevuje se nám v městečku Kostelci nad Labem, kdež nalézali se u vojště jeho také zejmena Jan z Dubé příjmím Roháč a oba bratří Bartoš a Bernart z Valečova. Však tu zastaven jest v dalším dobývání svém: Pražané a šlechta totiž vidouce, kterak Žižka po krajích zuří a záhubu všem kališníkům strojí, sebrali se v síle neobyčejně veliké, a obléhajíce ho v tom městečku rozhodným bojem ho podstoupiti chtěli. I octnul se Žižka skutečně v nebezpečenství velikém, neboť byly přípravy kališníkův proti němu zajisté znamenité a nákladné, tak že se již vůbec jako o jistém vítězství nad ním a úplném potření jeho mluvilo. Však tu přispěli Žižkovi v nouzi přátelé jeho: pánové Viktorin a Hynek bratří z Poděbrad, a hejtman Táborský Jan Hvězda z Vícemilic; přivedli zbrojné zástupy své a postavili se na pravém břehu Labe proti Kostelci, tak že Žižkovi možná bylo, s vojskem svým z městečka k Labi vytrhnouti a na příhodném místě přes Labe k svým přátelům se přepraviti. Tu když počalo rokování stran mezi sebou, byl pan Hynek Boček z Poděbrad od pánův z druhé strany zaskočen a zajat. Byl od nich sprvu do Nymburka potom zas nazpět na Mělník zavezen a Janu Smiřickému ze Smiřic k opatrování odevzdán.

Žižka však jak mile se šťastně na pravý břeh Labe dostal, boje se náramné převahy v počtu nepřátel, táhl odtud na východ s takovým pospěchem, že se to podobalo více útěku. Přichvátav k Poděbradům byl pomocí pana Viktorina Bočka z Poděbrad přes Labe zas na levý břeh přepraven, a obrátil se potom k polední straně, hledaje sobě místa příhodného k šiku svému. Pražané a šlechta za ním opozdili se, neboť museli sobě přívozův přes Labe hledati. Žižka zatím dospěl do krajiny Kutnohorské, našel dne 7. června u Malešova sobě příhodné místo k bojování, a umínil si, dočekati tuto útoku na sebe. Postavil se na jednom vrchu s vozy svými a jimi se zavřel. Pražané, kteříž jej honili, pravíce, že Žižka již běží před nimi, přišedše k Malešovu, a vidouce šik jeho, ani se všickni nesčekali, aby všecky své houfy stáhli, nýbrž hned údolím k vrchu tomu se hnali, kde jich Žižka čekal. I připravil se Žižka proti nepřátelům takto: vzal sobě vozy kolo na kolo, i spravil sobě houfy nejvíce jízdné, potom také i pěší; potom kázal několik vozův pícních odděliti a kamením naplniti, a postavil je do prostřed houfu mezi jízdné, aby nepřátelé jich neviděli. I propustil Pražanův polovici přes to údolí, kterým se naň obořiti chtěli, a tu svým jezdcům kázal, aby se na ně hnali, a pěší mezi jízdnými ty vozy kameny naplněné točili. A když k houfu Pražanův se přihnali, a již jakoby se potkati měli, tu kázal Žižka náhle ty vozy na Pražany s vrchu pustiti, které pak s nejprudší rychlostí a silou na ně se sřítily a všecky jejich šiky rozrazily. Do toho potom kázal z děl bíti, a lidu svému na nepřátely udeřiti. Strašné bylo pobití Pražanův, a že jim jejich šikové a jejich zřízení nikterak k užitku nemohlo přijíti, obrátili se na útěk. A když Žižka tak ty přední k běhu obrátil, tehdy oni pojali s sebou i ty, kteří jsou za nimi táhli, tak že konečně všickni běželi. A tak jest tudy Žižka boj obdržel, a děla, vozy i jinou zbraň jim pobral. Tu jest množství veliké měšťan z Prahy a drahně lidu rytířského zbito.

Toto hrozné vítězství Žižkovo bylo spolu i nejžalostnější porážkou Čechův, neboť čímž může takový bratrovražedný boj jiného býti, nežli hlubokou ranou vlasti zadanou? Padlo v něm zajisté 1400 lidu rytířského a obecného, padl rytíř Petr Turkovec, kterýž Pražskou korouhev držel, sám Žižkův zeť, pan Ondřej z Dubé, rodu staropanského, pan Čeněk syn páně Vikéřův z Myšlína, rytíř Hlas (bezpochyby z Kamenice) a mnoho jiných šlechticův. Pan Ondřej z Dubé bojoval tuto na straně kališnické netoliko proti svému tchánu Žižkovi, ale spolu i proti vlastnímu strýci, panu Janu Roháčovi z Dubé.

Žalostný byl útěk vojska Pražského, veliká byla radost vojska Žižkova. Žižka hned pospíchal, aby užil svého vítězství; obořil se totiž na Kutnou Horu, kteráž dosud stála v poslušenství Pražanův, a opanoval ji bez veliké

nesnáze, aby odňal Pražanům hlavní pramen jejich důchodův. Při tom lehla popelem i ta částka města, která dosavad nejlépe se byla zachovala, mnozí pak z obyvatelův, kteří se byli zamkli v jednom kostele, zadusili se ohněm. Pan Hašek z Waldšteina, v ten čas nejvyšší mincmistr, musel i se svými úředníky Kutnou Horu opustiti, a obec městská z dopuštění Žižkova od té doby sama se uvázala v požitky mincovní, jichž dříve užívali Pražané. Z Kutné Hory táhl Žižka dále na Kouřím, Český Brod a Nymburk, kterážto města se mu bez odporu poddala.

Tuto ještě znamenati sluší, že se v tento čas pan Oldřich z Rosenberka, Vilém Zajíc z Hasenburka, Václav z Dubé na Leštně, Mikuláš Divůček z Jemniště, Hanuš Kolovrat, Jan Švihovský z Riesenberka a ještě jiní katoličtí pánové čeští u krále Sigmunta v Budíně v Uhřích nalézali, těšíce se z toho, že se strana kališnická a Pražská v umluvy se stranou římskou dává, a proti Žižkovi bojuje. Když Pražané pak Žižku v Kostelci nad Labem sevřeli, tu se pan Oldřich z Rosenberka a jiní čeští pánové s králem Sigmuntem v žertu pohádali, poněvadž jim nechtěl věřiti, že tenkráte již po Žižkovi veta bude. I sadili se prý s ním o koně mimochodníka: avšak když později o tom co se stalo zprávy přišly, byly ještě horší a žalostnější, nežli král sám se byl nadál; on sázku vyhrál, ale potěšení jeho nebylo asi veliké.

Kterak se kníže Sigmunt Korybutovič zase do Čech vrátil.

1424 29. června.

Knížata Němečtí vinili krále Sigmunta z nečinnosti, že proti Čechům dlouho ničeho nepodniká, ano i v podezření jej brali, že tajně jim nadržuje a sám ku kacířství se chýlí. Proto již pomýšleli o tom, jak by se jeho kralování v Římské říši pozbyli. Král Sigmunt, maje vědomost o tom, velice na ně se rozhněval, a poznávaje, že od nich pomoci míti nebude, tím pevněji hleděl se spojiti se svým zetěm, Albrechtem Rakouským, a s králem Polským Vladislavem, doufaje, že s jejich pomocí sám Čechy konečně porazí. Dne 5. března 1424 byla korunovace královny Žofie Kyjovské, čtvrté manželky Vladislavovy v Krakově. I dal se na té korunovaci najíti král Sigmunt s celým dvorem svým, aby ji svou přítomností oslavil a s králem Vladislavem proti Husitům se umluvil. I usnesli se na tom, že v měsíci červnu toho roku společně do Čech potáhnou. Král Vladislav Jagajlo myslil, že se nyní musí před světem rázně osvědčiti proti Husitům, a v tom úmyslu vydal 9. dubna 1424 nařízení po vší říši své, kterýmžto všem poddaným každé jakékoli obcování s Čechy přísně zakázal. Kdožkoliv by z Polákův a Rusínův v Čechách ještě se zdržoval, měl se do 1. června domů navrátiti a před duchovní soud postaviti, aby svou pravověrnost dokázal; každému kupci bylo zakázáno, z Polského království jakékoliv zboží do Čech dovážeti, a na kacířství a podporování kacířův uloženy jsou tresty veliké. Též veliký kníže Vitold se tak nepřátelsky proti Čechům obrátil, jako jeho bratranec, král Vladislav, dovršiv tím ošemetnost svou, jakou ukázal proti těm, kteří ho již svým dožádaným králem zvali. Konečné dne 24. dubna poslali Vladislav i Vitold Čechům nové odpovědné listy své, to jest, opověděli jim válku.

Ne tak jako oba strýcové smýšlel jejich synovec, kníže Sigmunt Korybutovič. Ačkoliv jim byl přislíbil, že se nikdy více do Čech nevrátí, přijímal přece tajné posly od Pražan a od šlechticův českých, kteří ho do Čech nazpět volali; a právě v tom čase, když se již polské vojsko proti Čechům do pole sbíralo, umínil si kníže Sigmunt, s houfem věrných přivržencův svých zas do Čech se pustiti. A tu mnozí z Polákův a Rusínův, kteří se byli již k rozkazu královskému proti Čechům do pole postavili a od Vladislava žold brali, z nenadání také ku knížeti tajně se přidali. Kníže Sigmunt oddělil se potom od valného vojska polského, maje asi 1500 jezdcův při sobě, a táhl Slezskem a Opavskem okolo Osoblahy do Čech; dne 29. června byl pak již v Praze.

Kníže Sigmunt Korybutovič myslil si ovšem, že jej Čechové nyní samého za „požádaného a voleného krále“ přijmou, a také se hned tak sám jmenoval v odpovědných listech, jež králi Sigmuntovi a vojvodovi Albrechtovi poslal: avšak Pražané a šlechta považovali ho jen za soukromou knížecí osobu, ovšem nad jiné oblíbenou pro jeho cnosti a zásluhy, a proto ho nejmenovali ani králem, ani náměstkem ani správcem země. Moc jeho nevztahovala se již na celou zem, jako dříve, nýbrž na ty, kteří jej do země přivolali, totiž jen na Pražany a na šlechtice a města, kteří s Pražany stáli v jednotě. Za to jej všickni tito uznávali nyní za svého voleného pána, položivše do rukou jeho nejvyšší správu všech politických záležitostí svých. Následkem toho postoupila

mu Praha správu nejen všech svých měst ale i všech statkův klášterních a kněžských, v jichžto držení byla. Kníže Sigmunt dovedl toho pak, jako již za prvního pobytí svého v Praze, že veliká obec městská nevydávala již rozkazy sama od sebe, ba že vůbec o její svrchované a zákonodárné moci na ten čas ani řeči nebylo. Moc jeho nynější podobala se někdejší moci zemského starosty, avšak tenkráte jen nad Pražany a jejich jednotníky. Jak se nyní Žižka k němu choval, o tom nižádná paměť ničehož nepraví.

Starý král Polský Vladislav, dověděv se o tom, co jeho synovec vyvedl, byl celek bez sebe žalostí a hněvem, a hned kázal zabaviti statky jeho i všech těch Polákův, kteří s ním do Čech odešli. Avšak jakkoliv hořekoval král Vladislav a svou horlivostí proti Husitům se dokládal, nechtěli mu přece Němci a jejich knížata věřiti, žeby to mínil upřímně. Vypraviltě pak skutečně vojsko polské, počítající 5000 mužův branných, pod správou Petra Mezivechého, aby se připojilo k vojskům krále Sigmunta a Albrechta Rakouského proti Čechům chystaným; avšak když to vojsko na Moravu k Olomouci přitáhlo, nechtěl je Albrecht, kterýž se zatím byl co markhrabě v Moravu uvázal, ani přijmouti, proto že všecky Poláky v podezření měl, že tajně s Čechy a s kacíři drží. Tito Poláci poleževše na Moravě čas nějaký, museli se tedy zas do Polska navrátiti, tak že z té příčiny zánovní přátelství mezi králem Sigmuntem a králem Vladislavem zase na delší čas ustydlo.

Za to však vojvoda a markhrabě Albrecht vedl na Moravě po celé léto válku proti Husitům s velikým úsilím a prospěchem; sám celý ten čas v poli trávil maje kardinála Brandu při sobě a také vojsko uherské, od krále Sigmunta jemu ku pomoci poslané. Odpor pánův moravských strany husitské byl brzo přemožen, a kteří se dobrovolně poddávali, těch přijímal Albrecht na milost, jakž mu k tomu sám kardinál Branda radil. Tak během toho léta téměř celá Morava uvedena jest v poslušenství nového svého markhraběte.

Žižka opět v Čechách západních. Chtěl Prahu z kořen vyvrátiti. Smířil se na Špitálském poli. 1424 od července do 14. září.

Bratr Žižka octnul se asi o měsíc později po oné veliké ráně, již mírným kališníkům u Malešova byl zadal, na českém západě, totiž v kraji Plzeňském, chtěje zde konečně zničiti moc strany katolické, která se vždy ještě v Plzeňském kraji držela, tak že od Husitův nikdy cele přemožena býti nemohla. Však se to nyní Žižkovi také nepovedlo. Z celého toho tažení Žižkova neumíme však nic leč tyto udalosti vypravovati. Napřed se objevil v Klatovech, městě táborském, kteréž třemi sty bojovníky vojsko jeho rozmnožilo, tak že odtud vytáhl k Plzni maje asi 500 jízdných, 7000 pěších a 300 vozův při sobě, ovšem nevalnou to moc proti nepřátelům zde ovšem četnějším, než v jiných stranách vlasti. A když tak v městečkách a vsích, kudy táhl, činil záhuby ovšem veliké, sebrali se naň katoličtí pánové kraje Plzeňského v síle veliké; zejmena Hanuš z Kolovrat na Krašově, Hynek Krušina ze Švamberka, bratr páně Bohuslavův, Jan Hanovec ze Švamberka, Vilém Švihovský z Riesenberka, Burian Calta z Kamenné Hory a jiní moc svou v jednu srazili, a k tomu ještě branné zástupy z města Plzně, z Karlšteina a z kraje Podbrdského, to jest pozdějšího Berounska po levé straně Vltavy, připojili, tak že Žižka se s nimi nesměl polem ani setkati, aniž na Plzeň udeřiti. Proto chvátal mimo Plzeň, jako by utíkal, a okolo Kralovic do Žatče se obrátil. Plzeňští vypadše za ním, byli prozřetelnější, nežli Pražané nedávno u Kostelce nad Labem, neženouce se za ním dále, nežli ku Kralovicům. Žižka dosáhl Žatče, kdež byl tak ochotně přijat, jako před třemi léty; Plzeňští zas upustivše od něho obrátili se ku Klatovům, aby je za to potrestali, že Žižkovi dali posilu. Nemohouce však samého města dobyti, vypálili jeho předměstí a všecky vesnice a mlýny na půl hodiny dokola.

O dalším tažení Žižkově nevíme leč to, že 1. srpna 1424 byl v Libochovicích, kdež veřejně kázal upáliti čtyry světské kněze, proto že prý byli násilníci panen a paní. Maje pak při sobě branný lid z Klatov sesílil se ještě lidem Žateckým, Lounským a z mnoha jiných měst, a sebrav také mnoho nového lidu selského, táhl nyní u veliké síle ku Praze a položil se u Libně. Ačkoliv Pražany tak valně již byl u Malešova pobil, nicméně vztek jeho proti nim pro jejich spolky se šlechtou nevěrnou, a tudíž jak se domníval, pro jejich nevěrnost a pokrytství, byl tak veliký, že nemínil jinak, nežli do čista ji zahladiti, tak žeby kámen na kameni nezůstal. Bojovníci jeho, jakkoliv jemu s celou duší oddaní, slyšíce jeho hrozné zaklínání, sami se toho zhrozili, a nezdálo se jim, aby měli hlavu a matku všech měst země České, přední

sídlo národu, pramen jeho moci a vzdělanosti, z kořen vyvrátiti; sami také nahlíželi, že by sebe větší síla jejich k takovému hroznému předsevzetí nestačila, a žeby ohromné oběti s obou stran musily padnouti k provedení jeho. I zdvihlo se reptání mezi bojovníky v Žižkově táboře, a počali odporovati rozkazům jeho. Slepý vůdce neznal v tu dobu citu jiného, leč pomsty bezmezné nad Prahou za její nevěru a neupřímné jednání. Duch jeho v tu dobu postrádal vší politické rozvahy, nemožnost a nebezpečnost tak hrozného úmyslu nenahlížel, a urputně zamítal všelikou radu a domluvu. Co se tehdy ve městě dálo, nevíme, však byl tam zajisté

Žižka chtěje Prahu z kořen vyvrátiti smířil se s Pražany na Špitálském poli 14. září 1424.

strach nemalý. I vyšli dne 14. září 1424 poslové z brány Špitálské vyslaní od knížete Sigmunta Korybutoviče a od konšelův města, aby Žižkovi nabízeli pokoj a smíření. Na Špitálském poli, v místech, kde nyní předměstí Karlín stojí, postavili se před Žižkou, a byl mezi nimi mladý mistr Jan z Rokycan nejpřednější řečník, muž ducha výtečného a přední milovník národu svého Českého. I jak počal Žižkovi předkládati následky jeho počínání, jak mu připomínal jeho slavná vítězství, jimiž národ Český tolikkráte zachránil před záhubou od litých nepřátel, jak mu představoval, kterak všechna ta vítězství marná budou, bude-li nyní

sám vlast svou, krajany i bratry své, syny jedné matky české, hubiti, jak mu ukazoval na Prahu, hlavu království Českého, která kdyby jeho vůlí ve zříceniny se rozpadla, také všickni údové tohoto království rozpadnouti by se musili; když mu připomenul, jaké nové nebezpečenství vlasti hrozí, že celá Morava již octla se v moci knížete cizího, kterýž jakožto Němec o vyhubení pravdy boží a všeho rodu Slovanského co nejvíce státi bude, a když mu konečně druzí poslové Pražští oznamovati se jali, že již sami Táboři v poledních stranách země České se stranou krále Sigmunta v příměří vstoupili: — tu rozsvítilo se v duši fanatismem předpojatého, starého hrdiny, poznával jasněji okamžité poměry, i sklonilo se srdce jeho bezděky k míru, uchváceno jsouc citem vlastenským a národním. „Buďsi, tak asi pravil, odpouštím Pražanům, nechť zase mír mezi námi panuje, ale první, kdo ten mír zruší, propadne pokutou 14.000 kop grošův Pražských; sneste bratří hromadu kamení tu na tom místě, i vy Pražané, ať tu stojí ta hromada na znamení a památku toho smíření; avšak kdo první zas ten mír zruší, ať ukamenován jest tímto kamením!“ I napsána jest smlouva pokoje, a že Žižkova nedůvěra k Pražanům přece ještě cele přemožena nebyla, to projevil sám, řka: „Však toho míru bude tak dlouho, jako po smíření u Konopiště.“ Bojovníci Žižkovi postavili hromadu kamení na Špitalském poli, Pražané pak, jak se zdá, ve městě samém blíž kláštera u sv. Ambrože.

To míření se strany Táborské se stranou krále Sigmunta, o kterém zmínka byla při smlouvání na Špitalském poli před Prahou, stalo se skutečně již čtyry dni před tím, 10. září. Táborští hejtmané totiž, Chval Řepický z Machovic, Zbyněk z Buchova a pan Bohuslav ze Švamberka, vstoupili toho dne ve jménu svém i všech obcí Táborských, také samého Žižky, Přibíka z Klenového a jiných bratří a přátel nepřítomných v příměří s panem Oldřichem z Rosenberka, Vilémem z Potšteina, Janem Švihovským z Riesenberka, s pány Teleckými na Moravě, Janem z Rožmitála na Blatné, a s purkhrabími královských hradův Zvíkova, Bechyně, Hluboké a jiných, a následkem dvojích těchto umluv, Žižky s Pražany, Táborův se stranou královskou, nastoupilo skutečně na nějaký čas ticho v celé zemi, zbraně odpočívaly, násilí přestalo.

Valná výprava Čechův na Moravu. Žižkova smrt u Přibislavi.

1424 11. října.

Hned po řečených umluvách sjednotily se všecky strany pod obojí v Čechách v tom, že především potřebí jest, osvoboditi Moravu a všecky tamější přátele kalicha od panství a utiskování cizího. Pročež brzo po sv. Václavě počala se všecka vojska husitská u valné síle pohybovati k Moravě. Žižka táhl se svými Tábory, maje po boku pana Viktorina Bočka z Poděbrad a Táborské hejtmany Jana Hvězdu z Vícemilic a Kunše z Bělovic; kníže Sigmunt Korybutovič vedl Pražany; pan Hynek Koldšteinský z Waldšteina, rytíř Diviš Bořek z Miletínka a ještě jiní vedli kališnickou šlechtu a branný lid její. Kromě Diviše Bořka z Miletínka, kterýž se svými napřed na Moravu vešel, zastavilo se ostatní vojsko okolo 6. října blíž hranic moravských před hrady Přibislaví a Ronovem, kteréž náležely dvěma bratřím Lichtenburkům, Hynkovi a Čeňkovi, stranníkům krále Sigmunta. Žižka položil se se svými na polích mezi vsemi Hříštěm a Schönfeldem, a dobyl již druhého dne, 7. října, hradu Ronova, výše Přibislavi na strmné skále nad Sázavou stojícího. Větší odpor nalezl však v Přibislavi, hradu a městečku též nad Sázavou ležícím, i musel ji pravidelně obléhati. Však tu na poli blíž Schönfeldu náhle bratr Žižka onemocněl, a poražen jsa na lůžko pod hruškou pocítil najednou, že poslední hodina života jeho se blíží. I učinil tu poslední promluvení k lidu svému, poručiv jej svým milým, věrným bratřím a Čechům, panu Viktorinovi z Poděbrad, Janovi Hvězdovi a Kunšovi z Bělovic, aby milého boha se bojíce, stále a věrně hájili pravdy Boží pro věčnou odplatu. A tu již ve středu před svatým Havlem, to jest 11. října 1424, umřel Žižka v náručí Michala Koudele z Žítenic, měšťana Čáslavského, nejpřednějšího rady svého, nakažen byv hlízou morovou. Veliký pláč a kvílení rozlehalo se po veškerých zástupích otužilých bojovníkův božích, nejvíce však truchlili zvláštní jeho přívrženci mezi Tábory, kteří se obzvláště s jeho smýšlením ve víře srovnávali. Pravíce že jim otec umřel, nazvali se Sirotky, a zvolivše si zvláštních hejtmanův oddělili se od ostatních Táborův. Mrtvolu zemřelého vůdce přenesše na dobytý hrad Ronov a tam ji položivše, valným útokem hradu Přibislavi dobyli, všech lidí, kteří hrad ten bránili, a kterých do šedesáti bylo,

upálili, a také hrad i s městem v požeh dali, tak že plameny vysoce vyšlehaly, rudou září svou daleko široko zděšené okolí osvěcovaly, jako hořící pochodeň na oslavu vůdce, kterýž smrti, mocnější než on, podlehl. Když pak ve vojště o to se radili, kdeby zemřelého vůdce pochovati měli, zdá se, že kněz Ambrož Hradecký na nich to vymohl, že mrtvola do Králové Hradce zavezena byla. Kněz Prokop Malý čili Prokůpek, jehož si později Sirotci za hejtmana zvolili, odvezl ji tam společně s knězem Ambrožem, a pochovali ji ve chrámě svatého Ducha u velkého oltáře. Však tam dlouho nezůstala; neboť po nějakém čase obdrželi to od bratří Michal Koudele z Žítenic, Žižkův někdy nejpřednější rádce, a Jan Lúdat, jeho někdy písař, oba z Čáslavi, že mrtvola z Hradeckého chrámu vyzdvižena a do Čáslavi převezena byla, kdež pro ni ve chrámě ss. Petra a Pavla byl hrob vyzděn a náhrobním kamenem ozdoben. Podobá se tomu, že se to již následujícího roku 1425 stalo.

Bájka jest, od Žižkových nepřátel brzo po jeho smrti (však ku své vlastní škodě) vymyšlená, že by byl Žižka, louče se s životem, kázal kůži s těla svého odříti a jí buben potáhnouti, aby před zvukem toho bubnu ještě po jeho smrti Němci a jiní nepřátelé strachem poražení utíkali. I choval se v pozdních časích nějaký starožitný buben v Kladště, o němž vypravovalo se, že jest Žižkovou koží potažen. Bedřich II., král Pruský, uchvatitel Slezska, zmocniv se Kladska tento buben r. 1743 co vzácnou kořisť do Berlína vzal, kdež prý podnes se ukazuje.

Žižkův hrob v kostele Čáslavském nacházel se v přistavené části kostela na půlnoční straně pod pilířem, před kterým, jak se nyní udává, oltář bolestné Matky Boží stojí, a byl podle popisu z konce 16. století takový: náhrobní kámen vyčníval z podlahy na pět pídí do výšky, byl zdélí osmi pídí a zšíří půlpáté pídi. Na svrchku vytesán byl vypuklý obraz Žižkův v celé zbroji a s otevřenou přilbou na hlavě s hřebenem; v pravé ruce palcát držel, po levé straně byl meč a erb s kalichem. S druhé strany pravé nohy byl též kalich vytesán a okolo celého obrazu četl se nápis latinský toho smyslu: „Léta Páně 1424 ve čtvrtek (mělo státi vlastně ve středu) před svátkem Havla dokonal život Jan Žižka z Kalicha, správce obcí pracujících ve jménu a pro jméno Boha, a v tomto chrámě pohřben jest.“ Nad hrobem visel na pilíři palcát železný, prostřední, délky dvou pídí na řetízku, jako klaničník slouže, kterýžto palcát r. 1523 nalezen jest v témž hrobě při Žižkových ostatcích. Však místo toho pravého palcátu později jiný tam visel, jejž prý r. 1619 jeden jezdec z vojska pana Trčky s sebou vzal; potom snad dán tam ještě jiný palcát, který prý zas po Bělohorské bitvě od vojska generala Bukvoje pryč byl odnešen. Jsou ovšem zprávy o tom palcátu trochu zmatené. Podle nápisův na samém náhrobku i na pilíři nad ním, vesměs latinských, vysvítalo, že ten náhrobek tak zřídil jakýsi Řehoř, Žižkův ujec. Vedle hrobu stával při pilíři oltář ke cti Jana Husi, a na tom oltáři vyobrazen byl vedle Husa také Jan Žižka, a bylo mnoho latinských nápisův na tom. Za oltářem pak visela kamenná plotna čtverhraná, která bývala kamenem polního oltáře Žižkova. Povídá se, když král Ferdinand I. r. 1528, jeda z Vídně do Prahy, do Čáslavi přijel a v kostele se zastaviv k modlitbě poklekl, Žižkův palcát nad jeho hrobem visící nedaleko krále pádnou ranou s pilíře na kostelní dlažbu spadl, tak že král celek uleknut a hrůzou jat na hrob pohledl, a čí by to hrob byl, se tázal. A když mu oznámeno, že tu Žižka odpočívá, tu prý třesoucím se hlasem zvolal: „Bestia mortua adhuc terret vivos,“ to jest zlá šelma i po smrti ještě živé straší. Měl prý v Čáslavi přenocovati, byl však tak polekán, že hned dal rozkaz k dalšímu odjezdu, a téhož večera s celým dvorem na noc o jednu míli dále odejel. Žižkův náhrobek úmyslně zrušen byl r. 1623, když po bitvě Bělohorské pan Vilém Vřesovec z Vřesovic, nejvyšší mincmistr, pomocí císařských vojákův a mnichův v Čáslavském kraji katolické náboženství opět zaváděl. Náhrobní kámen na popraviště vyvezli a tam na kusy roztloukli, hrob pak vyprázdnili a zasypali, oltář vedle něho rozebrali a všecky nápisy na stěnách tak důkladně seškrábali, že ani památky ze všeho nezbylo. Žižkův a Husův obraz ze zrušeného oltáře dostal se prý tehdáž Kutnohorským Jesuitům, jichžto rektor jej prý r. 1651 vyslanci krále Dánského, skrze Kutnou Horu jedoucímu, daroval.

Místo, kde Žižka umřel, nalézá se blízko silnice z Přibislavi do Borové vedoucí, nedaleko vsi Schönfeldu v polích; zaujímá povrchu asi 12 čtverečných sáhů a jest celé chebdím čili zemským bezem porostlé. Před nedávným časem vykrajoval ještě okolní lid z listův chebdových podoby kališkův, nalepoval je na papír, a příchozím na památku je rozdával. Hospodáři okolního pole netknuli se s počátku místa toho z úcty k velikému národnímu hrdinovi, nezaorávajíce jeho. Když pak lid následkem protivných osudův vlasti zhloupěl, hrůza a pověra nedopustila tomu, aby místo úmrtí Žižkova zmizelo. Říkalo se totiž, že ještě téhož dne stane se neštěstí každému, kdož by to místo zaorati chtěl. Náhoda tomu chtěla, že i v nedávných časích, na počátku nynějšího století, této pověsti zdánlivého potvrzení se dostalo. Byl totiž vyslán oráč s potahem, aby onu část pole zoral; avšak nežli první brázdu dooral, pošel mu vůl. Zděšen navrátil se domů, a nikdo více neodvážil se, zavaditi tam pluhem. Pověra tato mrzela jistého hospodářského úředníka tak, že rozkázal robotníkům, aby chebdové křoví vysekali, a když se všichni zdráhali, tu se sám chopil motyky; neuměje však s takovým nástrojem dobře zacházeti, velmi škodně do nohy se poranil, a musel v kopání přestati. Pan Julius Grégr, redaktor „Národních listů,“ koupil r. 1862 to místo, a dav je knihovně pojistiti co zvláštní majetek Pražské tělocvičné jednoty „Sokol,“ zachránil tu památku pozdním potomkům. R. 1864 dal na něm stromky vysázeti.

Žižka byl nejvýtečnější a nejznamenitější vojenský vůdce svého věku, tvůrce nového způsobu bojování, vítězitel v osmi řádných bitvách, a v nesčíslných menších bojích; nikdy s porážkou se nepotkal, byl skutečně nepřemožitelným, a to ještě u vyšším stupni, nežli při všech slavných vůdcích bývá, že ho nepřátelé, jež přemohl, vždy počtem a válečnou úpravou znamenitě převyšovali, a že sklíčen jsa v posledních létech největším nedostatkem tělesným, totiž slepotou, ničeho na bystrosti ducha vůdcovského nepozbyl, ba přepodivným darem duševního oka k největšímu podivení celého světa nejdůmyslněj-

šími obraty a prospěchy v bojování největší bitvy vyhrával a v nejnebezpečnějších položeních pomoci sobě umíval. Bojovaltě vůbec proti vojskům úpravným, všelikými přípravami válečnými dobře zásobeným, v boji vycvičeným a svízelům války uvyklým; on proti nim utvořil si vojsko sám takořka z ničeho, měl větším dílem řemeslníky a sedláky ve zbrani málo cvičené ku pomoci své, a musel válčiti nástroji takovými, jakých právě měl, a ne kterých sobě přál. A přece tak svůj lid uměl vycvičiti, takovou kázeň v něm prováděti, takovým duchem jej naplniti, že jím porážel brannou moc několika říší a národův pospolu, ba že svým působením Čechy, své kra-

Žižkova smrt 11. října 1424. (Str. 223.)

jany, na dlouhý čas učinil nejvítěznějším národem v Evropě. Následkem toho ukázalo se brzo něco k víře téměř nepodobného a v dějinách světa jinde nevídaného a neslýchaného, že největší vojska, vedená od předních a slavných válečníkův věku svého, útoku Čechův na sebe ani nevyčkávala, že před nimi jako před nějakou vyšší, nadpřirozenou mocí, jaká se od pověrčivých lidí zlému duchu připisuje, napořád na útěk se dávala, a že konečně po dlouhých a krvavých bojích celá Evropa malému našemu národu Českému odolati nemohouc sama skutkem za přemoženou se uznala a vyhlásila. Náramná převaha podivuhodného nadání vůdcovského,

kterým Žižka bitvy vyhrával, záležela v tom, že uměl vždy bystře vyhledati místa k boji prospěšná, a že jich také bedlivě šetřil, a každé nahodilé okolnosti rychle a v pravý čas k svému prospěchu obracel. Bitvy jeho bývaly větším dílem obranné, nikoliv útočné, vždy vyčkával nepřítele na místě, kdež příroda neb poloha sama nejvíce jej chránila a jemu tudyž pomáhala. Od té doby co u Rabí oslepnul dokonce, dával se vždy u prostřed vojska na zvláštním voze voziti, a jeho hejtmani museli mu popisovati polohu krajin, kde se nacházel, kde se táborem položiti chtěl a kde se s nepřítelem potkati měl.

Bez Žižky nebyl by nikdy boj Čechův proti starým řádům církevním a proti Němcům té ohromné rozsáhlosti a světové znamenitosti nabyl, a byla by bezpochyby strana přátel Husových, sáhnuvši již jednou ke zbrani, brzo podlehla silnějším vojskům světské moci. Avšak jakkoliv Žižka skví se co vůdce vojenský mezi prvními velikány všech věkův a národův, stalo se přece, že památka jeho zohyzděna byla potomkům od nepřátel cizích i domácích, kteří jej měli za nějakého vzteklého ďasa čili běsa, jehož lidská moc prý přemoci nemohla, kterýž prý zuřil proti plemenu lidskému nemaje potěšení v jiném, leda v bojování, zabíjení a pálení, tak že pohříchu dosud jsou ještě hloupé sprosté baby, které jménem jeho děti straší jako nějakým hastrošem. A přec nebyl Žižka sprostým krvežíznivcem a svévolným kazitelem světa; kdo jej spravedlivě a nestranně posouditi chce, musí jemu předně přiznati, že bojoval pro jistý účel duchovní, totiž pro víru, kterou jedině za pravou a spasitelnou pokládal, maje každého za nešlechetníka, který té víry rozhodně se nepřidržoval. Chtěl, aby všickni lidé byli pobožní, avšak netoliko aby byli zachovalí ve skutcích pobožných anebo jen tak se stavěli, ale aby i upřímně smýšleli, všemu tomu věřili a podle toho přísně živi byli, co v božím zákoně obsaženo jest. Proto rozeznával plané pobožnůstkářství od skutečné pobožnosti, proto ve jménu zákona božího táhl do boje, proto zákonu božímu propůjčoval se za mstitele; pro zákon boží plenil a vraždil nemilosrdně všecky ty, kteří dle něho živi nebyli; proto nejvíce proti kněžím a mnichům zuřil, že oni, majíce lidu svítiti příkladem, dle jeho zdání byli největšími hříšníky, pokrytci a licoměrníky. Neznal ani snášelivosti ani shovívavosti u víře, neboť jakožto fanatikovi u víře zdály se mu býti největší mrzkostí před hospodinem všeliká obojetnost, vlažnost, necelost, neodhodlanost a váhavost; chtělť v Čechách míti jen všecko lidi upřímné, odhodlané a pevné, byť by jich jen málo bylo. Proto i každé míření se s nepřátely pokládal za kolotavost a obojetnost a měl to u velké ošklivosti. S druhé strany však, kdykoliv i nepříteli něco slíbil, hleděl svědomitě dostáti slovu svému.

Druhým účelem bojův Žižkových bylo také vymanění a povznešení národu Slovanského, podlehajícího vplyvu a nadvládě německé. V největší ošklivosti měl plemenní rozdíly, jakéž Němci předně mezi sebou samými a potom mezi sebou a Slovany činili. U nich od prvopočátku byli stavové mezi sebou přísně se dělící, na jedné straně pánové a šlechta, na druhé nevolní poddaní, u prostřed měšťané; jedni měli výsady a práva, druzí ze všech práv byli vyzuti, panovačnost pak nad Slovany, kteří se jim ubrániti nemohli, byla u nich ve všech třídách stejná. Proto sáhal Žižka ke zbrani, jakož sám dí ve vojenském zřízení svém, kteréž dal sepsati r. 1423 po oslepnutí svém, „pro vysvobození netoliko pravdy zákona božího, ale zvláště také jazyka Českého i Slovanského.“ Proto byl Žižka prvním bojovníkem slovanským pro myšlenku slovanskou.

Jakož byl Žižka fanatikem pro víru a pro slovanskou národnost, a jakož bojoval především jen pro tyto své nejbližší účely, tak s druhé strany neuměl dotvrzovati vítězství svá užíváním a vyčerpáváním prospěchův, k nimž sobě byl cestu razil. Nedostávalo se mu totiž politického rozhledu; vítězil, avšak k politickým účelům svých vítězství užívati neuměl, jako to vůbec u Slovanův bývalo. Mikuláš z Husi, kdyby byl tak brzo neumřel, snad by byl tento nedostatek nahradil, a Žižku doplnil. Kdyby Žižka byl méně upřímným fanatikem býval, nebyl by ku konci svého života tak slepě pro domnělou nerozhodnost a nevěru proti vlastním krajanům zuřil, a byl by si konečně i nějakých vlastních, osobních prospěchův hleděl. Bojuje pro pravdu zákona božího nebažil nikdy po jmění, po vládě ani po slávě. Vždyť ani v samém Táboře nedbal o vládu. Bylť vítězem v tolikera bitvách, vůdce nepřemoženého vojska, a spokojil se vždy býti pouhým b r a t r e m, jako kterýkoli bojovník, a nehýřiv ani marnotratniv, umřel tak chudý, jakový byl od počátku, ba ani rodu svému lepšího postavení, zvelebení a opatření získati se nestaral. Povídá se, že král Sigmunt vida, kterak Žižkovi vše se daří, a rozuměje, že Žižka sám jeden jest ten, k němuž všecko království České zření své má, umínil si, smířiti se s ním a sobě ho nakloniti, slibuje mu poručiti správu království, nejvyšší vůdcovství vojska svého a velikou sumu zlata, jestliže by mu dopo-

mohl, aby Českým králem byl a města ku poslušenství jeho přivedl. Věděl sice Sigmunt, že Žižka býval dvořanem jeho bratra Václava, a tu si snad myslil, že dvořan jest jako dvořan, a žeby se mu dal snad získati; avšak povahy Žižkovy nemohl znáti, sice by vůbec takové myšlenky byl chovati nemohl. Kdyby Žižka po bohatství a po vládě v Čechách byl opravdu toužil, byl by jich dosáhl i proti Sigmuntově vůli.

Žižka byl také člověk literně vzdělaný, jakž se o bývalém dvořanu královském musí předpokládati; měl svou polní kancelář všude při sobě, a nejedny jeho listy posud zachované svědčí o jeho vytříbeném a výmluvném slohu, jakž místo v listu jednom k Domažlickým psaném jasně dokazuje, kde stojí: „Pomněte na váš první boj, ješto jste malí proti velikým, nemnozí proti mnohým, neodění proti oděným statečně bojovali: však ještě ruka Boží není ukrácena!“ Vůbec se mu připisuje také známá válečná píseň Táborův, která se i s nápěvem dosud zachovala, a kterou zde v plném znění položiti slušno jest:

Kdož jste boží bojovníci — a zákona jeho, — prostež od Boha pomoci — a doufejtež v něho, — že konečně s ním — vždycky zvítězíte.

Tenť Pán velí se nebáti — záhubcí tělesných; — velíť i život ztratiti — pro lásku bližních svých: — protož posilňte — zmužile srdcí svých.

Kristusť vám za škody stojí, — stokrát víc slibuje; — pakli kdo proň život složí, — věčný míti bude: — blaze každému — kdož na pravdě sejde.

Protož střelci, kopinníci — řádu rytířského, — sudličníci a cepníci, — lidu rozličného, — pomnětež všickni — na Pána štědrého.

Nepřátel se nelekejte, — na množství nehleďte; — Pána svého v srdci mějte, — proň a s ním bojujte; — a před nepřátely — neutíkejte.

Dávno Čechové říkali — a přísloví měli, — že podle dobrého pána — dobrá jízda bývá, — s nímž věrný sluha — rytířství dobývá.

Vy pakosty a drabanti — na duše pomněte, — pro lakomství a loupeže — životův netraťte, — a na kořistech — se nezastavujte.

Heslo všickni pamatujte, — kteréž vám vydáno; — svých hejtmanův pozorujte, — retuj druh druhého; — hlediž a drž se — každý šiku svého.

A s tím vesele zkřikněte, — řkouc: „Na ně! hrr na ně!“ — braň svou rukama chutnejte, — „Bůh náš pán!“ zkřikněte: — bijte, zabijte, — žádného nežívte!

V ohledu na osobnost Žižkovu musíme poznamenati, že pravé podobizny jeho nemáme; podobizny totiž, které za našeho věku téměř zobecněly, jsou pouhé smyšlenky pocházející od lidí, kteří sobě Žižku co vtěleného běsa a vzteklívce představovali. Podle starých zpráv byl Žižka muž nevysoké postavy, však složité a silné, tváře kulaté, plecí a prsou mohútných; nos prý měl orlí, ústa dosti veliká, bradu vždy holenou s temnohnědými hustými kníry na spůsob někdy Polákův, oděv a kroj vůbec nosil polský. O jeho rodu také málo víme. Měl bratra mladšího, Jaroslava z Trocnova, který pod ním bojoval v řadách Táborův, avšak ani po jeho smrti nevystoupil z řady obyčejných panošův; také měl ujce Řehoře, neznámého příjmení, který mu v Čáslavi náhrobek postavil, a tetu Annu, které obec Nového města Pražského r. 1428 darovala dům v Křižalově, nynější Panské ulici. Dům ten stával na místě nynější Piaristské kolleje blíže k české vyšší realní škole.

Žižkovo vojenské zřízení.

Jestliže Žižka novější zřízení vojenske, v kterém se větší váha na obraty vojska nežli na jeho mnohočetnost klade, sám nevymyslil, aspoň on první uvedl je v užívání v míře veliké, a tím všecky národy předešel. On sílu vojska svého již nezakládal v jízdě, jako to u posavadních vojsk, podle feudalních řádův zřízených, v obyčeji bylo, nýbrž v pěchotě a ve spojeném s ní dělostřelectvu; on byl první, který u svých bojovníkův zavedl cvičení v pohybech a obratech umělých a strojných. Jeho vojsko totiž bylo podle potřeby a účelu roztříděné a rozčlánkované, aby činilo celek uměle z částí složený, které se vzájemně doplňovaly, a tak, když každá část svou službu bedlivě a k danému rozkazu v pravý čas konala, celek mnohem větší převahy než dotud nade všemi vojsky starého spůsobu nabýval. Vojsko Žižkovo činilo tedy celek z ustrojných částí složený, jež tehdejší svět živému a neodolatelnému divotvoru přirovnával, který se vždy pohyboval dle jedné vůle ve všech údech a koncích svých.

Nejvýznamnější část ve složení Žižkova vojska byly vozy válečné. Nebylť on sice prvním vynálezcem jejich, neboť již Římané a jiní staří národové vozův v boji užívali, avšak v upotřebení jejich náleží přednost Žižkovi. Ovšem již r. 1413 sepsal Hájek z Hodětína, podkomoří krále Václava IV. k rozkazu královskému poučení vojenské, v kterém se též o užívání bojovných vozův v Čechách zmínka děje; zdá se však, že Žižka tehdáž co dvořan krále Václava snadno mohl býti spoluskladatelem toho spisu. Že pak vozové hradby, jimiž Žižka vítězíval, jeho vlastním vynálezkem byly, všechny staré paměti jednohlasně dosvědčují. Tyto hradby proměňovaly Žižkův tábor, kdekoli se nacházel, v umělou pevnost tím důležitější, že byla pohyblivá, a že sloužila netoliko k obraně, ale také k útoku.

Není pochybnosti, že se i po Žižkovi během času šikování vozův vždy víc a více zdokonalovalo, a český rytíř Václav Vlček z Čenova, znamenitý válečník, kterýž o půl století později žil, nejlepší poučení o tom šikování vozův nám pozůstavil. Když vojsko proti nepříteli táhlo, šly vozy podle polohy a prostory místa v jedné, aneb ve dvou, třech, čtyrech a ještě více řadách vedle sebe, čili vlastně opodál sebe. Proti nepříteli, který měl mnoho jízdných, jako byli Uhři anebo starší vojska feudalní, šly vozy obyčejně ve čtyrech řadách, a sice tak, že obě krajní řady napřed a nazad o tolik delší byly, kolik zapotřebí bylo, aby se jimi předek neb zadek táboru mohl zavříti, aby tudíž nepřítel vnitřek táboru opanovati nemohl, a konečně, aby těmi delšími řadami části nepřátelského vojska zaskočeny býti mohly, kteréžto pak od vozův zavřeno a bez pomoci jsouc, porubáno bylo. Měl-li pohyblivý tábor vozový čtyry řady vozův, tvořily se mezi nimi tři ulice, prostřední a dvě užší krajní. V prostřední ulici táhli vždy vozy s nákladem a pící, s ženami a dětmi, oddělení jezdcův, hrubá střelba se střelivem a všechna ostatní ruměj, totiž houfy všelikého lidu, který se při vojště nalézal; v obou krajních ulicích táhli pěší, a venku před vozy jízdní houfové, lečby silný nával nepřátel přinutil je také hledati útočiště mezi vozy. V předu a v zadu vojska šli harcovníci, honci, ztracenci a koněberky, pěší a jízdní, a to s polní střelbou; ti ku předu i do zadu vyjíždějíce neb vybíhajíce s nepřítelem harcovali, a když od nepřítele tištěni byli, zpět mezi vozy se vraceli, od vozníkův hájeni jsouce.

Jestliže nepřítel na vojsko mezi vozy táhnoucí dotíral, a toto se s ním bíti musilo, tehdy vyhlídl vůdce příležité místo, a předek i zadek vozové hradby se zavřel, aby nepřítel nikudy do hradby vetříti se nemohl, a vojsko lépe ubezpečené chutněji se bilo. Byl-li však nepřítel příliš mocný, volilo se místo příhodné ke vzdělání táboru. Takové tábory dělaly se okrouhlé, čtverhrané aneb polookrouhlé (byla-li v pozadí voda, příkrá stráň neb les); byly jednou neb dvěma řadami vozův sevřené, též několika východy čili braňkami opatřené, jak to místnost požadovala. Podle zpráv, jež Balbín podává, uměli Čechové řady vozův na dané znamení od vůdce na spůsob všelikých liter skládati a rozkládati, tak že celé řady brzy literu **U**, brzy **C**, brzy **E** neb **F** představovaly, aneb i na spůsob litery **O** kolem položeny byly. U vozův v takovém táboře k obraně uchystaném vypřáhly se koně, voje se strčily do vozův, vozy se srazily, tak že jeden druhého se dotýkal, a sepialy se řetězy. Nejvíce cvičenosti potřebí bylo vozatajům, aby k danému od vůdce znamení rychle postavili se ve vhodný obrazec. Tomu právě také nejvíce cizinci se divili. V táboře měl každý své vykázané místo, a nejpřednější místo byl v něm plac mezi vnitřními řadami vozův, kde se vojsko shromažďovalo a šikovalo. V mezerách mezi vozy, též někdy před nimi zevnitř stálo několik polních střelb a dostatečná stráž při nich i okolo celého táboru, kterážto nikudy jinudy vycházeti a vcházeti nesměla, než braňkami ponechanými pro výpady a pro vyjíždění střelby. Tyto braňky zavíraly se několika tarasy. Na vozích stáli střelci a jedna neb dvě hrubé střelby. Za nimi byly vzdělány houfce s hakovnicemi, háky a cepy k ubíjení vniklých a ku střílení na blížící se nepřátely. Někdy se též ohradil tábor venku před vozy příkopy a náspy. Vykopaná země totiž vyhazovala se na spůsob náspu k vozům a upevnila se plotem z trní.

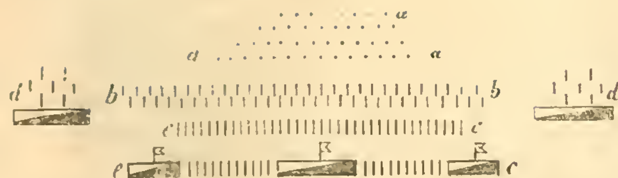
Vozy se dělily na vozy bojovné, které byly v řadách krajních a vnitřních, na vozy pícní a na vozy komorní, bezpochyby kryté, a ještě na jiné druhy. Obyčejně v každém houfu počítajícím tisíc bojovníkův, bylo 900 pěších, 100 jízdných a 50 vozův bojovných. K jednomu bojovnému vozu patřil 1 vozataj, 2 jízdní, 4 pavézníci a 13 střelcův. Všecky tyto částky vojska měly v Žižkově táboře svá určitá stanoviště a své zvláštní určení, jak při ležení vojska, tak i při tažení a ovšem pak při bitvě, tak že podobaly se samočinným údům těla živého, pohyblivými hradbami krytého. Na vnitřních vozích konečně vezlo se také všecko, čehož zapotřebí bylo ku spravování cest, k dělání zásekův, k opravě vozův, ku postavení bašt a srubův a jiných podobných pomůcek na vojně.

Zbraně, jichž Žižkovi bojovníci užívali, byly asi tyto: meč rovný; kopí zdélí 15 až 18ti střevícův, s hrotem na obě strany ostrým; kuše k vystřelování šípů pomocí zvláštního stroje s klikou k natahování tetivy; starodávný jednoduchý luk čili samostříl; cep železnými ostny pobitý, jímž prý Čechové za minutu 20 i 30krát udeřiti uměli; palcát, železné kladivo neb železná koule na topůrko nasazená, obyčejné zbraň hejtmanův potom vůbec jezdcův, kteří vedle mečův také palcát měli; sudlice, zbraň k bodání a sekání, nastrčená na tyčku zdélí 7mi střevícův; oštěp čili oštíp, podobná zbraň, avšak kratší; hák podobný k nynějšímu háku při ohni, jímž se jezdci s koní trhali. K obraně sloužila pavéza, to jest štít asi

3 střevícův zdélí a půldruha zšíří, dole se železnou špicí, která se mohla do země zabodnouti. Pavézami kryli se bojovníci, kteří krátkou zbraní, jako jest meč neb šavle, bojovali; menší pavézky zase střelci měli. Podle zbraně a zbroje zvaly se rozličné druhy bojovníkův kopinníky, střelci, lučištníky, cepníky, sudličníky, pavézníky. Střelné zbraně a střelného prachu vůbec užívalo se v husitských válkách až ku podivu hojně, a to netoliko od Husitův ale i od protivníkův jejich. Však čeští dělostřelci byli bezpochyby umělejší nad jiné. Pušky byly mnohonásobné, větší menší, co do formy a užívání svého rozličné. Dělo zavěšené na ose na loži o dvou kolech, sloužilo ku střílení kulí železných nejméně 16ti liberních; říkalo se mu také puška, ač to bylo jméno všeobecné, znamenající střelnou zbraň vůbec. Houfnice bylo dělo v loži o dvou kolech se širokým ústím, jímž se střílelo ohnivými železnými a kamennými kulemi. Srubnice větší a delší dělo na dvou kolech k házení železných kulí. Podobné byly hadice dvojího druhu, větší menší, jak se zdá s dlouhou hlavní. Harcovnice bylo dělo v loži na nízkých kolech, 6 až 7 střevícův dlouhé, tak že je jeden kůň utáhl, a harcovníci ho v poli velmi obratně proti nepříteli užívati uměli, mohouce je i na výšiny snadno připraviti. Tarasnice skládala se z více hlavní čili trubic na společném loži o dvou kolech; měla pak jméno od tarasův, to jest klad čtyrhraných s prodlabanou děrou, do které se v čas potřeby tyče vstrčila. Tarasy sloužily k zatarasení braněk mezi vozy a jiných mezer v ohražení, a za nimi mívaly snad tarasnice místo své. Hakovnice byly dlouhé střelby bez lože, a byly trojí, hák totiž a dvojhák, při kterých byl na pažbě železný hák, kterým se při střílení do dřevěného kozlíku před střelcem do země zatknutého vložil a upevnil. Půlhák, třetí druh mohl se z ruky bez kozlíku vystřeliti, a proměnil se časem v nynější ručnici čili mušket. Píšťala byla též menší střelba, jak se zdá měděná, a proměnila se časem v nynější pistole. Jméno českých houfnic a píšťal zobecnělo v celé Evropě. Němci houfnice nazývají Haubitze, píšťalu Pistole.

Jména bojovného lidu co do zbraní vyčtli jsme již nahoře, však co do rozložení a úřadu takto se rozdělovali: jedni byli harcovníci, kteří po různu před šikem táhli, jej proti nepříteli chráníce a bitvu počínajíce. Harcovníci museli se jedině na sebe, svou sílu a obratnost spoléhati. Jiní byli honci, vesměs jízdní, kteří v předním šiku po harcovnících nejpřednější místo zaujímali, aby s nepřítelem harcovníky podporujíce buď bitvu počali a jej pokud možná od potkání se s valným houfem čili velkým šikem zdržovali, aneb jej, kdyby ustupovati počal, stíhali a honili. Jeden z honcův držel hončí korouhev k jejich spravování, a při něm býval bubeník a zároveň trubač, který dle potřeby buď bubnoval buď troubil, aby se honci a harcovníci podle toho mohli říditi. Honci měli za sebou houfec bojovníkův k svému posilení, kdyby je nepřítel příliš tiskl, a jmenovali se ti bojovníci proto posilci. Jiní byli zas koněberky, totiž lehcí jezdcové a střelci, kteří obyčejně druhým bojovníkům v předním voji v mírném podálí po boku táhli a s nepřítelem harcovali. Chytali také koně, které druhým jezdcům uprchly, a které si tito od nich vypláceti musili. Ještě jiní byli ztracenci v jednom, ve dvou neb ve třech houfích s vlastními korouhvemi a pod zvláštním hejtmanem. Oni táhli za předešlými právě před samým valným houfem, majíce v průčelí svém a v bocích pěší střelce a sudličníky. Ztracenci podporovali honce, posilce a koněberky. Všickni tito rozliční houfové, kteří dohromady přední voj skládali, dokonávali vítězství po vyhrané bitvě nepřítele stíhajíce. Valný houf totiž neměl se nikdy za utíkajícím nepřítelem pouštěti, aby vždy pohotovu mohl zůstati k postavení se proti nepříteli, když by chtěl bitvu snad obnoviti.

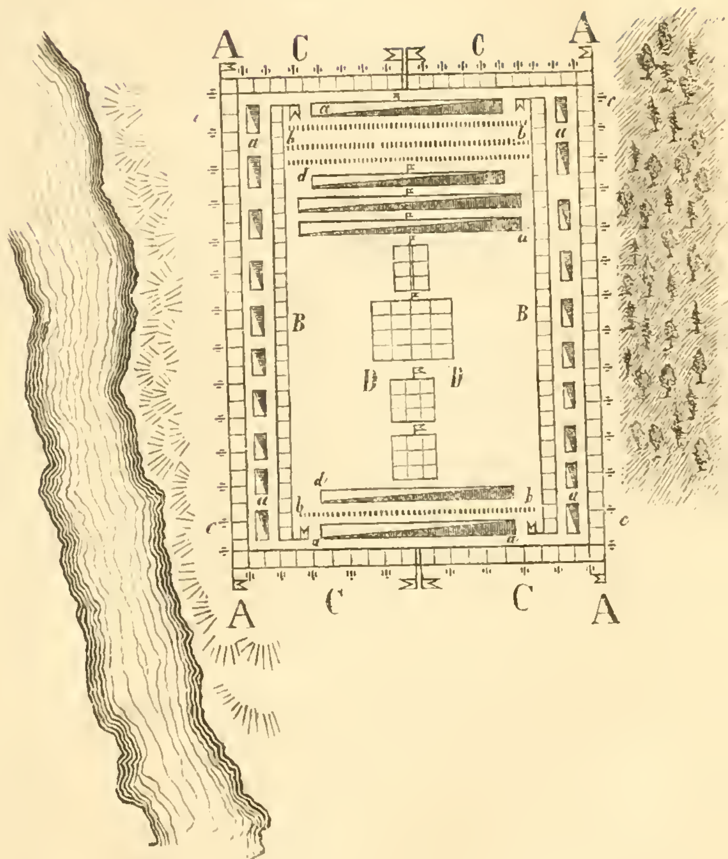
Ve valném houfu šla v čele jízda, za ní hrubá polní střelba, potom pěchota. Kým vozy byly osazeny, již nahoře jsme pověděli. Všem těm rozličným bojovníkům, kteří na vozích umístění byli, říkalo se vozníci. Důležité byly korouhvice na předních neb nárožních vozích. Při zavření neb otvírání vozův musel totiž vozataj na korouhve předních vozův hleděti, aby se vozy rovně zavřely, aby místo, kdeby se zastaviti a vůz postaviti měli, dobře seznali, a jeden druhému v postavení jeho nepřekáželi. Trubači ve vojště návěští dávali, když se měl nepřítel honiti, na bubny zas znamení se dávalo, aby bojovníci stáli aneb do vozové hradby se zatáhli. Jiná přednost taktiky a ústrojnosti tehdejšího českého vojska zakládala se na rychlosti a hbitosti všech pochodův a veškerého pohybování jeho. Pohodlná loudavost a nespořádanost tehdejších vojsk evropských, zvláště německých, bývaly často příčinou žalostného pro ně překvapení. Kdykoli zajisté jim bylo hájiti důležité místo některé ve vlastní krajině své, téměř obyčejně se stávalo, že dříve nežli se k ochraně jeho mohli sebrati, již Čechové z nenadání přichvátavše sami před nimi je osazovali.

Obrazec I. **Tažení vozův.**

A. Vozy v krajní řadě. **B**. Vozy v prostřední řadě. **C**. Okřídlí. **D**. Plac.

a) Harcovníci. — b) Honci. — c) Posilci. — d) Koněberky. — e) Ztracenci. — f) Jízda. — g) Děla. — h) Valný houf pěších a střelcův. — i) Korouhvice na předních neb krajních vozích. — j) Korouhvice na koncích prostředních vozův, které uzavíraly prostřední plac. — k) Vozy komorní a picní pro vůdce, ženy, děti, špíži a t. d.

Obrazec II. **Hradba vozova.**

A. Vozy v krajní řadě. **B**. Vozy v prostřední řadě. **C**. Zavřená okřídlí. **D**. Plac.

a) Houfové k vozům šikovaní, totiž cepníci, sudličníci, mezi nimi střelci s kušemi a jezdci, kteří ssedali a vozy bráni. — b) Koně jízdných, kteří s nich ssedali. — c) Děla před brańkami mezi vozy rozestavená s lidem, který je obsluhuje. — d) Houfy zůstavené k posilení.

Žižkova slepota v posledních létech posloužila Čechům aspoň v tom ohledu, že jeho válečné umění v hojnější míře na jeho hejtmany a starší vojska přešlo. Přinucen jsa viděti očima jejich, naučil je tím lépe, kterak by měli bedlivi býti všech oněch výhod, jichž v každém položení poskytovala buďto příroda svou místní příležitostí, buďto zkušenost při odměřování a rozestavování sil do boje potřebných. Tím připoutáno jest vítězství ku korouhvím českým po jeho smrti na dlouhý čas, a Čechové prosiuli po celé Evropě co první mistři umění válečného.

Němci byvše trpkou zkušeností poučeni, že jejich válečné zřízení proti Čechům ničeho nezmůže, snažili se první nápodobovati hradby vozové a jiné způsoby Čechův, ač v tom umění nikam to nepřivedli. Poláci zas bojujíce sami často a hojně v řadách Čechův a vyučivše se u nich, již v druhé polovici toho století 15tého první vozovou hradbu u sebe zavedli, jejížto pomocí proti Rusům, Tatarům, Turkům a německým rytířům v Prusích vítězili. Jmenovitě byl to Mikuláš Firlej, kastelan Krakovský, starosta Lubelský a velký hejtman korunní, který vyučiv se u Čechův, jejich způsob bojování v Polště zavedl, a tím způsobem válečnou slávu Polákův, jsa sám znamenitým vůdcem, povznesl. Čechové sami najímajíce se do vojenských služeb v Polště, co vůdcové mezi Poláky vynikali, tak že tehdáž v Polště přísloví platilo: „co Polák, to pán, co Čech, to hetman.“ Z Polska dostala se vozová hradba k maloruským Kozákům, zvláště k tak zvaným Zaporožcům. Ještě r. 1526 v nešťastné bitvě u Muháče v Uhřích činí se zmínka o české vozové hradbě, ano až do 17. století užívalo se jí ve vojště polském a kozáckém proti Turkům. Slavný polský bohatýr, hetman Żółkievský v bitvě s Turky na poli Cecorském 7. října 1620 svedené s hrstkou svých vojínův vozovým táborem se ohradil, a statně bojuje padl. Tak tedy způsob bojování, hradba vozová, Žižkou zvelebená, trvavši ve své způsobě plných 200 let, se slavným Żółkievským konec vzala.

Nové úmluvy na sněmě ve Zdicích, a hádaní mezi Tábory a Pražany v Praze.

1424 16. října — 23. prosince.

Smrtí Žižkovou neklesla sice vítěznost a štěstí zbraní husitských, ale padla nejsilnější hráze, která překážela tomu, že se husité k církvi Římské nikterak nemohli blížiti a s ní se mířiti. Vyznání výstředních Husitův, k nimž Žižka v podstatě sám také náležel, mohlo jen jeho neoblomnou vůlí a osobní mocí jakož i nekonečným krveproléváním převahu v zemi získati; avšak ono zůstávalo u národu přece jenom v menšině, neboť duch věku tehdejšího k tomu ještě nedozrál. Proto Žižkova smrt potáhla za sebou dříve neb později také pád učení výstředního a strany demokratické v národě, kteráž se ho hlavně byla přidržela.

Jestliže však mírní Husité, kališníci totiž, doufali, že se s Římskou církví smíří, anižby od svého mínění upustiti musili, v tom se zas také valně mýlili, zvláště pokud jen na obranu svou myslili, nemíníce činným útokem své uznání od Římské strany vynutiti. Nepovážili, že katolická církev nikdy necouvá, a že se k nim ani krokem nepřiblíží. Kališníci počali nyní, těšíce se marnou nadějí, s opravdovostí o smíření s církví dbáti, ba i Táboři uzavřevše mír v jižních Čechách s katolickými pány, skrze pana Oldřicha z Rosenberka na králi Sigmuntovi opět veřejného slyšení o víře se domáhali. Král Sigmunt 10. října 1424 k tomu odpověděl, že je chce milerád slyšeti, má-li to sloužiti k navrácení pokoje a řádu, avšak co do víry že moci nemá, s nimi vyjednávati, to že sluší papeži a jeho moci duchovní.

Pánové čeští strany kališnické i katolické položili pak sobě sněm obecný okolo sv. Havla, 16. října, do Zdic mezi Berounem a Žebrákem, a umluvili tam některé prostředky k upokojení země, a zvláště aby o středopostí nejprvé příštím, 15. března 1425, v městě Kouřimi byl sněm zemský, a na něm aby pře o zákon Boží s obou stran, totiž katolické a kališnické, slyšena i rozsouzena byla tak, aby to, co většina za pravdu pochválí, od obou stran úplně bylo přijato. Že k tomu katoličtí pánové ve Zdicích přistoupili, dostali od krále Sigmunta velmi důtklivé psaní, v kterém jim vytýkal, že se od kališníkův svésti dali, že se do hádek o náboženství nemají pouštěti, nejsouce sami dostatečně učení, a že žádný kněz katolický, nemaje dostatečné bezpečnosti, k tomu sněmu ani nepůjde, a aby následovně těch Zdických námluv neplnili.

V témže čase okolo sv. Havla, když světští ve Zdicích sněmovali, sešli se kněží strany Pražské a Táborské v Praze, aby bezpochyby následkem míru na Špitálském poli uzavřeného hádaní o víru obnovili a tím své hádaní vloni na Konopišti nedokonané k nějakému konci přivedli. Domnívali se tito lidé skutečně, žeby se mohli ještě působením ducha svatého pravdy sami mezi sebou srozuměti. Sešli se s počátku na hradě Pražském, avšak když tu začal mistr Jan z Příbrami zase urážlivě a utrhačně o Táborských kněžích mluviti, tu celé shromáždění u velikém pohoršení rozešlo se. Nicméně i potom zjednali to ještě někteří pánové, že se po několika nedělích obě strany kněží ve velké kolleji Karlově v síni bursákův sešly; a když u přítomnosti velikého posluchačstva světských i duchovních mistr Příbram zase Tábory počal viniti z pikhartství, od svých

okřičen a k mlčení připraven byl, hádali se Pražští mistři zase s Táborským knězem Markoldem ze Zbraslavic, proto že ten zas zapíral moc spasitelnou svátostí podávaných od kněží, kteříž byli nepořádně svěceni a špatný život vedli. A tu zas rozešly se strany s týmže nepořízením, jako před rokem na hradě Konopišti.

Při té nesvornosti mezi Čechy byla v Německé říši nesvornost ještě větší. Král Sigmunt volal knížata a města dvakrát na sněm do Vídně; oni větším dílem nepřišli; proto chtěl s Albrechtem Rakouským a s několika málo stavy německými sám spůsobiti tak řečenou denní válku proti Čechům. Papežovo neustálé napomínání Němcův ztrácelo všechen účinek, neméně napomínání jeho legata v Němcích, kardinala Brandy. Proto jej papež z Němec odvolal, jako že byl neprospěšným hlasatelem kříže, ale kletbu od něho na knížete Sigmunta Korybutoviče pronešenou potvrdil v Římě dne 23. prosince 1424 s velikou slavností.

Výsledek tažení Husitův na Moravu. Kterak se Sirotci od Táborův oddělili.

1424 listopad a prosinec.

Žižkova smrt nezastavila počatou výpravu všech stran husitských k osvobození Moravy od panování Albrechta Rakouského; všecka vojska jejich na Moravu vtrhla a u Meziříčí se spojila, Pražané pod Sigmuntem Korybutovičem, bratří Orebští pod Divišem Bořkem z Miletínka, Táboři a Sirotci pak pod Janem Hvězdou z Vícemilic a Mikulášem Sokolem z Lamberka. O tažení samém vlastně velmi málo víme. Husité prý dobývali a hubili všeliká města, vsi a kláštery, osadili staroslavný klášter Třebíčský a město Ivančice (Evančice) útokem vzali, kdež prý mnoho lidí do jejich zajetí upadlo. Obě místa, Třebíč a Ivančice zůstávala napotom v moci Táborské. Zdá se pak, že se vojska husitská odtud do půlnočních stran obrátila, kdež dobyty jsou Bozkovice, Letovice a Mohelnice. V posledním městě zahynuli při tom prý všickni mužští mečem a ohněm. Kamkoliv Husité přišli, všude Moravané od Albrechta Rakouského odpadávali k nim se připojujíce. Vojvoda Albrecht sebrav prý téměř do 100.000 vojska a maje pomoc od Uhrův, táhl proti Husitům, kteří se nyní zas do Čech nazpět obrátili, a trestaje odpadlých Moravanův, pálil je, plenil, zabíjel a ze země vyháněl.

Příčina, proč se Husité tak brzy z Moravy zas navrátili, ležela spíše v nesvornosti stran mezi nimi, než žeby se byli snad velkého Albrechtova vojska báli.

Že všickni ti mezi Tábory, kteří se ve věcech víry více s Žižkou srovnávali nežli s kněžími Táborskými, a s ním také r. 1422 od vlastních Táborův se odchylili, po jeho smrti Sirotky se zvali, již nahoře jsme oznámili. Do nynější doby byli tito Sirotci spoludržiteli táborských hradův, měst a statkův. O sv. Martině, 11. listopadu 1424 držán byl sjezd a sbor kněží a obcí Táborských v Klatovech, a tu bezpochyby jednalo se o tom, které hrady, města a statky mělyby napotom zůstati majitkem Táborův a které Sirotkův. Musely tu ovšem mezi těma stranama nedůvěra a kyselosti povstati, avšak nevedlo to k trvalému záští, a když rozdělení dokonáno bylo, počínaly sobě obě strany ještě svorněji, než dříve.

Táborům zůstalo měst, hradův a statkův velký počet. Mimo jiné náležel jim od několika měsícův důležitý hrad Ostromeč vystavěný na nedostupné skále na pravém břehu Vltavy, kde potok Mastník do ní padá nedaleko Živhoště. S toho hradu totiž mohla se buď hájiti neb staviti všeliká plavba po Vltavě ku Praze. Dobyliť ho dne 13. července 1424 Jan Hvězda z Vícemilic a Podstavek Hihal, a svými lidmi jej obsadili. V čele Táborův stál nyní Jan Hvězda z Vícemilic řečený Bzdinka, vedle něho pak zvláště pan Bohuslav ze Švamberka, pan Jan z Dubé řečený Roháč a Jan Bleh z Těšnice; kněz Prokop Holý č. Veliký teprv po roce co hlavní vůdce jejich se objevil.

Sirotci volili si po svém návratu z Moravy za vrchního vůdce Kunše z Bělovic, a pod ním byli předními hejtmany Velek Koudelník z Březnice a Jan Královec z Kralovic. Kněz Prokop Malý čili Prokůpek také teprv po nějakém čase co vrchní vůdce u nich se objevil. Nejpřednější město se Sirotky spolek mající byl Hradec Králové. Nejpatrnější známkou, podle které se Táboři a Sirotci mezi sebou rozeznávali, bylo, že kněží u Táborův beze všeho ornátu služby Boží konali, u Sirotkův však v ornátech a s korouhvemi.

Domácí boje. Konec Orebitův. Nymburk. Litomyšl. Radkov.

1425 od ledna do března.

Po návratu z Moravy postavili se Táboři se Sirotky opět velmi nepřátelsky proti Orebi-

tům a Pražanům, pokoušejíce se nyní mermomocí, jak by sobě panství v celých Čechách pojistili. Orebité měli dosud mezi všemi husitskými stranami nejmenší jednotu ve svém bratrstvu, počítajíce mezi sebou poměrně nejvíce šlechticův. Mezi šlechtici však a ostatními bratřími stavu městského a selského brzo vypukla různost myslí pro rozdíl stavu, méně pro vyznání víry. Šlechticové lnuli zjevně ku kališníkům, tudíž k Pražanům a k jejich pánu, knížeti Sigmuntovi, obecný lid zas souhlasil s Tábory a Sirotky; — i tak se bratrstvo Orebitův rozešlo a jedni proti druhým nepřátelství počali, zrušujíce mír mezi stranami na Špitálském poli nedávno uzavřený, o němž již Žižka předpovídal, že dlouhého trvání míti nebude. Táboři a Sirotci přišli městským a selským bratřím Orebským na pomoc a tito splynuvše s nimi v jedno, počali s nimi dobývati sídel a měst strany šlechtické ku Pražanům odpadlé. O těchto příbězích zajisté velmi žalostných podávají domácí kronikáři opět jen chudé zprávy. Hlavní boj se vedl v kraji Hradeckém, kde Orebité druhdy nejmocnější bývali, z části také v Chrudimsku a v Kladště. První zpráva jest o Nymburce, městě v jednotě a poslušenství Pražském stojícím. Přišli tam Táboři pod Bzdinkou, a opanovavše město do kostela vešli, kdež farář, kněz Jiří Rohovlad, přívrženec učení Pražského, kázal schvaluje lidu svátost posledního pomazání jakožto věc podle učení sv. Jakuba apoštola ku spasení potřebnou. Mezi Tábory přítomnými, že učení o svátostech kromě křtu a večeře Páně zavrhovali, povstalo reptání, a pan Hvězda z Vícemilic přetrhl kazatele slovy: „Mlč kněže a nekaž nám mnoho o oleji.“ Rohovlad však nedávaje se mýliti v řeči pokračoval dále. Tím Tábory popudil v té míře, že jej i s kaplanem jeho, knězem Klimentem, vzali, na káru posadili a městem za Pražskou čili Svatojiřskou bránu vezli křičíce: „Vezeme olej!“ Před branou blíž Labského břehu dali každého do vysmoleného sudu a na hranici je upálili. Nymburk byl od toho času městem Táborským.

Na dalším pochodu Táborův přirazili k nim bratří Viktorín a Hynek z Poděbrad, byvše až dotud věrnými společníky jejich a osobní přátelé nebožtíka Žižky. Dobyli s nimi společně tvrze Zachrašťanské nad Cidlinou a tvrze i města Chlumce též nad Cidlinou, kteréžto místo panu Otovi z Bergova, přívrženci krále Sigmunta, náleželo. Tu se zas od Táborův oddělili bratří z Poděbrad, a v krátkém čase potom k Pražanům a ku knížeti Sigmuntovi Korybutoviči přilnuli. Táboři však dále do Hradecka táhli, a dobyli o masopustě tvrzí Hořiněvsi a Holohlav, kdež nějakého kněze Sovu prakem vyhodili. Potom oblehli a dobyli hradu Rychenberka za Solnicí u vsi Liberku páně Půty z Častolovic, pak se do Chrudimska obrátili a tu hradu Rychenburka, páně Arnošta Flašky z Pardubic dobyli.

V stejném čase činili také Sirotci výboje na kališnících i na přívržencích krále Sigmunta; jmenovitě opanovali dvě města, jichž byl rytíř Diviš Bořek z Miletínka hejtmanem, totiž Vysoké Mýto a Litomyšl, potom Landsberk, hrad někdy biskupa Litomyšlského, jehož byl pan Jan Městecký z Opočna uchvátil a svým lidem obsadil. Sirotci pak s Hradeckými, kteří se nyní také k Sirotkům znali, přilehli k druhému hradu téhož pána, k Opočnu, a opanovavše jej pobořili jeho stavení. Konečně máme i o tom zprávu, že Sirotci města Radkova v Kladště se zmocnili.

O dobytí Litomyšle víme tolik, že vojsko Sirotkův pod správou hejtmana Velka Koudelníka z Březiny dne 14. února 1425 před tím městem se položivši blízký Kartusianský klášter Tržek od biskupa Albrechta ze Šternberka založený, vyloupilo, zapálilo a mnichy pobilo. Diviš Bořek z Miletínka, hejtman Litomyšlský, vida žeby se moci Sirotkův neubránil, poslal šestého dne do jejich ležení, nabízeje jim vzdání své, jestližeby města neloupili, ohněm nekazili, a jej i se vším zbožím svobodně z města propustili. Nabídnutí jeho bylo přijato, a on postoupiv jim města do Kolína odtáhl, kteréžto město jemu před nějakým časem od Pražanův odevzdáno bylo. Nepodobá se sice k víře, žeby se byl biskup Litomyšlský až do té doby ve městě Husitům již od čtyř let poddaném a oddaném na svém hradě udržeti mohl, a žeby se byla posádka na tom hradě Sirotkům bránila. Nicméně vypravuje pozdější moravský dějepisec, Pešina z Čechorodu, neuváděje ovšem původních pramenův, takové podrobnosti o tom, že je přece co do hlavního obsahu tuto položiti musíme, ač se zdá, žeby spíše k prvnímu opanování Litomyšle skrze Pražany r. 1421 náležeti mohly. Biskup Aleš prý až do této doby v Litomyšli vytrval, však když Sirotci přišli, tu teprv se vším, co sebrati mohl i s kanovníky Premonstraty z hradu svého ušel, a k Premonstratům Hradištským u Olomouce se obrátil, útočiště u nich hledaje. Posádka jeho na hradě v Litomyšli zůstavená slíbila prý, že hrad ten všemi silami bude brániti. Sirotci pak hradu toho do 14 dní marně

a s velkou ztrátou dobývali, a tu prý od Hradeckých a bývalých Orebitův posilu dostali, načež ustanoven den 9. března k hlavnímu útoku. Jak mile znamení k útoku zvukem trub a bubnův dáno bylo, tu vojsko se dvou stran najednou proti hradu se hnalo, však hrdinskou obranou posádky odraženo bylo. Tu je hejtman Velek Koudelník s největším namaháním okřikl a všemi způsoby k dalšímu dobývání připudil. I zahazovali jedni příkopy pod hradbami, jinde přes ně dlouhé klády kladly, po nich pod hradby vskočili, na ně žebříky přistavujíce aneb je podkopávajíce; také jeden druhému na ramena se stavěli, a to tak dlouho, až se jim podařilo, na cimbuří hradeb vylezti a odpor zemdlené posádky oslabiti. První na hradby vylezl prý jakýsi Jeník z Vedanic jinak z Mečkova, a ten prý hned se svými společníky přední bránu vypáčil a ostatnímu vojsku hrad otevřel. Jedni z hradské posádky v kostelích se skryli, jiní vsedavše na koně zadní branou z hradu ujížděli, a ještě jiní, co byli srdnatější, ve dva zástupy se srazili, chtíce se davem nepřátel prosekati. Mnozí prý padli, a jiní, kterým se to poštěstilo, vrazili před hradem na vozy bojovné, jimiž hrad obklíčen byl, a tu od cepův a střel také bídně zahynuli. Když tak Sirotci všechen odpor ve hradě přemohli, na kostely, biskupskou residenci a klášter kanovníkův se vrhli nikoho neživíce, všecko vytloukajíce, všecko kazíce, zvláště oltáře, obrazy a jiné ozdoby v kostelích, a veliké kořisti sbírajíce. Výše řečený Jeník z Vedanic jmenován byl hejtmanem hradu i města Litomyšle a ubytoval se napotom v bývalé residenci biskupské. Na místě této residence stojí nyní zámek od Vratislava z Pernšteina v 16. století vystavěný, biskupský a spolu Premonstratský chrám byl po čase v pivovár proměněn, a jedna strana konventu vedle kostela, kdež kapitula sídlo měla, na úřednické byty obrácena byla. Ostatní tři strany konventu, pak farní kostel sv. Klimenta a jiná stavení po čase všecky zmizely. Biskup Aleš žil pak po pádu svého sídla biskupského několik let ještě ve Hradišti Uherském, kanovníci jeho řádu Premonstratského pak se ve Svítavech při faře usadili, a jejich převor spravoval Litomyšlské biskupství. To trvalo až do smrti převora Wolfganga r. 1554; Premonstraté odešli do kláštera Hradištského, a Litomyšlské biskupství i dle jména konec vzalo.

O tom, co se při opanování Radkova stalo, podal nám jeden současný kronikář následující dojímavou zprávu. Město Radkov čili Radek, německy Wünschelburg v Kladště nedaleko hranic kraje Hradeckého v Čechách, bylo již tehdáž celé německé. Husité prý, přilehše k němu v jednu sobotu, nazejtří v neděli probořili o nešporách hradby městské, a vnikli skrze ně, načež obyvatelé obojího pohlaví utekše se valem do kamenného domu fojtova čili rychtáře, vysokého a prostranného, sami zapálili město, aby Čechové aspoň pro oheň k nim nemohli. A však tito dočekavše, až oheň vyhořel, obehnali fojtův dům a jali se ho podkopávati, až přišlo k tomu, že počalo se rokovati s obou stran. Fojt s volí Husitův spustil se okny dolů k nim, aby zjednal výminky, pod nimiž by obyvatelé mohli odtud propuštěni býti. Když pak nevracel se, počali sobě lidé stýskati, zvláště farář městský, kněz Megerlein, jeho kmotr, který dal volati dolů, aby fojt se ukázal, je-li ještě živ. Konečně když vrátiv se z města, vytažen opět nahoru ke spoluměšťanům svým, oznámil, že všecky ženské i děti budou propuštěny na svobodu, mužští však že mají býti šacováni, totiž že se musejí vykoupiti tím, co mají: ptal se ho farář, také-li on s dvěma kaplany svými má toho požiti? „Nikoli, pane kmotře! vece fojt, Husité nepřijímají kněží na milost.“ I zkormoutiv se náramně jal se hořekovati kněz: „O jak bídně zavedli a zradili jste mne, budiž bohu politováno! Když jsem chtěl opustiti vás a uteci se, mluvili jste, abych jen zůstal, že chcete semnou sdíleti se o zlé i dobré, o život i o smrt, a pravíce, zdali pastýř utíkati míní od stáda svého! Nyní bohužel ovce utíkají od pastýře svého!“ Tu paní a měštky s pláčem prosili ho, aby neplakal a nermoutil sebe, že chtějí prý, přestrojíc jej a kaplany jeho za ženské, vyvésti je na bezpečné místo. On však dí: „Nedejž toho Bůh, abych zapomenul se na úřad a důstojenství své; jsemť kněz a nejsem žena; mužové však vaši ať považí, jak hanebně mne dávají na smrt, aby zachovali sebe“ Však takové řeči nebyly nic naplat; oba kaplani vzali na se ženské šaty a závoje, do náručí však každý jedno dítě, farář však nikoli. Mezi tím umluvil se fojt s měšťany, jakým spůsobem se vzdáti mají. I scházeli jeden po druhém po schodech dolů, a Čechové stojíce venku silně před domem, jímali každého muže, ženy pak a děti propouštěli na svobodu. Jen ty paní, panny a děti, co strachem se byly skryly ve sklepích, když později dům celý vypálen, zadusily se tam všechny. Když pak již byli všickni sešli dolů, zůstal nahoře jen farář sám s několika mladíky a tovaryši řemeslnickými, kteří nemajíce čím se vykupovati, ne-

chtěli ani do vazby jíti. Těm dodával farář srdce, aby se postavili k odporu a nedali se jímati ani trýzniti; a oni slibovali učiniti tak: ale když viděli, kterak známí jejich všickni se vzdali, kleslo srdce i jim, a scházejíce také dolů, poddali se. I zůstal nahoře farář sám s jedním starým knězem selským; a Husité přiběhše k němu, svedli ho dolů do vojska i přivedli před kněze Ambrože Hradeckého, který v latině řekl k němu: „Faráři, odvoláš-li, cos kázal, a přistoupíšli ku pravdě učení našeho, zachováš život svůj; neučiníš-li toho, půjdeš do ohně.“ Knéz Megerlein odpověděl: „Toho Bůh nedej, abych já pro krátké muky zradil pravdu svaté víry křesťanské! já učil a kázal pravdu v Praze, ve Zhořelci a ve Hradci, a na té pravdě chci raději umříti!“ I přinesli otepě slámy, jimiž obložili a obvázali tělo jeho vůkol, tak že ho ani viděti nebylo; a zapálivše slámu, nechali ho běhati a potáceti se v ohni u vojště, až se zadusil; pak vzavše tělo mrtvé hodili je do vařící vody v pivováru, a za ním i kněze selského, tak že oba tam umačeni jsou. Ale kaplani již byli vyšli z domu v ženských šatech a závojích a s dětmi v náručí; dítě jednoho při vycházení dalo se pak do pláče, volajíc po matce; a když je slovy utišiti hleděl, Husité poznavše hlas mužský, strhli jemu závoj s tváře; tedy pustiv dítě na zem, dal se na útěk, a oni za ním, až ho dostihše utloukli. Druhý kaplan však vyvázl šťastně s ženami a s dítětem svým.

Kterak se Táboři a Sirotci nadvlády v zemi dále dobíjeli.

1425 od 31. března do 6. června.

Že Táboři skutečně domáhali se vrchního panství v Čechách, totiž aby všude vláda a moc byla při lidu a aby táborské vyznání víry ode všech Čechův bylo přijato, to zřejmě ukázali dne 31. března v sobotu před květnou nedělí. Vedli je totiž Jan Hvězda z Vícemilic, pan Roháč z Dubé a pan Bohuslav ze Švamberka přímo ku Praze, a tu v noci přilehše k městu a přistavivše žebříky ke hradbám chtěli je ztéci. Pražané však byli bedlivi, šťastně od hradeb i žebříkův je odehnali a nemalý počet na místě jich pobili. Když se Táborům zámysl na Prahu nezdařil, zkusili to 5. dubna na zelený čtvrtek u Slaného, kteréžto město, někdy Táborské, nyní pod správou pana Hynka z Waldšteina i na Koldšteině, náleželo k jednotě Pražské a pod knížete Sigmunta Korybutoviče. Táboři majíce při sobě také Sirotky spojili se s Žateckými a Lounskými, a dvanácte dní Slaného úsilně dobývali. Posádka města páně z Waldšteina byla však udatná, a bránila se statečně vedením několika dobrých panošův, jako byli Jan Srsa jednooký, Petr Kamenec, Zdeněk Haramule a jiní. Konečně 17. dubna opanovali města Táboři a Sirotci zradou prý některých měšťanův, a vpadše do něho strašné krveprolití spůsobili a město samo větším dílem v popel a ssutiny obrátili. Jen as 200 osob zajali, ostatní obyvatelstvo pobili a mezi nimi všecky výše řečené panoše, městského faráře, kněze Kristiana, slovutného kazatele pod obojí, spolu s knězem Václavem ze Zvíkovce střídníkem; mnozí panošové na zvonici, která s nimi shořela, rychtář, konšelové a mnozí měšťané zas v masných krámích ohněm zahynuli.

Od Slaného obrátili se k Roudnici, kdež na hradě pan Jan Smiřický vládl, a kdež také arcibiskup Konrad z Vechty, nyní již starý a slepý, poslední léta svá trávil. Nemohše Táboři a Sirotci hradu dobyti, město spálili a splenili.

Dne 2. května obehnali Táboři a Sirotci počítajíce 900 jízdných a 7000 pěších oba královské hrady Žebrák a Točník, jež v ten čas pan Hanuš z Kolovrat držel. Však po třídenním usilování vidouce neprospěch svůj, odstoupili zase a spokojili se spálením měst Žebráku a Hořovic, a mnoho vsí v okolí hradův Krašova a Libšteina nade Mží, ježto náležely pánům Bedřichovi a Hanušovi z Kolovrat. Takto Táboři a Sirotci kazíce vlast svou rozbíhali se v měsíci květnu po rozličných stranách země; však hlavní jejich vojsko, sesíleno jsouc také branným lidem z měst Hradce Králové, Žatče, Klatov, Písku, Sušice a Domažlic, v počtu asi 1000 jezdcův a 8000 pěších s děly a stroji, položilo se před hrad Švihov páně Viléma Švihovského z Riesenburka a ze Skály, a dobyli ho, obořivše hradby jeho, smlouvou po dvou nedělích. Jiní Táboři a Sirotci přitáhli 13. května k Třeboni; avšak posádka hradu a města toho střelbou se zdí a bašt tak udatně se bránila, že proti ní ničeho pořiditi nemohouce s hanbou zase odtáhnouti musili a na Nové Hrady se vrhli, jichž dobyli, zapálili a mnoho znamenitých věcí a listův panu Oldřichovi z Rosenberka tuto ohněm zkazili. Tímto skutkem porušili Táboři ovšem příměří, kteréž byli lonského roku s řečeným pánem učinili. Dne 4. června zas při-

trhli Táboři a jejich spojenci před Obořiště, tvrz rytíře Jindřicha Kolmana z Křikavy mezi Dobříší a Milínem, kterýž po třídenním dobývání, 6. června, vida, že mu kameny zvící lidské hlavy na tvrz házejí, nechtěl, aby to k nejhoršímu přišlo. a raději se poddati slíbil, jestliže jemu a jeho desíti soudruhům život darují. Však stalo se jinak; sotva Táboři tvrz opanovali, tu hned řečeného rytíře a jeho soudruhy na hranici již dříve připravené upálili, tvrz celou pobořili a ohněm zkazili, a zajatou čeleď sebou odvedli. Toho samého dne opanoval jiný houf Táborův hrad Michalovice u Mladé Boleslavi, staré rodní sídlo pánův téhož jména.

Tak šířili po zemi záhubu Táboři a Sirotci, aniž známo jest, zdali Pražané a jejich přátelé se pokoušeli, jak by tomu přítrž učinili. Tolik jen poznamenal jeden starý letopisec, že okolo Svatodušních svátkův Pražané tvrze Květnice nedaleko Úval na rytíři Prokopovi Trčkovi z Kralovic, jednookém, dobyli. Pražané mezi tím nepřestávali vyhledávati cest, jak by se se stranou královskou a katolickou smířili. Jejich vyslanci v průvodu pana Čeňka z Wartenberka a některých jiných pánův českých přišli dne 6. května do Brna, aby o pokoj a smlouvu s králem Sigmuntem jednali, a však téměř ničeho nezjednali.

Král Sigmunt naproti tomu tím úžeji spolčil se se svým zetěm, Albrechtem Rakouským a Bedřichem Míšenským, učiniv s nimi smlouvu, aby se vzájemně proti Husitům podporovali. Povýšiv již před léty Bedřicha z Hohenzolleru za markhraběte a kurfürsta Braniborského, Albrechta pak Rakouského ustanoviv za budoucího krále Českého, udělil nyní skutečně v Budíně dne 1. srpna 1425 s obyčejnou slavností odumřelé vojvodsví a kurfürstství Saské Bedřichovi Míšeňskému. Tak tedy král Sigmunt, poslední z domu Luxenburského, povýšil podnes panující domy Hohenzollerský, Habsburský a Vitínský na ujmu České říše od jeho otce, Karla císaře, tak velice zvelebené, nyní lehkomyslně rozptýlené.

Různé boje. Mor. Mír Vožický. Nová výprava Husitův na Moravu a do Rakous.

1425 od srpna do listopadu.

Když v letní době na krátký čas různé boje u vnitř České země utichly, vpadli zas Slezáci s biskupem Vratislavským u velké síle do země, plenice i pálice všecko od Náchoda ke Trutnovu se hnali, a učinivše velkých škod zase sami ze země se vyklidili. Potom v čase žní panovalo neslýchané horko, tak že lidé na polích pracujíce velkým vedrem padali a hynuli. Na to rozšířil se k sv. Václavu v září po celých Čechách a okolních zemích prudký mor, že na mnoha místech šachty dělati musili, nestačivše pochovávati zemřelé. Dne 26. září 1425 umřela v Prešpurce ovdovělá královna Česká, Žofie Bavorská, manželka nebožtíka krále Václava, paní dobrého srdce a přítelkyně Čechův, trávivši poslední léta svá jako u vyhnanství při dvoře svého svaka, krále Sigmunta. I umřel té doby, 17. září 1425, v Jičíně také pan Čeněk z Wartenberka, někdy nejvyšší purkhrabí Pražský a přední pán mezi šlechtici vyznání kališnického Jakoby těch zádav lidstva ještě dosti nebylo, počaly nové boje hned zas v září v rozličných stranách České země. Jmenovitě Táboři pokoušeli se zas o dobývání hradův a tvrzí panstva králi Sigmuntovi oddaného, tu v Plzeňště, tu u Vlašimi a u Sedlčan. V posledním místě a jinde několik urozených panošův od nich oběšeno bylo. V polovici září obehnali pod Janem Hvězdou z Vícemilic Ožici čili Vožici, hrad nad městem Mladou Vožicí pana Materny z Ronova, který se tak statečně bránil, že nepřátelé plných pět neděl s velikým nákladem obléhati jej musili; ano byl tu i Jan Hvězda, řečený Bzdinka při útoku na hrad šípem smrtelně poraněn. Mezi tím však jiné vojsko táborské pod panem Bohuslavem ze Švamberka k Praze se přiblížilo, chtíc se podruhé o ztečení hlavního města pokusiti. Pražané však vyšli Táborům vstříc až do Vršovic, a dále jíti jim nedavše, o mír se s nimi smluvili. Když pak Jan Hvězda před Vožicí na smrt nemocen ležel, přišli poslové z Prahy od Pražan a od knížete Sigmunta Korybutoviče do jeho ležení, aby také s ním pokoj vyjednali. Pan Materna pak na hradě, vida, že by marně čekal na pomoc od krále Sigmunta, sám se vzdal i s hradem svým, načež umírající vůdce obměkčen velikomyslně téměř všecky zajaté na svobodu propustil. Táboři však museli k jeho rozkazu hrad Ožici hned dočista pobořiti a rozmetati, tak že památky z něho nezbylo, a na vršku, kde stával, nyní kaple stojí. Tu před Ožicí stalo se pak dne 18. října úplné smíření mezi Tábory a Sirotky s jedné, a Pražany i jednotou jejich s druhé strany. Obě strany slíbily pod pokutou 50 tisíc kop grošův Pražských poslechnouti a zachovati ve všem to, co ve smírčí smlouvě ustanoveno bylo, a podrobiti se nálezu zvolených rozsudí, jakož se i 22 pá-

nův i rytířův obojí strany, potom města Čáslav a Kouřim zavázali, že za zachování té smlouvy budou ručiti. I měla ta smlouva po celý rok v platnosti zůstati, a obě strany, zavázaly se, učiniti novou společnou výpravu proti králi Sigmuntovi a vojvodovi Albrechtovi na Moravu a do Rakous.

Hned pak po tom míru Vožickém, vstoupili také katoličtí pánové a šlechta kraje Plzeňského a Podbrdského, nemohouce se dovolati pomoci od krále Sigmunta, dávno slíbené, v příměří s knížetem Sigmuntem Korybutovičem, arcibiskupem Konradem a stranou pod obojí vůbec a to téměř také na rok až do sv. Havla roku příštího, pod ztracením šesti tisíc kop grošův Praž. a pod výminkou, aby čtyři článkové Pražští v tom čase na všech jejich statcích úplnou měli svobodu. Za vrchní opravce míru toho jakož i míru Ožického zvoleni jsou pánové Smil Holický ze Šternberka a Heřman z Landšteina na Borotíně.

Král Sigmunt pro toto míření se strany jeho s Husity nemálo se hněval, neboť byl se mezi tím časem již od počátku října proti Husitům do pole vypravil. Vojvoda Albrecht totiž chystal se na Moravě k dobývání kláštera Třebíčského, tehdaž od Táborův osazeného; Sigmunt jemu to zrazoval, nemoha ho však od toho předsevzetí svésti, za povinnost si kladl, pomáhati jemu, a již dne 9. října pana Oldřicha z Rosenberka v Čechách listem napomínal, aby s Husity se nemířil, ale kdyžby chtěli klášteru Třebíčskému na pomoc jíti, aby hned se statečným Mikulášem z Lobkovic, kterýž od Sigmunta před rokem do stavu panského byl povýšen, a s jinými věrnými za zády za nimi povstali a jim co nejvíce by mohli, škodili. Dne 12. října spojil král Sigmunt své vojsko s vojskem Albrechtovým u Dalešic, a odtud psal také panu Maternovi z Ronova na Ožici, napomínaje ho, aby Ožici statně hájil, že bohdá brzy se svým vojskem tam přispěje a Tábory navždy odplaší; však nežli to psaní na Ožici došlo, již pan Materna se Táborům byl vzdal, a hrad jeho se boural.

Nyní hnula se podle smlouvy vojska Pražanův, Táborův a Sirotkův na Moravu táhnouce. Táboři a Sirotci hned od Ožice na pochod se dali, vezouce raněného vůdce svého, Hvězdu s sebou. Přišli ku Kamenici pod Lípou, kdež konečně Jan Hvězda z Vícemilic řečený Bzdinka ráně své podlehl a umřel. Táboři zvolili tu na místě nyní pana Bohuslava ze Švamberka za svého nejvyššího vůdce. Kamenice náležela někdy panu Prokopovi z Ústí, bratru Táborskému, kterýž hrad ten i s městečkem a vším příslušenstvím obci Táborské k společnému užívání dle jejich pravidel postoupil. Od nějakého času však nalézala se Kamenice v moci pana Menharta ze Hradce. Na hradě žila slečna z rodu pánův z Ústí, již pozdější kronikáři Aneškou a dcerou nebožtíka Prokopa z Ústí nazývají. Nevědomo, zdali v tom hradě jako paní a vládkyně anebo jako vězeň čas svůj trávila, a zdali to pravda, jak se později pravilo, že sama hrad ten proti Táborům hrdinským a mužným duchem bránila. Když však oni k hradu tomu přilehli, tu dne 31. října pan Menhart z Hradce s velkou silou hradu svému ku pomoci přichvátal; strhla se bitva u rybníka, jejž potom Čechové na památku Kalich zvali, pan Menhart byl poražen, část lidu jeho byla pobita, část do vazby vzata a část na hrad se utekla. Táboři potom ještě po čtrnácte dní hradu děly a praky dobývali, až ho ve svou moc dostali, asi 40 bojovníkův zajali, a hrad k rozkazu pana Bohuslava ze Švamberka obořili. Co by se slečnou Aneškou z Ústí se bylo stalo, s jistotou pověditi neumíme.

Mezi tím dobývalo spojené vojsko krále Sigmunta a vojvody Albrechta kláštera Třebíčského velmi mocně a opatrně, ničehož však proti jeho Táborské posádce svésti nemohlo. Když pak se brzo po Všech Svatých kníže Sigmunt Korybutovič s Pražany a pány českými u velikém počtu nedaleko Jihlavy polem položil, tu král Sigmunt a zeť jeho vší odvahy pozbyli; místo aby se těmto nepřátelům udatně postavili a v boj s nimi vešli, strhli své vojsko od Třebíče, a dali se do plenění statkův podezřelých jim pánův moravských, zvláště pana Petra Strážnického z Kravař, kterýž byl v letech 1422—1424 královským hejtmanem markhrabství Moravského, od samého Sigmunta ustanoveným. U Moravských Budějovic přirazili potom Táboři a Sirotci, přicházejíce od Kamenice, k vojsku Pražskému, a tu společně dne 12. listopadu Premonstrátského kláštera Louky u Znojma prvním útokem dobyli, a do tří dní jej zbořivše ještě několik mnichův upálili.

Od Znojma pustilo se spojené vojsko české ponejprv do Rakous; nenalezše téměř žádného odporu, poplenili veliký kus země a jali se dobývati města i hradu Retče nedaleko hranic moravských. Pánem toho místa byl tehdáž hrabě Jan z Hardeku, stařec s dlouhou bílou bradou, dle uznání samých Čechův krásný a šlechetný, kterýž na Čechy prý vždycky láskav, nikdy proti nim nebýval. Reteč platil v těch

stranách za velmi pevné místo, a proto se tam drahně šlechty a jiných okolních obyvatelův se svými poklady a svršky uteklo útočiště tam hledajíc. Pan z Hardeku bránil se Čechům velmi statečně, a při jednom útoku jejich byl Táborský hejtman, pan Bohuslav ze Švamberka šípem z města vystřeleným smrtelně do tváře poraněn, tak že po několika dnech z té rány umřel. Tak ztratili Táboři v krátké době tři své nejvýtečnější nejvyšší vůdce, Žižku, Hvězdu z Vícemilic a Bohuslava ze Švamberka, a pochovali mrtvolu posledně jmenovaného v Moravském Krumlově. Však rozzuřeni jsouce obnovili Čechové potom tím prudčeji útoky své na Retec, až po čtrnáctidenním obležení okolo sv. Kateřiny, podkopavše zdi městské, hradu i města se zmocnili. Hrabě z Hardeku musel se vzdáti i se svou rodinou a jinými šlechtici, kteří s ním na hradě byli. V boji u Retče zahynulo víc než tisíc Rakušanův, avšak i Čechové mimo pana Švamberka utrpěli ztráty nemalé; proto také dobytého města nešetříce je zapálili a zkazili, jatého hraběte pak s manželkou a se synem, s mnohými rytíři a jinými zajatými lidmi na hrad Pražský dali odvezti a panu Hynkovi Koldšteinskému z Waldšteina odevzdati, aby ho sobě šacoval. Bylo prý viděti, že toho vězení starý pán nevydrží, a nemoha se vyplatiti, také po dvou létech v něm umřel. Manželka a syn jeho s druhými vězni byli prý potom péčí pana Oldřicha z Rosenberka na svobodu propuštěni. Mezi obležením Retče stál vojvoda Albrecht s celým svým vojskem na blízku, a netroufal si, hraběti ku pomoci přispěti. Dobyvše Retče obrátila se česká vojska nazpět do Čech, a válka nyní utichla v nastávající zimě dokonce.

Kterak se vítězné strany Husitův mezi sebou a s katolíky mířily, tito však proti nim se umlouvali.

1425—1426.

Když nyní na nějaký čas zbraně odpočívaly, sjížděly se stavy v Čechách k umluvám, a to byl zajisté podivný úkaz, že nyní pokaždé, když Husité zvítězili, tím pilněji potom o pokoj se snažívali, kdežto strana Římská po každé porážce nepřestávala, své přívržence k novým bojům až do zahubení plemene kacířského pobádati. Pražané měli ještě ku konci měsíce listopadu 1425 své posly u pana Oldřicha z Rosenberka, aby skrze něho dosáhli u krále Sigmunta slyšení a míru. Král Sigmunt jim dal 3. prosince psáti odpověď, jakou od samého počátku vždy opakoval, že chtějí-li slyšení, rád jim ho popřeje a o to k papeži psáti bude, aby jim slyšení ve Vídni dáno bylo, kde prý jest dosti mistrův, kteří by se s českými mistry mohli smluviti. Takového slyšení však Čechové nežádali, nýbrž toho na něm se domáhali, aby on sám svou mocí svobodu náboženství uznal. Podobalo se to téměř jako výsměchu, když král Sigmunt Čechy pokaždé tak na papeže odkazoval. Proto z toho zase nic nebylo, a král Sigmunt svolával naproti tomu německá knížata a města na sněm do Vídně na 10. února 1426, aby se tam o další válce proti Husitům ukládalo.

Zatím byli sobě Čechové u Ožice, jednajíce o mír, uložili sněm do Prahy, který nyní hned po novém roce 1426 ve shromáždění dosti valném zahájen byl. Přišli zajisté netoliko pánové jednoty Pražské, knížeti Korybutoviči oddané, ale i Táboři a Sirotci, jakož i oni katoličtí páni z kraje Plzeňského a Podbrdského, kteří hned po míru Ožickém s jednotou Pražskou uzavřeli příměří. Sněmováno bylo až do 21. ledna 1426, kníže Sigmunt byl předsedatelem neb pořadatelem sněmu; Plzeňští a Podbrdští žádali jiného místa ku sněmování, kdež by svobodněji mluviti a bezpečněji sobě počínati mohli, nebylo jim však v tom vyhověno; konečně stalo se i dorozumění mezi arcibiskupem Konradem a vším kněžstvem pod obojí, že tito slíbili poslušenství jemu, on zas jim pilné a věrné zachovávání čtyr článkův Pražských. Znamenati sluší, že dne 2. ledna toho roku týž arcibiskup Konrad pro své přistoupení k těm čtyrem článkům a k Husitům od papeže do nejvyšší klatby dán byl. Také spomíná se o jistém souboji za času sněmování toho, který se stal dne 12. ledna. Rytíř Prokop Trčka z Kralovic, kterémuž Pražané nedávno tvrz Květnici blíž Úval zkazili, pohádav se s rytířem Janem Ohništkem ze Smidar, meč proti němu vytasil, avšak v souboji tom život ztratil. Za to byl rytíř Ohništko nálezem sněmovním k smrti odsouzen, že zrušil mír sněmovní užíváním zbraně, a dne 21. ledna sťat.

Na počátku února 1426 měla zas strana Táborská zvláštní svůj sjezd v městě Písku, a učinila z něho Pražanům dne 6. února psaní, jehož znamenitý obsah jasné světlo nám podává, jaké tam byly úmysly. Osvědčovali se totiž, že čtyry články Pražské i všecky jiné Boží pravdy k lidskému spasení potřebné chtějí tvrditi, hájiti a brániti; že o řádné a poctivé slyšení chtějí státi, aby prý dokázati mohli svaté pravdy beze

všech bojův tělesných, jestliže jim toho v zemi České kdysi možná bude; že jsou hotovi, poddáni býti vedle božího zákona zřízené moci světské, kterážby řádně vyzdvižena byla, a k níž by svou vůli přidali; že chtějí držeti všecky řády křesťanské a prospěšné, kteříby koliv ve všech stavích země České vyzdviženi byli; že budou pomáhati brániti země České proti všem cizozemcům, násilníkům a zhoubcům Bohu a víře odporným; že boje řádného v písmě svatém založeného míní užívati, ne ze svévole ale z potřeby, aby od pravdy Boží nebyli násilím tištěni, jiných ale bojův neřádných že budou se vystříhati; kdokoli přestanou utiskovati a kacéřovati je, kdokoli dají svobodu zákonu božímu a stavovati budou hříchy zjevné na statcích svých i státi o to, aby podobojím zjednáno bylo řádné slyšení: s těmi a s takovými že chtějí v míru a pokoji živi býti, jim nepřekážeti ani škoditi, ale za ně se modliti, aby pán Bůh dal jim té pře svaté poznání; ostatně však budou-li poučeni, žeby vedli něco scestného proti víře a proti obecnému dobrému země České, že hotovi jsou opraviti a přijmouti správu i rozum zdravější a lepší. Podepsáni byli na tom listu k Pražanům přední mužové a obce Táborské na tom sjezdu Píseckém přítomní, totiž Chval z Machovic co správce krajský, pan Aleš z Žeberka, Petr mladší a Jan Zmrzlíkové ze Svojšína, Jan Smil z Křemže, Přibík z Klenového, Matěj Louda z Chlumčan a jiní „zemané i krajané", pak obce měst Písku, Klatov, Sušice, Domažlic a Prachatic.

Jakkoliv mírumilovný obsah tohoto táborského psaní každého čtenáře asi mile dojímal, tak zcela v opáčném smyslu zněli zápisové, jež katolická a královská strana v tom čase mezi sebou činily. Tito chtěli jen boj a všemožnou škodu a ujmu Husitův. Pánové a šlechta kraje Plzeňského, kteří byli nepřistoupili k příměří od větší části svých sousedův s Pražany vloni o sv. Havle učiněnému, zejmena pan Hynek Krušina ze Švamberka, bratr nebožtíka pana Bohuslava, hejtmana Táborského, a správce kraje Plzeňského, Jindřich z Plavna na Kynžvartě, Jindřich z Elsterberka, Vilém z Riesenberka a ze Skály, Purkart a Jan bratří Bezdružičtí z Kolovrat, Zdeněk z Drštky, purkhrabí na Horšově Týně, Burian a Jan bratří z Gutšteina, Vilém z Nečtin na Kornberce, Ivan z Bubna, Jindřich z Metelska, purkhrabí na Tachově, Jindřich z Jivian, purkhrabí na Přimdě, Jan Štěpanovec z Vrtby, Sezima z Kocova, Bušek Calta z Kamenné Hory, pak města Plzeň a Tachov zavázali se letos sobě vespolek pod pečetmi, že žádný z nich nesmí hleděti k umluvám nebo ku příměří s nepřátely církve svaté, ledby všech k tomu ze spolku vůle byla; také nemá dopouštěti lidem svým, aby nepřátelům hold čili jak se nyní říká, kontribuci dávali, ani od nepřátelských lidí sami holdy přijímali, než že chtějí nepřátely stále a statečně hubiti až do toho všeho, co kdo má, svých hrdel v tom nižádnou měrou nelitujíce; kdožkoliv pak by se chtěl za kacíře přimlouvati, že má jakožto přítel jejich považován a trestán býti.

Ještě hroznější vyznání o sobě učinil sám pan Oldřich z Rosenberka, když se ohražoval proti důtkám od krále Sigmunta mu činěným, že ačkoliv se s Husity nemíří, přece nic znamenitějšího proti nim nepočíná. Tu zajisté odepsal mu pan Oldřich v tato slova: „Jáť již tak znamenitě jako prvé nepřátelům pro jejich velikou sílu nemohu překážeti, tak mnoho jako prvé lidí nemaje: než což jedině lidé moji pokradmú mohou okolo vojsk jejich a také jinde překážeti, to jsem jim přikázal. Abychom je jako prvé zjevně věšeli, nesmíme: než podtají, kohož moji lidé chytí, toho utopí aneb umoří." A když pan Oldřich takto psal, tu v stejném čase k sobě Tábory na hrad Choustník k jednání o příměří volal, a když oni přišedše tam příměří na něm žádali, odepřel jim toho. Pak o tom zas králi Sigmuntovi psal, že prý s Píseckými a s jinými městy, kteráž se Táborův přidržují, také mluvil, a že jsou na to pěknou odpověď dali, pravíce, žeby k tomu jednání chtěli rádi jíti, by jen hrdly svými před ním, totiž panem Oldřichem, byli bezpečni. Takové jednání strany katolické a královské zajisté bylo ohavné, a praví o tom Palacký, že to důkaz všeobecné zkušenosti v dějinách, že strany berouci sobě za heslo reformy a svobodomyslný pokrok, sobě obyčejně lidštěji a mirněji počínají, nežli strany, které hájiti chtějí starý pořádek.

Nové boje o vypuzení posádek rakouských a mišeňských ze zemí českých. Noví vůdcové Čechův.

1426 od března do května.

Nový kurfürst Saský, Bedřich příjmím Bojovný, potom Sigmuntův zeť Albrecht Rakouský byli nyní nejúčinlivější podporovatelé marných snah krále Německého a Uherského. Oběma dal Sigmunt velké kusy zemí koruny

České v držení, jako Moravu, Lužici a některá města česká na pomezí půlnočním. Jednalo se zase o válce Němcův proti Čechům na sněmě ve Vídni, který ohlášen byv na 10. února 1426 teprvé v březnu mohl býti zahájen avšak nevalný byl.

Čechové husitští, smířivše se vespolek, viděli tedy, že potřebí jest, proti oběma knížatům zase válečně se vystrojiti. Napřed vypravilo se spojené vojsko husitské proti Albrechtovi zase na Moravu. Tam se k Čechům opět několik pánův moravských připojilo, a zmocnili se krvavým útokem města Podivína, zradou opanovali město Břeclav, Mikulov město vypálili, a překročivše hranice totéž učinili rakouskému městu Valtičům, kteréž Němci Feldsberg jmenují. V celé té krajině v poledních končinách moravských vůbec Němcům velkých škod nadělali. Tu teprv se král Sigmunt a vojvoda Albrecht, kteří toho času na říšském sněmu ve Vídni byli, proti Husitům do pole jiti chystali; avšak Husité davše do Břeclavi silnou posádku, zas do Čech se vrátili.

Toho samého času sebral se oddíl Táborův z okolí Klatov a Domažlic, a učiniv vpád do sousedních Bavor obehnal dne 12. března 1426 město Mnichov nad lesy, jež Němci Waldmünchen nazývají. Avšak již druhého dne došla jich zpráva z Čech, že v půlnočních krajinách, v Litoměřicku, zle se děje, aby tam rychle ku pomoci přispěli, neboť tam míšeňské posádky vojvody Saského obyvatelům velké zádavy činily. Odtrhše od Mnichova tito zástupové Táborův zpátky do Čech pospíchali.

Již v měsíci dubnu 1426 stála všecka vojska Táborův a Sirotkův v Čechách půlnočních na rozličných místech, dobývajíce měst a hradův od vojvody Saského osazených aneb pánům strany krále Sigmunta náležejících. Pan Jan Roháč z Dubé, jeden z hejtmanův Táborských, vzav útokem město pánův z Michalovic, Bělou pod Bezdězem, dal větší díl obyvatelstva pobiti; dne 1. května dobyli Táboři města Lipého i s hradem, a vypálena jest veliká část jeho. Lipé náleželo panu Hynkovi Hlaváčovi z Dubé a na Lipém, a měšťané byli již tehdáž Němci. Jakoubek z Vřesovic, pán na Bílině, přidav se k Táborům, přilehl s hojným lidem před Ústí nad Labem od Míšňákův obsazené, a s velikým úsilím ale s malým prospěchem po dlouhý čas ho dobýval. V čele Táborův objevuje se tu poprvé kněz Prokop Holý, kterýž opanoval města Třebenici, Teplici, Krupku a Duchcov bez velikých bojův. Toliko u Duchcova strhl se o to větší boj krvavý. Toto městečko původně pánům z Riesenburka neb Oseka náleželo, bylo od Borše z Riesenburka 1398 markhrabatům Míšeňským zastaveno, ale r. 1412 bezpochyby od krále Václava zas vykoupeno. Nyní náleželo do počtu oněch měst a hradův, jež král Sigmunt r. 1422 dal Bedřichovi Saskému, tehdáž ještě jen markhraběti Míšeňskému, v zástavu. Vojvoda Bedřich dal sem jen 500 mužův posádky, avšak na blízku stálo v zálohách asi 6000 Míšňákův a Durynkův. Když Táboři k Duchcovu přilehli a k útoku se chystali, velitel posádky míšeňské všechnu mysl ztrativ tajně z města se vykradl pod záminkou, že na Husity zálohy přivede. Však jeden Husitům přející měšťan spustiv se přes zdi městské dolů, Husitům to prozradil, a tu oni zlezše bez meškání zdi téměř bezbranné lehce dobyli města a v požeh i v plen dali je i s kostelem a lidmi, kteří v něm útočiště byli hledali. Když pak Husité od Duchcova zase dále táhli, tu jich prý ony míšeňské zálohy v polích dostihly, a velikou škodu na lidech jim učinily.

Táboři byli sobě po smrti pana Bohuslava ze Švamberka u Retče Jana Bleha z Těšnice za nejvyššího vůdce zvolili; však brzo vystoupili u nich najednou tři výteční válečníci, kteří jejich vítěznou slávu nejen zachovali ale i rozmnožili. To byli kněz Prokop Holý, Jakoubek z Vřesovic a Přibík z Klenového. O knězi Prokopovi Holém jsme již při prvním jeho veřejném vystoupení mezi Tábory u Konopiště (na str. 212), odkud by pocházel a jak mezi Tábory přišel, zmínku učinili, a tuto o něm doličiti musíme, že teprv po Žižkově smrti příležitost se mu udála, že mohl své vůdcovské schopnosti ukázati. Nebyl sice nikdy se Žižkou v bližším spojení, nemohl tedy od něho bezprostředně válečnému umění se přiučiti; ale jak byl co vůdce vojska výtečný, tak předčil Žižku větším politickým rozhledem. Žižka podle svého smýšlení nebyl by se nikdy s Prokopem mohl spřáteliti jen pro tu příčinu, že Prokop jsa kněz se oženil, a přece proto knězem býti nepřestal, což Žižka za velikou ohavnost pokládal. Jakkoliv pak Prokop s počátku mezi nejvýstřednější Tábory náležel, přece po čase smýšlení své zmírnil, a takovou moc nad Tábory měl, že se jeho náboženské smýšlení potom takořka pravidlem stalo Táborského vyznání. Co kněz býval vždy jen vůdcem v poli, nikoliv však bojovníkem; protož nikdy sám zbraně nenosil, leda snad nějakou skrytou dýku pro svou osobní bezpečnost; nicméně vůle a hlas jeho nacházely čím dále tím větší

poslušenství u Táborův. I nazývali jej Prokopem Velikým dílem pro skutky jeho co vůdce výtečného, dílem pro rozdíl od kněze Prokůpka čili Prokopa Malého, který nyní se stal hejtmanem Sirotkův, však dary ducha příliš nevynikal. Co se osobnosti velikého Prokopa týká, byl postavy prostřední, těla silného, tváře načernalé, očí velikých, vzezření děsného, jak se to Eneáši Sylviovi zdálo, ačkoliv výraz tváře jeho zajisté ukazoval nevšední rozum a vtip; na hlavě jen málo vlasův měl, odtud ho také Holým nazývali. Nosil se po světsku, roucho jeho bývalo na oko hrubé, uvnitř však tenké a vzácné.

Druhý válečník, kterýž toho času počal slynouti, byl Jakoubek z Vřesovic, bezpochyby od malé postavy tak zvaný, rytíř moravský a již toho léta pán na hradě Bílině; stal se předkem rodu napotom po dvě století v Čechách mocného a slavného. Třetí byl již několikráte jmenovaný rytíř Přibík z Klenového, toho jména čtvrtý v rodu svém, seděním na hradě Klenovém blíž Klatov. Oba tito válečníci nebyli však srdcem svým Táborům oddáni, než toliko pro válečné štěstí se k nim připojili a jejich vítězství množiti pomáhali; však později, když se časy změnily, a štěstí straně Táborské se zpronevěřilo, odpadli oba, přidavše se ku straně vítězné.

Musíme ještě kněze Bedřicha, faráře někdy Strážnického na Moravě, jmenovati, kterýž tam r. 1421 nový Tábor založil, potom do Čech vypuzen byv k Orebitům se připojil, a po jejich rozptýlení nyní k Táborům se přidal. I on válečnými skutky proslúl, avšak teprv později.

Bitva blíž Ústí nad Labem.
1426 16. června.

Jakoubek z Vřesovic po velikonoci k městu Ústí přilehna, pomocí Pražan již na třetí měsíc toho města s velkým namaháním dobýval. Posádka míšeňská vidouc setrvalost Čechův, kteří nejen hojným střílením z děl ale i podkopáváním zdí městských ji sužovali, žádala rychle z říše pomoci. V Němcích sněmovali knížata již od 1. května v Normberce, horlili tam řečmi sice proti Čechům dosti, ale skutky smítal každý se sebe na druhého. I Saský vojvoda, Bedřich Bojovný, tam byl a velmi o to stál, aby mu říše proti Čechům pomocí svou přispěla. A tu za nepřítomnosti jeho došlo manželky jeho volání za pomoc od posádky Ústské. Kateřina, vojvodkyně Saská, rusovlasá ale odhodlaná a moudrá paní, nemeškala, nedočkavši se svého manžela z Normberka, svolati a sebrati ze všech zemí saských, durynských, míšeňských a lužických velikou zbrojnou sílu, kterou když ji pohromadě měla, k osvobození Ústí do Čech poslala. Avšak Jakoubek z Vřesovic záhy se o tom dověděl, a také on nemeškal zpraviti všecky strany a jednoty husitské, aby mu dle úmluvy proti cizím nepřátelům ku pomoci přišli. I hned se hnula všecka vojska česká a k Ústí táhla; v čele Pražan táhl osobně co vrchní vůdce kníže Sigmunt Korybutovič, maje při sobě pány Viktorina a Hynka z Poděbrad, Hynka Koldšteinského z Waldšteina, Jana Smiřického ze Smiřic, moravské pány Jana Tovačovského z Cimburka, mladého Václava Strážnického z Kravař a jiné, též jednoho knížete ruského, kterýž se Fridrich jmenoval, pro neznámou vinu vlast svou opustil a k Čechům se přivinul, mezi kterými potom se zcela počeštil a po celou válku husitskou v jejich spolku bojoval a dobrodružil. Co velitel vojsk táborských přitáhl kněz Prokop Veliký a v čele Sirotkův byli hejtmani jejich Kuneš z Bělovic a Jan Královec z Kralovic. Dne 14. června již všecka ta vojska před Ústím s vojskem Jakoubka z Vřesovic v jedno se strhla, a bylo všeho lidu branného asi 25.000 Čechův, Moravanův a Korybutovičových Polákův. Toto vojsko hnulo se od Ústí k západu na táhlou, širokou výšinu, kdež se říká na Běhání v tu stranu k vesnicem Předlici a Hrbovicům, kdež očekávalo příchodu nepřátel.

Naproti tomu Kateřina Saská, vystrojivši vojsko své, sama je přes Freiburk v Míšni až k českým hranicem doprovázela, a tu s ním se loučíc bojovníky německé netoliko ke zmužilosti ale i k válečné opatrnosti řečí velmi pohnutlivou napomínala. I táhli Němci dne 15. června ve třech proudech na třech místech přes Krušné hory do Čech, jedni cestou k Janovu (nynějšímu Jahnsdorfu), druzí cestou pod hradem Osekem a třetí cestou pod Krupkou, počítajíce do 3000 vozův, 180 děl a asi do 70.000 bojovníkův, a majíce pana Bosa z Fictum za nejvyššího vůdce. A když v neděli ráno, 16. června, toto mračno Němcův k Ústí táhlo, tu Čechové hned k nim listy psali velmi milostivé, pravíce: „kdyžby vám Bůh pomohl, abyste nás jímali, ale nezabíjeli, a jestli nám pán Bůh pomůže, téhož se od nás zase nadějte.“ Ale Němci při veliké své pýše a spurnosti spoléhajíce se na veliké množství a sílu vojska svého, hrdě zase vzkázali, že oni kacířův živiti ne-

budou a každého že pobijí, tak jakž přikazuje klatba papežská. Proto Čechové všichni zavázali se sobě vespolek, že také žádného Němce živiti nebudou. Nechtěli se sice v neděli do boje dávati, vidouce však, že se tomu nevyhnou, poklekli všichni na kolena, modlili se k Bohu s velikou pokorou a náboženstvím a přijímali večeři páně. Kníže Sigmunt Korybutovič sám předcházeje dobrým příkladem, podněcoval horlivou řečí své bojovníky k udatnosti, avšak nejvyšší vedení boje svěřeno jest nikoliv jemu, nýbrž knězi Prokopovi Velikému. Jeho kázaním zšikovali se hned Čechové s vozy svými očekávajíce útoku nepřátel. Němci vi-

Výjev z bitvy blíž Ústi nad Labem u Hrbovic na Běhání 16. června 1426. (Str. 242.)

douce to z povzdálí, domnívali se, žeby Čechové úmysl měli prchnouti pro množství Němcův veliké, a nedavše sobě času, aby po namáhavém pochodu přes hory sobě pooddechli, hned před polednem při náramném suchu a parnu, s nemalou srdnatostí a domýšlivostí na české vozy se obořili, tak že se jim skutečně také podařilo, jednu krajní řadu sešikovaných vozův rozraziti a převrátiti. Čechové však nechavše je unaviti se tím prvním namáhaním potom teprv vzkřikli a s vozův na ně stříleli z houfnic a tarasnic, až v nich prý veliké cesty a průchodiště dělali; také dlouhými háky jezdce s koňův strhali a na zemi je utloukli. A když nenadálým odporem

tím nepřátelé upadali ve zmatek, teprv Čechové vyskočivše z vozův, počali Němce bíti takovým klopotem, že brzy celé jejich vojsko obrátili na útěk. Nastalo tu krveprolití tak náramné, že potok tudy do Běliny k Ústí tekoucí toho dne celý prý byl krvavý. A však větší díl nepřátel zahynul teprv na útěku, jedni horkem, prachem a žízní sami se zadychajíce, jiní poráženi jsouce a běžíce po pláni s bojiště k horám až za Krupku a hrad Supí Horu čili Kyšperk. I leželo na tom celém prostranství od bojiště až k Supí Hoře těl zabitých jako snopův na poli; ba našlo se pod samými horami u Krupky přes tři sta rytířův německých na jedné hromadě pobitých. Čechové, jak si byli řekli, nižádného Němce toho dne neživili; čtyrmecítma hrabat a pánův německých vidouce u vsi Hrbovic, že nijakým způsobem nevzniknou, slezli s koní, pod svou korouhví před Čechy na kolena poklekli, meče své německé s jílcem podobu kříže mající do země zabodali a za život svůj prosili, — avšak Čechové pro své sliby a závazky a tak jeden pro druhého nesměli jich živiti, než přece je tu všecky pobili, šetříce toliko mladého života, pacholat rytířských, kteříž opodál jejich koně a kolčí helmy drželi. Že pak mnozí Němci do vsi Předlice a Hrbovic se utekli, obstoupili ty vsi Čechové a zapálili, tak že žádný Němec nemohl ujíti a v tom ohni zahynul. Pan Jakoubek z Vřesovic byl by chtěl panu Waldenberkovi z Wolkensteina život zachovati, i vzal jej na kůň za sebe; však z bitvy unesti ho nemohl, neboť vidouce to prostí Táboři prostřelili německého pána na koni za panem Jakoubkem, tak že padaje byl by bez mála i Jakoubka s koně strhl a o život připravil. Všickni náčelníci vojsk českých znamenitě se drželi; kníže Sigmunt Korybutovič sám s mečem před sebou nepřátely s velkou statečností porážel; rytíř Vácha z Říčan a Popovic držel knížecí korouhev, a statečně s ní se oháněl, až do skonání bitvy; Táboři bitvu začali, a kam se vrhli oni a Sirotci, tam tekla krev potokem. Zvláště hrdinsky si počínali Václav z Kravař, oba pánové z Poděbrad, Hynek Koldšteinský z Waldšteina, Hynek Krušina z Lichtenburka, Jan Smiřický, Čeněk Mičán z Klingsteina, Albrecht Kamýcký, Vaněk Černohorský z Bozkovic, Bavor z Peršteina, Jaroslav z Chlumu, Záruba Dohalský, Beneda Bohdanecký, Jošt Blankšteinský z Wartenberka, Václav Březovec Mašťovský, Polák Jan z Górky, ruský kníže Fridrich a Burian Trčka z Lipnice, kterýž vehnal se do prostřed vojska německého, tak že ho již za ztracena měli; ale on se s praporcem vrátil.

Ani před tím ani potom nebylo více krvavější a krutější bitvy v celé válce husitské; zahynulo v ní zajisté mnohem více nepřátel, nežli v které koliv jiné bitvě, a to až do patnácti tisíc, a mezi nimiž byl květ šlechty míšeňské, durynské a saské; padlo 7 hrabat a 23 korouhevních pánův, zejmena hrabata Arnošt a Fridrich z Gleichenu, Jindřich z Hartenšteina, Proce z Querfurtu, hrabě z Beichlingen a jiné vzácné osoby. Ztráta na české straně zas jen na 30 mužův se udává, mezi kterými byl též Jan Bradatý, měšťan Pražský, kterýž při smrti krále Václavově byl Staroměstským purkmistrem. Ohromná kořist Čechům do rukou se dostala; píše se, že sebrali 37 kop vozů, tři kopy děl rozličného druhu a 66 stanův německých, což ještě Čechům příležitost zavdalo, že se potom Sasům trpce vysmívali, že oni, Sasové, kromě krvavé porážky ještě prý i v papežovu klatbu upadli, dovezše a donesše kacířům tak hojného zboží proti zápovědi jeho.

Míšeňská posádka v městě Ústí zavřená, vidouc porážku svých, již téhož dne počala opouštěti město, a když nazejtří Čechové k městu přilehli, jen slabý odpor nalezše, bez nesnáze ho dobyli a koho z Němcův ještě v něm dopadli, toho zbili. Pan Jakoubek z Vřesovic pak především svých lidí tam od Němcův uvězněných kázal z vězení dobyti; celé město bylo popleněno, vypáleno a tak velice zkaženo, že po tři léta potom pusté leželo, až je zas pan Jakoubek z Vřesovic svým lidem osadil a zdělal, a až do přijetí krále Sigmunta do země ve své moci držel.

Také nedaleký odtud hrad Blansko, kterýž Němci Blankenštein nazvali, a jejž Míšňáci také ve své moci měli, vzdal se po bitvě z pouhého strachu panu Sigmuntovi Děčínskému z Wartenberka, kterýž byv dosavad horlivým stranníkem krále Sigmunta a boje se spojené moci husitské, nyní k nim se připojil.

Zpráva o strašlivé porážce Němcův prolítla mžikem blesku celou říši Německou, nebylo hradu a města v Míšeňsku, Durynkách a celých Sasích, kdeby neoplakávali smrti drahých údův rodinných, a všecky ty země pojal takový strach před Čechy, že i vzdálená města, jako Erfurt, Jena, Dobrosol ba i Magdeburk k obraně se chystala, anobrž i v Hesích až k Rýnu činěny jsou opatření potřebná.

Na místě u paty hor pod Krupkou, kde

po bitvě přes 300 zabitých rytířův na hromadě leželo, vystavěli po čase jejich příbuzní kapličku Bolestné Matky Boží. Z té kapličky stalo se pak podnes proslulé místo poutnické, kteréž Čechové Bohosudov, (jako že by tu byl Bůh mezi Čechy a Němci rozsoudil), Němci pak Maria Schein nazvali. Také na bojišti u Předlic postavena jest na památku kaplička, která podnes stojí.

Nové rozdvojení mezi Čechy. Obležení Mostu, Poděbrad a Břeclavi; jiné různé boje.

1426 od července do sv. Václava.

Neštěstí Němce v říši jejich ku svornosti připudilo, a již než tři neděle po bitvě Ústské minuly pohybovala se nová vojska jejich proti českým hranicem. Štěstí naopak vedlo Čechy k různicem a rozbrojům, tak že z velikého svého vítězství prospěšných následkův sami opět se vzdáti musili.

Kněz Prokop Veliký žádal hned po bitvě Ústské, aby veškerá spojená vojska česká bez odkladu přes hory do Němec vrazila, a nedadouce Němcům oddechu je v jejich vlastních zemích stíhala. Nesdíleli s ním toho mínění kníže Sigmunt Korybutovič a Pražané, myslíce, že doma ještě dosti pilnější práce mají; zvláště pak pan Hynek Boček z Poděbrad, který ze Žižkova někdy přítele stal se nejoddanějším přívržencem knížete Sigmunta, proti Prokopově návrhu tak urputné brojil, že by ho byli rozkacení Táboři málem zabili. I tak rozešla se vojska česká od Ústí každé v jinou stranu a za rozličnými záměry.

Vojsko Pražské vedením pana Hynka Koldšteinského z Waldšteina k západu se obrátilo, a na novo hrad a město Most oblehlo, kteréž jako Ústí míšeňskou posádku mělo, — dobývajíc ho střelbou z prakův a děl do pěti neděl. Tu dne 5. srpna přitáhlo na Pražany jako před pěti léty silné vojsko vojvody Saského a svedlo s nimi před městem bitvu krvavou, v kteréž na obou stranách 1500 bojovníkův padlo, a vítězství nerozhodnuto zůstalo. Pražané však znamenajíce, že jim u toho Mostu válečné štěstí nekvěte, v noci od něho tak spěšně odstoupili, že jedno velké dělo, někdy Kutnohorské, několik prakův a vozův s jejich věcmi na poli zůstalo. Míšňáci ještě téhož dne večír do hradu a města vešli, a druhého dne nalezše po Pražanech zanechané válečné věci spolu s měšťany Mostskými do města je s velkou radostí převezli. Až dosud slaví Mostští Němci památku osvobození města svého od Husitův na den panny Marie Sněžné aneb v následující neděli processím po městě jako o božím těle.

Táboři a Sirotci, obrátili se od Ústí pod knězem Prokopem, Kunšem z Bělovic a Královcem z Kralovic přímo k Poděbradům, chtíce se nad panem Hynkem z Poděbrad pomstiti. Tentýž pan Hynek z Poděbrad teprv lonského roku vymstil se na svém strýci, Janovi Puškovi z Kunštatu, kterýž seděl na hradě Kostomlatech nad Labem nedaleko Nymburka. Přijev k němu pan Hynek s komonstvem svým na Kostomlaty, pana Pušku pro nějakou prý nevěru zajal a do věže uvrhl, manželku pak jeho beze všeho z hradu vyhnati dal, načež pan Puška brzy u vězení umřel. Nyní měl se pan Hynek Boček co brániti proti svým nedávným přátelům a posledně druhům v bitvě nad Ústím.[1] Táboři a Sirotci 13 neděl před Poděbrady leželi, dobývajíce úsilně hradu střílením z děl a prakův; avšak pan Hynek nadobyčejnou udatností mařil všecko jejich úsilí, a nejen střelbou z hradu ale i častými výpady veliké škody jim činil. Jednoho dne, když v jejich táboře kněz právě kázaní měl, vyšla rána ze hradu, a koule z děla zabila jedenácte bratří najednou, kteří okolo kněze shromážděni byli. Proto Táboři a Sirotci nemohouce u Poděbrad pořiditi, konečně s hanbou odtáhnouti museli. Však nedlouho potom sám pan Hynek Boček neočekávanou smrtí z toho světa sešel. Mrzel se totiž na své sousedy, měšťany Nymburské, proto že s Tábory nyní byli v jednotě; chtěl pak o sv. Havle v říjnu toto město potrestati a brannou mocí do něho velnouti. Spoléhaje se snad na podporu mírnější, Táborům nepřející strany v Nymburce, přiblížil se s vojskem, a napřed sám jediný se svým písařem do Bobnické čili Poděbradské brány vjel. Strážní v bráně divili se nejdříve smělosti jeho, vidouce však zbrojný houf za ním, spustili první zapadací mříže čili šraňky, nedajíce panošům jeho do brány vskočiti. Praví se, že měl koně tvrdoústého, který bezděky s ním mezi šraňky vběhl. A tu v bráně byl pan Hynek, muž staříčký avšak smělý a udatný, od sladovnické chasy, kteráž právě z městských příkopův vodu nosila, sochory zabit. Nymburští dali pak na tom místě ve zdi v bráně kříž vytesati, který se tam podnes spatřuje.

V krátce na to umřel o novém roce také páně Hynkův bratr, Viktorin Boček z Poděbrad přirozenou smrtí na zámku v Pardubi-

cích, otec potomního krále Jiřího z Poděbrad, kterému nyní bylo teprv nesplna 7 let.

Mezi tím, co se tyto věci v Čechách dály, byl r. 1426 Olomúcký biskup, Jan příjmím Železný, pro své zásluhy o církev moravskou, a že i osobním udatenstvím husitskému učení na Moravě kde i jak mohl překážel, od papeže Martina V. kardinálem učiněn, aby jsa v důstojenství povýšen, tím horlivěji a učinněji působiti mohl. Vojvoda Albrecht Rakouský zas brzo po bitvě Ústské v zemích svých asi 40.000 branných mužův sebral, a maje ku pomoci od krále Sigmunta opět některé houfy uherské, obehnal okolo sv. Bartoloměje (24. srpna 1426) zvláště město Břeclav na Moravě, v němžto se byla táborská posádka silně ohradila a po tři měsíce udatně se bránila, veliké škody Albrechtovi na lidech činíc a též nemalé snášejíc. Zdá se, že to nejvíce pohnulo Tábory a Sirotky, bez prospěchu Poděbrady obléhající, že odtud se zdvihše od Poděbrad upustili. Prokop Veliký sebrav se v nemalé síle na Moravu táhl, aby Břeclavským pomohl, neboť nedostatkem potravy mohli konečně přece v Rakušanův moc se dostati. Táboři na Rakušany u Břeclavi náhle udeřili, jejich šiky prorazily, a potravy a posily do města dodali, tak že Albrecht dne 19. listopadu 1426 přinucen byl s pole strhnouti se škodou a hanbou velikou.

Ještě na jiné straně země České touž dobou se bojovalo. Jan vojvoda Bavorský totiž obnovil své vpády proti Husitům do Čech u Domažlic a 11. září 1426 se mu podařilo nedaleko Klatov je i poraziti. Však toto podřízené vítězství Němcův nemělo váhy takové, aby se válečný běh v celku ke škodě Husitův byl mohl obrátiti; neboť hned na to ve svátek sv. Václava, 28. září, na úsvitě zlezl Přibík z Klenového zdi města Stříbra tak nenadále a rychle, že se město beze ztráty jediného muže octlo v moci husitské.

Kterak Sigmund Korybutovič, Čechy k Římu skloniti chtěje, zajat a ze země vyveden byl.

Od listopadu 1426 do května 1427.

V takových okolnostech byl král Sigmunt blízek toho, že by se byl již vší naděje na dobytí království Českého zříci měl. Psal nejmocnějšímu pánu českému, Oldřichovi z Rosenberka dne 23. října 1426 psaní velmi důtklivé, žeby se měl s jinými věrnými pány spojiti a důrazněji proti Husitům jednati, sice že je ti „chlapi“, tak nejraději Husity jmenoval, od sebe odloučí a jednoho po druhém zničí. Avšak pan Oldřich již nic na taková slova nedbaje, počal se tím bedlivěji na novo mířiti se všemi Táborskými obcemi.

Na druhé straně zas kníže Sigmunt Korybutovič dávno ztratil pro sebe naději, žeby se kdy mohl státi králem Českým, zůstávaje vždy jen hlavou a starostou Pražanův a jednotníkův čili přívržencův jejich. Proto neprotivoval se smíření Čechův strany Pražské se Sigmuntem králem, jakož právě nyní Pražané zase v té příčině nové poselství k němu býti vypravili, ano chtěl i sám k tomu napomáhati, mysle sobě, že za to aspoň od krále Sigmunta náhrady a odměny dojde. Zajisté také jeho přičiněním počalo se v Praze zmáhati smýšlení papeži příznivější, a byli již nejedni, kteří by se byli tím spokojili, aby se církev napravila, když ne ve smyslu Husově aspoň v tom, čeho někdy mistr Matěj z Janova byl žádal. Hlasové s té strany již se směli ozývati, hanili předešlé boření klášterův a kostelův, tepání obrazův a kažení ozdob kostelních, ano již i to kárali, že světské osoby v držení církevních statkův se uvázaly, nazývajíce to svatokrádeží, a že potřebí jest státi v poslušenství církve a papeže. Úcta k Janu Husovi a k učení jeho zachovávala se sice, a potřeba přijímání pod obojí se hájila: za to však všecky smělejší novoty netoliko bratří Táborských nýbrž i Viklefovy články vyhlašovaly se v Praze zjevně za kacířské, aneb aspoň za bludné a pohoršlivé. Z Pražských mistrův a kněží nejdále v tom zpátečnictví zašel mistr Jan z Příbrami, za ním pak mistři Křišťan z Prachatic, Prokop z Plzně a Petr z Mladenovic. Mistr z Příbram svými řečmi již velice pobouřil celé obyvatelstvo Pražské; neboť i mírnější kališníci počínali se báti, že kdyžby se Viklef kaceřoval, pak by i Hus, který Viklefa chválil a následoval, také kacéřován býti mohl. Proto o vánocích 1426 na universitě v Praze zase veliká disputace byla, a to u přítomnosti knížete Sigmunta Korybutoviče, při které mistr Jan z Příbrami s mistrem Petrem Paynem ostře na sebe vrazili. Payne Angličan ujímal se svého krajana Viklefa horlivě a důkladně a hájil jeho učení nalézaje v tom podporu od českých mistrův Jakoubka ze Stříbra a Jana z Rokycan. Nejtužší hádka byla, jak obyčejně, o večeři páně, a kterak se jí rozuměti má. I byli by Pražští mistři smýšlení zpátečnického z pouhého odporu proti smělejším Husitům, Táborům a Sirotkům, již málem se octli v lůně církve katolické, a nastala již

doba, ve kteréž se rozhodnouti mělo, má-li husitství, kromě rozhodných sekt Táborské a Sirotčí, vůbec nějakého samostatného jádra života, které by se v budoucnosti ještě rozvíjeti mohlo. Když by tomu tak bylo, tuťby byli mírní kališníci museli uznati, že všecky jejich dosavadní snahy a strasti byly pouhé poblouzení z cesty, škodlivé sny, které nemají práva k životu.

Kníže Sigmunt Korybutovič, který se dosavad do žádných sporův o náboženství obezřele nemíchal, chtěl tenkráte rozhodnutí toázky o podstatnosti anebo planosti kališnictví přispíšiti, avšak rozhodně si tím uškodil. Mysle totiž, že strana mistra Jana z Příbrami mezi mírnými Pražany má převahu ve městě, spoléhal se na ni, že jej v jeho záměrech podporovati bude. Chtěl totiž sobě získati zásluhu a slávu v celém křesťanstvě, kdyžby o něm se pravilo, že on zase Husity ku poslušenství církve uvedl. Proto vypravil tajné poselství k papeži Martinovi a oznámil jemu také písemně, že Čechové hotovi jsou vrátiti se do lůna církve, budou-li od papeže stolice neprostředně slyšeni. Avšak papež skloňoval se k té žádosti jen na ten spůsob, že Čechům bezprostředního slyšení dá jen pod tou výminkou, kdyžby se Čechové poučení a rozsudku apoštolské stolice naprosto podrobili, neboť prý církev do žádného hádaní a rovnání o víře s nimi dávati se nemůže. V takovém smyslu psal papež také králi Vladislavovi Polskému a velkému knížeti Vitoldovi Litevskému, aby se za prostředníky postavili požívajíce prý větší důvěry Čechův, nežli Sigmunt král. Avšak takového jednání a míření neměli kališníci v úmyslu; ani rozhodní ani mírní kališníci toho si přáli, aby oni co vítězové nyní jako kající hříšníci a pobloudilci měli se samoděk podávati na milost posavadnímu neustupnému nepříteli svému. Vynikaliť pak tehdejšího času mezi mistry, kněžími a světskými lidmi co horliví Husité Pražské, kališnické strany následující mužové: předně mistr Jan z Rokycan, tehdáž již farář u Panny Marie před Týnem, kostela to nyní na Starém městě za hlavní chrám pokládaného. Podle tehdejšího zvyku zvali ho zkrátka Rokycanou, kterýmžto jmenem jej dále jmenovati budeme: narodil se okolo r. 1397 v Rokycanech na předměstí Pátku ve staré kovárně naproti hostinci na „Železné“, a vystudovav na obecném učení Pražském a dosáhna důstojnosti mistrovské dal se již v mladém věku bezpochyby od arcibiskupa Konrada vysvětiti. Již r. 1424 vynikl mezi mistry Pražskými, když co řečník Pražanův starého Žižku na Špitálském poli k ušetření Prahy pohnul. Palacký o něm praví, že byl řečník výmluvný, povahy pevné a neohrožené, obcování bezúhonného, ale Husita horlivý; ačkoliv správa duchovenstva Pražského nebyla jemu toliko samému svěřena, však on převahou ducha svého vedl ji skutečně. Tento muž pak téměř po padesát let církev pod obojí v Čechách spravoval, a stal se hlavním hajitelem a zastupitelem jejím. Vedle něho počal již vynikati také kněz Martin Lupáč z Chrudimi, jemu ve mnohém ohledu ne-li rovný, aspoň podobný, a potom i dějepisec náš, mistr Vavřinec z Březové, kterýž v těchto létech svou zvláštní příčinlivostí v duchu Rokycanově a spolu odporem proti zpátečnictví mistra Jana z Příbrami pozornost na sebe obracel. Z měšťanův zas, kteří ve městě vedle Rokycany nad jiné co rozhodní Husité svou činností vynikali, jmenují se známý již Jeronym Šrol, nepřítel knížete Korybutoviče, František Šilink, Hedvika krejčí, Matěj Smolař a Václav Štraboch. I mezi knížecími důvěrníky a služebníky byli mužové, kterým se takové podávání se Římu, jaké Sigmunt Korybutovič strojil, nelíbilo. S počátku proskakovaly o tom, co řečený kníže strojí, jen temné pověsti, avšak budily hned podezření, různice a nepokoje v Praze. Hned pak se tvořily nové strany ve městě. Konečně zachyceny jsou listy knížecí, v kterých se celý úmysl Korybutovičův vyjevil. Tu vystoupil na zelený čtvrtek, dne 17. dubna 1427, Jan Rokycana v Týnském chrámě na kazatelnu, vše to na kázaní obecnému lidu oznámil, a hned bylo velké zbouření po celé Praze. Kněží z chrámu se svátostí na velké náměstí vyběhše volali: „Dobrá družino! zrádné listy jsou přejaty, o nás jest to uloženo!“ Na radnici udeřeno zvonem na poplach, lid se sbíhal ve zbrani po ulicích a náměstích volaje na zradu a zrádce, dva knížecí dvořané, Svojše ze Zahrádky a Jan Rozvoda ze Stakor příjmím Rameš v čele ozbrojených zástupův do Králova dvora na Starém městě, kde kníže Sigmunt bydlel, vrazili a knížete se zmocnili. Tu jej pak pod stráží ve dne podrževše, večer zakuklili a tak na hrad Pražský vedli. Zároveň pak jiní zástupové zpátečnické mistry, Jana z Příbrami, Křišťana z Prachatic, Prokopa Plzeňského, Petra z Mladenovic a ještě jiné osoby vyhledavše, jich se zmocnili a do Staroměstského vězení na radnici je vsadili. Tak se stal zase převrat v Praze veliký, ač ne bez boje ale bez prolití krve; Rokycanova strana dostala se na vrch, a o hledání milosti a odpuštění v Římě napotom ani řeči nebylo.

Po velikonoci vyvezli knížete Sigmunta Korybutoviče potajmo do Boleslavska na hrad Waldštein u Turnova, kdež ho panu Valečovskému k bezpečnému opatření odevzdali, tak aby ani nejvěrnější přívrženci o něm nezvěděli, kde by se nalézal. Sám pan Hynek Koldšteinský z Waldšteina, jeho obzvláštní přívrženec, ani netušil, že se kníže na jeho rodním hradě nalézá, kterýž ovšem jemu náležel.

Mistři Pražští, kteří s knížetem Sigmuntem spolu byli pracovali o poddání se pod moc papežskou, museli hned na to 25. dubna 1427 Prahu opustiti, a i Poláci v knížecí družině do země přišlí vypovězeni jsou ze země dne 2. května.

Zároveň starali se ostatní kněží Pražští, zvláště vedením mistra Jakoubka ze Stříbra, o to, aby pro zachování svornosti a pokoje ve věcech víry na novo ohlásili a určitěji vyslovili čtyry články Pražské, aby každý věděl, jak se jim má rozuměti, co a jak má každý věřiti, a jaký způsob i řád věcí křesťanských má se zachovávati. Tím novým oznámením řečených článkův chtěli také určitě vytknouti všecko to, v čem se kališnictví dělí od Římské církve a také od učení Táborův a Sirotkův. Co do prvního článku, kterýž jednal o večeři Páně, a o kterémž největší hádky mezi husitskými sektami bývaly, bylo takto přikázáno: „Ve svátoti oltářní viditelné, kteroužto sám Kristus, jeho učenníci a jiní svatí v pravdě chlebem nazývají, jest divným, před očima našeho smyslu a rozumu skrytým obyčejem pravé tělo našeho Ježíše Krista, kteréžto počato jest z panny Marie, umřelo na kříži, z mrtvých vzkříšeno bylo a na pravici sedí boha otce všemohoucího.“ Tomu že se má sprostě věřiti a nehledati ani nepřijímati výkladův nově vymyšlených sebe vtipnějších, a vždy nesnadných a neužitečných. Tímto dodatkem mířili Pražští mistři hlavně proti Táborům, kteří právě nejvíce do tohoto článku rozumy své vkládali; tu však se urazil i mezi Pražskými mistry Petr Payne, Angličan, který si v té věci ničeho nechtěl dáti předpisovati, a od té chvíle od Pražanův se oddělil, nejprv k Sirotkům a konečně k Táborům přistoupil, u kterých nedlouho potom stal se jedním z prvních učitelův jejich.

Nový obrat ve válce. Čechové se dali na výboje v sousedních zemích. Vpády do Rakous, Lužice a Slezska.

1427 od dubna do 24. června.

Osm let již bojoval Český národ pro své náboženské přesvědčení, a při všech vítězstvích, kterých Čechové na svých protivnících vydobyli, aby uznání došli, nepřišli ani o krok dále, any vždy nové a nové křižové války proti nim se zdvihaly, a jak světská tak církevní moc neustávala, mocí zbraně o to se pokoušeti, jak by je buď do lůna církve Římské zase navrátila, buď docela potřela. Římská církev nemohla snášeti zjevné proti sobě pozdvižení v malé zemi a od malého národu, a vyjednávati s ním, povolovati jeho žádostem a podávati se vůli jeho; cožby mohlo ještě býti pravého, svatého a bezpečného na světě, jestliže i sama svrchovaná moc této církve stávala se pochybnou, dávajíc se napomínati, napravovati a poučovati od Čechův? Římská církev hned od svého počátku podivuhodným důmyslem a důsledností zmocnila se všeho toho, na čem se zakládal pravý pokrok ducha lidského, a tím i blaho netoliko jednotlivých osob ale i celých národův. Povlovně, přirozeně a neodolatelně opanovala všechny západní země a národy v Evropě. Přesvědčení o jejím božském povolání a právu utkvělo tak hluboce v myslech lidí, že ani nejkřiklavější převrhlost a zkaženost některých hlav jejích nemohly vyvrátiti víru v její neomylnost. Proto nemohlo ani řeči býti o tom, aby se s Čechy umlouvala a jim povolovala.

To nyní někteří Čechové již poznávati začali, tím více, že následky osmiletého válčení již valně cítiti se dávaly. První chvíle nadšení, kde blouznivá obětavost a podnikavost nesčíslné zástupy do zbraně hnaly, ochabovala a hynula čím dál tím patrněji: obchody, řemesla a živnosti hynuly, a nejeden nedostatek doléhal již velmi citlivě na celé třídy obyvatelstva. A to mnozí nabažili se již té svobody duševní, které se byli domohli, bída je roztoužila po míru stůj co stůj, a zostudily se jim novoty, které byli u sebe zavedli. Všickni tito zpátečníci zmýlili se však velice, když myslili, že by se Čechové zas do svých starých kolejí dali nyní tím snáze zarejdovati. Ačkoliv většina po míru toužila, přec nikdy nechtěla toho se odříkati, což již byla za pravdu uznala, a jestliže chtěli o mír a narovnání jednati, to zajisté jen tím způsobem, aby to nebylo té poznané pravdě na ujmu a k úrazu. Poznávali však Čechové také, že posavadním způsobem války od protivníkův ničeho nevymohou. Ještě bylo při všem zpátečnictví a při všech vnitřních svízelích v národě Českém tolik odhodlanosti a ráznosti, že nemyslili ustati na nastoupené dráze války. Nechtěla a nemohla-li strana Římská s Čechy se smířiti, tu Čechové poznali potřebu, že ji musejí novými pohromami omráčiti, aby ji takto k vy-

jednávání a míření donutili, a to na základech nových, v křesťanstvě ještě neslýchaných; uzavřeli podniknouti válku výbojnou, nepřítele samého v jeho domově vyhledávati, a splácejíce mu toho, co on dosud v České zemi natropil, svrchovanou měrou, donutiti jej konečně k tomu, aby sám uznal potřebu, že by se žádostem Čechů povoliti mělo; zrovna jak římská zásada zní: „trýzeň napomáhá rozmyslu," — dokud trýzeň nepřítele nedožene, zůstane vždy takovým, jakým byl. Kněz Prokop Veliký hlavně tento obrat spůsobil: on již po bitvě nad Ústím chtěl české hranice překročiti a nepřítele v jeho vlastní zemi pronásledovati, neboť to jest pravda, třebas nebyl tak nadobyčejný vůdce jako Žižka, nicméně předčil jeho politickým duchem a rozhledem. Brzy také Táboři jeho vedením domohli se skutečné převahy mezi všemi stranami v zemi. Táboři ve spolku se Sirotky jali se nyní nabíhati výbojně do krajin sousedních, ne pro panování v nich, ale pro donucení strany odporné k usmíření se na základě rovnosti, a také aby cizí kořistí nahradili nouzi panující ve vlasti. Mezi tím však dobývaly se v zemi samé ještě jednotlivé hrady, které byly v moci strany královské, aby na překážku nebyly.

Již o novém roce 1. ledna 1427 objevil se zástup Táborův a Sirotkův v Rakousích, vypálil a obořil tam dva kláštery Světlou, řádu Cisterciánského, kterou Němci Zvettel nazývají, a Altenburk, řádu Benediktinského; i vrátili se domů s velkou kořistí. Na tom však nebylo dosti: v měsíci březnu vypravili se s větší než před tím silou, počítajíce asi 16.000 bojovníkův, opět v tu stranu rakouskou, a oblehli 12. března město Světlou opodál výše řečeného kláštera. Tu na ně vyrazilo pozejtří vojsko rakouské, jehož vůdcem byl pan Reinprecht z Walsee. Byli při něm se svými lidmi také rakouští pánové Leopold Krajíř z Krajku, z Majsova, z Lichtenšteina, z Puchheima a z Neinperka. Útok jejich na české ležení byl tak nenadálý a silný, že Čechové odběhše od vozův a zavazadel svých s pole strhnouti musili. Rakušané netroufajíce se, je honiti, na vozy a zavazadla se vrhli a je ukořistiti hleděli. V tom se Táboři vzpamatovali, v šik srazili a na Rakušany se obořili. Křičíce, že kdo neuteče umřít musí, tak prudce Rakušany tepali, že tito upustivše od drancování v českých vozích náramně byli pobiti, dílem v říčce Kampě utonuli, a jen malým dílem v samém městě Světlé útočiště nalezli. Padlo prý jich přes 9000, a Táboři sebravše velkou kořist vezli ji do Čech i s korouhví vůdce samého, Reinprechta z Walsee, kterouž byli v boji uchvátili.

Brzy potom v květnu 1427 vypravili se Táboři a Sirotci v síle asi 18.000 mužův ponejprv do Lužice a do Slezska. Tábory vedl kněz Prokop Velký, Sirotky kněz Prokůpek a Velek Koudelník z Březnice. Dne 11. května blížili se již k městu Žitavě, které se silně k obraně strojilo, majíc také valnou pomoc od jiných měst a knížat ze sousedství a také zástup rytířův křížových řádu Německého z Prus. Proto nečekajíce Žitavané, až by Husité k městu samému přilehli, vytáhli proti nim do pole; avšak sotva jich proti sobě spatřili, padl na ně strach veliký, tak že obrátivše se k nim zády u náramném davu tiskli se do bran městských nazpět. Čechové je dohonili a u bran množství jich pobili, a mezi nimi také samého hejtmana městského, Hanuše z Jenšdorfa. Potom nechtěvše se meškati dobýváním města silně osazeného, odrazili od Žitavy. Tím spůsobem ušla také část kapituly Pražské, která v Žitavě sídlela, velikému nebezpečenství. Husité táhli odtud, celou krajinu plenice a pálice, k Hirschfeldu, Ostrohu a Bärnstadtu, a pak nechavše Zhořelce stranou obrátili se k městu Lubiji čili Lubnu (Loebau). Jeden rytíř za Lubijí osedlý, jménem Hartung Kluks, sebral se asi s 300 brannými, chtěje městu ku pomoci přispěti; avšak nežli se přiblížil, Husité již město byli obehnali, a zvěděvše o Kluksovi, zaskočili zástup jeho v blízkém lesíku, a tak pobili, že rytíř sám pátý sotva, odtud vyvázl. Zároveň učinili měšťané se svým purkmistrem v čele výpad na Čechy, i něco jich potloukli, ač při tom purkmistr jejich, šípem byv prostřelen, zahynul. Druhého dne, 16. května, vzali rozdráždění Husité město útokem a obyvatelstvo bez milosrdenství vraždili. Kněží a lid hledali útočiště v kostele, avšak všickni tam zahynuli. Městský farář, kněz Jeremiáš Groll hleděl na kostelní věži se skrýti, a však Táboři nalezše ho tam, dolů ho svedli, a proto že měšťanstvo k statné obraně byl podpaloval, na náměstí prý čtyřmi koňmi jej rozčtvrtili. Na to vybravše a vypálivše Lubiji odtáhli Husité bez meškání k městečku Lemberku v Slezsku. Jiní houfové rozbíhali se až do dolní Lužice k městu Gubínu, a přepadli Cisterciánské kláštery v Nové Celi a Grünheimě, kdež prý mnichům ruce a nohy usekávali. Pan Stoš, hejtman Svídnický, sbíral valné vojsko slezské u města Zlaté Hory (Goldberg), a odeslal oddíl toho vojska, aby Lemberk

mocně obsadili, nežby Husité tam přišli. Avšak Husité předběhše Slezáky mezi nimi a Lemberkem se postavili, a svedše s nimi boj, do tří set na místě jich pobili a mnohé v řece Bobře utopili. Potom nemeškajíce se u Lemberka déle přímo proti valnému vojsku slezskému ve dvou velikých houfích k Zlaté Hoře táhli. Hlavní dva vůdcové Slezákův, pánové Stoš a Unruh vytáhli s celým vojskem proti nim, chtějíce je bitvou podstoupiti. Sotva se však čeští honci zjevili, počali ustrašení Slezáci v největším zmatku, kam kdo mohl, utíkati, nejvíce cestou k Lehnici aneb k Javoru, tak že Čechové, stíhajíce je, pobili a zjímali jich počet veliký, a ještě hojných kořistí na dostížených vozích jejich nabrali. Potom se vrátili k Zlaté Hoře nazpět, a zmocnili se toho města dne 19. května bez odporu. Pozůstalí obyvatelé jeho utekli se na věže, a počali se odtud brániti. Avšak Husité podkopávali a bořili věže ze zdola, a kladli oheň pod ně, tak že všickni, co na těch věžích byli, vzdáti se musili. Jenom malá částka měšťanův, kteří na kostelní věže byli utekli, ubránila se tam, proto že Čechové dobýváním jejich meškati se nechtěli, a vybravše a vypálivše město, okolo Javora a Bolkenhainu zase do Čech se obrátili; — bezpochyby proto, že slyšeli, kterak nové křižácké vojsko z Němec proti Čechům táhne. Jak mile však to knížata Slezští pozorovali, že se Čechové nazpět do vlasti obrátili, sebrali na rychlo lid svůj branný, v patách za nimi se pustili, až přišli na české hranice v tu stranu k Trutnovu. Tu je Čechové sice vyčkali, avšak oni sobě přece netušili, a přišedše k samým hranicem zase domů se obrátili. Táboři a Sirotci z této první své jízdy do Slezska ohromné kořisti do Čech s sebou přinesli, totiž množství věcí zlatých, stříbrných a jinak drahých, roucha, knihy a zvláště dobytka velký počet, tak že potom v Čechách 15 krav za dvě kopy grošův Pražských rozprodávali.

Před tím již, nežli se Táboři a Sirotci ze své jízdy v Slezsku vrátili, oblehli jejich spojenci, Hradečtí, Jaroměřští, Kralodvorští a Náchodští ve spolku s panem Matějem Salavou z Lípy, hrad Červenou Horu nad řekou Úpou, kterýž náležel panu Hynkovi z Dubé a z Náchoda, seděním na Aderspachu, hejtmanu někdy královu na Jaroměři a ukrutnému Husitův nepříteli. Sirotci ze Slezska se vracejíce připojily se hned k dobyvatelům Červené Hory, jejíž posádka se pak jen až do 8. června ještě držela; řečeného dne pak se na umluvu vzdala a z hradu na svobodu propuštěna byla; Sirotci a měšťáci však hned jej bourati se jali, až jej celý zničili, tak že od té doby pustý leží v rozvalinách svých. Mezi tím obsadili Táboři město Jaroměř posud Sirotčí; vypudili odtud kněze sirotčího, a uvedli tam svého.

Pak ještě Táboři se Sirotky přilehli po Svatodušních svátcích k hradu a městečku Žlebům, proto že jeho nynější majetník po Petru Zmrzlíkovi ze Svojšína, pan Hašek Ostrovský z Waldšteina, ač pod obojí, ku královské straně přestoupil. Svezli množství děl a prakův a silně do hradu stříleli, až se jeho po čtrnácti dnech, 24. června, zmocnili. Posádka totiž poddavši se, pod umluvou svobodně odtáhla, ale hrad i městečko byly napřed vybrány a pak spáleny; hrad však jako Červená Hora byl pobořen.

Čtvrté tažení křižácké proti Čechům.

1427 od 12. července do 9. srpna.

Král Sigmunt toho i následujícího roku zdržoval se v dolejších zemích nad Dunajem, jsa tam proti Turkům zaměstnán. Proto papež Martin V. sám u knížat Německých o to se starati musel, aby nové ještě větší a všeobecnější křižácké tažení proti Čechům spůsobeno bylo. V té mysli povýšil Jindřicha z Bedfordu, biskupa Winchesterského v Anglii, bratra někdy Anglického krále Jindřicha IV., spolu s Janem Železným, biskupem Olomouckým, na důstojenství kardinalské, a jmenoval jej 18. března 1427 legatem apoštolské stolice v Čechách, Uhřích a Němcích, aby co královský princ a strýc panujících v Anglii a velké části Francie dvou vojvod Jana z Bedfordu a Humfreda z Glocestru tím důrazněji křižáckou válku vésti a husitské Čechy potrestati mohl. Řečený kardinál Jindřich z Bedfordu skutečně se snažil, aby ospravedlnil velikou důvěru a naději v jeho výtečnou spůsobilost, moudrosť, ráznost a zkušenost od papeže kladenou. Veliká porážka Němcův nad Ústím spůsobila v Němcích, že se 15. ledna 1427 v Bamberce zřídil zvláštní spolek rytířův sv. Jiří, jejichž účelem byl neustálý boj proti bezbožným prý nevěrcům v Čechách. Každý rytíř a úd toho spolku zavazoval se, že ode všech turnajův a jiných kratochvílí světských upustí a jenom duchovnímu rytířování pro víru se zasvětí. Za nejvyšší vůdkyni zvolil si ten spolek královnu nebes, a na korouhvi měl obraz její s Ježíškem, z jehož ruky sv. Jiří kleče věnec díku přijímá. Do půl roku zavázali se všickni

postaviti se u Chebu a táhnouti odtud do boje dále na vlastní náklad svůj; knížata pak jim slíbili, že se o to postarají, aby v stejném čase také celá říše Německá k válce povstala. Sešel se skutečně sněm říšský ve Frankfurtě a učinil dne 4. května 1427 památný zápis, dle kterého Čechové mohli se již s bezpečností toho nadíti, že jim tenkráte skutečně již konec bude učiněn. Bylo totiž v tom zápise ustanoveno, že na den ss. Petra a Pavla, 29. června, čtyry valná vojska se čtyr stran do Čech vkročí, od západu a severu totiž vojska německá, od východu Slezáci a Lužičané, od jihu Rakušané a pomocné vojsko uherské. Tato vojska že se mají vnitř Čech v jedno spojiti, a mají na spůsob český ozbrojena, vozovými hradbami, náležitým počtem děl, houfnic, tarasnic a ručnic též mistrův puškařských opatřena býti. Podle příkladu českého že mají desátníci, setníci a tisícníci býti zvoleni, a přísná kázeň ve vojště že má zavedena býti, aby se v zemi nepřátelské nikdo nikamž nehýbal, leč na rozkaz hejtmanův, bojovníci aby pilně ke zpovědi a k užívání svátosti oltářní chodili, lidé loupežní však, svárliví, opilci, kostkáři, zlolajci, svobodné ženy a podobná láje aby nebyli trpíni ale trestáni a vymítáni, — všecko jako u Čechův. Celé říši že se ukládá „husitská daň“, aby bylo z čeho na válku náklad vésti, z každého Žida že se má platiti po jednom zlatém, a sbírky peněz odpustkových že se od apoštolské stolice rozpíší nejen v celé říši Německé, ale i v Italii, Dánsku, Skandinavii a v Polsku.

Následkem takových ustanovení sešla se skutečně veliká síla bojovného lidu, však více přičiněním samého Německého národu nežli knížat, kteří jako vždy, tak nyní zase, byli velmi liknavi. Při dobré správě bylo by toto vojsko postačilo, Čechy přemoci, byťby i podle českého spůsobu zřízeno nebylo. Sám kardinal Jindřich z Bedfordu přispěl osobně tisícem Anglických střelcův, Němcův pak počítalo se dle jedněch až do 80.000 jezdcův, dle jiných pak až prý do 200.000 branných lidí vůbec.

Bedřich kurfürst Braniborský psal 25. června Pražanům, Žateckým a snad i jiným městům českým, žele toho, že pro bludy a ukrutenství hyne koruna Česká, nejpřednější prý to úd svaté říše Německé, a naděje se, že není málo takových lidí v Čechách, kteří po řádu a poctivosti touží, jakou dříve mívala Česká země. Vděčně připomínal cti a dobrodiní, jehož předkové jeho a on sám od koruny České došli, touže po tom, by se mohl koruně té odměniti, jíž prý zvláště přeje. Žádaje pak, aby koruna Česká nabyla zase bývalé cti a vážnosti, aby říši Německé jako dříve mohla užitečnou býti, prosil, aby mu Pražané dali věděti, zdaliby mírnou cestou, bez válečných běhův a útrap, spor Čechův s ostatním křesťanstvem nemohl narovnán býti, slibuje jim ve všem býti prostředníkem a nejochotnějším pomocníkem.

Pražané odepsali mu 5. července: poděkovavše se mu za jeho upřímnost a vděčnost vyjádřili se, že sami o své ujmě nemohou mluviti o prostředcích míru, o nichž náleželo raditi se s pány, rytíři a obcemi. Žatečtí zas ve své odpovědi dne 6. července přáli kurfürstovi, aby poznal pravdu zákona božího, odmítajíce od sebe a od království hanebné věci a bludy, jež jim byl Bedřich vytýkal: kdyby jich někdo jimi nařkl, žeby se z nich chtěli vyvesti před kýmkoli. Poděkovavše se kurfürstovi za náklonnost ku království Českému, prosili ho, aby nevěřil kněžím, kteří o nich hanebné a bludné věci roztrušují, že oni, Žatečtí, ničeho nečiní proti prvotní církvi, již založil Kristus a jeho svatí apoštolé. Ostatní věci že chtějí vznésti (jako Pražané) na pány, rytířstvo a obce.

S dalšího vyjednávání s Čechy sešlo. Již ten týden po ss. Petře a Pavle stáli hojní houfové křižákův na hranicích českých. Kurfürst Bedřich Braniborský přitáhl s biskupem Bamberským a Würzburským do Chebu, a čekali tu několik dní, aby zvěděli, kudy na Čechy půjdou jiná knížata. Dověděv se, že Ota, arcibiskup Trevírský, biskupové Špírský a Augsburský, potom Jan a Ota, vojvodové Bavorští s některými městy ve Wejdě (Weidenu) nad Nábou ve Falci stojí, dojel k nim na radu, v níž se usnesli na tom, aby knížata s městy táhli k Tachovu, Bedřich Braniborský s biskupy Bamberským a Würzburským ku Slavkovu.

Naproti náramnému nebezpečí nyní opět celému národu hrozícímu nelenili Čechové se opatřiti, aby jemu s neoblomnou myslí vstříc se mohli postaviti. V Praze po vypuzení viklavých mistrův a nerozhodných Husitův zase jednomyslnost panovala, i obnovili Pražané s Tábory a Sirotky dávné přátelské umluvy, tak že v krátkém čase vrátila se národním stranám opět bývalá svornost bez všeliké nesnáze. Táboři a Sirotci obrátili se vesměs ku Praze, aby odtud pustili se na obranu vlasti v Zápraží. Tak totiž jmenovali staří Čechové všechnu krajinu od Prahy k západní straně až k pomezním horám a lesům ležící. První houf Táborův přitáhl již 12. července pokojně do Prahy, a s 300

vozy městem na Bílou horu se ubíral. Druhého dne následovali Sirotci touž cestou s 200 vozy; 15. července přijel kněz Prokop Veliký s hlavním vojskem, kteréž ubytovalo se po městě mírně se chovajíc, až dne 17. zas další svůj pochod nastoupilo do Plzeňska. Dne 18. července teprv vytáhli za předešlými Pražané s některými pány, mezi nimižto zejmena Menhart z Hradce Jindřichova, Václav Strážnický z Kravař a Jan Tovačovský z Cimburka se připomínají. Že pan Menhart z Hradce s sebou táhl, to stalo se ovšem bezděky, poněvadž byl umluvou od Táborův k tomu připuzen, rovněž jako pan Jindřich Hlaváč z Dubé a někteří jiní. Sila českého vojska udává se, bezpochyby příliš nizce, na 1500 jezdcův a 16.000 pěších, kteříž s potřebnými vozy a děly pod vrchní správou kněze Prokopa Velikého vyšli z Prahy hájit kalicha proti celému starému křesťanskému světu. Na cestě však připojilo se k nim ještě několik houfův ze Zápraží, mezi nimi i pan Beneš z Kolovrat a z Ročova, tak že se pochod českého vojska tím poněkud opozdil.

A toho samého dne, 12. července, když první houf Táborův z Prahy vycházel, vtrhli němečtí křižáci do Čech v tu stranu k Tachovu. Vedl je, zejmena Poryňany, Šváby a Bavory sám nejvyšší vůdce celeho tažení, Ota arcibiskup a kurfürst Trevírský, a když k Tachovu přišli, byli od tamějších měšťanův se zvláštní úctou a oslavou přijati. Pak se položili u města Plané, očekávajíce příchodu Bedřicha Braniborského. Když však dlouho nepřicházel, položili se dne 23. července u Stříbra, a počali toho města dobývati na Přibíkovi z Klenového.

Bedřich Braniborský s řečenými biskupy poslal zatím ze Slavkova k Bedřichovi Saskému, žádaje ho, aby s lidem svým přirazil k němu u Mašťova. Ale páni a města, kteří s vojvodou Saským vytáhnouti měli, vymlouvali se jiným zaměstnáním a zůstali doma. I sám vojvoda, Bedřich Bojovný, naříkaje si na slabost, slíbil, že místo sebe s lidem svým pošle nejstaršího syna svého ku Kadani. Přitáhlo tedy 20.000 Sasův a Durynkův pod správou mladého vojvody Saského a hraběte ze Schwarzburka do Čech, a před Mašťovem s Bedřichem Braniborským se spojili. Na cestě do Plzeňska zmocnilo se toto spojené vojsko Mašťova a Žlutice. Poslední město náleželo v ten čas již panu Jakoubkovi z Vřesovic, kterýž necítě se dosti v silách proti tak četným vojskům, z města svou posádku vytáhl. Oba výše řečení knížata vešedše do Žlutice odevzdali ji zase předešlému pánu jejímu, Alšovi Holickému ze Šternberka, kterýž byl radou krále Sigmunta. Od Žlutice pospíšilo toto vojsko k hlavnímu voji křižákův, kterýž od 23. července již město Stříbro obléhal.

Vítězství Čechův u Tachova.

1427 4. srpna.

Že pak se křižáci všickni předně v Plzeňském kraji shlukli, mělo svou příčinu v tom, že se tuto nejvíce hradův, tvrzí a měst nalézalo, jichžto pánové a obyvatelé Husitům vůbec nepřáli, stojíce v poslušenství krále Sigmunta, tak že se od nich křižáci hojné pomoci a podpory mohli nadíti. Bylať tuto zajisté města Plzeň, Horšův Týn, Tachov, hrady zas Přimda, Kynžvart, Nečtiny, Bezdružice, Bělá, Kornberk, Drštka, Lopata, Radyně a jiných více. Město Stříbro jsouc v moci Přibika z Klenového, mohlo snadno v tomto okolí křižákům překážeti, a proto se oň všemi svými silami především pokoušeli. Přibík měl ve Stříbře toliko asi 200 jízdných při sobě, a odjinud žádné jiné pomoci, leda že pan Petr mladší Zmrzlík ze Svojšína, seděním na Orlíce, když již město obleženo bylo, s některým svým lidem k němu do města se dostal. Němci velkým nákladem města toho dobývali, a velikými děly zdi městské bořili; zvláště prý tu největšího udatenství dokazovalo 3000 bojovníkův, poslaných ze severních měst přímořských, kteří v letním vedru téměř nazí bojovali, aby jim nic ve střílení překážeti nemohlo. Za několik dní roznemohl se pak před Stříbrem Bedřich Braniborský a odtud na léčení do Tachova odešel, jakž mu arcibiskup Ota Trevírský sám byl poradil. Přibík a Zmrzlík ve Stříbře výborně se hájili, a nepřátelé hodně se vysílivše bořením zdí, posádce nemohli mnoho škoditi. V tom po osmidenním obležení Stříbra, roznesla se mžikem blesku po německém táboře zpráva, že se Čechové již blíží a že jenom ještě na tři míle odtud jsou vzdáleni. Křižáci vyslali hned pana Jindřicha z Plavna na Kynžvartě s 300 jízdnými, a vojvodu Jindřicha Saského s 3000 jízdnými, aby shlídli blížící se Čechy. Sami pak knížata uradili se, že času nočního děla ode zdí městských již valně pobořených odvezou na návrší, s něhož s Husity bojovati, a i vozovou hradbu tam zříditi chtěli. Z rána tedy v sobotu 2. srpna zapálili ležení své před Stříbrem, aby se na

vrchu proti Husitům postavili. Avšak strach před Čechy všecko zkazil; nastal mezi lidem a mezi vozy takový zmatek, že jedni pro druhé nevěděli, kam jeti a kam běžeti, a tak za malou chvíli veškeré vojsko, nepřítele ani ještě nevidíc, octnulo se na valném útěku v stranu k Tachovu. Kardinal-legát Jindřich z Bedfordu byl se zatím v Němcích za vojskem opozdil, svolávaje z Normberka ještě 13. července liknavá knížata do pole; nyní právě vstupoval za Tachovem do Čech, když první houfové křižákův od Stříbra utíkajících ven ze země se hnali. I podivil se nemálo takové nestatečnosti Němcův tento princ Anglický, a s velikou nevolí vrhna se proti nim jal se zastavovati je, prositi a napomínati, aby pamatovali na Boha, na svou čest a spasení duší, aby se vrátili do boje proti nepříteli, kterýž v každém ohledu prý slabší jest; dal hned rozvinouti korouhve papežskou a říšskou, a sám s křížem v rukou postavil se v čelo těch, kteří se v běhu zastavili a uposlechli jeho. Tím způsobem podařilo se mu, že v neděli dne 3. srpna křižáci postavili se ještě jednou polem u Tachova. Tachov byl v moci křižákův, maje hradby lepší a silnější než Stříbro, také velmi četnou posádku Němcův křižákův, Plzeňákův a českých katolických šlechticův z kraje Plzeňského. Knížata a biskupové slibovali kardinálovi, že pod ztrátou cti chtějí do Čech se vrátiti a vše vypáliti, cokoliv krov a stěny má. Kardinál zas ujišťoval je, že beze štítu a bez pavézy chce jim býti v čele, jestli že se jen nerozprchnou. Po stanech bylo provoláno, aby se ráno všichni proti Čechům hnuli. Avšak ráno v pondělí, dne 4. srpna, šel po knížatech strach a mráz, a jali se hanebně rozjížděti se. I vystoupil kardinal na návrší, vztýčil prapor papežský a říšský volaje úpěnlivým hlasem: „Kdo je křesťan a dobrý (to jest opravdu urozený), kdo chce ujíti mukám pekelným, ať stane pod praporem!“ Tu zvolal jeden rytíř: „Jestliže nepomstí Bůh naši hanbu a nevěrnost, není ani Bohem!“ Načež mladý vojvoda Saský vece, žeby hanba bylo, aby jezdci ubohé pěší v čas nouze opouštěli, na útěk se dávajíce; kdo sleze s koně, s tím že chce v předu pěšky bojovati, a když bude nejhůř, že nemají se opouštěti, ať je kdo chlap nebo šlechtic: žádal tedy na knížatech, aby koně osedlané půl míle za sebou nechali, aby nikdo od nich nebyl pošlapán. Jeden z knížat nechtěl pěšky bojovati, maje veliký strach, aby jsa bez koně, neuvázl v zajetí, kdyby musel utíkati, „rytíř bez koně jest prý jako pták bez křídel.“ Odvětil mu vojvoda Saský: „Kdo chce bojovati na koni, nemyslí než na útěk, když jde o život!“ Když pak podal kardinal Janovi, vojvodovi Bavorskému, korouhev papežskou, aby s ní proti Čechům táhl, ozval se tu jeden z knížat: „Což není mezi námi muže hodnějšího, který by měl nésti korouhev?“ Rozzlobiv se vojvoda Jan zahodil korouhev vzkřikna: „Není věrnosti mezi námi, jenom závisť a zášť!“ V tom přední houfové vojska křižáckého spatřivše Čechy k Tachovu táhnoucí hned byli ve zmatku úplném, hrůza jména českého opět na veškeré vojsko spadla a nedajíc se více držeti, v divném zmatku zase utíkati počalo. Kardinal opakoval zas všecky prosby a hrozby své, a vida, že i knížata na koně sedají, rozzlobil se náramně, a uchopiv se říšských korouhví roztrhal je hněvem před nimi a vrhal jim je k nohoum se strašným zlořečením. Konečně, nechtěl-li sám upadnouti v moc Husitův, museli on a kurfürst Bedřich Braniborský také na koně vsedati a za vojskem a knížaty zemským lesem pryč do sousední horní Falce utíkati, plačíce nad takovou hanbou křesťanstva.

Zůstali na místě jenom pan Vilém Švihovský z Riesenberka a český rytíř Komárovec, kteří se tu právě u těch křižákův nalézali, a Komárovec sám tu stoje pravil: „Nevěděl bych před kým utíkati, vždyť nepřítele ani nevidím!“ I jeli oba do Tachova, kdež se zamkli.

Čechové pustivše se honem za utíkajícími vojsky křižákův přes lesy, mnoho tisíc jich tam pobili, a tak v třinácti dnech odvrátili záhubu jim od statisíc nepřátel chystanou takořka jen hrůzou jména svého!

Zároveň obehnali Čechové také město Tachov, a ležíce před ním z děl do něho stříleli, zdi prolomili a oheň na město metali, tak že je sedmého dne, 11. srpna, útokem vzali. Při tom pobili velký počet lidí, šetříce toliko žen a dětí, a spálili také klášter Karmelitánský. V boji na ulici padl také výše řečený statečný rytíř Komárovec s padesáti spolubojovníky svými, Němci a Čechy. Pan Vilém Švihovský utekl s jinými na hrad Tachovský, který se ještě tři dni držel. Však 14. srpna i hrad se vzdáti musil po velikém krve prolití, a Čechové zajali v něm 1400 jeho obhájcův, mezi nimi řečeného pana Viléma Švihovského z Riesenberka, pana Jindřicha z Jivian řečeného Žito a jiné z katolické šlechty Plzeňského kraje. Kromě veliké a bohaté kořisti všelikého druhu dostalo se vítězům do rukou také slavné veliké dělo někdy krále Václava, řečené „Chmelík.“ Přednější pánové čeští a ně-

mečtí mezi zajatými chováni jsou od Čechův pod závazkem cti a víry na svobodě. Byltě mezi nimi též řečený Vilém Švihovský, vězeň pana Jana Tovačovského z Cimburka; avšak pan Vilém zapomenuv se nad svou ctí a vírou, a 21 jiných podobných věznův uviděvše svou příležitost v noci pryč ušli, z čehož potom, jmenovitě často řečený pan Vilém, po celé vlasti veliké ostudy požil. Proto Čechové nápotom nikoho ze zajetí na čestné slovo více z vazby nepropouštěli.

Sirotci položili se do Tachova, Táboři však hleděli hned z dobytého vítězství kořistiti; přilehše mocně k hradu Roupovu, jehožto pán

Kardinal z Bedfordu vrhá u Tachova německým knížatům říšské korouhve pod nohy 4. srpna 1427. (Str. 251.)

Jan z Roupova, jen tím se zachránil, že se k nim přidal a jim v jednotu se zapsal, také s nimi hned do pole před Plzeň vytrhl. Veškeré vojsko husitské obrátilo se totiž od Tachova k Plzni, chtíc to hlavní sídlo protivníkův svých na vždy neškodným učiniti. Dobývali města po několik dní, však bez prospěchu, potom učinili s Plzeňskými příměří až do 23. dubna roku příštího pod výminkami takovými, aby se Plzeňští se stranou pod obojí dali v nové hádaní o víře; Plzeňští aby se dostavili do Žebráku, Husité že pak do Berouna přijdou, a své mistry a

kněží s několika vůdci na hrad Žebrák postaví, kteříž sobě dvakrát tolik Plzeňských co živý základ vyberou a je do Berouna dodají. Na Žebráce že má pak to hádaní před se jíti, a cožkoli za pravdu uznáno bude, to že potom obě strany bez výminky mají přijmouti a držeti pod nejvyšším základem cti a víry, pod ztracením všech statkův a úřadův a pod vyhnáním z České země. Tak byl aspoň na čas pokoj spůsoben v těchto západních stranách země České.

Z ostatních dvou vojsk, která s křižáky zároveň od východu a jihu do Čech měla vpadnouti, přišli jen Slezáci; o výpravě z Rakous nikdež zmínky se nečiní.

Slezáci, jakožto ohroženější nežli německé vojsko křižácké, tenkráte větších škod Čechům zadali, vpadše u veliké síle k Náchodu. Tu se ponejprv vyskytuje jméno jednoho z vůdcův Sirotkův, Jana Čapka ze Sán, který však svým prvním vystoupením málo cti sobě získal. Jeho neopatrností dali se totiž Čechové dne 9. srpna k nemalé škodě a hanbě své od Slezákův podvesti. Slezáci úmyslně před nimi couvali, a Čechové zapomenuvše se a pustivše se za nimi, do nepřátelských záloh upadli, kdež mnozí život ztratili a jiní jen útěkem do Náchoda zachovati se mohli. Slezáci vypálili potom Náchodská předměstí, a dokázavše hrdinství své pobitím mnoha chudých a nemocných ve špitále, když jim o tom zpráva přišla, kterak veliké vojsko křižácké u Tachova Čechům hanebně paty ukázalo, zase domů se vrátili.

Zatím jako Plzeňští, tak i jiní pánové a města strany královy v Čechách i na Moravě s Husity příměří uzavřeli.

Vpád strany Korybutovičovy do Prahy.

1427 6. září.

Byl nyní nějaký čas pokoj v zemi, neboť veškeren národ měl myšlení své obráceno k věcem, které se v cizině proti němu děly. Tu strana mírných Husitův, která byla tajně srozuměna se snahami knížete Sigmunta Korybutoviče, aby se Čechové raději zas k Římské církvi přiblížili a s ní se smířili pro dosažení pokoje v zemi, ta se nyní po tichu opět zkřísila, a co by po uvěznění knížete dále bylo činiti se radila. Měliť pak přívrženci této strany u vděčné paměti skutečné zásluhy, jichž sobě byl kníže Sigmunt o pokoj a pořádek v zemi získal, a nesli tím bolestněji jeho uvěznění, že nikdo nevěděl o místě, kde ho protivníci uvěznili. Nejvěrnější Sigmuntův přívrženec byl hned od prvopočátku, když do Čech přišel, pan Hynek z Waldšteina, pán na Koldšteině na Moravě. Tento pán byl jeden z prvních mužův stavu panského, který se na počátku války husitské rozhodně ku straně národu byl přidal a velmi činně a rázně si počínal. Poznávaje však, že všechno usilování Husitův na nastoupené dráze sotva k nějakému dobrému konci vésti může, schvaloval počínání knížete Sigmunta. Rovněž tak smýšleli Jan Smiřický, Vilém Kostka z Postupic a jiní méně známí. Ti brávali nyní často mezi sebou radu, kterak by osvoboditi mohli pána svého. Že pak se horlivějším Husitům s tím svěřiti nesměli, nevěděli si jiné rady, nežli srozumívati se s katolickými pány a šlechtici strany krále Sigmunta.

Pan Hynek z Waldšteina osvědčoval nyní, že jest ochoten, poddati se cele králi Sigmuntovi, jako to byl před ním již strýc jeho, pan Hašek Ostrovský z Waldšteina učinil, bude-li jenom strana králova pomáhati k osvobození knížete; domnívaje se, že má většinu měšťan Pražských na své straně, sliboval katolickým pánům, že uvede Prahu v moc královu. Dávní odpůrci krajanův svých pod obojí, pánové Půta z Častolovic a zpronevěřilý Jan Městecký z Opočna dali se tím pohnouti, že panu Hynkovi z Waldšteina svůj branný lid svěřili. Sjeli se pak všickni ti, kteří o uvedení Prahy v moc královskou stáli, v městě Kolíně dne 4. září 1427. Měšťané Kolínští odstoupili totiž od Pražan, a dali se pod ochranu pana Haška z Waldšteina, kterýž město někdy pánu jeho, statečnému rytíři Divišovi Bořkovi z Miletínka svěřil.

Na tom sjezdě v Kolíně umluven jest tedy návrh ku přepadnutí a opanování Prahy; Novoměstský rychtář a někteří konšelé obou měst Pražských měli spiklým brány městské otevříti. Avšak ten záměr, aby se Praha v mc. krále Sigmunta odevzdati měla, byl přece některým z účastníkům této umluvy příliš proti mysli, a jmenovitě pan Vilém Kostka z Postupic nemoha se s tou myšlenkou spřízniti, sám druhého dne Pražskému měšťanu a konšelovi Šimonovi od Bílého Lva dal tajnou o tom výstrahu. Třetího dne předpolednem, v sobotu 6. září, stal se umluvený vpád do Prahy: pan Hynek Koldšteinský z Waldšteina s Janem Smiřickým a se 600 jízdnými vpadli otevřenými branami náhle do měst Pražských, a dostali se beze vší překážky a nesnáze až na Staroměstské náměstí, kdežto se rozestavili. Provolávali heslo své „Mír svatý!“, avšak v ru-

kou drželi napnuté samostříly, očekávajíce, že obec Pražská k nim se přidá. Avšak tu Pražané teprv počali zarážeti šraňky v ulicích, vkládati řetězy a připravovati se k boji. Netoliko pan Kostka z Postupic ale i konšelé sami, kteří s tím vpádem srozuměni byli, pobouřili obec proti vpadlým, tak že tito vidouce, že jsou zrazeni a znajíce slabý počet svých, museli hledati spásu v útěku. Bojovali sice na několika místech ve městě, ale již ne o vítězství, nýbrž o to, jak by odtud vyvázli. I zabito jest spiklých asi sto, zjímáno přes 250, jiní pak buďto se schovali po domích po přízni a po známosti, buď utopili se ve Vltavě, když chtěli nad mostem k Malé straně koňmo přeplouti. Málo komu podařilo se, útěkem se spasiti. Mistr Jan z Rokycan chtěje v největším rozjitření boje krveprolití stavovati, oblekl se v hábit svůj kněžský, aby ho znali, neboť stáli Pražané s kordy na rynku dvěma řadama, čekajíce, koho by tudy vedli, aby zabili. Avšak Rokycana svým hábitem jatým hlavy přikrýval, a tak je do šatlavy vedl, aby jich nezbili; tím spůsobem nejednoho nešťastníka uchránil, který jižjiž se měl státi obětí rozjitřené lůzy. Habit jeho byl celý pokrvavený. Pan Jan Smiřický s mnohými panoši byl zajat a do vězení na radnici uveden; pan Hynek Koldšteinský z Waldšteina hledaje útočiště a úkrytu v domě u Slona na začátku Dlouhé třídy (nynější číslo 609), byl tam od panoše Jana Makovce z Měrunic dostížen velmi nešlechetně zabit a oknem u zadních vrat na ulici svržen. Byltě právě toho Makovce před tím u Staroměstských od šibenice uprosil, a ten se mu tak ohavně odměnil. Mrtvé tělo téhož pana Hynka potom pod pranýř u prostřed rynku zavlekli. Brzy potom sťat jest v Praze rytíř Václav z Jinec, přední účastník té jízdy, a několik měšťanův s ním. Panu Smiřickému podařilo se však potom utéci z vězení pomocí jakési dívky.

Aby odstraněna byla příčina, z nížby ještě jiné podobné bouře mohly povstati, umluvili se Husité s knížetem Sigmuntem Korybutovičem na hradě Waldšteině, a hned dne 2. září, tři dní po vpádu jeho stranníkův do Prahy, propustili ho samoděk z tamějšího vězení, davše jej pod bezpečnou stráží vyprovoditi přes hranice do Polska. Kníže Sigmunt pak, nepočítaje si toho, co jej potkalo, za příčinu k záští, nepřestal i v Polště býti laskav na Čechy a strany jejich hájiti.

Dne 11. září vešlo potom do Prahy hlavní vojsko Táborské vedením kněze Prokopa Velkého a Sirotčí. Počítalať obě vojska asi deset tisíc pěších a 800 jízdných. Vracela se z Plzeňska a vezla s sebou kromě jiných děl a strojův válečných také pušku Chmelík na Tachově dobytou. Pražané tomu příchodu těch vojsk byli velmi povděčni, a hned s nimi ve spolku dne 13. září vytáhli, aby potrestali město Kolín za to, že se od Pražan odtrhlo a že se tam stala umluva o vpádu do Prahy. Obehnavše Kolín v neděli 14. září počali ho Pražané, Táboři a Sirotci velmi úsilně dobývati. Rytíř Diviš Bořek z Miletínka hájil jeho s čeledí pana Jana z Opočna a Půty z Častolovic k ruce pana Haška Ostrovského z Waldšteina tak statečně, že nepřátelé celé tři měsíce o vzetí města velikým úsilím a rozmanitými chytrostmi a přec marně se namáhali. Všeliké jejich útoky krvavě odrážel, ačkoliv věže a zdi městské na mnohých místech již pobořeny byly a při jednom útoku věž na jedné bráně z velikých děl rozstřílena byla. Konečně, když ve městě samém mezi měšťany roztržka se stala, a valná část jich nechtěla více města brániti, tu teprv 16. prosince 1427 vzdal rytíř Diviš Bořek Kolín umluvou, obdržev s čeledí a svou družinou asi 100 branných lidí čestný průvod z města.

Nové hádaní o víře na Žebráce.

1427 29. prosince.

Následkem umluvy o příměří mezi Husity a Plzeňskými učiněné mělo se státi na Žebráce hádání o víře mezi mistry a kněžími pod obojí a theology Římské strany. Nepokojovalo to papeže Martina V., a napomínal bullou dne 11. listopadu 1427 Plzeňských, aby se s kacíři do hádek o víru nikoliv nepouštěli, proto že pravda víry katolické, stvrzená tolikerými mučenníky, zjevená na tolikerých konciliích, objasněná spisy tolika svatých doktorův nepotřebuje prý ani nových důkazův. Mimochodem budiž podotknuto, jak ten papež o Češích vůbec smýšlel; líčil je totiž v bulle v příčině Husitův dne 25. října 1427 do celého křesťanstva vydané, nejinak, než jakoby byli všickni přívrženci ztřeštěné a ohavné Adamitské sekty. Také kardinálovi Janu Železnému psal, aby tomu hádaní překaziti hleděl, avšak kdyby nebylo možná uvarovati se ho, aby přivolal k němu doktorův z university Vídeňské. Naproti tomu legat papežský, kardinal Jindřich z Bedfordu již před tím psal z Frankfurtu dvěma mistrům někdy Pražským, nyní u vyhnanství z Čech žijícím, Šimonovi z Tišnova a Prokopovi z Kladrub, aby pro poučení prý a

lepší navedení bludných Čechův přijali na sebe břímě takového hádaní.

Mělo se pak to hádaní na Žebráce státi v Boží hod vánoční, v skutku však počalo se teprv dne 29. prosince v počtu dosti valném a bezpochyby tím způsobem, jaký v umluvě mezi stranami ustanoven byl. Za opravce čili rozsudí a pořadatele byli z obou stran vyvoleni dva světští pánové, Jan z Valdeka a Smil Holický ze Šternberka. Mezi přítomnými theology připomínají se s katolické strany mistr Šimon z Tišňova a s husitské mistři Jan z Rokycan a Petr Payne. Však nový tento pokus mistrův obou stran, poučiti a přesvědčiti sebe obapolně učenými důvody, jako všecky posavadní pokusy zůstal bezplodný, a strany se rozešly zůstávajíce každá při svém mínění. K tomu všemu ještě povadili se v Berouně Táboři, Sirotci a Pražané sami mezi sebou, tak že se v menší přízni odtud rozešli, nežli se tam byli dostavili.

Nové jízdy Čechův do Uher, do Slezska, do Rakous, do horní Falce a do Bavor.

1428 od ledna do 13. července.

Svornější nežli kněži a mistři byli bojovníci čeští všech tří stran pod obojí, když se o to jednalo, aby společnými vpády do sousedních katolických zemí vynutili sobě uznání víry své. Nedlouho po dobytí města Kolína všecka vojska česká, Táboři pod Prokopem Velikým, Sirotci pod Prokůpkem a Pražané s Janem Tovačovským vytáhli v samé zimě do pole, obrátivše se napřed na Moravu. Majíce s Moravany příměří, nedobývali ani měst ani hradův, ani zemi plenili; toliko k Uherskému Brodu přilehli, kterýž brzo umluvou se jim vzdal. Zatím se noví houfové z Čech i z Moravy za nimi vypravili, a u města Veselí nad řekou Moravou s nimi spojili. Tu veškerá tato válečná síla překročila hranice Uherské blíž Uherské Skalice, táhla okolo Senice, poplenila celé okolí u Ořechova, Modré, Pezinku a Svatého Jura, a položila se táborem u Prešpurka, jehožto předměstí ohněm vzplanula. Čechové nepokoušejíce se pak dále o samo město Prešpurk obrátili se dále přes Ložnici a Senec k Šintavě a k Trnavě, a plenili dále krajiny přes Kostelany, Čechtice, Nové Město nad Váhem až pod Beckov. Zdá se, že úmysl Čechův byl, Uherskou zemi pouze vyhubiti; nedobývali ani měst ani hradův, a Uhři sami také nikde jim se vstříc nepostavili v obraně své vlasti. Nedlouho na to sešla se všecka vojska česká na Moravě u Uherského Brodu, kdežto poleževše málo, někteří s kořistí uherskou do Čech domů se vrátili, jiní pak k půlnoci se obrátivše skrze Moravu k Opavě táhli, připravujíce se ke druhé a to hlavní jízdě do Slezska.

Václav kníže Opavský poddal se Čechům dobrovolně s městy Hlubšici a Hradcem nad Moravicí, zapsav se jim, že jim bude pomáhati. Města Polská Ostrava, Ketře a Osoblaha při samém blížení se husitského táboru byla od obyvatelův svých strachem opuštěna. Potom obehnali Čechové Horní Hlohov v samém Slezsku, dobyli města toho útokem dne 13. března, a zajali v něm víc než tisíc oděncův, panošův a měšťanův z měst Bělé, Prudníka a ze Střelce. Tu přijel Boleslav čili Bolek kníže Opolský sám osobně k vojskům českým, zapsal se také, že s nimi věrně bude, a vyvadil hotovými penězi lidi své od Čechův zajaté. Na to přilehla vojska česká k Nise, městu biskupa Vratislavského, kterýž tu s branným lidem svým jakož i s válečnou silou jiných Slezských knížat a měst Čechům se polem postavil. Stala se tedy 18. března 1428 krvavá bitva před Nisou, v níž do 2000 Slezákův padlo anebo se v řece Nise utopilo; Čechové vtrhli do předměstí, a popálili je i s vozy, jež tam Slezáci zůstavili. Z toho padl na Slezáky takový strach, že již nikdo s Čechy bojovati nechtěl. Kamkoliv se nyní Čechové obrátili, všude obyvatelé města svá opouštěli a v lesích neb pevných hradech spásu svou hledali. Tím způsobem mnoho měst slezských, jako Ziegenhals, Vejdna, Otmochov, Pačkov a Frankenštein, potom Falkenberk, Grotkov, Střelín, Kouty a jiná padla téměř bez boje Čechům do rukou. Kníže Jan Zembický čili Münsterberský ještě v čas přátelsky s Čechy se umluvil, a tím město a zemi svou od záhuby zachránil; také Ludvík, kníže Břežský a Olavský chtěl se s Čechy spřízniti, ale nepodařilo se mu to, a města jeho bývše vydrancována lehla popelem. Dne 30. března byli čeští honci již jenom míli vzdálí od Vratislavi, avšak tenkráte Čechové ničeho proti tomu městu nepočínali. Okolo velikonoci, 4. dubna, stála hlavní síla Čechův u Rycheb; tu k nim přirazila posila z Čech, totiž Hradečtí a Chrudimští ještě s některými pány českými. I vypálivše Rychby hnuli se odtud k Sobotce, hradu pevnému a důleži-

tému opodál Vratislavi. Byl však od posádky opuštěn, a Čechové osadivše jej učinili pana Jana Koldu hejtmanem. Položivše se pak u Středy čili Neumarku odtud Sobotku válečnými potřebami opatřili.

V druhé polovici dubna počali Slezáci zase novou brannou moc sbírati, aby země jejich tak beze vší pomocí nezůstávala vydána na dranc a pomstu Čechův. Biskup Vratislavský Konrád množil své síly branné opět v Nise ve spolku s knížetem Přemkem Opavským a s českými pány Půtou z Častolovic a Janem Městeckým z Opočna; u Hojna za Lehnicí sbírali se zas bojovné houfy knížete Ruprechta řádu Johanitského, knížete Jana Zahaňského a jiných knížat, k nimž také vůdce vojska krále Sigmunta, Hanuš z Polenska s brannou mocí Lužického Šestiměstí a Vratislavští měli přispěti. Byl zde také pan Baltazar ze Slivna s třemi sty jezdci od mladého markhraběte Braniborského očekáván.

Čechové prý se zatím tiše chovali, rozjíždějíce se toliko v malých houfích po Slezské zemi bez odporu; a že se několik knížat s nimi bylo spříznilo, drželi od nich mnohá města, v nichžto se jejich ranění a nemocní chovali a léčili. Také dostávali hojné posily z Čech, a sami slezští sedláci, tehdáž ovšem ještě sami Slované, samoděk k nim se přivinovali silu jejich množíce. Počet branných Čechův v Slezsku vzrostl v tu dobu na 24.000 pod všelikými vůdci, kteří ovšem všickni kněze Prokopa co vrchního vůdce potud poslouchati musili, pokud vůbec Táboři nyní první byli mezi husitskými stranami. Neboříce měst a hradův, neplenili a nehubili krajin slezských leda kostely, fary, panské dvory a krčmy, zvláště pak kláštery, kterým vůbec nikde neodpouštěli.

Dověděvše se Čechové, že se proti nim u Hojna za Lehnicí nové vojsko sbírá, bez meškání proti němu stranou k Zlaté Hoře vytáhli; avšak Němci sotva je spatřivše v noci náhle se všickni rozprchli ve hrazených městech útočiště hledajíce. Čechové museli je potom z těch měst vytloukati, a tak přilehli k Hojnu, dobyli ho útokem, a pobivše v něm mnoho lidí vypálili ho. Jiná města však bojíce se podobného osudu, honem pak vykupováním se velkými penězi zachrániti se hleděla. Dne 1. května přiblížilo se hlavní vojsko české k samé Vratislavi, do které se na stotisíc lidí z okolí bylo uteklo. Měvše zajisté v úmyslu, potrestati toto město pro jeho obzvlášť nepřátelské smýšlení k Čechům, spokojili se toliko spálením předměstí, kostela a fary u sv. Mikuláše.

Na to pospíchali ještě někteří knížata Slezská, Přemek Opavský, kníže Ratibořský, Kazimír Osvětimský a kníže Těšínský, aby s Čechy v umluvy vstoupili. Polský pán, Dobeslav Puchala, známý pro lásku svou k Husitům a přítel knížete Sigmunta Korybutoviče, osadil také té doby slezské město Kryžbork (Kreuzburg) na hranicích polských, hotov jsa pomáhati Čechům, ačkoliv král Polský, Vladislav, zase i z nejdalších končin své říše vojsko do zbraně volal proti nim. Čechové však dosáhše pomsty nad Slezáky Němci nastoupili v polovici měsíce května 1428 zpáteční tažení své do Čech, vezouce plen veliký, vozy plné rozmanitých kořistí, a ženouce mnoho tisíc kusův dobytka s sebou.

Jedna část vojska českého, asi 10.000 mužův branných, oddělila se však od hlavního voje, pustivši se přes Moravu do Rakous. Brněnští chtěli snad jim cestu zastoupiti, a píše se o krvavé potržce, kterou s nimi měli Čechové dne 17. května. Protáhli pak Čechové dolní Rakousko až k Dunaji naproti Nussdorfu nedaleko Vídně, pleníce bez odporu všechny okolní krajiny, až také s velikými kořistmi skrze horní Rakousy beze škody do Čech se vrátili.

Zatím podnikli Pražané s částí Sirotkův ještě jinou jízdu do horní Falce a do Bavor. Překročili hranice u Tachova, táhli k Bernovu, plenili tam celý měsíc bez znamenitého odporu a bez vlastní škody; kromě Bernova dobyli také města Falkenberka; potom obrátivše se k polednímu vzali, kromě jiných, útokem město Mosbach, kdež do 300 mužův zabili, vypálili 9. června městečko Nitenov, zkazili klášter Walderbach pobivše mnichy tamější, a zvláště protržením hráze velikého rybníka lanthrabova u Leuchtenberka velikou škodu v té zemi spůsobili. Konečně učinivše veliký plen okolo města Chouby a zmocnivše se i městečka Mnichova nad lesem vrátili se s bohatou kořistí o sv. Markétě, 13. července, do Prahy.

Co dělali toho času Němci v říši a co král Sigmunt?

1427—1428.

Hanebný útěk Němcův od Stříbra a od Tachova polekal opět veškeré křesťanstvo v míře posavad nebývalé. Lid vinil knížata ze zrády, kardinal-legát Jindřich z Bedfordu přičítal to nezřízenosti vojsk německých. Na říšském sněmě ve Frankfurtě on to hlavně spůsobil, že dne

3. prosince stalo se usnešení o všeobecné dani k vedení války proti Husitům, o způsobu, jak se tato daň vybírati, jak se sebrané peníze spravovati, na co vynakládati mají, a kdo mají býti hlavní vůdcové nové příští výpravy, o které se ustanovilo, že má veškeré nové vojsko křižácké ke dni sv. Jana 1428 již pohotově státi na českých hranicích. Avšak tehdejším Němcům naskrze nedostávalo se citu vlasteneckého a obětavosti také neznali; každý, velký malý, dbal toliko o sebe a sáček svůj. Proto také všickni reptali, když uslyšeli o dani na Husity jim nové a neslýchané; nejvíce ozývalo se proti tomu duchovenstvo a rytířstvo. Nicméně scházely se přece peníze; avšak knížata nedávali sebrané sumy na určená místa odváděti, nýbrž každý chtěl je podržeti sám doma a vystrojovati žoldnéře podle svého zdání, proti čemu zas král Sigmunt a duchovenstvo odporovali. Tak byly nevole na všech stranách, k tomu byl ještě kardinal Jindřich z Bedfordu do Anglie povolán, a nemohl více v Němcích působiti, a dne 5. ledna 1428 umřel také Bedřich Bojovný, první vojvoda a kurfürst Saský z domu Vitinského, posud markhrabě Mišeňský. Že pak král Sigmunt Saské vojvodství pojistil jeho synům dědičně, hněvali se druzí němečtí knížata na to, a tak všecky veliké přípravy k nové válce proti Čechům na jalovo se konaly, a nestalo se ničeho, jakkoliv Čechové svými jízdami po Německých zemích počínali citlivé škody Němcům dělati.

Král Sigmunt trvaje dotud v dolních podunajských zemích proti Turkům, utrpěl ku konci měsíce května 1428 od sultána Tureckého Murata velikou porážku při dobývání hradu Holubce (Golumbac) nad Dunajem v Srbsku. Tu zahynul také znamenitý Polák Záviše Černý z Garbova, který r. 1422 od Žižky u Německého Brodu zajat, potom z Pražského vězení vyplacen byl. On se tu opět při vojště krále Sigmunta co dobrovolník nalézal; král Sigmunt byl se již s větším dílem poraženého vojska na druhý břeh Dunaje utekl, a poslal pro Záviše loďku, aby se také přes řeku přeplavil. On však nedbaje toho směle se svou hrstkou bojovníkův Turkům ještě odpíral i byl od nich zajat. A když se pak Turci mezi sebou hádali, komu by ten znamenitý vězeň náležeti měl, přiskočil třetí Turek a usekna Závišovi hlavu učinil konec hádce.

Obležení hradův Bechyně a Lichtenburka. Boje u Chrastavy a v Kladště.

1428 8. července do začátku ledna 1849.

Země Česká požívala tohoto roku 1428 pokoje u vnitř. Příměří s Plzeňskými do sv. Jiří toho roku uzavřené, zdá se, bylo zas prodlouženo. Proto dvě stálá vojska Táborův a Sirotkův čili „bratří polem pracující," nečiníce nyní ani jízdy do Němec, zaměstnávala se letního času dobýváním dvou důležitých hradův, kteří byli v moci přívrženců čili služebníkův králových. Dne 8. července obehnali Táboři pod samým Prokopem Velikým hrad a město Bechyni nad Lužnicí, kteréž tehdáž držel zápisem od krále Hynce z Lažan, syn někdy pana Jindřicha Lefla z Lažan, padlého r. 1420 v bitvě před Vyšehradem. Shluklo se tu velké vojsko k dobývání toho místa, neboť hrad strmící na vysoké skále nad Lužnicí, někdy župní, byl pro blízké sousedství Táborům vůbec nepohodlný. Kromě kněze Prokopa byli tu přední hejtmané vojsk Táborských a také pomocníci z jiných měst strany Táborské; svezli sem množství děl velkých i malých a jiných dobývacích strojův, a rozsázeli je na čtyrech místech okolo hradu a města. Na hradě a ve městě velel pan Hynce sám a jeho hejtman, kterýž se Kokot nazýval, i počínali sobě velmi statečně, odrážejíce všecky útoky nepřátel velmi srdnatě, tak že se déle nežli čtvrt léta ubránili. O sv. Václavě přišel konečně pan Oldřich z Rosenberka v nádherném komonstvu do ležení Táborského, maje příměří s Tábory, a hleděl obě strany mezi sebou smluviti. Nezdá se však, žeby byl mnoho pořídil, neboť dobývání protáhlo se až do sv. Havla. Posádka hradu a města nemohouc pak déle snášeti soužení, když počet raněných se zmáhal, vzdala město i hrad, a Táboři uvázavše se se v to místo, pod umluvou obránce hradu na svobodu propustili.

Po svatém Jakubě, konec července, oblehli zase Sirotci hrad Lichtenburk, kterýž vysoko strmí na temeni Železných hor nad rovinou Čáslavskou. Náležev dříve královně České byl již r. 1421 od Pražan dobyt, a panu Hynkovi Krušinovi z Lichtenburka, potomku prvních stavitelův jeho a tehdejšímu vůdci Pražanův, odevzdán. Tento pan Hynek Krušina stav se odpůrcem stran výstředních, více zas se šlechtou držel, a hrad Lichtenburk svému příbuznému, známému pánu Janu Městeckému z Opočna, okolo r. 1422 postoupil. Tento měl

na Lichtenburce správce, jakéhosi Petra Lišku, kterýž svému jménu čest dělal. Byl ten Liška chytrý, úskočný a ukrutný, Husitům s hradu Lichtenburka, kde mohl, velké škody dělal, a zvláště na zloděje nastrojeno míval, i každého, který mu do rukou padl, se zalíbením dával věšeti, maje v počínání svém věrného pomocníka, rytíře Močihuba Tlustého. Sirotci navrátivše se z jízdy své po Slezsku a Rakousích, v Kutné Hoře se shromáždili, a uzavřeli řadění Liškovu na Lichtenburce konec učiniti, a hrad ten zase v moc pod obojích dostati. Liška dověděv se o tom, vyjednával prý v Kutné Hoře se Sirotky o tom, jak by hrad pod umluvou jim mohl podstoupiti. Chtěl však tím toliko času nabyti, až by zatím hrad lidem a špíží dobře opatřil a tak na dlouhé obležení se připravil.

Přední hejtmani Sirotkův, kteří nyní ten hrad oblehli, byli kněz Prokůpek a Jan Královec z Kralovic. Záhy se o tom přesvědčili, že Lichtenburka útokem vzíti jest nemožné, pročež si umínili, posádku hladem vyležeti. Nadělali okolo hradu dole i nahoře na výšině množství příkopův, bašt, srubův a plotův, jakž tehdáž v obyčeji bylo, a osadili je svým lidem branným, aby nikdo ani do hradu ani z něho ven dostati se nemohl. Leželi pak tu Sirotci neužívajíce ani střelby ani prakův, což by jim žádného prospěchu nebylo přineslo, přes leto i zimu déle nežli rok.

Pan Liška, maje dostatek potravy na hradě, o vzdání nechtěl ani slyšeti. Mezi tím Sirotci sami v ležení svém počali nouzi o píci a potravu trpěti. I zdvihl se dne 1. listopadu 1428 Jan Královec s částí Sirotkův od Lichtenburka, aby špíže nasbíral, zůstaviv Jana Hertvíka z Rousínova s ostatním vojskem u hradu, aby jej dále v obklíčenosti držel. Učinil prý Liška potom se svými výpad na pozůstalé, pohořil prý jim sruby a ploty, a pobiv jim mnoho lidí i uchvátiv mnoho věcí jejich zas na hrad se zatáhl, ale ovšem nepřátely zahnati nemohl. Královec zatím však se svými až do Žitavska se pustil, a učiniv veliký plen v onom kraji vracel se přes Hrádek a Chrastavu, jež Němci nyní Grottau a Kreibitz zovou, do Čech nazpět. Hnali se za nimi v noci 11. listopadu na rychlo sebraní Žitavští a Zhořeličtí s panem Albrechtem z Koldic a s Hanušem z Polenska, a obořili se ráno u Machendorfa mezi Chrastavou a Liberkem u veliké síle na zadní voj jejich. Sirotci byvše nepřipraveni dali se překvapiti, ztratili drabný počet vozův a do čtyr set mužův jejich buďto padlo v boji, buďto se utopilo v řece Nise, a někteří také v stodolách upáleni byli. Však brzy se opravili Sirotci, odrazili Němce, pomstili porážku bratří a mezi jinými zabili také hejtmana Žitavských. Němci se potom honosili vítězstvím, kteréž nebylo ani rozhodné ani v sobě znamenité, a rádi jeho připomínali na důkaz, že prý Čechové nejsou vždy a všude nepřemožitelni.

Sirotci však nelenili dlouho, nýbrž hned zas v polovici prosince do Kladska a Slezska na podobné sbírání potrav se vypravili. Přitáhše tam leželi mezi Kladskem a Štivnicí, kteráž se nyní Schwedelsdorf jmenuje, asi dvě neděle polem. Mezi tím sebrali se na ně Slezáci; kníže Jan Zembický čili Münsterberský, lid Vratislavského biskupa z Nisy a Svídnický hejtman Četric s celým krajem svým vytáhše proti nim velmi mocně, dne 27. prosince na jejich tábor se obořili. Mezi předními byl kníže Zembický. Sirotci dočekavše nepřátelského útoku pokojně ve vozích svých, přivítali Němce nenadále střelbou z děl tak strašnou, že Slezáci hned ve zmatek uvedení valně na útěk se dali, jízdní jako pěší, tak že konečně i kníže Zembický s nimi musel prchnouti. Na útěku však upadl s koněm do bahnité jámy, z níž se pro tíži přílbice a železného brnění nemohl dost rychle vydobyti, tak že jej Čechové dostihli a na tom místě zabili spolu se mnoha jinými lidmi jeho. Svídnického hejtmana Četrice jali, a potom jej s velkým počtem jiných zajatých do Čech odvedli. I stala se ta porážka u vsi Wilhelmsdorfu asi hodinu před západem slunce; Sirotci pak nepřestali stíhati utíkajících i v noci, zapalujíce vesnice napořád, aby nikdo ani v nich ani v polích sněhem se bělajících ukryti se nemohl. Na bojišti snesli potom všecky padlé bez rozdílu, tedy i mrtvolu knížete Jana Zembického, na jednu hromadu a spálili je. Potom protáhli krajiny Slezské bez odporu a obsadili města Němčí a Olavu, obě jen na krátký čas. Poleževše pak asi deset neděl v onom okolí, vrátili se mimo Kladsko zase do Čech před hrad Lichtenburk vezouce s sebou hojnou kořist všeho druhu. Kníže Jan Zembický čili Münsterberský zahynul bez dědicův; země jeho co odumřelé léno bylo potom od králi Sigmunda 13. srpna 1429 propůjčeno v léno českému pánu Půtovi z Častolovic za věrné jeho služby.

Sjezd kněze Prokopa Velikého s králem Sigmuntem v Prešpurce.

1429 od 4. do 9. dubna.

Každá taková jízda Čechův, když opanovavše krajiny sousední vždy pokojně zas domů se vraceli, dávala vždy nové důkazy světu o tom, že jim nešlo o podmaňování sobě nepřátel a o panování světské, alebrž jedině o svobodu svého vyznání a o donucení strany papežovy i královy, aby se s nimi smířila. Nyní teprv první byl král Sigmunt, který neodbytnost usmíření Husitův poznávati počal, ztrativ již úplně naději, že by se Čechové mocí zbraně oblomiti, a k poslušenství církve i jeho světské moci donutiti dali.

Král Sigmunt vrátiv se z dolejších podunajských zemí zajel v měsíci lednu 1429 na Volyň ku slavnému sjezdu v městě Lucku s Polským králem Vladislavem Jagajlem a velikým knížetem Litevským Alexandrem Vitoldem. Nemoha těch dvou bratrancův dosud pro své záměry a k své pomoci v plné míře získati, spůsobil mezi nimi roztržku. Pobyv s nimi v Lucku osm dní, od 22. do 29. ledna, nabídl Vitoldovi, že mu udělí důstojenství královského, nežádaje za to, leč důkladnou pomoc proti Husitům. Starý Vitold chytal se skutečně marného lesku koruny královské, avšak Zbyhněv Olešnický, biskup Krakovský, uměl polské pány proti tomu tak popuditi, že namítajíce právem, jakoby královská koruna Vitoldovi udělená mohla býti příčinou nenapravitelného roztržení obou národův, Polského a Litevského, s králem Vladislavem před časem z Lucka odjeli, a potom ještě krále Sigmunta jakožto rušitele pokoje u papeže Martina V. obžalovali. Tak se Sigmuntovi jeho záměr pokazil, a on přijel v druhé polovici měsíce března do Prešpurka, kdež potom celý rok dvorem zůstal, jsa trápen podagrou a jinými neduhy.

V témže měsíci březnu 1429 vypravil se kněz Prokop Veliký s Tábory na novou jízdu do Rakous, svěřiv hrad Bechyni nedávno dobytý Táborskému hejtmanu Janovi Blehovi z Těšnice. Když tedy král Sigmunt v Prešpurce, kněz Prokop v Rakousích byli, mínili čeští a moravští pánové, nebylo-liby dobře příležitosti té užiti, krále a kněze-vůdce dohromady svésti, aby se pokojně umluvili. Prokop jako všickni Husité nerozpakoval se nikdy, podávati se k mírným umluvám i po nejslavnějších vítězstvích, jak jsme z dosavadního běhu událostí seznali; v králi Sigmuntovi vznikalo zas poznenáhlu přesvědčení, že nebude jinak možná, nežli s Čechy po dobrém jednati a opravdu o to se starati, jak by jejich žádostem vyhověno býti mohlo, jestliže si vůbec ještě přál, dostati se k pokojnému panování v Čechách.

Takovou schůzku mezi hlavami válčících stran zprostředkovati, to vzal na sebe mladý pan Menhart z Hradce, muž k takové věci právě nejspůsobilejší. Co syn horlivého někdy Husity, Jana staršího ze Hradce a na Velharticích, požíval u Husitův důvěry. Bojovav několikráte proti Táborům viděl, že nemůže jinak požiti od nich pokoje, leč že se zapsal věrně státi ku pravdám a ku prospěchům bratří Táborských a Sirotčích; proto také s nimi r. 1427 proti křižákům německým k Tachovu vytáhl. Avšak jakkoliv se ukazoval býti horlivým Husitou, nicméně nepřestával toužiti po starém řádu královském a šlechtickém ve vlasti, uměl si však při tom slovy i skutky opatrněji počínati, nežli mnozí jiní čeští pánové, kteří pro odpadlictví a nespolehlivost brzo upadli v nevážnost u krajanův svých, a na neslavném konci své veřejné činnosti se octnuli. Pan Menhart z Hradce skutečně to na knězi Prokopovi vymohl, že se odhodlal, v průvodu přívrženců svých, maje dostatečné rukojemství za bezpečnost své osoby, ku králi Sigmuntovi k osobnímu sejítí se do Prešpurka se odebrali. Šli tam s ním kromě pana Menharta z Hradce, mistr Petr Payne, pan Václav Strážnický z Kravař a několik měšťanův Pražských, vesměs asi ve 200 koních. A přijevše dne 4. dubna 1429 do Prešpurka, zastali tam při dvoře králově Rakouského vojvodu Albrechta, Bavorského vojvodu Viléma, několik Slezských knížat, a z českých pánův strany královy Oldřicha z Rosenberka, Jana a Viléma Švihovské z Riesenburka, Jana Městeckého z Opočna, Půtu z Častolovic, Hanuše z Kolovrat a jiné, také několik biskupův a doktorův německých a čtyry doktory z university Pařížské, kteří byli v poselství ku králi Sigmuntovi přišli.

Bez prodlení král Sigmunt kněze Prokopa Velikého a jeho společníky před sebe předpustil, mírně a přívětivě se k nim choval, mnoho jim o svém právu a své přirozené lásce ku království Českému mluvil, pak je napomínal a prosil, aby nechajíce novot a bouří vrátili se opět k víře otcův svých. Nezdá-li pak se jim učiniti toho hned, tedy že nejdéle ve dvou létech se sejde ve městě Basileji sbor obecný církve křesťanské, tam aby se s svými články

obrátili, a nálezu tohoto vrchního soudu ve věcech víry aby se podrobili; do té doby však aby žili v míru se zeměmi křesťanskými. Na to odpověděli kněz Prokop a jeho druhové: že ne oni, ale strana Římská od staré pravé víry křesťanské odpadla, a že nebude dříve pokoje, než až církev Římská upadší prý do scestností všelikých sama opět se navrátí k učení a příkladu Krista Pána a apoštolův jeho. A bude-li tento nový sbor v Basileji takový, jaký byl v Kostnici, to že oni tam nepůjdou aniž se jeho nálezu podrobí, neboť budou tam zase zasedati nejhorší nepřátelé Čechův, a bylo by to bláznovské, postaviti se před soud nepřátel; oni že vědí jiného soudce, vyššího a nestranného, kterýž by při jejich se sborem rozsoudil, a ten soudce že jest písmo svaté zákona božího a doktorův v něm právě i neuchylně se zakládajících.

V té odpovědi objevila se jasně ohromná mezera, která obě strany od sebe ještě dělila. Takovou mezeru nebylo lze urovnati ani uchlácholiti pouhými řečmi sebe lahodnějšími, sebe výmluvnějšími. Těch tu ovšem nescházelo, avšak Prokop a jeho strana po dlouhém jednání vyjádřili se, že oni sami té moci nemají, aby jménem celého národu mohli se zavazovati k věcem, jakých tu od nich žádáno; k tomu, pravili, že potřebí jest řádného a valného sněmu zemského; takový že oni svolati chtějí do Prahy, a král aby vypravil k němu také posly své, kteříž by žádosti jeho shromážděnému národu přednesli.

Prokop a strana jeho zvali při tomto jednání sice Sigmunta králem, totiž Římským a Uherským, avšak za krále Českého a za pána svého neuznávali jeho nikterak. Byl to první případ, že Sigmunt s Čechy strany husitské sám osobně vyjednával, i činilo to naň dojem velmi nemilý; však nic k tomu neříkal, těše se nadějí, že se to budoucně napraví. Konečně odvážili se Čechové vybízeti jej, aby se s nimi sjednotil u víře, pak žeby ho raději nežli kohokoliv jiného na světě za krále míti a jemu proti všem nepřátelům pomáhati chtěli; tu však přišli na nepravého, — Sigmunt se rozhorlil, dokládaje se Bohem i všemi přítomnými, že volí raději umřiti, nežli u víře pochybiti. A ten byl konec smlouvání. Dne 9. dubna odtáhli zas Prokop a jeho soudruzi z Prešpurka, pobyvše tam šest dní.

Valný sněm Pražský a druhá cesta Prokopa Velikého ku králi Sigmuntovi do Prešpurka.

1429 od 23. května do počátku července.

Prokop Veliký a jeho soudruhové stáli v slovu svém; jejich působením sešel se valný sněm v Praze dne 23. května 1429 v pondělí po sv. Trojici. Stavové shromážděli se u valnějším než obyčejně počtu ve velké síni kolleje Karlovy rokujíce celý týden až do 29. května u přítomnosti poslův, jež král Sigmunt k tomu sněmu byl vypravil. Jednalo se hlavně o dvou věcech: za jedno mají-li Čechové se podvoliti budoucímu všeobecnému sboru křesťanskému, a za druhé mají-li Čechové s králem Sigmuntem a všemi jeho poddanými v zemích okolních příměří na dvě léta uzavřiti. Co do všeobecného sboru čili koncilium usnesli se na takové odpovědi, která by se Sigmuntovi dáti měla: bude-li ten sbor všeobecný skutečně všeho křesťanstva, totiž budou-li na něm netoliko římští katolíci ale i také Řekové, Arménové, patriarcha z Konstantinopole, kteří tělo Krista Pána pod oběma spůsobama přijímají; za druhé nebude-li soud pouze podle ustanovení papežova, ale podlé zákona Božího, aby netoliko papež ale i všecko křesťanstvo na něm své moci mělo souditi: tehdáž že i Čechové své lidi moudré a opatrné i bohabojné světské i duchovní s plnou mocí tam vyslati chtějí. — Co do dvouletého příměří usnesli se také na výminkách, z nichž jen některé zvláštní uvedeme, jako byla první: Aby ti, kteří se zapsali k zákonu Božímu, to jest, kteří dříve pod obojí byli, a potom se zrádně zpronevěřili, z příměří byli vyňati. (To se týkalo hlavně odpadlých pánův a šlechticův.) Za druhé: příměří buď s králem Sigmuntem a se zeměmi Uherskou, Rakouskou, Moravskou a Slezskou, nikoli však s Míšňany a s Bavory. Za třetí: Kníže Rakouský, chce-li míti příměří, musí Moravany zachovati ve právích a ve všem, k čemu byl se jim zavázal, jako i k tomu, že cizozemec nemá býti na Moravě úředníkem; král pak Sigmunt ať poručí zemi Moravskou některému pánu neb knížeti, kterýžby byl jazyka českého nebo slovanského. (Z toho jde patrně, že vojvoda Albrecht stav se markhrabětem Moravským, nevěře domácím, Rakušáky a jiné Němce v úřadech tam porozsázel.) Za páté: Kněží pod obojí aby měli v zemi všude svobodu, ale kněží katoličtí, jichž sobě pánové pod jednou chovají, aby byli na zámcích, a lidu nesváděli. Za osmé: když Čechové pod obojí polem táhnou, aby brali

toliko svou skrovnou potřebu, a to aby neškodilo příměří.

Znamenati sluší, že výminky Husitův co vítězův naproti přemožené straně nebyly nikterak neskromné anebo přílišné; Husité nemohše utlačeni býti násilím, žádali jen, aby nebyli utlačováni ani pod pláštikem práva anebo jiným nepoctivým spůsobem.

Zdvihl se pak v den sv. Víta, 15. června 1429 opět kněz Prokop Veliký s jinými pány a posly českými a moravskými, aby králi Sigmuntovi do Prešpurka donesl odpověď a výminky valného sněmu českého, a aby na základě jejich dále s králem vyjednával; a potom ještě na počátku července Táboři nový, širší výklad smyslu svého v šesti článcích králi předložili. Avšak vše to potkalo se při královském dvoře s takovým odporem, že celé to vyjednávání bezplodné zůstalo. Jmenovitě čeho Čechové se domáhali, aby budoucí koncilium složeno bylo z údův veškerého křesťanstva, a ne toliko z údu Římské strany, nepřátelské jim, to prohlásili radové královi za hloupost, že takového koncilium ovšem nelze svolati. Že pak kněz Prokop sám podruhé do Prešpurka šel, kdežto jiní Husité na toto zbližování se a poslování ku králi Sigmuntovi bručeli, tím dal neomylný důkaz, kterak mu záleželo na konečném míru.

Psaní panny Orleanské k Čechům. Kterak Husité hradův nepřátelské strany dále dobývali.

1429 od března do listopadu.

Již po dlouhá léta vítězili Angličané proti Francouzům v jejich zemi, šířice se v ní tak, že se zdálo, že celá Francie jim konečně padne do rukou. Francouzskému králi Karlu VII. nezbývalo již leč ještě město Orleans a jeho okolí; ztratil-li to ještě, pak bylo již veta po jeho koruně. Tu se zjevila Bohem nadšená, vesnická dívka Johanna d'Arc, postavila se v čelo Francouzského vojska na počátku právě běžícího roku 1429, a ochránivši Orleans a porazivši Angličany v několika bitvách osvobodila říši Francouzskou. Již dne 16. července 1429 uvedla krále Karla VII. do města Remeše a dala ho tam nazejtří korunovati. Z toho šla panně této neobyčejná sláva po všem světě křesťanském i proslula hlavně pod jménem panny Orleanské, proto že u toho města vojsku francouzskému co anděl spásy ponejprv se objevila.

Němci měli se toho roku návodem papežovým a Sigmuntovým proti Čechům opět pod znamením kříže do pole vypraviti. Kardinal-legát Jindřich z Bedfordu sám přispěl jim s 5000 oděnci anglickými přes moře, a v červenci byl s nimi již v Belgii na cestě do Němec; když ho došel rozkaz od krále Anglického, aby se s tím vojskem co nejrychleji do Francie obrátil krajanům svým na pomoc. Když pak do Němec nedošel, brali si Němci z toho omluvu, že sami také nevypravili se toho roku proti Čechům do pole. Za to však počali se těšiti nadějí, že ta zázračná panna Orleanská svou neodolatelnou zbraň, až Angličany z Francie vypudí, brzy také proti těm proklatým českým kacířům obrátí, a Němce od strachu před Husity osvobodí. Brzy složeno jest bezpochyby v kanceláři říšské s vědomím krále Sigmunta jakési psaní k Čechům, jako by od panny Orleanské pocházelo, jímž panna ohlašovala Čechům brzkou pomstu Boží i svou, nevrátí-li se oni rychle a úplně ku poslušenství církve. Tento jest obsah odpovědného listu panny Orleanské z latiny do češtiny přeložený:

„Ježíš Maria!"

„Pověst a všeobecný nářek již dávno to donesl k sluchu mému, Panně Orleanské, že z vás křesťanův stali se kacíři, Saracenům podobní; že jste pravé náboženství a služby Boží zrušili, a hanebným i mrzkým pověrám se oddali, jež hájíte a šíříte, a proto všelikých hanebností a ukrutností se dopouštíte. Třískáte a spalujete obrazy, posvátné to památky; křesťany zabijíte, proto že se pravé víry drží. Jaká to vzteklost! jaké bláznovství, jaká zlost vás k tomu dohání? Víru, již všemohoucí Bůh Otec, Bůh Syn a Duch Svatý založil, zřídil, vyzdvihl, tisícerým spůsobem, tisícerými zázraky vyjasnil, tu vy pronásledujete? tu chcete vypleniti? Vy jste ti slepí, a nikoliv ti, kterým zraku schází, kteří oči nemají. Myslíte snad, že vás za to trest nečeká? Nevíte-li, že Bůh vašemu mrzkému počínání proto nepřekáží, že vás proto v temnotě a v bludech vězeti nechává, aby vás, čím dále v blouznění, v nepravostech a bohaprázdnosti dojdete, tím horšími tresty za to navštívil? Já, abych pravdu řekla, kdyby mne nezaneprázdňovala válka proti Angličanům, byla bych vás již dávno navštívila. Avšak, nedoslechnu-li, že se napravujete, upustím i od Angličanův, a potáhnu proti vám, abych, nemožná-li jinak, mečem zahladila vaši mrzkou a hanebnou pověru, a buď všemu kacířství buď vašemu životu konec učinila. Chcete-li však se navrátiti k víře katolické a k světlu, které vám dříve svítilo, pošlete své posly ke mně; jim to objevím, co vám činiti jest. Chcete li naopak ve vzpouře své tvrdošíjně setrvati, vzpomínejte škod, jichžto jste nadělali, a nepravostí, jichžto jste se dopustili, očekávajíce, že přijdu s největší moci světskou a božskou, abych vám stejné stejným odplatila. Dáno v Sully dne 3. března" (1429).

Husité však, držíce se za lepší křesťany, nežli všickni katolíci, na to psaní ničeho nedali, a bezpochyby o tom dobře byli zpraveni, že podvrženo jest, a od zázračné panny ani nepochází. Také pražádného účinku v Čechách

nemélo. Němcům také brzo zmizela naděje, že panna Orleanská se zázračnou mocí svou přijde je pomstit nad Čechy, neboť již po roce upadší v zajetí anglické, od Angličanův, nešlechetným soudem samých Francouzův, v městě Rouenu sama co kacířka upálena byla.

Čechové toho roku nemajíce důležitých výprav před sebou, pokračovali v dobývání hradův nalézajících se v rukou strany královské; a zas i strana královská všelicos na ujmu Husitův podnikala. Tak učinil pan Hynek Krušina z Lichtenburka na Kumburce, někdy přední mezi husitskými vůdci Pražan, nyní stranník šlechtický, veliký zájem čili škodu okolo Hradce Králové. Za to sebrali se naň Hradečtí s panem Trčkou a Janem Holcem z Náchoda, a zadali mu 11. března notnou porážku. — Jiní královští služebníci, Habart z Adlar na Týřově, Jan Šmikouský ze Žďáru a Bedřich z Donína vypravili se z Týřova po svatém Jiří, konec dubna, se 154 jízdnými ku Praze, a 200 kusův dobytka zajali. Když pak Novoměstští měšťané za nimi se hnali, byli od nich mezi Prahou a Zbraslaví poraženi a mnozí z nich zajati, kteří se pak draze na svobodu vykoupiti museli. — Dne 21. března obehnali Táboři pod Janem Blehem z Těšnice na Bechyni a Mikulášem z Padařova, hejtmanem na hradě Ostromeči, pomocí Píseckých, Sušických a Klatovských královský hrad Zvikov, jejž tehdáž od krále držel Konrád Malovec z Vimperka. Obležení trvalo tři měsíce, obléhatelé dávali si všemožnou práci o jeho dobytí, ano s druhé strany Vltavy na vrchu velkou baštu vystavěli, z níž do hradu stříleli; avšak přece hrad zůstal nedobyt; přišel totiž zase pan Oldřich z Rosenberka a zprostředkoval příměří na dvě léta mezi Tábory a posádkou hradu. — O sv. Janě, 24. června přilehli Táboři pod Janem z Kroměšína zase k hradu Landšperku za Landškronem, kterýž Janovi Městeckému z Opočna náležel, a dobývali ho tak dlouho, až se dne 17. září 1429 vzdáti musel. Táboři propustili posádku z hradu na svobodu, tak že si každý s sebou vzíti směl, co právě mohl unesti. — Sirotci zatím již od lonského roku vždy ještě obléhali téhož pana Jana Opočenského hrad Lichtenburk: obleženým došla již potrava, trpěli velkou nouzi, a již se druhá zima blížila. Tu spravil zprávce hradu, Liška, svého pána, Jana Městeckého z Opočna, že hrad se svými třemi sty oděnci déle udržeti nemůže. Řečený pán počal vyjednávati s Janem Královcem, hejtmanem Sirotkův, i zavázal se přistoupiti zase, avšak věrně, ku straně husitské. Následkem toho postoupen jest hrad Lichtenburk po 16timěsíčném obležení v den sv. Kateřiny, 25. listopadu 1429, rytíři Janovi Hertvíkovi z Rousínova k věrné ruce, aby jej teprv tenkráte vrátil panu Janu Městeckému, až by zjevné dal důkazy své věrnosti ke čtyrem článkům Pražským. Petr Liška, posavadní velitel hradu, odtáhl z něho, přijal však potom službu hradního u rytíře Mikuláše Trčky z Lípy na hradě Vlašími. Tenkráte pan Jan Městecký z Opočna dostál věrně slovu svému; odpadna od krále Sigmunta neměl více času Husitům se opět zpronevěřiti, neboť stoje při straně Prokopa Velikého ještě po nějaký čas, do roka umřel. Jeho odpadnutím strana krále Sigmunta ztratila jednoho z nejčinnějších náčelníkův svých v zemi. Hrad Lichtenburk zůstal pak v rukou řečeného Jana Hertvíka z Rousínova až do jeho smrti okolo r. 1455.

Různice mezi Starým a Novým městem Pražským, a nové hádání o náboženství mezi Husity.

1428 1. září — 13. ledna 1430.

Již dříve vyskytovaly se časté nesnáze a různice mezi oběma městy Pražskými; obyčejně je zas král Václav urovnával, jak se mu spravedlivé býti vidělo. Za válek husitských držívala obě města dohromady, pokud bylo nebezpečí oběma hrozící, potom je mířil kníže Sigmunt Korybutovič, avšak příčiny k nesvornosti vyskytovaly se pokaždé vždy na novo, až z toho vypukly rozbroje a bouře. Na mnoze příčin rozbroje ani dobře neznáme: tu byla řeč o zboží kněžském, jež jedno město proti zdání druhého sobě osobovalo, tu zas zdá se, že stará náchylnost Novoměstských k výstřednímu učení husitskému zase obživla; aspoň to jisté jest, že se u kostela Matky Boží Sněžné na Novém městě co nástupce někdy kněze Jana Želivského tato léta kazatel podobného ducha vyskytnul, totiž kněz Jakub Vlk, který zase vládu nad obecným lidem provozoval.

Nějaké nové záští mezi oběma městy vypuklo zas v letní době roku 1428, a skončilo se smířením dne 1. září téhož roku na příkopě u sv. Ambrože, kdež šlo o nějaká kněžská zboží. Však brzo to zase vypuklo, a byla to asi bouře již velmi zuřivá, neboť 21. ledna 1429 uzavřeli přátelští umluvčí čili rozsudí příměří jen na čtyry dni, totiž jen do 25. ledna. Byl pak mezi těmi rozsudími také Velek Koudelník z Březnice, hejtman Sirotkův. Toto

příměří prodlouženo jest potom až do 25. července 1429 s tím přikázáním, aby trhy odbývaly se v obou městech zase svobodně jako před těmi rozbroji, a aby všechno odklizeno a zotvíráno bylo, cokoliv jedno město proti druhému v branách a po ulicích nastavilo a zahradilo.

Největší bouře mezi oběma městy strhla se však po valném sněmu, na kterém se jednalo o smíření s králem Sigmuntem. Jednání tomu odporen byl kněz Jakub Vlk a obec Novoměstská. Staroměstští zas řídíce se hlavně kazatelem Týnským, mistrem Janem z Rokycan, byli by se zas králi u větší míře podvolili. Protož brzy po rozejíti onoho sněmu obě města vzala novou hořkost proti sobě vespolek; Rokycana se svými kněžími na Starém městě, Vlk se svými kněžími u Matky Boží Sněžné na Novém městě proti sobě odporně kázali, a tak lid rozdělili a srotili, až se obě města zase tak na sebe rozjitřili, že zdi, šranky, řetězy proti sobě kladli a ponůcky dělali, nevěříce sobě vespolek. Tu přitáhl dne 14. září 1429 Velek Koudelník z Březnice s vojskem Sirotkův do Nového města Pražského a s městským lidem k útoku na Staré město se chystal. Tu se Staroměstští proti Novoměstským zavřeli, z děl a samostřílův, i ohnivé šípy ze Starého města na Nové, a též zase z Nového na Staré stříleli, tak že tou střelbou několik lidí jest zabito. Pak se stalo nové příměří; obě města volila sobě opět čtyry rozsudí čili opravce, Jana Rakovnického, hejtmana města Kouřimi, Jíru z Řečice, Jana Královce z Kralovic, hejtmana Sirotkův, a pana Viléma Kostku z Postupic, kteříž mezi stranami pokoj zjednali pod pokutou 4000 kop grošův Pražských. I stalo se to dne 25. září 1429 na tom místě, jako prvé, na příkopech mezi sv. Ambrožem a sv. Benediktem, to jest na nynějším place u sv. Josefa; konšelé obou měst podali sobě ruce na paměť pravého míru před kněžími a velikým počtem lidu strany obojí. Páni rozsudí položili do své výpovědi také článek jeden, prý z ponuknutí kněží, aby Čechové, nechajíce rozbrojův mezi sebou, opět společně na vojnu proti Němcům vyjeli. Jmenovitě kněz Prokop Velký, rozezlen svým dvojím neprospěšným sjezdem a smlouváním s králem Římským, myslil si nyní: „Nuže, nechcete-li nás trpěti a s námi se mířiti, budeme vás tak dlouho trýzniti, až vás k míru přinutíme!“ I v zápětí následoval strašný skutek předsevzetí takové.

Před touto bouří poslední zemřel dne 9. srp. 1429 mistr Jakoubek ze Stříbra, původce požívání večeře Páně z kalicha, kterýž až do smrti své mnoho platil mezi Pražskými theology strany rozhodné i mírné.

Pro lepší utvrzení míru a svornosti mezi městy vidělo se oběma obcem Pražským nařídili opět veřejné hádaní mezi mistry Janem z Příbrami a Petrem Paynem o sv. Václavě, 28. září, ve velké síni kolleje Karlovy, aby již jednou konec vzalo různění ve víře a dělení lidu mezi sebou. Jan z Příbrami, největší zpátečník z Pražských mistrův pod obojí, byv zároveň s Korybutovičem zatčen a z Prahy vypovězen, zdržoval se sice mezi tím aspoň nějaký čas v Žatci, a stále proti Viklefovi horlil. Mistr Petr Payne zas nepřestával, krajana svého mužně a důmyslně hájiti. Z každé strany byli čtyry mistři a kněží nařízeni, aby hádaní byli přítomni a co rozsudí mezi nimi rozhodli; známe však z nich pouze rozsudí strany Paynovy, byli to mistr Rokycana, kněz Václav z Dráchova, kněz Petr ze Žatce a Mikuláš z Pelhřimova, biskup Táborský. Přijel tedy mistr Jan z Příbrami do Prahy, a hádání mezi oběma mistry trvalo po sv. Václavě plné tři neděle; řečení rozsudí vydali potom 20. října na faře u sv. Havla nález svůj pohříchu nerozhodný, aby totiž Příbram Viklefa a Petra Payna, naproti tomu Petr Payne Příbrama nijakž nekaceřoval, ani kdo mistra Husa neb Jakoubka v čem hanil neb tupil, než aby všickni drželi pokoj až do dne sv. Ducha nejprv příštího, mezi kterýmžto časem že oni, rozsudí, s muži dospělými se uradíce chtějí učiniti konečné narovnání. Stalo-li se však nějaké narovnání, ani nevíme; mistr Příbram opustiv zase Prahu pro svou osobní bezpečnost, nepřestával proti Viklefovi, proti Paynovi a všem kněžím Táborským vůbec velmi vášnivě psáti; Táboři zas sjevše se do Tábora ke sboru kněžskému, jejž tam měli od 6. do 13. ledna 1430, vydali přísný rozkaz do všech obcí Táborských, aby nikde tam nebyli trpěni kněží Příbramovy strany.

Znamenati sluší, že za války husitské o Menším městě Pražském již od roku 1420 zřídka která zmínka se činí. Leželo ono po velikém vypálení dlouho pusto, a teprv r. 1424 počali se lidé opět hojněji osazovati v něm, tak že roku 1425 již zas obnoven byl úřad purkmistrův a konšelův. Se stavbou nových domův šlo to však po dlouhý čas velmi pomalu.

Opětné jízdy Čechův do Slezska, obou Lužic, Míšně, Fojtlandu a do Frankonie.

1429 od června do 21. února 1430.

Ještě před poslední Pražskou bouři mezi stranami vytáhl oddíl Táborův na novou jízdu do Slezska. Obrátili se s počátku do horní Lužice táhnouce okolo Žitavy a Lubije čili Lubna; pak ale vešli do Slezska, a dobyli dne 18. června 1429 města Boleslavce, odkud mimo jiné kořisti 200 zajatých Slezákův do Jaroměře přivedli. Po míru však výše dotčeném mezi Staroměstskými a Novoměstskými 25. září vytáhli dle rady a výpovědi pánův rozsudí náčelníci stálých vojsk českých do boje proti Němcům, kněz Prokop Veliký s valným vojskem Táborským z Prahy hned třetí den po uzavřeném míru, to jest 27. září, a druhého dne na sv. Václava zase Sirotci pod Velkem Koudelníkem z Březnice, knězem Prokůpkem a Peščekem Zahradníkem. Všeho dohromady bylo jich asi 1000 jezdcův, 10.000 pěších, a měli s sebou vozův a děl s potřebu. Přední voj Táborův již o sv. Václavě k hradu a klášteru Mojvínu čili Ojbínu u Žitavy přirazil, avšak po krátkém pokusu od dobývání upustil a okolo Žitavy dále táhl. Touž cestou následovalo jej ostatní spojené vojsko husitské, a pokusilo se nejprvé o město Zhořelec, jehožto však jen předměstí vypáliti se jemu podařilo. Hanuš z Polenska, fojt v horní Lužici, s pomocí Mišňákův město samo šťastně ubránil. Také hrad Bárut se Husitům nepoddal. Avšak brzo se veškerá moc Čechův před Budišínem položila, a oni poleževše tu několik dní předměstí spálili a do města ohnivé šípy metali, tak že v něm také na několika místech plamen vyšlehl. Když pak se chystali k útoku, tu měšťané zoufajíce o dobrém výsledku své obrany 300 kopami grošův Pražských Čechům se vykoupili, tak že tito spokojivše se tím, bez dalšího škodění odtud ku Kamenici se obrátili. Osadivše toto město přiblížili se v tu stranu až pod Grossenhain. Avšak tu zatočili se najednou v pravo k půlnoci do dolní Lužice: města Lukov, Kalava a Drebkov musela se sumami peněz od záhuby vykupovati, město Grodek čili jak německy sluje, Spremberk, bylo však vypáleno, poněvadž obyvatelé všickni z něho byli ušli a rozutíkali se. Pak odpočívali Čechové několik dní u Chotěbuzi, avšak z nenadání zdvihše se zas všickni, obrátili se rychlým pochodem odtud až ke Gubínu, hlavnímu městu dolní Lužice nad řekou Nisou; i dobyli ho na překot prvním útokem dne 27. října 1429, a množství lidstva v něm pobili. Němci a Lužičané nikdež se Čechům v poli nestavili, zvláště že nevěděvše, kam oni vlastně měří, hleděli se jen ubrániti ve zdech svých. Gubín byl město lidnaté, a Čechové odvedše obyvatele na živu pozůstalé do zajetí, vypálili je do čista; žalostný pád jeho přimnožil hrůzy jménu českému v dalekých krajinách okolních. Potom došli Čechové zkazivše ještě klášter v Nové Celi, plenice a kazíce krajinu daleko široko, až pod Krosno nad Odrou, a nemajíce již místa na vozích pro množství kořistí nabraných, obrátili se odtud přes Freistadt, okolo Zahání k Boleslavci, dále přes Lubije a okolo Žitavy nazpět do Čech, a to beze všeho boje, přišedše domů okolo sv. Martina, 11. listopadu 1429.

Však nežli jeden měsíc a několik dní uplynulo, vystrojili se již zase k nové, a to nejznamenitější jízdě své. Tenkráte šla do starého Míšeňska, nynějších Saských zemí, a dále na západ do zemí vlastně německých. I sebrali se netoliko Táboři a Sirotci ale i vojska Pražská a jiných měst českých v síle asi 4000 jízdných a výše 40.000 pěších s 2500 bojovnými vozy. Přední vůdcové byli kněz Prokop Veliký, Jakub Kroměšín z Březovic, Jan Královec z Kralovic, Ondřej (bezpochyby Keřský) a Sigmunt, hejtman Pražský. Ze šlechty, kteří se té jízdy účastnili, jmenuji se zvláště pan Smil Holický ze Šternberka, pan Jan z Pernšteina, Vilém Kostka z Postupic, Jan Zmrzlík ze Svojšína a jiní. Dne 14. prosince 1429 stal se hlavní výjezd z Prahy, a vojsko dalo se cestou přes Teplici a Krupku k Pernu a Drážďanům. S takovým vojskem, jehožto jméno již všude hrůzu plodilo, byli by se Čechové v tehdejších okolnostech mohli vypraviti na dobývání celých království; však jich úmysl nehleděl nikoli k rozšíření panství, nýbrž vždy jen ke škodám nepřátel, aby je donutili, hledati smíření. Jenom toho chtěli dosáhnouti, aby svému náboženství platnosti a uznání u katolíkův získali, o nabývání politické moci nestojíce. Proto se také nechtěli nikde v cizině dobýváním pevných měst baviti. Poleževše táborem u Perna a potom u Drážďan spokojili se plenéním jejich předměstí a okolí. O vánocích rozložili se okolo biskupského města a hradu Míšně nad Labem. I tu podobně si počínali, a odtud rozbíhaly se jednotlivé zástupy podle Labe dolů až za město Torgov. Hlavní proud vojska obrátil

se však od Míšně k západu proti Janovi, markhraběti Braniborskému, kterýž s vojskem svým v městě Ožici (nynější Oschatz) ležel. Ten však, když o blížení se Husitův zvěděl, odtud do Lipska ustoupil. Tenkráte se Němci ovšem rychleji sebrali, než když je papež do křižácké války svolával. Stálo prý nyní mezi Lipskem a Grimou téměř stotisíc branných mužův pohromadě pod prapory kurfirsta Bedřicha Saského, Jana, markhrabí Braniburského, Viléma, knížete Brunšvického, Bedřicha, lantkrabí Durynského, arcibiskupa Magdeburského a jiných biskupův, pánův a měst říšských. Zvěděvše Čechové, že tak silné vojsko proti nim táhne, sšikovali se, a pět dní šikem proti němu táhli neodtrhujíce vozův od sebe. Když pak přijeli k městu Grimě, museli přes vodu Muldu přejeti, kteráž teče pod městem; a tu vozové třemi řadami do vody vjeli, voda se pro vozy vzhůru zedmula a některé vozy zvrátila, tak že se tu něco lidu utopilo. Jiným vozům pomohli, vytahujíce je z vody provazy po jednom bez koní; naposledy museli jednou řadou přes tu řeku jeti. A když přejela polovice vozův, povstal pokřik u vojště, že již Němci na ně táhnou, a tak u velikém nebezpečenství byli Čechové pro druhou polovici vozův a lidí. Však co jich bylo přejelo, sšikovavše se táhli přece proti Němcům. Vojvoda Saský vyslal jen několik set jízdných, aby Čechy shlídli; a Čechové v jednom lese dočekavše jich udeřili na ně a ztepali jich drahně a zjímali, ostatní pak Němci uslyševše to, utekli ku svým. Mezi padlými Němci té chvíli byli zejmena Dětřich z Witzleben, rada lanthraběte Durynského, Jiří z Wangenheim a Fridrich Fictum, mezi zajatými Jiří z Witzleben. Tu Čechově dali dobré slovo Janovi Zmrzlíkovi ze Svojšína, že jest statečně na ty Němce udeřil a jiných udatně ponukl. Zatím přišla noc, a Čechové dočekali druhé polovice vozův svých; nespali pak tu noc a bedlivi byli opatrujíce se před Němci. Bitva však očekávaná i hledaná nestrhla se více, proto že německé vojsko hned za rána počalo se rozutíkati. Větší částka i s knížaty hnali se do Lipska; jejich šlakem táhli i Čechové až do Lipských předměstí, jež sám vojvoda Saský zapáliti dal. A tu teprv Čechové nepokoušejíce se dále o Lipsko rozpustili vojska svá tak, aby každé obzvlášť se svými vozy táhlo, jedno od druhého o míli, a druhdy dále a druhdy blíže. Bylot pak patero vojsk, z kterých se celá síla Čechův skládala, jedno vojsko táborské, při kterém byl bezpochyby Prokop Veliký, druhé Starotáborské, třetí Sirotčí, čtvrté Pražské, paté ostatních měst českých. Takž pak Čechové svobodně jezdili po těch zemích, rozdělivše se v patero proudův vojsk, a učinili velikou záhubu: a ty všechny země německé nesměly se postaviti polem proti nim.

Od Lipska obrátila se tato vojska v stranu polední na Staré Hrady, město nyní Altenburk zvané, kteréž od obyvatelův opuštěno bylo. Tu poleževše dva dni nalezli mimo špíži také mnoho peněz do země zakopaných, a pak při odjezdu zapálili město o hrad pevný se ani nepokusivše. Dále táhli jedni k městu Gerovu, jehožto dobyli prvním útokem, pokud ještě hrabě Gerovský s měšťany se radil, mají-li se vzdáti anebo brániti; po čemž jati byvše z velkého dílu potom co věznové v Praze pomřeli. Kněz Prokop Veliký přitáhl prý se svými Tábory také k městu Naumburku, a praví pověst, kterak prý pacholata a děvčata z města v bílých šatech a s ratolestmi v rukou k němu do táboru vyšly a hnuvše citem jeho městu milost vyprosily. Že pak se tato pověst na skutečné události zakládá, nelze ani pochybovati, uvážíme-li, že Němci nejméně k tomu byli náchylni, Čechův vůbec v dobrém spomínati. Jiní zástupové Čechův obrátili se do Fojtlandu k městu Plavnu, jehožto pánem byl známý Jindřich Rous z Plavna na Kynžvartě, od počátku války největší protivník Husitův a jeden z předních pánův kraje Plzeňského. On sám, boje se msty Čechův, uchýlil se na svůj hrad Kynžvart v Čechách. Čechové uvolili se, Plavna ušetřiti, i poslali pod umluvou a bezpečností dne 25. ledna 1430 jen několik lidí do města pro své potřeby. Však obecný lid ve městě jak mile nenáviděné Čechy spatřil, hned se zbouřil a všecky je pobil. Za to se pak Čechové bez meškání se všech stran na Plavno obořili, a dobyvše jeho prvním útokem, živé duši mužského pohlaví prý v něm neodpustili, ušetřivše toliko žen a dětí. Mnozí obyvatelé na hradě ochrany hledali, avšak i ten dobyt jest mocí, i pobito v něm drahně lidí a sházeno se zdí hradebních. Někteří však do zajetí odvedeni byli. Plavno bylo zkaženo jako Gubín v dolní Lužici za předešlé jízdy Čechův, a tento ukrutný pád zvýšil ještě více hrůzu jména českého po vší říši Německé, tak že všude ze strachu před Husity opravovaly na rychlo hradby městské nejen v Durynkách, ale i v nejvzdálenějších krajinách; kamkoliv se neodolatelné vojsko české blížilo, všude zámožnější obyvatelé před ním utíkali.

Nyní se obrátili Čechové do Frankonie čili Francka, dobyli a vypálili město Dvůr,

jež Němci Hof nazývají, a přes Münchberk táhli jedni na Bajrajt, druzí na Kulmbach a Plassenburk, kdežto zvláště rytíř Kašpar z Waldenfelsu jménem celé krajiny s Čechy se smlouval a výkupu jim podával; však nemoha složiti, čeho žádali, přece své krajiny před záhubou neuhájil. Po vypálení Bajrajtu a Kulmbachu svalila se tatáž pohroma na Eschenbach, Auerbach, Weissenfeld, Hollfeld, Weissmein, Schesslitz a jiná města okolní. Nyní táhli Čechové na Bamberk, město biskupské. Když se blížili, utíkali valně obyvatelé jeho, proklínajíce biskupa a kapitulu jeho, že nikdy nechtěli k náležitému ohražení a opevnění města svoliti; když pak 2. února o hromnicích 1430 nezůstalo než jen asi 50 osedlých ve městě, a Husité vždy ještě se neukazovali, sebrala se z okolí rota zoufalých lidí asi v počtu 300, kteří přepadše Bamberk, vydrancovali celé město ještě hůře, nežli Čechové činiti obyčej měli.

V tomto žalostném a všeobecném zmatku vyskytnul se konečně kurfürst Braniborský, Bedřich, co anděl spásy. Vrátiv se nedávno ze sněmu říšského, který u krále Sigmunta v Prešpurce v prosinci minulého roku zasedal, a obdržev v ležení před Kulmbachem 3. února 1430 od Jíry z Řečice, hejtmana Sirotkův, ve jménu celého vojska českého list bezpečnosti, přijel osobně do vojska českého před Bamberkem k vyjednávání dobrotivých umluv a příměří. Přidružili se k němu také plnomocníci obou biskupův a měst Bamberského a Würzburského, vojvody Jana Bavorského a města Normberka. Čechové hned přestali krajiny tyto pleniti, němečtí knížata shromáždili se v Normberce, a počali nyní poslové choditi mezi tímto městem a českým ležením, až konečně ve dvou dnech, 5. února uzavřena byla smlouva bezpochyby u hradu Zvernice, podle které mělo příměří mezi Čechy a Němci trvati až do sv. Jakuba nejprvé příštího, 25. července 1430. Vymínky byly takové: Čechové mají se pokojně do své vlasti vrátiti, začež knížata a města německá jim vyplatí sumy v zlatých rýnských jak následuje: Bamberští a Forchheimští složí 12.000 zl., Normberští také 12.000 zl., kurfürst Bedřich Braniborský jakožto purkhrabí Normberský 9000 zl., vojvoda Jan Bavorský 8000 zl., začež Husité jeho země se ani nedotkli, a ještě jiní někteří drobnější sumy. Část těch peněz byla Čechům hned na místě vyplacena, druhá pak větší měla se z polovice o středopostí, a z polovice o sv. Jiří buď na Andělskou Horu, (hrad v držení pana Jakoubka z Vřesovic) buď do města Domažlic přinesti a složiti. Při tom žádali pak Čechové, až ty sumy o sv. Jiří v celosti již budou složeny, aby byl hned v Normberce všeobecný sjezd strany katolické a husitské k pokojnému hádaní o čtyrech článcích Pražských, aby cokoliv tam z písma svatého a z doktorův na něm právě se zakládajících dokázáno bude, od obou stran bez odporu za víru křesťanskou bylo uznáno a přijato. Když pak Čechům to bylo slíbeno a přiřknuto, že toliko v 500 koních pod zvláštním bezpečenstvím k tomu hádaní do Normberka mohou přijeti, tu teprv oni ukojeni jsouce bez další škody a to čtyřmi cestami do Čech se vrátili. Kurfürst Bedřich Braniborský doprovázev je osobně až na hranice, získal sobě tak velikou jejich důvěru a přízeň, že tím u mnohých Němcův v podezření upadl. Také potom velmi čestně slovu dostál a výkupní sumy, o které se Čechové smluvili, v Domažlicích do haléře jim vyplatiti dal. Kněz Prokop Veliký, Vilém Kostka z Postupic a jiní pro ty peníze do Domažlic jeli, a rozdělili se Čechové jimi, jak oni chtěli a uměli.

Chebští nepřistoupili ku smlouvě s Čechy v Němcích učiněné, proto jedno vojsko Čechův, které se přes Chebsko domů vracelo, počalo zde opět páliti a pleniti, a Chebští teprv, když jim Čechové předměstí spálili, také se k výkupu podali. Zaplatili tedy 1700 zl., a Čechové táhli dále domů.

Větší díl vojska husitského vrátil se již dne 21. února 1430 opět do Prahy; jiní pro náramnou těžkost vozův, kořistmi všelikého druhu přeplněných, tak že nejméně 6, ba často až 14 koní sotva jeden vůz utáhlo, opozdili se o několik dní. Připomíná pak jeden letopisec souvěký tento návrat vojsk českých z jízdy jejich až pod Lipsko, Bamberk a Normberk těmi slovy: „Tak spanilé jízdy nikdy Čechové prvé do Němec neučinili, aniž jest těch pamětníkův, by to kdy slýchali, ani kde v kronikách psáno jest. A kdyby byli o čest stáli, jako přední (rozuměj staří) Čechové, protáhli by byli až po Rýn, a mnoho zemí byli by pod se podmanili; než nabravše mnoho kořistí a zlatem se okojivše, vrátili se do Čech.“

Nové jízdy Čechův do Slezska a do Uher. Boje na Moravě a v Čechách.

1430 od dubna až do konce roku.

Čechové ztryznivše krajiny německé za Srbskými, nynějšími Krušnými horami, dočekali

sotva jara, aby se zase na jiné sousední země vrhli. Utvořila se troje zvláštní vojska; jedno složeno z Táborův a Sirotkův táhlo do Slezska, druhé Sirotčí táhlo přes Moravu a Rakousy do Uher, a třetí Táborské šlo pokořit nepřátely kalicha na Moravě.

V Slezsku vystoupili najednou tři knížata rozličných rodův slovanských ve prospěch a takořka ve službě husitských Čechův; byli to Bolek, kníže Opolský, známý kníže Sigmunt Korybutovič Litevský, a Fridrich, kníže Ruský, z bitvy nad Ústím také již známý. K nim přitáhlo napřed jmenované vojsko české hned před velikonocí r. 1430, a v jejich spolku k městu Bytomi přilehlo. Již bylo město 13. dubna útokem dobyto a mělo býti spáleno; avšak měšťanky snesly, kde co měly, a tak tu poslední záhubu od něho odvrátily, složivše sumu výkupní. Potom táhli Čechové s řečenými knížaty na Glivici, a vzavše ji dne 17. dubna, v pondělí velikonoční útokem, darovali ji knížeti Sigmuntu Korybutoviči, kterýž ji hned osadil a v ní se s lidem svým vojensky upevnil. Město Kryžbork čili Kreuzburg bylo již minulého léta dostalo se Dobeslavovi Puchalovi v moc, pánu polskému a obzvláštnímu příteli knížete Sigmunta; města Břehu zmocnili se Čechové nyní po druhé, a města Němčí také. V tomto Němčí osadili se nyní Čechové na dobro, vyvolíce ho sobě za hlavní pevnost českou a jakoby za klíč ku Slezsku; jali se je silně opevňovati a plenem z okolních měst zásobovati.

Druhé vojsko české, počítající asi deset tisíc bojovníkův, vytáhlo za prvním hned po velikonoci přes Moravu do Rakous a do Uher. Přední jeho vůdce byl hejtman Sirotčí, Velek Koudelník z Březnice; vedle něho byli kněz Prokůpek, Jan Zmrzlík ze Svojšína, Filip z Padařova, Táborský hejtman na Ostromeči a jiní; ve vojště pak bylo zvláště mnoho Pražanův Novoměstských, kteří ode dávna jako Žižky tak nyní Sirotkův se přidržovali. Tato výprava, ač vítězná, nebyla však šťastná. Známo jen, že tu Čechové dvě bitvy svedli, jednu ještě na Moravě na hranicích rakouských u jakéhosi kostela proti hejtmanům krále Sigmunta, kdežto padlo Sirotkův a Táborův přes půldruha sta; druhou v Uhřích nedaleko města Trnavy, kdežto král Sigmunt všecku svou moc z Uher, z Moravy a věrných pánův Českých stáhl, také Srby z Podunají ku pomoci měl, a sám větší část měsíce května v poli trávil, zejmena v městečku Šintavě nad Váhem. I maje vojsko mnohem silnější nežli Čechové, nařídil vedení bitvy tak, že vozový tábor Čechův měl nenadále a v témže čase se dvou stran velikou mocí býti přepaden; s jedné strany vedením pana Stibora ze Stibořic, Polského pána, a vojvody Sedmihradského, s druhé vedením králova milce Jana Mátíka čili Matěje z Talovec, bana Slavonského. Byla ovšem naděje, že takovým mocným návalem celý český tábor potřen bude. Pan Stibor dostavil se na bojiště v určitou dobu a obořil se na hradby vozové s velikou udatností; avšak pan Mátík příliš se opozdil, a nemohl tudíž jemu ku pomoci přispěti. Nastal tedy boj nad míru krvavý, pan Stibor šest tisíc bojovníkův na bojišti ztratil, a musel se konečně dáti na útěk; avšak Čechův padlo také přes dva tisíce, a mezi nimi byl též přední jejich vůdce a hejtman Sirotkův, Velek Koudelník. Čechové sice zvítězili, avšak druhé vítězství tak draze koupené bylo by je umořilo; vraceli se také domů rychleji a smutněji, nežli na vojsko vítězné slušelo.

Třetí vojsko české, hlavně Táborské, počítající také do 10.000 pěších a asi 1000 jízdných, pod samým Prokopem Velikým na Moravu proti městu Brnu táhlo, a učinivši Brněnským Němcům velikých škod v okolí, táhlo proti městu a hradu Šternberku, a osm týdnův je obléhalo. Paní toho města a hradu byla Perchta z Kravař, vdova po někdy Petrovi Konopišťském ze Šternberka, a vzdala je umluvou. Po dobytí Šternberka však se to vojsko zase v polovici měsíce srpna nazpět do Čech obrátilo.

V samých Čechách stala se potom v letě, v měsíci červenci, hlučná výprava Husitův proti bratřím Kolovratům, Hanušovi na Krašově a Bedřichovi na Libšteině, kteří do té doby vždy bývali mezi předními bojovníky strany královské. Nejprvé obehnali Husité tvrz v Hořovicích, kteráž náležela služebníkovi těch bratří, Sigmuntovi mladšímu Hulerovi z Chebu, kterýž pak 20. července 1430 poddal se i se statkem svým, a slíbil napotom státi a bojovati po straně husitské. Odtud obrátilo se celé vojsko s děly a stroji rozličnými k dobývání hradu Libšteina za Zbírovem nade Mží, jehožto také služebníci Kolovratův bránili, Jan Šmikouský ze Žďaru a Jan Bukovský. Obležení trvalo celých sedm neděl, až pánové Hanuš a Bedřich z Kolovrat do Prahy ku knězi Prokopovi Velikému zajeli, a s ním přátelsky se umluvili, že také při straně husitské státi, a jí nápotom věrně pomáhati chtějí. Když se to stalo, odtrhli Husité

od Libšteina. V srpnu obrátil se kněz Prokop Veliký, navrátiv se z Moravy do kraje Plzeňského s tisícem jezdcův a dobře s desíti tisíci pěšími k dobývání a zplenění hradův a tvrzí služebníkův králových. Tu při něm byl se svou čeledí také Jan Městecký z Opočna, nyní spojenec Táborův.

Čechové osadivše některá místa ve Slezsku a držíce v nich valnou moc zbrojnou, zavdali tím příčinu k opětovaným bojům, jež proti nim tamější někteří knížata a města podnikali. Pročež na podzim roku 1430 nejvíce se bojovalo v Slezsku a v sousední Lužici. Tak Vratislavští a Svídničtí ve spolku s Ludvíkem, knížetem Lehnickým, o nejeden válečný skutek proti Husitům dosti šťastně se pokusili. I přitábli také před město Němčí, hlavní sídlo Čechův v zemi jejich, plné tři neděle velikými děly do něho stříleli a všelijak o jeho dobytí se pokoušeli. V Němčí bylo asi 600 jízdných a 400 pěších bojovníkův českých posádkou, a ti jim větších škod působili, nežli oni sami jim svým obležením učiniti mohli. Když pak Slezáci uslyšeli, že Čechům přichází valná pomoc z Čech, přišel na ně strach, a u velkém zmatku od Němčí odtrhli. Skutečně táhla dvě vojska Táborská vedením samého kněze Prokopa Velikého a Jakuba z Kroměšína spolu s panem Janem Městeckým z Opočna do Slezska, jedno přes Kladsko přímo k Němčí, druhé k Landshutu. Mezi Střihomí, Javorem a Bolkenheinem se Táboři spojili, a dobýváním i pálením všelikých tvrzí a posádek nové veliké škody Slezákům činili. Zmocnili se také Otmochova, hradu a města biskupa Vratislavského. Však pan Jan Městecký z Opočna, navrátiv se z té výpravy do Čech, brzy na to přirozenou smrtí na Hostinné umřel.

Toho času umřel také dne 9. října 1430 Jan příjmím Železný, biskup Olomoucký, na cestě do Uher v Ostřihomě. Jeho ráznosti měli král Sigmunt a katolická církev co děkovati, že Morava úplně nepřipojila se k odboji proti nim, a že biskupství Olomoucké neosiřevši jako Litomyšlské ba i Pražské, katolictvu na Moravě vždy bylo mocnou záštitou. Na jeho místě učiněn jest biskupem Olomouckým Kunce ze Zvole.

Kterak husitská válka netoliko Římské církvi ale i samým Čechům čím dál tím více nebezpečna se stávala.

1430.

Kohožby, čtoucího o těch válkách a záhubách bez konce, nezželelo se těch strašlivých záhub lidí a zemí. A přec ještě míra strastí a utrpení všeho spůsobu vyplněna nebyla. Čechové chtěli celý svět o pravosti svého náboženského mínění přesvědčiti, a jej k tomu přesvědčení násilím skloniti. V skutku již se k tomu schylovati počínalo, již počal král Sigmunt pro nabytí panství o tom přemýšleti, jakby se smluvil s Čechy, Prokop Veliký již byl k sobě připoutal některá knížata Slezská a cizí, také nejednoho českého a moravského pána, druhdy hlavní podporovatele strany královské, zavazuje jich sobě k službám věrným a stálým; pohraničné země německé, ochuzelé stálými jízdami Čechův, již počaly se u Čechův o příměří ucházeti, a k placení holdův a výkupův jim se zavazovati, kdežto právě naopak měli podle přikázání papežova o jich vyhubení se starati; konečně již v cizích zemích nakloňovali sluchu žádostem a výkladům Čechův, kteří své náboženské zásady podporovali neslýchanými válečnými skutky; již celá Evropa upnutý měla zrak na to, co se v Čechách děje, a svrchovanost církve Římské a všechny záležitosti, jež tato církev co nejvyšší mocnost řídila, takořka od toho závisely, kterak se věci v Čechách obrátí.

Tu se ulekl papež a celá církev Římská, poznávajíce nebezpečenství veliké, jaké jejich svrchovanosti hrozí od Čechův. To co Prokop Veliký chtěl, již k svému vyplnění se blížilo, a se všech stran ozývali se hlasové, aby se žádosti Čechův vyslechly na všeobecném sboru církevním, a aby církev hleděla, usmířiti je a vyrovnati se s nimi.

Však také Čechové sami, přivedše to tak daleko, nesmírné oběti svým snahám o nové společenské, politické, národní a církevní poměry přinesli; země sama již náramně utrpěla domácími rozbroji a jedenáctiletým bojem proti celému takořka světu; města, hrady a tvrze, vsi a dědiny byly pobořeny a vypáleny, obyvatelstvo na mnoze pobito a ze sídel svých vyplašeno, pole zůstávala již na mnoze nezoraná, všecky živnosti klesly, obchod s cizími národy byl všude zakázán a zamezen, zdivočilost mravů zmáhala se pořád víc a více, ušlechtilé umění hynulo, a úbytek domácího, národního jmění nedal se ani nahraditi ani opraviti kořistmi sebe většími z cizích zemí. K tomu přidružil se také již citelný nedostatek branných sil; lid selský a řemeslnický po městech počal se již valně ukrývati, kdykoliv voláno na vojnu, a byvše přece sehnáni, zase z vojska se vykrádali. Nestatečnost to nebyla, ale nouze v rodinách, kterým otec a živitel v boji za pravdu zákona Božího padl, dosahovala již velikého stupně.

Nedostatek domácích sil nabražoval se arci válečníkům českým samoděk přibýváním valného počtu dobrovolníkův z ciziny; neboť netoliko Poláci a Rusíni od několika let již se hrnuli do táborův českých z přirozeného citu pokrevenství národního, ale již i mezi Němci samými nalézali se mnozí, kterým ne tak na víře jako na vojenském dobrodružství záleželo, a kteří z té příčiny k Čechům se přidávali, že Čechům štěstí války květlo. Zvláště pak byla obě stálá vojska Táborův a Sirotkův naplněna valným množstvím všeliké zběře všech národův. Této

Hádání Husitův v Krakově na hradě u přítomnosti krále a dvora jeho 19. března 1431.

zběři nezáleželo větším dílem na článcích víry tak, jako na hojných kořistech. Tím ztrácela se pomalu původní povaha těchto dvojích vojsk českých, a nebožtík Žižka byl by na mnoze již nepoznával svých „bojovníkův božích", od kterých žádal, aby takovými, jak je nazýval, byli zcela a upřímně, nikoliv však aby byli u víře vlažní a obojetní.

Husité na hádaní u krále Vladislava v Krakově.

1431 19. března — 4. dubna.

Nejvíce bál se nebezpečenství, jež Husité všeobecné církvi katolické chystali, sám papež Martin V. Avšak on nikoliv smířením, smlouváním a ústupností k nim, nýbrž vždy ještě mocí vojenskou chtěl je vypleniti a neškodnými

učiniti. Protož když se blížil umluvený s Němci den hádaní se s Husity v Normberce, 30. dubna 1430, a markhrabě Bedřich Braniborský skutečně z celých Němec katolické doktory k tomu dni do Normberka svolával, zakázal papež Martin V. naprosto každé hádaní se s kacíři, tak že s toho tak dychtivě očekávaného hádaní sešlo. Papež ztratil však již všecku důvěru k říši Německé a ku králi Sigmuntovi, že by husitství mečem potlačiti mohli a chtěli, a tu se odhodlal konečně obrátiti se k oběma bratrancům, králi Vladislavovi Polskému a velikému knížeti Vitoldovi Litevskému. Napsav jim velmi pochlebné a pohnutlivé psaní, prose za to, aby kacíře české buďto pokojně do lůna církve opět uvedouce, buď válečně potrouce, očistili konečně zemi Českou od poskvrny nakažlivé a nebezpečné. I propůjčoval jim také moc, obcovati s nimi a slyšeti i získati je k víře, možná-li, i mírným vyjednáváním. Věda o sváru bratranců mezi sebou, napomínal je k svornosti, neboť Vitold ještě se nebyl odřekl koruny od krále Sigmunta jemu nabídnuté; a tu se s králem Vladislavem smířil, avšak v krátce na to umřel co 80letý stařec v Trokách dne 27. října 1430. Tím však nepřestaly neshody mezi Litvíny a Poláky povstalé. Litvíni davše Polákům krále z rodu svého, velmi těžce to nesli, že Poláci záhy již počali sobě osobovati nejen přednost ale i panství nad nimi; Rusíni pak, co vyznavači východní pravoslavné církve, již dávno s nedůvěrou a nelibostí hleděli na zmáhající se moc, kteréž biskupové a praelati katolické církve nejen při dvoře královském v Krakově ale i v jiných zemích nabývají. Veliký kníže Vitold umřel bezdětek, a čtyři knížata o velkoknížecí stolec se hlásili, mezi nimi také kníže Sigmunt Korybutovič. Král Vladislav měl se však dle rady některých vlády nad Litvou bezprostředně ujmouti; tu se pánové litevští a Ruští rychle sjevše, knížete Boleslava Svidrigajla, králova bratra, na Vitoldovo místo zvolili, což král sám hned potvrditi musel. Tento Boleslav Svidrigajlo počal se hned s Německým řádem v Prusích a s Římským králem Sigmuntem přízniti a proti králi a bratru svému stavěti, tak že král Vladislav Jagajlo chtě nechtě k Čechům se zase blížiti, a knížete Sigmunta Korybutoviče zas do své tajné rady musel přijmouti. Jemu a Dobeslavu Puchalovi svěřil zase zbrojné zástupy, aby hranice polské proti Německým křižákům v Prusích střežili. Nemoha papeži býti po vůli, aby Čechy mečem do lůna katolické církve navrátil, chápal se tím ochotněji druhého prostředku jemu od papeže schváleného, jakby totiž mírným smlouváním církvi je mohl získati.

Následkem toho sjeli se již o masopustě, 11. února 1431 mnozí přední Čechové v Glivicích ve Slezsku u knížete Sigmunta Korybutoviče, a téhož návodem a prostředkováním umluven jest sjezd do Krakova na den 18. března, aby tam Čechové svou víru před mistry a kněžími polskými vyložili, a král Vladislav aby všem Husitům, kteří k tomu dni a cíli tam přijedou, veřejné bezpečí zaručil.

I stalo se tak, a vydali se z Čech do Krakova čeští mistři a kněží, mezi nimiž kněz Prokop Veliký, mistr Petr Payne, kněz Bedřich ze Strážnice a jiní v nádherném komonstvu, majíce v čele světského, českého rytíře, Viléma Kostku z Postupic. Hádaní počalo hned druhého dne po příjezdu, 19. března 1431, na hradě královském u přítomnosti stařického krále Vladislava Jagajla, celého dvoru jeho, knížete Sigmunta Korybutoviče a mnohých duchovních a světských osob. Čechové mluvili naskrze česky, a mistři university Krakovské, byvše k tomu od krále povoláni, a jsouce zvykli, toliko v latině o učených věcech pojednávati, museli polsky mluviti. Obě strany si výborně porozuměly, avšak jak to vždy bývalo, obě sobě připisovaly vítězství, aniž která ode druhé přesvědčiti se dala. Čechové pronášeli tu všecky řeči, které již přede dvěma roky vedli v Prešpurce před králem Sigmuntem, a to o postavení se před budoucím církevním sborem Basilejským, o potřebě, aby se k němu také křesťané řecké a arménské církve pozvali; nemohli však svou myšlenkou proraziti. Tu jal se sám starý král Vladislav Čechy prositi a napomínati, aby jeho za příklad si vzali, a jako že on z pohana se stal věrným křesťanem, aby i oni se obrátiti dali na cestu spasení, což ovšem málo působilo u nich. Krakovskému biskupu, Zbyhněvovi Olešnickému, kterýž ode dávna již k Husitům velmi nesnášelivě se choval, bylo toto pozvání Čechův do Krakova nejvíce proti mysli, a hned po jejich příchodu do města všecky služby Boží zastaviti a kostely zavírati dal, pokud by oni tam meškali. Král ho prosil ano i hrozil, odvolávaje se na psaní papežké, a nic platno nebylo. Nadešel den Božího hodu velkonočního, 1. dubna, a nechtěl-li král, aby tento svátek beze všech služeb a slavností ztráven byl, musel Čechy dáti odvezti na Kaziměř, předměstí Krakovské, nač se tito ovšem náramně mrzeli a za urážku to brali. Nazejtří 2. dubna podali Čechové králi písemnou formuli svého svolení, v níž do-

líčili výminky, pod kterými se chějí postaviti na příštím sboru církevním. Žádalit totiž netoliko, aby tam osobami svými mohli býti bezpečni, ale také závazek, aby všecko, cokoliv by na tom sboru od nich dovedeno a dokázáno bylo z písma svatého a z doktorův v něm právě se zakládajících, ode sboru vůbec také bylo přijato. Tyto výminky Krakovští theologové neschvalili a nepřijali; naproti tomu podali 4. dubna Čechům ceduli, žádajíce od nich, aby slíbili státi ke všemu tomu, co sbor ustanoví v jejich příčině. K tomu zas Čechové svoliti nechtěli omlouvajíce se, že k svolení věcí tak velikých nemají plnomocenství od svého národu, i prosili, aby jeho milost, král Polský, ráčil o to vlastní posly vyslati k valnému sněmu českému, kterýž dne 1. května 1431 v Praze měl býti zahájen. Tak se bez výsledku skončilo poslání Čechův do Krakova, a toliko král Vladislav, jakož byl vůbec ducha měkkého a ke všemu svolujícího, nepouštěl proto ani od naděje ani od úsilí ku konečnému srovnání Čechův s ostatním křesťanstvem.

Svolání sboru Basilejského. Přípravy k pátému křižáckému tažení.

1431 únor — duben.

Poslední jízdy Čechův do zemí sousedních přispíšily podle záměru Prokopa Velikého svolání všeobecného sboru církevního; již valně ozývali se hlasové po všech katolických zemích, že když mečem nelze pokořiti Čechy, potřebí jest hledati cest mírných k narovnání se s nimi. Podle dekretu posledního církevního sněmu v Sieně, měl nejblíže příští sněm všeho křesťanstva církve Římské dne 3. února 1431 v městě Basileji nad Rýnem počátek svůj vzíti. V tento sněm skládala se naděje, že co se nezdařilo svrchované hrubé moci zbrané a násilí, aspoň jemnějšímu působení svrchované církve, neodolatelné velebnosti shromážděného křesťanstva se podaří, Čechy do lůna církve zpět uvesti. Papež Martin V., ačkoliv sám od sboru Kostnického zvolen byl, neskládal naději ve spasitelné působení sborův církevních, i nenáviděl jich, proto že se tito sborové nad papeže staví, papežům zákony ukládají, a konečně, poněvadž byl velmi lakomý, že důchody z celého křesťanstva, kteréž do komory papežské splývaly, v čas trvání takového sboru na jeho obecné potřeby obracovány býti musely.

Asi v měsíci říjnu 1430 přišel do Říma od university Pařížské poslaný mistr Jan Stojkovič, rodilý Slovan z Dubrovníka v Dalmacii, mnich řádu Dominikánského a generalní prokurator téhož řádu v Římě, aby apoštolskou stolici ku svolání sboru do Basileje určeného pobádal. Při neochotnosti papežově nebyl by ničeho pořídil. Dne 8. listopadu 1430 slavilo se v Římě povýšení tří nových kardinálův, mezi nimiž také Juliana Cesarini-ho, muže nad jiné výtečného, a při té slavnosti objevily se listy na dveřích paláce Vatikánského a na jiných místech přibité, kteréž hlásaly potřebu svolání všeobecného sněmu pro vyplenění kacířství husitského, s hrozbami papeži a kardinálům jeho velmi důtklivými, kdyby této potřebě všeho křesťanstva nechtěli zadost učiniti a sboru kladli překážky. Nikdo nevěděl, kdo by ty listy veřejně dal přibiti, avšak celý papežský dvůr byl jimi dojat hluboce. Nicméně papež Martin V. sboru nechtěl, a husitství vždy ještě mečem vykořeniti doufal, zvláště když uslyšel, že se valný sněm Německé říše dne 9. února 1431 v Normberce u přítomnosti krále Sigmunta má sejíti a o novou výpravu proti Čechům raditi. I hned se papež toho chopil, a téhož nedávno povýšeného kardinála Juliana Cesariniho co svého legáta do říše vypravil, dav mu nejrozsáhlejší moc, aby pod znamením kříže do pole svolal veškeré síly národu Německého proti kacířům. Avšak jiní kardinálové, zejmena často jmenovaný Cezarini-ho předchůdce, kardinal Branda a kardinal Kondolmieri, potomní papež, tak dlouho na papeže doléhali, až se Martin V. dal pohnouti, že nejprv ústně, potom 1. února 1431 dvěma bullami písemné nařízení dal, aby se kardinal Cesarini ujal také předsedání a řízení sboru v Basileji, který se prý tam sejde. Mistr Jan Stojkovič z Dubrovníka tedy přece dosáhl, čeho žádal, a byl nyní kardinálu Cesarinimu přidán za pomocníka při sboru. Oba odjeli z Říma ku sněmu říšskému, do Normberka, obě dotčené bully pak nesl za nimi nově zvolený biskup Olomúcký, Kunce ze Zvole, který se za příčinou svého potvrzení právě v Římě nacházel. Však nežli s nimi do Normberka dojel, umřel papež Martin V. dne 20. února 1431 v Římě.

Smrt toho papeže byla v té chvíli pro veškerou církev nenahraditelna, neboť při vší křehkosti a úhonnosti povahy jeho byl rozumu bystrého, v politických věcech výborně si počínal, byl odhodlaný a setrvalý, kde potřebí povolný a v bězích lidských věcí neobyčejně zkušený. Za jeho nástupce zvolen byl 3. března kardinál Gabriel Kondolmieri, Benátčan, který se nazval Eugeniem IV., však ani

úhonami ani předuostmi ducha svému předchůdci se nerovnal. Ve vládě byl nezkušený, a často neuměl činiti rozdílu mezi pevností vůle a svéhlavostí.

První počátky sboru v Basileji staly se skutečně již dne 4. března 1431, o den později, nežli původně ustanoveno bylo, avšak sjezd byl ještě nevalný. Kardinál Cesarini nemaje od nového papeže ještě potvrzení co předseda sboru také tam nechvátal, čím pilnější se mu zdála potřeba válečného tažení proti Husitům. Poslal tam místo sebe svého pomocníka Jana Stojkoviće se žádostí, aby otcové církve tam již shromáždění měli ještě strpení, až by přední účel všech sborův, vyplenění kacířství z lůna církve, mocí zbraně v Čechách dosaženo bylo. Zatím byl na říšském sněmu v Normberce.

Říšský sněm, který se v Normberce z příčiny nebezpečí husitského dne 9. února 1431 začal, náležel mezi nejvalnější a nejdůležitější tohoto století; kromě krále Sigmunta byli tam bezpochyby všickni kurfürstové, veliké množství vojvod, knížat a jiných stavů říšských, také vyslancové vojvod Burgundského, Lotrinského a Milánského. Kardinál Cesarini přispěl tam teprv 4. března. Němci na pomezí českém bydlící osvědčovali se, že nebude-li jim příštího léta spomoženo, budou přinuceni mířiti a přízniti se s Husity stůj co stůj. Jednalo se tedy jednomyslně o spůsobu, jak by se co možná největší množství vojska sebralo a proti Čechům do pole vyslalo. Jenom jízdy mělo se od knížat a měst 50.000 dostaviti, pěchoty pak téměř bez počtu; také zřízení vojska a kázeň v něm měla se podle spůsobu českého zavesti, rovněž i zbraně a jiné potřeby válečné. Naděláno množství vozův válečních, které se podle husitského spůsobu ve hradby sestavovati měly. Zapomněli však Němci, že k takovému spůsobu válčení také dlouhého cvičení a obratnosti, potom statečnosti a nadšenosti ducha zapotřebí jest. Celé vojsko křižácké mělo se shromážditi na hranicích českých o sv. Janě Křtiteli, 24. června 1431, a tu měla válka počíti. Kardinál Julian Cesarini nabízel se, že sám také na tu válku půjde, a požádali ho na sněmě, aby hned nyní po vší říši Německé krajiny projížděl, všude tuto křížovou válku ohlašoval a připravoval, kdežto knížata a města sami doma k ní se také budou chystati, což kardinál také s velikou ochotností podniknul. Byltě kardinál ten zajisté k dílu takovému nad jiné spůsobnější, byl to muž vůbec duchem, učenosti a mravní povahou výtečný, a ztráviv již před tím tři léta ve společnosti kardinála Brandy v Němcích a Uhřích, nabyl známosti krajin, osob a potřebné zkušenosti.

Kterak Čechové mezi tím doma sněmovali, nové hádaní měli a zase do Lužice vyjeli.

1431 únor — duben.

Ještě před výpravou českých theologův k dišputaci do Krakova položili sobě Čechové pod obojí sněm do Kutné Hory, v které tehdáž kněz Prokop Veliký nejraději přebýval. Tento sněm držán byl o masopustě, tedy okolo 12. února. Zdá se, že sám kněz Prokop o jeho svolání stál, poněvadž mu záleželo na usmíření se Sirotkův s Tábory. Když se totiž Sirotci lonského roku do Slezska vypravili, a kněz Prokop jim s Tábory ku pomoci táhl a Otmochova dobyl, zdá se, že to byla příčina rozdvojení; Sirotci dobytí Otmochova Táborům za přechmat počítali, a považujíce je za hrdé a pánovité, nechtěli napotom s nimi ve spolku býti. Tu na tom sněmu v Kutné Hoře stalo se spůsobením kněze Prokopa smíření mezi nimi, a ustanoveno, že se zase společně do horní Lužice vypraví. Druhá věc na Kutnohorském sněmu bylo také ustanovení nové zemské vlády, která se z dvanácti údův skládala, mezi nimiž nebyl žádný katolík. Jmen těch nových vládařův neznáme, však zajisté byli mezi nimi kněz Prokop Veliký, pan Menhart z Hradce a Vilém Kostka z Postupic. Dána jest jim moc a úloha, aby o pokoj a pořádek v zemi péčovali, záštím a roztržkám bránili a podle potřeby národu sněmy ukládali. Skutečně se pak tato vláda po několik let udržela, provozujíc všeliká práva nejvyšší vrchnosti v zemi bez odporu a bez hluku.

Jízda do horní Lužice Táborův a Sirotkův skutečně v měsíci březnu se stala, a jmenovitě dvě místa zasáhla, Lubije a Lubáň. Napřed přepadli Husité klášter Cistercianek Marienstern a spálivše jej, dobyli a obsadili 6. března Lubiji; dne 16. března zmocnili se Lubáně, i spálivše tam klášter mnoho lidi pobili a znamenitých kořistí odnesli. Zajatí měšťané museli se jim penězi vykoupiti.

Po té jízdě odebral se kněz Prokop Veliký s druhými theology českými k popsanému již hádaní do Krakova, a když se na počátku měsíce dubna 1431 Čechové z Krakova zase domů vraceli, a kníže Sigmunt Korybutovič je vyprovázel, stalo se, že Slezák Bernard Roth, jehož byl kníže Sigmunt

za svého správce v Glivicí ustanovil, v nepřítomnosti jeho Glivici zrádně a nešlechetně Konradovi, knížeti Olešnickému a Kozelskému odevzdal. Čechové a kníže Sigmunt nevědouce o té zrádě a blížíce se ke Glivici, byli by bez mála do nepřátelských rukou upadli. Vyvázli však náhodou, jenom asi sto osob ze své družiny ztrativše, jež dotčený kníže zajav do města Kozlí dal odvesti. Tu poslové a bohoslovci čeští tím rychleji do Čech chvátali, neboť kníže Konrád dal i Glivici zapáliti a dostav vysokého ducha pokusil se také s pomocí Vratislavských dne 8. května o dobytí města Kryžborka. Tu učinila husitská posádka toho města výpad na vojsko jeho, a takovou škodu mu spůsobila, že s hanbou co nejspěšněji odtud odtrhnouti musel. Husité a jejich spojenci v Slezsku učinili pak s větší částí Slezákův příměří od sv. Jana 24. června 1431 až do středopostí roku následujícího, k čemuž se byl hlavně pan Heřman Cetric přičinil.

Nová zemská vláda v Čechách uložila ke dni 1. května 1431 veškerému království valný sněm do Prahy, jakž čeští theologové králi Vladislavovi v Krakové byli přislíbili. Theologové čili bohomluvci měli se však hned 25. dubna sejíti, aby se napřed již smluvili o srovnání se u víře. Nastávala totiž Čechům potřeba, aby se napřed co jedna a svorná strana postavili na budoucím sněmu církevním. Nové toto hádání o víře mezi mistry Pražskými a Táborskými počalo však teprv 30. dubna ve velké síni kolleje Karlovy před velmi hlučným posluchačstvem. Tenkráte nebyl mistr Jan z Příbrami předním odpůrcem Táborův, nýbrž mistr Jan z Rokycan; byltě on důkladnější theolog a ne tak náruživý, jako Příbram, pročež hádka také s větší důkladností a vážností byla vedena. V tom však byla nesnáze tím větší, čím znamenitější byly rozdíly ve smýšlení a vyznání Táborův. Rokycana hned prvního dne Táborům sedmero kusův vytýkal: 1. že neuznávají podle všeobecné církve sedmero svátostí, než toliko dvě, totiž křest a večeři Páně; 2. že zapírají očistec a z té příčiny že brání modlitbám a almužnám za duše zemřelých; 3. že nedávají vzývati svatých a světic božích, orodování jejich u Boha za nic nevážíce; 4. že zamítají půst; 5. že nebyzdí lidem svým vedení válek; 6. že někteří jejich kněží provozují moc a panování světské v obcích proti smyslu třetího článku Pražského; a 7. že zavrhli všecky staré dobré obyčeje při sloužení mše svaté. Učení o podstatě večeře Páně, a jak se o ní věřiti má, pomíjelo se na tom hádání mlčením.

Bohoslovci Táborští, jako kněz Prokop Veliký, mistr Petr Payne, kněz Mikuláš z Pelhřimova, biskup, a jiní hájili vyznání své ústně i písemně nevšední důkladností a učeností, dotýkavše také mnohých neslušností a neřádův, jaké prý mezi mistry Pražskými pozůstaly a posud upraveny nebyly. Vyznání Sirotkův stálo mezi Tábory a Pražany u prostřed, avšak aby mezi nimi prostředkovati mohli, k tomu dost důkladných a důmyslných theologův mezi svými kněžími neměli. Vůči nastávajícímu stání před všeobecným sborem církevním nesrovnávaly se ani tenkráte náboženské strany mezi Čechy.

Na sněmě samém přítomni byli dva poslové krále Vladislava Polského, Abraham Svanšin a Mikuláš z Březí, od Římského krále Sigmunta též dva, Zdeslav Tluksa z Buřenic, purkhrabí Karlšteinský, a pan Mikuláš z Lobkovic, a také byli poslové od Olomúckého biskupa Kunce ze Zvole. Všickni tito poslové snažili se o to, aby se Čechové s ostatním křesťanstvem smířili a srovnali, a k tomu cíli aby šli vyjednávat o víru svou před koncilium do Basileje. Král Sigmunt snaže se mimo to, aby jej Čechové za krále do země přijali, dal je do Basileje ku sboru zváti a zároveň v Německé říši děsnou křižovou válku proti nim strojil; myslil si totiž, nepovede-li ho k cíli válka, učiní to mírnou cestou koncilium. Výsledek sněmování byl ten, že vysláno jest k pozvání krále Sigmunta nové poselství jménem celého království ku králi Sigmuntovi do Chebu. Toliko Sirotci a Novoměstští Pražané, hlásící se k jejich sektě, nechtěli se do žádného vyjednávání s králem Sigmuntem pouštěti a žádného posla nezvolili, neboť dle obyčeje někdy Žižky, otce svého, naprosto nic se Sigmuntem míti nechtěli. Šli tedy co poslové do Chebu pan Vilém Kostka z Postupic, Beneš z Mokrovous, Matiáš Louda z Chlumčan a Táborský kněz Markolt.

Sjezd s králem Sigmuntem v Chebě.
1431 24. — 29. května.

Král Sigmunt vyzvav k sobě Čechy do Chebu odebral se tam z říšského sněmu Normberského spolu s Bedřichem, kurfürstem Braniborským, a mnohými knížaty a německými praelaty dne 24. května 1431; české poselství tam dojelo 26. května. Rokování nevedlo k žádnému konci, Čechové stáli nepohnutě na svém. Král Sigmunt psal o tom králi Vla-

dislavovi Polskému list obšírný, z něhož všecko vysvítalo, co s Čechy obmýšlí. Psal mezi jiným toto: „Poslové Čechův předložili nám také jakýsi lístek, v němž se podvolovali státi na budoucím koncilium pod jistými klamavými a úskočnými výminkami, dokládajíce, že na sboru takovém měliby také býti Indové, Řekové, Armeni, schismatikové a slovem všickni ti, co jen koli Krista vyznávají, i mnohé jiné věci, které psáti bylo by více směšno nežli užitečno.“ Potom že jim předložil dvě cedule od mistrův Pařížských a Vídeňských, jimiž se od nich žádalo, aby ve všech věcech pochybných a sporných podrobili se naprosto výroku všeobecného sboru. Dále, že Čechové byvše napomínáni, aby vstoupili v příměří se všemi křesťany, ku sboru šli a bezpečně zas domů se vrátili; oni na to krátce odpověděli, že se jim to nelíbí, a že nikoli nechtějí se podrobiti soudu sboru všeobecného, který je již napřed odsuzuje, kříž na ně vyhlašuje a mnohá knížata a národy proti nim popuzuje; ba nežli by prý tak měli podnikati soud a výrok nepřátel svých, že by prý všickni raději chtěli jedním dnem vydati se na smrt společně. Také prý pravili, že nepůjdou ku sboru tak zhola, leč by jim on, král Sigmunt, ukázal napřed spůsob, jak se s nimi tam nakládati bude. Dále psal Sigmunt, že nevyhnutelné jest, chopiti se opět zbraně, že již knížata, pány a města říšská vyzval, aby o sv. Janě nejbliž příštím do Čech vtrhli, a že také krále Vladislava nejsnažněji napomíná a prosí, jelikož Čechové osadivše se již v Slezsku, nedlouho také jeho zemí v pokoji nenechají, aby v síle své s ostatními křesťany povstal a účastnil se války proti Čechům za Boží odměnu a za vděčnost jeho; aby to také opatřil, aby z království Polského zastaveny byly pomoci, které skrze knížete Sigmunta Korybutoviče a skrze pana Puchalu a jiné poddané jeho ode dávna až podnes Čechům se činí; neboť že jeho, krále Polského, tajno nebude, že pevnosti ve Slezsku od kacířův dobyté jsou v držení samých Polákův, že kořisti od nich věrným křesťanům odňaté v Polště dle libosti se prodávají, a že v Krakově jest jim svobodný trh na zbraně, koně a jiné potřeby; z čehož kacíři prý netoliko prospěch ale i chloubu sobě berou atd.

Tak bylo již šestého dne po sjezdu v Chebě. Přijel mistr Jan Stojković od sboru Basilejského do Chebu a králi Sigmuntovi radil, aby všechno další mírné umlouvání s Čechy přetrhl, lečby se chtěli soudu, jakýž sbor nad nimi vynese, naprosto podrobiti. Čeští poslové opustili Cheb již 29. května, Sigmunt pak nastoupil 30. května cestu svou do Normberka nazpět.

Poslové vrátivše se za dva dni do Prahy, dali zde již 31. května, v den Božího těla, když se po Novoměstském rynku (nynějším Karlové náměstí) processím chodilo, lidu oznámiti, že vyjednávání pokoje marné bylo; král Sigmunt že takového slyšení, jakého Čechové žádají, sám zjednati nemůže, avšak že sbor, který se v Basileji schází, brzy snad souditi bude i krále i papeže. Zároveň oznámeno, že se Němci a jiní cizozemci na Čechy opět silně sbírají, a že toho leta již do České země vtrhnou; pročež aby se všickni Čechové vzhůru býti chystali, kdykoli k obraně vlasti a víry své budou voláni.

Kterak kardinál Cesarini válku připravoval a k Čechům manifest napsal.

1431 květen, červen — do 5. července.

Kardinál-legat Julian Cesarini, maje sobě od říšského sněmu Normberského poručeno, aby křižáckou válku proti Čechům po říši hlásal a jí napomáhal, objížděl za času ostatního sněmování s velikou horlivostí země Německé, zvláště Porýnsko, hlásaje všude kříž a rovnaje všecky veřejné spory a půtky, aby Němci, majíce doma pokoj, všichni obrátili se tím větší silou proti Čechům. Měl také sliby od vojvod Burgundského a Lotrinského, že také znamenitým počtem lidí ku křižákům se přidají, i rozveselil se nadějí, že veliké dílo, o kteréž se již tolik jeho předchůdcův nadarmo pokoušelo, jemu konečně se podaří. Když pak i od nového papeže Evgenia IV. došlo stvrzení jeho netoliko co řiditele sboru Basilejského, ale také i peněžitá pomoc na výpravu proti Čechům; tu jsa kardinal již pln dobré mysli a takořka jist dobrého výsledku, vmyslil se již napřed v budoucí panování své v Čechách, a kterak Čechy na jinou dráhu navede, tak že v psaní svém z Kolína nad Rýnem králi Sigmuntovi dne 16. června poslaném, krále žertem prosil, aby mu také ráčil nějaké krajinky v té zemi České propůjčiti, až jí dobyde.

V takovém rozmaru vrátil se dne 27. června do Normberka. Tu naň král Sigmund a poslové od Basilejského sboru doléhali, aby se již co předsedatel sboru do Basileje odebral; on však nechtěl, a místo sebe dne 3. července prozatím mistra Jana z Palomar, soudce papežovy síně, a mistra Jana Stojkoviće, často jmenovaného, do Basileje vypravil, aby místo něho

ve sboru předsedali, až on se vrátí z křižácké výpravy proti Čechům chystané. Dne 5. července, když se již měl do pole vypraviti, sepsal k Čechům manifest dosti ušlechtile psaný, v němž jim úmysl svůj a křižáckého vojska vůbec oznámil. Hlavní obsah toho manifestu byl asi takový: „Já kardinál Julian neznám v srdci svém tužby vroucnější, nežli abych slavné království České viděl opět v jednotě církve a v pokoji i v řádu spasitelném, jako ještě před nedávnými časy bývalo. Protož přicházím, nesa zemi České ne záhubu ani škodu, ale mír a pokoj, napravení starých, dobrých obyčejův nyní pohříchu opuštěných a kleslých, a konečně zvelebení cti a chvály Boží. Vyjděte mně s důvěrou vstříc všichni Čechové, a vězte, kdožkoli navrátí se do lůna matky církve zase, nebude mu v ničem ublíženo, ale každý přijat bude s laskavostí co bratr, a že radost nad obrácením jeho bude tak veliká, jako byla v evangelium nad návratem syna ztraceného. . . . . Nebylo-li by lépe a prospěšněji, kdybyste se připojili k nám, a vezmouce na sebe znamení kříže, táhli s námi společně proti Turkům a Saracenům, dávným hubitelům křesťanův, místo co nyní sami následujete příkladu jejich? My neradi a jen z nutné potřeby táhneme ve zbrani k vám, abychom nedívali se netečně, jak u vás náboženství hyne, kostelové se boří, obrazy svatých se ruší, svátosti se pošlapují, věrní křesťané souženi a země okolní pleněny i zpuštěny bývají. . . . Nemyslete, žeby hrstka oněch lidí, kteří u vás zamítají pokoj a kázeň, chtějíce moudřejšími vidíni býti nad jiné, baží po učení cizím i klátí se větrem domnění, žeby ti více věděli, nežli celý svět i celá církev kresťanská ode mnoha století. Čemu pak vás naučí bojovníci, měšťané, sedláci a jiní neučení lidé? či snad oni lépe rozumějí písmu svatému, nežli doktorové, university a kollegie, ježto s ním se stále obírají? proč chcete několika osobám věřiti více, nežli tolikerým mistrům a učeným všech století a všech národův? . . . . Protože pojďte a vraťte se do lůna církve s důvěrou; naleznete netoliko odpuštění a milost, ale všecku lásku a přízeň, kterou dítě od otce a matky očekávati může. Pán a spasitel náš Ježíš Kristus, jenž vykoupil nás drahou krví svou, dejž vám Čechům to srdce, abyste spojili se s námi v jednotu víry, pro spasení duší svých i pro pokoj a čest slavného království Českého!“

Tento manifest pohříchu minul se u Čechův s účinkem, ačkoliv ve mnoha opisech po zemi rozšířen byl. Takovými manifesty čili otevřenými listy Čechové již od počátku války zastávali mínění svá, a mnohonásobně do ciziny je rozesílali. Letošního roku právě několik zas takových manifestův od nich vyšlo, a dotýkali se v nich zvláště světského panování kněžstva a zlých toho následkův, pročež také mnoho dychtivých čtenářův po všech zemích nalézaly. Zdá se, že jakoby za odpověď na manifest kardinálův ještě dne 21. července nový manifest do světa poslali, osvědčujíce se v něm opět veřejně, jaké bylo jejich jednání na sjezdech v Prešpurce a v Chebu, a hájíce se, že nemohou poddati se soudu svých hlavních nepřátel na sboru církevním, jakož se to na nich prý žádá, ale že chtějí, aby biskupové a praelati tak dobře jako jiné křesťanstvo sami se podrobili zákonu Kristovu v písmě svatém jasně vytknutému; a jestliže oni, totiž biskupové a praelati, na odpor příkladu Kristovu a apoštolskému, přijdou s mocí válečnou, aby násilím potlačili pravdu, pak že Čechové, spolehajíce na pomoc boží, budou umět opříti se jim, jak náleží. I toto psaní nalezlo brzkého a dalekého rozšíření.

Pátá křižácká válka proti Čechům.
1431 červenec — srpen.

Ke dni 24. června bylo ustanoveno, aby křižácké vojsko již připraveno stálo na hranicích českých, avšak jak to již bývalo s tím sbíráním se německé říšské hotovosti do boje, dálo se to i tenkráte velmi zdlouhavě. Za nejvyššího vůdce byl opět kurfürst Bedřich Braniborský zvolen, kterýž však jen nerad tento úřad na se přijal, a jen pod tou výminkou, aby měl plnou moc, Čechy také mírnou cestou a po dobrotě získati. Ve městě Weidenu čili Vejdě nad Nábou v horní Falci, někdy české, měla se všechna vojska od západu jdoucí sestřediti. Kardinál Julian Cesarini, když den sv. Jana Křt. již byl minul a ještě tato vojska pohromadě nebyla, 14 dní ještě čekal, potom však 7. července přece již s velikou slavností z Normberka do pole vytáhl, vyprovázen jsa ven z města od samého krále Sigmunta, ode mnohých knížat a nesčíslného množství lidu. K jeho zvláštní službě ustanoven byl Jindřich hrabě z Plavna s třemi sty kopinníky. S kardinálem vytáhli spolu nejvyšší vůdce, Bedřich Braniborský, pod korouhví říšskou, arcibiskup a kurfürst Kolínský, vojvoda Saský, Bedřich, řečený Mírný (syn a nástupce zemřelého Bedřicha Bojovného) pod korouhví papežskou, Jan vojvoda Bavorský pod korouhví krále Sigmunta,

Jan biskup Würzburský pod korouhví království Českého, a jeden ze synův markhraběte Braniborského pod korouhví rytířův svatého Jiří. Mimo to byli při tom se svými lidmi ještě tři vojvodové Bavorští, hrabě Würtemberský, několik biskupův a jiných pánův a hrabat německých. Počet vojska, které s kardinálem vytáhlo, nebyl ovšem tak hojný, jak se očekávalo, a potom ho jen málo přibývalo, tak že se kardinálovi tím více stýskati počalo, čím více se prvé byl důvěřoval v dobrý prospěch celé výpravy. Dostával na pochodu smutné proň zprávy, že vojvoda Burgundský ani jednoho bojovníka poslati nemůže, že biskup Lutichský také nepřijde, a sám falckrabě Rýnský že někde jinde o své vojsko přišel a tudíž také přispěti nemůže. I psal kardinál ve sklíčenosti mysli své v listu dne 16. července z Vejdy k otcům církve v Basileji na sboru shromážděným: „Jest nás tu mnohem méně, nežli v Normberce umluveno bylo, tak že tito knížata ostýchají se do Čech vtrhnouti; ba jest pochybno netoliko, zvítězíme-li, ale což horšího jest, i budeme-li bojovati. Však není nás tak málo, abychom nemohli směle dáti se do Čech, kdyby mysl naše malá nebyla. Jsemť nad míru smuten a teskliv. Jestliže vojsko vrátí se s nepořízenou, veta bude po víře křesťanské v zemích těchto: tak velice přibude strachu našim, a Čechům smělosti.“

V Čechách ukazovalo se naopak při blížení se křižákův ke hranicím zemským tím více odhodlanosti a svornosti mezi všemi stranami Husitův. Kněz Prokop Veliký provozoval nyní moc nejvyšší, ač k tomu řádně od nikoho zřízen nebyl: on již na počátku července celý národ do zbraně povolal a proti nepřátelům do Plzeňska vojsko vedl; jemu také žalováno na ty, kteří s vytrhnutím do pole se obmeškávali. Všecka města královská krom čtyř vyslala svůj branný lid, a Pražané poddali se vrchnímu velení Prokopovu tak dobře jako Táboři a Sirotci. Co host a dobrovolník přišel Čechům pomáhat také kníže Sigmunt Korybutovič s lidem svým, z českých pánův strany husitské dostavil se jen pan Hanuš z Kolovrat osobně, druzí vypravili toliko čeleď svou. Z Boleslavska šly stížnosti na některé pány, že ani sami netáhli a lidí neposílali; zejmena netáhli také pan Jan Smiřický, pan Sigmunt Děčínský z Wartenberka, Beneš z Mokrovous a Jan Městecký z Opočna, z královských měst Plzeň, Budějovice, Most a Loket, poslední již silně němčinou načichlé. Všechno vojsko české počítalo dohromady do 5000 branných jezdcův, 50000 pěších bojovníkův, 3000 vozův a množství velikých děl. Toto vojsko přitáhši do Plzeňska, rozložilo se na několika místech, očekávajíc vtržení Němcův přes lesy pomezní. Nemohli však Čechové dlouho nečinně čekati, a jali se různá vojska, jedni Plzně druzí Týna Horšova dobývati. Plzeňským přispěl pan Hynek Krušina ze Švamberka s dobrou pomocí, a Čechové nemohouce Plzně dobyti, v krátce zas od ní odtrhli. Horšův Týn hájil pan Zdeněk z Drštky, králův služebník, velmi udatně, a také odtud Čechové učinivše škodu na předměstích, zase odtrhli. Nyní velel kněz Prokop, aby se všecka vojska blíže k pomezním lesům táhla; avšak když Němci vždy ještě váhali, vstoupiti do země, a Čechové nejsouce na tak dlouhé ležení v poli přichystáni, na špíži nouzi trpěti počali: podával se kněz Prokop skrze některé katolické pány české k opětnému vyjednávání míru, žádaje na knížatech, aby krále Sigmunta namluvili, by také k vojsku přijel, žeby pak spíše bylo se nadíti upřímného a opravdivého srovnání. Král však nechtěje osobně přijíti, leda do Chebu aneb nanejvýš do Lokte, celé jednání s Husity do rukou nejvyššího vůdce, Bedřicha Braniborského odevzdal, čemu zas Čechové nechtěli, a od hranic se rozejeli. Táhla tedy jejich vojska, každé zvlášť, hloub do země do svých domovů pro špíži, zavázavše se sobě vespolek, že jak mile Němci dosti srdnatosti míti budou a skutečně do země vkročí, oni bez meškání zase v jedno se shluknou, a proti nepříteli potáhnou. Česká vojska, hledajíce špíže a táhnouce okolo Plzně a okolo hradův, v kterých se nejvíce katolíci byli uzavřeli, jako na Radyni, Lopatě, Křivoklátě a Karlšteině, všude na polích a v stodolách v hojnosti sobě nabrali pro potřebu svou.

Nenadálé ustoupení Čechův s pole dodalo teprv odvahy křižákům a oživilo jejich naděje. Domnívaliť se totiž, že Čechové dostali před nimi strach a že sami mezi sebou jsou nesvorni, ačkoliv mnozí zas to za nastrojenou lest pokládali, své spolubojovníky varujíce. A byla těch křižákův nyní již ohromná síla pohromadě: přes 40.000 branných jezdcův a do 90.000 pěších s velikým množstvím vozův na český spůsob zřízených, děl a všelikého druhu potřeb válečných. Tu teprv kardinál Julian uhlídav svůj čas dne 1. srpna 1431 s tím vojskem přes hranice české vkročil a přímo k Tachovu přitáhl. Tachov byl ještě od posledního tažení r. 1427 v moci Husitův, avšak nyní nepřipraven k boji. Kardinál seznav to, snažně na to doléhal, aby křižáci bez odkladu na město hnali

útokem; vůdcové však pravili, že vojsko pochodem unavené odpočinutí potřebuje, odložili útok na druhý den, a zatím o to se starali, aby po okolí postaveny a upraveny byly stany pro vojsko. Když pak 2. srpna ráno nastalo, spozorovali křižáci, že zdi města Tachova přes noc byly opraveny, a střelbou i vojskem dobře obsazeny, tak že knížata hned všechnu naději k dobytí města pustili. Tak tedy veškeré vojsko zas od Tachova se zdvihlo a jinam táhlo. Shlukše se okolo tehdejšího blízkého, hraženého městečka Brodu, prvním útokem se ho zmocnili, všecky obyvatele v něm pobili, tak že živé duše v něm nezůstalo, a ono byvši vypáleno zcela zpustlo. Stojí však podnes na tom místě vesnička Brod, kterouž Němci nyní Bruck zovou. Odtud táhli hloub do země až pod hrad Krasikov čili Šwamberk, kterýž měl od r. 1421 povždy posádku husitskou; avšak ani o Krasikov ani o jiné hražené místo se více nepokoušejíce tím ukrutněji s otevřenými vesnicemi a městečky nakládali, kteréžto v celém okolí bez rozdílu a bez milosrdenství plenili, vybíjeli a vypalovali, neberouce pražádného ohledu na to, že obyvatelé těchto pomezních končin větším dílem posud dobrými katolíky byli a nikdy z kalicha ani nepřijímali. Toť se ovšem špatně srovnávalo s laskavým manifestem kardinála-legata, a Čechové mohli z toho míti dobrou výstrahu, čeho by se mohli nadíti, kdyby tito křížem znamenaní Němci v boji nad nimi vrch dostali. Sami kronikáři strany katolické tvrdili, že Husité nikdy a nikde takových ukrutností a záhub se nedopouštěli, jako zde křižáci. Potom asi týden mezi Tachovem a Bezdružici v poli poleževše, rozdělili se křižáci dne 7. srpna na tři vojska: jedno vedl sám kardinál Julian Cesarini a vojvoda Bedřich Saský, druhé markhrabě Bedřich Braniborský, nejvyšší vůdce, třetí vojvodové Bavorští; a tak sešikovavše se na spůsob husitský, vytáhli jedno od druhého v míli, každé s pěti řadami vozovými, z toho okolí v tu stranu ku klášteru Kladrubskému a k Domažlicům, proto že prý vůdcové netroufali sobě hloub do země se pustiti. Ukrutným spůsobem svým zplenili křižáci, jak se praví, přes dvě stě osad v těchto stranách pomezních.

Mezi tím však netoliko od západu ale také na všech jiných stranách valila se vojska německá do Čech a na Moravu. Dne 11. srpna provalilo se totiž jiné vojsko křižácké z Míšně přes Krušné hory okolo hradu Oseka do země a přímo k Žatči táhlo. Zemský fojt Hornolužický, často řečený Hanuš z Polenska, s Lužičany a Šestiměstským spolkem před Lubije se položil, kteréž město od nedávna Sirotci ve své moci měli; Slezáci zas shlukli se s velkou mocí u města Němčí, hlavního zbrojiště Táborů ve Slezsku, a s velikým úsilím jeho dobývali. Nejnebezpečnější nepřítel Čechův byl však Albrecht Rakouský, který se již s počátku července, tedy o celý měsíc dříve, se vší svou mocí do pole vypravil. Proto Čechové spoléhajíce se na statnou obranu posádek svých v Žatči, Lubiji a v Němčí, toliko proti Rakušanům zvláštní vojsko vypravili, které proti nim bezpochyby k městu Lábu vytáhlo, kdež vojvoda Albrecht polem ležel, táborem vozovým na český spůsob se otočiv. Čechové položili se též táborem asi míli od něho, čekajíce, až on na ně útokem požene. Když však Albrecht plných pět dní ani sebou nehnul, tu Čechové nechtějíce ani déle ležeti, ani sami na něj doraziti, zdvihli se a zase domů se obrátili. Vojvoda Albrecht ovšem nechtěl sám první proti Čechům boj započíti, čekaje, až by velké vojsko křižácké od západu do Čech vtrhlo; a když o tom zprávu dostal, že se to skutečně již stalo, tu on teprv se svými Rakušany na Moravu, do svého markhrabství, pokročil, a dobyv královského města Kyjova, s velikou záhubou vsí a městeček, které husitským pánům náležely, až pod Přerov táhl. Kterak si tam dále počínal, níže vypravovati budeme, jsouce přinuceni, nyní především k tomu zřetel obrátiti, co se dálo na českém západě.

Slavné vítězství u Domažlic.
1431 14. srpna.

Když zpráva o vtržení vojska křižáckého dne 1. srpna přes hranice k Tachovu došla rozličných těch vojsk českých, která se byla zatím do svých domovů rozešla, počala se tato rychle opět sbírati, a do 13. srpna již u Chotěsova všecka pohromadě byla. V úterý dne 14. srpna před svátkem nanebevzetí Panny Marie zšikovali Čechové vozy své, a táhli celý den u válečném šiku k Domažlicům, chtějíce tam křižáky podstoupiti bitvou. Křižácké ležení rozprostíralo se daleko široko mezi Domažlici, Chuděnici a Týnem Horšovým; i byly asi tři hodiny odpoledne, a v ležení tomto roznášela se již pověst, že Čechové se již blíží a že tedy rozhodný boj nastává. A v skutku tomu tak bylo; nemohliť sice Němci ještě spatřiti jich, neboť ještě s jednu míli byli Čechové od nich vzdáleni, avšak již duněl povětřím neobyčejný

rachot vozového pochodu, a bystřejším posluchačům dorážel k sluchu hlučný hlahol válečného zpěvu Táborův: „Kdož jste boží bojovníci,“ podivnou mocí dojímaje srdcí jejich. Kardinál Cesarini vystoupiv s vojvodou Bedřichem Saským, s kterým jedno hlavní oddělení křížáckého vojska vedl, na jakousi horu, aby vojsko a bojiště shlédnul, a slyše také blížící se vojsko české, vyslal rychle k nejvyššímu vůdci, markhraběti Bedřichovi Braniborskému, žádaje, aby především tato hora obsazena byla. Však nenadále spozoroval v celém ležení křížáckém jakési divné hnutí, které v okamžení víc a více roste, všecko se hemží, křik a hřmot vůkol se zmáhá, zmatek nesmírný ovládá nejmocnější zástupy, vozové se vytrhují ze svých

Překvapení kardinála Juliána, když křižácké vojsko německé u Domažlic před Husity utíkalo 14. srpna 1431.

řad a rozjíždějí se, jezdci rozptylují se po tlupách předjíždějíce jeden druhého, a to všecko nikoliv proti nepříteli ku předu, ale nazpátek. Všecek uleknut a zděšen volá kardinál: „Co to? proč z vozův metá se náklad na zemi? proč všickni utíkají, když tu není, kdo by je honil?“ Avšak dříve, nežli se spamatovati mohl, přicválal rychlý posel od kurfürsta Braniborského se zprávou, že všecka vojska na útěku jsou, aniž prý možno jest, udržeti jich; pročež aby pilen jsa zachování svého, pospíšil sobě také k lesům, pokud pozdě nebude. A v skutku již utíkání křižákův všeobecné bylo, i hnali se prý nejvíce tou cestou okolo hradu Riesenberka a k Nýrsku. Vozové pak ženouce se bez pořádku jeden před druhým, lehčili se všude shazováním

nákladu, špíže i soudkův s pitím. Omráčen tak nenadálým a hrozným převratem ještě dlí kardinál na místě, odkud se mu strašná skutečnost zjevila, až jej vojvoda Saský za ruku uchvátil a k útěku pobídnul. Vítr kardinálovi klobouk béře, kardinál bullu, kterou papež Evgenius kříž proti Čechům zdvihl, z ruky pouští, a jako bezvládný dává se uchvátiti k útěku. Dohonil poslední utíkající zástupy u vchodu lesův; ač jeho vlastní lidé od pronásledujících jej Čechův náramně utrpěli, domlouval přece ještě jednomu prchajícímu zástupu Němcův tak do duše, že se zastavili a k obraně postavili, aby aspoň ostatním v útěku ulehčeno bylo, a vozy i děla aby tím nabyly více času k zachránění sebe: avšak honci od vojska českého přiblíživše se vskočili mezi Němce udatně, a zbili a zjímali jich mnoho. A tak Němci ode všech vozův utekli i ode všech děl a jiných věcí svých. Ubohý kardinál octnul se nyní u velikém nebezpečenství, ne tak od Čechův, jako raději od Němcův samých, kteřížto zuřili pro nehodu svou, a místo co by vinu v sobě měli hledati, všechno na něj uvalovali, jakoby je byl zavedl; biskup Würzburský musel ho zachrániti ve svém vlastním zástupu, v němž u prostřed kardinál přestrojen za prostého bojovníka potom jel pohřížen v nevýslovném hoři celý den a celou noc ani s koně nesedaje, ani pokrmu neb nápoje požívaje.

Třemi proudy Němci z Čech lesem utíkali; Čechové nevědouce o dvou proudech vedlejších jak se zdá toliko za hlavním proudem se pustili pronásledujíce ho. I byl prý tak nesmírný strach Němcův před Čechy, že celí pomateni mnozí ani nevěděli, kam utíkají, a místo do Němec hloub do Čech Husitům do rukou běželi. O mnohých usedlých měšťanech Normberských vypravuje se, že přichvátavše v omráčenosti mysli své až do samého Normberka úprkem, tam sobě hospodu hledali, neznamenajíce, že doma jsou. Místo bitvy Čechům honba nastala: všechny úvozy a cesty v pomezních lesích německými vozy byly přecpány, a Němci opustivše je po křovinách kde jak mohli se ukrývali.

Čechové pak tu celou noc v lesích byli mezi německými vozy, neb již se bylo celé české vojsko za Němci rozběhlo, a tu nespali, nýbrž z velikých sudův víno sobě točili a kořisti z vozův vybírali; a na kterých vozích německých prach byl dělový neb puškový, ty zdaleka zapalovali, tak že tu celou noc praskot, jekot a pokřik na lese byl ohromný.

Když se na druhý den Panny Marie, 15. srpna rozednilo, tu velmi mnoho Němcův po lesích Čechové schytali, a také se stromův je sestřelovali, kdež se byli v listí a větvích ukryli; mnohé stromy s ukrytými Němci také sporáželi, tak že potom všech jatých Němcův velké množství bylo, jež Čechové po dvou k sobě svázaných v dlouhém průvodu odtud jako dobytek do zajetí vedli. Vítězství Čechův bylo tak veliké a rozhodné, že ty tisíce Němcův na útěku padlých anebo zajatých nikdo ani nepočítal; ze čtyř tisíc vozův, jež křižáci s sebou do Čech přivezli, sotva 300 jich do Němec se vrátilo, a to byly ty, které před jinými byly utíkati počaly. Děla všecka pozůstavili křižáci Čechům za kořist, a což pak bylo skvostných a úpravných stanův, korouhví, všeliké zbraně, peněz, zlatých a stříbrných nádob, drahého roucha, střelného prachu, mouky, chleba a všeliké jiné špíže a jiných podobných věcí, konečně i koní a dobytka, toho všeho na veliké sumy se počítati mohlo. Za zvláštní štěstí sobě to Čechové pokládali, že mimo kardinálův purpurový klobouk, kápí a kardinálské roucho, také onu papežskou bullu, kterou do boje proti nim voláno bylo, a kardinálův zlatý krucifix do jejich rukou se dostaly, kteréžto věci potom v Domažlicích na památku chovali a s chloubou ukazovali, až se po Bělohorské bitvě někam poděly. Vojska česká potom s velikým jasáním a s ohromnou kořistí do svých domovů větším dílem přes Prahu se vracela, a tu v Praze na Staroměstském náměstí u kostela Panny Marie nanebevzetí před Týnem vlály potom po dlouhý čas německé korouhve u Domažlic dobyté. Náš kronikář, mistr Vavřinec z Březové, takovou radostí dojat byl vítězstvím u Domažlic, že o tom mnoho latinských veršův složil.

Uslyševše o tom, co se u Domažlic stalo, jiní křižáci, kteří z Míšně od hradu Oseku k Žatči byli táhli a zemi hubili, jichžto počet byl do čtyř tisíc branných, utekli bez meškání také ze země.

V Praze slavilo se vítězství Domažlické službami božími, a tu stalo se, že když Pražané Staroměstští po narození Panny Marie 8. září, v processí s kříži a s božím tělem šli na hrad královský k svatému Václavu do hlavního chrámu, a potom zas se vraceli, že se pod nimi přední most před velikou branou hradskou probořil, tak že na sto lidí pod most spadlo. Pravilo se, že 16 spadlých hned se zabilo, a víc než 60 lidí že se těžce poranilo.

A mezi tím, co Pražané vítězství hlučně slavili, pospíšil sobě kněz Prokop Veliký s bojovníky svými do Slezska, aby osvobodil město Němčí, na kteréž Slezáci velmi krutě doráželi. Ti však sprostili ho sami svízelův

války, neboť dověděvše se o jeho příchodu, rychle se rozprchli do svých měst hražených. Prokop Velký nemaje tedy dalšího v Slezsku zaměstnání, obrátil se na Moravu, kde se zatím dělo velmi zle.

Vojvoda Albrecht tam proti Husitům hrozně řádil, a maje vozové hradby na spůsob český zřízené, mnoho lidí pobil a do pěti set městeček a vsí vypálil a vyhubil; zvláště pak jistou politickou stranu Husitův, kteří se středmými bratřími zvali, téměř potřel. Tito středmí bratří nechtěli ani k Táborům, ani k Sirotkům, ani k jakékoli jiné sektě přistoupiti, a držíce se střední cesty, o to hlavně se zasazovali, aby panovala spravedlivost v ukládání břemen lidu, kterýž by toliko spravedlivé úroky

Řádění Čechův v Táboře křižákův po velikém útěku u Domažlic 14. a 15. srpna 1431.

a dávky pánům svým řádným měl platiti; ostatně večeři Páně pod obojí spůsobou přijímali. Že pak vojvoda Albrecht proti všem Husitům bez rozdílu zuřil, postavilo se prý proti němu přes 14.000 těchto středmých bratří do pole; on však je svou přemocí porazil, tak že se v jistých městech a hradech před ním uzavírati musili.

Byli na Moravu po Domažlickém vítězství pospěšili Sirotci pod knězem Prokůpkem, a ti s Albrechtovými Rakušany kruté boje podstoupiti musili. Když pak jim Prokop Veliký ze Slezska ku pomoci přispěl, tu Albrecht vida, že se Husité se všech stran proti němu sbírají, rozložil větší část svého vojska po městech jemu oddaných, totiž do Olomouce, Brna, Jihlavy, Hradiště Uherského,

Znojma, Pohořelic a Jemnice, a do některých hradův, s ostatkem sobě do Rakous nazpět pospíšil; a tu jej Táboři a Sirotci pod oběma Prokopy do té země pronásledovali až po Dunaj. Husité pak tím více ve městech Ivančicích, Moravském Krumlově, Jevišovicích, Tovačově a v jiných místech se upevnili.

Tak tedy na všech stranách a v krátkém čase vypuzeni jsou nepřátelé nejen z Čech ale velkým dílem i z Moravy, — bylo to okamžení slavné: sousední knížata a města kořili se Čechům, zavazujíce se ku platům a k jednotě s nimi, a posvátný kalich, vítězné to všem Husitům společné znamení národní jednoty a nadšenosti, panoval napotom bez odporu v celé zemi, utěcha svým a postrach cizincům! Revoluce národu Českého všem církevním a politickým mocem na vzdory octnula se na vrcholi svého vítězství!

První psaní sboru Basilejského k Čechům. 1431 září — listopad.

Není v dějinách celého světa příkladu takových útěkův vojsk velikých a úpravných před samou bitvou, jaké ondy u Stříbra a Tachova, a nyní u Domažlic se staly; celý tehdejší svět také nemálo žasnul nad těmi neslýchanými událostmi. Taková neodolatelnost jména českého připudila křesťanstvo konečně na dráhu skutečných oprav církevních, o jejichž potřebě po tak dlouhý čas ve všech končinách Evropy se mluvilo, aniž učiněn býti mohl začátek; Čechové spůsobili obrat v životě křesťanském, povzbudivše ducha pokroku. Co již na církevním sboru Kostnickém mnozí praelati a mistři, a co zvláště přítomní tam Čechové, kteří byli sami proti Husovi, hlásali, že husitstvu v Čechách nelze jinak podstatně brániti, leč provedením žádaných oprav ve církvi, tomu již hlavně zásluhou Husitův přisvědčovali všickni údové církve; a proto měl sbor Basilejský netoliko již vyššího významu, ale také ráznějšího života a síly vůbec do sebe; proto také skutečně něco pořídil a s lepším prospěchem se potkal, nežli všecky sbory, které jej v 14. a 15. století předcházely. Basilejský sbor vytknul sobě tři věci za hlavní úkol počínání svého: 1. vymítání kacířství z lůna církve; 2. opravu církve ve hlavě i v údech, a 3. zjednání pokoje mezi křesťanskými národy, — a vykonání těchto tří věcí záviselo nyní od Čechův; byloť především potřebí, získati jich sobě, měl-li vůbec sbor Basilejský dosáhnouti svého účelu. — Nejdůležitější osobou sboru toho byl zajisté sám kardinál Julian Cesarini, jeho předseda a řiditel. Neštěstí u Domažlic přesvědčilo jej hluboce o tom, že Čechy násilím přemoci jest nyní holá nemožnost, a že se toliko laskavými prostředky církvi dají získati. Jako před tím pro válku jen hořel, tak již nyní neviděl spásy leda v mírném jednání sboru Basilejského.

Vrátiv se po nešťastném útěku z Čech do Normberka, prodlel tam ještě nějaký čas, proto že král Sigmunt i knížata mínili, že by se proti Čechům nová opatření měla činiti, o které se s kardinalem radili. Byly všeliké nové návrhy činěny, i nový sněm do Frankfurtu rozepsán jest v té příčině; však to všecko k ničemu více nevedlo. Kardinal vida náramnou zděšenost a malomyslnost mezi Němci, osvědčoval, že ačkoliv dobré jest, i nyní přípravy činiti k odporu proti Čechům, přece již nezbývá naděje ani prostředku proti nim, leda v Basileji. I rozžehnav se s králem Sigmuntem do Basileje pospíchal, kdež dne 9. září 1431 co předseda sboru od církevních otcův tam shromážděných a od města s velikou slávou byl uvítán.

Jedna z prvních a nejpilnějších starostí sboru bylo obmýšlení prostředkův, kterak by se jednání s Čechy mělo navléci a dorozumění s nimi docíliti.

Po mnohých poradách uzavřeno, pozvati Čechy psaním laskavým, aby i oni také přišli do Basileje, kde nyní všeobecná křesťanská církev vedením ducha svatého se shromažďuje, a aby se tu s ní v jednotu víry a lásky spojili. Když se to pozvání skládalo, hleděl sbor bedlivě k tomu, aby v něm žádného takového slova nestálo, kterým by se Čechové uraziti anebo k nedůvěře pohnouti mohli, což činilo zvláštní nesnáze; neboť církev byla Čechy za kacíře veřejně vyhlásila, a kdyby jedním slovem mělo se rozuměti, že tu otcové sboru ku kacířům píší, kdyby sebe menší důtka kacířství měla z úst jejich vyklouznouti naproti nim; bylo by pojednou veta bývalo po všem jednání. Pročež složeno jest to psaní duchem laskavým, slovy vážnými a mírnými, a končilo se asi v tento smysl: „Slyšeli jsme, že jste sobě častěji stěžovali, že vám není dáno slyšení volného, jakovéhož jste si žádali. Teď mizí příčina stížnosti, již máte příležitost úplnou, a slyšení podává se vám, jakékoli sobě žádáte. Sám duch svatý bude soudcem nejvyšším; onť ustanoví, co v církvi se má věřiti a zachovávati. Dvéře ke všemu dobrému vám již otevřeny jsou; nemeškejte vejíti s důvěrou. Prosíme pak vás, abyste vyslali ze

sebe muže takové, na nichž by spočívala naděje ducha Páně, muže mírné, bohabojné, pokorné srdcem, žádostivé pokoje a hledící prospěchu ne svého, ale prospěchu církve Kristovy; a Pán ať dá vám i všemu lidu křesťanskému na tomto světě pokoj a na onom život věčný, amen.“

Když bylo to psaní hotovo, dáno mu datum 15. října 1431, a nastala nyní otázka, jakým spůsobem by se mělo Čechům dodati? Klatba totiž od sboru Sienského na každé obcování s Husity vydaná nebyla ještě zrušena, a proto katolíci nesetkávali se s nimi leda v boji, a nikdo nechtěl se k nim přiblížiti, aby od nich nebyl jat a do vazby dán. Učinily se tedy troje opisy toho psaní; jeden poslán králi Sigmuntovi, aby jej doručiti dal Pražanům, druhý nešen byl k radě města Normberka, třetí pak dodán do města Chebu; — ti se měli o dodání Čechům postarati.

I dostaly se všechny tři opisy šťastně do Prahy, ovšem teprv po půldruha měsíci, na počátku prosince.

Zatím král Sigmunt po odjezdě kardinála Cesarini-ho z Normberka také se tam dlouho nezdržel, nastoupiv cestu do Italie a do Říma, aby tam od papeže Eugenia IV. císařskou korunou se ozdobiti dal. Přepraviv se přes Alpy dal se nejprv 25. listopadu 1431 korunovati v Milaně železnou korunou lombardskou, po příkladu svého otce, císaře Karla IV., potom přijal císařskou korunu v Římě ve chrámě sv. Petra s obyčejnou slavností. Zdržoval se pak v Italii bez mála do dvou let asi na spůsob dobrodruha neb vzácného hosta. Jeho země a národové octli se mezi tím, nemajíce panovníka, brzy v úplném bezvládí. Nemoha co král Římský dosavad ničehož pořiditi v říši své, doufal, že mu titul císařský nové moci a jeho činům lepšího zdaru dodá.

Česká aristokracie a demokracie. 1431.

Často již měli jsme příležitost, ukazovati na tvoření se stran mezi Husity, a na nesvornost z takového strannictví se rodící. Čechové vydobyvše se na svobodu, roztrhavše všecky úvazky, jimiž druhdy světská i duchovní moc všecky obyvatele v jednotě držela, hledali nyní netoliko v náboženství ale i ve vládě a řádu zemském nových spůsobův, jakž se jim nejlepšími býti viděly. Avšak již to v přirozenosti lidské leží, že v takových poměrech jednomyslnost scházívá, a tomu tak pohříchu u nás u velké míře bylo.

Každý theolog neuznávající vyššího rozhodujícího rozumu nad sebou, myslil, že on sám nejlépe svatým duchem jest osvícen a nejlépe článkům víry rozumí, a kdokoliv buď bystrým rozumem a učeností aneb nějakou jinou zvláštností vynikaje jiných za sebou potáhl, stával se tvůrcem nové strany. Revoluce snadno staré řády a soustavy boří, u vystavení nových nebývá šťastna; snahy toliko s počátku sjednocuje, pak ale je rozptyluje, rozdrobuje, a nabyté svobody chce potom každý podle své chuti rozmanitým spůsobem užívati. Již od počátku války husitské bývaly strany v národě jen tehdáž svorné, když jim hrozilo nebezpečenství společné; však jak mile to minulo, strojívaly mezi sebou války domácí. Nebyly však již v národě toliko náboženské strany, již také politické vedle nich se vyvinuly. Byloť v této nynější době aspoň patero hlavních rozdílův a stran v národě, tři náboženské, totiž Pražané a kališníci vůbec, Táboři a Sirotci, potom dvě politické, aristokratická a demokratická; a opět stalo se ještě u větší míře, co již před tím pozorováno: vítězství Domažlické, které pojistilo bezpečnost vlasti od cizích nepřátel, stalo se hrobem jednoty a svornosti Čechův. Mírní Husité, totiž strana Pražská a spolu aristokratická v národě počala se odtud čím dále tím zřejměji k cizincům blížiti, aby jejich pomocí mohla utlačiti strany Táborskou a Sirotčí, zároveň demokratickou, jejížto převaha v posledních létech oněm nesnesitelnou se stávala.

Nám jest nyní vyložiti, v čem záležela strana aristokratická a demokratická. Měli jsme již v první knize této Kroniky příležitost, ukazovati k tomu, kterak již od časův obou králův Otakarův a Václavův česká šlechta oblibovala sobě řád a zřízenost šlechty německé, francouzské a jiných zemí západních, kde panovaly ode dávna přísné rozdíly stavův a poddanství obecného lidu, to jest řády feudální. Podle týchže řádův upravila se tam také církev křesťanská a s nimi téměř v jedno rostla. U nás Slovanův bývala všude osobní svoboda. Když se tedy tyto cizí feudalní řády u nás zakořeňovaly a množily, nalézaly v národě tolik odporu, že se zde dotud nemohly tak svobodně jako na západě vyvinouti. Válka husitská vzbudila v národě teprv s větším důrazem starého ducho slovanského, kterému rozdíly stavů, výsady a panství jedněch, poddanství druhých, byly protivné, a tak se počala v národě tvořiti uvědomělá strana demokratická, zakládající

se na rovnosti občanův mezi sebou, a stejném účastenství všech ve věcech společenského života, naproti straně aristokratické, to jest pánům a šlechticům, kteří v úplném svobodství lidu obecného viděli nebezpečí jim hrozící. Hlavními buditeli demokratického ducha byli kněz Jan někdy mnich Želivský na Novém městě Pražském a Jan Žižka z Trocnova u Táborův. Moc demokratické strany v národě zůstala v té míře, v jaké česká šlechta z dějin počala mizeti anebo zcela v národě se ztráceti, a hlavy demokracie, do jichžto rukou znenáhla všechna správa veřejných věcí se dostávala, byli větším dílem lidé noví, jichžto ani mezi šlechtu ani mezi obecný lid počítati nelze. Vítězné vojsko české, zahrnující v sobě jak pány tak lid obecný, mělo přece vždy povahu vojska demokratického, a proto jím král Sigmunt tak pohrdal, nazývaje je sedláky a chlapy. Každý bojovník, ať pán, rytíř, měšťan i sedlák, ať boháč i chudák, byl zároveň bratrem, a ten dostával palcát do rukou a byl hejtmanem neb vůdcem, kdo nikoliv rodem ale duchem a udatenstvím vynikal. V tom byl rozdíl u vojsk feudalních, že toliko urozenost byla měřítkem, podle kterého se rozdávaly důstojnické a vůdcovské hodnosti.

A jako si cizí národové všímali českých novot v náboženství, tak jim také neušel český duch demokratický. Báli se tedy příkladu Čechův netoliko katolíci v zemích západních, ale také jejich feudalní šlechta. Již ve dvou krajinách francouzských poddaný lid proti pánům, svým utlačovatelům, pozdvihovati se počal, doslýchaje, kterak v Čechách Husité práv lidu proti spupným pánům se ujímají, v Delfinátu pak r. 1432 složil lid summu peněz a Čechům je poslal na podporu jejich snažení o vysvobození lidu.

Hlava demokratické strany v Čechách byl bez odporu nyní Prokop Veliký, o němž Palacký takto píše: „Nejznamenitější v těchto létech muž národu Českého byl bezpochyby Prokop Veliký, an z kněze stav se polním vůdcem, co šťastný vítěz získal sobě slávu, že jest nepřemožitelný. Zajisté neví se o porážce, kterou by on byl utrpěl, kdežto jiní vůdcové vedle něho nebyli všude šťastni. Vzdělaností a láskou k naukám a knihám vynikal nad jiné náčelníky sekty Táborské; nadšením náboženským i národním, rázností vůle a neohrožeností rovnal se Žižkovi, ale předčil jeho věhlasem politickým, aniž podobal se mu ve fanatismu. Neb ačkoliv šel mnohem dále, co do novot církevních, a zasazoval se o ně důrazem neobyčejným: však také hotov byl uznávati též u jiných právo svobody, a mířiti se s nepřátely, kdekoliv to s bezpečím strany jeho se srovnávalo. Byv horlivým zástupcem obcí čili demokracie svého věku, nicméně ochotně podával se k umluvám se šlechtou, aby ji získal k učení svému, aniž žádostiv byl postaviti vládu svou na záhubu strany odporné. Pro takovou smířlivost a povolnost padal u svých častěji v podezření, jako by neupřímně k nim se měl, — obecný to mužův vyššího rozhledu osud, kdykoli stojí v čele stran výstředních a přepiatých. Podobné však úmysly a povahy ducha jeho méně jsou známy, proto že jeho písemných památek málo se zachovalo. Poněvadž ale v něm se soustředila síla zásad a stran krajných, jak co do vyznání víry, tak i ohledem na socialní otázky, nemohlo býti jináče, než že strany římská, kališnická a šlechtická spojily se konečně k jeho záhubě.“

Nezdařené jízdy do Rakous a Uher.
1431 říjen — listopad.

Mimo úmyslné soužení nepřátelských mocí byla ještě i ta okolnost velikou pohnútkou častých nepřátelských výprav Čechův do sousedních zemí, že kupecký obchod do Čech všem národům vůkol přísně byl zakázán, tak že Čechové přinuceni byli, zaopatřovati sobě zahraničného zboží spůsobem násilným, totiž loupežným. I tak vypravili se po sv. Václavě Táborští hejtmani Mikuláš Sokol z Lamberka, tehdáž pán na arcibiskupském někdy panství Řečickém, Tomáš z Vlašimi, Kamaryt z Žirovnice, Sezima z Kunštátu a z Jevišovic a jiní se 600 jízdnými, 4500 pěšími a 360 vozy do Rakous na víno. Skutečně také se jim podařilo v okolí městečka Pernecku nabrati sobě, čeho žádali; avšak když se s kořistí svou domů vraceli, zaskočilo je dne 14. října 1431 u města Bejdova vojsko rakouské mnohem silnější. Byliť se totiž rakouští pánové, Leopold Krajíř, dva Eicingerové, Jiří z Puchheimu a jiní na ně sebrali, a podstoupivše je bitvou úplnou porážku těm Táborům zadali, tak že jich na místě na tisíc zabitých zůstalo, a sedm set do zajetí odvedeno bylo, mezi nimiž také byl mladší bratr Sokolův. Všichni vozové a celé ležení padlo vítězům do rukou, a radost jejich byla nesmírná. Proto také oslavovali Rakušané vítězství své rozmanitými spůsoby, a dobyté táborské korouhve ve vojvodské komoře ve Vídni složili. Též zajaté Tábory do Vídně zavedli a tam prý je ve vězení úmyslně hladem a zimou mořili.

Před tím byla se obrátila hlavní moc Táborův a Sirotkův do Uher, dílem aby škodu od pana Stibora loňského roku tam utrpenou pomstili, a dílem aby novým plenem nahradili sobě nedostatek domácí. Za nimi obrátili se též do Uher Sirotci ze Slezska pod hejtmany Janem Čapkem ze San a Otíkem z Lozy, kteřížto na cestě pokoušeli se o dobytí Opavy, donutivše tím starého knížete Přemka Opavského a syna jeho, že se dne 28. září Husitům ku příměří zapsal a čtyry články Pražské držeti se zavázal. Táhli také do Uher kněz Prokop Veliký s panem Hanušem z Kolovrat, nyní jednotníkem čili spojencem Táborův, potom i kněz Prokůpek. Všecka ta vojska spojivše se v Uhřích u řeky Váhu, táhla pak hloub do země Slovenské až přes město Nitru, kteréž opanovavše, obrátila se k půlnoci do horního Slovenska. Nikdo nesměl se jim tam na odpor staviti i nebylo boje žádného; tím větší však škody byly: Čechové pálili městečka a vesnice, všecko všude brali a zvláště veliké množství dobytka velkého i malého zajímali. Při dělení kořisti vznikly však půtky mezi nimi, a přišlo až k prudkým výstupům, tak že kněz Prokop Veliký, znechutiv si takové tažení, od Sirotkův netoliko se oddělil, ale i s celým vojskem svým a s panem Hanušem z Kolovrat přes Uherský Brod do Čech se vrátil, což se již ku konci října stalo.

V Uhřích zůstali jen kněz Prokůpek a Čapek, hejtmani Sirotkův, pak mladý syn pana Bedřicha z Kolovrat, Jan Šmikouský ze Žďáru, Sigmunt Huler z Hořovic, měšťané Hradečtí a Pražané Novoměstští se svými, vesměs asi 7000 bojovníkův, a těm se počalo najednou zle vésti. Uhři jim strhli most přes Váh vystavěný, počasí bylo střídavě deštivé a mrazivé, a počet lidu uherského a moravského strany královy, kterýž nyní ve zbrani proti nim se sbíral, zrůstal den co den v tak hrozivé míře, že se Sirotci brzo se svým táborem ani volně pohybovati nemohli. Tu se nepřátelé na ně konečně dne 9. listopadu asi někde v okolí Banovském se všech stran u veliké síle obořili; oni je sice odrazili střílením a hleděli se dále dostati, ale nepřátelé po deset dní je následujíce, každý den své útoky opakovali; k tomu ještě všecky cesty neustálým deštěm v bahna se proměnily, a na jednom místě nemohly se vozy v blátě uvázlé ani vytáhnouti. V této nejhorší svízeli vybrali Sirotci jen asi 70 lepších vozův, a naloživše na ně co vzácnějšího měli, všecko ostatní nepřátelům v kořist pustili. A tak s velkou nouzí dojevše dne 18. listopadu k slovenskému městečku Jilavě, vypudili z něho bojovníky uherské a v něm se osadili. Tu jich teprv nepřátelé odpadli. Však v těchto desíti dnech, plných půtek a nesnází, Sirotkům mnoho lidí netoliko mečem ale i všelikou nouzí zahynulo; jeden z vůdcův, Sigmunt Huler z Hořovic, upadnuv s několika bojovníky v zajetí, od rozvzteklených Uhrův byl rozsekán.

Velké jitření v Čechách z toho povstalo, když se pověst o tom rozšířila, kterak špatně se Sirotkům v Uhřích vede. I hned ze mnoha měst pospíchali ozbrojení zástupové, aby Sirotkům v Uhřích pomohli: avšak již je na cestě potkali, když se tiše a smutně do vlasti vraceli. Povídá se, že jich z té výpravy sotva 2000 s 50 vozy do Čech se vrátilo. I byla velká rozhořčenost v lidu, a veřejně proti knězi Prokopovi Velikému reptali, že Sirotky zrádně v Uhřích opustil a neupřímně o jejich zahynutí ukládal, pročež že toto ponížení jména českého jeho vinou se stalo. Nejvíce pak v Praze proti němu se brojilo, tak že se tam ani ukázati nechtěl. Nalézaje se ve svém táboře u Kutné Hory onemocněl, i žádal, aby mu lékaře z Prahy poslali; však sotva ho obdržeti mohl, neboť mnozí prý křičeli, žeby obec neměla lékaře ale kata k němu poslati.

Nicméně kněz Prokop již zas okolo sv. Kateřiny, 25. listopadu, vypravil 10.000 vojska svého Táborského do Rakous, aby tam pomstil porážku svých u Bejdova a snad i osvobodil zajaté, kterých ve Vídni mučili. I zkazili Táboři v Rakousích městečko Ličov, a nadělavše tam drahně škod nových po novém roce zase do Čech se vrátili. Jiní houfové husitští již o měsíc dříve z Plzeňska do sousedních Bavor podobný vpád učinivše, nabrali tam také hojných kořistí.

Manifest Táborův k Němcům. Kolotání se Sirotkův. Sněm v Praze.

1431 listopad—prosinec. 1432 leden—únor.

Jak jsme již nahoře podotkli, dostalo se pozvání Čechův ku sboru do Basileje ve třech opisích teprv na počátku prosince 1431 těmto do rukou. Podle rozličnosti stran v zemi mělo také rozličný účinek. Pražané a kališnická šlechta, kteří vůbec již velice toužili, aby se konečně s ostatním křesťanstvem nějaké narovnání stalo, osvědčovali hned, že do Basileje půjdou; ano i Sirotci k tomu se klonili, neboť poslední

jejich nehoda v Uhřích zavdala k tomu příčinu, že netoliko na kněze Prokopa ale i na Tábory vůbec se rozhněvali, a proto nyní k Pražanům silně se klonili. Toliko Táboři rozhodně proti obeslání sboru se vyjádřili, pravíce, že v něm zasedají jejich úhlavní nepřátelé, jichžto soudu se podrobovati bylo by zpozdilé. Dříve než pozvání došlo, vydali v polovici listopadu 1431 manifest ke všem Němcům v německém jazyce sepsaný, jehožto spisovatelem bezpochyby byl sám kněz Prokop Veliký. Dotýkali se v něm slovy štiplavými a nad míru dotíravými jak papeže tak i celého vrchnictví Římské církve, a prosili jmenem Čechův vůbec, aby Němci uvážili a prohledli, oč dosavad byla mezi nima, oběma národy, nesnáze a rozepře, a proč již tolik lidí dobrých s obou stran zahynulo, pravíce mezi jinými věcmi:

„Divíme se, že vy tolik věříte papeži a kněžím jeho, jižto dávají vám jedovaté odpustky za to, abyste nás zabíjeli; odpustky ty nejsou než pouhý klam a podvod, a zahyne na těle i na duši, kdokoli jim uvěří: v důvěře zajisté v takové odpustky mnozí lidé hřešívají tím více. Vždyť Kristus neodpouští jednoho toliko hříchu, ale všech pospolu; i jakž tedy papež může odpustiti jen některé hříchy aneb částku jich, a jiné nic? Dále, kdokoli vykoupiti může bližního svého beze škody od smrti a nečiní toho, zabíjí bratra svého: jestliže tedy papež může zprostiti lidi ode hříchův a od zatracení, tedy nebude nikdo zatracen a peklo zůstane prázdno; a zase nezprošťuje-li všech lidí, moha to činiti, sám jich zabíjí tolik, kolik jich bývá zatraceno. Kněží jsou (prý) jako ďábel, když pokoušel Krista; sliboval mu celý svět, jehož pánem nebyl; tak i oni slibují jiným, čeho se jim samým nedostává. Oni proti nám vás popuzují, proto že se bojí, abychom my zlostí jejich před vámi neodkryli. Kristus i samého ďábla slyšeti ráčil: oni pak, ač nejsou lepší Krista, ani my horší ďabla, však nám slyšení odpírají. My byli jsme tohoto léta s králem Polským v Krakově, též u krále Uherského v Chebu, žádajíce slyšení, však nadarmo; chtěliť nás moci potříti a vyhladiti, ale Bůh jim toho nedopustil. Protož přičiňtež se vy knížata, páni, města říšská i obce, abychom mohli míti spolu sjezd náležitý, a vyložiti sobě vzájemně články víry své v pokoji; a má-li se bojovati, ať se již bojuje slovy a důvody toliko, a nikoli krvavou zbraní. Nevěřte kněžím, když praví, že laikům nesluší býti při hádkách o náboženství; mluvíť tak jen ze strachu, aby zahanbeni nebyli. Taková jest povaha víry pravé, že čím více se jí brání, tím více se šíří a zmáhá. Zapuďte kněží zlé, a brzy budete je míti dobré; neboť kde ďábel se vyhání, tam duch svatý rád se usazuje. Nedbejte na kaceřování nás od nich, proto že prý my rušíce kláštery, ničíme služby boží: my nekazíme služeb božích, ale hnízda svatokupecká i školy kacířstva. Klášterové dříve neb později zahynouti musejí, dle slov písma svatého, že cokoli není z Boha, vykořeněno bude.“

Tak smýšleli, mluvili, věřili a psali Táboři stojíce ovšem na stanovisku takovém, kde jim nebylo možná, aby se s druhými stranami mezi Husity mohli dorozuměti a srovnati; takové jmenovitě bylo stanovisko kněze Prokopa.

Že myšlenky takové od Táborův do světa puštěné již po drahný čas v zemích západních ano i v Němcích souhlasících lidí nalézaly, toho máme mnohé příklady, a nalezli se v samé Basileji lidé, kteří tento Táborský manifest takořka před očima sboru na městskou radnici přibili.

Odpověď na pozvání ku sboru dali Pražané již dne 8. prosince 1431 panu Oldřichovi z Rosenberka, kterýž jim první byl doručil psaní skrze krále Sigmunta od sboru poslané. Vyjádřiliť se Pražané v té odpovědi v ten smysl, že poněvadž obeslání sboru Basilejského se dotýče celého království, oni sami v tom nic rozhodovati nemohou, ale až se sejde sněm zemský, pak že sboru dána bude odpověď. Že pak Prokop Veliký z příčiny Sirotkův a panujícího proti němu rozhořčení do Prahy přijíti se zdráhal, odkládán ten sněm napřed na 1. ledna, konečně na 10. února 1432.

Mezi tím sbor Basilejský, maje péči o to, aby Němci nechvátali, mířiti se s Čechy po straně, vypravil ze sebe dva posly, Jana Nidera, Dominikána a převora kláštera Basilejského a Jana z Geilhausenu, Cisterciáka ze švábského kláštera v Maulbronnu, nařídiv jim, aby s Čechy o příchodu jejich ku sboru vyjednávali. A ti přijevše přes Mnichov dne 17. prosince 1431 do Normberka, hned prostředkem městské rady Chebské s Pražany a Čechy vůbec ve spojení a dopisování vstoupili.

V tom čase umřel Pražský arcibiskup pod obojí, Konrád z Vechty ovšem v nejvyšší klatbě církevní. Řídil církev českou katolickou po 9 let, potom kališnickou Pražskou 10 let, světiv kněží až do smrti své, kteráž jej zastihla dne 25. prosince, o Boží hod Narození Páně, co slepého starce 80tiletého na hradě Roudnickém, kdež od Jana Smiřického ze Smiřic z poručení Pražanův chován byl. Pražané pochovali jeho pozemské ostatky ve hlavním chrámě u sv. Víta na hradě Pražském.

Dne 1. ledna 1432 měl se zemský sněm v Praze zahájiti, sněmovníci se však nesešli; dostaviliť se jenom nějaký větší počet Sirotkův, kněží a světských lidí, a ti chtíce se nyní od Táborův odtrhnouti, počali s Pražany Staroměstskými zvláštní jednání. Známo, že největší část Novoměstských k jejich sektě se počítali, a tak radili se na Novoměstské radnici od Nového roku až do Tří králův, i uzavřeli se Staroměstskými smlouvu, mocí kteréž měli co zvláštní sekta docela přestati, a učení Pražských kališníkův ve smyslu mistra Jana z Rokycan přijmouti.

Jejich kněží, a jak předpokládati lze, i kněz

Jakub Vlk, kazatel u Matky Boží Sněžné, srovnali se s mistry Pražskými, a všickni světšti, šlechta i obce strany Sirotčí usrozuměli se v tom spojení. Mimo to usilovali světští také o uvedení většího pořádku a přísnější kázně ve vojskách, zvláště aby obecný lid vojenskými pochody mnoho nemusel trpěti, a to vše do osmi článkův uvedli, z nichž zvláště dva většího povšímnutí zasluhují: jeden, kterým se obě smlouvající strany zavazují, že nemají svoliti k žádným umluvám, které by na ujmu býti mohly svobodě obyvatelův zemských a měst; a druhý, kterýmž se nařizuje, aby v každém kraji krajané volili sobě hejtmana a přidali jemu radu ze zemanův, jimiž by všecky válečné potřeby v kraji řízeny býti mohly. Sirotci měli co zvláštní náboženská sekta sice přestati, ale co politická strana v jednotě setrvati.

Že však celé toto ujednání z okamžitého rozmaru pošlo, proto také k uskutečnění nepřišlo; neboť především Táboři proti tomu horlili, a také všickni Sirotci nebyli s tím srozuměni. Kněz Prokop Veliký však hned i rázně proti tomu vystoupil. Napřed Sirotčím knězím potupil jejich přilnutí k učení mistrův Pražských, kteří prý se lidských vynálezkův drží, potom pohrozil, že celou tu věc zapotřebí bude rozřešiti soudem krvavým. Nyní sám na to naléhal, aby valný sněm do Prahy svolán byl, avšak při tom i vojsku svému táborskému přikázal, aby nehledíc na neobyčejně tuhou zimu, která ku konci měsíce ledna 1432 panovala, shromáždilo se nedaleko Prahy v okolí města Benešova.

Dvanáctero vladařův zemských svolalo tudíž valný sněm zemský ke dni 10. února 1432 do Prahy, ku kterémuž každý, kdo byl pod obojí, přijíti byl zavázán. Určeného dne byl ten sněm zahájen, i jednalo se o nesvornosti mezi stranami a o tom, jak by se všickni vespolek ku sboru Basilejskému měli chovati. Sirotci upustili od smlouvy s Pražany učiněné, a smířivše se zase s Tábory zůstali při svém vyznání. Konečně ustanoveno jest, vypraviti jménem všech Čechův pod obojí poselství do Chebu, aby se tam umluvilo s posly Basilejskými o spůsobu a výminkách, pod nimiž by Čechové vstoupiti měli v jednání se sborem.

Jízdy do Branibor, Slezska a do Uher. Smlouva o vzájemnou pomoc mezi Čechy s Poláky. Zlá povětrnost.

1432 březen — červenec.

Táboři a Sirotci smířivše se opět na sněmě Pražském, v únoru 1432 držaném, chtěli zas ukázati světu, že nepřátelé Husitův marně se těšili z nesvornosti mezi nimi. Proto vytáhla vojska Táborská a Sirotčí hned v březnu společně opět za hranice české pod hlavním vedením samého kněze Prokopa Velikého. Obrátili se skrze Slezsko a Lužici do Branibor; tam přišli nenalézajíce nikde branného odporu v poli až pod města Soldin a Angermünde; plenili města a vesnice, nemajíce k dobývání měst ohražených ani dosti času ani nástrojův. Nicméně pokoušeli se prý dvakráte hnáti útokem na Frankfurt nad Odrou, avšak pokaždé nadarmo. Potom vzali a vypálili biskupské město Leubes čili Lubus a města Müncheberk, Straussberk a starý Landsberk; město Bernov za Berlínem ubránilo se jim 23. dubna, a o Berlín, jak se zdá, se ani nepokusili. Také zdá se, že se u Frankfurtu oddělil jeden proud vojska českého táhna se ku Krosnu, maje jakési dorozumění s králem Polským Vladislavem, kterýž právě s německými křižáky v Prusích měl zase těžké nevole; kněz Prokop Veliký však s počátku měsíce května vrátil se do vlasti opět, kdež mu bylo jednati na novém sjezdě Chebském s Basilejským sborem. Potom některá část Táborův a Sirotkův táhla zase do Slezska, jiné roty, zejmena Sirotčí, obrátily se do Uher. Sirotci opanovali v Uhřích města Trnavu více chytrostí nežli mocí; přistrojivše se mnozí totiž za kupce, vloudili se na trh do města, a když za nimi vojsko k městu se přiblížilo, dvě brány prý mu otevřeli. I byla potom Trnava hlavním sídlem husitským v Uhřích až do r. 1435. V Slezsku pak Čechům také štěstí přálo: dne 15. června vzdali se jim ve městě Střelíně čtyři Vratislavští konšelé, a zajali tam Čechové 350 znamenitých jezdcův. Když potom přes Odru táhli blíže k polským hranicem na konci června a na začátku července, spálili města Vincík, Prousnice a Mělič, potom kláštery Třebnický a Lubický; když se 2. července k Olešnici, městu a hradu knížecímu blížili, obyvatelé sami město zapálili. Proto také Slezáci valně pospíchali s Čechy se smířiti, aby dalším záhubám konec učinili; vyjímaje toliko Ludvíka, knížete Lehnického, potom obce Vratislavskou, Svídnickou a Javorskou, celé Slezsko v červenci od Čechův příměří téměř na dvě léta, do sv. Jana 1434, si vykoupilo.

Jsouce tu na blízku hranic polských vyslali Čechové v témže měsíci červenci 1432 znamenité poselství ku králi Vladislavovi Jagajlovi, který nyní čím dál tím větším nebezpečenstvím

byl svírán od četných nepřátel proti němu smluvených, totiž od Pruských křižákův, od Svidrigajla, velikého knížete Litevského, od knížat Ruských i Moldavských. Čeští poslové, majíce sobě uloženo, nabídnouti králi pomoc vojenskou a obnoviti návrhy již před 12 léty o užším spojení mezi královstvím Českým a Polským činěné, zastali krále v osadě Paběnicích ve Velkém Polště, kdež právě vraceje se z Poznaně se byl zastavil. Příchod jejich byl králi velmi milý, a proto přijal je s celým dvorem svým velmi upřímně a slavně, a když sám sbor Basilejský již dal příklad snášelivosti k nim, svolili jak arcibiskup Hnězdenský, Vojtěch z Jastřembce, tak jeho podbiskupí, Jan Šafraněc, biskup Kujavský, Stanislav Ciołek, biskup Poznaňský a Jan, biskup Chelmínský, kromě biskupa Krakovského, Husitům nepřejícího Zbyhněva Olešnického, ku přátelskému s nimi obcování, ano také i slavné služby boží konali připouštějíce české posly k tomu, aby v nich účastenství měli. Řeč prý měli tito poslové ku králi asi takovou: „Milostivý králi! Čechové, národ Polákům pobratřený a pokrevný, majíce s nimi jeden počátek a jeden jazyk, ničeho vroucněji sobě nepřejí, než aby království Polské, z milosti Boží dostatkem a mocí květoucí, od všelikého nepřátelského násilí osvobozeno bylo. Není nás tajno, že kromě Litvínův a Moldavanův, nyní zjevných tohoto království nepřátel, král Sigmunt se všemi Uhry a Němci, neméně i křižáci Prusští největší jsou nepřátelé Polákův, že ve zlosti a ve svém lakomství ničeho více sobě nežádají, než jak by toto mocné království — leč bodejž by toho sami dříve zakusili, — spojenými silami vyvrátili. Proto přišli jsme, abychom tobě, milostivý králi, od Čechův, jako od bratří přirozených, nabídli bratrskou a přátelskou jednotu a spojení sil svých obapolných, a tobě osvědčili, že Čechové hotovi a ochotni jsou, na každého nepřítele jíti, kterého jim král Polský ukáže. Čechové mají, milostivý králi, 30.000 pěších a 6000 jízdy ve zbrani, vojsko výtečně zřízené, jehožto se Němci bojí, ba ani pohledu jeho vydržeti nemohou. Tomu vojsku velel někdy Sigmunt Korybutovič, tvé královské milosti synovec; jsme o tom hluboce přesvědčeni, že on jest hoden milosti tvé, a že válečnou zkušeností a duchem udatným nad jiné vyniká, čehož nejednou za nejtěžších bojův našich dal slavné důkazy. Pročež takového vůdce a takového vojska našeho rač užívati v každé potřebě svého slavného království, a neodmítej nás od jednoty své a od svého přátelství.“ I učiněno jest poslům a národu Českému za takové přátelské smýšlení ku království Polskému poděkování asi v tento smysl: že když nyní Poláci z milosti Boží mají dostatečných sil ke zmaření útokův nepřátel, v té chvíli cizí pomoci nepotřebují; jestli že by však později nějaké větší nebezpečenství nastalo a potřeba se toho ukázala, král Vladislav i Poláci rádi k Čechům se obrátí, a že se též o to postarají, aby se od Čechův krevním a přátelským svazkem s nimi spojených, ve vzájemné pomoci a přísluhách převýšiti nedali. A tak mezi Čechy a Poláky jménem obou království jakási obranná smlouva, zejmena proti Němcům vůbec uzavřena jest. Že pak se čeští poslové za knížete Sigmunta Korybutoviče přimlouvali, to mělo u Sirotkův a Táborův hlavně v tom svou příčinu, že on nyní byl mnohem horlivějším Husitou, nežli tenkrát, pokud ještě v Čechách vládl a v míření se s Římskou stranou pro Čechy spásy hledal. Přátelské spojení Čechův, zvláště Sirotkův s Poláky trvalo pak po drahný čas beze změny, ač se mezi tím osudy u obou národův všelijak měnily.

Povětrnost roku 1432 byla v Čechách tak mimořádná a výstřední, že se o ní tuto nevyhnutelně také zmíniti musíme. O krutých mrazích v druhé polovici ledna již nahoře bylo připomenuto; mrazové tito trvali až do počátku měsíce března, dosáhše tuto vrcholu svého, avšak dne 4. března nastal náhlým převratem tak silný jih, že z množství sněhův rozpuštěných udělaly se všude náramné povodně, tak že mnozí mysleli, že takových od potopy světa nebylo. Potom od sv. Jiří, 23. dubna, až do 19. července nepršelo než jeden jedinýkrát dosti málo, a o sv. Janě, 24. června, nastala skrze čtyry neděle horka tak náramná, že prý mnoho lidí jimi zahynulo. Za to však v sobotu večer dne 19. července otevřeli se hojně průduchové nebeští, a trvali bez úlevy až do úterka v den sv. Magdaleny, 22. července. A tu teprv obnovily se povodně po vší zemi, jaké v kronikách českých se nepamatují. Již v pondělí 21. července zedmula se Vltava tak, že v Praze na Staroměstském náměstí lidé se převáželi na člunech a nový kamenný most Karla IV. protrhl se v pěti obloucích, které se byly ucpaly chalupami, dřívím, senem, obilím a jinými věcmi; voda pobrala a pobořila všecky mlýny, mnoho vsí a mnoho domů v Praze, v Berouně a jinde, a v Písku prý až přes zábradlí mostu se valila, jež smetala, a ten most starý a kamenný podemlela. Množství lidí se ztopilo a škod neslýchaných bylo po celém království.

První sjezd českých a Basilejských vyslancův v Chebě.

1432 březen — červen.

Uzavření sněmu Pražského dne 27. února 1432, aby se vypravilo poselství české do Chebu v příčině umluvení výminek, pod jakými by Čechové ku sboru do Basileje dostaviti se mohli, uvedeno jest ve známost Basilejským poslům psaním od sněmu. Tito dali hned o tom zprávu z Normberka do Basileje, a sbor přijav ochotně nabídnutí Čechův hned 28. března plnomocníky jmenoval, kteří by s Čechy v Chebě měli jednati, a tajnou instrukcí čili naučení jim dal, jak by se měli chovati. V tomto tajném naučení stálo mezi jiným: že se poslům sboru dovoluje s Čechy obcovati ve všem kromě služeb Božích; že se od interdiktu čili zastavení služeb Božích, kdekoliv Čechové se nalézají, prozatím může upustiti, ano že Čechům se má dopustiti, aby si ve svých příbytcích služby Boží dle svého spůsobu, avšak při zavřených dveřích, konaly; aby se poslové sboru k nim laskavě, pokorně a shovívavě chovali; aby Čechové, když do Basileje pojedou, jeli v počtu co nejméně hojném; aby jeli beze znamenitějších zbraní, od silnic se nevzdalovali, mezi lid nechodili, lidu obecnému nikdež nekázali aniž jaké spisy za sebou roztrušovali; sbor že jim dá slyšení veřejné, avšak ne před laiky; při budoucím hádání na sboru že se mají všech urážlivých řečí proti sboru a komukoliv varovati, jakož i sbor naproti nim k témuž se zavazuje a t. d.

Mezi tím však sbor sám, nežli k Chebskému jednání přišlo, musel těžkou svízel s papežem přestáti. Papež Evgenius IV., jakkoliv ještě co kardinál sám ku sboru radil, a když se sešel jej i potvrdil a uznal, vida kterak se sbor zmáhá a důležitosti nabývá, počal najednou báti se, že by sbor mohl moc a důchody jeho obmeziti, jakž o tom již na předešlých sborech usilováno bylo. Nechtěje tedy, aby nevešla ve skutečnou platnost zásada, že všeobecný sbor církve i nad papežem jest postaven, vydal již 12. listopadu 1431 a potom zas 18. prosince 1431 z Říma bully ku kardinalovi Cesarinimu, aby sbor rozpustil a ohlásil, že se má po půl druhém roce jiný sbor do italského města Bolonie sejíti. Z toho následovalo náramné pobouření v křesťanstvě vůbec a ve sboru zvlášť. Kardinal Julian Cesarini, jehož šlechetnou snahou a horlivostí nejvíce sbor se byl zvelebil, opřel se proti tomu rozkazu tak znamenitým listem, že z jeho obsahu papež dobře srozuměti mohl, kterak pro uvarování velikého nebezpečenství církve nevyhnutelno jest, aby sbor dílo své dokonal, a jmenovitě Čechy s církví smířil. Však když po měsíci ještě druhé bully od papeže došly, tu kardinal Cesarini, nechtěje se postaviti ve zjevný odpor, složil dne 8. února 1432 praesidentství sboru, načež na jeho místo zvolen byl Filibert, biskup Konstanský, to jest z francouzského města Kostancie čili Coutances, muž vysoce vážený a i potom v našich dějinách památný. Když pak i král Sigmunt, nyní císař Římský, a jiní panovníci křesťanští sboru se ujímali a všelikou ochranu svou jemu poskytli; tu se sbor vzdor papežově vůli zachránil, a v díle svém pokračoval. Kardinal Julian Cesarini uvázal se v předsedání sboru opět.

Plnomocníci sboru, kteří s Čechy vyjednávati měli, přijeli dne 27. dubna 1432 do Chebu; byli to dříve jmenovaní dva poslové Jan Nider Dominikán, a Jan z Geilhausenu, Cistercian, potom Jindřich opat od sv. Jiljí, a Albrecht, farář od sv. Sebalda v Normberce, kterýž s Janem Husem již r. 1414 v Normberce se potkal, když tento ku sboru do Kostnice jel, Fridrich Parsperger, kapitolní děkan Řezenský, a mistr Jindřich Toke, kanovník Magdeburský. Markhrabě Bedřich Braniborský, Jan vojvoda Bavorský a jiní pánové sprovodili ty plnomocníky do Chebu vesměs asi ve 250 koních. Však Čechové tu ještě nebyli; přišlo toliko psaní od Matěje Loudy z Chlumčan a Mikuláše z Humpolce, že čeští poslové nemohou přijíti, pokud se jim nezaopatří listy bezpečnosti, neboť Plzeňští, pan Hynek Krušina ze Švamberka a jiní katolíci jim takového bezpečenství ještě nedali. Když pak se to stalo, přijeli Čechové dne 8. května v 90 koních také do Chebu. Přední mezi nimi byli tito: Jan z Krajnice, Jakoubek z Vřesovic, Beneš z Mokrovous, Jan Velvar z Prahy, Matěj Louda z Chlumčan, Laurin z Tábora, Řehoř ze Dvoru, Mikuláš z Humpolce, písař Starého města Pražského, mistr Jan z Rokycan, mistr Petr Payne, kněz Prokop Veliký, Mikuláš Biskupec z Pelhřimova, Markolt ze Zbraslavic a Martin Lupáč z Chrudimi.

Nazejtří sešly se obě strany v domě, kde byl markhrabě Braniborský hospodou, a nejprvé Magdeburský kanovník Toke, řečník výmluvný, obrav sobě za text slova Kristova „Pokoj vám!“ přivítal Čechy velmi pěkně a laskavě. Na to osvědčoval mistr Rokycana ve jménu druhův svých, že byl-li posavad nepokoj, Čechové jím vinni nebyli, jelikož museli brániti se násilí, potom chválil úmysl sboru Basilejského, dáti jim

svobodné a veřejné slyšení, a oznámil žádost svých krajanův, že chtějí věděti, jaký bude spůsob toho slyšení v Basileji a jaké bezpečí pro ty, kteří z Čech tam budou posláni. V průběhu dalšího jednání ukazovalo se, že se plnomocníci nemohou přísně držeti svého tajného naučení, a že byli přinuceni, jestliže chtěli cíle svého dojíti, několikráte uhnouti se s cesty, která jim předepsána byla. Největší těžkosti činili kněz Prokop Veliký a jeho druhové strany Táborské; kněz Prokop pravil k Basilejským řka: „Hle vy jste si udělali zvláštní práva, že totiž sliby učiněné na ujmu církve nemají míti moci ani platnosti, a slovo kacířům dané že neváže. Jakž tedy máme vám věřiti? vždyť jste nás již za kacíře odsoudili, a proto dle libosti budete státi k závazkům svým aneb nic?“ Avšak tu Pražané hleděli prostředkovati, proto že o to slyšení na sboru velmi stáli, a takořka prositi se jali obě strany, aby se zmírnily a k povolnosti se naklonili. Nejednou se tudíž zdálo, že z celého jednání nic nebude, a Basilejští prý sobě již zoufali; a když to, co se mezi posly dálo, rozneslo se mezi obecným lidem Chebským, tu tento chtěje, aby pokoj byl s Čechy, počal reptati a bouřiti se. Konečné se obě strany v jedenácti článcích sjednotily, a mezi těmito články čili výminkami byl zvláště ten důležitý, na kterýž Čechové největší váhu kladli: „že ve při o čtyry články Pražské, o kteréž se Čechové zasadili, zákon Boží a praxis Kristova, apoštolův i prvotní církve, spolu s konciliemi a doktory v nich právě se zakládajícími, přijaty budou za nejpravdivějšího a nestranného soudce na Basilejském sboru.“ Na tohoto „soudce v Chebu umluveného“ potom Husité v pozdějších dobách ještě dlouho se odvolávali.

Potom se začalo jednati s knížaty a městy, aby českým poslům, kteří ku sboru půjdou, dán byl průvod a bezpečnost na cestě. Čechové žádali, aby jim za bezpečnost jejich poslův byly některá knížata a jiné znamenité osoby do zástavy dány, což když jim naprosto odepřeno bylo, Čechové zase všecko jednání přetrhnouti hrozili. A zase z toho pošel veliký křik v lidu Chebském, až se nejprv starý markhrabě Bedřich Braniborský a Jan Bavorský, potom také i městský úřad Chebský k žádanému rukojemství propůjčili. Potom žádali Basilejští, aby Čechové se všemi křesťany Římské církve pokoj měli: Pražané chtěli to bez výminky slíbiti, však kněz Prokop Veliký namítal, že všeobecný pokoj nemožný jest, proto že války ne toliko pro víru ale také z jiných příčin vznikají; také že to není v moci poslův, něco takového slíbiti, ovšem ale že to se může slíbiti, kdo se k bezpečnému průvodu českých poslův propůjčí, ten že od Čechův pokoje a míru užije. Potom žádali Čechové, aby o to pilně pracováno bylo, by král Sigmunt, posud v Italii se zdržující, stejnou dobou ku sboru přišel, když tam bude české poselství; také oznámili, že dříve, nežli hlavní jejich poslové na cestu se vydají, někteří napřed do Basileje posláni budou, aby shlédli spůsob a příležitost jak sboru tak i města samého. Tím skončilo se jednání, a učiněn první krok ku smíření; srdce poslův obou stran rozehřálo se, obcování jejich stalo se naskrze přátelské, a když se dne 18. května srdečně loučili, mnozí prý plakali radostí, že se jim otvírá naděje konečného srovnání a smíření.

Kněz Prokop Veliký hned ten den po příjezdě svém z Chebu do Prahy, 21. května, psal králi Sigmuntovi do Italie, dávaje mu zprávu o tom, co se v Chebu bylo ujednalo, i žádal, aby do Basileje přijeti, a českým poslům tytéž průvodčí od sebe dáti ráčil, kteří jej, kněze Prokopa, r. 1429 k němu do Prešpurka byli sprovodili. Sigmunt odepsal z Lukky, kterak z toho veliké potěšení má, že k němu již Jan z Geilhausen, Cistercián, také již přijel a o všem mu zprávu dal, a kterak se o bezpečný průvod českých poslův již postaral; toliko proč nyní již sám do Basileje hnouti se nemůže, že jej řečený bratr Jan z Geilhausen zpraví šířeji.

Většina otcův na sboru v Basileji shromážděných s velikou radostí přijala zprávu o tom, že se v Chebě podařilo, Čechy k obeslání sboru získati, a kardinál Julian Cesarini psal papeži Evgeniovi IV. 5. června list plný krásné naděje. Sbor pak ve svém čtvrtém veřejném sezení dne 20. června 1432 nejen všechny články v Chebě smluvené v plném znění přijal a potvrdil, ale také slavnému poselství ode všech stavů království Českého a markhrabství Moravského ku sboru vypravenu býti majícímu od sebe průvodní list vydal a mimo to ještě druhý zvací list k národu Českému velmi laskavými slovy sepsaný vypravil.

Svolení Čechův k obeslání sboru Basilejského. Přezvědy v Basileji.

1432 srpen — říjen.

Vládaři zemští po Chebském sjezdu valný sněm celému království na den 31. srpna do Kutné Hory položili, kterýž až do 6. září trval. Hlavní jednání týkalo se ovšem potvrzení námluv Chebských a volby i vypravení poslův

do Basileje. Mimo to mluvilo se o uzavření všeobecného příměří s celou Římskou stranou. V tom ohledu velice vadila okolnost, že všecky listy bezpečnosti pro české poselství od knížat a měst slíbené ještě Čechův nedošly, a že sám markhrabě Bedřich Braniborský nechtěl slíbeného rukojemství dříve plniti, pokud nebudou mu dány jistoty ode všech pánův a měst říšských, skrze jejichžto země Čechové jeti měli. Chtěli někteří sněmovníci z toho příčinu si bráti, aby všechno obeslání sboru zastaveno bylo; avšak kněz Prokop sám se přimlouval, aby se Chebské námluvy přijaly a plnily, a tak všechen odpor umlkl. Sněm tedy potvrdil jednání Chebské a dal své svolení k obeslání sboru; hned pak přikročil k volení poslův, předních to mužův všech stran v národu, kteří by jménem království Českého a markhrabství Moravského měli vydati se na cestu.

Zvoleni jsou předně všickni nahoře jmenovaní poslové, kteří v Chebě byli, potom ještě pánové Menhart z Hradce, Václav z Kravař, Vilém Kostka z Postupic a Přibík z Klenového.

Co se týče příměří se všemi křesťany okolními, jakého se plnomocníci na sjezdu Chebském na Češích domáhali, sněm nesplnil žádost jejich, ačkoliv se Pražané snažně o ně přimlouvali; sněm jenom k tomu svolil, že jen ti mají požiti pokoje od Čechův, kteří k bezpečnému průvodu poslův Českých do Basileje a nazpět se přičiní. Sněm pak mimo to potvrdil dvouleté příměří se Slezáky a s Bedřichem, Saským vojvodou, kterýž za to dal Čechům 9000 kop grošův Pražských, a jak mile sněm dne 8. září skončen byl, hned vysláno jest z Kutné Hory od Jana Čapka ze Sán a Otíka z Lozy, hejtmanův Sirotkův, jménem všech Čechův pod obojí odpovědné psaní proti řádu Německých rytířův v Prusích, a to dle Paběnické smlouvy s Poláky učiněné, ku pomoci krále Vladislava Polského.

Dříve pak, nežli by se veliké poselství Čechův do Basileje ku sboru vypravilo, posláni jsou z téhož sněmu dva Čechové na přezvědy napřed, totiž Staroměstský písař Mikuláš z Humpolce, a se strany Táborské Jan ze Žatce. Tito obdrževše listy bezpečnosti dne 17. září, vydali se neprodleně na cestu; a jak mile překročili české hranice, tu je hned přijali a velmi čestně po celých Němcích až do Basileje provázeli sám biskup Řezenský, děkan Eichstatský, opat Ebrachský a jiní vzácní mužové. Tito velmi pilně k tomu hleděli, aby jich nic nepříjemného v Němcích nepotkalo. Ukázalo se to, když přijeli do města Biberachu; tu se kdosi Jana Žateckého tázal, odkud jest? a když uslyšel, že jede z Čech, jal se hned náruživě láti Čechům, dávaje jim jmena „nešlechetných českých kacířův.“ I hned byl za to jat a do žaláře uvržen, kdežto co rušitel veřejného pokoje utrpěti měl, kdyby se zaň oba poslové sami nebyli přimlouvali. I v Basileji oba tito poslové velmi čestně byli přijati a od města darováni. Třetího dne po svém příjezdu, 10. října, dostali slyšení ve valném shromáždění sboru, kdež své věřicí listy předloživše, v pěti článcích své poselství vykonali: 1. oznámili sboru, že poslové ku sboru již voleni jsou, 2. žádali, aby jim stvrzeno bylo, že list bezpečnosti ode sboru Čechům pro posly plným vědomím a svolením sboru poslán byl, 3. aby sbor o osobní přítomnost krále Sigmunta se přičinil, když tam budou Čechové, 4. aby jim bylo stvrzeno, jsou-li námluvy Chebské od celého sboru přijaty a schváleny; konečně 5. žádali jménem národu Českého, aby také východní církev řecká ku sboru co nejdříve a nejpilněji byla pozvána. Sbor všemu tomu velmi ochotně vyhověl, toliko co se poslední žádosti týče, slíbil, že i o to se přičiní, prose však velmi snažně, nežli by Řekové ku sboru se dostavili, což by se mohlo protáhnouti, aby Čechové svého příjezdu proto neodkládali.

Poslové vyzvídali ještě o hospodách ve městě a o jiných příležitostech obecného života, jakž jim doma uloženo bylo, a potom 14. října s velikou spokojeností Basileji opustili, pospíchajíce do vlasti. Tu jejich příznivé zprávy všechny pochybnosti rozprášily, tak že napotom nebylo více slyšeti v Čechách o odporu proti jednání s Basilejským sborem.

Od té chvíle procitly naděje lidí mírumilovných k veselejšímu životu, více nežkdy od počátku válek, jmenovitě Pražan a jiných mírných kališníkův, kterým se již bylo počalo velmi stýskati.

Dobývání hradův a boje s Rakušany.

1432 říjen — prosinec.

Mezi sněmem Kutnohorským a jednáním se sborem Basilejským nepřestaly ještě nikterak jak domácí tak zahraničné boje a šarvátky. Téměř měsíc před zahájením sněmu Kutnohorského, dne 2. srpna, přilehla jedna rota Sirotkův ke hradům Potšteinu, Pecce a Fridšteinu. Fridštein, hrad opodál Jizery blíž Malé Skály, vzdal se brzy úmluvou. Pecka, hrad blíž Nové

Paky, a Potštein nad Orlicí téměř půl léta se držely, a teprv následujícího roku, 6. února 1433, též úmluvou se poddaly.

Rytíř Habart ze Hrádku, příjmím Lopata, maje v zápisu od krále hrad Lopatu nedaleko Šťáhlav v Plzeňsku, stranník a služebník krále Sigmunta a odpovědník všech Husitův, již po delší čas z řečeného hradu Husitům velké škody činil, a zvláště chudinu sužoval. Z té příčiny zdvihl se naň Přibík z Klenového, přitrhna před Lopatu s lidem svým ze Stříbra, a pomáhali jemu lidé z Velhartic pana Menharta z Hradce, kterýž tehdáž Velhartice držel, Jan Zmrzlík ze Svojšína, Svojše ze Zahrádky, který tehdáž držel hrad Vilštein a město Rokycany, potom Horažďovičtí, Sušičtí, Klatovští a Domažličtí. Dne 27. října 1432 obležení hradu počalo a bylo velmi silné. Rytíř Habart maje k posile některé rytíře strany své při sobě, bránil se však udatně; obléhatelé nemohše ho děly a praky dobyti, ustanovili se na tom, že ho hladem vyleží. I trvalo obležení přes zimu až do následujícího roku, a když hlad ve hradě nejvyššího stupně dosáhl, tu dne 6. února 1433 posádka sama hrad zapálivši, z něho na útěk se dala. Od hradu hořícího však velké světlo bylo, a tak z utíkajících bylo do čtyřiceti zjímáno. Od té doby hrad Lopata pustý až podnes leží. Habart Lopata odebral se s větší částí své čeledi do poledních Čech a stal se potom purkhrabím kralovského hradu Husi ve Winterberských lesích, drže se povždy strany pana Oldřicha z Rosenberka.

Nepřátelské potyčky mezi Čechy a Albrechtem Rakouským také téměř bez přestání trvaly. Rakušané porazivše vloni Tábory u Bejdova, nyní ducha dostali a sami nedávali pokoje; jmenovitě panu Menhartovi z Hradce velké škody činili, tak že sám král Sigmunt z Italie pana Haška z Waldšteina k tomu zříditi musel, aby mezi panem Menhartem a vojvodou Albrechtem pokoj spůsobil. Mučení a týrání vězňův táborských u Bejdova jatých nemělo konce ve vězeních Vídeňských, ač Táboři několikráte toho roku nové jízdy do Rakous konali a vězně vyplatiti chtěli. Nevole proti Albrechtovi byla z té příčiny v Čechách veliká, jakož také sněm Kutnohorský nechtěl svoliti ke všeobecnému příměří, když o to byl od Basilejského sboru požádán. Vytrhli tedy Táboři na podzim u větší síle ještě jednou proti Rakušanům do pole, spálili a zkazili klášter Waldhausen, a nadělavše nepřátelům ještě jiných škod velikých, po vánocích zase domů se vraceli. Tu se jim nedaleko Znojma v cestu postavilo vojsko rakouské vedené od pana Leopolda Krajíře a pana z Bucheimu; i svedena jest krutá bitva, ve které prý na obou stranách přes pět-set bojovníkův padlo, však více Táborův než Rakušanův, ačkoliv Táboři témto jedenácte houfnic a více než dvě stě jízdeckých koní vzali. V nastalé noci Táboři s bojiště ustoupili a dále domů táhli, a když je druhého dne Rakušané pronásledovati chtěli, nemohli jich více dohoniti.

Kterak Čechové do Basileje ku sboru jeli.
1432 prosinec, 1433 leden.

Hned po prvním slyšení dvou Čechův, kteří do Basileje na předzvědy byli přišli, vyhlásil sbor otcův církevních tuto shromážděný všeobecný rozkaz, aby se po veškerém křesťanstvé a ve všech kostelích konaly veřejné modlitby o šťastné dovedení Čechův do lůna katolické církve. Ochránce sboru od krále Sigmunta místo něho ustanovený, vojvoda Vilém Bavorský, žádal od otcův církevních, aby netoliko duchovní ale i světští pánové ze všech zemí, zvláště z Němec u valném počtu do Basileje byli pozváni, by na své oči viděli a na své uši slyšeli všecku péči a snažnost, kterou sbor vynaloží na obrácení Husitův. Proto také sbor hned 13. října 1432 jal se rozpisovati pozvání všem knížatům a pánům světským. Potom zvoleni jsou čtyři nejvýtečnější theologové ze sboru, aby se napřed připravovali k hájení učení církve proti čtyrem článkům Pražským. První byl mistr Jan Stojković, Slovan z Dubrovníka, dříve již spomínaný, který měl hájiti přijímání pod jednou spůsobou; druhý byl mistr Jiljí Karlier, Francouz, děkan Kambrajský, který měl mluviti proti článku o trestání hříchův; třetí, mistr Jindřich Kalteisen, Němec, Dominikán, professor theologie a inkvisitor v Kolíně nad Rýnem, měl mluviti proti svobodnému kázaní slova Božího; konečně čtvrtý, doktor Jan z Palomar, Španěl, arcijahen Barcellonský, kterému bylo uloženo mluviti o článku týkajícím se světského panování duchovenstva. Tito čtyři museli se napřed cvičiti v hádaní o článcích husitských se zvláštními kommissemi ode sboru k tomu zřízenými, asi tak, jako šermíři před soubojem se cvičívají. Sbor vyvolil pak ještě jiné kommisse, aby pomocí městských úřadův přísnější policie v Basileji uvedena byla, by Čechové přijdouce ani sami uraženi nebyli, aniž komu z věrných na duši uškoditi mohli; i zapovězeny jsou u přítomnosti jejich všecky hříchy obecné,

ježto jeden ze čtyř článkův Pražských kárá, — nesměla se tedy po celý čas pobytu Čechův v Basileji nižádná veřejná nevěstka na ulici ukázati, všecky hry v kostky, hudby a tance po hospodách musely přestati, aby si z toho Čechové pohoršení nebrali, netrpíce toho sami doma hned od počátku, co se zasazovali o napravení církve a obnovení mravů křesťanských. Obecnému lidu v Basileji naučení dáno jest, aby se až Čechové ku sboru přijdou, k nim vlídně a šetrně choval, avšak důvěrného obcování s nimi aby se vystříhal. Kommisse od sboru postarala se také o byty, v nichž by Čechové bydleti měli, o lidi k posluze a vedle toho také o zamezení možnosti, když by Čechové lidi obecné na svou víru přemlouvati chtěli.

Mezi tím, co se takové přípravy v Basileji děly, smluvili se čeští poslové ode sněmu na Kutné Hoře vyvolení, že se všichni dne 6. prosince 1432 v Domažlicích sjedou, a odtamtud svou cestu do Basileje společně nastoupí; Chebským dáno o tom z Prahy věděti spolu se žádostí, aby se o to postarali, by knížata a páni němečtí, kteří českým poslům průvod dáti měli, na ně dne 6. prosince v Choubě, v Bavořích, čekali. I stalo se tak, avšak z volených poslův tři se nedostavili, zůstavše doma z příčin neznámých, totiž pan Menhart z Hradce, Václav z Kravař a Přibík z Klenového, který právě Lopatu obléhal.

Jelikž pak skutečně tito poslové, a sice ze stavu světského: 1. Vilém Kostka z Postupic, 2. Beneš z Mokrovous a Hustiřan, seděním na Úlibicích v Hradecku, kališník; 3. Jiří z Řečice, seděním na Klucích v Čáslavsku, strany Sirotčí; 4. Jan Velvar, měšťan Starého města Pražského, kališník; 5. Matěj Louda z Chlumčan, hejtman Písecký, strany Táborské; 6. Řehoř z Králové Dvoru, strany Sirotčí a 7. Laurin z města Tábora; — ze stavu duchovního: 8. mistr Jan z Rokycan, farář při chrámě Panny Marie před Týnem na Starém městě Pražském; 9. mistr Petr Payne, Angličan, 10. kněz Prokop Veliký, hejtman Táborský; 11. kněz Mikuláš z Pelhřimova, biskup Táborský; 12. kněz Oldřich ze Znojma, farář Čáslavský, strany Sirotčí; 13. kněz Markolt ze Zbraslavic, strany Táborské; 14. kněz Martin Lupáč z Chrudimi, strany Pražské a 15. Petr Němec ze Žatče, kněz Sirotčí. Ti všickni jeli se služebnictvem svým vesměs asi v padesáti koních, nepočítaje však pacholkův u vozův. Připojil se pak k nim z nařízení krále Sigmunta Karlšteinský purkhrabí, jeho služebník, statečný rytíř Zdeslav Tluksa z Buřenic, aby je až do Basileje sprovodil. V Domažlicích čekali na ně již někteří šlechticové z Němec v 32 koních, kteří je nejprvé přes hranice do Chouby převedli. Tam zas čekal Konrád, biskup Řezenský, s jinými pány, a sprovodil je až do Normberka. Když se poslové k tomuto městu blížili, dal Matěj Louda z Chlumčan na svém voze vztýčiti korouhev Táborskou; na jedné straně namalován byl Kristus na kříži, na druhé kalich, nad ním hostie a nápis: „Veritas omnia vincit," to jest: Pravda zvítězí nade vším. Také jiní vozové českých poslův měli pokrývadla s podobnými znaky. Byla to ovšem demonstrace, kterou Němci hned za pych a výtržnost pokládali, nemálo tím se horšíce. Proto také, když knížata a pánové z průvodu za to ho prosili, Louda ty znaky v Normberce opět složil a schoval, a napotom na cestě jich více neukazoval. Normberští uctili pak Čechy všelijakými poctami a dary. Odtud provodil je Albrecht, syn markhraběte Braniborského, do Gunzenhausenu; dále dal jim průvod hrabě z Öttingen přes Nördlingen až do Ulmu, Ulmští pak přes Biberach do Sulgau, kdežto zas pan Jakub Truchses z Waldburka převzal jejich ochranu až do Stokachu, odkud je až do Schafhausenu provázeli služebníci vojvody Viléma Bavorského, ochránce sboru. Na mnoha místech snažili se obyvatelé prokazovati poslům českým zvláštní česť, a častovali je všelikými dary.

Do Basileje již napřed docházela pověsť, kterak prý Čechové s nenadálou nádherou a hrdostí k Basileji táhnou, a otcové sboru se tím nemálo nepokojili. Kardinál Julian Cesarini totiž bál se, aby se při vjezdu Čechův do města něco nemilého nepřihodilo, a jakkoliv již byl slavnou a četnou deputaci zřídil, která naproti Čechům z města vyjíti a je čestně přivítati měla, vypravil nicméně Cisterciána Jana z Geilhausenu proti nim, který je měl prositi, aby pro uvarování všeho, co by se nepřislušného mohlo přihoditi, při svém vjezdu do města všechno mimo se pustili, co by mohlo za demonstraci pokládáno býti. Bratr Jan však minul se s nimi; oni si totiž v Schafhausenu umínili, pod vodopádem Rynským vstoupiti na lodě, a po řece do Basileje připlouti. A tak v neděli dne 4. ledna 1433 před západem slunce připlouli k městu nenadále a beze všeho hluku. Nikdo jich v tu dobu a na tom místě na břehu nečekal, a proto nestaly se nijaké slavnosti k uvítání jejich. Zpráva o jejich připlutí mžikem

blesku město prolítla; konšelé města přiběhli k nim, když ještě ani z lodí nebyli vystoupli, a celá Basileja na nejvýš zvědava byla hned na nohou, rychle na ulice se vyhrnuvši, kterýmiž jeti měli. I vjeli čeští poslové se svým komonstvem a průvodem pod praporem českým a moravským do Basileje, vedeni jsouce od konšelův města, a jak Aneáš Silvius píše, ženy, děti, děvečky z oken a krovův se dívaly, jedni na tohoto, jiní na onoho prstem sobě ukazovaly, cizím spůsobům, nevídanému před tím kroji se divili, na hrozné prý obličeje a divoké oči patřily, pravíce, že se ovšem tomu podobají, cožkoliv o nich pověst rozhlásila. A však nejvíce na jednoho Prokopa všickni zření své měli, připomínajíce sobě, že on jest ten, kterýž tolikráte

(112.)

Příjezd českých poslův k církevnímu sboru do Basileje 4. ledna 1433.

veliká vojska věrných křesťanův porazil, tolik měst vyvrátil a zbořil, tolik tisíc lidí do záhuby uvedl, kteréhož se spolu domácí i nepřátelé strachují, jakožto vůdce nepřemoženého, smělého, nelenivého v pracích a nelekavého v nebezpečenstvích.

Poslové ubytovali se nejprvé ve čtyrech veřejných hospodách, však po několika dnech najali sobě sami čtyry domy ve městě. V jednom bydleli pan Vilém Kostka a kněz Prokop Veliký, obě hlavy poselství, se svou čeledí; v druhém Pražané a kališníci: Jan Velvar, Jan

z Rokycan, Lupáč a pan Beneš z Mokrovous; v třetím Táboři: Matěj Louda, Mikuláš Biskupec, Markolt a Laurin; ve čtvrtém Sirotci: Jíra z Řečice, Řehoř ze Dvoru, Payne, Oldřich ze Znojma a Petr Němec ze Žatče.

Hned po příjezdu jejich, když se v hospodách byli ubytovali, přišli je přivítat od kardinála Juliana mistři čili doktoři Jan z Palomar a Jan Stojković, kteří jevili potěšení nad šťastným jejich příjezdem, podávajíce sebe i všecko své k jejich libosti a vybízejíce jich, aby vesele a bezpečně bydleli v Basileji, jakoby v Praze mezi svými byli; že i kardinál Julian i ostatní otcové sboru rádi by byli viděli, kdyby byli přišli po zemi, proto že jim chtěli vstříc vyjíti a je přivítati. To se Čechům velice líbilo, a vzkazovali kardinálovi srdečné díky.

Na zejtří dne 5. ledna před obědem, když se byli Čechové všickni v jednom místě shromáždili, přišel k nim veliký zástup praelatův a otcův duchovních, a v jejich čele vítal je arcibiskup Lyonský z Francie, jménem celého sboru řečí latinskou, dlouhou a velmi laskavou, narážeje také na spory mezi sborem a papežem a pronášeje naději, že Čechové spojíce se s církví a se sborem, mocně přispějí k usmíření a šťastnému ukončení všechněch těžkostí, jež na křesťanstvo doléhají. Potom zas přišli úřadové městští a představili se s podobným přátelským osvědčováním, i dali poslům přinesti k poctě hojných potrav všelikých, též ryb a vína.

Třetího dne byl svátek tří králův; Čechové slavili v hospodách svých služby Boží, každá sekta dle svého spůsobu. Mnozí z Basilejských šli tam dívat se, a nebylo jim bráněno. U kališnických Pražanův nebylo nic zvláštního, protože ti sloužili mši spůsobem obyčejným, leda že dávali při večeři Páně také laikům píti z kalichu. Tím větší bylo podivení nad knězem Prokopem a jinými Tábory, kteří ani oltáře, ani roucha svatého, aniž jakých ceremonií užívali, všecku pobožnost jen na krátké modlitby, na kázaní a přijímaní pod obojí obmezujíce. U Sirotkův kázalo se toho dne jazykem německým, a mezi posluchači bylo mnoho lidí z města. Z toho povstal velký hluk, i běželi lidé ku kardinálovi Julianovi, aby takové nešetření řádu zamezil. Kardinál povolal po obědě několik Čechův k sobě, prosil je, aby německého kázaní v Basileji nechali, česky kázati že se jim nezapovídá. Oni však omlouvali se, že majíce mnohé čeledíny německé, česky neumějící, nemohou pustiti od kázaní také německého, ku kterémuž že dle smluv Chebských právo mají; však že nikoho z Basilejských k sobě nevábí, ač ani přicházejícím bránití nechtějí. Když prý si Basilejšti tu věc sami opatří, aby k nim nikdo nechodil, že s tím spokojeni budou. Čechové jinak nechtěli, a Basilejští dostali potom přísný rozkaz ode sboru, aby svým lidem bránili, choditi k Husitům. Otcové si potom mnoho stěžovali do nedbalosti konšelův v tomto ohledu; avšak lid sám nabažil se brzo podívání na obřady Čechův, kteréž ani smyslům ani fantasii nelahodily, a přestal tam choditi. S druhé strany žádali zas kněží husitští, aby směli choditi na kázaní, kteráž se činila samým údům sboru; však toho neobdrželi než později, když počalo se jednání veřejné; a tu pak nepouštívali se dříve do kostelův, až teprv po čtení evangelia, a po kázaní museli zase z kostela vyjíti, když mše dále byla sloužena.

Ve středu dne 7. ledna přistěhovali se již Čechové z veřejných hospod do svých zvláštních bytův, a tu kněz Prokop pozval k sobě k obědu netoliko přední muže poselství českého, ale také mistra Jana z Polomar, Jana Stojkoviće z Dubrovníka a Jana z Geilhausenu. Již při tom obědě počaly se hádky mezi mistrem Petrem Paynem a řečenými údy sboru, při čem, jak se kněz Stojković vyjádřil, anglický ten Husita prý jako had plzký čím úžeji sevřen a sklíčen býti se zdál, tím hbitěji prý pokaždé zase vyklouzal. Avšak při tom nevykročeno ještě z mezí slušnosti a zdvořilosti. Poslové čeští prosili Jana z Geilhausenu, aby každý den u nich střídavě v jejich domích obědvával a byl prostředníkem mezi sborem a jimi.

První veřejné slyšení Čechův v Basileji. 1433 10. ledna.

Pátého dne po příjezdu českých poslův, 8. ledna 1433, konaly se v Basileji veliké pobožnosti; bylo slavné processí po městě, a ve hlavním chrámě slavila se zpívaná mše svatá od kardinála Jana Cervantesa u přítomnosti 49 infulovaných arcibiskupův, biskupův a jiných praelátův, potom 800 jiných řádných údův sboru duchovních a světských. Modlení bylo za šťastné jednání věcí českých. Také byl nařízen všeobecný půst na každou středu a každý pátek na čas, pokud s Čechy bude jednáno, i ohlášeny odpustky všem, kteří se skutkův takových účastniti budou. Sbor také Čechům vzkázal, aby také oni se své strany zvláštní pobožnosti konali k vyprošení od Boha dobrého zdaru svého poslání: oni však odpověděli, že to ovšem obecným nálezem již před jejich odjezdem opatřeno

jest, tak že se modlitby již po vší zemi České i Moravské řádně konají. Šla pak od Čechův téhož dne deputace ku kardinálovi Cesarini-mu, děkovat mu za čestné a vlídné chování se k nim a požádat o den a místo veřejného slyšení. Kardinál nabízel jim, že hned nazejtří, 9. ledna, první veřejné slyšení býti může, a to v obyčejném místě shromáždění sborových, totiž v Dominikánském klášteře. Ten klášter však se Čechům nelíbil: nebyl jim dost prostranný a příliš v koutě města, ba za městem položený; přálit sobě, aby se jim ve hlavním chrámě biskupském veřejné slyšení dalo, kdež také sbor míval veřejná zasedání svá. Však v tom nedal kardinál sebou hnouti, a muselo zůstati při Dominikánském klášteře. Také pro jiné nahodilé příčiny odloženo jest slyšení Čechův až ke dni třetímu, 10. ledna.

Poslové čeští byli tedy v sobotu, 10. ledna, ponejprv do valného shromáždění v klášteře Dominikánském uvedeni a u prostřed zasedací síně po dvou lavicích rozsázeni, přímo proti sedadlům Juliana Cesarini-ho a druhých kardinálův. Přítomni byli kromě vojvody Viléma Bavorského, co ochránce sboru, všichni výtečníci stavu duchovního i světského, cokoli jich se vtěsnati mohlo do síně. Kardinál Julian zahájil sezení pěknou řečí, která přes dvě hodiny trvala, a svou líbezností a srdečností netoliko údy sboru, ale i některé Čechy nejednou prý až k slzám pohnula. Obsahovala důmyslné a výmluvné velebení nejvyšší svrchovanosti církve svaté, a odtud vedený důkaz, že potřeba jest, státi v poslušenství jejím. Dle tehdejšího obyčeje vybral sobě kardinál text ze svatého písma, slova apoštola Pavla k Filipenským psaná: „jestli jaké potěšení v Kristu, jestli která útěcha lásky, jestli která společnost ducha, jsou-li vnitřnosti slitování: naplňte radost mou, abyste byli smyslu stejného, stejnou lásku majíce, stejnodušni jsouce, stejné smýšlejíce, nic ve sváru, ani pro marnou chloubu, ale v pokoře.“ Potom oslovil Čechy též jménem církve co syny, jichžto návratu s toužebností prý očekávala, i napomínal jich, aby poslechli hlasu jejího co hlasu ducha svatého.

Po něm povstal mistr Rokycana jménem Čechův, a vybrav sobě text z evangelia sv. Matouše: „Kde jest ten, kterýž se narodil, král Židovský? nebo viděli jsme hvězdu jeho na východu slunce, a přijeli jsme, klaněť se jemu,“ vypravoval o příčinách příchodu Čechův a zvláště o křivdě, kterou posavad snášeti museli, kaceřováni bývše po celém světě, ač prý zlořečení lidské dle Kristova zaslíbení jim prospělo více k dobrému; prosil otce, aby nepopouzeli se, udá-li se jim od Čechův slyšeti věci neobyčejné, z jichžto však vyšetřování pravda vyskoumána býti může. Proto přišli prý na tato místa, hledajíce Krista, jenž jest cesta pravdy a života. Chválil stav prvotní církve křesťanské a hořekoval nad porušením jejím v době poslední, žádaje, aby přičiněním sboru navrátila se k dávné své čistotě. Potom děkovav sboru za pilnost, kterou voláni, a za laskavost, kterou jak po cestě své, tak i v městě Basileji přijati byli, žádal konečně, aby jim ustanoven byl den, kdežto by věci své přednášeti mohli v prvním shromáždění.

Kardinál Julian dal jim za odpověď, že na vůli jejich záležeti bude, kdy mají býti slyšeni, proto že sbor k tomu na každý den i na každou hodinu hotov jest. Čechové uradivše se tedy mezi sebou, jmenovali pátek nejprvé příští, den 16. ledna, což od shromáždění tudíž přijato a pochváleno bylo. Tím se skončila první schůzka Čechův se sborem.

Poslové čeští do poslední chvíle nevěděli, kdo z nich který článek Pražský před sborem veřejně zastávati bude. Ještě čtyry dni před hádaním, 13. ledna, povstaly mezi nimi hádky, kdo by měl hájiti článek o svobodném kázaní slova Božího: mistr Rokycana chtěl ho k sobě potáhnouti, dokládaje se tím, že by to byla vůle českých pánův: nicméně většinou poslův přisouzen jest tento článek knězi Sirotčímu, Oldřichovi ze Znojma, faráři Čáslavskému. Vycvičeni jsouce v hádaní o článcích víry křesťanské již po drahné let doma, nepotřebovali theologové čeští mnoho času k přípravě, kdežto jejich odpůrcové na sboru již na čtvrtý měsíc proti nim se cvičili.

Těch několika dní a hodin před počétím veřejného hádaní i také po něm užili čeští poslové k seznámení se s přednějšími údy sboru, činíce i přijímajíce hojné návštěvy, také k obědům často vzájemně i zvouce i zváni jsouce. Tím spůsobem spřátelili se jaksi zvláště s duchovenstvem francouzským, neboť prý sám král Francouzský své preláty pobídnul, aby se k Husitům příznivě chovali. Jenom s kardinály se s počátku nechtělo Čechům dařiti; když byli ponejprv některé z nich navštívili, přijímali je tito nevlídně ba i neslušně, načež poslové také i hned bez pozdravení od nich odešli. Nejnevlídněji zachoval se k nim Bartoloměj, arcibiskup Milánský, který r. 1420 s králem Sigmuntem byl v Čechách při obležení Prahy. Kardinál Julian Cesarini přičinil se však i o to, aby tyto nespůsoby přestaly, a brzy se vši-

chni údové sboru velmi přívětivě k Čechům chovali, a zvláště kardinálové sami předcházeli ostatní svou zdvořilostí k nim.

Mezi kardinálem Julianem a knězem Prokopem Velikým udělal se v nedlouhém čase zvláštní způsob důvěrnosti. Kněz Petr Žatecký, jeden z poslův, psal si denník za svého pobytu v Basileji, a v tom všelicos o tom poznamenal, jakž podle Palackého tuto položíme. Píše totiž ke dni 27. ledna takto: „Šli jsme po obědě do kláštera Dominikánského čtyři kněží, podívat se na tamější biblioteku, kterouž nalezli jsme býti mnohem bohatší a vzácnější, nežli byla Minoritská; viděli jsme tam mimo jiné dobré knihy, také jednu o hře v šachy, a v druhém pokoji zvláště mnohé spisy o právě

První slyšení českých poslův před sborem v Basileji 10. ledna 1433. (Str. 1156.) (113.)

církevním i světském. Odtud navštívili jsme kardinála Brandu, bydlícího v témže domě, jenž přijal nás vlídně. Prokop řekl k němu: „Přáli bychom si některých knih z biblioteky těchto bratří, a oni zdráhají se pravíce, že jim zapovězeno jest, půjčiti knihy ven z domu.“ Kardinál řekl: „Cokoli budete chtíti, obdržíte,“ načež převor Dominikánský Nider opraviv předešlou řeč svou vece: „Ještě jsem je vám cele neodepřel.“ A tak byvše u kardinála počastováni, odebrali jsme se odtud k legatu Julianovi; kterýžto vítaje nás, objal Prokopa i vedl ho do zvláštního pokojíka, kdežto téměř půl hodiny byli spolu sami. I zavázali, jakož mi Prokop vypravoval, že mají říci sobě vespolek, cokoliv by chtěli, aniž mají si to bráti za

zlé. Takž tedy mluvil Prokop kardinálovi: „Velmi zle stojíte, táhnete se k svrchovanosti církve prvotní, a obcováním svým jsouce ducha svatého vzdáleni, myslíte přece, že děje se duchem svatým, cokoli činíte. čehož však před Bohem není; my hledíce ku prvotní církvi, nacházíme, že zachovávala čtyry články naše.“ Legat však neodporoval jemu mnoho, a vedl řeč k jiným věcem.

O několik dní později, 14. února, řekl Julian v podobné rozprávce, že čím déle obcuje s Čechy, tím více kloní se k nim jeho srdce; pročež žeby měli zůstati cele v Basileji, ažby se dokonce sjednotili. Prokop odepřel, že toho pro těžkost nákladu činiti nelze, a když legát tomu věřiti nechtěl, Čechy za bohaté pokládaje, Prokop vyložil mu dle pravdy nejen celý stav svého jmění, ale také veškeré moci Táborské, dav se také do líčení válečného umění Čechův. Na to směje se dí Julian: „Ale vy jste tedy, pane, Prokop veliký, a kdež pak jest Prokop malý?“ Když mu řečeno, že ten jest mezi Sirotky, ptal se: „A vy dělíte se od Sirotkův?“ Ano, vece Prokop, v některých věcech. „Avšak od Pražanův dělíte se ještě více? — tehdy nechme raději všech rozdílův a spojme se v jednotu.“ — „Však až sobě dorozumíme aspoň ve věcech podstatnějších,“ odpověděl na to Prokop. „Ba arci, dí Julian, kýž se to stane! sice daremná bude všecka naše práce.“

Poslové hájí čtyry články Pražské na sboru. 1433 16.—28. ledna.

V ustanovený den 16. ledna, v pátek, přišli k poslům českým opat Ebrachský, děkan Řezenský, konšelé Basilejští a také Cistercián Jan z Geilhausenu, aby je čestně a slavně uvedli do valného shromáždění sboru. A když sezení zahájeno bylo, povstal Matěj Louda z Chlumčan, hejtman Písecký a pokladník poselství Českého, a jal se mluviti ve jménu krajanův svých. Napřed se obrátil k Vilémovi, vojvodovi Bavorskému co ochránci sboru, potom ku kardinálovi Julianu Cesarinimu co předsedovi, konečně ku sboru vůbec; dobrořečil Bohu a jim, že konečně přišla hodina tak dlouho žádaná, kdežto Čechům dáno jest ospravedlniti se před světem z nářkův křivých, a odhaliti vůbec poklad skrytý učení spasitelného, pro kteréž již tolikráte kaceřováni a krvavě pronásledováni byli. Končil přečtením spisu umluv Chebských o způsobu, kterak ve věcech českých na sboru jednati se má. Potom přednešena byla plnomocenství poslům daná jak ze sněmu Kutnohorského tak i od university Pražské. Když to bylo odbyto, vystoupil mistr Peter Payne a měl řeč jaksi úvodní na slova žalmu Davidova: „Když slunce vychází, zase shromažďují se.“ V ní pak pod jakýmsi ukrytím chválil učení husitské vůbec k slunci je přirovnávaje a naději svou jevě, že až je jen náležitě poznají, všickni lidé samoděk a rádi prý k němu přiznávati se budou.

Nyní počal mistr Jan z Rokycan hájiti první článek Pražský o přijímání večeře Páně pod obojí způsobou. Napřed osvědčoval, že Čechové nechtějí ničehož vésti svéhlavě proti ustanovením matky církve; avšak té matce církvi dával smysl jiný, nežli na sboru v obyčeji bylo. Potom ohlásil, že hotov jest dokázati, kterak přijímání pod obojí způsobou nejen v písmě svatém přikázáno a nálezy svatých otcův církve rovně jako příkladem a obyčejem prvotní církve stvrzeno, ale i od starých koncilií schváleno bylo; že tudíž dostojí všem výminkám, které v umluvách Chebských ohledem na nejvyššího a nestranného soudce mezi sborem a Čechy jsou vytčeny. Poněvadž však čas již byl pokročil toho dne, odložil své další líčení nazejtří v sobotu. Však ani v sobotu nedomluviv, musel ještě v pondělí, 19. ledna, dále slyšán býti. Řeč jeho byla sice dlouhá, nepopuzovala však posluchačův, kteří ji netoliko trpělivě ale i s napnutou pozorností sledovali; Rokycana pak tak velice důvěřoval se ve své vítězství, že konečně celý sbor vyzval, aby mu jen jednoho doktora církve jmenovali, kterýž by přijímání pod obojí byl tupil co kacířské, bludné neb pohoršlivé, pokud toho neučinil předposlední sbor v Kostnici.

Když pak svou přednášku skončil, nemohl se zdržeti kněz Prokop, aby nechopil se slova nápodobně o večeři Páně, i řečniv dobrou chvíli, dával sice hojné důkazy biblické učenosti své, ale nepotkal se s takovým uznáním, jako Rokycana, ba někteří mu i smíchem odpláceli. Kardinál Julian co předseda navrhl pak, že by dobře bylo, dříve nežli se k jednotlivým článkům českým odpovídati bude, aby se ty články od Čechův napořád všecky přednesly, což od sboru bylo schváleno a přijato.

Dne 20. ledna, v útery, hájil kněz Mikuláš z Pelhřimova, biskup Táborský, článek o stavování a trestání hříchův veřejných v církvi, a neskončiv téhož dne, ještě ve středu v tom pokračoval. Jeho řeč nebyla již tak šetrná a mírná, jako Rokycanova; maje příležitost mluviti o vadách a nešvarách při stavu kněžském, mluvil důtklivě a trpce, káraje zvláště způsoby, kterak s učiteli českými Husem a Jeronymem v Kostnici

nakládáno bylo. Ve sboru stalo se pohnutí veliké, jedni se smáli, druzí zuby skřípěli, jiní hlasitě reptali, a kardinál Julian sepjav ruce k nebi hleděl. Tu ptal se kněz Mikuláš důtklivě, volno-li mu dále mluviti, a zdali také on umluv Chebských požívá čili nic? I řekl kardinál Julian: „Jen někdy popřestaňte trochu, aby lidé sobě odkašlati mohli, však máte požiti úplné svobody mluvení.“ Takž dokonal svou řeč bez překážky, a dle zdání krajanův svých i velmi pěkně a počestně. Však když vyšli ze sboru, a potom zvlášť se sešli, káral Rokycana kněze Mikuláše proto, že si tak nešetrně proti důstojníkům církve mluviti dovolil.

Dne 23. ledna, v pátek, vedl řeč kněz Oldřich ze Znojma o článku týkajícím se svobodného kázaní slova Božího. Avšak sotva počal mluviti, přetrhl jej mistr Rokycana, a vypravoval, kterak došly k Čechům stížnosti od údův sboru, že z čeledi poslův českých jeden házel prý sněhem na krucifix na Basilejském mostě stojící, druhý pak že pěstí tloukl na jakýsi svatý obraz: Čechům že o takových výtržnostech naprosto nic známo není, aniž se jim to k víře podobné býti zdá: nicméně když by dokázáno bylo, ujišťoval, že neobmeškají potrestati proto náležitě, kdokoli z lidí jejich vinen by nalezen byl. Kardinál Julian odpověděl, že údův sboru ovšem netoliko všeliké skutky ale i řeči nelibé docházejí, kteréž však trpělivě že snášejí; zvláště pak, že pacholci z české čeledi chodíce po vsích okolních, tam učení své všelijak roztrušují; pročež žeby dobře bylo, aby pro uvarování všeho pohoršení poslové lidem svým takové věci přísně zapověděli. Na to odpověděno jest od Čechův, že tito pacholci sice chodí do vesnic kupovat sena i obroku, avšak že ovšem neschopni jsou k vykládání jakékoliv nauky: než když zvědavý lid německý dotazuje se jich na víru a obřady jejich, a oni k tomu odpovídají, co v skutku pravdou jest, že to nemůže ani za kázaní ani za šíření víry husitské považováno býti. Nicméně i v tom osvědčovali poslové svou ochotnost, péčovati, aby toho co nejméně se dálo. Kněz Oldřich potom bez další překážky mluvil o své věci, a ještě následujícího dne v tom pokračoval.

Dne 26. ledna počal vykládati a hájiti poslední článek Pražský, o světském panování kněžstva, mistr Petr Payne, Angličan. Však obsah jeho řeči, a spůsob, jak ji pronášel, byl otcům sboru velmi nepříjemný; daltě se zajisté do vychvalování netoliko Jana Husi nýbrž i Vikleta, a tupil odsouzení obou na sboru Kostnickém; vypravoval také o sporech, kteréž měl za příčinou Viklefova učení na universitě Oxfordské, pročež i vlast svou opustiti a v Čechách útočiště hledati musel. Strhly se o to hádky mezi ním a jeho krajany na sboru přítomnými. Řeč svou vedl po tři dni, totiž až do 28. ledna, a konečně podal ceduli, v níž obsah její krátce psán byl v ten smysl, že požívání zboží světského nezapovídá se kněžím, pokud nepadá ve přílišnost a zbytečnost, avšak vládnutí statky pozemskými, poněvadž vadí úřadování duchovnímu, má prý jim býti odňato, a kde hřešení u duchovních vešlo ve zvyk, že světští mají nejen právo ale i povinnost, odstraniti příčinu a podnět ke hříchům, totiž statky jim odejmouti.

Když tedy již 28. ledna o všech čtyrech článcích Pražských od poslův bylo mluveno, chopil se slova opět mistr Rokycana, a osvědčil jménem všech spoluposlův svých potěšení a díky za laskavé, trpělivé a volné slyšení, kteréhož jim dopřáno jest, dokládaje, jestliže se stalo, a oni otce sboru jakýmikoli slovy snad urazili, že prosí, aby jim odpuštěno bylo, a jestliže přednesli něco ve článcích svých, co by bylo proti víře a pravdě, že hotovi jsou opraviti, kdykoli jim to důvody dostatečnými dokázáno bude; jsou prý Čechové zajisté neméně žádostivi jednoty a pokoje, nežli sbor sám.

Po něm ještě pan Vilém Kostka z Postupic oslovil ochránce sboru, vojvodu Viléma řečí německou, podobné jemu díky vzdávaje. Konečně chopil se slova předseda sboru, kardinál Julian, tázaje se, přiznávají-li se všickni poslové jednohlasně k tomu, co jejich čtyři řečníci v líčení článkův svých přednesli? A když k tomu ode všech poslův přisvědčeno, teprv jal se obšírnou řečí rozjímati to, co v desítidenních oněch přednáškách zvláště utěšeného a nadějného ku pokoji otcům slyšeti se dostalo.

Však v dalším toku řeči oznámil, že poslové posavad jen čtyry články předložili, avšak že se otcův doneslo, kterak Čechové i kromě těchto čtyř článkův ještě vedou jiné věci mnohé od učení ve sboru přijatého rozdílné. I dal pak veřejně 28 článkův čísti, ve kterých se netoliko Viklefovo učení ale také víra kněží Táborských a Sirotčích jevila; tázal se poslův, také-li k těmto článkům se přiznávají? Mimo to ještě jiné otázky jim kladl, jak o mnohých jiných článcích víry věří a jak jim rozumějí?

Věděltě kardinál, že Pražané a kališníci vůbec ve článcích těch se všeobecnou církví více méně se srovnávají, jsouce o ně ve sporu s Tábory a Sirotky, a když nyní o nich počal mluviti, byl v tom úmysl takový, aby Čechy roz-

dvojil a jejich jednotu naproti sboru oslabil. Však že to bylo předčasné, nevedlo to k žádanému cíli: kališníci nebyvše ještě od církve ani uznáni ani do jejího lůna přijati, nemohli a nechtěli se od ostatních krajanův svých děliti a rovnati se se sborem, pokud to nemohli činiti společně s druhými domácími stranami. Proto žádali poslové nejprvé, aby na chvíli ze shromáždění vystoupiti mohli ku poradě o té věci; a když se zase vrátili, nedali další odpovědi, nežli že jim potřebí jest, aby dostali opis těch článkův jim přečtených, a delšího času k rozmyšlení se o nich. Sbor jim toho odepříti nemoha uzavřel, že se v nejbližším posezení přikročí k odpovídání na posavadní přednášky poslův českých o čtyrech článcích Pražských.

Další jednání s Čechy na Basilejském sboru. 1433 únor — březen.

Nyní měli řečníci od sboru k tomu zvolení Čechům na jejich přednášky o čtyrech článcích Pražských odpovídati. Bylo to v sezení 31. ledna. Však nežli k tomu přišlo, povstal Jan, opat Cisteriánský a professor Pařížský, a napomínal Čechy v delší řeči, aby pustíce všechno hádaní mimo sebe, podvolili se sboru naprosto, jehož ředitel že jest duch svatý, kterýž nedá jemu choditi leda cestou pravdy. Již kardinál Julian byl je v podobném smyslu napomínal, avšak přednášel své důvody mírně a opatrně; tento opat však neuměje se mírniti, vypověděl o Češích zpříma, že z církve sami vystoupili a jí se zprotivili, z čehož sobě poslové čestí velké pohoršení brali. Hned po něm chopil se slova, dlouho již po něm touživ a též dlouho se k němu připravovav, mistr Jan Stojković z Dubrovníka, aby odpovídal na přednešení mistra Rokycany o večeři Páně. Přednáška jeho byla na všechny strany rozvláčná, zapřádal se do množství otázek vedlejších, a čeho se mu v jádrnosti nedostávalo, nahražoval horlením. Nemoha přijíti ku konci, pokračoval ve své řeči od 31. ledna až do 11. února. Čechové se nejen nudili ale i horšili a popuzovali, tak že mezi jeho řečí zvláště dne 4. a 7. února strhly se o to náružívé spory a hádky. První stěžoval si dne 4. února kněz Prokop, který povstav jménem krajanův svých se ozval, že se jim nedrží umluvy Chebské, neboť se tu hany a rozličné urážky jak prvé od Jana opata Cisterciánského, tak nyní od Jana Stojkoviče nejen na všeliké osoby ale i na celý Český národ uvrhují. I pokračoval dále řka: „Urážíte nás, pravíce, abychom vrátili se do církve, jako bychom byli z ní vystoupili, a my nejen nevystoupili, anobrž sami snažíme se přivesti k ní všecky křesťany, a vás také.“ tu se strhl veliký smích ve sboru — „kdež pak žádáte, abychom se podrobili naprosto soudu vašemu: i dokažte nám jen pravdu svou, a my se jí podrobíme; bude-li pak pravda na naší straně, také jí bohdá pobíhati nebudete. Doktor Jan Slovanský (Stojković) zatáčí ustavičně k věcem nepříslušným; včera mluvil o bytu těla Kristova ve svátosti oltářní v ten smysl, jakobychom my jej zapírali, čímž nás jen leda ostouzeti chtěl. Ptáme se, mluvil-li svým osobním toliko jménem, čili jménem sboru? Praví se, že mluvil jen sám od sebe; my pak nepřišli k několika toliko doktorům do Basileje, aniž by nás obce naše k nim byly vypravily; a protož žádáme, aby pouze jménem sboru nám se odpovídalo.“ Potom zas Rokycana se ozval, že žádané podrobení se pod sbor čelilo by proti Chebským umluvám, a poslové že k takovému podrobení sebe práva nemají. Po mnohých jiných řečech napomínal Čechy kardinál Julian, že potřebí jest trpělivosti a snášelivosti s obou stran; Čechové že prvé mluvili také věci prudké a nelibé, a přece že slyšáni jsou, pročež žeby i oni měli propůjčovati se nyní v lásce a mírnosti. Když pak dne 7. února Jan Stojković v další řeči své chválil neomylnost církve Římské, a jmenoval všecky protivníky její „kacíři“, když to jméno „kacíř“, ačkoliv tím na Čechy nemířil, za krátkou chvíli šestnáctkráte z úst jeho vyšlo, povstana Rokycana řekl, že takové řeči k pokoji a k jednotě nevedou, ale že od nich odvozují, a protož že skutečně čelí proti umluvám Chebským: Čechové že v ohavnosti mají kacířství, jako kterýkoli národ, a pravil dále: „jestli kdo chce mne z kacířství viniti, ať se zapíše ku právu odvetu a pak ať vede důkazy.“ Také kněz Prokop pravil: „Ještě nikdo nedokázal, aniž dokázati může, žeby Čechové byli kacíři, a přece mnich ten nás ustavičně kaceřuje; věru kdybych to byl v Čechách předvídal, nikdy byl bych sem nepřišel: a dokládám se vás, mistře Toku, to-li jest ten spůsob, jakýmž jste slibovali nám v Chebu, že má s námi zde býti nakládáno?“ Jan Stojković vida novou bouři, osvědčoval se snažně, že mluviv o kacířích, neměl nikoli Čechův na mysli. Také jiní otcové omlouvali jeho, a na zejtří přišla zvláštní deputace od sboru, s arcibiskupem Lionským v čele, k Čechům v hospodě Sirotčí shromážděným, prosíce výslovně o shovívání a odpuštění pro Stojkovice. I neodepřeli toho sice poslové, z úcty

k arcibiskupu Lyonskému, ale od té doby ani Prokop ani Vilém Kostka nešli více do posezení sboru, pokud Stojković měl slovo, a když kardinál Julian později Prokopa požádal, aby na důkaz úplného smíření toho Slovana k sobě zase k obědu zval, nemohl toho nijak dosáhnouti.

Poněvadž pak Čechové na tom stáli, že jakož oni jménem celého národu vedli věc svou, tak i jim nikoli jmény soukromými, ale jménem celého sboru má se odpovídati: protož oznámil kardinál Julian dne 13. února, že na ostatní tři články dána jim bude odpověď od splnomocněných řečníkův jménem celého sboru, avšak s tou vždy výhradou, aby volno bylo doplňovati aneb i opravovati slova jejich, kdyby toho potřeba kázala. Počal tudíž téhož dne Pařížský professor Jiljí Karlier, rodilý z Pikardie, přednášeti proti Mikulášovu článku o stavování a trestání hříchův veřejných, a pokračoval v tom po pět dní až do 17. února. Po něm 18. února zdvihl se Dominikán a inkvisitor Kolínský, Jindřich Kalteisen, rodem z Koblence, a jal se vyvracovati článek kněze Oldřicha ze Znojma o svobodném hlásání slova Božího, i vedl svou řeč po čtyry dni do 21. února. Konečně 23. února dostalo se slovo Janovi z Palomar, a zastával proti Petru Paynovi panování světské u lidí duchovních až do 28. února. Tak stráven jest celý měsíc únor hájením učení katolického proti Husitům, avšak poslední tři řečníci nedali příčiny ku stížnosti se strany poslův českých.

Téhož dne 28. února upomínal kardinál Julian Čechy, aby se již ohlásili také vzhledem na 28 článkův jim před měsícem předložených, kterak je oni zastávati míní. Na to odpověděl mistr Rokycana ze společného uzavření poslův, že Chebské umluvy nesou to výslovně, že mají především srovnány býti čtyři článkové Pražští, potom teprv že moci mají přistoupiti zase k dalšímu jednání. Potom žádal mistr Rokycana, aby mu dovoleno bylo odpovídati na řeč mistra Stojkoviče, který prý do řeči své množství nových věcí přimísil, a že se v tom hojných pokleskův a bludův dopustil. Stojković však také hned se ozval, že i jemu dovoleno býti musí odpověditi Rokycanovi. Po nových hádkách o to teprv druhého dne k tomu svoleno.

Rokycana odpovídal tedy Stojkovići od 2. až do 10. března, mezi tím však přišlo poselství od papeže Evgenia IV. s návěštím, že papež již sbor Basilejský zase uznává, vida, že jest naděje, působením sboru Čechy uvesti v jednotu s církví. Jak mile potom Rokycana svou přednášku skončil, domáhal se řeči Stojković s velikým horlením; sbor však uznal nyní, že nekonečné hádky takové k cíli nevedou, a nepovolil mu již ani slova více. Ochránce sboru, kníže Vilém Bavorský, byl požádán, aby se uvázal v prostředkování mezi stranami. Sestavil se výbor 30 osob, po patnácti z každé strany, který od 11. do 15. března se radil, kterak by se narovnání státi mohlo. Řídil tyto porady též kardinál Julian, každá počínala modlitbou, avšak úmysly rokujících tím se ani neobměkčily ani zblížily. Strana sboru hlavně o to usilovala, aby Čechové se sborem do jednoty vstoupili a takořka v něj se vtělili, a kardinál Julian k Čechům pravil řka: „My pravíme, že u nás jest církev, vy zas díte, že u vás jest; tedy spojme se dohromady, buďme jedno tělo, a nebude pochybnosti, kde jest církev; papež již srovnal se s námi, císař jest na naší straně, jakož i jiní králové a národové; připojíte-li vy se, bude jednota celá a dokonalá; pak zároveň s námi budete souditi věci křesťanské, a spolu s námi přičiníte se, aby opravy se dály v řádu církevním.“ Čechové věděli dobře, že vtěliti se do sboru bylo by pro ně tolik jako vzdáti se postavení svého a podrobiti se soudu většiny jim nepříznivé; i ačkoli již pouštěli od naděje, s kterou do Basileje přišli, že sbor se dá od nich naučiti a že přijme snad nejeden článek jejich učení; trvali vždy jen na svém, že sbor je nemůže souditi, nýbrž jen soudce v Chebu uznaný, totiž zákon Boží a praxis Kristova, apoštolův a prvotní církve spolu s konciliemi a doktory v nich právě se zakládajícími. Někteří počali již nyní mluviti o navrácení se do vlasti. Vojvodovi Vilémovi zdálo se, že hlavní závada zdárného pořízení jevila se ve velkém počtu jednatelův: způsobil to tedy 19. března, že jen čtyři výborové s každé strany, vesměs tedy osm osob bylo zvoleno, kteří potom po osm dní měli schůzky v bytu kardinála Juliana. Avšak i z těchto porad zjevil se rozhodný výsledek ten, že naprosto není možná, urovnati se v Basileji cele a konečně. Čechové totiž činili si naději, že učení jejich aspoň větším dílem do učení obecné církve vplyne a tudíž k opravě celé soustavy náboženství katolicko-křesťanského přispěje: sbor však ukázal rozhodný svůj úmysl, bráti se i dále svou vlastní cestou, nedávaje se v tom nikým mýliti, a Čechům vykázati nanejvýš jen jakousi zvláštní postranní dráhu co výsadu, na které by jim dovoleno bylo pohybovati se. Čím jasněji to Čechové poznávali, ochlazovala se tím více chuť jejich k dalšímu jednání v Basileji, a hleděli zbaviti se co nejdříve odpovědnosti proti krajanům svým. Žádali tedy, aby sbor sám vypravil ze sebe poselství do Čech a jednal tam bezpro-

středně s národem na sněmu sebraným; oni zajisté že moci nemají ku svolení tak velikých věcí, jakých se od nich žádá. Takové odklady a spojené s poselstvím náklady byly sboru nemilé, nicméně musel nutnost takového kroku konečně uznati. Bylo tudíž uzavřeno, že s posly českými, když se do vlasti nazpět bráti budou, spolu poslové od sboru pojedou, aby jednání v Basileji počaté v Čechách se dokonalo. Mezi tím nežli poselství od sboru vypraveno bude, svoleno jest k tomu, aby theologové obojí strany ve schůzkách sboru pokračovali ve svém hádaní.

Karlierovi odpovídali potom od 16. do 18. března Mikuláš z Pelhřimova, Kalteisenovi dne 28. a 30. března Oldřich ze Znojma, a Palomarovi dne 31. března a 1. dubna Petr Payne. Nedělo se to příliš pokojně, odpůrcové jim každou chvíli do řeči vskákali, avšak se obě strany proto tak již nehněvaly, jako na počátku bylo. Potom zas přišla řada na řečníky od sboru vydané, Jana Stojkoviće, Karleria, Kalteisena a Palomara, kteří až do 8. dubna mluvili. Jejich přednášky proměnily se takořka v rozmluvy, proto že již nižádná strana nešetřila pořádku. V půtkách o slova vynikal zvláště mistr Rokycana vtipem vždy hotovým a trefným, a zvláště svého hlavního odpůrce Stojkoviće stíhal až do jeho unavení ustavičným ironickým šprymováním. Petr Payne počínal si zas prudce, kněz Prokop Veliký řečnil spůsobem kazatelským ano i velitelským. Když jednou Stojković podřekl se, že co doktor nebyl by povinen Rokycanovi co pouhému mistru odpovídati, odsekl mu tento: „Vždyť nejste lepší Krista, aniž já jsem horší ďábla, Kristus pak i ďáblovi odpovídal.“ Když Stojković po onom bouřlivém výstupu z příčiny častého opakováni jména kacíř ostýchal se potom Čechům jakékoli jméno dáti, aby jich zas neurazil, Rokycanu prosil, aby jej mohl nazývati aspoň svým odpůrcem, řekl tento: „Jen směle! však já vás tímže titulem poctím.“ Potom když Stojković nějaké vyřčení ani tvrditi ani zapírati nechtěl, volal Rokycana jemu: „I nebojte se!“, a když zase dal se do přílišného rozkládání věcí, pravil Rokycana: „Rozumím! jste z řehole kazatelské, proto musíte tak mnohomluvným býti!“ Jindy zval ho do Prahy: „Pojďte tam semnou, životem svým stojím za to, že vám ani vláskem hnuto nebude; ale kápě nesmíte bráti s sebou!“ Na konci své druhé dlouhé řeči proti Rokycanovi dne 4. dubna, když Stojković pravil, že dokonal dílo své, ku kterémuž byl zavázán, a že sepsav nedávno asi 20 svazkův, jež ukazoval, žeby již rád odpočinul sobě, i prosil, aby mu odpuštěno bylo, řekl Rokycana: „Vidíte pánové, kterak sám vinen se dává, nedoved čeho chtěl; a jako Kaifáš prorokoval kdysi, nevěda co, tak i mému odpůrci se přihodilo.“ Na to odvětil Palomar: „Mistr Rokycana chce jen smíchy tropiti.“ „Nikoliv, dí Rokycana, já opravdu říkám, že vinen jest: a však maje nyní spisy jeho, protříbím je teprv jak náleží.“ Když Karlerius, řečník po Stojkovićovi téhož dne jal se hájiti spravedlivost pokuty smrti, Rokycana poznamenal, kterak to dobré bylo, že Čechové tomu nevěřili, jinak že by mnohem více krve bylo teklo, nejen při dobývání měst a hradův, ale zvláště ku příkladu při zrádném zteční Prahy skrze Hynka Koldšteinského z Waldšteina, kdežto všickni kněží přičinili se prý o zachování života mnohých nešťastníkův; však že v Čechách již od několika let nikdo na hrdle trestán nebyl. Dne 8. dubna, když Kalteisen proti Oldřichovi ze Znojma mluvil, a jej proto káral, že prý řekl, jakoby ustanovení řehol mnišských bralo původ svůj od ďábla, odpověděl Oldřich: „Já jsem vám toho neřekl, máte-li to od koho jiného, já za to nemohu.“ Na to se ozval kněz Prokop: „To jsem já řekl panu legatovi (Julianovi), ne veřejně ale soukromí; však když biskupové, jakož díte, dosedají na místo apoštolův, a kněží na místo 72 učenníkův; když ani Kristus ani apoštolé nechtěli míti oněch darmochlebův, kteří se na zahálku dávají, kdežto by co lidé silní dobře pracovati mohli, odkud pak se nám berou, leda od čerta?“ Náramný smích rozléhal se na to po celé síni, kterýž obnovil se, když Rokycana dopadaje slova, zvolal ku Kalteisenovi (Dominikánovi): „Pane doktore! volte si pana Prokopa za svého provinciala!“

Kterak se poslové Čeští ode sboru v Basileji loučili.

1433 2.—14. dubna.

Když se byl sbor na tom ustanovil, že zvláštní poselství od sebe k Čechům vypraví, které by se s posly českými domů se vracejícími společně na cestu vydalo, určen jest den 14. dubna, to jest v úterý po velkonočních svátcích, k odjezdu. Pan Vilém Kostka i kněz Prokop Veliký o tom do Čech zprávu dali žádajíce psaním 2. dubna do Čech poslaným, aby Čechové proti poslům Basilejského sboru bezpečný průvod až do Chebu vyslali. Také to Čechům psali, že jakož oni, poslové čeští, všude na cestě i v Basileji s velkou ctí a poctivostí byli přijati a chováni, aby také Basilejští po-

slové v Čechách všude čestného a poctivého přijetí užili; — potom aby svolán byl valný sněm do Prahy na den sv. Trojice, 7. června, nejblíže příští, aby se všecky strany jak z Čech tak z Moravy se svými kněžími jak nejhojněji sešly, nyní že již to z daru Božího, čehož druhdy Čechové žádajíce, říkali, aby koncilium přijelo, v rukou míti budou, neboť poslové koncilia s plnou mocí do Čech pojedou.

Následující údové sboru byli k tomu poselství do Čech zvoleni: biskup Filibert Konstanský z Normandie, Petr, biskup Augsburský, známý již Jan z Palomar, Španěl, Fridrich Parsperger, probošt Řezenský, Jiljí Karlier, známý již professor Pařížský, Alexandr Sparur, arcijahen z Anglie, Tomáš Ebendorfer z Haselbachu, kanovník Vídeňský a spisovatel, známý již Jindřich Tok, kanovník Magdeburský, Martin Bernerius, Francouz, děkan Turonský, a Jan z Geilhausenu, Cistercián Švábský, jehož Čechové od počátku již rádi viděli. Bylo jich deset.

Dne 3. dubna přijeli poslové od Burgundského a dne 10. dubna jiní od Savojského vojvody do Basileje k uvítání Čechův a k obnovení přátelských svazkův mezi zeměmi obojích stran. Burgundští poslové však podivně se zachovali. Chválivše, kterak pán jejich, vojvoda Filip, po přeslici sám z českého rodu pochází, a tudíž k Čechům zvláště nakloněn jest a přítelem jejich býti žádá, napomínali je nicméně, aby pilni byli smíření svého se sborem, protože kdyby se zase měl pokoj rušiti, pán jejich, jakkoli nerád, musel by sboru pomáhati celou mocí svou. Tento dodatek popudil zvláště pana Viléma Kostku z Postupic, i musel na to odpověděti. Řekl jim, že děkuje za dobrou vůli, a že doufá v trvalé přátelství mezi Čechy a Burgundy, a co do pohrůžky poslův, až jen vojvoda jejich do Čech přijde, že Čechové před ním neutekou, ale tak se k němu jako k jiným zachovají. Poslové tito odešli pak osvědčujíce se, že neměli v úmyslu Čechům hroziti.

Mnohem přívětivěji chovali se poslové Savojští, vzkazujíce od pána svého, že podává se slavnému království Českému ke službám se vším, což má, i s vlastním tělem svým; začež pan Vilém Kostka, co hlava poselství, touž ochotou děkoval a ctil posly dle obyčeje.

V den před výjezdem z Basileje, 13. dubna na velkonoční pondělek byli čeští poslové naposled do shromáždění sboru v Dominikánském klášteře uvedeni. Hned na počátku oznámil vojvoda Vilém Bavorský, že v tu chvíli obdržel poselství od krále Sigmunta, kteréž sboru hned oznámiti musí. To u přítomnosti Čechův, jakožto ku sboru nenáležejících, nemohlo se státi, i prošen jest tudíž vojvoda, aby tím posečkal, až bude po slyšení Čechův; on však řekl, že se to právě týká českých věcí, a proto že tím spíše vyslyšeno býti musí. Kardinál Branda nicméně boje se pohoršení, když by Čechové ze síně vystoupiti musili, ješto přišli loučit se slavně, provedl to, že ustanoveno jest, nejprv slyšeti Čechy. Přítomno bylo šest kardinálův a mnoho arcibiskupův, biskupův a jiných důstojníkův církve. První slovo měl mistr Rokycana jménem všech krajanův svých, i počav modlitbou vzal za text řeči své apoštolova slova ku Korintským: „Již jsme octli se na konci věkův,“ a jal se líčiti jak všeobecnou porušenost věcí lidských, tak i potřebu opravy a navrácení se k duchu prvotní církve. Potom dobrořečiv sboru, děkoval mu za pokojné a trpělivé slyšení, za úplné zachování a šetření listův bezpečnosti, i za vlídné s nimi nakládání jak ve sboru tak i v městě vůbec, při čemž i ostatní poslové vstavše k díkům takovým se osvědčovali. Žádal dále, aby otcové neměli péče o své údy, kteří s nimi do Čech jeti mají; Čechové že o ně, o bezpečí a blahobyt jejich právě tak starati se budou, jako o své vlastní. Co do 28 článkův prosil, aby věc ta odročila se až do žádoucího, dá-li Bůh, sjednání o hlavních čtyrech článcích; též aby otcové prominuli laskavě, proneseno-li od Čechův v hádkách slovo méně uctivé a méně vlídné, nežli býti mělo. Konečně obrátil řeč svou k úřadu města Basileje, také jemu za laskavé pohostinství děkuje.

Po něm hned vstal pan Vilém Kostka z Postupic a ohlásil, kterak ho došlo, co Německý řád křižovníkův v Prusích hrozného a neslušného zanesl u sboru proti Vladislavovi, králi Polskému, jenž jest spojenec Čechův, osočuje ho proti spravedlnosti; pročež že prosí, aby sbor neklonil ucha svého k takovým pomluvám, ažby poslové obojí strany věc svou před ním vésti mohli. Tu se ozval poslanec Německých křižovníkův ve sboru, klada odpor proti tomu, aby se Čechové do té věci vkládali; však hned dal zas kněz Prokop odpověď na to, že král Vladislav Polský i bratr jeho Svidrigajl, velký kníže Litevský, vedouce válku proti sobě, v rozepři své přišli mocně na rozsudek sněmu českého, a poněvadž obě strany slíbily vyslati plnomocníky své do Prahy, protože Čechové k těm věcem, do kterých také Němečtí křižovníci zapleteni jsou, nikoli mlčeti nemohou, ale že se postarají, aby o tu věc také co nejdříve vypraveno bylo zvláštní poselství ku sboru. Kardinál Julian sliboval, že sbor se o to vynasnaží, aby všude

byl zachován pokoj a jednota, a prosil, aby Čechové neobtěžovali sobě prozatím povystoupiti na chvíli ze síně, proto že sbor má se poraditi o věc velmi pilnou. Kněz Prokop nicméně nedal si překážeti v další řeči své, pravě, že již několikráte žádal o slyšení aspoň dvou hodin pro sebe sám, a vždy že mu odepřeno; nyní tedy že chce se obmeziti jen na dvě neb tři slova. Nejprvé pravil, že pozoroval, kterak mnozí ve sboru mají o něm to domnění, žeby mnoho lidí rukama svýma byl usmrtil; avšak on dí, žeby pro všecko na světě nechtěl mluviti nepravdu, ale to že pravda není; neboť on že vlastní rukou nikdy ani krůpěje krve lidské neprolil, tím méně žeby sám koho byl zabil; avšak to že jest pravda, že byl velitelem ve mnohých bitvách, ve kterýchž arci mnoho lidí zahynulo; aniž že on tím vinen býti má, protože navolal prý se dosti, aby papež a kardinálové, nechajíce bojův a panování světských, přičinili se raději k opravám v církvi tak velice potřebným. Nyní pak že sbor svolán jest, aby uvázal se v dílo těch oprav, jichž národové všichni s pláčem a vzdycháním prý očekávají. I napomínal otce řečí nevelmi hladkou ani šetrnou, aby konečně přikročili ke zrušení všech nově uvedených obyčejův hříšných, a navrátili církev ku starodávné její prostotě a čistotě: aby neprotivili se svobodnějšímu hlásání slova Božího ani přijímání pod obojí spůsobou, kteréhož i Řecká církev prý náležitě šetří; aby přestali odsuzovati a trýzniti lidi jinak smýšlející, ku příkladu bratří Valdenské, kteřížto ačkoliv chudí, však že jsou lidé hodní a poctiví: aby pilně dbali, by pro množství nařízení církevních nezapomínalo se na přikázaní Boží, a důtka od Krista Židům činěná „opustivše přikázaní Boží, držíte ustanovení lidská“, aby se nevztahovala také k církvi nynější; neboť že tolik jest uvedeno obřaduv zbytečných a nálezův lidských do náboženství, že již toto samo jimi zahaleno a zkaleno jest. Končil pak chválou pravidla onoho, kteréž umluvami Chebskými za nejvyššího soudce v křesťanstvé uznáno jest, a samojediné prý mocné jest dopomáhati církvi k žádanému pokoji a blahoslavenství.

A když tak kněz Prokop do vule se vymluvil, sboru své mínění bez obalu rekl a tak sobě odlehčil, tu teprv Čechové se zdvihli a se všemi těmi posluchači, kteří do sboru nenáleželi, ze síně vyšli. I čten jest ve sboru list krále Sigmunta ze Sieny dne 10. března daný, v němž sliboval svůj brzký příjezd do Basileje a české posly skrze vojvodu Viléma dal žádati, aby jeho v Basileji dočekali. Sboru to bylo velmi milé, a rádby byl viděl, aby aspoň někteří z poslův českých v Basileji zůstali. Byli tedy Čechové zase do síně voláni, a kněz Prokop uchopil se hned zas slova, prohlašuje, že co před chvílí mluvil, nemluvil co posel jménem národu a království Českého, nýbrž jménem svým vlastním: pročež pronesl-li co nedosti hodného, prosil, aby mu v tom laskavě shovíváno bylo. Kardinál Julian oznámil Čechům o poselství krále Sigmunta, žádaje, aby tím spíše svůj odjezd odložili, že jest naděje, že prostřednictvím Sigmuntovým, který co nevidět již co „císař“ ku sboru přijde, tím spíše všecky nesnáze urovnány budou. Při nejmenším žádal, aby aspoň osm dní ještě se zdrželi, v kterých by přišla určitější zpráva o jeho příjezdu. Čechové se zase odstranili, aby se mezi sebou poraditi mohli, a když navrátili se, oznamoval mistr Rokycana jménem všech, žeby se chtěli rádi sboru zavděčiti, třeba by od nich těžší věci byly žádány; avšak to že jim naprosto není možné, poněvadž odjezd svůj oznámili již do Čech a připojili k tomu jistá nařízení, která odkladu netrpí; také že na úmysly a sliby královy v takové věci spoléhati nelze, proto že často, jsa na cestě do jistého místa, obyčej mívá někam jinam se obraceti. Přimlouval se i vojvoda Vilém Bavorský, aby aspoň tři dni ještě prodleli; konečně však vida neoblomnost jejich, kázal jim propuštění dáti.

Tedy počal kardinál Julian obšírnou řečí loučiti se od Čechuv. Mnoho pěkného jim řekl, odpovídal také na všecka slova jak Rokycanova, vděčně přijímaje zvláště ujištění o bezpečnosti poslův od sboru do Čech jdoucích, tak i Prokopova, kterémuž co hostu prý svému domácímu děkoval osobním jménem svým za jeho horlení o reformy, a pravil, že maje tutéž k reformám lásku, rád učiní se jeho sluhou k dosažení tak velikého cíle: však že cesty k němu nejsou ty, které poslové čeští sboru navrhovali, ale ty, kterými církev kráčí vedením ducha svatého. Konečně obrátiv se ke všem poslům zase, žehnal jich a řekl, aby ve jméno Boží šli, kdykoli budou chtíti podadouce jemu ruce na rozloučení. Tu Rokycana ještě jednou žehnav celé shromáždění, poroučel se jeho modlitbám, kněz Prokop pak prosil opět krátkými slovy, aby hleděno bylo především k reformě. Pak podavše každý posel pravice kardinálum a vojvodovi Vilémovi, tváří jasnou odpuštění brali. Při vycházení pak jejich ze síně arcibiskup jeden italský, velmi tlustý, tisknul se skrze zástupy k nim, a podávaje jim také ruce, dal se do pláče.

Téhož dne pod večer šli někteří poslové ještě ku předním údům sboru, soukromí se loučíce. Při tom zakazoval se zvláště Rokycana,

že se co nejsnažněji přičiniti chce o šťastné uzavření jednoty; také pan Vilém Kostka ujišťoval zejména kardinála Cervantesa, že Čechové opravdově touží po smíření a pokoji; důkaz toho že jest i samo jejich poselství: neb byvše ve válkách nepřemoženi, nač by prý vedli takové náklady a podstupovali tolikeré obtíže, kdyby nechtěli upřímně dočkati se konce bojův a nesnází?

Druhý den, v úterý po velikonoci, 14. dubna, vyjeli z Basileje všickni poslové čeští, a s nimi spolu jmenovaní poslové sboru k Čechům. Přišedše do Schafhausenu, museli se delší čas baviti, až čeští vozové, kterýchž tam bylo necháno při jízdě do Basileje, zase k další potřebě připraveni budou. Tu opět nastupovali na to poslové Basilejští, aby táborská znamení s vozův Loudových sňata a odložena byla; prosili v tom také kněze Prokopa o přímluvu, a on jí neodepřel: avšak po dlouhém o té věci přemítání a jednání dána jest od Čechův ze spolka odpověď, že ukrývání znamení svých, kalicha totiž a hostie, sloužilo by jim všem k necti, a protož aby toho od nich více nebylo žádáno; korouhve však své dali složiti a neukazovali jich více.

V Normberce pobylo pak obojí poselstvo od 23. do 27. dubna; i připojili se tu k nim odtud také poslové knížete Savojského, markhrapěte Braniborského, Jana vojvody Bavorského, biskupa Bamberského a města Normberka. Do Chebu dojeli 30. dubna, a dočekavše tu českého průvodu bezpečnosti, kterýž 3. května do Chebu dodán byl, překročili dne 4. května hranice království Českého.

(Sluší nám poznamenati, že všechno jednání Basilejské podle Palackého líčíme, kterýž má neocenitelnou zásluhu, že první z pramenův pilně vyhledaných vše, co se na koncilium v Basileji k Čechům vztahovalo, jasně a mistrně sestavil a sepsal.)

Bratří Vladislav Jagajlo a Svidrigajlo. Výprava Čechův do Uher.

1433 únor — květen.

Mezi tím časem, co poslové čeští v Basileji pilně o své věci jednali, nepřestávali Čechové válkou stíhati nepřátely své. V měsíci únoru 1433 stala se nová výprava do Rakous, a Čechové zvítězivše tam ve veliké bitvě, pomstili křivd jim z této země ode dávna činěných. Nenašel se však ani s té ani s oné strany letopisec který, aby byl o té válce lecjakou sebe chudší zprávu zaznamenal, tak že o ní v podrobnosti ničeho blíže pověditi neumíme.

Rovněž tak málo podrobných a spolehlivých zpráv máme o tom, co se v tom čase mezi Čechy, Poláky a Litvíny dálo, aniž víme, jak se první výprava Sirotkův pod Čapkem a Otíkem do Prus proti Německým rytířům skončila, na kterou Sirotci hned po Kutnohorském sněmu loňského roku se vydali. Jak jsme pozorovati mohli, přijímali Poláci lonského roku v Paběnicích jim od Čechův nabízenou pomoc proti Německým rytířům téměř jako jen z milosti. Tím více o Čechy stál Svidrigajlo, velký kníže Litevský, vlastní bratr krále Vladislava Jagajla, kterýž před léty již psal do Čech tři listy českým jazykem, což jest důkaz, jaké platnosti si byl již český jazyk nejen v Polště ale i na Litvě vydobyl. Dány byly z Novogrodku na Litvě dne 29. dubna 1431 po disputaci Husitův u krále Vladislava v Krakově; první svědčil knížeti Sigmuntovi Korybutovici, který tehdáž v Slezsku Čechům sloužil, druhý „čestnému knězi Prokopu, nejvyššímu kapitanu vojska Táborského,“ třetí pak „velmožným a slavným pánům Diviši Bořkovi z Miletínka, Pavlovi Sovinskému, Vilémovi Kostkovi z Postupic a Smilovi Holickému ze Šternberka.“ Veliký kníže žádal a podával v nich Čechům pomoc vzájemnou. Nedostaly se však nadepsaným osobám do rukou: Poláci je zachytili, král Vladislav je králi Sigmuntovi poslal, tento pak velmistrovi Německých rytířův do Prus, kdež v archivu Kraloveckém dosud leží.

Nyní byl řečený veliký kníže Svidrigajlo od svého bratra, krále Vladislava, z Litvy vyhnán, nepřestal však požívati lásky a podpory Rusův litevských, kteří k Čechům mnohem upřímněji lnuli, nežli sami Poláci. Oba bratří, Jagajlo a Svidrigajlo, podávali se k rozsudku sněmu českého, o čemž právě v Basileji při loučení se posluv českých řeč byla; zdali však co zjednáno, o tom jakož i o všem, co se tehdáž mezi Poláky a Čechy dálo, pohříchu již žádné paměti nezůstalo. V Čechách prý se nyní o tom silně mluvilo, aby Vladislavův syn, též Vladislav, do Čech za krále byl uveden. Letopisci spomínají vůbec jenom o dvou válečných výpravách Čechův, které v měsíci dubnu, ještě před návratem poslův z Basileje, z Čech a z Moravy skrze Slezsko do polských zemí se braly.

První byla bratří Táborských pod hejtmany knězem Bedřichem ze Strážnice a Janem Parduscem ze Hrádku, kteří v počtu asi 700 jízdných a 8000 pěších s 300 vozy okolo provodní neděle, 19. dubna 1433, přes Myslenice v Malém Polsku, k Tatrám zaměřili, a přelezše ty hory do Spišské země v Uhřích vpadli, majíce hlavně na německá báňská města v horních Uhřích naměříno, odkud mnoho podnětu

k nepřátelství proti Husitům vycházelo. Král Vladislav velmi těžce to nesl, že Husité skrze jeho zemi do Uher nepřátelský vpád činí; nemoha se však odhodlati, aby svým spojencům zjevně v cestu vkročil, kázal aspoň v horách činiti záseky a překážeti jejich pochodu. Takovými překážkami se však Táboři odstrašiti nedali: odstranivše záseky sekyrami a ohněm opanovali s podivnou rychlostí prosmyky a přechody v Tatrách, a páni uherští, kteří byli vojsko sebrali a bojem v poli je chtěli přivítati, ulekli se toho, když tak nenadále Čechové s Tater dolů na ně se hrnuli, i rozprchli se, nežli Čechové na ně doraziti mohli. Na všechny Němce ve Spiši padl hrozný strach, a měšťané v Kežmarce, kteří byli první na ráně, utekli všickni z města svého ničeho s sebou nevynesše, tak že hojné zboží všecko Čechům za kořist se dostalo. Čechové vybrali potom všechna Spišská městečka a vsi, a Spišského probošta Jiřího do zajetí vzavše potom až do Prahy zavezli, kde ve vězení umřel. Ze Spiše obrátili se Táboři přes župu Turčanskou k baňskému městu Křemnici, a nabravše tam a v okolí hojného plenu vrátili se zas přes hory a beze všeho boje na Moravu a do Čech zpátky okolo 11. června 1433.

Druhá výprava vyšla z Čech také v dubnu a vedl ji opět hejtman Sirotčí Jan Čapek ze Sán v podobné síle, jako byla první, přes Slezsko do Velké Polsky, nynějšího Poznaňska; odtud se obrátil do Nových Marek Braniborských a dále do zemí Pruských až k Baltickému moři. O této výpravě později více vypravovati budeme. Však po vzdálení se těchto vojsk Táborských a Sirotčích ze Slezska počalo se Husitům ve Slezsku, z kterých se mnozí asi k těm vypravám byli přidružili, nedobře dařiti; kníže Bolek Opolský s Husity v jednotě stojící, o kterém Němci pravili, že se stal arcikacířem, byl u města Rybníkův 13. května 1433 od knížete Mikuláše Ratibořského tak těžce poražen, že sotva útěkem život svůj zachoval. Také Petr Polák, hejtman husitské posádky v Němčí, dal se 16. května v poli od Vratislavských a Svídnických takovou silou překvapiti, že netoliko poražen ale i sám zajat byl.

Příjezd Basilejských poslův do Prahy a jejich vyjednávání s kněžími a šlechtou.

1433 8. května — 11. července.

Poslové sboru Basilejského spolu s posly českými z Basileje se vracejícími, dne 4. května z Chebu do Čech vešedse, zastavili se ponejprv ve městě Žlutici, kteréž náleželo panu Jakoubkovi z Vřesovic. Ten na jejich uvítání velice si záležeti dávaje poctil je slavnou hostinou, potom sám je do Prahy provázel. Z každého města českého, kudyž poslové jeli, hrnuli se jim vstříc obyvatelé daleko do polí, radostně všude je přijímajíce a slavné průvody jim dávajíce, což Basilejské posly naplňovalo podivením a potěšením nemalým. Nejslavnější přijetí a vítání však očekávalo je v Praze: když totiž dne 8. května v pátek předpolednem do města vjížděli, vysulo se veliké množství lidu jak před město, tak též po ulicích a po mostě; hejtmani vojsk Pražských, purkmistři a konšelé všech tří měst, Starého, Nového a Menšího města, též mládež v processí zpívající písně vítací a jiní sprovodili je do hospod pro ně přichystaných, a prokazována jest jim všeliká čest a poctivost; ba jim ke cti i dva k smrti odsouzení vězňové na svobodu propuštěni byli. Slavné toto uvítání posilnilo posly velikou radostí a důvěrou ve zdar jejich poslání; jeden z nich, Pařížský professor Karlier, sepsav zprávu o tom, končil ji slovy „Deo gratias,“ to jest díky Bohu!

Vrátil se s posly také do Čech věrný služebník krále Sigmunta, rytíř Zdeslav Tluksa z Buřenic, Karlšteinský purkhrabí, který české posly do Basileje byl sprovodil; však brzo po svém návratu dne 20. července 1433 na Karlšteině umřel a u kostelíčka sv. Palmacia pohřben byl.

Valný sněm měl se teprv 7. června sejíti, proto také až do sněmu nic důležitého po příjezdu poslův se nejednalo, leda že Pražané a Basilejští poslové sobě všeliké zdvořilosti prokazovali, návštěvy sobě činili a hostiny strojili. Mezi tím dal se král Sigmunt v Římě dne 31. května 1433 o Boží hod Svatodušní od papeže Evgenia IV. na císařství Římské korunovati, a o tom bez meškání jak po celé říši tak i svým věrným do Čech zprávu dal; přišlo pak od něho z Říma psaní z dne 7. června ke všem stavům českým a moravským vůbec, kterým věděti dává, kterak Bohu děkuje, že poslové čeští v Basileji od sboru slyšeni byli a že ten svatý sbor také své důstojné posly mezi Čechy poslal; kterak si přeje, aby to všecko vedlo k dobrému vůbec a k upokojení země zvlášť. Také papeže Evgenia chválil, kterýž jej na císařství korunoval, a i se sborem prý se smířil; že pak, jak bude moci, do Basileje pospíší, aby tam k dobrému koruny České raditi a pomáhati mohl.

Však to srozumění papeže se sborem nebylo tak upřímné, jak to císař líčil, a následky toho potom brzy na jevo vyšly. V Praze zatím

nechovali se všickni obyvatelé tak přátelsky a laskavě k poslům od sboru přišlým; jmenovitě Novoměstští, kteří se počítali ku straně Sirotkův, měli se k nim nevlídně: hlava jejich, knčz Jakub Vlk, kazatel u matky Boží Sněžné, popuzoval je na svých kázaních, pravě, že celý sbor Basilejský jest nevěrný, že prý na způsob baziliška hledá vtrousiti jed svůj mezi Čechy, tak že se to i k poslům samým doneslo, a oni přinuceni byli, stěžovati si u těch poslův českých, kteří je z Basileje s sebou byli přivedli. Jednou se po městě roznesla pověst, že biskup Filibert, jeden z Basilejských poslův, v bytu svém několik českých pacholat biřmoval. Tu se počal obecný lid jitřiti, a někteří z chátry chtěli se v noci násilím na posly obořiti; však v tom přichvátal kněz Prokop Veliký, uhrozil ten lid a jinam jej zavedl, dříve nežli poslové Basilejští sami zvěděli o nebezpečenství, které jim hrozilo. Sněm nepočal 7. nýbrž až 12. června, ale sešel se v tak velikém počtu, že toho nikdo nepamatoval. Zasedání dělo se ve velké síni kolleje Karlovy. Po zahájení sněmu dával nejprv mistr Rokycana zprávu o veškerém jednání poslův českých v Basileji. Druhého dne, 13. června, povoláni a vedeni jsou otcové Basilejští do shromáždění sněmovního; i podivili prý se, vidouce, že u Čechův každé zasedání zpěvem „Veni sancte Spiritus“ (přijď svatý Duše) a modlitbami počínalo.

Předsedali toho dne ve sněmě tři kněží sedíce vedle sebe na stolici mistrovské, od strany kališnické mistr Rokycana, od Sirotkův mistr Petr Payne a od Táborův kněz Mikuláš z Pelhřimova. Mistr Rokycana vítal posly jazykem latinským; biskup Filibert zas, předloživ listy věřicí od sboru, odpovídal také latinsky řečí strojenou na slova v evangelium: „Stanul Ježíš u prostřed učenníkův svých a řekl: Pokoj vám!“ Mistr Rokycana tlumočil tu řeč celému sněmu na jazyk český, a tak se počalo další jednání.

Dne 15. června přednesl Jan z Palomar zdání druhův svých, že nejbližší a nejjistější cesta k pokoji a k jednotě bylo by přistoupení Čechův ku sboru na ten spůsob, aby se účastnili porad i nálezův jeho a podvolili se jim sami podle příkladu veškerého křesťanstva. Tomu Čechové již v Basileji odporovali, a při takových požadavcích poslův nevedlo jednání k žádnému prospěchu ni konci, tak že mnozí sněmovníci velmi netrpělivými se stali.

V sezení dne 18. června držaném odpovídal kněz Prokop na důtky od Basilejských poslův pronešené, že Čechové mečem a krveprolitím hájili učení své, ovšem spůsobem takovým, že těžko bylo, odporovati tomu, kdo se vmyslil v postavení Čechův. Téhož dne oznámil však také Jan z Palomar, že poslům není možná vynesti soud svůj o čtyrech článcích Pražských, když pozorují, kterak Čechové sami nestejně o nich smýšlejí, dělíce se jak ve výkladu tak i u vykonávání jejich; pročež že potřebí jest a že žádají, aby jim písemně předložena byla širší jejich formule taková, kteráž by jevila smysl, jejž drží celé království. Při takovém sformulování článkův povstaly však prudké spory mezi českými stranami, a nevedlo to k ničemu. Proto odhodlali se poslové dne 25. června ku kroku, který byl téměř rozhodný. Ráno před sezením sněmu svoláni jsou přední pánové a šlechticové pod obojí do bytu mistra Rokycany, a přišli tam také poslové od sboru, kteří jali se shromážděným představovati, jak nehodné to jest, že oni, kteříž by ve cti měli vládnouti královstvím, jakož za předkův jejich bývalo, nyní ani prý svobodni nejsou, alebrž poslouchati musejí ve všem lidí, kteříž by se jinak jim ani za sluhy nehodili; dále že není pro ně spásy, leč v jednotě a v pokoji s církví, a toho docíliti že se jim nezdá nemožné, proto že rozdíly mezi třemi články Pražskými a učením církve zdají se býti dosti malé, co do článku pak o přijímání pod obojí že jest naděje, že by sbor se sklonil k němu. Domlouvali poslové dále přítomným pánům a šlechticům, aby se neohlíželi na odpor krajných stran demokratických, a na sněmu o dorozumění a sjednocení se přičinili. Mnozí šlechticové, kteří již dávno po dorozumění se s církví touzili, s velkou radostí tyto řeči poslouchali, zvláště pan Menhart z Hradce, byv již dříve s Basilejskými posly tajně srozuměn, přimlouval se u druhých, a postavil se spolu v čelo té strany, která pokoje vlasti touto cestou vyhledávala.

Když pak po této soukromé schůzce účastníci její vešli do sněmu, roznesla se po síni rychle pověst, že poslové dávají naději na povolení kalicha a čtyř článkův vůbec; avšak hned chtěli sněmovníci především věděti, ku komu by se ta svoboda kalicha vztahovati měla? výsada v tom ohledu pouze Čechům podávaná že nepostačuje, a že musí aspoň také na Moravany a na přívržence jejich v Slezsku a Polsku rozšířena býti, jinak že by pokoje dosaženo býti nemohlo. Také žádali, aby jim té svobody poslové hned propůjčili. Toho však poslové učiniti nechtěli a nemohli nemajíce moci k tomu, oni toliko že mohou Čechy prozatím do církevní jednoty přijmouti a jich tudíž všech na ně vynešených církevních pokut a klateb zprostiti.

Žádali pak poslové opětně, aby Čechové smysl čtyř článkův Pražských nově sformulovali; když pak se to po dlouhých řečech a hádkách 29. června stalo, ještě to nechtěli poslové chváliti. Stala se konečně zase soukromá schůzka u mistra Rokycany dne 1. července, formule článkův českých byla zmírněna a od poslův schválena; ustanoveno, že se z Čech noví poslové do Basileje vypraví, a tuto formuli ke sboru ponesou. Ve veřejném jednání na sněmu byla tato formule čtyř článkův Pražských ovšem provedena a jménem celého království přijata, což se ovšem bez mocného a naruživého odporu se strany Táborské a Sirotčí nestalo.

Poslové Basilejští žádajíce také, aby Čechové všeobecné příměří mezi stranami přijali, toho od nich nikterak obdržeti nemohli: jmenovitě kněz Prokop věren své zásadě, že trýzeň vede k rozmyslu, vždy na tom stál, že až nesnáze o čtyry články „dle Boha“ urovnány budou, teprv chce míti pokoj s celým křesťanstvem.

Ve valném posezení sněmu dne 3. července loučili se poslové Basilejští obyčejnými slavnostmi, však teprv 11. července Prahu opustili. Šli s nimi noví poslové Pražští ku sboru, totiž mistr Prokop Plzeňský z kolleje Karlovy, kněz Martin Lupáč z Chrudími a Matěj Louda z Chlumčan, dlouhobradý, neboť dlouhou bradu nosil. Až do Žlutice dali jim průvod Jan Velvar, měšťan Pražský a jeden hejtman Táborský; odtud pak vzal je v ochranu opět pan Jakoubek z Vřesovic, kterýž je 15. července doprovodil do Chebu. Na cestě po Německé říši strádali poslové mnoho od hojných dešťův, až se dne 2. srpna do Basileje vrátili.

Druhé poselství české v Basileji.
1433 srpen — září.

Jeden s poslův Basilejských, Martin Berner, spěchal napřed do Basileje, a již 31. července ve shromáždění sboru oznamoval, co poslové v Praze pořídili. Všude prý se uznávalo s pochvalou a vděčností, že koncilium svým vlídným chováním se k Čechům mnohem více pořídilo, nežli nejsilnější vojska násilím; a poněvadž ušlechtilá mysl snáze dá se přivnaditi nežli přinutiti, že potřebí jest tím laskavěji míti se ku poslům českým, čím čestněji Čechové v zemi své k Basilejským poslům se chovali. Prosil také, když dáno bude poslům českým nové slyšení, aby se otcové pilně varovali všelikého hluku, reptání, smíchu neb odmlouvání, berouce sobě za příklad sněm český, kdežto u přítomnosti poslův vždy prý dokonalé ticho panovalo, jakkoli veliký tam býval počet nejen kněží a šlechticův, ale i obecného lidu. Když mezi tím i ostatní poslové města Basileje dojeli, dávali sboru 5. srpna širší zprávy o jednání svém. Jan z Palomar v užším sezení 13. srpna oznamoval také to, že prý bylo pozorovati, kterak v Čechách mnozí litovali toho, že poslům od sboru dáno bylo do Čech přístupu, a kterak usilováno všelikými prostředky, aby nebyl pokoj uzavřen, proto že se báli, že by ztratili vládu v lidu, kdyby měl všeobecný mír nastati; v Čechách zajisté že již ani národ ani šlechta nepožívají svobody, podrobeni jsouce vůli několika vůdcův vojenských, kteří dle libosti nakládají na ně břemena. Nepochybně tu hlavně na kněze Prokopa narážel, kterýž nikterak nechtěl připustiti ke všeobecnému příměří s křesťanstvem, pokud žádostem Čechův vyhověno nebude. Dále vypravoval týž Palomar o nesvornosti mezi Pražany, Sirotky a Tábory; Táboři jsou prý dvojí (ovšem také Sirotci), polní, kteří ustavičně válkou se obírají, a domácí, kteří v městečkách živnosti své vedou; obecný lid že trpí mnohé zádavy, ano prý se mu praví, že potřebí jest boje, aby zemi Němci neopanovali, proti nimž prý panuje přirozená nechuť a nenávisť. Avšak jakkoli nesvorni jsou Husité, ve článku o přijímání pod obojí že všickni rovně souhlasí, ač ne všickni tvrdí, že bez kalicha nelze býti spasenu. Kněží že nepřestávají podněcovati nedůvěru lidu proti církvi a sboru. Ostatně však z poselství přece že dvojí prospěch dosti vážný vyplynul: jeden, že podvráceno jest domnění v Čechách rozšířené, jakoby Husité v hádaní byli zvítězili; druhý, že Plzeňským zjednána jest chvíle, skliditi žeň ještě před novým obležením města jejich. Slezáci že mají s Husity umluvu, aby pokojně mohli obcovati s nimi, nejsouce nuceni, přistupovati k jejich víře; národové ale všichni, kteří s Čechy sousedí, že přejí sobě pokoje s nimi co nejvroucněji, velice se jich bojíce.

V úterý 11. srpna měli noví poslové čeští ve slavném a hlučném shromáždění sboru veřejné slyšení. Napřed mluvil mistr Prokop Plzeňský, potom Matěj Louda, posléze Martin Lupáč; i čtena jest formule vydaná ze sněmu českého, pod kterými výminkami by se mělo státi sjednocení Čechův se sborem.

Od té chvíle uznával sbor neodolatelnou potřebu, že se musí aspoň jedna strana Čechův získati povolením nějakých výminek od nich žádaných; k vykonání toho zvolena jest zvláštní deputace ze sboru, asi z 50 osob složená, která měla dáti odpověď na otázky, sluší-li Čechům

povoliti přijímání pod obojí? a v jakém smyslu může sbor svoliti k ostatním článkům husitským? Jak mile však se po křesťanských zemích rozneslo, že sbor míní Čechům hověti, tu hned jednotliví theologové a celé university zejmena v Němcích velmi prudce proti každé výsadě protestovali, která by se Čechům uděliti chtěla, kdežto zas světští knížata pro obecný pokoj o to se snažně přimlouvali.

Dne 26. srpna voláni jsou v té příčině praelati a téměř 160 doktorův k tajnému posezení sboru, i museli se všickni přísahou zavázati, že před časem nikomu nezjeví, co zjednáno a uzavřeno bude. Tu opět Jan z Palomar vykládal, jak to s Čechy stojí, a podporoval návrh podaný, dle něhož by se českým žádostem vyhověti mělo, pravě mezi jinými důvody, že by se přijmutím toho návrhu stal neomylný počátek k úplnému navrácení Čechův do jednoty církve. V tom však že potřebí jest opatrnosti a téţéž chytrosti, které sv. Pavel u Korintských někdy užíval; Čechové že jsou národ plachý a bezuzdný, zdráhající se vstoupiti do ovčince církve; pročež že potřebí nakládati s nimi jako se hřebci aneb mezky, když se okrocují, a chovati se k nim vlídně, pokud necítí na sobě ohlaví, jímž by k jeslím přivázáni býti mohli; takové pak ohlaví že bude pro ně podvolení se k jednotě a ku pokoji. Po dvou dnech přišlo ku konečnému uzavření v ten smysl, že se návrhy Čechův přijmou; Čechové se nesměli však před časem o úmyslu sboru dověděti, ani papež Evgenius, který by byl tomu překážeti mohl.

Dne 2. září bylo zas valné shromáždění celého sboru, a tu vojvoda Vilém Bavorský, jemuž to tajemství, také pod přísahou, bylo svěřeno, prosil ještě celé shromáždění, aby tímto přijetím žádostí a návrhův českých bylo také dopomoženo císaři Sigmuntovi k nabytí opět království Českého. Když pak čeští poslové do shromáždění připuštěni byli, oznámil jim kardinál Julian, že se sbor k žádostem českým se vší laskavostí propůjčí, pokud to dle Boha možné jest, a že Čechy o tom zvláštním poselstvím bez meškání sám zpraví. Proto poslové od sboru žádné odpovědi na články své ani nedostali, tak že se domů vraceti museli nevědouce ani, co pořídili. Noví poslové od sboru do Čech jmenovaní byli čtyři: biskup Filibert, Jan z Palomar, Jindřich Tok a Martin Berner, kteřížto se spolu s Čechy 11. září z Basileje na cestu do Čech vydali.

Obležení Plzně.

1433 od 14. července do 9. května 1434.

Čechové kojili se klamnou nadějí, že jim sbor Basilejský sám k tomu dopomůže, čeho ještě svým usilováním posud dosáhnouti nemohli, totiž k jednomyslnosti u vyznání víry, tak že všecky strany mezi nimi v jednotě se srovnají. Již však z dosavádního jednání svého se sborem předvídali, že jejich postavení v církvi katolické i napotom má zůstati různým a výminečným, a že se sbor sotva k tomu dá nakloniti, aby dosavádním katolíkům v Čechách přikázal, by od svého národu se nedělili, a co do víry k ostatním Čechům přilnuli. Čechové obávali se neřesti, která by musela povstati z kořenného dvojení se v náboženství v zemi, a proto uznávali nyní tím pilněji potřebu, předejíti toto zlé. Plzeň byla jediné větší a čistě české město v zemi, které se co nepřemožená posud hráz proti Husitům stavělo, a podporováno jsouc několika hrady okolními bylo jako nějaká nepřátelská mocnost u prostřed národu. Čechové tedy poznávali, že tato nepřátelská mocnost v jejich lůně, jížto mírným jednáním při sboru pro sebe získati již naděje neměli, stůj co stůj násilím zbraně neškodnou učiněna býti musí, aby tak krajany své v Plzeňsku donutili k přiznání se ke čtyrem článkům Pražským. Uzavřeno tedy ještě za prvního pobytu Basilejských poslův v Praze, že Plzeň spojenou mocí husitskou oblehnuta a dobyta býti musí. Poslové pak Basilejští, majíce o tom výstrahu a prošeni byvše o to od Plzeňských podtají, prodlužovali jednání své v Praze tak dlouho, až Plzeňští polní úrodu s polí mohli skliditi. Bylať toho roku neobyčejně příznivá povětrnosť, že již v první polovici července mohli Plzeňští skliditi obilí v okolí svém, kteréžto honem požaté hned do města vozili a tam teprv sušili. V tom se vrátili z jízdy Uherské bratří polem pracující pod knězem Bedřichem ze Strážnice a Janem Pardusem z Horky do Čech, a z rozkazu kněze Prokopa Velikého hned 14. července 1433 rozložili se polem asi půl hodiny od Plzně vzdálí u vsi Škvrňan, aby dalšímu zásobení se města konec učinili. Nedlouho potom přibyli k nim kněz Prokop Veliký sám a branný lid z měst Žatče, Loun, Klatov, Domažlic, Stříbra a jiných. Po půl druha měsíce, na počátku září přitáhlo také Pražské vojsko a to netoliko z Nového ale i ze Starého města; posléze také Sirotci přišli, jak potom vypravováno bude, tak že konečně síla celé země a všech stran husitských v pěti vojskách vesměs prý až na 36.000 bojovníkův

vzrostla a Plzeň kolkolem oblehla. Bylo to již čtvrté obležení a dobývání Plzně v běhu války husitské, avšak nepodobalo se obyčejnému obležení města, jakých ve válce té všude téměř bez počtu se přihodilo, ale byl to boj poslední a rozhodný o tu otázku, má-li v Čechách všude bez výminky kalich panovati, anebo má-li vedle husitství také katolictví své staré právo podržeti. Proto také všecky strany síly své na nejvýše napínaly; jenom husitská šlechta zůstávala zrádně nečinná, kdežto katoličtí pánové a rytíři kraje Plzeňského buď sami šli Plzeňským pomáhat, buďto svou čeleď jim posýlali, aby s měšťany spolu město bránila. Stala se pak s obou stran umluva, že okolní hradové pokud by obležení trvalo, v míru státi měli, a že se pak bez dalšího boje vzdají, jak mile by Plzeň byla dobyta. Zdá se pak, že pan Menhart z Hradce a jeho strana, která stůj co stůj chtěla v jednotu církve vstoupiti, již nyní měl tajné srozumění s Plzeňskými.

Podrobných zpráv o dobývání Plzně nám se pohříchu nedostalo; byloť ono nejpamátnější vedle dobývání Karlšteinského, a rovněž tak jako toto neprospěšné. Bylotě tehdejší umění dobývací, zvláště dělostřelecké, ještě velmi nedospělé: ačkoliv tu bylo dobývající vojsko mohútné a vítězné, od samých nepřátel za mistry v dobývání uznané; přece po deset měsícův marně se namáhavši proti dobře ohraženému městu ničeho pořídíti nemohlo. Střílelo se asi ze 40 děl ze zvonoviny ulitých. a okolo Plzně rozestavených každodenně, koulemi však veskrz jen kamennými, kteréžto padajíce dálkou téměř vysílené do města, jen nepatrné škody v něm dělaly. Netrvalo také dlouho. a Husité vidouce, že tou střelbou málo čeho dokáží, pustili od toho. a ustanovili vyležeti město hladem. Všech patero vojsk rozložilo se tak, aby bránili nejen každému, kdoby do něho něco přivážeti chtěl. ale také aby nikdo nemohl ani z města ani do města se dostati. Nicméně přece tomu nezabránili: Plzeňští nalezli spůsob, rozesýlati posly své na všecky strany a žádati o pomoc. Však také se všech stran té pomoci se jim dostávalo, netoliko v penězích ale i branným lidem. Dne 18. září zjevili se v Basileji jeden mnich Františkán a dva měšťané Plzeňští, vypravujíce shromážděným otcům sboru, kterak prý Plzeňští v noci ke dni 1. září učinili výpad s města svého, kterak mnoho nepřátel pobili, několik stanův jim spálili a je přinutili, že museli asi o čtvrt hodiny dále od města ležení své přeložiti. Otcové sboru na místě učinili mezi sebou první sbírku, kardinálové dali po 5, biskupové po 2, opatové tolikéž, jiní po jednom neb půl zlatém; městský úřad Basilejský také Plzeňským přispěti se zavázal.

Byla sice úroda, ale válečné běhy spůsobily, že po tato léta setba a vůbec polní hospodářství velmi nedostatečně opatřeno bylo, tak že v Čechách čím dál tím větší drahota se zmáhala, a v jejím zapětí hlad a mor. V některých končinách země musel lid dubových listů a žaludův požívati. Tak bylo i v Plzeňsku: byl hlad nejen ve městě ale i v ležení oblehajícího vojska, aniž pak žeň tohoto leta stačila. Husitská vojska brzy celé okolí Plzeňské vytrávila, a bojovníci do dalších krajův na picování se rozbíhali, páchajíce při tom ovšem násilí a mnohé nešlechetnosti. Kdekoli pak bída v některém vojsku se rozhostí, tam vždy hyne kázeň všeliká; tím hůř to bylo v táboře vojska takového, které od mnoha let hlavně na plenění vycházelo. Proto se udál děsný úkaz zdivočilosti a rozsápanosti ve vojště husitském před Plzní okolo svatého Václava.

Kněz Prokop byl vypravil dne 16. září jeden houf vojska Táborského, asi 500 jezdcův a 1400 pěších, pod Janem Pardusem ze Hrádku a Janem Řitkou z Bezdědic, Domažlickým hejtmanem, do Bavor na špíži. Tito vtrhli u města Chouby do Bavor, zajímali dobytek, brali potravy a píci, pálili a hubili jak tomu zvykli byli: avšak když s plnými vozy do Čech táhli, zaskočili je Bavoři dne 21. září u vsi Hiltersried. Bavory vedl Hynce Pflug, rodilý Čech, a ten pomocí lidu sedlského bavorského, náramně rozkaceného, porazil Tábory tak, že jich 1177 na místě mrtvých zůstalo a 330 těžce raněných v zajetí se octlo; Pardus a Řitka vyvázli s ostatními sice živi, avšak všechny vozy své ztratili.

Když takto smutně k Plzni se vrátili, rozbouřil se pro takové neštěstí a takovou hanbu celý tábor husitský; rozjitření Táboři vrhli se na Pardusa i svázali ho, chtějíce jej co zrádce anebo co zbabělce na smrt odsouditi; i přichvátal kněz Prokop, a jal se ho zastávati a hájiti; však tu přiskočil jeden z drábův, jménem Tvaroh, popadl stolici a mrštil mu jí do tváře tak, že se hned krví zalil. Ba i toho neměli buřiči ještě dosti: dali svého velikého vítězného vůdce do vazby a postavili sobě prý toho Tvaroha za vůdce. Netrvalo sice dlouho toto zbouření; po několika dnech propustili kněze Prokopa Velikého a prosili jej, aby se zase ujal vůdcovství. Avšak knězi Prokopovi, jak se zdá, tímto příběhem život v táboře dokonce se zošklivil, i nechtěl nikterak více vůdcovství převzíti; pravě, že musí do Prahy, aby se tam vyléčiti

dal, opustil vojsko s úmyslem takovým, že se k němu více nevrátí.

To se stalo okolo sv. Václava ku konci září 1433, i nebylo pravého vůdce při vojště. Však po půl měsíci, o sv. Havle, 16. října, přirazil s vojskem Sirotčím hejtman Jan Čapek ze Sán, před Plzeň, navrátiv se z dalcké jízdy až od Baltického moře. Bylť z jara, jak již nahoře podotknuto bylo, asi s 8000 brannými přes Slezsko do Polska králi Vladislavovi ku pomoci vytáhl. Král Vladislav veda válku proti svému bratru Svidrigajlovi měl zároveň tuhý boj s řádem Německých křižovníkův v Prusích. Čapek tedy proti Němcům pomáhal; na počátku měsíce června vkročil s jedné strany do Nové Marky on se svým vojskem, s druhé strany pan Su-

Sirotci přitáhli ze své jízdy od Baltického moře do ležení husitského před Plzeň. 16. října 1433. (114.)

divoj z Ostroroha, kastellán Poznaňský s polským vojskem. Tam se Čechové s Poláky spojili a v rychlém pochodu dvanáctero měst dobyli a poplenili a všechny okolní krajiny sobě podrobili: jen pevné město Landsberk proti nim se udrželo. Ostatně nikdo si netroufal, bojem je podstoupiti, až se dne 6. července položili před pevné město Chojnici (Konitz.) Tu se jim však vedlo jako Husitům nyní u Plzně; plných šest neděl toho města úsilně avšak nadarmo dobývali, a nemajíce špíže pro hlad od něho museli odtrhnouti a dále táhnouti. Pak dobyli a po-

plenili klášter Pelplín, přilehli k městu Tščevu (Dirschau), kteréhož, ač mělo silnou posádku, dne 29. srpna dobyli a zapálili. Mezi zajatými ve městě bojovníky našlo se také několik Čechův, kteří tu německým křižovníkům za žold sloužili; za to, že se Němcům proti vlastnímu národu svému Slovanskému zaprodali, měli Čechové na ně takovou zlost, že byli všickni k rozkazu pana Čapka u prostřed táboru na hranici upáleni. Dne 1. září dorazilo české vojsko až k městu Gdansku; a však zdrževši se tu asi čtyři dni, o to město se nepokoušelo: za to však spálili Čechové blízký klášter Olivu a všecky okolní vesnice.

Přišedše tu při ústí řeky Visly k pobřeží moře Baltického zastavili Čechové další pochod svůj, ano tu prý vítěznému vojsku jen moře postavilo hráz nepřekročitelnou. I konali zde Čechové slavnosti ode dávna nevídané, neboť od časův Přemysla Otakara II., kterýž tuto Němcům k panství pomáhal, nepostála tu noha nižádného vojska českého, až oni teď zas přišli vyvrátit zde panství Němcův a osvobodit národ Slovanský od jejich utiskův. Do dvou set českých bojovníkův na rytířství pasováno jest, a mnozí nabírali sobě mořské vody do sklenic a do láhví, kterou potom do Čech s sebou přivezli na památku a na důkaz, že slávu českých zbraní až ke břehům mořským zanesli.

Tehdáž počali Němečtí křižovníci s králem Vladislavem o příměří jednati, i uzavřeno jest potom příměří dne 13. září, a brzo na to mír. Když se pak Čechové z té války domů vraceli, nemohl jim král Vladislav žoldu vyplatiti a škody nahraditi, začež potom nesnáz byla; nicméně bylo konečně i to zjednáno, a Čechové s uspokojením z Polska domů táhli, vezouce i nesouce s sebou jak hojných tak i vzácných darův, kterýmiž se jim král Vladislav za dobré služby odměnil. Mezi jinými dary dostali od krále také živého velblouda, zvíře to za tehdejších časův v zemích našich velmi vzácné ba nevídané, a vedouce svého velblouda s vítězným plesáním do Čech a ukazujíce láhve naplněné mořskou vodou přitáhli k vojsku husitskému před Plzeň, kteréž je hlučně vítalo. Jan Čapek připojiv se k obléhatelům vyplnil potom mezeru, odejitím kněze Prokopa Velikého u vojště povstalou. Co se dále dělo před Plzní prozatím odložiti musíme, obracejíce se zase k jednání s posly Basilejskými.

Basilejští poslové podruhé v Praze. První kompaktáty o sjednocení s církví.

1433 říjen — listopad.

Když čtyři poslové sboru Basilejského berouce se do Čech s posly českými do Norimberka přijeli, uslyšeli o porážce Pardusa a Řitky v Bavořích, také dostávali psaní, aby nepřibližovali se do Čech, nepřinášejí-li od sboru potvrzení všech čtyř článkův Pražských v té formě, jak sněm český je byl žádal. Zajeli nicméně až do Chebu, kde se od 27. září až do 17. října zdrželi, ostýchajíce se, jeti dále. Čeští poslové, kteří s nimi byli, Prokop Plzeňský, Louda a Lupáč darmo na ně naléhali, aby jim zjevili, jakou odpověď nesou, proto jim také Čechové nedali bezpečného průvodu po Čechách. Oni však důvěřujíce se, že se jim nic zlého nestane, přijeli šťastně do Prahy. Když dne 22. října do města vjížděli, přijati jsou od Staroměstských ještě slavněji, nežli poprvé: všickni vězňové ke cti jejich propuštěni byli, a u večer téhož dne připravena jest jim skvostná hostina, ve kteréž se přední osoby města účastnily. V následujících dnech navštěvovali je jak údové rady městské tak i mistři učení Pražského: professorové pak fakulty lékařské, bojíce se o ně, proto že ve městě lidé hustě umírali, jim léky přinášeli a rady dávali. Za příčinou toho mření v Praze sešel se také sněm zemský, ke dni sv. Lukáše ustanovený, až teprv 16. listopadu. A jakož Staroměstští srdečně vděčni byli příchodu poslův Basilejských, tak Novoměstští zase, byvše vždy ještě popouzeni od svého kazatele, Jakuba Vlka u Panny Marie Sněžné, chladně k nim se měli, ač i oni také jednou slavné hody jim vystrojili.

Na řečený sněm sjelo se 96 šlechticův českých a moravských; mezi mistry a kněžími byl také kněz Prokop Veliký, který se nyní vzdal vůdcovství rot Táborských. Poslové Basilejští v jednání o čtyřech článcích předčili patrně uměním a obratností, a měli také lepší postavení v tomto zápasu duchovním; znali sami dobře míru toho, co povoliti směli a chtěli, a měli v tom ohledu jednu mysl a vůli: Čechové naopak dělili se v sobě, jedni žádali více, druzí méně, byli nejednomyslní. Jednání s Basilejskými počalo hned 17. listopadu s obyčejným zpěvem a modlitbou, vítáním a obapolným vděčením se. Sněm žádal především slyšeti odpověď sboru na podanou jemu formuli čtyř článkův Pražských; však poslové ptali se především, přijme-li sněm od sboru výklad ostatních tří článkův, jestliže kalichu dána bude svoboda? Sněm naproti tomu chtěl dříve slyšeti, jakými slovy sbor Čechům přiznává přijímání pod obojí spůsobou. Na to zase ptali se poslové, zdali Čechové, když dosáhnou žádoucího konce co do všech čtyř článkův, chtějí napotom přilnouti k

pokoji a k jednotě církve? Mistr Rokycana odpověděl jménem celého sněmu, že chtějí, a z úst všech přítomných ozývalo se hlučné „tak! tak.“ Jen Petr Payne vstav řekl, že „žádoucí konec bude, až budeme všickni svorni:“ avšak okřičen byv od jiných umlkl. Teprv po delším odtahování předložil Jan z Palomar sněmu českému, co a jak sbor o čtyrech článcích Pražských smýšlí; když to však ve sněmu přílišnou nespokojenost zbudilo, předložil o tom 26. listopadu jiné vyjádření, které jakkoliv Čechům nedostatečné se býti zdálo, konečně přece vešlo v umluvu čili v kompaktáty. Velmi mnoho bylo v tom ještě na váhách necháno, oč by se Čechové skrze své posly se sborem ještě dohodnouti musili, a kněz Prokop hned téhož dne četl spis o rozdílech ještě neurovnaných, který mohl novou bouři spůsobiti, kdyby ji nebyl uchlácholil Jan z Palomar řečí opatrnou a hladkou. Strana mistra Jana z Příbrami v Praze byla by se s tím, co již nyní sbor podával, spokojila, nikoli však strana Rokycanova, tím méně pak Sirotci a Táboři. Oběma posledním stranám osvědčovali poslové Basilejští v sezení dne 28. listopadu, že až jen přijmou jednotu a pokoj s církví jménem celého národu, o všecko, čeho by si ještě žádali, budou moci obyčejem poctivým a řádným zasazovati se u sboru a naléhati na potřebné reformy. S mistrem Příbramem však souhlasila nyní již veliká částka šlechticův na sněmě, kteříž za příčinou drahoty a panujících nemocí v Praze toužebně stáli o brzké urovnání všech sporův, aby co nejdříve sněm zavříti a domů se rozejeti mohli. Když pak dne 30. listopadu 1433 v podvečer poslové Basilejští v posezení výboru sněmovního v Karolíně žádali, aby již Čechové dle slibu svého přiznali se k námluvám, a Palomar opět některým pochybnostem Rokycanovým, Prokopovým a Petra Payne ústně za dost učinil, tu prý šlechticové donutkali kněží všech stran, že biskupovi Filibertovi rukou dáním jménem svých spoluvěrcův slíbili, dotčené námluvy o jednotu a pokoj s církví přijmouti. Tak bylo dle slov Palomarových, před tím v Basileji pronešených, na Čechy, zdráhající se vejíti do ovčince církve, vhozeno ohlaví, jímž nyní již k jeslem přivázáni býti mohli. Někteří z kněží českých ovšem slibovali s výslovním ohražením, že tyto první kompaktáty přijímají sice, však že toho ještě není dosti, aniž že se tím spokojiti mohou.

Kterak se česká šlechta proti demokracii vzchopila, a Alše Vřešťovského za správce země zvolila.

1433 1. prosince.

Vyvedením knížete Sigmunta Korybutoviče ze země České r. 1427 připravena jest šlechta česká téměř o všechnu moc v zemi, a takořka z dějiště zmizela. Nyní však se křísila v síle tím rychleji, čím nesnesitelněji již byl stav věcí obecných a čím větší moc a panování přiosobily sobě strany demokratické svými rotami ustavičně polem pracujícími. O povzbuzení šlechty již první poslové Basilejští v Praze byli se pokoušeli, a nyní k tomu ještě více napomáhal sám císař Sigmunt, kterýž přišed z Italie konečně dne 11. října 1433 do Basileje, v té příčině do celé České země psaní rozesýlal, a také pana Oldřicha z Rosenberka, hlavního svého jednatele v zemi, k sobě do Basileje obeslal. Oldřich z Rosenberka byl nejbohatší a nejschytralejší šlechtic český, a co rozhodný katolík nepožívaje moci ani důvěry ve sněmu husitském, pana Menharta z Hradce na své místo nastrojil. Tento pan Menhart zas byl v srdci dávno již také katolík, na oko však Husita, a nedával to na sobě znáti, žeby se kalichu zpronevěřiti chtěl. Proto také brzo si celou kališnickou šlechtu získal. Oba tito zprátelení pánové uhlédali nyní pravou chvíli, aby ve spojení s Pražany a kališnickou šlechtou s jedné strany, a s císařem i sborem Basilejským s druhé strany, učinili konec české demokracii, a do země Sigmunta jakožto přirozeného krále uvedli. Staroměštští Pražané byli snadno získáni, kališnickou šlechtu dohnala konečná nutnost k tomu spolku. Již dlouho před nynějším sněmem brali kališničtí šlechticové radu o to mezi sebou, jak by se zprostili hrubé nadvlády, která z rot a obcí Táborských a Sirotčích vycházela; neboť pokud tyto na vrchu míti budou, nebylo naděje na jednotu s církví a na pokoj v zemi, která neustálými záhubami války octla se již na kraji propasti. Pole neoraná ladem ležela, hovada i lidé místy již i hladem mřeli. Zvláště pak obrácena byla nenávist šlechty k Prokopovi Velikému jakožto nejvýtečnějšímu vůdci strany nešlechtické a demokratické, ačkoliv on právě nyní se byl vzdal vůdcovství svého v poli a tudíž i vší veřejné moci v zemi, ba, může-li se starým zprávám věřiti, šlechtě prý i svou pomoc proti polním rotám sliboval.

Když pak 30. listopadu první kompaktáty byly přijaty, stalo se hned v den na to následující, 1. prosince 1433, ve shromáždění sněmovním, že šlechta mezi sebou o to smluvená

zvolila ze sebe správce království Českého, nikoliv pana Menharta z Hradce, nýbrž pana Alše Vřešťovského z Riesenburka, člověka rodu starožitného ale nebohatého, který však již r. 1420 svou horlivostí pro kalich vynikal a Králové Hradec z moci krále Sigmunta vytrhl, jakž jsme na svém místě dolíčili. Přidali mu pánové dvanáct osob k radě, aby obecné dobré národu opatroval, čtyř článkův Pražských hájil, všem nepravostem v zemi bránil, všeliké pře a nesnáze soudil, soudce po krajích usazoval, brannou mocí práva dopomáhal a k tomu cíli kolikkrátkoli toho zapotřebí bude, všecky kraje sobě ku pomoci volal, práva nižádného stavu při tom neruše. Aby tento svůj úkol mohl prováděti, svolil mu sněm desátý groš z lánu ze všech statkův zástavních a dva groše z lánu ze všech statkův dědičných; to pak mělo těm, kteří úroky měli platiti, na úrocích býti sraženo, pro polehčení prý té příliš shubené chudiny; také požitky hornické měly jíti k ruce jeho. Dále mu dána moc, dle potřeby sněmy svolávati, smlouvy a příměří činiti, poselství od cizích mocností přijímati a na sněmy vznášeti, dělání dobré mince v Kutné Hoře opatřiti, o bezpečí veřejných silnic se starati atd. Ke všemu tomu i kněz Prokop Veliký svoloval a hlas svůj dával.

Takž byl pan Aleš Vřešťovský skutečně jako president republiky České postaven, toliko že za ním a nad ním dva šlechticové stáli, Menhart ze Hradce a Oldřich z Rosenberka, a za těma v pozadí ještě Sigmunt král.

Ještě neshody s posly, jejich návrat do Basileje s Martinem Lupáčem.

1433 prosinec, 1434 leden — únor.

Po přijetí prvních úmluv čili kompaktát se sborem Basilejským žádali biskup Filibert a druzí poslové, aby Plzeň nebyla dále obléhána a soužena, i aby vůbec pokoj mezi stranami pod jednou a pod obojí aneb aspoň příměří nastoupilo. Odpověděli Čechové, že to nemůže býti, pokud Plzňané sami se k novému správci země nepřiznají, ostatně žeby pro víru nikoho již pronásledovati nechtěli, ovšem ale pro politické příčiny. Co do kompaktát samých tak povrchně naznačených, k jejichž přijetí byli mocí okolností připuzeni, zdvihali pak Čechové mnohé nedostatky, žádajíce, aby ještě vyplněny byly; tak předně aby svoboda přijímání pod obojí netoliko Čechům a Moravanům ale také přívržencům jejich v jiných zemích, v Slezsku a Polsku byla přiznána; potom aby se řeklo v článku dotýčném, že přijímání pod obojí jest užitečné a spasitelné; dále že svátost oltářní má i dětem po křtu udělována býti; pak zase, aby sám sbor o to se zasadil, by všickni katolíci v Čechách také z kalicha přijímali, proto žeby jinak nebylo pokoje a svornosti v zemi; konečně aby v článku čtvrtém kompaktát, kde stojí, „že církevní zboží od světských lidí nemůže držáno ni osobeno býti bez viny svatokrádežné,“ ta poslední slova, ana prý jen Čechům k necti tam postavena jsou, vymazána byla. O to všecko trvalo hádaní pak ještě po několik nedél. Basilejští vědouce, jak veliká část národu touži již po pokoji a narovnání za každou cenu, byli neustupni, hrozíce vždy že odjedou třeba i s nepořízenou. Konečně přece svolili k vymazání slov: „bez viny svatokrádežské“ ve čtvrtém článku, a ujišťovali, že povolením kalicha nevyslovuje se, jako by církev přijímání pod obojí toliko trpěla, ale že tím Čechům a Moravanům skutečné oprávnění uděluje. K dalšímu ustupování však nebylo možná jich pohnouti.

Dne 20. prosince jel zase jeden z poslův, Martin Berner napřed do Basileje; ostatní tři, biskup Filibert, Palomar a Tok až do 14. ledna 1434 v Praze zůstali. Biskup Filibert byl totiž položil sněmu konečnou lhůtu do 15. ledna k vyjádření se, chceli provesti tyto kompaktáty naprosto, tak jak samy v sobě znějí, čili nic? neb že toho dne poslové již Prahu opustiti musejí. Čechové byli již nanejvýš proti nim rozkvašeni a pobouřeni, tak že jim odpověděli, aby raději o den dříve odjeli, proto že pan Jakoubek z Vřesovic, který jim od sněmu bezpečný průvod dáti měl, již déle prý čekati nemůže. A tak se i stalo.

Hlavní neshoda s posly záležela v tom, že sněm žádal, aby v celých Čechách i na Moravě nerozdávalo a nepřijímalo se jinak, než pod obojí spůsobou, k čemuž se poslové podvoliti nechtěli. Mistr Jan z Příbrami byl by se zcela spokojil s tím, co poslové podávali, jakž výše již podotknuto bylo, a vyhlašoval to s přátely svými za smrtelný hřích Čechův, jestliže by dosavadní jednání se sborem mělo býti zrušeno. Rokycana však uradiv se se svými, pravil asi takto: „Nebezpečenství jest na obojí straně veliké: odřekneme-li se jednoty a pokoje, země naše nepřestane se hubiti, lidí bude ubývati, hlad a mor budou zuřiti jako posavad, a k tomu ještě brzy strádati budeme nedostatkem kněžstva svěceného: svolíme-li pak ke dvojici ve vyznání, nebude nikdy konce svárům a rů-

znicem mezi lidmi, staří faráři, vrátí-li se k farám svým, podávati budou pod jednou, jakož již za krále Václava se stalo, a následek toho budou nové bouře. Pročež vyznávám, že nevím, co voliti; vy pánové světští rozvažte a ustanovte sami, které nebezpečí jest menší, a co pro dobré obecné činiti sluší!“ Světští pánové setrvali většinou při své žádosti, aby podávání kalicha bez výminky všeobecné bylo, — a poslové Basilejští odjeli.

Však ještě před svým odjezdem byli podtají přijali do poslušenství církve pana Menharta z Hradce, potom i několik mistrův učení Pražského strany Příbramovy, totiž mistra Příbrama samého, Křišťana z Prachatic, toho času rektora, Buzka ze Kdyně, děkana fakulty artistské, Prokopa z Plzně, Petra ze Sepekova a Jana Papouška ze Soběslavi, proto že chtěli státi v kompaktátech a míti pokoj i jednotu s křesťanstvem. Do Chebu však vraceli se poslové z Prahy přes Krušné pohoří a Sasko, a když tam ještě prodlévali po delší čas, přišli k nim i dva šlechticové strany Táborské, poddávajíce se jim také, však s podržením svobody kalicha, a byli také do jednoty církve přijati obdrževše rozhřešení za všecku minulost. Jeden z nich byl Přibík z Klenového, kterýž sobě panství města Stříbra osoboval. Počaly se tajné umluvy proti neustupným stranám českým, které brzy zjevily se ve svých účincích.

Po odjezdu poslův z Prahy vypraven jest ze sněmu dne 19. ledna 1434 knéz Martin Lupáč co nový posel od správce, pánův, měst a obcí českých ku sboru Basilejskému. Zastihl posly ještě v Chebu, i ačkoliv ho mistr Palomar ujišťoval, že nadarmo jede ku sboru, nepřináší-li úplné přijetí kompaktát se strany svých krajanův, nedal se přece odstrašiti, a v jejich společnosti dne 15. února 1434 do Basileje přijel. Dostal tam také hned druhého dne, 16. února, veřejné slyšení u sboru, mluvil o všem, co se v Praze na sněmu dálo, a když počal přednášeti žádost Čechův, aby sbor sám všecky obyvatele země České a Moravské k tomu měl, aby pod obojí přijímali, sice že nebude ni svornosti ni pokoje, povstal hluk a hlasité reptání ve sboru. O deset dní později, 26. února, dána na to odpověď v podobném shromáždění ve srozumění s císařem Sigmuntem, že církev již tak daleko s Čechy zašedši k další povolnosti skloniti se nikterak již nemůže, načež Lupáč ze shromáždění vystoupil, a ničeho nepořídiv do Čech se navrátil.

A tak uvázlo první jednání velikého míření se Čechův se západním křesťanstvem v nekonci, — další rozhodnutí očekávalo se již zase od zbraně.

Přípravy k válce. Kterak jednota panská proti polním rotám povstala.

1434 únor — duben.

Již dne 8. února 1434 uložil sbor Basilejský daň celému křesťanstvu ku potřebě ve věcech českých; francouzští prelati ve sboru přítomní hned sami téhož dne asi 3000 zlatých slozili; pak se ještě ve sboru 4000 zl. sešlo, a císař Sigmunt také tolik dal. Všecky tyto peníze ustanoveny byly na pomoc Plzeňským. Nedlouho potom poslán jest mistr Jan z Palomar opět k Čechům s naučením, jak a co má jednati, a nesl s sebou peníze. Napřed sjel se někde v Bavořích s pány českými strany královské a s Janem vojvodou Bavorským, i učiniv s nimi smlouvu, aby dodali na Plzeň špíže za 500 zl. koupené, začež že od něho ještě 3000 zlatých dostanou, sám také žoldnéřův na šest neděl najal. Mezi tím císař Sigmunt majestátem dne 28. února v Basileji daným Oldřicha z Rosenberka svým plnomocníkem v Čechách i na Moravě učinil, a všecko, k čemukoliv on pána svého zaváže, byť by sebe větší bylo, splniti přislíbil. Byl pak Sigmunt nedlouho před tím již pana Oldřicha postoupením panství Milevského, Týnského nad Vltavou, Hlubockého a Zvíkovského sobě zavázal. Když pak mistr Palomar z Bavor do Rakous k vojvodovi Albrechtovi zajel, tu se tomuto v jeho přítomnosti moravští pánové opět k poslušenství přiznávali, a pan Oldřich z Rosenberka podával se sám s 500 jezdci a 10.000 pěšími k boji proti Husitům, když by mu penězi pomáháno bylo. Největší pak část peněz od sboru poslaných přišla prý do rukou pana Menharta z Hradce. Tak se připravovala proti moci husitské druhá moc v národě na utlačení její, která s opatrnou činností ducha nyní také hmotnou, vždy větší a větší sílu spojovala. U rot husitských v poli před Plzní ležících naproti tomu žádných příprav viděti nebylo, aby se byly mohly s prospěchem této nové proti nim povstalé moci na odpor staviti; s Prokopem Velikým, zdá se, jakoby se byly odvrátily od vojsk bratrských i rada i štěstí; neumělíť Plzně ani dobyti, ani nechati jí a odhodlati se k dílu jinému. Plzeň soužili, avšak sami také hladem i morem souženi byly; za několik měsícův prý před Plzní přes tisíc lidí nemocemi ztratili, upadajíce čím dál tím více

v nenávist a mdlobu. Pícovníci jejich po všelikých krajích se rozbíhajíce, hubili je, chudým lidem poslední zbytky obilí v stodolách mlátili a s sebou brali, tak že lid obecný je nikoliv již za obránce vlasti, ale za zjevné škůdce a nepřátely zemské pokládal.

Ještě před novým rokem 1434 učinili Plzeňští šťastný výpad do ležení obléhatelův svých, zajali Čapkova velblouda, nahoře dotčeného, a vítězně do města jej s sebou vzali. Na pícovníky po zemi se rozbíhající počíhal si zas ze svého hradu Velhartic pan Menhart z Hradce, a zaskočiv je u Horažďovic několik set jich pobil. Také rytíř Jan Malovec z Pacova přikvačil na tlupu Táborských v jedné vesnici mezi Benešovem a Chotýšany, a vyhladil ji i s vesnicí. Obecné mínění v národě pokládalo takové příběhy ne již za ztrátu a neštěstí, nýbrž za vítězství, zvláště že se vůbec pravilo, že většina oněch bratří Táborských nebyli již ani Čechové, nýbrž zběř, která se z ciziny k bratřím byla přivinula. Nejhorší však bylo, že se i mezi bratřími vyskytovali lidé, kteří netoliko ze soukromého záští, ale také za holé peníze hotovi byli zraditi spolubojovníky své.

V březnu 1434 poslal císař Sigmunt svého věrného rytíře Habarta z Adlar do ležení u Plzně, kterýž to spůsobil, že přední hejtmani vojsk bratrských, zejmena Čapek, Královec, Svojše ze Zahrádky, Ondřej Keřský a kněz Prokůpek a ze všech měst strany Táborské po dvou, jeden z rady a druhý z obce, chystali se jeti do Basileje, aby se Sigmuntem v mírnou umluvu uhodili. Císař byl se již také se sborem na tom ustanovil, že s řečenými posly dobrotivě bude jednati, nezanedbávaje proto příprav a skutkův válečných. V tom však často jmenovaný pan Přibík z Klenového, který ač již k jednotě církve potajmu byl přistoupil, se svými lidmi posud také u Plzně ležel, k tomu se dal navesti, že dne 30. března úkladem a násilím asi 700 korcův obilí do města dodal, a potom ujev v zámku svém ve Stříbře se zamknul. Taková zrada zmařila zase úmysl, kterýž hejtmani vojsk bratrských měli. Pan Přibík však ještě jednou dne 5. května, a to s podobným zdarem takový zrádný skutek provedl, a pomáhali mu v tom katoličtí šlechticové z okolí, Zdeněk z Drštky na Horšově Týně, Hrdoň z Dubňan na Radyni, Zbyněk z Kocova na Nečtinách, Hynek Krušina ze Švamberka, Bušek Calta a jiní. Tak se obě strany strojily k rozhodnému vražednému boji.

Již dne 4. března totiž utvrzen byl na valném sněmu Brněnském všeobecný mír zemský starodávným obyčejem na pět let. Téměř veškerá šlechta husitská i nehusitská k tomu míru přistoupila, také pan Menhart z Hradce a jiní čeští pánové. Podobná smlouva o zemský mír stala se pak v měsíci dubnu v Praze opět zvláště přičiněním téhož pana Menharta. Čeští a moravští pánové, Staré město Pražské a některé jiné obce spojili se pod poslušenstvím správce zemského, pana Alše Vřešťovského z Riesenburka „za jeden člověk“ to jest všickni za jednoho, zavázavše se pomáhati sobě vespolek až do těch hrdel, aby pokoj a pořádek v zemi zase byl obnoven; k tomu cíli že má zemský mír po všech krajích býti provolán, a kdokoli by se k němu dobrovolně nepřiznal, má mocí a násilím býti připuzen; vojskům stálým čili polním rotám poroučelo se, aby rozejdouce se přestaly hubiti zemi, a slibováno jim odpuštění za všecko, cokoli zlého dosud spáchaly, jestliže rozkazu toho uposlechnou; neučiní-li tak, vyhrožováno jim, že s nimi jako se škůdci zemskými nakládáno bude. Pro nevyhnutelný důraz toho rozkazu uzavřela jednota panská, tímto spůsobem povstalá, sbírati především vojsko, a volati k němu na žold všecky bratří z polních rot, kteříž by své roty opustiti chtěli. Samota Kačina, nynější zámek hrabat Chotkův u Nových Dvorů blíž Kutné Hory, ustanovena jest za místo, kde se toto vojsko shromážditi mělo. A nyní nám zbývá toliko jmenovati přední osoby, které hlavní záslulu o tu jednotu a její opatření měly: byli to vedle pana Menharta z Hradce a zemského správce, pana Alše z Riesenburka, především pan Hynce Ptáček z Pirkšteina, Aleš Holický ze Šternberka, Jindřich syn někdy Čeňkův z Wartenberka, Petr z Janovic na Chlumci, Diviš Bořek z Miletínka, Vilém Kostka z Postupic a Jan Smiřický.

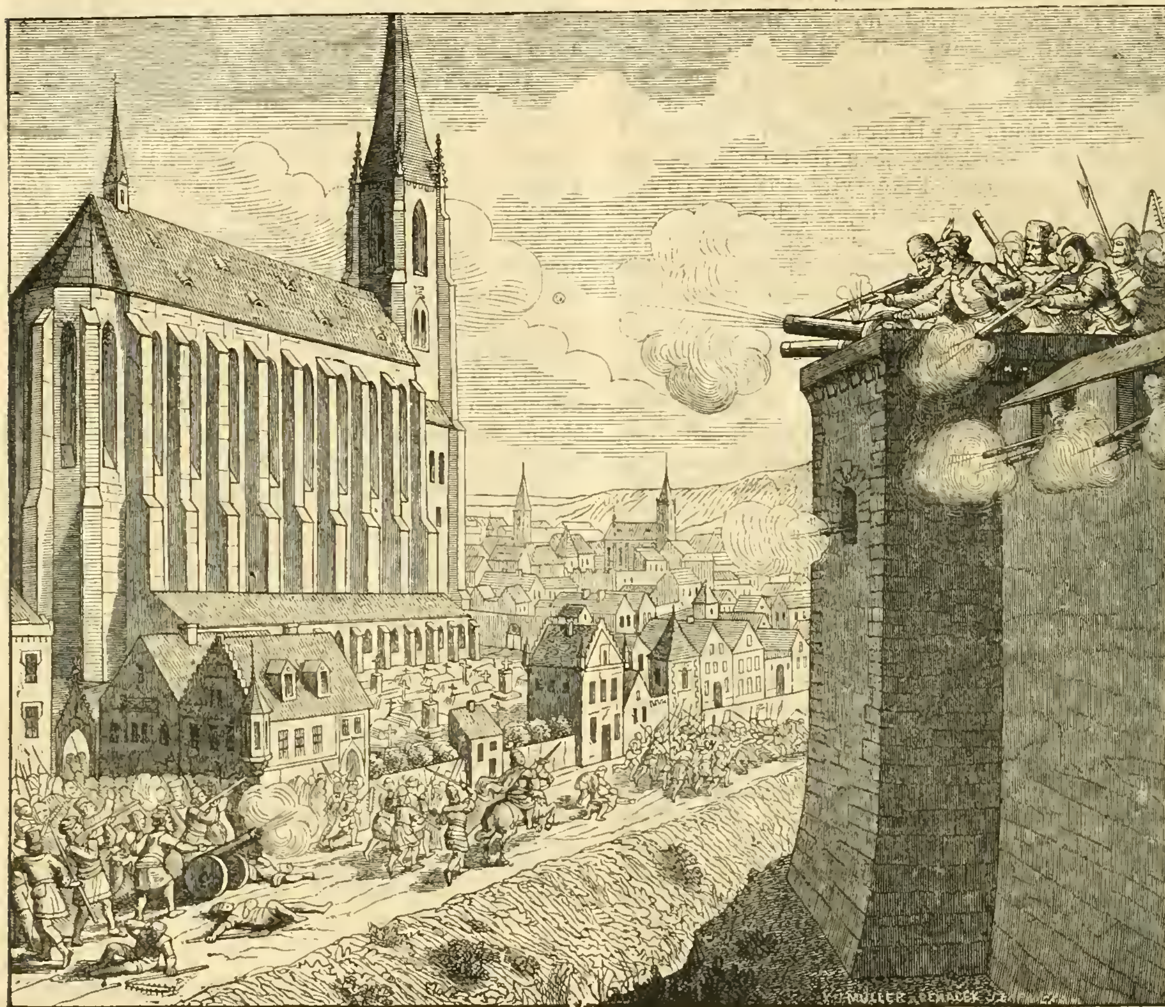
Dobytí Nového města Pražského a osvobození Plzně.

1434 5.—9. května.

Kněz Prokop Veliký přebýval po surovém pohanění svém lonského roku u Plzně mezi Sirotky na Novém městě Pražském, maje účastenství v rokování na sněmu a v hádaní s posly Basilejskými, aniž se více vrátil ku Plzni. Vida však, co šlechta připravuje a kam konečně míří, že totiž chce demokracii utlačiti, předešlou šlechtickou vládu obnoviti, ba snad i vládu císaře Sigmunta v Čechách podniknouti,

počal se o to báti, aby kdyžby zvítězila, neutrpěla tím svoboda Božího zákona, tak jak on jí rozuměl; a jakkoliv přál si pokoje a smíření s národy křesťanskými, přec jej přesvědčení jeho zase k bojování pudilo. I tak stalo se, že k veliké radosti Táborův a Sirotkův asi v měsíci dubnu 1434 zase uvázal se u vrchní velení nad veškerou jejich mocí.

Počátek posledního, rozhodného a osudného boje stal se v Praze. Zemský správce, Aleš z Riesenburka a obecní úřad Staro-

(115.) Boj mezi Starým a Novým městem Pražským blíž chrámu p. Marie Sněžné 6. května 1434.

městský žádali na Novoměstských, aby i oni k panské jednotě přistoupili a k zemskému míru se zapsali. Místo odpovědi počali se však, bezpochyby návodem kněze Prokopa, Novoměstští proti Starému městu hraditi, a opanovali dvě brány, Špitálskou (Poříčskou) a Horskou, které dle ustanovení císaře Karla Staroměstským náležeti měly. Na to povolal pan zemský správce vojsko u Kačiny sebrané do Prahy, a to dne 5. května obešedši Staré a Nové město v síle asi 12.000 jízdných a pěších skrze Malou stranu a po velikém mostě do Starého města vešlo, a hned Novoměstským odpovědné listy poslalo. Druhého dne, v nebe vstoupení Páně, 6. května, stal se útok ze Starého města proti Novoměstským na několika místech najednou. Na Novém městě řídili obranu přední vůdcové Táborští, kněz Prokop Veliký, Ondřej Keřský a

Mikuláš z Padařova, však velké síle nepřátel přece odolati nemohli.

U matky Boží Sněžné zvonili velkým zvonem na poplach a střelbou z věže Staroměstským škodili. A tu hned na počátku boje s jedné hradební věže Staroměstské, blíž tak zvané „staré rychty", jeden mistrný puškař do kostelní věže z děla vystřelil, a kulí uši řečenému zvonu urazil, tak že tento padnuv, krásné věži samé uškodil, která téhož dne potom i zcela obořena jest a spolu s kostelem zkažena. V kostele tomto zajisté kněz Sirotčí, Jakub Vlk, nástupce Jana Želivského, po všechen čas vášnivě kázával a posluchače své proti mírným kališníkům bouříval. A tak vzala zkázu krásná památka císaře Karla; Staroměstští zajisté rozkaceni jsouce, kněze Vlka odtud vyhnali a z města vypověděli, i také zkázu chrámu sami spůsobili.

Bylť pak ten chrám, nejvyšší to v Praze, původně také mnohem delší, nežli nyní jest, a v průčelí jeho stojící krásná věže s velkým zvonem, jímž ondy Jan Želivský tak často velikou obec Pražskou svolávati dával, Novému městu k nemalé okrase sloužila; od té chvíle však stával pust co pouhá zřícenina beze střechy a do polovice ubourán téměř po dvě stě let, až se u něho Františkáni osadili a jej velmi chudě a sprostě obnovili.

Vojsko panské, vedeno jsouc od správce zemského, pana Alše z Riesenberka, pana Menharta z Hradce, Alše Holického ze Šternberka, pana Hynce Ptáčka z Pirkšteina, rytíře Diviše z Miletínka a jiných, a rozmetavši všecka plaňkování a zatarasení Novoměstských, opanovalo rychle celé město jejich bez velkého krveprolití, toliko 16, nejvíc 20 Novoměstských pobilo a jediný dům Kučkův vypálilo. Jen na radnici chtěli se někteří brániti, však odřekli se boje, vidouce neprospěch svůj, a obdrželi to od vítězův, že beze škody z města mohli vyjíti. Avšak jakkoliv mnohým, jak se zdá, shovíváním samých zemských pánův, podařilo se vyváznouti, Novoměstští přece znamenitých škod utrpěli. Lid a vojáci plenili ve všech domích soukromých, Čapek ze Sán utrpěl škody na svém jmění za pět tisíc zlatých, knězi Jakubovi Vlkovi, když z města vyhnán byl, rovněž tolik pobráno; Staroměstští pak vešedše do radnice města Nového zúmyslně všecky výsady a celý archiv k nenabytné škodě dějepisu domácího pobrali a zničili; také potom od toho dne nad Novoměstskými panství sobě osobovali, sami nových konšelův jim sázejíce, což až do přijetí krále Sigmunta do země trvalo.

Kněz Prokop Veliký po svém útěku z Prahy psal knězi Prokůpkovi do tábora u Plzně doslovně takto: „Pán náš všemohoucí, jenž po bouřích dává jasnost a po zármutcích útěchu, budiž s tebou, bratře v Kristu mně nad jiné milý! Věz, že z dopuštění Božího falešní páni zemští s Pražany Staroměstskými obořili se na milé naše bratry, měšťany Novoměstské; některé zabili a města na nich dobyli, jakož jsme to spatřili sami. Proto zdá se nám, abyste nechajíce všeho, hnuli sebou od Plzně k Sedlčanům. Čapek zajisté svolává veliký lid, a my od Tábora nápodobně, jakož doufáme; neboť lépe jest nám umřiti, nežli nepomstiti nevinné krve úkladně vylité milých bratří našich. Buďte s Bohem, věda, že on potrestav svých, zase je potěšuje." List ten kněze Prokůpka nedošel, přejat byv od lidí pana Ondřeje z Rosenberka. Zpráva o převratu v Praze došla Táborův, Sirotkův a lidí z měst u Plzně ležících jinou cestou teprv v sobotu, 8. května. I uzavřeli tam hned, nechati Plzně a obrátiti se proti novým nepřátelům domácím. Hned nazejtří, v neděli 9. května, opuštěny jsou zákopy a hradby proti Plzni nastavené, stanové strženy a všechno ležení vůkol Plzně zapáleno jest tak náhle, že i někteří ranční a nemocní, nemohše dosti rychle uchrániti se, ohněm tam bídně zahynuli. Celé vojsko dalo se v pochod k Hostomicům a ku Příbrami, Tábořì zvlášť a Sirotci zvlášť. Proti Staroměstským s nimi dosud u Plzně leževším byla zášť veliká, a kdo se z nich nevykradl, byl vzat do vazby.

V samé Plzni neměli již než jediné dva koně, a z posádky zbylo jen 600 branných lidí; nemohli se tedy Plzňané za odcházejícími vojsky pustiti, aby je pronásledovali; avšak radost jejich nad osvobozením byla veliká, a zpráva o tom spůsobila veliké plesání v celé říši Německé. V Basileji se o tom již 16. května dověděli, a sbor vzdával zvláštním přípisem chválu hrdinským hajitelům souženého města, nejprv šlechticům, panu Vilémovi Švihovskému z Riesenberka, Pertoltovi z Riesenberka a z Dolan, Hrdoňovi z Dubňan a Lvíkovi z Rovného, kteří se tam sami byli dali zavřiti, pak úřadu městskému, Václavovi Ditlíkovi, městskému rychtáři, konšelům Johánkovi, Nárožníkovi a Korandovi. Plzeňští obrátili se bez odkladu proti okolním husitským posádkám po hradech a tvrzích, a zdobyvše jich pobořili je; pak vystrojili poselství do Basileje k císaři Sigmuntovi a ku sboru, které tam za poskytnutou pomoc děkujíc vypravovalo, kterak Plzeň na bránění své v posledních létech sumu sedmdesáti

tisíc zlatých vynaložila, z nichžto že 24 tisíc ještě dlužna jest, a prosilo, aby jí k zapravení toho dluhu ještě další pomoc dána byla. Mnoho-li té pomoci město ještě dostalo, neví se, císař Sigmunt však nařídil později, aby na památku toho slavného obhájení Plzně znak městský rozmnožen byl obrazem toho velblouda, kteréhož Plzeňští Čapkovi vzali a do města si přivedli, jakž o tom nahoře zmínka učiněna byla. Později pak i papež Pavel II. r. 1466 ze zvláštní milosti zvelebil znak Plzně, města vždy věrného, znakem papežským, dvěma křížem položenými klíči.

Plzňané od té doby posvětili výroční den památky šťastně přestálého obležení husitského; nazývají jej „novým svátkem“ a připadá jim vždy v nejblíže příští neděli po sv. Stanislavu, 7. května. I vytáhlo před časy v tento den všechno ozbrojené měšťanstvo oděné ve staré železné přílbice a pancéře, posud ve zbrojnici v radním domě chované, s duchovenstvem a městskou radou u slavném průvodu Pražskou branou přes královský most ven z města na náspy, jež byli Husité proti městu nastavili, a obdrževši tam slavné církevní požehnání zase do města se vracelo. Císař Josef II. r. 1784 tyto průvody Plzeňanům zastavil a rozkázal, aby se „nový svátek“ jenom v kostele slavil.

Bitva u Lipan.

1434 30. května.

Do nedávna a to až do posledních těchto obratův dělil se národ Český asi v šestero stran čili rot náboženských a politických, — nyní se konečně sestoupil v jediné politické strany dvě sobě odporné, v jichžto čele tuto šlechta, tamto obce byly. Ku první straně, aristokratické, přilnuli nyní všickni šlechtici bez rozdílu náboženství, tedy i katolíci, i pan Oldřich z Rosenberka, a s ním všickni, kteří byli císaře a papeže poslušni, i také nejhorlivější Husité, z měst pak toliko tři města Pražská, Plzeň a Mělník. Ku straně obcí, čili k demokratické přiznávaly se všecky obce Táborské a Sirotčí vůbec, mezi nimiž byla královská města zejmena: Žatec, Louny, Slané, Litoměřice, Mladá Boleslav, Dvůr Králové, Trutnov, Jaroměř, Hradec Králové, Chrudim, Vysoké Mýto, Čáslav, Kutná Hora, Kolín, Nymburk, Kouřim, Brod Český, Beroun, Písek, Vodňany, Prachatice, Sušice, Klatovy a Domažlice. Ze stavu panského držel s demokraty jenom Jan Roháč z Dubé, kterýž od samého počátku až dotud při Tábořích vytrval, potom Sezima z Kunštatu a z Jevišovic, Jan z Bergova a Jan Kolda z Žampachu; menších zemanův však drahná část jako vždy sem náležela. Pan Jakoubek z Vřesovic nyní k žádné straně se nehlásil, ač byl dosud k Sirotkům počítán; předvídaje, žeby bratří nyní poraženi býti mohli, a hledě prospěchu vlastního, stranil se.

Takové dvě strany nemohly dlouho vedle sebe obstáti, i musely se potkati konečně v zápasu rozhodném a posledním, a to nikoli v městech zavřených nýbrž v bitvě na otevřeném poli. Takové bitvě hleděli první vstříc Táboři a Sirotci; i okolo Prahy svou moc sbírali. Prokop Veliký ušed z Prahy bezpochyby na Tábor, odtamtud všecken branný lid k sobě svolal; dobývali tam Táboři hradu Borotína, i museli toho 11. května nechati a také se k němu připojiti. S tou mocí táhl naproti Táborům, kteří se od Plzně přes Příbram vraceli, a vzav je s sebou spojil se potom se Sirotky pod Janem Čapkem ze San, kteří od Plzně přes Hostomice táhli, a tak veškeré vojsko bratrské, Táborské i Sirotčí, položilo se dne 17. května v pondělí Svatodušní u Kunratic, Krče a Jiren před Prahou, vyzývajíc k boji stranu šlechtickou, jejíž vojsko ještě v Praze leželo. Strana šlechtická necítila se ještě v silách, aby s prospěchem se stranou obcí, dobře sestředěnou, rozhodný boj podstoupiti mohla; musela se ještě sesíliti pomocí od katolických pánův, a vyjednávala zatím se stranou protivnou na oko, aby času získala. Proto také to rokování k cíli vésti nemohlo, když jmenovitě Čapek od šlechtické strany žádal, aby všecky věci navráceny byly ve stav, kterýž měly před opanováním Nového města Pražského; pánové však odpovídali, že potřebí raději navrátiti se v ten stav, kterýž byl před vypuknutím válek vůbec, a zatím co nejhorlivěji všecky přívržence své po celé zemi ku pomoci volali. Vojsko bratří nemohši tedy panskou jednotu vylouditi do pole, vytrhlo z okolí Pražského obrátivši se ku Kolínu, kdež se jalo pleniti statky šlechtické, ano praví se, že prý i města Jičína se zmocnilo.

Zatím přiblížila se 25. a 26. května vojska pomocná ku Praze, z poledních stran polní čeleď pana Oldřicha z Rosenberka, od západu pak zbrojné síly šlechty kraje Plzeňského a posádka hradu Karlšteina; u vsi Záběhlice za Vršovici spojily se tyto síly s Pražským vojskem panské jednoty, tak že tu 25.000 mužův pohromadě bylo, kteří teprv nyní také k východu se obrátili, hotovi jsouce měřiti se v poli s nepřátely bojem veřejným. Když přitáhli k Českému Brodu, otevřelo jim to město brány své, a dobrovolně se poddalo. Slušíť pak jmenovati jména předních pánův strany šlechtické, kteří se v nastávajícím rozhodném boji proti

zbujnělé demokracii osobně účastnili: předně Aleš Vřešťovský z Riesenburka, zemský správce, Menhart z Hradce, Hynce Ptáček z Pirksteina, Aleš Holický ze Šternberka, Jindřich z Wartenberka na Velíši, syn někdy páně Čeňkův, 14tiletý Jiří z Poděbrad, syn někdy pana Viktorina, Petr Jenec z Janovic na Chlumci, Aleš z Žeberka na Plané, do nedávna bratr Táborský, Mikuláš z Landšteina i z Borotína, Vilém Kosta z Postupic, Diviš Bořek z Miletínka, Přibík z Klenového, Petr ml. Zmrzlík ze Svojšína, Jan ze Švamberka, Boreš z Oseka, Zdeněk z Drštky, Beneš z Dubé na Kozlém, Jan z Černína, Arnošt z Leskovce na Humpolci, Jan Malovec z Pacova, Burian a Jan bratří z Gutšteina, Václav Varlich z Frimburka, Humprecht z Kocova, potom dva purkhrabata Oldřicha z Rosenberka, Mikuláš Krchlebec totiž a Chval ze Chmelného, od paní Perchty Kravařky ze Sternberka Jakoubek z Božejova, purkhrabě Konopištský, též úředníci Václava z Michalovic, mistra řádu Johanitského ze Strakonic, potom Jana z Riesenberka i z Rabí a jiných panův více. Hlavním velitelem vojska strany šlechtické učiněn jest rytíř Diviš Bořek z Miletínka, pán na Kunětické Hoře, hlava někdy Orebitův a zkušený válečník, ve všech posavadních bojích proslulý. Ten pak rozložil vojsko ve hradbách vozových polem mezi Českým Brodem, Kouřimí a Plaňany, zejména mezi všemi Lipany a Hřiby, kdež nepřátel očekával.

Nastala neděle dne 30. května; hned z rána přihvátalo od Kolína a Kouřimi v šiku válečném vojsko jednoty městské čili jednot bratrských v síle asi 18.000 bojovníkův; u Lipan bylo vojskem panským zastaveno. Říkají někteří, že se ještě tuto před bitvou staly pokusy mírného jednání mezi stranami, však nedá se to více ujistiti. Stály nyní dvoje vozové hradby proti sobě, městská šestiřadová, panská jedenáctiřadová. Co statisíce vojsk cizích pořiditi nemohly, museli tu Čechové sami mezi sebou rozhodnouti, má-li Český národ dále ještě státi mimo církev obecnou, anebo s ní se smířiti, a vedle toho, mají-li budoucně v Čechách panovati řády demokratické anebo má-li starý pořádek zase býti obnoven. Pole nastávající bitvy bylo rovné, od půlnoci k polednímu mírně do výšky vypnuté; jen prostředkem táhla se od blízké Chotouně, rodiště sv. Prokopa, směrem přímým tak nazvaná brázda sv. Prokopa, mělký to a široký úvoz, který dle starodávné pověsti sv. Prokop čertem vyoral až do svého Sázavského sídla; vítězství se jenom tomu mohlo dostati, komu by se podařilo vylouditi protivníka z hradeb jeho. Štěstí přálo v tom Diviši Bořkovi z Miletínka, zvláště skrze opatrnost Mikuláše Krchlebce, purkhrabí na Zvikově, jenž přední voje vedl. Vojska bratrská dala se od něho oklamati, a tím tenkráte s vítězstvím se minula. Bitva počala hrubou střelbou z vozových táborů proti sobě postavených, i trvalo to kulobití za některou chvíli. Vojska bratrská měla poněkud příznivější postavení nahoře u Lipan, kdež vojsko panské v nižším položení blíže Hřib zšikováno bylo; však Krchlebec svému předvoji několikráte tak pohybovati se kázal, jakoby ve zmatek byl uveden, potom vykročiv z hradby vozové obořil se lichým útokem přímo proti hradbám bratrským; a když bratří vystřelili ze všech děl svých, kázal dáti se opět na útěk zdánlivý, který však opravdivému útěku tak se podobal, že Táboři a Sirotci nedali se více za hradbami držeti, nýbrž myslíce, že nepřátelé skutečně utíkají, za nimi ven vyrazili a dosti daleko je pronásledovali. Tuto chvíli vyhlédalo jezdectvo v panském táboře, a vyrazivši též z hradeb vozových prudkou jízdou stíhajícím v bok se vrhli, tak že je od vozův jejich otevřených odrazili. Tu valné vojsko panské hnalo se do otevřených řad vozův bratrských, a Mikuláš z Landšteina, Arnošt Leskovec, Jan Malovec a Petr z Janovic, každý s lidmi svými, napřed se do nich vetřeli. Vůdcové bratrského vojska nemohli žádným způsobem chybu více napraviti, převaha počtu bojovníkův jednoty panské byla příliš veliká, i nastal boj zoufalý, však více zabíjení nežli bojování. Vojsko bratrské, které po kolik let již naplňovalo hrůzou celou Evropu, poznávajíc, že se tu již na dobro o život a smrt jedná, napínalo všecky síly své a tak tuhý odpor kladlo, že bitva netoliko celý den a noc, ale ještě do druhého rána trvala. I zvítězila panská jednota rozhodně, zlámána jest navždy hlavní síla Táborův a Sirotkův, padli přední jejich vůdcové, Prokop Veliký i Prokůpek, mimo to jiní hejtmani a kněží, zejména kněz Markolt ze Zbraslavic, kněz Jan Buřič, hejtman Pešček Zahradník z Plzně kromě jiných; a lidu bratrského vůbec do 13.000 zahynulo; neb ačkoliv mnozí v boji dávali se na milost, vítězové nepřijímajíce jich vraždili je napořád. Jenom asi 700 branných octlo se v zajetí, a mezi nimi dva pánové Táborští, Jan Roháč z Dubé a Jan z Bergova. Jan Čapek ze Sán, hejtman Sirotkův, vida, žeby všeobecné záhuby nezni-

knul, utekl se svými lidmi pokud ještě čas byl z bitvy na Kolín, i pokládali mu to potom mnozí za zrádu, tak že dobří lidé neradi prý s ním kvasili. Vítězům dostaly se pak celý tábor, všecka děla, vozy a všechny zásoby do rukou; to však sotva pravda bylo, žeby byli toliko 200 zabitých ztratili, jakž potom udávalo se. Velká část padlých bratří byla pochována na hřbitově při kostele ve Víticích. A tak světu ukázáno jest, že Čechové toliko od Čechův přemoženi býti mohli.

O posledních dnech a hodinách kněze Prokopa Velikého nedošla nás ani od přátel ani od nepřátel jeho pověst nižádná. Co o tom

Bitva u Lipan 30. května 1434. (116.)

sepsal Eneáš Sylvius, žeby byl v bitvě nepřátely až do unavení zabíjel, a že by se byl Vilém Kostka, jeho někdejší domácí přítel, vychloubal jeho zabitím, jest zcela nepodobné ku pravdě. Palacký takto asi o Prokopovi píše: „Zajisté muž ten, který po tolik let bouřlivých byl hlavním štítem vlasti své, jemuž se celý svět divil, utonul v ohromné povodni lidské krve, bez hlasu, roveň všem „bratřím“ ostatním, a nikde se nepraví, žeby byl kdo hledal kostí jeho, aby jim poslední úctu prokázal. Již od té doby, co v ležení před Plzní utrpěl od svých, zdá se, že vhostil se byl v duši jeho červ pochyby, zžírající jeho důvěru k sobě a kalící jasnotu mysli

jeho; snad že již stíhala jej předtucha osudu jeho právě tragického, an klamem a vnitřním sporem chtěl zakládati vítězství ducha na hrubém hmotném násilí.“

O místě pohřebu Prokopa Velikého žádný z letopisců nevzpomíná; avšak lid sám tuto povinnost na se vzal, i ukazuje si podnes smrk vysoký, pod nímž, praví, že kosti velikého Prokopa odpočívají. Smrk ten stojí v obšírném sadu ovocném za dvorem předního Lipanského statkáře, a rozhlíží se po celé širé pláni Lipanského bojiště; ba i z dalšího Polabí u Poděbrad a Sadské lze poznati Prokopův smrk vynikající z nízkého stromoví vedle klidné vesničky.

Kterak vítězná strana o to stála, aby Táboři do posledního zbytku byli potřeni, toho důkazem jest i to, že k rozkazu pana Menharta z Hradce všickni v bitvě a na útěku zajatí Táboři do dřevěných stodol ve vsích blíž Českého Brodu byli vehnáni, v nich zamčeni a založeným ohněm spáleni. Popisuje pak ty Tábory a Sirotky Eneaš Sylvius, ovšem nepřítel, který však dobře mohl kdysi viděti pravé vojsko Táborské, že to byli lidé černí, od slunce a větru osmáhlí, pohledu hrozného, kteřížto zvykše v ležení při ohni a dýmu živi býti, měli oči orlí, vlasy nečesané, brady opuštěné, postavu vysokou, údy chlupaté a kůži tak tvrdou, žeby od ní jako od pancéře meč odskočil.

Hned po bitvě táhli pánové 31. května ku Kolínu, v kterém se byl Jan Čapek ze Sán se zbytky Sirotkův a Ondřej Keřský se zbytky Táborův zamkli. Po nedlouhém však marném obležení města stala se umluva taková, že obě strany měly šetřiti pokoje, rozpustiti vojska a nezbrojiti se více až do konce měsíce června; že mezi tím o sv. Janě Křtiteli bude valný sněm svolán do Prahy, ku kterémuž také všickni starší vojsk Táborských a Sirotčích povoláni budou.

Tak utichl hluk zbraně a pokoj rozhostil se po České zemi; toliko v jedné straně země, okolo hradu Kostomlat v Litoměřicku ležel pan Jakoubek z Vřesovic s Žateckými, Lounskými a Slanskými, toho hradu dobývaje. Náležel ten hrad tehdáž Albrechtovi z Dubé, poslednímu velikému komendoru Německého řádu Pruského v Čechách, obranu však vedl známý válečník, Sigmunt z Wartenberka Děčínský jakožto opravce kraje Litoměřického. Proto k osvobození Kostomlat vyslali pánové z bojiště Lipanského část panského vojska z kraje Plzeňského, které dostihši ku Kostomlatům ihned na obléhatele se obořilo, však bez znamenitého výsledku bojovalo. Jakoubek proti blížícímu se vojsku jednotníkův vytáhl, a u jednoho lesíka tuhým bojem se s ním potýkal; již dostával převahu, když tu ze zálohy v bok mu vpadla čerstvá pěchota a na tři sta lidí mu zbila. Nicméně boj zůstal nerozhodnut a pánové od Plzně Kostomlat osvoboditi nemohli. Později se pan Jakoubek o ten hrad s vlastníkem nějak smluvil a kupní cenu zaň položil, což mu císař Sigmunt, když do země za krále přijat byl, svým majestátem potvrdil. Jedna větev potomního rodu páně Jakoubkova psala se pak „Kostomlatští z Vřesovic.“

Konečně doložiti slušno, že toho dne po bitvě Lipanské, 31. května 1434 umřel Polský král Vladislav Jagajlo u vysokém věku, muž, kterémuž Čechové tolikráte osud svůj do ruky podávali, který nicméně jsa slabé povahy pro ně ničeho učiniti neuměl. Pozůstavil dva syny, Vladislava a Kazimíra, o kterých ještě častěji nám vzpomínati bude.

Proměny mezi stranami. Převaha strany Rokycanovy. Jednání s císařem a s posly Basilejskými. 1434 červen — říjen.

Bitva Lipanská spůsobila v Čechách velikou a důležitou proměnu; mýlili se však, kdož očekávali, žeby následkem potření moci strany výstřední a demokratické císař Sigmunt a sbor Basilejský žádného odporu v Čechách více nalezti neměli. V té míře, v jaké nyní zemdleni byli Táboři a Sirotci, přibylo nyní síly horlivějším kališníkům, jichžto hlavou nyní byl mistr Jan z Rokycan. Vrchmoc národu octla se tím spíše u nich, proto že sám zemský správce Aleš Vřešťovský z Riesenburka k nim se počítal, a pánové Menhart z Hradce a Oldřich z Rosenberka třebas bezděky jeho podporovati musili. Že pak sesláblé strany Táborská a Sirotčí nemohly více straně kališnické v jejich snahách tak tuhý odpor, jako před tím, klásti, byl nyní národ Český v této straně svornější, nabývaje tím ještě více síly nežli prvé. Mistr Rokycana byl zastávatel pravého učení husitského, které nezabíhajíc do výstředností, jako Táboři a Sirotci, podávalo více možnosti, a tudíž i naděje, žeby se církev s ním spřízniti a vyrovnati mohla, ačkoliv s druhé strany nebylo v něm ducha zas takové podajnosti, jakého osvědčovali mistr Jan z Příbrami a jeho stoupenci. Když pak nyní strana kališnická s tím větším důrazem o provedení kompaktát stála, a v západním křesťanstvě to záhy spozorováno bylo, že ono vítězství „Čechův věrných“ nad „Čechy nevěrnými“ přece je k pokoji a k jednotě u víře nepovede, vzat jest mistr Rokycana u

katolíkův, hlavně v Němcích, tím více v nenávist, čím větší moc nyní jal se provozovati v národě. Muž ten napotom mnoho strádal skrze vášnivé a sočivé protivníky své.

V politickém ohledu byla nyní po zničení samostatnosti stran demokratických opět Praha jediným středištěm národu Českého, a navrátil se vůbec národ zase do těch kolejí, v kterých se pohyboval před početím válek vůbec: šlechta dosedla opět na první místa ve zřízení zemském a vedla žezlo v národu; na hrobě demokracie čili lidovlády vzrůstaly napotom čím dál tím neodolatelněji řády feudalní hovící šlechtě čili jedním slovem řády šlechtické. Demokracie, která před tím hlavně působením Prokopa Velikého převahu měla na sněmích, činila nyní jen co menšina odpor čili opposici, a to dosti krotkou a neškodnou, ačkoliv se ještě po nějaký čas musel ohled bráti na ni. Neboť se vždy ještě k demokratické straně počítalo v Čechách více než dvacet měst, na Moravě byla aspoň města Třebíč a Ivančice jestli ne jiná ještě, v Uhřích pak Trnava a některé jiné město a v Slezsku město Němčí hlavními sídly Táborův. Počet hradův a jiných sídel ve všech těch zemích byl také nemalý.

Dříve nežli měsíc minul po Lipanské bitvě spěchalo všechno na sněm do Prahy ke dni sv. Jana Křtitele, 24. června 1434, všem stavům českým a moravským uložený, aby se veřejný řád zemský opět napravil a srovnal. Byl pak ten sněm velmi hlučný a důležitý; kromě pánův a množství lidí stavu rytířského měla tam také všecka města posly své; od císaře Sigmunta pak přišli tam co poslové páni Oldřich z Rosenberka, Půta z Častolovic a Arnošt z Vlašimi. I bylo prý slyšeti na tom sněmě mnoho krásných řečí o jednotě, svornosti, lásce a pokoji všech synův vlasti; líčena potřeba veřejného pořádku a poslušenství v zemi, a žádáno i podáváno zapomenutí všeho, cokoli se žalostného přihodilo až po tu dobu mezi stranami. Města strany demokratické, jichž větší díl znal se k Sirotkům, nedavše si dlouho domlouvati, zapsala se pánům k zemskému míru; nejdéle odporovali Kolín, Tábor, Písek, Žatec a Mladá Boleslav, až i ty se k jakési umluvě podaly, jakož ku konci také Čapek ze Sán, hejtman Sirotčí, a Mikuláš z Padařova, hejtman Táborský. Vládní moc zemského správce, Alše Vřešťovského tím teprvé všeobecného uznání a skutečného poslušenství v celé zemi došla; byli však mezi radami jemu přidanými také někteří od Sirotkův jmenovaní.

Dále vyhlášen jest obecný mír zemský mezi všemi pod obojími a příměří na jeden rok se stranou římskokatolickou; po krajích ustanoveni jsou zvláštní hejtmani k hájení pokoje a pořádku; řádné soudy byly zavedeny; o vězních ve válkách zajatých bylo nařízeno, aby se do dvou neděl na svobodu propustili, a kněžím zase uloženo, aby se o sv. Jakubě do Prahy k valnému sboru shromáždili a ve článcích o víře se srovnali.

Poslům císaře Sigmunta dána jest odpověď, že s císařem chce sama země skrze řádné poselství vyjednávati, kteréž k němu do Řezna ke dni 15. srpna má vypraveno býti. K tomu poselství byl pak hned ze sněmu jistý počet osob s plnou mocí zvolen, čtyři pánové, čtyři vládykové čili rytíři, čtyři měšťané, konečně dva mistři a kněží, Rokycana a Martin Lupáč. Toto nové a přísné článkování stavův mezi sebou na tomto prvním sněmu po Lipanské bitvě bylo nápadné a významné, neboť za převahy demokracie toho nebylo.

Již okolo 5. července bylo po sněmu.

Kněžský sbor na to o sv. Jakubě, 25. července, v Praze držaný dovedl toho srovnání se v článcích o víře tak málo, jako všecky předešlé schůze v té příčině svolané. Vyznání víry v pravém kališnickém smyslu, jakž je mistr Rokycana vedl, potkalo se nyní ovšem s hojnějším uznáním, neboť se i mnozí kněží Sirotčí nyní také k němu přihlásili, i sepsáno jest 15 článkův, jimiž se určitě vyměřilo, co a jak se má věřiti a zachovávati. Však mistr Jan z Příbrami a jeho stoupenci, kteří se již byli ku poslušenství sboru Basilejského přiznali, kladli odpor proti nim, s druhé strany také kněží Táborští proti některým jiným článkům osvědčovali se, zejmena proti článkům o oltářní svátosti, o sedmeru svátostí církevních, o vzývání svatých, očistci a o spůsobu mše svaté.

Čeští poslové přijeli do Řezna dne 16. srpna ve čtyrech stech koních; o hodinu před nimi vjeli tam také poslové od sboru Basilejského, jichžto hlavou byl opět biskup Filibert Konstanský a předním řečníkem známý Jan z Palomar. Císař Sigmunt sám se opozdil o pět dní, neboť byl na své cestě z Basileje do Řezna ve své vlastní říši Německé od loupežného rytíře Abensberka přepaden a oloupen. Vyjednávání počalo hned 22. srpna a celý týden trvalo. Však se tu i císař i poslové sboru přesvědčili, že nejsou s Čechy tak daleko, jak se byli domnívali, ba že celé to jednání je ani o krok blíže k nim nepřivedlo. Čechové ohlašovali ovšem svou ochotnost, přijmouti Sigmunta za

svého pána, avšak pod tou výminkou, aby pomohl uvesti zemi Českou v jednotu a pokoj, a to že jediné možná jest tím, aby všickni obyvatelé země České a Moravské připuzeni byli, sjednotiti se ve přijímání pod obojí spůsobou, a k tomu že on má se ve spolku se sborem Basilejským přičiniti. Císař Sigmunt oslovil na to posly české řečí českou dosti obšírnou, ač byli Basilejští poslové přítomni: pravil, že i on, co Čech a Pražan rodilý, náleží k národu, aniž má v něm za cizince považován býti; že ani šlechticové ani lid obecný v Čechách vůbec nemohli právem zamítati jeho, pocházejícího po bábě přímo od muže, který první povolán byl od pluhu na trůn vlasti své; také že památka otce jeho ještě v požehnání jest u velikých i u malých; on pak sám že nezná vřelejší tužby, nežli viděti otčinu svou milou po tolikerých bouřích zkvétati opět v pokoji a řádu křesťanském; pročež že ochotně uslyší, cokoli k tomu cíli navrhováno bude, avšak že slušné jest, aby o věcech světských poradil se s pány, o duchovních pak s posly sboru Basilejského.

Nastaly potom hádky mezi posly českými a Basilejskými o spůsobu, co a kterak dne 30. listopadu lonského roku o kompaktátech mluveno a jednáno bylo, až konečně Čechové další jednání s Basilejskými přetrhli, pravíce, že toliko k císaři a nikoliv k nim posláni jsou. Mezi tím nastaly také nevole z nahodilých příčin; umřel totiž 26. srpna jeden z poslův českých, měšťan Mařík z Nového města Pražského; Basilejští poslové pak nechtěli dovoliti, aby jako jiní lidé pochován byl v Řezně počestně. Jindy zas jeden z poslův českých, Vilém Kostka z Postupic, vešel v Řezně do Dominikánského kostela, a mnichové jej z něho násilně ven vyvedli. Ostatně mluvilo se na tom sjezdě Řezenském již o volení nového arcibiskupa Pražského a dvou biskupův, a jak se mají oni a všickni jim podřízení kněží chovati k otázce o podávání kalicha, což bylo poněkud již nějakým pokrokem.

Přijeli zároveň do Řezna také mnozí pánové čeští z katolické jednoty, a k těm se poslové ze sněmu českého obraceli se žádostí, aby pro pokoj vlasti své také ku kompaktátům a k přijímání pod obojí přistoupili: oni však odpověděli, že nemohou činiti, leč co jim ode sboru a jeho poslův nařízeno bude. Poslové čeští konečně na počátku měsíce září odjeli z Řezna usnesše se na tom, že vše, co tuto bylo jednáno, doma sněmu ohlásí.

Sném tak zvaný svatohavelský sešel se 23. října v Praze, i stalo se na něm nejedno uzavření, které k upokojení země a k odstranění všelikých závad mezi národem a Basilejským sborem napomáhalo. Hlavní pokrok stal se tím, že tu Čechové upustili od své žádosti, aby všickni obyvatelé království Českého a markhrabství Moravského bez rozdílu večeři Páně také z kalicha přijímali, i uzavřeno jest, aby jen v těch místech českých a moravských, kde kalich až potud panoval, i na věky budoucí hájen byl, kde však do té doby jen pod jednou spůsobou se přijímalo, tam že to tak i budoucně může zůstati. Z té příčiny nařízeno, aby se stalo sepsání všech měst, městeček, hradův, tvrzí a vsí v celé zemi, kde se buď pod obojí buď pod jednou přijímá. Druhé ustanovení stalo se o arcibiskupovi a dvou biskupích, že mají voleni býti podle starodávného spůsobu v Čechách obvyklého, totiž od národu a od kněžstva pospolu; sbor aneb papež má je potvrditi, a oni že jim slibovati mají poslušenství pod výminkami, jež Čechové již lonského roku 11. srpna sboru podali. Tyto vrchní pastýře poslouchati mají všichni kněží pod obojí i pod jednou; avšak také žádný cizozemec nemá na vyšší duchovní úřad v Čechách a na Moravě býti dosazen. To vše oznámeno bylo listem dne 8. listopadu poslům sboru Basilejského.

Jiná důležitá změna stala se na tom sněmě také v domácích církevních poměrech; kněží sekty Sirotkův totiž spojivše se valně s Rokycanou, vzdali se svého zvláštního postavení mezi stranami českými; jejich přívrženci přidali se tudíž nejvíce ku kališníkům, a tak od té doby Sirotci přestali, a nebylo v zemi více další řeči o nich. Někteří ovšem nejsouce s tím spokojeni, přestoupili potom k Táborům, zejmena mistr Petr Payne, Angličan, a kněz Jan Němec Žatecký.

Rozřešení sporu mezi učením Rokycanovým a Táborským poručeno jest mistru Petru Paynovi, aby zejmena hádky o sedmi svátostech církevních, o vzývání svatých, očistci a spůsobu mše svaté rozdělil ve smyslu učení Husova, Vikleťova a svého vlastního, však vždy zření maje k soudci nejvyššímu v Chebu umluvenému. Payne ten rozsudek plná dvě léta odkládal.

Také se na tom sněmě mnoho rokovalo o přijetí císaře Sigmunta za krále do země, a zvláště stav šlechtický a městský pilni byli, jak by své žádosti postavili, jež by králi k přijetí předloženy býti měly. Bývalí Sirotci ukazovali velikou povolnost ke smluvení se s králem o postoupení míst, jež ještě v Slezsku, v Uhřích a na Moravě ve své moci drželi. Méně ochotnosti v tom ukazovali Táboři. O tom všem známost

dána císaři Sigmuntovi zvláštním poselstvím do Prešpurka s přidanou žádostí, aby král všem stranám položil sjezd do Brna.

Roku 1434 umřel v Ulmu ve Švábích Olomoucký biskup Kunce čili Konrád III ze Zvole, jsa na cestě v průvodu cís. Sigmunta. Za jeho nástupce zvolen jest Pavel z Miličína, kanovník Olomoucký.

Kterak se Táboři zase sbírali, však hradův a měst postupovati museli.

1434 říjen — prosinec, 1435 leden — květen.

Táboři i po své veliké porážce u Lipan nepřestávali obmýšleti další válku, nechtějíce nikterak pustiti od jednoty své a rozejíti se, jak to učinili Sirotci. Zapsavše se k míru zemskému nesměli ovšem nyní pokoj rušiti, nicméně hotovi byli, ve svém obzvláštním postavení i dále se hájiti. Scházívajíce se nyní častěji na rozličných místech rokovali mezi sebou o příčinách neštěstí, které je potkalo, i nacházeli je především v tom, že byli příliš shovívavi a snašelivi, že opustivše příklad Žižkův přijali mezi sebe lidi neupřímné, kteřížto se přidávali k nim ne pro pravdu zákona Božího, ale pro zisk světa tohoto, i zradili je ošemetně, jak mile král Uherský, kterého nikdy za krále Českého uznávati nebudou, a sbor Basilejský hojnými dary je k sobě lákati počali. Šlechticův, kteří je podvedli, že se napotom vystříhati budou a s nimi v žádnou přízeň více nevejdou; císaři že nebudou věřiti, kterýž se k nim přívětivě tvářil a jim vojenské služby v cizích zemích nabízel, aby je tím snáze zavesti a utlačiti mohl. I uzavřeli, míti hlavní péči o zachování sobě měst, hradův a tvrzí, v jichžto držení posavad jsou. a po tichu zase k válčení se připravovati; císař starý že nebude dlouho živ, sbor Basilejský také že se brzy rozejde, a pak že jak Němci tak Uhři budou míti sami doma dosti činiti; tu že nastane doba, následovati příkladu Žižkova a dobyti opět moci a vlády v Čechách; ačkoliv počet a síla jejich klesly, že však vždy ještě větší jsou, nežli byli na počátku válek, a vítězství že záviseti bude jen od příčinlivosti jejich.

Dne 21. prosince 1434 měli Táboři pod hejtmanem svým Janem Roháčem z Dubé sjezd ve svém městě Táboře, na kterém se i poslancové druhých táborských měst, Písku, Prachatic, Vodňan, Hradce Králové, Dvoru Králové, Jaroměře, Čáslavi, Nymburka, Mladé Boleslavi, Třebíče a Ivančic dali nalezti, i uradili se, kterak by se chrániti měli klamu a úkladův nepřátelských, zvláště od císaře Sigmunta a náhončích jeho, obnovili staré své závazky, vešli opět mezi sebou v jednotu ochrannou, a umluvili se spolu s jednotou pana Jakoubka z Vřesovic, ku kteréž se přiznávala táborská města Žatec, Louny, Litoměřice a Slané.

Nicméně všech měst a sídel svých více uchrániti nemohli. První nové neštěstí potkalo je v Slezsku. Jeden z předních jejich válečníkův, kněz Bedřich ze Strážnice, byl od slezského pána Hajna z Čirnau dne 11. srpna 1434 na jeho hrad Falkenštein pozván. Tento pán již od několika let byl se Táborům k věrnosti zapsal a účastnil se jejich výprav válečných, a kněz Bedřich nedbav na změněné okolnosti, dal se přátelským pozváním oklamati, a na řečený hrad vešel. Však tu byl nešlechetnou zradou zajat a do Svídnice do vězení vydán. Jetí kněze Bedřicha posloužilo Slezákům jako nějaké vítězství. Přijel totiž český správce zemský, pan Aleš Vřešťovský z Riesenburka s Vratislavským biskupem Konrádem dne 15. prosince do Vratislavi, a učinil tam se Slezáky smlouvu takovou, že se jim obě města Němčí a Otmochov, jež Táboři potud ve Slezsku mocně drží, postoupí za jistou summu peněz a za vydání na svobodu kněze Bedřicha ze Strážnice a za Petra Poláka, českého hejtmana v Němčí, 16. května lonského roku 1433 od Vratislavských a Svídnických v bitvě zajatého. Tím se stalo, že kněz Bedřich i Petr Polák dne 5. ledna 1435 byli sice na svobodu propuštěni, avšak biskup Vratislavský dosáhl zase svých měst Otmochova a Vrbna, česká posádka také z Němčí vytáhla a Slezsko opustila, a vše, co Čechové k upevnění města Němčí byli přičinili, Slezáci zas bez meškání pobořili. Tak zproštěno jest Slezsko všech posádek táborských. — Přičiněním a prostředkováním téhož zemského správce, pana Alše Vřešťovského, postoupily také posavadní Sirotčí posádky králi Sigmuntovi města Trnavy a mnoho hradův uherských, a však za hotovou výplatu na penězích. Na táborské posádky v Třebíči a Ivančicích na Moravě vypravilo se roku 1435 způsobením vojvody Albrechta Rakouského vojsko pánův moravských, a tím se stalo, že na počátku května posádka z Ivančic vypuzena byla, obyvatelé pak násilím k tomu dohnáni jsouce, kalicha se odříci a cele ku katolické víře navrátiti se museli. Třebíč však šťastně odporovala útokům vojska panského, a na dále v moci táborské zůstala.

Nejbližší a nejmocnější soused města Tábora, pan Oldřich z Rosenberka, kterémuž na potření moci Táborské nejvíce záleželo, a který nicméně po všechen čas války nikdy ničeho proti ní pořídíti nemohl, byl nyní neunavitelný u vyhledávání prostředkův na zkázu Táborův; v Řezně pobádal posly Basilejské, aby mu jen zaopatřili dostatek peněz, žeby pak všecky Husity do lůna katolické církve beze všeho smlouvání připudil; císaře také k tomu cíli ustavičně o peníze žádal, konečně na počátku toho roku v skutku o válečné štěstí proti Táborům se pokusil. Ze všeho však vysvítá, že mu ani tenkrát nepřálo, neboť Táboři mu spálili město Soběslav.

Za to však Táboři na jiné straně, ač po tuhém odporu, ztratili důležitý hrad Ostromeč. Tento vysoko na skále nad Vltavou strmící hrad hrozil ustavičně celému okolí daleko široko; Filip z Padařova, bezpochyby bratr Mikuláše z Padařova, byl velitelem posádky, hotov jsa čeliti nepříteli jak nejmocnějšímu. Tu nařídil správce zemský, pan Aleš Vřešťovský, aby pánové a zemanstvo z celé krajiny zbrojně se zdvihlo, a to nebezpečné hnízdo vyčistili. I vypravili se s velkou zbrojnou mocí pan Hynce Ptáček z Pirkšteina, Beneš z Dubé, seděním na Kozlí, Jan mladší Sádlo z Kostelce, konečně i lidé paní Perchty z Kravař vedením Jakuba z Božejova, purkhrabí Konopišťského, a mnoha jiných šlechticův; i obehnavše dne 17. března hrad Ostromeč úzce jej sevřeli. Obležení již šest neděl trvalo, Táboři odráželi všecky útoky. Obléhatelé poznali, že jim svou mocí toho hradu vzíti nelze; dne 26. dubna přitáhl jim tedy na pomoc ještě pan Aleš Holický ze Šternberka a Jan Jenec z Janovic na Chlumci s 200 pěšími, 50 jízdnými a 11 vozy, dne 15. května přišel konečně i pan Hanuš z Kolovrat, před nedávnem ještě spojenec Táborův, maje 125 jízdných a 300 pěších s sebou. Filip z Padařova chtěl sice hradu pod jistými výminkami postoupiti, obléhatelé však bez výminky chtěli se ho zmocniti; konečně vidouce nezbytí přijali dne 22. května poddání Filipovo na úmluvu, moci které jemu i celé posádce Táborské museli dáti ze hradu svobodné vyjíti a do Tábora odtáhnouti, načež důležitý hrad ten vypálili a zbořili.

Ku konci měsíce března obehnal pan Oldřich z Rosenberka hrad svůj Lomnici u Třeboně, kterýž byl v moci Táborské. Však devět měsícův se v něm Táboři drželi, až jej pan Oldřich pěti sty kopami grošův českých od Táborův vykoupil, kteří postoupivše hradu také na Tábor odtáhli.

Kněz Bedřich ze Strážnice, navrátiv se ze zajetí slezského, sebral asi 500 bojovníkův někdy Žižkových a Prokopových a v městě Kolíně mocně se usadil. Aby jej odtamtud vypudili sebrali se naň na počátku května 1435 Pražané pod rytířem Divišem Bořkem z Miletínka, i obléhali jej. Kněz Bedřich vzdal se pod úmluvou a vytáhl z Kolína; — a tak Táboři znenáhla ztráceli mocného postavení svého, a ustupovali vždy více v pozadí před spojenou mocí strany šlechtické a kališnické.

Tohoto roku 1435 umřel v Prešpurce při dvoře císařském často jmenovaný český pán, Půta z Častolovic, a byl tam pochován. Bylť on spolu s Janem Městeckým z Opočna nejčinnějším a nejválečnějším pomocníkem krále Sigmunta, a hledél všude Husitům škoditi jak jen mohl.

Jednání na sjezdu Brněnském.

1435 v červenci.

Čechové se ještě před několika léty tou nadějí klamali, že přičiněním jejich celé křesťanstvo jak ve víře tak i v řádech církevních opravu vezme; nyní od té doby, co počalo vyjednávání se sborem Basilejským mnozí horlivější ku své veliké mrzutosti znamenali, že oni čím dále tím více museli ustupovati před žádostmi sboru. Zmáhala se tedy i mezi kališníky nevole, a mnozí chtěli, aby se všechno další jednání přetrhlo. Tu vystoupil na počátku tohoto roku 1435 mistr Prokop Plzeňský, který se již byl ku poslušenství sboru Basilejského přihlásil, s listem veřejným, varujícím, aby Čechové tak nečinili a raději sboru se podrobili, že jim dosud smluvenými kompaktáty již tolik přiznáno jest, jako žádnému druhému národu křesťanskému, ukazoval při tom na nebezpečenství, kdyby se boj obnoviti měl, v kterém by Čechové konečně přece jen zahynouti museli. Většina národu stála ovšem jak nejvíce o pokoj a jednotu s církví, ale vidouc neoblomnost Basilejských poslův, že na nich nelze ničeho vymoci, domnívala se nyní, že cíle svého snáze dojde skrze císaře Sigmunta. Na sněmě na počátku března 1435 v Praze zahájeném ustanoveno tedy, vypraviti poselství k císaři do Uher, které by mu žádosti národu předložilo, a zároveň jej požádalo, aby na poslích Basilejských vyzvěděl, co sbor na list z českého sněmu 8. listopadu minulého roku jemu poslaný míní odpověditi.

Císař Sigmunt proto nové posly Basilejské k sobě do Prešpurka povolal, a 19. března žádost Čechův jim přednesl. Oni však ani jemu ničeho sděliti nechtěli, pravíce, že posláni jsou k Českému království, aby s ním osobně jednali, což doufali učiniti na ohlášeném sjezdu Brněnském. Tento sjezd byl několikráte odročen. Když řečení poslové sboru dne 20. května k Brnu se blížili, ušli jen šťastnou náhodou nebezpečí jim strojenému. Táboři totiž nedávno před tím z Ivančic vypuzení a s několika hradův moravských sehnaní dali se v lesích nedaleko Brna na loupežnictví, a sebrali se na ty posly u velikém počtu. Že však poslové cestu svou velmi spěšně konali, nemohli jich loupežnící dohoniti. Brňané přijali posly do města s velikou ctí a slávou, vyšedše jim vstříc v processí, kteréž nove zvolený Olomoucký biskup, Pavel z Miličína, vedl, a se zpěvem a hlučným zvoněním do hlavního chrámu proboštského sv. Petra je uvedli. Druhého dne vítalo je duchovenstvo a městský úřad ve slavném shromáždění, a kněz Křišťan z Hradce, probošt u sv. Petra, přednesl jim jménem celého duchovenstva moravského snažnou prosbu, aby Čechům přijímání pod obojí ode sboru nikterak povoleno nebylo. Jan z Palomar, opět jeden z poslův, musel všechnu svou učenost, výmluvnost a opatrnost sebrati, aby tyto prosebníky upokojil a poučil, kterak si sbor v té věci počínati musí. Sjezd v Brně počal však teprv 1. července, až když tam císař Sigmunt přijel. Museli tedy poslové sboru dlouho čekati.

České poselství přijelo do Brna 18. června, vojvoda Albrecht Rakouský čtyry dni před ním, 14. června. V počtu českých poslův ze sněmu k tomu zvolených byly téměr všecky ty hlavy přítomny, které dosud rozhodovaly osud národu. Sněm zvolil 10 osob stavu panského, 10 stavu rytířského, 8 měšťanův Pražských, po jednom poslu z každého královského města a 5 kněží strany Rokycanovy. Bylit pak tu zejmena Aleš Vřešťovský, zemský správce, Menhart z Hradce, Aleš Holický ze Šternberka, Hynce Ptáček z Pirkšteina, Jiří z Poděbrad, Hanuš z Kolovrat; z Pražských měšťanův Jan Velvar, Sigmunt z Kotenčic, Václav Hedvika, Pavel Dětřichovic, z rytířův Diviš Bořek z Miletínka, Vilém Kostka z Postupic, Petr Zmrzlík ze Svojšína, Jan Hertvík z Rousínova, Jan ze Smiřic, Mikuláš Sokol z Lamberka, Václav Carda z Petrovic, Matěj Louda z Chlumčan, z kněží Rokycana, Václav z Drachova, Martin Lupáč a jiní. K těmto plnomocníkům zemským přidružili se pak ještě páni Oldřich z Rosenberka a Jakoubek z Vřesovic, se strany Táborských kněží Bedřich ze Strážnice, Mikuláš z Pelhřimova, Václav Koranda a mistr Petr Payne, se strany mistra Jana z Příbrami Křišťan z Prachatic a Prokop Plzeňský.

Když Čechové do Brna přijeli, staly se zase mnohé nelibosti za příčinou navštěvování kostelův. Panu Menhartovi z Hradce a mistru Prokopovi Plzeňskému nečiněno žádných překážek, proto že se byli již dali pod poslušenství sboru Basilejského, ano mistr Prokop směl ve chrámě sv. Petra i mši sv. čísti. Biskup Filibert, hlava poslův Basilejských, aby zas Čechům se zachoval, zval k sobě ku stolu netoliko kališníky ale i kněží táborské, jako Mikuláše z Pelhřimova, Václava Korandu a jiné. Avšak když dne 28. června večer Vilém Kostka z Postupic, který měl v tom zvláštni nehodu, s některými Pražany z kostela sv. Petra násilím byl vypuzen, kališníci vidouce v tom urážku celého národu Českého, hned valně k odjezdu se chystali, nechtíce ani se dočekati počátku jednání, a jen s tíží dali se udržeti v Brně prosbami Albrechta Rakouského, zvláště však mistra Rokycany, kterémuž nejupřímněji šlo o dokončení námluv s císařem a se sborem.

Jednání počalo se hned po příjezdu císařova dne 2. července, i táhlo se až do konce téhož měsíce. Připomeň si laskavý čtenáři, kterak za druhého poslování poslův Basilejských v Praze v podvečer v Karolíně 30. listopadu 1433 kněží všech stran českých od šlechticův donutkáni byli, aby rukou dáním biskupu Filibertovi jménem svých spoluvěrcův slíbili, že podané od sboru kompaktáty přijmou, a kterak v pochybnostech svých stran jiných ještě nevyjednaných věcí ústními sliby a výklady od dotčených poslův uchlácholeni byli. Nuže, v tom záleželo tajné naučení poslův nynějších, kteréž do té chvíle nikomu vyjeviti nechtěli, aby přes to, co tehdejšími kompaktáty 30. listopadu 1433 podáno, ani na vlas více nepodávali. Nadarmo upomínali čeští poslové na sliby a výklady od Palomara při zavírání oněch umluv ústně podávané; poslové od sboru se ohražovali pravidlem od obou stran přijatým, že nikoli slova od kohokoliv a jakkoliv mluvená, nýbrž jen slova písemně podaná mohou zavazovací platnost míti. Z té příčiny bylo jednání na sjezdu Brněnském velmi nesnadné, prudké a náruživé, poslové sboru všemu, cokoliv Čechové na nich vymáhali, neustupně odpírali, a tu po mnohém sem tam mluvení a

neužitečném hádaní povstal v sezení dne 8. července mistr Jan z Rokycan, a u přítomnosti císařově jal se poslům Basilejským ostře domlouvati konče svou řeč takto řka: „— — Zdá se, že nechcete než podpalovati různice mezi námi, jimižto my od té doby, co k nám přicházíte, více trpíme nežli kdy před tím, a již musíme varovati se vás. I jakž tedy pravda jest, že chcete jen pokoji a jednotě zemí našich? Co my žádáme, není nic těžkého; tím více tedy diviti se jest, že se nám nepovoluje, ješto vy vždy pravíte, že sbor chce učiniti pro nás, cokoli může. My chceme míti arcibiskupa, jejž volí národ i duchovenstvo a jmenuje král náš: tak se děje v Uhřích, proč by nemohlo také býti v Čechách? Žádáme, aby cizozemci nás ani soudili ani rozdávali našich církevních úřadův: to nic není těžkého, a pro dobré pokoje i jednoty nemělo by nám odpíráno býti. Avšak vám zdá se málo záležeti na nás; bydlíte vzdáleni a někteří, jak pravíte, sotva z pověsti nás znáte, i nedotýkají se vás bolesti naše. Učiňte tedy, aby přijímání pod obojí v místech, kde v obyčeji jest, vesměs průchod mělo, a budeme svorni. Však my toho nežádáme, jakobychom jeho bez vašeho dovolení míti nemohli, proto že to máme dáním Božím, ale žádáme toho jen ku prospěchu pokoje a jednoty. Nechcete-li svoliti, buď s vámi pán Bůh! neboť s námi jest a bude bohdá!“ Po té řeči vyšli téměř všickni Čechové zhurta ze shromáždění, aniž od té doby s Basilejskými posly bezprostředně, nýbrž jen prostřednictvím samého císaře vyjednávati chtěli.

Mnohem snadnější bylo jednání se samým císařem Sigmuntem o zemské věci. Čechové k němu nyní tím ochotněji přilnuli, když po smrti Polského krále Vladislava Jagajla proti mladým synům právě ti pánové polští odpor kladli, kteří se nejvíce k husitství klonili, a čím patrněji se Sigmunt nyní vynasnažoval, získati si Čechy povolností a slyšením jejich žádostí. Co jim Basilejští poslové nejrozhodněji odpírali, to jim Sigmunt sám splniti sliboval, ačkoliv tito slyšíce o tom, hned proti všelikému řízení světské moci ve věcech duchovních protestovali. Čechové však nabyvše pojištění od císaře, upustili ode mnoha svých žádostí dříve přednášených a stali se opět povolnějšími naproti poslům od sboru. Když pak dne 14. července rokováno jest o tom, má-li se v kompaktátech doložiti závěrečná klausule, že „umluvy se sborem Basilejským nemají býti na ujmu svobodám a výsadám království Českého a markhrabství Moravského,“ poslové sboru zase tomu odpírali naprosto, tak že jejich neustupnost císaře k veliké náruživosti popudila. I zvolal jest u velikém rozhorlení: „U Boha živého! jsou lidé, kteří nepřejí, abych já vešel ve své dědictví! ale já vejdu v ně, a proto zemru vždy jako dobrý katolík! Což pak jest ten sbor Basilejský? co vykonal dobrého? chtěl by leda obmezovati a rušiti moc papežovu i císařovu? Nedovede-li ani upokojiti Čechův, bude po něm tolik, jako po jiných sborech!“ Tím spůsobem ještě dlouho horlil a rozhněván ze shromáždění vyšel. Jindy byli poslové sboru od císaře při rozchodu častováni vínem z pozlacených nádob, toho dne však jim jednoduše ohlášeno bylo, že mohou odejíti. Avšak brzo se císař zase upokojil a smířil, a řečená klausule nebyla do nových kompaktát vepsána.

Dorozumění mezi Čechy a císařem bylo tenkráte upřímné, Čechové ukazovali k Basilejským poslům velikou povolnost, a nové kompaktáty se spisovaly. Že Čechové Sigmunta za krále uznají, o tom již nebylo pochybnosti, toliko se dříve kompaktáty dodělati měly. V tom při jich spisování, když se přišlo ke článku o statcích církevních, že jich světští lidé ani držeti ani sobě osobovati nemohou bez viny svatokrádežné, povstala z nenadání opět hádka, která ku konečnému rozstrku vedla. Již při prvním formulování kompaktát r. 1433 vynechali poslové Basilejští k žádosti Čechův slova „bez viny svatokrádežné;“ nyní žádali Čechové zas, aby také slova „držeti a sobě osobovati“ nahražena byla slovy, že statky církevní „nemají bezprávně zadržovány býti.“ Zdálo se to všem býti nezávadné a slušné, jen poslové sboru nechtěli o tom naprosto ničeho slyšeti. Takový zatvrzelý odpor rozmrzel konečně i císaře i Čechy, a tím vzalo konec jednání Brněnské. Ustanoveno nicméně, vypraviti posly pro odstranění té nesnáze ku sboru samému, mezi tím že se v Čechách nový sněm sejde, který by ke všemu, co dosud umluveno bylo, své přivolení dal. Mnozí poslové čeští nedočkavše se konce sjezdu, již se byli z Brna rozejeli. Ku konci sjezdu byl ještě 31. července 1435 nově zvolený biskup Olomoucký, Pavel z Miličína, v Brněnském proboštském chrámě u sv. Petra u přítomnosti císaře Sigmunta skrze Filiberta, biskupa Konstanského, na biskupství slavně posvěcen. Když pak se 3. srpna čeští pánové od Basilejských poslův v Brně loučili, dostali od nich zbytek peněz v západních křesťanských zemích na utišení hnutí českého sebraných; pan Menhart z Hradce vzal 600 zlatých, pan Oldřich z Rosenberka

600 zl., pan Ptáček z Pirkšteina 400 zl. a pan Aleš Holický ze Šternberka 300 zl.

České válečné roty na Litvě. Smrt Sigmunta Korybutoviče. Rokycana volen na arcibiskupství. 1435 srpen — říjen.

Ještě nežli se sjezd Brněnský skončil, přijeli do Brna poslové mladého krále Polského Vladislava Jagajloviće, žádajíce císaře Sigmunta, aby nepodporoval Svidrigajla, velkého knížete Litevského, v jeho vzpouře proti králi Polskému. Císař dal jim dne 2. srpna v Brně veřejné slyšení, i odpověděl jim, že ani on, ani Německý řád v Prusích neopustí knížete Svidrigajla, bude-li od Poláků a Litvínův válkou stíhán; že však k tomu radí, aby uzavřeno bylo příměří mezi nimi aspoň na rok, v kterém čase by se mohly obě strany, tak jakž ještě za živobytí krále Vladislava Jagajla ustanoveno bylo, podvoliti rozsudku poslův sboru Basilejského i sněmu českého pospolu. Avšak než ta odpověď mladého krále došla, již se mezi ním a Svidrigajlem na Litvě válka počala. Svidrigajlo měl ku své pomoci Rusy, Německý řád pruský, Tatary a některé válečné roty husitské, jež hlavně působením knížete Sigmunta Korybutoviče z Čech a ze Slezska na Litvu se odebraly. Tento kníže Sigmunt učiněn jest hlavním vůdcem veškeré moci Svidrigajlovy. Poláky a část Litvínův, kteří se s nimi byli spojili, vedl Jakub z Kobylan. Dne 1. září 1435 strhla se u Vilkomíře bitva rozhodná, v nížto Poláci vyhráli a knížete Sigmunta raněného zajali, jakkoliv sobě byl získal dobré slovo chrabrostí a opatrností v bitvě. Jeho strýc, kníže Sigmunt Starodubský, Vitoldův někdy bratr, dal zajatého Korybutoviče v řece Świętě utopiti; někteří však pravili, že vlastně jedem do ran jeho napuštěným byl umořen. Takový byl konec knížete Sigmunta Korybutoviče, muže dle všeho, co nám o něm známo jest, ušlechtilého a obzvláště v dějích českých památného.

On zavedl zbytky táborských a sirotčích rot polních zároveň s knížetem Fridrichem Ruským do východních zemí slovanských, a položil tím první zárodek bratrstva vojenského, které brzo potom nad Dněprem a v jiných pohraničních krajinách proti Tatarům a Turkům vzrostlo v samostatnou mocnost kozáckou, jsouc na stráži světa křesťanského proti svečřepým hordám vrahův všeho jména křesťanského.

Toho času byli Táboři v Čechách pozůstalí opět nešťastni. Chtěli totiž na počátku září 1435 sebrati pole u Nymburka; však než tam došli, zaskočili je četní branní houfové pana Oldřicha z Rosenberka a jiných pánův zemských již u vsi Křeče nedaleko Černovic v Táborsku, a porazili je na hlavu.

Na počátku října 1435 sešel se sněm v Praze, kterýž měl stvrditi, co v Brně umluveno bylo, i byla jemu úloha velmi nesnadná. Neboť velký byl počet nespokojencův, kteří jednání s Basilejskými nepřáli a s velkou mrzutostí pozorovali, kterak jejich tuhým odporem všechna práva a naděje Čechův čím dále tím více se ztenčují. Přišly také listy a poslové od krále Polského, kteří císaři Sigmuntovi království Českého nepřáli, Čechy proti němu i proti sboru Basilejskému popuzovali a pomoc i ochranu od Vladislava slibovali. Však většina šlechty české, Staroměstští Pražané a všickni přívrženci mistra Jana z Příbrami zasazovali se vesměs tím horlivěji o to, aby zjednán byl pokoj stůj co stůj. Císařův kancléř, Kašpar Šlik, byl také jménem pána svého přítomen, a jeho příčinlivosti, opatrnosti a výmluvnosti bylo především děkovati, že sněmovníci konečně uzavřeli, aby se uznalo, potvrdilo a vykonalo všecko, co v Brně bylo umluveno a slíbeno, arciže v naději té, že císař svým slovům dostojí. Země podvolila se tudíž ku poslušenství netoliko naproti sboru a církvi Římské, ale také naproti císaři co králi Českému. Jediný Hradec Králové odepřel k tomu hlasu svého. Kašpar Šlik psal pak z Prahy, že taková byla touha mnohých v Praze po pokoji, že radostí nad usnešením sněmu hlučně Te Deum zpívali a plakali, a když on na ulicích se ukázal, že mnozí prý před ním klekali a ruce zdvihali volajíce: „Totě náš anděl!“

Dne 21. října předsevzata jest volba arcibiskupa Pražského a dvou biskupův. K tomu cíli zřízen jest ze sněmu zvláštní sbor volební, do něhož náleželi dva páni, Menhart z Hradce a Ptáček z Pirkšteina, dva rytíři, Diviš Bořek z Miletínka a Havel z Dřevenice, tři měšťané, Jan Velvar, Pavel Dětřichovic z Prahy a Ambrož z Kutné Hory, potom devět kněží z celého království; a ti v tajném sezení zvolili mistra Jana z Rokycan za arcibiskupa, potom kněze Martina Lupáče z Chrudimi a kněze Václava z Vysokého Mýta za biskupy. Rokycana netoliko na oko, alebrž opravdově zpěčoval se přijmouti důstojenství podávaného, předvídaje, jak veliké nesnáze ano i odpory bude museti přemáhati; avšak strana panující, neznajíc muže spůsobilejšího, donutila jeho, že po dlouhém zdráhání svolil konečně.

Toto volení mělo zůstati tajemstvím volitelův samých, ažby císař Sigmunt také jemu dal svůj hlas.

V Praze však již velké vření bylo; nespokojenci, kteří se na běh všech těch věcí mrzeli, vidouce v tom jen podvod a zklamání národu, byli snad již blízko toho, žeby chtěli Prahy násilím se zmocniti a pořádek věcí obrátiti; pokoje milovní zas majíce velké oči vše to již za ujednanou věc pokládali a velký křik zdvihali. Dověděvše se také zradou o volbě mistra Rokycany, kteréhož za největšího odpůrce a kazitele míru pokládali, hned o tom tajně do Basileje a poslům od sboru do Vídně dali věděti. Najednou roznesly se po Praze pověsti, že jest město zrazeno a hlavní účastníci té zrády že jsou mistr Rokycana, farář Týnský, a kněz Pavel, kazatel u sv. Jiljí. Rokycana upadl v nebezpečenství života, i chtěli jej prý mnozí zabiti aneb ve Vltavě utopiti. Všeho zbouření původem byla však pouhá nešlechetnost zpátečníkův; když pak Rokycana veřejně vyzýval všech a každého, aby udali, cokoliv o něm vědí, a podával se ku pokutě smrti, kdyžby jen to nejmenší slovo naň provedeno bylo: tu jeho nepřátelé tajili se a do veřejnosti vstoupiti se neodvážili.

Jednání v Bělehradě Královském v Uhřích.
1435 prosinec, 1436 leden.

Aby se urovnal poslední háček v nových kompaktátech, pro který se byl sjezd Brněnský přetrhl, povolal císař Sigmunt k sobě do Královského Bělehradu v Uhřích jak posly Basilejské z Vídně tak nové poselstvo z království Českého. Poslové čeští byli tenkráte zase pánové Menhart a Ptáček, rytíři Diviš Bořek z Miletínka a Jan Smiřický, Pražané Jan Velvar a Sigmunt Manda Staroměstští, Daniel a Pavel Novoměstští, Matěj Louda z Chlumčan z Písku, Jan z Nymburka a ještě jeden nejmenovaný, z kněží pak nikdo, proto že se z příčiny poslední bouře v Praze tenkráte účastniti nechtěli. Poslové Basilejští byli čtyři, biskup Filibert, Jan z Palomar, Martin Berner a Tomáš z Haselbachu, kanovník Vídeňský. Také byli v Bělehradě přítomni vojvoda Albrecht Rakouský, král Bosenský, kněz Ambrož Traversari, legat papežův a mnoho jiných knížat a pánův ze všelikých zemí. Jednání počalo 21. prosince, a trvalo téměř plné čtyry neděle. Poslové Basilejští dostali zatím z Basileje nové naučení, aby co do slov o statcích církevních, že nemají bezprávně zadržovány býti, kteréžto znění Čechové žádali, a o kteréž stal se rozstrk v Brně, žádných obtíží nečinili; za to však žádali, aby císař všecky sliby Čechům ve věcech církevních dané odvolal a zrušil, což když by neučinil, žeby kompaktát nikterak nedokonali a nestvrdili. Císař odpíral i hájil své panovnické právo v církvi, a když Basilejští 29. prosince na splnění své žádosti přece nastupovali, rozhorlil se jak obyčejně, řka: „Vidím, že všecka vina již jen na mne se uvaluje; toho jsem já svými péčemi o dobro církve i o království České nikterak nezasloužil. Pojištění, jakovéhož ode mne žádáte, nedám; ani zeť můj, ani biskupové ani radové moji k tomu neradí. Pokud jsem byl v Italii, vaše vyjednávání dosti dobře se dařilo. Proto já nyní ustoupím zase a raději odřeknu se království Českého, i nechci více o ně státi ani dbáti. Však ono proto bez krále nebude; přijde jiný (mínil krále Polského), který vám snad povolnější bude; s tím vyjednávejte si jak chcete, mne již nechte v pokoji.“ Tato slova byla ovšem pouhý výraz jeho přirozené prudkosti, po kteréž obyčej míval přeskakovati s jedné krajnosti do druhé. V podobných řečech setrval sice celé tři dni, poslové Basilejští uznali potřebu pouleviti ve své přísnosti a bylo zas dobře. Císař se jim čtvrtého dne již, 1. ledna 1436, svěřil, že se Čechům ovšem musí shovívati a všelicos povolovati, aby se jen mohl uvázati v království jejich: však až tam bude, potom bohdá že všecky věci zas do dobrých starých kolejí navrátí. I dal jim císař 4. ledna žádané upsání, že Čechům žádný slib v církevních věcech učiněný bez vůle sboru a církve nesplní, a když se o tom Čechové dověděli, žádali císaře hned o propuštění své a chystali se k odjezdu. Tu zvolal císař: „Ten Velvar nám přece všecko kazí!“ a však při vší rozmrzelosti snažil se uchlácholiti jej. A bylo tu ovšem potom všelikých úskokův, zatajování a přetvářek, aby Čechové se ukonejšili a Basilejským aby se po vůli státi mohlo. Každou chvíli mohlo jediným slovem býti zmařeno všecko úsilí tolikaletého rokování. Když 8. ledna Velvar pronesl se jménem krajanův svých veřejně, že k tomu, co se mezi císařem a Basilejskými posly jedná, Čechové svého svolení ani nedávají ani odpírají; osvědčoval se jim císař, že národ Český bude spokojen, slíbí-li se Basilejským, že v Čechách nikdo nebude nucen k víře a k přijímání pod obojí, to že on béře na sebe, a poslové čeští nižádné odpovědnosti nemají se lekati. Avšak

téhož dne učinil císař Basilejským tajný slib, že se nebude vkládati do věcí náležejících k víře a k církvi, a to u přítomnosti vojvody Albrechta, arcibiskupa Ostřihomského a kancléře Kašpara Šlika, kteří o tom Basilejským vydali písemné svědectví. Co do Rokycany vyjádřil se Sigmunt k Basilejským již dříve podle své obyčejné prostořekosti, že nedbá, koho sobě Čechové arcibiskupem udělají, třebas prý osla; však že on jemu svěcení dávati nebude.

Takovým spůsobem konečně všecky hlavní nesnáze mnoholetého jednání o kompaktátech více ututlány nežli urovnány byly, a nezbývalo již nic, nežli dosavadní umluvy stvrditi, slavně vyhlásiti a ve skutek uvesti. V Bělehradě Uherském to nešlo, Basilejští to chtěli míti v Praze, Čechové obávajíce se tam s nejedné strany odporu, ne-li nebezpečného aspoň pohoršlivého, navrhovali Jihlavu jakožto město pohraničné, kamž i valný sněm svolán býti mohl. Zůstalo tedy při Jihlavě.

Ohlášení kompaktát na sněmě Jihlavském.
1436 5. a 6. července.

Zemský správce, pan Aleš Vřešťovský z Riesenburka svolal stavy království Českého ke dni 29. února 1436 na sněm do Prahy. Sněmovníci tu ke zvláštní dani svolili, aby císař se vší slávou jakožto král Český do země přijat býti mohl, a sami mezi sebou se také umluvili, že mu valně vstříc pojedou a čestný průvod dají až do Prahy. Také jim nyní teprv ohlášeno jest, že za minulého sněmu od voličův k tomu zřízených v tajném hlasování mistr Rokycana za arcibiskupa, a kněží Martin Lupáč a Václav za biskupy byli zvoleni. I vypraveni jsou opět zvláštní poslové, Vilém Kostka, Albrecht z Běškovic a Jan Velvar, aby tuto volbu císaři osobně oznámili, což se potom také stalo. Však zahájení sněmu Jihlavského opozdilo se, protože císař pro válku s Turkem za vojskem až do Banátu jíti musel.

Konečně počal sněm, když císař dne 5. června s manželkou svou Barborou v otevřeném voze slavně do Jihlavy vjel, vítán jsa jak od obyvatelův domácích tak od stavův českých velmi četně shromážděných, pak od poslův čili legatův Basilejských, těch samých, kteří před tím u něho v Bělehradě byli, zejmena biskupa Filiberta, Jana z Palomar, Martina Bernera a Tomáše z Haselbachu. Druhého dne, 6. června, umlouval se císař již s těmi legáty, jak by se s Čechy zacházeti mělo; vypravoval jim, kterak Čechové k němu poslali, aby Rokycanu na arcibiskupství potvrdil, a kterak i také kněz Bedřich ze Strážnice prostřednictvím pana Menharta z Hradce počal s ním vyjednávati o věcech Táborských; on však že se do těch věcí, jakožto církevních, nechtěl vkládati; že jim radí, aby vzhledem Rokycany Čechům sice dobrá slova dávali, však proto úmyslův svých nezměnili; nyní že nezbývá, než především dokonati a pečetiti smlouvy v Brně a Královském Bělehradě uzavřené. Poslové Basilejští čili legatové, jak je obyčejně zváno, žádali zas, aby nemuseli přímo se sněmem jednati, nýbrž aby všecko jednání šlo prostředkem císaře a jeho rad.

Však hned v samém počátku jednání sněmovního vyskytly se nové závady a úrazy, které hrozily všecko opět zrušiti a zbořiti, co tak namáhavě posud vystavěno bylo. Podle domnění a vůle posledního sněmu českého mělo se nyní v Jihlavě všecko pospolu ukončiti, měli tedy vedle kompaktát také arcibiskup a biskupové nově volení potvrzeni býti. To však legátové Basilejští hned naprosto odepřeli, pravíce, že k tomu ode sboru žádné moci nemají a že se sbor na tom ustanovil, setrvati při odpovědi přede dvěma lety knězi Martinovi Lupáčovi dané, že totiž pokud kompaktáta nebudou přijata a stvrzena, k nižádné další žádosti české nemůže se svoliti. I byl by se hned sněm Jihlavský v prvním rozhorlení bez mála rozešel, neboť již mnozí šlechticové a téměř všickni poslové z měst českých k odjezdu se chystali. Poslové měštští pravili, že oni také moci nemají, svoliti k jedné věci bez druhé, i propuštěni jsou mnozí konečně domů, aby si u svých obcí širšího plnomocenství zjednali, a pak se zase vrátili, což se také stalo; Pražským poslům dána k tomu lhůta šesti, Žateckým desíti dní, a když ty lhůty vypršely, mělo se pokračovati v jednání bez ohledu na nepřítomné. Když se vrátili, ujišťovali císař Sigmunt i jeho zeť Albrecht, že se chtějí o potvrzení Rokycany jak u sboru Basilejského tak u papeže pilně přičiniti, čímž se stavové spokojili, načež se 23. června k dalšímu vyjednávání přikročilo. Vyskytovaly se pak co chvíle nové spory a pochybnosti, na jichžto urovnání a odstranění císař sám jak nejvíce si záležeti dával, a když k slavnému ohlášení kompaktát mělo přijíti, zůstaly všecky strany na tom, že při hlavní veřejné slavnosti nemá se ani od jedné ani ode druhé strany nic zvláštního mluviti, než jen umluvy, jak samy v sobě znějí, mají latinsky čteny a přiznáním se všech stran stvrzeny býti.

Tato slavnost vykonávala se ve čtvrtek dne 5. července na Jihlavském náměstí, kdež již od několika dní byly k tomu potřebné přípravy činěny. I vystoupil hned z rána císař Sigmunt ve veliké císařské oslavě na vysoký trůn na náměstí postavený; před ním nesli vojvoda Albrecht Rakouský říšské jablko, hrabě Oldřich Celský žezlo, jiný říšský hrabě meč; také předcházeli jej poslové Basilejští, kteří usadili se v pravo na vysoké stolici nedaleko trůnu. Na podobné stolici vedle nich posadili se pak Čechové, pan Menhart z Hradce, zemský správce pan Aleš Vřešťovský, mistr Rokycana a kněží Lupáč a Václav z Mýta. Na lešení vedle trůnu vystoupila také císařová Barbora Celská

(117.)

Ohlášení kompaktát v Jihlavě 5. července 1436.

s celým svým ženským dvorem; ostatní místo na vyvýšeném lešení, drahými koberci ověšeném, vyplnili knížata, pánové a sněmovníci co se jich vešlo. Při zvláštním stole pak stranou postaveném seděli také notáři, a zapisovali, co a jak se všecko dělo. Nejprvé objevil se před trůnem jménem Čechův Jan Velvar, měšťan Starého města Pražského, nesa listy pod pečetmi království Českého, císařství Římského a vojvodství Rakouského, i ukazoval je Čechům na stolici sedícím, pak císaři a vojvodovi Albrechtovi; oni všickni hlasitě k nim se přiznávali, že jejich jsou. I podával ty listy Velvar císařskému protonotáři Markvartovi, kterýž je hlasitě přečítal a

zas Velvarovi vracel. Velvar je potom legátům odevzdal. Obsahovaly umluvy kompaktát a sliby od Čechův a Moravanův, že chtějí míti a zachovati jednotu, mír a pokoj křesťanský se vším lidem křesťanským věrně a bezelstně; pakli by to kdo i přestoupil, že proto má slušně kárán býti a pokoj nicméně nezrušen zůstati. Když to bylo odbyto, vystoupili čtyři kněží čeští, od sněmu k tomu dříve volení, Václav z Dráchova, Pavel ze Slavíkovic, Václav z Lužnice a Bohuněk z Chocně, aby slíbili poslušenství církevní za sebe i za všecky pod obojí duchovní i světské, stvrdíce to rukou dáním Filibertovi biskupu a mistru Rokycanovi; seznání o tom pod pečetí království Českého bylo pak také legátům podáno. Potom podali zas legátové Čechům a Moravanům listy své pod pečeťmi svými, císařskou a rakouskou, ohlašujíce, že se přikazuje všeho světa knížatům i všem křesťanům, aby s Čechy a Moravany již pravý křesťanský pokoj, mír a jednotu měli, a jich více proto nehanili, že přijímali, přijímají a přijímati budou pod obojí spůsobou, ani jim proto bezpráví činili, ale aby je uznávali za dobré křesťany a za syny prvotní církve svaté. Druhé ohlášení legátův týkalo se arcibiskupa Pražského a biskupův Olomouckého a Litomyšlského, kterým se dává rozkaz od církve, aby rozdávali svátost oltářní pod obojí spůsobou všem těm lidem, kteřížto tak přijímati měli obyčej, když by od nich kdo požádal; též aby zjednali kněží k těm kostelům, kde obyčej ten se zachovával, by tak rozdávali; také farářům a praelátům všem přikazuje se podobně; dále že biskupové řečení mají žáky pod obojí na kněžství světiti a nezamítati jich od svěcení, lečby pro něco jiného kněžství byli nehodni. Konečně ohlášeno ještě od legátův, že sbor Basilejský dá ještě listy na to, aby již všickni, netoliko ti, kdož přijímají pod obojí, ale i ti, kdož ještě nepřijímali, měli plnou svobodu tak přijímati, a to na časy budoucí a věčné.

Když všecky tyto listy umluv čili kompaktát se týkající byly přečteny, ohlásil pan Arnošt z Vlašimi, potomek rodu někdy arcibiskupa Očka z Vlašimi, nyní na Moravě osedlý, jménem císařovým, že Čechové nazejtří slavně do kostela uvedeni, a tam kompaktáta všemu lidu ohlášena budou. Sotva to domluvil, a již počal biskup Filibert u velkém nadšení velikým hlasem zpívati Te Deum laudamus, a celé shromáždění zpívalo s ním radostně a hlučně. Pak se zdvihl císař s trůnu svého a provázen Basilejskými posly a všemi jinými vznešenými osobami ubíral se v slavném processí do hlavního chrámu u sv. Jakuba, kdežto se vykonávaly služby Boží latinsky. Čechové však počali zpívati píseň: „Svatý Václave“ a jiné písně své, a šli do domu, kde dosud své nábožné obřady konali. Celý den a celou noc potom nepřestalo v Jihlavě zvonění všemi zvony, pálení ohňův a jiné rozličné radovánky. Radost z ukončení tak dlouhotrvajících strašných bouří a různic, a ze smíření stran, které tak dlouho proti sobě zuřily, naplnila všecky přítomné předivným zápalem, i sám císař plakal radostí, celek omládnul a pěšky chodil se svými dvořany po městě, což prý se aspoň od desíti let pro podagru, na kterou trpěl, bylo nestalo. V lidu pak nemělo veselí ani míry ani konce. Legátové pak ještě téhož dne vypravili do Basileje posly s psaním, jehožto nadšená slova líčila jejich city plnou vřelostí.

Však ještě ani nedozněly hlasy těchto radovánek, a již druhého dne, 6. července, vzešly zase nové hádky a rozbroje, nové hoře a úpění! Čechové byli do hlavního chrámu u sv. Jakuba uvedeni, byli tam u přítomnosti císaře a jeho dvoru slavným spůsobem církevní klatby na ně vynešené zproštěni; potom jal se biskup Filibert sloužiti mši svatou u hlavního oltáře, mistr Rokycana pak u jednoho z postranních. Po Credo vystoupil napřed Petr, farář Batelovský, na kazatelnu a čtl listiny latinské včera na náměstí veřejně ohlášené. Po něm četl mistr Rokycana, vystoupiv také na kazatelnu, tytéž listy v českém jazyce, přidal pak ještě oznámení, že ti Čechové, kteří připraveni jsou a mají žádost přijmouti pod obojí, k oltáři, kdež on sloužil, přistoupiti mohou, kdež toho, čeho žádají, budou účastni. Poslouchali legatové, co Rokycana ohlašuje, a hned to císaři žalovali, auo Jan z Palomar v kostele hlasitě zvolal, řka latině: „Pane Rokycano! chovejte se dle církevních zákonův, a nepřisluhujte svátostmi v cizí faře!“ Rokycana však, nedav se mýliti, když zase u oltáře ve mši pokračoval, při přijímání netoliko svým třem kněžím, ale i sedmi laikům podal svátost i z kalicha. Sotva skončily se služby Boží, již z toho byly hádky, rozbroje a bouře. Legátové Basilejští žádali zadostučinění za takovouto prý výtržnost a urážku, jížto se Rokycana dopustil, ten pak se hájil, že mocí kompaktát vším právem tak učiniti mohl, aniž mu na mysl přijíti mohlo, žeby sobě z toho legátové pohoršení bráti měli. Císař, knížata i pánové také měli své mínění o tom, pravíce, že nehledíc ku právu již toho sama slušnost a opatrnost žádá, aby byl Čechům již smířeným vykázán ne-li kostel, aspoň zvláštní oltář,

kdežto by mohli dle svého spůsobu sloužiti, zvláště že i tuto přítomný Olomoucký biskup, Pavel z Miličína, jakož i sami Jiblavští faráři se zdráhali, přisluhovati z kalicha, rušíce tím zřejmě kompaktáta nyní právě veřejně ohlášená. Stalo se pak tyto dni i to, že kněz Martin Lupáč nesl svátost pod obojí veřejně po městě k Čechovi na smrt nemocnému, což mu opět za pych pokládáno, tak že nevole ještě více zrostla. Poslové Basilejští byli urputni, hrozíce hned, že z Jihlavy odjedou, jestliže se jim zadost nestane; Čechy zas dojímalo to tak hluboce, že někteří prý hořem až plakali; „smlouvali se s námi, jen aby nás oklamali," takový byl obecný nářek jejich, a mnozí skutečně i z Jihlavy odjeli. Císař lekal se i strach měl, aby z toho nepošlo všeobecné vzbouření v Čechách, dříve nežli by skutečně na trůn dosednouti mohl. Ovšem o to mu hlavně běželo, neboť doufal, jak mile se v království uváže, menší mu o to starost bude, provedou-li se kompaktáta ve smyslu takovém, jakž Čechové jim rozumějí. Mistr Rokycana těšil jej, ujišťuje, že skutek tento nebude nikoli překážkou v zemských věcech. Prosbami císařovými a pánův českých strany mistra Jana z Příbrami dali se konečně legátové pohnouti, že k tomu svolili, aby jeden kněz český měl moc a právo míti, na čas sněmování v Jihlavě u jednoho oltáře pod obojí sloužiti; neměl to však býti ani Rokycana ani Lupáč, nýbrž kněz Václav z Dráchova, kterýž měl ještě dříve skoumán býti, zdali dobře smýšlí o moci papežově a biskupův v církvi. Tolikeré ohražování a taková přísnost zošklivily celou tu věc Čechům dokonce; umínivše raději vyhýbati se legátům, nedali ani Václavovi z Dráchova podrobiti se skoumání, a sloužili napotom až do konce sněmu Jihlavského ve svých příbytcích jako před tím.

Kompaktáta čili umluvy Čechův a Moravanův s církví Římskou obsahovaly výklad, širší neb užší určení smyslu čtyř článkův Pražských, které v následujícím znění do těch umluv byly pojaty:

1) „Přijímání přebožské svátosti těla a krve Boží užitečné a spasitelné pod obojí spůsobou, totiž chleba a vína, všem křesťanům v království Českém a markhrabství Moravském a na místech jich, kdož se v té straně přidrží, bydlejícím, skrze kněží svobodně buď podáváno."

2) „Všickni hříchové smrtelní a zvláště zjevní skrze ty, na kteréžto sluší, rozumně a vedle zákona Božího buďte stavováni, trestáni a vypleni."

3) „Slovo Boží od kněží božích a jahnův hodných buď svobodně a věrně kázáno."

4) „Nesluší kněžstvu času zákona milosti nad zbožím časným světsky panovati."

Pět let trvalo vyjednávání o tom se sborem, jak by církev těmto článkům rozuměti a v jakém smyslu je přijmouti chtěla; nicméně zůstalo přece ještě mnoho věcí nevyrovnaných a neukončených. Avšak jakkoliv Čechové potom často ještě o doplnění kompaktát se ucházeli, církev žádnou mocí více k dalším ústupům pohnouti se nedala, i nestal se ani od sboru Basilejského ani od papeže v té věci pokrok nižádný, kromě toho jediného, že řečený sbor i papež Evgenius IV. kompaktáta v Jihlavě ohlášená potvrdili. Však již druhého dne po ohlášení kompaktát děly se věci, jak jsme nahoře vypravovali, které zřejmě svědčily o neupřímné vůli strany římské, chovati se dle toho, jak v kompaktátech netoliko smluveno ale druhé straně i přikázáno bylo. Pohříchu! následovaly ještě jiné věci, které jednotu a mír pro budoucnost ještě více zkalily.

Umluvy na sněmu Jihlavském, o přijetí Sigmuntovo do království Českého.

1436 červenec — srpen.

O výminkách, pod kterými by Čechové chtěli císaře Sigmunta uvesti, jednalo se již mnoho na předešlých sněmích a sjezdech; nyní to mělo ku konci přivedeno býti. Velké nesnáze činila žádost Čechův, aby Morava české koruně navrácena byla, kterou byl Sigmunt svému zeti Albrechtovi Rakouskému postoupil; dne 19. července nechybělo prý již mnoho, žeby proto všecka dosavadní jednání byla na zmar přišla. Císař pravil, že co zeti svému dal, vzíti jemu nemůže, ba že v úmyslu má, dáti jemu za věrné jeho služby ještě více; vzetím takovým žeby sobě na cti ublížil, o kterouž prý vždy více dbal, nežli o koruny a statky své. Nestalo se tedy nic v tom ohledu; vojvoda Albrecht vrátil jenom město Budějovice, ježto též od Sigmunta držel. Dne 13. července tvrdil císař Sigmunt volení Jana z Rokycan na arcibiskupství Pražské a dvou výše řečených kněží na biskupy listem Čechům pod svou pečetí vydaným; dne 20. července vydal konečně zápis pod pečetí majestátu svého na to všecko, co Čechům splniti slíbil, jehožto nejdůležitější články tyto byly:

1) Kompaktát mezi sborem Basilejským a královstvím Českým že bude císař tak, jak

sepsána jsou, šetřiti, a že se přičiní, aby zvláště smrtelní hříchové v zemi byli staveni; 2) že Čechův a Moravanův tisknouti pro přijímání pod obojí od nikoho nedopustí; 3) že k sobě přijme radu od Čechův volenou, a že sám do ní voliti bude s radou jejich; 4) že kněží pod obojí, když bohdá v panování své vejde, rád při svém dvoře bude vídati; 5) že ke vzdělání ve válce zbořených hradův, tvrzí, klášterův, kostelův a jiných staveb ani kterého člověka ani které obce nutiti nebude, lečby to kdo z dobré vůle chtěl činiti; 6) že se také mnichové a jeptišky nemají zase do země vrátiti, leda s povolením arcibiskupa i těch obcí neb pánův, u kterýchž by přebývali; 7) že se o zvelebení university Pražské rád přičiní, též o navrácení zboží k špitálům nadaných; 8) Českou korunu, listy a privilegie, zemské i dvorské desky, svátosti a jiné klénoty zemské, jež ze země vyvezl, že má i chce milostivě vrátiti a na bezpečném místě v Čechách položiti; 9) že svobody, řády a práva Čechův potvrdí a je v nich zachovávati bude; 10) že s radou arcibiskupovou a obecní nařídí, aby se Čechům kázavalo v kostele a Němcům před kostelem, jak se pro čest národu a pro chválu Boží nejlépe zdáti bude, neboť se to za králův předešlých dělo naopak; 11) že na úřadech v Čechách žádný cizozemec nebude, v okolních pak zemích ku koruně náležejících že bude v tomto ohledu tentýž řád zachováván, jako byl za císaře Karla a jiných králův Českých atd.

O dva dni později, 22. července, vydal císař zvláštní listy městům českým, že nemají obce jejich býti nuceny, přijímati obyvatele ve válkách odběhlé, což byli zvláště Němci a katolíci, ať jsou stavu duchovního nebo světského.

Co do pojištění statkův církevních, kteří českým pánům a rytířům od Sigmunta za času válek zastaveny čili zapsány byly, mnoho se jednalo, avšak konečné upravení těch záležitostí odloženo jest, jako i jiné věci, až do Prahy. O Moravě pak nebylo již ani zmínky, a ona Albrechtovi zůstala. Když byl konec jednání, stalo se v Jihlavě dne 25. července slavné a hlučné shromáždění, i postavil se opět Jan Velvar, měšťan a posel Pražský před císařem na trůnu sedícím, oznamuje jménem všech stavův českých, že již hotovi jsou přijmouti císaře Sigmunta za krále i pána svého, jak mile koruna česká i jiné klénoty zemské zemi opět navráceny budou. K této řeči se hned i zemský správce Aleš Vřešťovský a jiní pánové, vládykové i poslové městští, kteří tuto byli přítomni, přiznali a hlučně píseň „svatý Václave“ zazpívali. Císař byl již před tím svého kancléře Kašpara Šlika pro korunu a zemské klénoty vyslal do Uher, aby je co nejrychleji do Jihlavy přivezl; sněm byl až do jeho návratu odročen, a sněmovníci se vesměs toho dne s veselou myslí rozjížděti počali. Však tu chtěl také sám císař za Šlikem do Uher odjeti, aby sobě, jak pravil, potřebných peněz na chování dvoru svého netoliko v Jihlavě ale i v Praze opatřil. Jen s tíží dal se od toho úmyslu odvrátiti.

Když se dne 10. srpna Kašpar Šlik s korunou, s klénoty zemskými a s korunním archivem z Uherského Vyšehradu, kdež do té doby všechno to uschováno bylo, do Jihlavy navrátil, sjeli se hned 12. srpna čeští stavové opět do téhož města u velikém počtu, a také bez odkladu 13. srpna císaře žádali, aby jim vše viděti a ohledati dal. Jakož se sešli v bytu kancléře Šlika, a ohledavše tam korunu Svatováclavskou, zlatou a drahými kameny posázenou, svaté ostatky od císaře Karla zemi odkázané a některé hlavní listiny království Českého, děkovali za to, že tyto klénoty tak bedlivě zachovány byly. Pak se všickni tři stavové osvědčovali, že již hotovi jsou, králi poslušenství učiniti.

K tomu účelu drželo jest hned nazejtří, 14. srpna, slavné shromáždění v Jihlavě; byli kromě císaře také vojvoda Albrecht, Basilejští legátové a mnohé jiné vzácné osoby přítomni. Napřed vystoupil pan Menhart z Hradce maje řeč k dosavadnímu zeměsprávci českému, panu Alšovi Vřešťovskému z Riesenburka, v nížto napřed děkoval jemu ve jménu všech stavův království Českého za věrnou a snažnou péči, kterouž vedl o dobré obecné i o čest národu, a potom jej prosil, aby již stavy ze slibův a přísah propustil, jež tito jemu co zeměsprávci byli učinili. Pan Aleš k tomu odpovídal také řečí pěkně strojenou, kterak upřímná byla snaha jeho, opatřiti pokoj a řád v zemi a posloužiti ku prospěchu koruny. Pak se obrátil k císaři, vzdávaje se moci a práva svého co zeměsprávce do jeho rukou a poroučeje jemu sebe a celý národ Český. Na to povstal pan Menhart z Hradce podruhé, a obrátiv se k císaři Sigmuntovi, děkoval mu napřed za věrné zachování koruny a klénotův zemských, potom se osvědčoval jménem všech stavův českých, že již přijímají Sigmunta za krále a pána svého a zavazují se ku poslušenství jeho; pročež aby ráčil zapomenouti na věci minulé, potvrditi stavům práv a svobod jejich, a býti jejich milostivým pánem. Ještě také Jan Velvar měl promluvení k císaři, a to ve smyslu podobném. Jak mile přestal mluviti, hned všickni sněmovníci přistupovali k trůnu, a císaři jeden po

druhém rucc podávali, napřed páni, potom rytíři, naposled poslové čtyřmecítma měst českých královských, zejmena Starého a Nového města Pražského, Žatče, Loun, Kadaně, Litoměřic, Slaného, Berouna, Kouřimi, Kutné Hory, Nymburka, Čáslavi, Jaroměře, Králové Dvoru, Trutnova, Chrudimi, Vysokého Mýta, Písku, Prachatic, Sušice, Klatov, Domažlic, Mělníka a Poličky. Scházeli poslové z Hradce Králové, Kolína a Stříbra, kteráž města byla ještě v moci Sigmuntových nepřátel; ve Hradci panoval tehdáž kněž Ambrož, v Kolíně a Táboře kněz Bedřich ze Strážnice, a ve Stříbře Přibík z Klenového, který sice také Sigmuntovi poslušenství učinil, však města toho postoupiti nechtěl, až mu později za ně Volyně zastavena byla.

Sigmunt, jakož byl vždy dobrý řečník, také se potom dal slyšeti slovy laskavými ku stavům; opakoval, kterak svou drahou vlast miluje, a osvědčoval, kterak všecko míní splniti, čím se byl zemi a národu zavázal. V té chvíli odevzdal stavům majestát svůj na umluvy s nimi tuto v Jihlavě uzavřené, kterýžto majestát odevzdán jest panu Menhartovi z Hradce, aby jej prozatím při sobě choval. Sněm Jihlavský tudíž zavřen jest zpěvem „Svatý Václave," a hned se chystali všickni, jak císař s dvorem svým, tak stavové ku slavné jízdě do Prahy. Aby tam také Basilejští legátové jeli, Čechové na počátku sněmu sice připustiti nechtěli, vidouce, kterak se tito již po ohlášení kompaktát k nim z vysoka chovali; císař tenkráte však pravil, že bez nich do Prahy nepůjde. Potom o té věci z úmyslu se mlčelo, a nyní legátové také do Prahy jeli, když to Čechové již zameziti nemohli.

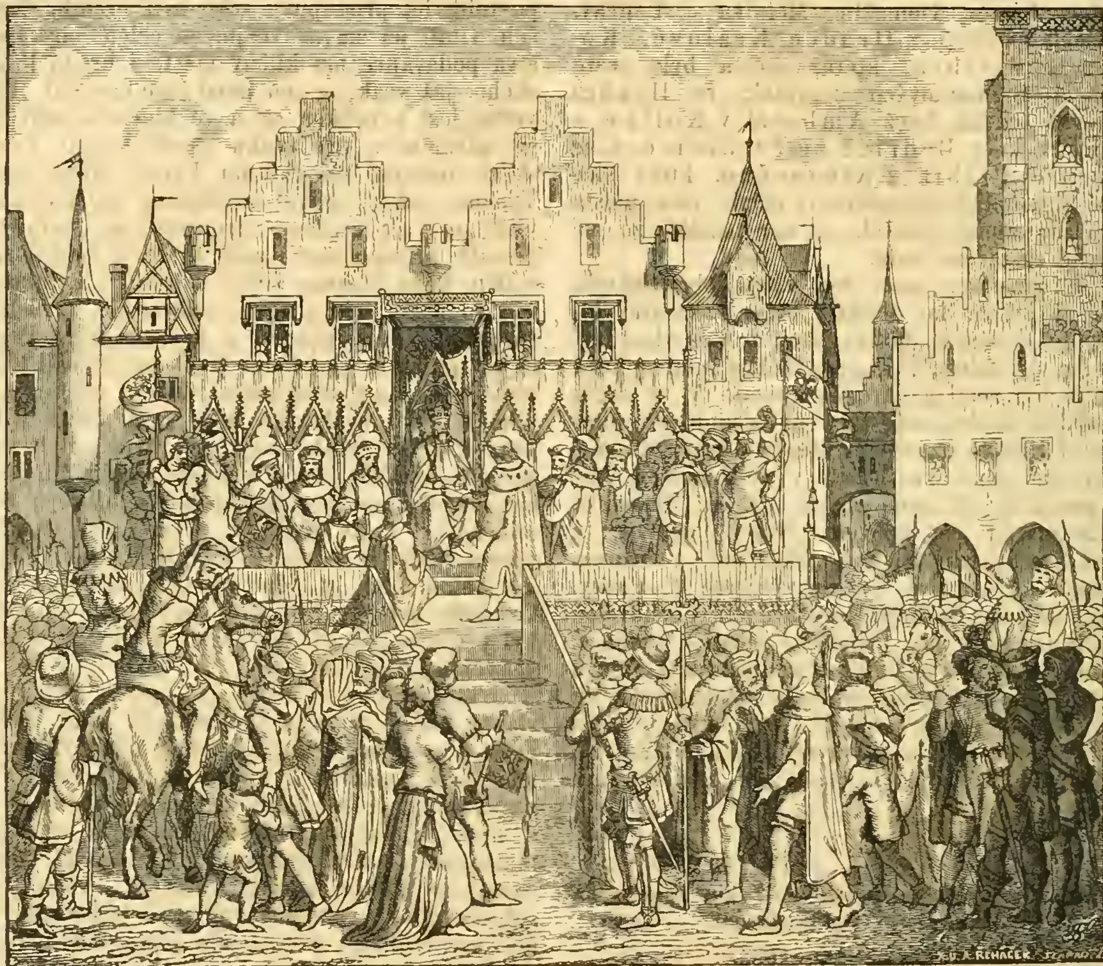
Kterak císař Sigmunt slavně do Prahy přijel a na trůn český řádně dosedl.

1436 23.—26. srpna.

Po čtrnácti létech vstoupil nyní císař Sigmunt ponejprv zas na půdu českou v těch místech, kdež ji r. 1422, jsa na útěku k Jihlavě, byl naposledy opustil. Legátové Basilejští byli jej na cestě do Prahy o dva dni předešli, a vešli tam dne 21. srpna. Slavný vjezd králův do hlavního města stal se však ve čtvrtek v poledne dne 23. srpna; přijeli s ním u valném a nádherném komonstvu císařovna Barbora, vojvoda Štětínský, několik slezských knížat, Oldřich hrabě Celský, Brunorius della Scala a jiní nejpřednější jeho dvořané, z českých pánův Menhart z Hradce, Ptáček, Aleš ze Šternberka, Zbyněk z Hasenburka, Petr Zvířetický, z rytířův Diviš Bořek z Miletínka, Vilém Kostka z Postupic a jiných domácích a cizích šlechticův počet veliký. Pražané vyhrnuli se z bran městských do polí, aby slavně uvítali krále, jemuž po tolik let přístupu k sobě byli bránili; konšelé vítali jej slavně ve jménu celého obyvatelstva podávajíce mu klíčův města i hradu Pražského, jež však on jim hned zase navrátil. Pak veden jest s velikou ctí a ve hlučném průvodu se zpíváním a při zvuku všech zvonův Pražských městem do chrámu Panny Marie před Týnem, kdež volený arcibiskup Rokycana vítal jej řečí českou, strojenou na slova sv. písma: „Hospodine! spasiš krále a vyslyš nás v den, když budeme volati k tobě!" I ohlášen jest tu pokoj lidu a sněm celé země. Z kostela sprovodili krále pánové a konšelé měst Pražských prozatím do domu Hankova opodál Králova dvora na Starém městě, kterýž co obyčejné tehdáž sídlo královské toho času bezpochyby ještě k přijetí krále nebyl připraven. Bylť pak ten dům Hankův někdy v držení Hanka čili Jana Brunonova, probošta Lebuského a biskupa Kaminského, krále Václava někdy podkomořího potom říšského kancléře, a jest to nynější dům v Celetné ulici, v němž do r. 1848 generalní komando bylo, načež krajinský soud do něho byl přenešen. Basilejští legatové ubytováni byli ve velké kolleji Karlově.

Třetího dne v neděli 26. srpna odbyl se slavný obřad přiznání se Pražanův králi k věrnosti a poslušenství. Na velikém náměstí Staroměstském vystavěn byl skvostný trůn královský na vysokém lešení, drahými sukny potaženém a mnohými ozdobami ověšeném, a to před domem, kterýž stával někdy na místě polední půlky nynějšího paláce knížat Kinských, vedle narožního domu u kamenného čili bílého zvonu do Týnské uličky, pročež také tomu domu potom po dlouhý čas říkáno „u královské stolice." I vyveden jest císař ze svého příbytku u slavném průvodu Celetnou ulicí na náměstí, kdež posadil se na řečený trůn v majestátě královském maje českou korunu na hlavě. Přistoupili pak konšelové Starého, Nového města a Malé strany, a složivše do rukou jeho své úřední pečeti a klíče bran městských, slibovali mu věrnost a poslušenství. On jim klíče a pečeti zase navrátil, a vedle toho také Staroměstským několik majestátův odevzdal, jimiž se obnovovaly a potvrzovaly všecky jejich starodávné svobody. Novoměstským, kteří od r. 1434 následkem známých

událostí 6. května Staroměstským byli jako poddáni, navrátil císař jejich předešlou samostatnost, avšak obnovení jejich tenkráte zmařených privilegií na pozdější čas odložil, nařizuje toliko, aby Novoměstští v právním řízení, jako byl někdy král Václav ustanovil, odvolávali se k radě Starého města Pražského. Tím se ta slavnost skončila, a Pražané jakož i celá země oddávali se naději, že nyní císař Sigmunt plniti začne sliby předešlými umluvami stvrzené.

(118)
Císař Sigmunt přijímá na Staroměstském náměstí od Pražanů přísahy věrnosti 26. srpna 1436.

Kterak počal císař Sigmunt starý pořádek zaváděti a daných slibův svých nedbati.
1436 srpen — říjen.

Císař Sigmunt dosednuv konečně po šestnáctiletém boji a mnohonásobném namahání na trůn otcův svých dosáhl nyní té moci, že mohl měniti a vésti věci české tak, aby zvláště co do náboženství bylo v Čechách všecko tak, jako před válkou, a jakož nikoliv mocí zbraně ale spůsoby slibnými a chytrými na vrch se byl dostal, tak nyní zas ne tak zjevným násilím, jako raději ukrytými prostředky svého cíle se domáhal. Jako již na sboru Kostnickém dal se ukonejšiti zásadou, že sliby na ujmu katolické víry dané platnosti nemají; tak opět nyní nemyslil, že by tím utrpěti mohla netoliko mravnost ale i čest jeho, na kteréž sobě velice zakládal, když přes všeliké slavné a zpečetěné sliby své provozovati bude zpátečnictví, kterým by Husité

připuzeni byli, aby se všech vymožeností svých zase vzdali a pomalu ve všem se všeobecnou církví se srovnali. Příbramovci, to jest přívrženci mistra Jana z Příbrami, drželi se ještě jenom přijímání pod obojí, a byli s počátku se vším spokojeni, jak Sigmunt sobě počínal. Proto také podávali se mu sami za nástroj k potlačování bratří svých, pravých Husitův, kteří naplněni byli duchem Rokycanovým. Sigmunt jich užíval k svým politickým účelům, kterých oni sami neznali, neboť nabyv již zkušenosti světa byl tak opatrný, že spokojoval se krokem po kroku v přemáhaní všeho, co mu bylo odporné, a nejevil nikdy, kam vlastně všecko vésti chce.

Čechové pozorovavše to konečně, a vidouce, kterak je Sigmunt klame, k novým bouřím připuzeni byli; a tak nyní velmi nejisté, ba osudné budoucnosti vstříc kráčeli, volajíce, že kompaktáta ještě dokonána nejsou, a že mnohá věc ještě nevyřízena zůstala. Však nemohli ani toho dosáhnouti, aby se jim plnilo, čeho mocí neplných těch kompaktát již právo měli žádati.

Počátek v uskutečňování svých tajných záměrův učinil císař Sigmunt již čtvrtého dne po svém slavném uznání od měst Pražských, 30. srpna.

Toho dne sadil totiž po právu a příkladu předešlých králův Českých nové konšely Starému a Novému městu i Malé straně; žádný z horlivých Husitův, kteří dosud v radách těch seděli, k tomu úřadu se více nedostal; Sigmunt jmenoval jen takové lidi, kteří mu byli oznámeni co nejkrajnější stoupenci strany mistra Jana z Příbrami. Purkmistrem na Starém městě učiněn sice Jan Reček z Ledec, muž mírný a vůbec vážený, avšak pravá vláda nad městy Pražskými octla se v rukou dvou bratří z Kunwaldu čili od Stříbrné hvězdy, Pešíka a Jana, kteří více císaři a Římu nežli kalichu byli oddáni. Jan z Kunwaldu stal se podkomořím království Českého, tedy nejvyšším úředníkem nade všemi královskými městy. Jan Velvar, prvé konšel Staroměstský, při jednání o kompaktátech a o přijetí císaře do země velmi činný, byl povýšen, aby ztratil moc v radě městské; král Sigmunt učinil jej svým radou. Matěj Louda z Chlumčan, po nejdelší čas Táborský hejtman v Písku, kterýž pro mírnost své povahy i od Basilejského sboru chválen a vážen byl, jmenován jest dvorským sudím měst královských, i učinil to Sigmunt bezpochyby jen proto, aby Čechům oči zamydlil, a oni jeho pravých úmyslův nepoznali.

V měsíci září až do sv. Václava byl v Praze obecný sněm, kterýž ve velké kolleji Karlově u přítomnosti samého císaře zasedal. Jednáno jest na něm mnoho o statcích duchovních a královských, české šlechtě a jiným lidem zastavených, a nařízeno, aby všecka zboží v předešlých válkách mocí vzatá a odňatá navrácena byla, všecko bezprávné panování na takových statcích aby přestalo, a co kdo na kom vynutil a ještě neobdržel, aby toho nebral více.

Teprv po tomto sněmu jal se císař Sigmunt nově obsazovati zemské úřady; dne 5. října jmenoval pana Menharta z Hradce nejvyšším purkhrabím Pražským; již dříve byl pan Hynce Ptáček z Pirkšteina nejvyšším hofmistrem učiněn, Husita ovšem rozhodný; pan Aleš Holický ze Šternberka stal se nejvyšším komorníkem, Mikuláš Zajíc z Hasenburka na Kosti nejvyšším sudím, Aleš Vřešťovský z Riesenburka, bývalý správce zemský, nejvyšším písařem, atd. Mnoho zaměstnání činily císaři pohraničné spory a všeliká záští čili nepřátelství obyvatelův království Českého s cizími sousedními knížaty, zejmena bavorskými, saskými a braniborskými. Dne 1. října potvrdil císař také Novému městu Pražskému, ač Staroměstští proti tomu odpor kladli, staré jeho avšak od Staroměstských zničené privilegie, jakž jich Nové město nadáním císaře Karla a krále Václava až do roku 1434 bylo užívalo. Císařův kancléř, Kašpar Šlik, vyhledal všecky listiny k tomu se vztahující v kanceláři říšské, a starý mistr a kronikář český, Vavřinec z Březové, kterýž za hluku válek k žádosti Novoměstských byl tyto listiny z latinského jazyka do češtiny přeložil, dokládal a svědectví vydal, že se nové přepisy, jež Novoměstští císaři předložili, s původními listy dokonale srovnávají. Nieméně Staroměstští císaře prosili, aby Novoměstským nedopouštěl trhův míti v koření, bavlně, zvěřině, v husích, kuřatech, ptácích, v ovoci a v jiných věcech, což se váhy dotkne, žeby to toliko v jejich městě mělo prodáváno býti. Pánové Menhart, Ptáček, Aleš Holický a jiní z rady císařovy, vyznávali, že se pamatují, že od jejich mladosti vždycky tyto věci na Novém městě také prodávány byly, avšak ta věc tenkráte k porovnání nepřišla.

Ještě více, nežli tyto světské záležitosti zaujímaly všech mysli věci církevní. Dne 7. září 1436 před svátkem narození panny Marie, tedy šestnáctého dne po svém příjezdu do Prahy dal císař mistru Rokycanovi, co faráři u panny Marie před Týnem, věděti, že žádá nazejtří slyšeti nešpory v chrámě Týnském, a že biskup Filibert má tam druhý den slavnou velkou mši sloužiti. Rokycana odpověděl, že to rád uvidí a že k

tomu své svolení dává. Tato odpověď urazila biskupa Filiberta, kterýž se o ní vyjádřil, řka, že Rokycana jsa poddán císaři a podřízen legátům, nemá čeho svolovati, alebrž má poslouchati.

Dne 8. září ve svátek panny Marie sloužil Rokycana farní mši ve chrámě svém Týnském, a biskup Filibert přišed k té mši dočkal se konce jejího, pak sám u přítomnosti císaře a celého dvora jeho s velikou nádherou služby Boží slavil. Však sotva se slavnost skončila, již biskup ten k císaři pospíchal, žaluje mu, kterak ve mši Rokycanově některé uchylky spozoroval, že totiž Rokycana české čtení měl, česky zpíval, a svátost oltářní i dítkám rozdával, což prý jest rušení kompaktát, a žeby císař takový neřád zastaviti měl. Byly to ovšem věci, o kterých se posud se sborem Basilejským dorozumění nestalo, a jichžto vyřízení Čechové doplněním kompaktát ještě dosáhnouti doufali. Následovaly však hned jiné věci. Biskup Filibert osoboval si nyní celou moc provozování práva biskupského v církvi české bez ohledu na skutečně dokonanou, ovšem od papeže nepotvrzenou volbu Rokycanovu na arcibiskupství Pražské, a jal se biřmovati lidi u velikém počtu, kostely a oltáře nově posvěcovati a jiné biskupské výkony provozovati. Rokycana naproti tomu, ač v skutku důstojnosti arcibiskupské nedomáhal se, počal záhy poznávati, kterak počínání takové nesrovnává se s umluvami Jihlavskými a kterak všelikým neřestem svobodný průchod se dává v Praze vůči kompaktátům tak slavně ohlášeným. Protož žaloval na kázaních v Týně veřejně, že Praha po císařově vjezdu stala se jako Sodomou, že karban a krčmování, obecné nevěstky a těm podobné mrzkosti proti druhému článku Pražskému již veřejnou svobodu mají, a co jiných věcí bylo. Větší díl Pražanův Rokycanovi za pravdu dával, a mluvilo se po Praze bez ostýchání veřejně, že císař i legatové Basilejští Čechy těmi kompaktáty zavedli a zklamali. Císař dověděv se o takových řečech nestaral se, aby neřesti, na které žalováno, pro uvarování veřejného pohoršení zastaveny byly, toliko dle rady českých pánův, Oldřicha z Rosenberka, Menharta a Ptáčka legaty dal prositi, aby se poněkud mírněji chovali a trpělivě času vyčkali, až by císařova moc v zemi lépe upevněna byla. Především tomu nechtěl, aby na sněm do Prahy přišlí poslové českých měst, která do nedávna smýšlení táborského byla, k nespokojenosti a nedůvěře z příčiny legatův nových podnětův neměli. Biskup Filibert utišil se na čas, spokojiv se novým vysvěcováním kostelův. K sv. Václavu vraceli se ze svého vyhnanství Žitavského kanovníci k hlavnímu chrámu sv. Víta na hrad Pražský pod svým děkanem Janem z Dubé; biskup Filibert ten chrám v den sv. Václava slavně posvětil, druhého dne, sv. Michala, 29. září, světil zas kostel u sv. Michala na Starém městě, při kterém po nejdelší čas byl starý mistr Křišťan z Prachatic, a třetího dne, sv. Jeronyma, 30. září, chrám slovanského kláštera v Emauzích, v kterém však po rozptylení bývalých slovanských Benediktinův staré služby Boží slovanské již byly zanikly.

Mezi tím průběhem měsíce září 1436 Čechové darmo očekávali, že legátové rozešlou psaní ku knížatům a národům okolním, aby očistili čest národu Českého z kacířství dosud těžce nařknutého, a že císař o to se postará, aby Rokycana a druzí volení biskupové od papežské stolice a od sboru potvrzeni byli; i byla veliká nespokojenost v lidu z toho, že se v tom ohledu nic neděje. Císař Sigmunt dověděv se o tom, pravil dne 16. září k legátům důvěrně, řka, že sice musí za Rokycanu dáti sboru psaní přímluvné, avšak že sboru Basilejskému radí, aby Rokycany nepotvrzoval a zároveň také jemu naprosto neodpíral, alebrž tu věc za dobrými příčinami odkládal, on, císař, že pokud živ bude, k jinému arcibiskupu nesvolí, že však myslí, že Čechové ještě sami Rokycanu zabijí, a pak že se bude moci jiný arcibiskup vyvoliti. Při jiné příležitosti zas vypravoval císař legátům, že stav rytířský uzavřel, podržeti statky církevní co zástavy, až by sbor Basilejský splnil Čechům vše, co slíbeno; Rokycana pak že pilně o to pracuje, aby mezi městy a stavem rytířským staly se umluvy k jednotě proti každému člověku, ani císaře nevyjímajíc, proto že prý se věrolomným býti ukazuje. Tak se se strany dvorské k tomu pracovalo, aby se půda pod Rokycanou podkopávala nařknutím a pomlouváním, následkem čeho pak již v polovici měsíce října 1436 najednou po Praze pověst se roznesla, kterak prý u Rokycany v tajných nočních schůzích umluveno bylo, jedné noci císaře, legáty a všecky nově sazené konšely Pražské pospolu přepadnouti a pobiti. Konšelé hned proto hojné ponůcky nařídili, dne 17. října velkou obec svolali a přikázali všem vůbec a každému zvlášť, vyskoumati a udati, cokoliv by kdo o takovém spiknutí věděl. Byly také dvě osoby zatknuty, do kterých konšelé zvláště podezření měli. Také císař Sigmunt opatření učinil, dav k sobě všech mistrův a kněží Pražských povolati, a napomínav jich, aby lidu nebouřili, kázal jim, aby jemu přísahu věrnosti složili, což oni všickni tudíž uči-

nili. Legátové zas měli takový strach, že se v Karlově kolleji, kde bydleli, proti očekávaným vražedným útokům hraditi a ostříhati počali. Však pilným vyšetřováním celé té věci přišlo konečně na jevo, že neměla jiného základu, nežli jalové a však jízlivé klevety zpátečnické strany proti Rokycanovi.

Když bylo po strachu, přišel dne 24. října 1436 mistr Rokycana s dvěma kněžími k Basilejským legátům na návštěvu; nebylť u nich již od Jihlavského jednání před ohlášením kompaktát, a také jim to upřímně řekl, proč své návštěvy zastavil; že totiž věděl, kterak jeho neradi vidí, uvavše ho ve zlé domnění pro mnohá sočení jeho nepřátel: potom že předvídal, kterak všecko jednání s nimi k zlému konci se chýlilo, a proto že nechtěl již v něm účastenství míti; konečně žeby se zdálo, kdyby k nim chodil, jakoby se u nich o své arcibiskupství ucházel, kteréhož však, Bůh prý mu svědek, nikdy sobě nežádal. Legátové mu na to odpověděli, že jim arci divno bylo, proč Rokycana, který před uzavřením kompaktát tak často u nich býval, po uzavření jejich k nim již nechodil; však právě nyní bylo by potřebí, častěji se scházeti, aby se vidělo, kterak se úmluvy s obou stran zachovávají; neměl se prý odstrašiti dáti osočováním nepřátel, ale častěji přicházeti na důkaz, že se mu křivda činí; praví-li však, že předvídá zlý konec, tomu že oni nerozumějí, proto aby to vyjasnil.

Odpověděl Rokycana, že když před několika léty jednání počalo, nadál se, že legátové jiné úmysly mají, nežli nyní skutkem se zjevuje, a proto že nevidí, kterak by to k dobrému konci jíti mělo. Zřetelněji se vyjádřiti nechtěl. Legátové mu pak domlouvali, proč ještě v kostele svém křížův a obrazův svatých nevystavuje, svěcené vody do kropenek nedává, jiných katolických spůsobův neobnovuje, jako že církevních hodinek nedrží, míru, to jest kříže s ostatky, pacifikalu, líbati nedává a tak dále. Na to on poněkud rozhorleně řekl: „Vy nemluvíte než o věcech vedlejších, bylo by se však o důležitější starati.“ I vzchopil se Jan z Palomar, a náruživě naň se osopil řka: „Pravdu máte, jsouť jiné věci důležitější, proto že vy šálíte lid, dávaje mu rozhřešení a nemaje k tomu více moci, nežli tento kus dřeva; vždyť nepožíváte klíčův od církve, aniž máte jaké povolání.“ Taková řeč Rokycanu hluboce dojímala, avšak neodpovídal více, nežli že takové řeči k ničemu dobrému nevedou, a že se poradí o to se svými kněžími. Na to mistr Václav z Dráchova, který byl s Rokycanou k legatům přišel, jim představoval, kterak i oni i císař Sigmunt v národu Českém vždy více lásky tratí pro své chování, a že by zapotřebí bylo, změniti takové chování, a zvláště přičiňovati se o potvrzení Rokycanovo.

Kterak byli Táboři usmířeni.
1436 říjen — listopád.

Jako v Praze tak i v jiných městech a krajinách nebyli spokojeni s posavadními činy a kroky jak císaře Sigmunta tak i Basilejských poslův. V Táboře bylo velké vření, poněkud v Kolíně, kteréžto město i s celým panstvím knězi Bedřichovi ze Strážnice do vyplacení zastaveno čili zapsáno bylo, nejvíce však v Hradci Králové, kdežto kněz Ambrož o přijetí a uznání císaře Sigmunta ani slyšeti nechtěl; konečně choval se kraj Žatecký pod Jakoubkem z Vřesovic neochotně k císaři, tak že aspoň ani poslušenství ani zřejmého odporu v něm znamenati nebylo.

Na Táboře stalo se rozdvojení; jedna strana chtěla setrvati v odporu proti Sigmuntovi, a jako Sigmuntovi již od samého počátku válek odpírali Táboři právo k dosednutí na trůn český, tak i nyní ještě tato strana v žádné jednání s ním vejíti nechtěla. Hlavou této strany byl právě pán český, od počátku válek srdcem, slovem a skutkem bratr Táborský, Jan Roháč z Dubé, kterýž vystavěv sobě hrad biblickým jménem Sion nazvaný, v poblízku vsi Chlistovic za Malešovem, nyní se svými stejně smýšlejícími přívrženci od ostatních bratří se oddělil, a na Sione s nimi se usadil.

Kněz Bedřich ze Strážnice, co hejtman Táborský, potom kněz Mikuláš z Pelhřimova co biskup té strany, počali naopak jménem většiny obcí Táborských již před sněmem Jihlavským s císařem Sigmuntem vyjednávati, podávajíce se mu k míru a poddanosti pod jistými výminkami. Učinili jsme již nahoře zmínku o tom, kterak to oznamoval císař po svém příchodu do Jihlavy Basilejským poslům. Stalo pak se to vyjednávání v Třebíči na Moravě, kdež Táboři posud ještě na klášteře mocně seděli. Císař jeda tudy se svým dvorem právě na sněm Jihlavský zastavil se tu. Slyše, že s ním Táboři chtějí vyjednávati, vzal na se tvář neobyčejně přívětivou, což ovšem tenkrát u Táborův hned podezření a nedůvěru zbudilo. Osvědčoval se licoměrně, že již dávno přál sobě smířiti se s Tábory, kdyby mu jiní lidé překážek v tom nečinili, horlil sám také proti důstojníkům

Římské církve, proti lakomství a pýše kněží, jež viděl a zkusil prý ve sboru Kostnickém, při korunování svém v Římě, a posléze také v Basileji; ujišťoval, že vždy dával sobě záležeti na opravě církve, ale že nemohl odolati sám jediný proti takovému množství; nyní však že chce vstoupiti v umluvu s Tábory ne skrze jednatele, jižto prý nikdy nemívají té lásky k pokoji, jako on, ale sám skrze sebe, jak mile kompaktáty s veškerým královstvím dokonány budou. Tak chtěl Sigmunt Tábory vlákati do pasti; a oni, jakkoliv se málo spoléhali na upřímnost takových jeho řečí, přece si myslili, že dobře bude kořistiti z jeho sklonnosti, a podávali se mu k umluvám.

Nyní chtěl císař, jsa v Praze, také s Táborskou záležitostí k nějakému konci přijíti. Připomeň sobě laskavý čtenáři, kterak přede dvěma léty mistru Petru Paynemu od sněmu svatohavelského r. 1434 uloženo bylo, aby mezi stranou kališnickou čili Rokycanovou a táborskou mocný rozsudek učinil. Payne toho do té doby ještě neučinil, nyní však okolo sv. Václava byl k tomu od císaře a pánův českých téměř násilím donucen. Vydal tedy rozsudek avšak téměr ve všech sporných otázkách ku prospěchu strany Rokycanovy, ačkoliv sám co soudce toho netajil, že jeho osobní přesvědčení všude s jeho rozsudkem nesouhlasí. Přišel pak kněz Mikuláš z Pelhřimova pod listem bezpečnosti osobně do Prahy, a dne 22. října 1436 u přítomnosti císaře, legátův, mistrův a českých pánův dokazoval, kterak Paynův rozsudek právní platnosti míti nemůže, byv vynešen v nepřítomnosti strany Táborské a bez jejího slyšení, pak že se uchyluje od předepsaného pravidla, totiž od nejvyššího soudce v Chebu umluveného. Však to mu nyní málo posloužilo; císař Sigmunt byl již mezi tím věci Táborské podal na rozsudek pánův Oldřicha z Rosenberka a Přibíka z Klenového, a ti učinili po mnohém jednání v Třeboni dne 16. října následující výnos: 1) aby kněz Bedřich a obec Táborská nebyli od zákona Božího mocí tištěni; kdyby však se komu zdálo, žeby co proti písmu neb zákonu Božímu drželi, a to by svatým písmem dokázal, že to mají opraviti. 2) Císař má město Tábor i s městem Ústím bývalým a všecko, cokoliv k Ústí od starodávna přísluší, od dědicův, pánův z Ústí, vysvoboditi. 3) Za šest let pořád zběhlých mají sobě Táborští sami konšely saditi, a po šesti létech teprv císař neb úředníci jeho, však bez brání obyčejných tax. 4) Na vojny nemají Táborští býti nuceni, leda jako jiná města královská; věznové pak jejich všickni v Čechách, na Moravě i v Rakousích aby s obou stran propuštěni byli. 5) Všecka zboží v Čechách, na Moravě a v Rakousích válkou dobytá, mají pustiti, ale zboží služebníkův jejich mají při těchto zůstati. 6) Císař zapíše jim zboží kláštera Louňovického, kterého se byli již r. 1420 zmocnili a k městu svému Táboru připojili, v ceně 2500 kop grošův Pražských tak, aby výplata toho zboží celý rok napřed ohlášena byla. Konečně pojištěny jsou městu Táboru všecky spůsoby a výhody českých měst královských.

Když toto rozřešení věcí Táborských císaři bylo dodáno, shledal, že první článek víry se týká a že také to proti kompaktátům čelí, aby se Táboři při svém zvláštním sektářství ponechati měli; i podal ten článek dne 28. října k uvážení legátům a kališnickým kněžím, řka při tom: že ačkoliv přišel do země k upokojení jejímu a k zastavení všech válek, však proti těmto kacířským Táborům žeby raději mečem nežli slovem jednal. To ovšem znělo zcela jinak než ona vlídnost, s jakou Táborům ještě před pěti měsíci v Třebíči odpovídal, a na kterou byl již dávno zapomněl. Legátové onen článek, jak bylo možná nadíti se, rozhodně zavrhovali; pánové čeští i radové císařští snažně je prosili, aby odporu nekladli, proto žeby císař i celá země Česká novou válku podstoupiti a velmi mnoho utrpěti musili. A však sám Rokycana se tomu článku protivil radě toliko k opatrnému jednání v té věci, aby snad násilí knězi Bedřichovi činěné nezískalo jemu v zemi přátel a nových pomocníkův. Tak se podle rady Rokycanovy stalo; jednání trvalo ovšem delší čas, až se dne 16. listopadu 1436 stala umluva mezi Rokycanou co voleným arcibiskupem a mezi knězem Bedřichem a obcí Táborskou, že o všecky církevní věci, které posud jsou na sporu, mají nový a to konečný rozsudek podle soudce v Chebu umluveného čtyři mistři a kněží vynesti, totiž Payne, Martin Lupáč, Václav z Dráchova a Buzek z Kdyně; jejich rozsudku pak žeby obě strany měly zvyknouti ústy, srdcem i skutkem. Lhůta k vynešení toho rozsudku dána byla do suchých dní postních nejprvé příštích. Po dvou dnech zas, 18. listopadu, učinili splnomocnění umluvci mezi císařem a mezi kněžími Bedřichem, Mikulášem z Pelhřimova a Václavem Korandou i vší obcí Táborskou, totiž pánové Oldřich hrabě Celský, Oldřich z Rosenberka, Aleš Holický ze Šternberka, Hynce Ptáček, Kašpar Šlik, Hašek z Waldšteina, Arnošt z Vlašimi, Přibík z Klenového a Jan z Kunwaldu, král. podkomoří, výnos čili odpověď takovou, že Táboři a přívrženci

jejich nemají násilím tištěni býti od zákona Božího ani od obřadův, jichžto potud při službách Božích užívali, avšak že se potom podrobiti mají rozsudku čtyř mistrův nahoře řečených. K tomu ještě dodáno, že všecko, cokoli v této příčině mezi císařem a obcí Táborskou až po tu dobu se přihodilo, že má vše dáno býti v zapomenutí, a císař jakožto pán milostivý že nemá jim toho nikdy ve zlém zpomínati. S takovou proměnou prvního článku potvrzeny jsou konečně články umluvy Třeboňské, a císař dal na to Táborské obci majestáť svůj pod zlatou pečetí. Od té doby počítá se město Tábor mezi města královská. A poněvadž rozsudek výše řečených čtyř mistrův, kterýž měl o suchých dnech postních roku 1437 vynešen býti, pro jiné mezi tím nastalé bouře a spory ani nestal se, ačkoliv se Táboři k jeho slyšení svým časem byli dostavili; nabyla dotčená smlouva stálosti a konečné platnosti, a postavení strany Táborské zakládalo se napotom na ní po všechen čas jejího trvání.

Podobná umluva stala se v týchže dnech také s městem Kolínem, kteréž s celým panstvím knězi Bedřichovi ze Strážnice od císaře do výplaty zastaveno bylo. Také s panem Jakoubkem z Vřesovic stalo se narovnání; i on mimo jiné statky od císaře dostal město Chomútov a zboží někdy kláštera Teplického v držení zápisné, až by někdy mohly od krále Českého vyplaceny býti. O všem tomto jednání císař Sigmunt Basilejským legátům toliko jednoduše zprávu dal, netázaje se jich nic, zdali s tím vším srozuměni jsou.

Kněz Bedřich ze Strážnice, nynější hejtman Táborský, potom se ještě dne 4. července 1437 bezpochyby na základě 5. článku smlouvy Třeboňské ve jménu obce Táborské smluvil s panem Oldřichem z Rosenberka, že mu hradu Příbenic, jejž Táboři již 16 let mocně drželi, za 900 kop grošův Pražských postoupí, jestliže jej sám pobořiti dá, což se také hned stalo, tak že oba Příbenické hrady tenkráte dočista zahlazeny byly.

-

Odpor Králové Hradce proti císaři Sigmuntovi.

1436 září — prosinec. 1437 leden — do začátku března.

Králové Hradec, prvé město strany Sirotčí, nyní Táborské, bylo sídlo kněze Ambrože, který hned od počátku války svou horlivostí v duchu Žižkově nad jiné kněží vynikal; proto také Hradec nejdéle se vzpouzel, podati se k poslušenství císaři Sigmuntovi, od něhož v ohledu na řády církevní shovívavosti a snášelivosti nebylo se nadíti. Kněz Ambrož provozoval vládu v tom městě do nejdelšího času, a pozorovav záhy, že se v měšťanstvu rozdělení stalo, žeby někteří chtěli s císařem v umluvy vejíti, jiní zase o něm ani slyšeti nechtějí, povolal k sobě na Hradec dne 27. září 1436 rytíře Zdislava Mnicha z Roudnice s valnou ozbrojenou mocí. Učiniv toho rytíře hejtmanem města Hradce, hned potom čelnější měšťany, kteří se k Sigmuntovi klonili, násilím z města vyhnal a ve zjevný odboj proti císaři se postavil. Také dal dva kostely v předměstích, sv. Mikuláše a sv. Petra, pobořiti. Tím se začala nová válka, která až do následujícího roku trvala. Císař rozkázal, aby ze všelikých krajův českých branný lid proti Hradci táhl, i aby slavný rytíř Diviš Bořek z Miletínka co vůdce postavil se v čelo toho vojska. Pan Diviš, seděním na Kunětické Hoře, blízký soused Hradeckých, nemeškal, válečnou moci sobě svěřenou Hradec oblehnouti a všechno spojení města s venkovem zameziti, tak že v něm brzo veliká drahota povstala. Hradečtí činily časté výpady, hledíce nejen obléhatelům, ale také na statku samého pana Diviše Bořka jemu škoditi, jakož se jim podařilo, všecky mlýny jeho spáliti. Však za to také sami mnoho utrpěli. Vytáhliť v den Všech Svatých, 1. listopadu 1436 i s děly k dobývání tvrze Plačic, byli však od páně Divišova vojska krutě odehnáni, tak že mnoho zabitých na místě ležeti nechali. Na to přitáhla v úterý dne 6. listopadu nová vojska Divišovi k pomoci, a to pod Vilémem Kostkou z Postupic, kterýž tehdáž již držel biskupské panství Litomyšlské, a pod Janem Pardusem z Vratkova. Oba se položili polem u vsi Vysoké, jiní dva vůdcové, pan Hynek Hlaváč z Dubé a rytíř Jan Černín měli své stany ve vsi Výrové a sám Diviš Bořek z Miletínka ležel v Plačicích. Však téhož dne za prvního soumraku noci na středu vyšel hejtman Hradecký, rytíř Zdislav Mnich, se svými bojovníky tajně z města pěšky na vojsko Kostkovo a Pardusovo u Vysoké, a shlédnouce je udeřili jim do vozův, zapálili jim boudy a stany, a pana Viléma Kostku z Postupic, dopadše jej v stanu již na loži odpočívajícího, zabili. Smrtí Kostkovou ztratili Čechové jednu z nejbystřejších hlav svých; on zvláště co jednatel ve věcech politických i církevních několikráte býval předním mezi posly od království Českého do Polska, ku sboru Basilejskému a jinam vyslaných. Císař Sigmunt zapsal mu krátce před tím, 21. září 1436 pan-

ství biskupství Litomyšlského, jež pan Vilém před nějakým časem již držel po Jeníkovi z Nedanic. Když Basilejští legátové v Praze uslyšeli o takové jeho smrti, těšili se z ní pravíce, že ho spravedlivě zastihla jakožto svatokrádce, že se v biskupské zboží uvázal.

Diviš Bořek dověděv se o této porážce, zapálil sám tvrz Plačickou, se svým lidem s pole strhl a na Kunětickou Horu se utekl. Od té chvíle vedla se ta válka proti Hradeckým ochable. Mezi tím kněz Bedřich ze Strážnice dal se od císaře navesti, že sám dvakrát do Králové Hradce dojel, aby se také o smíření města s císařem přičinil; nalezl tam však smýšlení císaři velmi odporné, ano se stalo, že při druhé návštěvě dne 30. listopadu s ním jako se zrádcem nakládali, a kněz Ambrož rozkázal, aby ho jali a co vězně do věze u Mýtské brány uvrhli. Nepobyv tu dlouho, dostal se kněz Bedřich způsobem nám nepovědomým na svobodu zase. Hradečané pak, chtíce protivníkům svým škoditi, o štědrém večeru Sezemice přepadli, vybrali a vypálili. O novém roce, 1. ledna 1437, vypravili se pro dříví do lesa; a pan Diviš na Kunětické Hoře uslyšev to, udělal na ně zálohu, a zaskočiv je odehnal je od koní a od vozův, a na tři sta koní jim vzal. Hradečtí potom 30. ledna vypravili se s velikým děleni k Libišanům, a však nedobyvše Libišan přijeli zase do Hradce vezouce s sebou několik raněných.

Však měšťané Hradečtí, vidouce že konečně přece podlehnouti musejí, počali proti knězi Ambrožovi a jeho násilnému panování ve městě reptati a čím dál tím více k míru se kloniti. Sám hejtman městský, rytíř Zdislav Mnich, zajel s panem Janem Koldou dne 12. února 1437 o své ujmě k císaři do Prahy podávaje se mu k umluvě. Byv, jak se zdá, dobře přijat, vrátil se zas do Hradce, a smlouval se tajně s měšťany tak dlouho, až spiknutí proti knězi Ambrožovi k výbuchu dozrálo. I vzbouřila se v noci z 3. na 4. března 1437 celá obec proti Ambrožovi, a přemohši žoldnéře, jichž bylo jízdných na 300 a pěších na 700, zmocnila se města svého činíc útok na dům kněžský. Kněz Ambrož nemaje tušení o síle toho vzbouření, vyšel z domu svého se svátostí oltářní v rukou a svolával lidi proti straně odbojné. Však byv přemožen dal se na útěk, i skočiv z hradeb městských zlámal nohu i ruku. Tak upadl v zajetí a s ním také kněz Jakub Vlk, někdy kazatel a nástupce Jana Želivského při chrámě panny Marie Sněžné na Novém městě Pražském, kterýž r. 1434 odtamtud vyhnán byv tuto v Hradci přítulek nalezl. Lid vzbouřený zjímal také všecky zvláštní přívržence obou těch kněží, a do šatlavy je uvrhl. Jenom kněz Martin Prostředek, sebrav lidi touto bouří z města vyhnané, táhl s nimi k panu Roháčovi z Dubé na hrad Sion. Hradečtí povolali všecky své prvé za kněze Ambrože z města vypovězené spoluměšťany zpět, sadili sobě nové konšely, a poslali do Prahy k císaři, že chtějí poddati se na způsob jiných měst a učiniti jemu poslušenství a přísahy, však pod tou výminkou, aby konšelův jich nově zvolených neměnil do roka, nové berně mezi tím od země povolené aby platiti a zbořených klášterův stavěti nemusili. Císař svoliv k těm výminkám, přijal Hradec na milost a vydal měšťanům listy na to pod pečetí majestátu svého. Rytíř Zdislav Mnich tímto převratem, jejž hlavně sám připravoval, ničeho nezískal: Hradečtí vzavše mu hejtmanství svého města vypudili jej, a milosti císaře Sigmunta nepožil.

Obnova kostelních řádův v Praze.
1436 listopad — prosinec.

Dne 8. listopadu 1436 přišli Basilejští poslové k císaři Sigmuntovi stěžujíce sobě, že již více než po dva měsíce v Praze nadarmo čekají, a že se posud neprovedla oprava řádův kostelních dle kompaktát: vždy prý se ještě svátost oltářní také nemluvňátkům podává, vždy se při mši svaté ještě evangelium a epištoly v českém jazyce čítají, posud se neuvodí ani líbání míru ani užívá svěcené vody, na kázaních prý se mnoho bludného a pohoršlivého pronáší; také odpírá se katolíkum přisluhování svátostmi, pohřebu ba i měšťanského práva v obcích Pražských, — oni, legátové, že se již na ty a takové neřesti dívati a jim déle shovívati nemohou. Sigmunt byl rozčilen, a jakož v takovém stavu vždy podivné řeči vedl, dal jim tuto pozoruhodnou odpověď řka: „Tolik omrzelostí, jako nyní, nezakusil jsem v celém svém živobytí nikdy, leda když jsem byl jat v Uhřích, ale nynější mé zajetí trvá déle; tyto dni poslal jsem kněze Bedřicha ke Hradeckým na vyjednávání míru; až bude mír ten uzavřen, svolám sněm celého království, a budu na něm jednati o provedení a držení kompaktát, o obnovení soudu zemského, o navrácení statkův pobraných, o slušné nadání dvoru královského a o vyvedení proti Turkům všech lotrův tuto zemi znepokojujících; sněm ten sejde se asi po třech neb po čtyrech nedělích; potud, prosím vás, mějte ještě strpení.“ Legatové s tou odpovědí nebyli spokojeni, a proto dne 27. listopadu zadali u císaře písemní žádost, doléhajíce

zvláště na to, aby bez dalšího odkládání všecky obřady Římské církve se zachovávaly, aby se posvátné hodinky říkaly, krucifixy, obrazy a svěcená voda v kostelích uvedly, mše aby se naskrze jen latinsky sloužila, hromniční svíce, popel, jehnědy čili kočičky na květnou neděli, velikonoční pokrmy a jiné věci posvěcovaly. Dále žádali, aby všemi sedmi svátostmi církevními posluhováno bylo podle řádu církve obecné, aby přijímajícím pod obojí spůsobou vždy říkáno bylo, že pod spůsobou chleba ne tělo toliko, ani pod spůsobou vína krev toliko, ale pod každou spůsobou jest celý Kristus, a že tu potom již nezůstává podstata tělesného chleba ani vína; faráři aby ku kostelům jednáni bývali dle zákonův a spůsobův církve obecné; aby se nebránilo poutem a ofěrám aniž byly tupeny, konečně poslušenství sboru církevnímu a Římskému papeži aby se zachovávalo v pravdě a ve skutku.

Že však legátové tak nedočkavě naléhali na vyplnění svých žádostí, ozval se také národ s Rokycanou v čele, pronášeje stížnosti své na to, že legátové k okolním knížatům a národům do té chvíle ještě nedali od sebe listův na očištění dobré pověsti národu Českého, že mnozí faráři v kostelích, kde se ode dávna pod obojí přisluhovalo, nyní již se zdráhají přisluhovati z kalicha, že biskup Olomoucký a kněží jemu podřízení pod obojí rozdávati nechtějí, ba že biskup každého kněze, který by tak činiti chtěl, na kteroukoliv faru dosaditi se zpěčuje, a co podobných žalob více bylo. Byly pak hádky o to mezi legáty a Rokycanou po několik neděl, až se Rokycana odhodlal, učiniti tomu konec, podrobuje se všemu, cokoliv legátové žádali, a vymiňuje sobě toliko dva kusy, o kterých by se na sboru Basilejském k doplnění kompaktát ještě dále mělo jednati. Tyto dva kusy byly: rozdávání oltářní svátosti dítkám, druhý čtení evangelií a epištol při mši v českém jazyce. Až se Čechové v těchto dvou kusích se sborem srovnají, potom že kompaktáta za doplněná považována budou. Tak se prozatím usrozumění stalo, a následkem toho počaly se hned v neděli 23. prosince 1436 ve všech kostelích Pražských konati služby Boží tak, jak od legátův žádáno a předepsáno bylo. Poněvadž pak v předešlých bouřích všecky obrazy a sochy svatých na oltářích potlučeny byly, postaveny jsou na oltáře nové tabulové obrazy.

Zatím jeden z legátův, Jan z Palomar, Španěl, arcijahen Barcellonský a soudce síně papežovy, opustil Prahu již před tím dne 18. prosince, druhý pak, Martin Berner, děkan Turonský, následoval jej po několika nedělích, vraceje se za ním do Basileje. Zůstali jenom, Filibert, biskup Konstanský z Francie a Tomáš Ebendorfer z Haselbachu, kanovník Vídeňský. Biskup Filibert bděl napotom nad zachováváním kompaktát a provozoval sám moc biskupskou v Čechách, pokračuje v biřmování a svěcení netoliko kostelův a oltářův, ale i mnohých žákův na kněžství, a sice podobojích tak dobře jako pod jednou.

Mezi tím časem, co se tyto církevní věci jednaly, slavil císař Sigmunt co král Český v prvních dnech měsíce října 1436 na Staroměstském náměstí obřad udělování léna některým knížatům Slezským a Opavským.

V pátek na to, 5. října, bylo klání čili rytířské hry na Pražském mostě; nějaký Jan řečený Larva klál s císařovým dvořeninem řečeným Michalem, a svrhl jest jeho daleko, tak že prý ledva dýchal; potom prý ještě jiné Uhry v kolbě udatně jako rukavici metal. V jiný den, 30. listopadu 1436, byla opět velká slavnost na Staroměstském náměstí: Sigmunt sedě opět v majestátu svém na trůnu, povýšil co císař Římský synovce císařové Barbory, hraběte Oldřicha Celského, do stavu knížecího svaté Římské říše, uděliv mu mnohé znamenité výsady na jeho rozsáhlých statcích, kteréž měl v Štýrsku, Rakousích, Korutanech, Krajině a v Charvatsku. Byli při tom císařová, všickni v Praze přítomní knížata a čeští pánové.

Obnovení soudu zemského. Zvelebení Kutné Hory. Svolení nové berně.

1437 leden — únor.

Císař Sigmunt dal během měsíce prosince 1436 po všech městech a městečkách na trzích veřejné provolávati, že na nový rok valný sněm v Praze držán bude, na kterýž každý, kdo k tomu právo má, nemá obmeškati dostaviti se; neboť netoliko mají se církevní věci v konečnou jednotu uvesti, ale také zemský řád, po všechna léta předešlá porušený a potuchlý, má zase podle práv starodávně v království Českém držaných býti nově uveden. Skutečně počal tento památný sněm dne 1. ledna 1437, a zasedání jeho trvalo asi šest neděl, jak se zdá, nejvíce ve hlavní síni Staroměstské radnice. Tři hlavní věci na něm se ujednaly; rozhodlo se totiž o sedání v lavicích, urovnaly se poměry v Kutné Hoře, a svolena jest všeobecná berně na potřeby království Českého.

Sedáním v lavicích nazývalo se právo zasedati v nejvyšším soudu zemském. Zemský

soud zasedal čtyrykrát do roka vždy o suchých dnech na hradě Pražském pod předsednictvím buď samého krále aneb jeho náměstka. Jemu po boku sedávalo dvanáctero kmetův co rádcův a pomocníkův jeho při vládě zemské, jichžto sobě vybíral ze sněmu dle žádosti sněmovní. Tito kmetové nebyli tedy pouze soudcové ale spolu nejvyššími úředníky při správě zemské, takořka prostředníky mezi králem a národem. Proto přísahali jak králi tak i zemi čili národu; jiných rádcův a úředníkův vedle nich mohl si král dle libosti voliti. Ve 14. století stalo se již utvrzeným obyčejem, že jenom mužové panského stavu zemskými kmety býti mohli, a když ku konci toho století král Václav IV. osoby nižšího stavu mezi zemské kmety sázel, povstaly ony žalostné bouře, jež pánové zemští proti němu zdvihali. Již to běh věku s sebou přinášel, že mužové nižších stavů také docházeli přízně královské a že nadáni byvše statky a hojnými důchody také chtěli počítáni býti do stavu panského, ač se třeba sedláky neb služebníky byli zrodili. Pánové však byvše již naplněni duchem německého feudalismu, dle kterého se stavové a třídy obyvatelstva přísně mezi sebou rozdělovali, nechtěli milostníky od krále Václava povýšené mezi sebe přijímati: nyní však zemané čili stav rytířský nabyvše ve válce husitské na mnoze veliké moci, nazývali to již právem svým, že také nejvyšších úřadův zemských zastávati mohou, ačkoliv na to výsad a písemností neměli; pročež nyní také mocně se o to zasazovati počali. Ba i měšťanský stav se o to již pokoušel, chtěje nápodobně míti účastenství v nejvyšším zemském soudu; však poznav brzy nemožnost provedení toho, pustil od takové snahy své.

Míjel již osmnáctý rok, co nebylo v království nejvyššího soudu zemského, a kdokoliv práva k druhému pohledával neb křivdy snášel, musel na druhého mocí sáhati. Nyní měl císař Sigmunt zemský soud obnoviti. Obě strany, pánové i rytíři, to na něj vznesli, aby je v příčině práva zasedání v lavicích mocně rozsoudil. Nebyla to snadná věc, v tom oběma stranám vyhověti. S patrnou rozpačitostí učinil tedy Sigmunt dne 26. ledna 1437 v plném shromáždění sněmovníkův ve hlavní síni Staroměstské radnice mocný rozsudek svůj: že nejvyšší komorník a nejvyšší sudí mají býti z pánův, nejvyšší zemský písař ze stavu rytířského, jiných pánův k soudu vybraných má býti dvanáct, a rytířův osm; toto ustanovení pak má po dvě léta platnost míti až jak se dále ukáže.

Hned téhož dne byli od něho také nejvyšší úředníci i kmetové nejvyššího soudu jmenováni a ohlášeni. Čechové byli žádali, aby všickni tito byli pod obojí, císař však jmenoval pány do polovice strany pod jednou, a do polovice pány pod obojí, a to jen takové, kteří se srovnávali s mistrem Janem z Příbrami, sboru Basilejskému zcela oddaným. Přívrženci mistra Rokycany naprosto vyloučeni jsou, a nejráznější mužové, kteří o uvedení císaře Sigmunta největších zásluh měli, jako Diviš Bořek z Miletínka, Petr mladší Zmrzlík ze Svojšína, Jan Hertvík z Rousínova, Jan Smiřický a jiní, nedostali žádného úřadu. Tak byli Čechové Sigmuntovým jednáním opět z jednoho velikého omylu vyvedeni. Také menší úřady obsadil císař ve smyslu podobném. Veliký soud zemský byl pak hned třetího dne po jmenování členův jeho, 28. ledna, na hradě Pražském pod osobním předsedáním císařovým otevřen, i stali se na něm mnozí nálezové důležití pro řád a pokoj zemský.

Výtěžky z Hor Kutných byly se během války náramně ztenčily, aniž Horníkům ochuzelým a v díle svém obmezeným možná bylo, zvelebení hor o své ujmě podniknouti. Bylať Kutná Hora nyní město čistě české a arcihusitské; císaři Sigmuntovi na tom velice záleželo, aby hornictví tam brzy zase obživlo a opět bylo nejvydatnějším pramenem důchodův královských, jako před tím bývalo. Proto vešel v jednání s Horníky, žádaje od nich, aby staré horníky německé, hor a dolův vědomé, však před léty z města vypuzené, opět k sobě přijali, s nimi za jedno byli a při zvelebování těch hor sobě společně radili a pomáhali. I přivolav před sebe obojích horníkův, to jest starých i nynějších, žádal a radil jim, aby jak k dobrému královské komory, tak k obecnému vší země a k svému vlastnímu prospěchu ve smlouvu a jednotu ku společnému dělání těch hor věšli, k čemuž čeští horníci se vší obcí svolivše dne 6. února 1437 před císařem a králem a obecním sněmem vší země České v Praze se postavili, oznamujíce, že jsou se s německými horníky, kteří navrátivše se tuto se také postavili, křesťansky smířili a v tom se smluvili, že všecko co se jest kdy v těch zášťích a časích válečných pročkoliv a kterakkoliv mezi nimi stalo, ze srdce sobě a na věky prominouti, a sobě slíbiti chtějí, ve všech věcech řádných a spravedlivých, a zvláště, což by se jich práv a svobod dotýkalo, věrně sobě a upřímně i za jeden člověk radni a pomocni býti. Dále oznamovali horníci Čechové, že starým horníkům

Němcům kostel sv. Barbory postupují, aby oni při něm svých kněží míti mohli, kteřížby jim přisluhovali podle řádu Římské církve pod jednou, však pod tou výminkou, že na svých kázaních žádného z obyvatelův Horských od přijímání oltářní svátosti pod obojí spůsobou podle kompaktát rozpakovati nemají; dále že ani jedni ani druzí žádných bouří ani různic působiti a činiti nemají, že se toliko z písma svatého proti hříchům lidským s obojí strany kázati, jakož i lid k lásce, jednotě a svornosti vésti bude. I tak potvrzena jest ta smlouva od krále i od sněmu zemského, a jakož Kutná Hora dala někdy první krutý příklad nesnášelivosti německé, tak předešla nyní opět co česká obec jiná města česká příkladem zakonného narovnání a pokojného spolubydlení obou stran náboženských a národních, rozřešivši otázku o náboženství a národnosti ponejprv v duchu mírnějším a volnějším. Skvěle se to ukázalo spůsobem, jakým později, jmenovitě působením mincmistra Jana Čabelického ze Soutic, starým horníkům domy jejich navracovány byly. Staří horníci, kteří se byli z ciziny do Kutné Hory navrátili, měli sami určiti cenu domův svých; noví držitelé jejich měli buď polovici této ceny od starého majetníka v penězích vzíti, a jemu za to dům postoupiti, anebo starému majetníku polovici ceny domu dáti a za to dům dědičně podržeti. Kde ale noví horníci na své domy znamenitější náklady učinili a je polepšili, měli míti na vůli, buďto dvě třetiny ceny od starého majetníka vzíti, a dům jemu postoupiti, aneb třetinu ceny jemu dáti, a dům dědičně obdržeti. Z příčiny nynější probuzenosti Čechův v Kutné Hoře stalo se však, že Němci na Horu nově přibylí již v druhém neb třetím pokolení s Čechy v jedno splynuli, a němčina z města zmizela.

Brzo po urovnání věcí Kutnohorských dal císař na sněmě čísti vyzvání k stavům království, aby mu povolena byla všeobecná berně. Žádost taková byla ovšem spravedliva, proto že pro rozzastavení všech statkův korunních král neměl ještě jiných příjmův, leda platy komorní z měst královských a některá cla; Kutná Hora pak měla teprv novým nákladem obživnouti, měla-li se opět státi hlavním pramenem důchodův královských. Císař sněmovníkům předkládal, že má-li pokoj a řád v zemi zjednán býti, má-li se zákonům a rozkazům vrchnosti průchod zjednati, země mu v tom nápomocna býti musí. Sněm tedy svolil, ač mnozí odpírali, k neobyčejné a posud neslýchané berni, totiž aby se do královské komory celý jeden úrok, polovice o středopostí, 7. března, druhá polovice o sv. Vavřinci, 10. srpna, zaplatil, i znamenalo to summu všech poplatkův a daní, kteréž úročníci čili poddaní v celém království svým pánům byli povinni platiti. Byliť pak hned po všech krajích berníci ustanoveni, zvláštní stavu panského, zvláštní rytířského, a dne 10. února 1437 obnoven jest úřad komory královské. Císař chtěl po vybrání té berně co nejvíc možná zastavených hradův královských a od šlechty uchvácených statkův církevních vyplatiti a dílem své komoře, dílem klášterům a kostelům zas přikázati; — zůstalo však při pouhém chtění, neboť zanedbav vyvaditi statky církevní sám největší ránu zadal církvi katolické v Čechách, která z té příčiny větší díl svých bývalých majetkův ztratila. Peníze zatím vydaly se na jiné věci: jako za válek mnoho starých hradův pobořeno bylo, tak zas jiných nových nastaveno bylo, které nemajíce panství pod sebou, mohly se státi a stávaly se skutečně sídly ozbrojených loupežníkův; císař jal se skupovati je anebo i mocí jich dobývati, a tak dostav jich drahný počet, všecky dával zase bořiti. I obořen jest té doby jeho kázaním zejmena také Žižkův někdejší hrad Kalich za Litoměřici, Děvín hrad u Prahy naproti Vyšehradu a jiných podobných více. Jinou část berně vynaložil císař na vyvedení zbývajících ještě v zemi bojovníkův Táborských, kteří u Lipan nepadli a po rozličných městech a hradech dosud se přechovávali; dal jich totiž drahný počet najmouti na žold do války proti Turkům, a vůdce po létech proslavený, Jan Jiskra z Brandýsa, vyvedl je ze země do Uher, kdež v Prešpurku 19. května 1437 na lodě napřed k tomu přichystané vstoupili a po Dunaji až po Srbský Bělehrad plaveni byli. Tam se spojili s vojskem uherským a nějakým počtem Polákův, a znamenitě posloužili k zapuzení Turkův, kteří pod sultanem Muradem toho roku záhubný vpád učinili do Srbska a do Sremu. Tak císař Sigmunt provedl svůj tajný úmysl proti bojovným rotám husitským, s kterým se byl v řeči s Basilejskými legáty napřed prozradil.

Korunovace císařovny Barbory. Potvrzení kompaktát. Mnichové zas v Praze. Den svátostí. 1437 10. února — 12. dubna.

Chrám sv. Víta na hradě Pražském po čas války krom ztráty skvostných hrobův ss. patronův, jež však císař Sigmunt sám oloupiti dal, a nějakého počtu uměleckých pokladů na

oltářích a církevních nádobách, jinak na stavení žádné pohromy neutrpěl. Nyní se k němu kapitola z vyhnanství byla zase navrátila, a že po delší čas v moci kališníkův se nalézal, uznával biskup Filibert potřebu nového vysvěcení jeho. K tomu výkonu zvolena jest neděle 10. února 1437, a když byl řečený biskup chrám ve všech jeho částech nově posvětil, uvedl císař Sigmunt k němu zase 12 kanovníkův, tolikéž vikářův a jiných duchovních lidí počet dosti veliký, učiniv pro ně nové nadání z komory královské.

Po vysvěcení chrámu slavila se v něm hned druhého dne, 11. února, korunovace císařovy manželky, Barbory Celské, na království České. Slavný obřad vykonal biskup Filibert pomocí Jana, arcibiskupa Koločského z Uher, kněžny abatyše od sv. Jiří, opata Zbraslavského a jiných prelátův. Přítomni byli kromě samého císaře knížata Štětínský, Těšínský a jiní, všickni nejpřednější pánové čeští, množství nižší šlechty, zastupitelé Pražských a jiných měst královských; jen mistr Rokycana a kněží strany jeho z úmyslu k této slavnosti pozváni nebyli. A když bylo po korunování a po mši, jela královna na koni pod nebesy a v královské přípravě ze hradu do města dolů do svého dvoru se slávou velikou. Císař Sigmunt, manžel její, zapsal jí v den korunovace s vědomím sněmu českého, kterýž v ten čas ještě pohromadě byl, obyčejné věno Českých královen, totiž města Hradec Králové (který se v ten čas císaři ještě nebyl poddal), Chrudim, Vysoké Mýto, Poličku, Jaroměř, Dvůr Králové, Trutnov a Mělník, potom hrady a městečka Albrechtice, Lichtenburk, Ronov pod ním, Chotěboř, Svojanov s velkým panstvím a jiných statkův a důchodův více. Mnohé z řečených měst a statkův byly ovšem ještě buď v cizí moci, buď v zástavě, a měly se teprv osvoboditi neb vyplatiti; zatím mělo se královně z důchodův Kutnohorských týdně 60 hřiven stříbra odváděti.

Potvrzovací listiny čili ratifikace kompaktát Jihlavských od sboru Basilejského, dlouho toužebně očekávané došly do Prahy k rukoum biskupa Filiberta teprv nyní, a to právě v týž den korunovace královny. Odevzdání jejich císaři stalo se teprv třetího dne, 13. února, ve slavném shromáždění pánův, šlechty, měšťanův a mistrův Pražských, jakož i Rokycany a kněží jeho; druhého dne pak čteny jsou veřejně všemu lidu českým jazykem ve Staroměstské radnici. Obsah jejich zbudil všeobecnou spokojenost, však ne tak bully jiné s nimi zároveň od sboru přišlé. V těch totiž činilo se císaři napomenutí, aby zastavil v Čechách podávání svátosti oltářní dítkám, potom aby mistra Petra Payna, kterýž prý nepravě o proměnění chleba a vína smýšlí, bez prodlení do Basileje vypravil, a v jedné bulle žádal sbor, aby Čechové pod obojí ke dni 11. března nové poselství do Basileje vypravili, kdež prý se má rozhodnouti o přijímání pod obojí, zdali jest ku spasení duší potřebné čili nic, a to rozhodnutí že sbor učiní, buďte si Čechové přítomni neb nebuďte. Tuto poslední bullu podržel biskup Filibert za sebou uznávaje krátkost této v ní položené lhůty, však hned také do Basileje psal, že se prodloužiti musí. O rozdávání dítkám svátosti oltářní smýšleli všickni Čechové svorně, Příbramovci tak dobře jako Rokycana, i ač biskup Filibert tvrdil, že o tom v kompaktátech již rozhodnuto bylo, hájili se Čechové tím, že tato otázka ještě otevřena zůstala, a že se o ní ještě na sboru má jednati. A když biskup Filibert ustavičně na to naléhal, aby se kompaktáty dle jeho smyslu zachovávaly, obnovil Rokycana své stížnosti, že ani sbor ani legátové vždy ještě k národům okolním nedávali umluvených psaní na očištění pověsti a dobrého jména národu Českého, že staří kněží, vracející se z vyhnanství k svým farám, nikomu pod obojí rozdávati nechtějí, že biskup Olomoucký žákům pod obojí svěcení na kněžství odpírá, lečby se kalicha k laikům odpřisáhli, a mnohé jiné věci. Tyto žaloby podal Rokycana hned písemně dne 14. února, i opakoval je potom ještě dne 3. a 7. dubna, konečně 28. května, avšak vždy bez prospěchu, leda že biskup Filibert některé staré faráře pro odpírání kalicha laikům pokáral. Z té příčiny zašlo to vždy k větším kyselostem s obou stran, jakkoli strana husitská vždy povolnější býti se ukazovala.

Dne 10. března stalo se ve shromáždění kněží a šlechty usnešení, aby i na venkově českém uvedly se kostelní obřady a pořádky takové, jaké již o vánocích v Praze zavedeny byly, a to také s podobnými výminkami, aby se totiž večeře Páně také dítkám jako dosud podávala, a čtení české při mši podrželo až do doplnění kompaktát. Císař chtěl míti v Praze pro sebe a pro svůj dvůr na blízku kostel cele katolický. Nejlépe se k tomu hodil klášterní chrám sv. Jakuba. Po čas válek chovali Pražané v klášteře vypuzených Minoritův při něm své stroje válečné a děla; nyní jej museli vyprázdniti, biskup Filibert pak 14. března chrám i klášter na novo posvětil, a zas do něho Minority uvedl. To byl počátek navracování se

mnichův do Prahy, z čehož horliví kališníci ovšem málo potěšení měli. Brzy vrátili se kněží křížového řádu Johanitského na Malou stranu, Dominikáni k svatému Klimentu konec mostu, kající bratří čili křižovníci s červeným srdcem k svat. Kříži, Servité k Panně Marii na Botíči, několik opatů, jakož již dříve kněžna abatyše od svat. Jiří.

Nadešel „den svátostí,“ kterýž toho roku na 12. dubna, pátek po provodní neděli připadal. Již od roku 1419 nebyly v ten den svaté ostatky od císaře Karla nashromážděné a klénoty říšské ukazovány. Obnovila se nyní slavnost tato, a biskup Filibert ukazoval svátosti den před tím z hradu slavně přinešené opět v kapli Božího Těla na Novoměstském náměstí pomocí jiných prelátův a kanovníkův u přítomnosti císaře, císařovny a dvora jejich a při velikém sběhu lidstva. Při té příležitosti bylo „z rozkázání císaře Sigmunta i legátův Basilejských v tom kostele ohlášeno česky, latině, uhersky a německy, že Čechové a Moravané tělo a krev Boží pod dvojí spůsobou přijímající jsou věrní křesťané a praví synové církve,“ a pro větší oslavení toho dne i mnozí vězňové na svobodu propuštěni byli. Vyhlášení o pravověrnosti Čechův a Moravanův stalo se bezpochyby následkem neunaveného naléhání Rokycanova, aby dobré jméno národu obnoveno bylo. Bylyť pak na dvou kamenných deskách dva pozlacené nápisy na památku toho udělány, jeden český těmi samými slovy, jakž jsme je nahoře položili, druhý latinský, a zazděny jsou nade dveřmi kaple Božího Těla. Nyní se nalézají v českém museum a jsou nově pozlaceny.

Kterak mistr Rokycana nemilostí císařovou stíhán z Prahy utekl.

1437 20. března — 17. června.

Dne 20. března voleny byly osoby, které na vyzvání sboru Basilejského k němu se poselstvím vypraviti měly. Císař Sigmunt hlavně o to stál, aby i mistr Rokycana k tomu poselství se připojil, proto že by ho rád byl z Prahy odstranil, kdež na svých kázaních lid proti počínání císařovu a legátův nepřestával drážditi. Rokycana poselství přijmouti nechtěl. Bylo to pak 7. dubna ve veřejném shromáždění, že sám císař Rokycanu prosil, aby se k poselství připojil, a mistr Prokop z Plzně mu domlouval, že byl s počátku takořka duší všeho jednání s církevním sborem, že jest proto nade všecky jiné zběhlejším ve věcech těchto, žeby se tedy z toho vytrhovati neměl. Rokycana dokazoval proti tomu obšírnou řečí, kterak by ta jízda do Basileje zcela zbytečna byla, proto že se tam shromážděným otcům nedostává ani pravého vědomí ani ochotnosti k vyhovění tomu, co Čechové žádají, i skončil svou řeč těmi slovy, řka: „Prokope! vždyť víš, co se jiným našincům stalo v Kostnici; totéž může se nám také přihoditi; já vím, kterak jsem u sboru osočen a jak velice mne v nenávisti mají.“ Na to se ozval císař Sigmunt u velikém rozhorlení řka: „A myslíš-li, žebych já pro tebe aneb pro toto město učinil něco proti své cti? Nedalť jsem glejtu svého (listu bezpečnosti) i sbor také?“ Takové osvědčení z úst právě Sigmuntových, kterýž také Husovi dal podobný list, nemohlo Rokycanu upokojiti a jeho povolným učiniti, tím méně, čím náruživěji se císař naň osopoval pro jeho podněcování prý lidu na kázaních k nespokojenosti.

V samý „den svátosti,“ 12. dubna, byli farářové z celých Čech do velké kolleje Karlovy svoláni, a když se veliký počet kněží byl dostavil, volili ze sebe krajinské děkany. Zvoleným děkanům dával pak biskup Filibert naučení, kterak se mají dle kompaktát chovati. Z toho a již z jiných věcí před tím mohl mistr Rokycana co zvolený arcibiskup znamenati, že jej ode všeho řízení církevního vzdalují, a že nic co říditi nemá. Však již za několik dní dán mu nový důkaz nemilosti; k faře při chrámě panny Marie před Týnem táhl se starý farář Konrad, r. 1426 odtud vypuzený, a nyní lékař císařovny Barbory; ten se nyní odřekl té fary však jen k ruce kněze a mistra Jana řečeného Papouška ze Soběslavi, tehdáž právě rektora university, i musel se Rokycana dne 24. dubna z fary Týnské vystěhovati, a mistr Papoušek stal se místo něho farářem. Také kněz Pavel, farář u sv. Jiljí na Starém městě Pražském, Rokycanův nejhorlivější stranník, byl své fary pozbaven, jsa přinucen jí postoupiti úhlavnímu odpůrci Rokycanovu, mistru Janu z Příbrami; na faru u sv. Jindřicha na Novém městě Pražském dostal se zas téhož nejlepší pomocník, mistr Prokop z Plzně. V Žatči spravovali té doby tamější fary mistr Petr Payne a kněz Václav Koranda ve smyslu táborském; vrátili se však staří faráři do Žatče a oba řečení duchovníci museli jim far svých postoupiti. Payne přijel dne 15. dubna pod listem bezpečenství do Prahy; tu však postaviv se před císařem Sigmuntem, pohádal se s ním i s biskupem Filibertem, tak že mu hned císař při-

kázal, aby království České opustil, dřív nežli mu dojde zaručená bezpečnost. Kněz Koranda zas musel se poručením císařovým zavázati, že nebude více kázati, že na Táboře bude bydleti a z toho města nevycházeti, jinak že bude utopen.

Dne 6. května donesly se císaři a biskupu Filibertovi zas nové žaloby na Rokycanu, kterak prý den před tím opět někde měl kázaní lid velmi popuzující. Pravil prý takto: „Již jsme odsouzeni pro rozdávání svátosti dítkám, nebyvše ani slyšáni, aniž proti nám jaké písmo náležité vedeno jest; skrze kompaktáty nejsme zavázani, leč držeti se soudce v Chebě umluveného, to jest písma svatého, svatých doktorův a příkladu prvotní církve, ježto mluví pro nás a ne proti nám; majíce pravdu měli bychom zasazovati se o ni až do smrti, ale toho již nikdo nečiní, ba praví se, že my již poznáváme se v bludu sami a pouštíme ode všeho, co dříve celému národu svatým bylo; již i zpívání české tupí se, které dříve všude se chválilo. Ubohé dítky! což jste zavinily, že lidé vás hájiti a o spasení vaše pečovati již nedbají!“ a co toho více bylo. Z řeči této povstal prý takový nářek a povyk ve městě, že se bylo obávati zbouření. Rokycana byv o to tázán, zapíral, žeby byl tak neb jinak svou řečí veřejný pokoj chtěl rušiti, i žádal, aby mu taková věc svědky byla dokázána; ba osvědčoval, že jest poslušen jak císaře tak biskupa legáta, toliko že si vyhražuje kusy v kompaktátech ještě nevyřízené, totiž podávání svátosti dítkám a české zpívání, o kterých císař sám seznával, že by lépe bylo, nechati je ve své váze až do rozhodnutí na sboru církevním.

Dne 24. května sešel se opět sněm zemský, i doléhal na to, aby se již jednou arcibiskupská stolice obsadila, a jestliže se Rokycana k tomu důstojenství nehodí, aby jiný český kněz arcibiskupem byl jmenován. Tu si vymyslil císař jiný spůsob, jak by se Rokycany zbavil; dal totiž všecky mistry a kněží na hrad Pražský do chrámu sv. Víta na den 11. června svolati a je navesti, aby mistra Křišťana z Prachatic, faráře u sv. Michala na Starém městě Pražském, vyvolili za administratora duchovní správy arcibiskupství Pražského. Všickni mistru Křišťanovi až do budoucího arcibiskupa slib poslušenství učinili, a vše to potom schválil biskup Filibert. Však na sněmu takové neupřímné počínání smutnou roztržku spůsobilo; strana mistra Příbrama byla tu tenkráte hojněji zastoupena, a ta byla s takovým skutkem spokojena, strana Rokycanova však, většina to národu, viděla v tom pikle a zradu, a takž bylo reptání v lidu a předvídání zlého konce. Císař byl lonského roku majestátem dne 6. července v Brně daným potvrdil, aby úřad práva duchovního, kterýž za času arcibiskupa Konrada vysazen byl ve Starém městě Pražském, tam napořád pozůstal; dosavad mistr Rokycana ten úřad spravoval, maje pečeť vikariatu Pražského v rukou svých. I poslal k němu císař Sigmunt, aby tu pečeť vydal ke zničení a sám aby se také administratoru Křišťanovi podrobil. Nyní poznával mistr Rokycana, že nebude konce pronásledování jeho, pokud se někam neodstraní, kam moc jeho nepřátel nedosahuje. Pročež vyšel dne 17. června po polední s farářem od sv. Štěpána jako na procházku do vinic; tam naň čekal Diviš Bořek z Miletínka maje více nežli sto jízdných při sobě, posadil jej na kůň a nesl na hrad svůj Kunětickou Horu u Pardubic. Tak ušel muž ten úkladům císařovým a zachován jest k dalšímu dlouhému působení ve smyslu husitském. V krátce přijala obec Hradecká nad Labem Rokycanu k sobě, svěřivši mu duchovní správu svého města na místě vypuzeného kněze Ambrože; Rokycana ztrávil pak plných deset let ve Hradci Králové v tiché činnosti, až mu Jiří z Poděbrad r. 1448 sjednal slavný návrat do Prahy.

Zřízením mistra Křišťana za administratora duchovenstva pod obojí položen jest základ ku konsistoři pod obojí čili konsistoři dolejší, jakž nazvána bylá pro rozdíl od konsistoře hořejší katolické, složené z kanovníkův kapituly Pražské. Dolejší konsistoř bývala odtud vždy v nejužším spojení s universitou, skládajíc se vždy z jistého počtu mistrův university a dílem z Pražských farářův.

Císař na říšském sněmě v Chebě. Čeští poslové naposled u sboru v Basileji.
1437 červenec — listopad.

Císař Sigmunt uložil všem říšským stavům německým valný sněm do Chebu ke dni 19. května 1437 hlavně z příčiny půtek, které se čím dále tím více zmáhaly mezi papežem Evgéniem IV. a Basilejským sborem. Poručiv správu království Českého choti své, císařové Barboře, a nejvyššímu purkhrabí Menhartovi z Hradce, opustil Prahu teprv na počátku července, a odejel do Chebu. Po něm se také Čechové k poselství do Basileje zvolení dne 14. července na cestu vydali. Byli to zejmena dva přední mistři, Rokycanovi protivníci, Jan z Příbrami a Pro-

kop z Plzně, ze světských pak pan Petr Zvířetický z Wartenberka, Přibík z Klenového, Matěj Louda z Chlumčan a Václav Březka, konšel Pražský; a jako oni v Basileji, jak níže oznámíme, ničeho nepořídili, tak i císař na sněmě Chebském potkal se u knížat a ostatních stavův německých s takovou neochotou a neupřímností, že konec jednání jeho také nebyl valný. Bylo se báti nové roztržky v církvi, jakou byl Sigmunt teprv na sboru Kostnickém odstranil; nyní však nemohl běh událostí v církvi svým působením více zastaviti, nejsa dost podporován od říše, a již 18. srpna zase z Chebu do Prahy se vrátil. Pražané ho zase s nemenší slávou jako před rokem přijali; vyšli zajisté proti němu kanovníci Pražští v processí, též i řemeslníci se svými prapory se zpíváním a zvoněním v celém městě, i veden jest na hrad Pražský do chrámu sv. Víta.

Na církevním sboru Basilejském mezi tím skutečně již zlé věci se děly. V předešlých létech vydal sbor dekrety, kterými měly mnohé neřesti a nepříslušnosti v církvi, od Čechův ode dávna vytýkané a vymítané, zastaveny a zrušeny býti. Tyto dekrety k tomu směřovaly, aby církev netoliko v hlavě ale i údech svých napravena byla. Rokovalo se také r. 1434 k žádosti Sigmuntově o zrušení bezženství kněží, a však uzavření o tom odročeno; r. 1435 stal se hlavní krok k reformaci zrušením annat čili všelikých platův do komory papežské za jakékoli bully a milosti stolice apoštolské, a to bylo hlavní příčinou konečné roztržky mezi papežem a sborem. K tomu přistoupila ještě otázka o jednání s východní církví Řeckou, aby se s Římskou spojila; papež chtěl to jednání míti v Italii a aby se sbor tam přenesl, sbor odporoval, a byl z toho rozbroj zjevný, pohoršlivý a církvi nad míru škodlivý. V samém sboru dvě strany se učinily, jedna chtěla sbor do Florencie neb do Videmi v Italii přestěhovati, druhá četnější nechtěla se s Basileje hnouti; a tu nyní 7. května 1437 stala se věc neslýchaná, že obě strany opanovavše mocí v Basileji kostel biskupský, v něm stejným časem své dekrety proti sobě četly, tak že jen ozbrojené stráži městské za to děkovati bylo, že se v chrámě Božím krveprolití nestalo. Papež Evgenius IV. stvrdil dekret menšiny, která se do Italie chtěla přenesti, a potom bullou dne 18. září 1437 vydanou sbor Basilejský rozpustil a jiný do Ferrary povolal, povoluje toliko pro věci české, a zejmena pro jednání o přijímání pod obojí spůsobou, aby sbor v Basileji ještě o třicet dní déle trval. Sbor i přes rozkaz papežský nerozešel se, a trval ještě dlouho dále. V posledních skutcích sboru bylo ovšem viděti, že duch svatý již se byl odvrátil od něho, jakož od té chvíle obyčejně již se popírá Basilejskému sboru zavazující moc jeho dekretův.

Měsíc před vydáním zrušující bully papežské, dne 18. srpna, přijeli čeští poslové do Basileje s velikou nádherou a slávou. Jejich řečníci, mistři Jan z Příbrami a Prokop z Plzně, byli právě z českých mistrův největší stranníci Římské církve, a chtíce se sboru zalíbiti chovali se k němu nad míru oddaně a skroušeně, — a přece bylo zas chování sboru k nim pravý opak toho, jak s prvními posly sbor na počátku zacházel. Sami řečení dva mistři viděli se v běhu jednání přinuceni, hroziti sboru železnými odpověďmi svých krajanův, když jim spíláno jest kacířův při vší podajnosti své. Mistr Příbram zastával článek o přikázání Kristově přijímati pod obojí spůsobou, mistr Prokop zas o rozdávání svátosti oltářní dítkám. Hádky o to několik neděl bez prospěchu trvaly; konečně podali Čechové zespolka devatero posledních žádostí svých na písmě, a sice: 1) aby sbor pro jednotu a pokoj propůjčil všem Čechům a Moravanům vůbec přijímání pod obojí a o tom k arcibiskupské stolici Pražské a k biskupům Olomouckému a Litomyšlskému výslovné nařízení dal; 2) aby se vyjádřil, že toto propůjčení neděje se jen z pouhé shovívavosti a pro uvarování většího zlého; 3) aby církvi Pražské dán byl arcibiskup hodný a k němu dva suffragáni, kteříž by měli důvěru národu; 4) aby sbor vydal slíbené listy k okolním národům na očištění dobré pověsti české za příčinou přijímání pod obojí; 5) aby při rozjímání a rozhodnutí článku, zdali přijímání pod obojí Kristem přikázáno a ku spasení potřebno jest, nebralo se zření leč jedině k soudci v Chebě umluvenému; 6) aby propůjčena byla svoboda rozdávání svátosti také dítkám; 7) aby aspoň evangelie, epištoly a vyznání víry svobodno bylo při mši svaté čísti a zpívati česky, jakož to prý z dovolení církve od starodávna v Čechách v obyčeji bývalo; 8) aby pro nové zvelebení university Pražské některé zádušní statky k ní se připojiti mohly; a 9) aby při opravě církve skrze sbor vzal se zvláštní ohled na čtvrtý článek Pražský, jenž zněl o stavování a trestání hříchův veřejných. Všecky tyto žádosti sbor buď zhola odmítl buď pouhými slovy beze skutku odbyl. Českým poslům nezbývalo nic, nežli s nepořízenou domů se vrátiti; dne 29. listopadu loučili se od sboru, a mistr Jan z Příbrami nemohl se zdržeti hlasitě na to si naříkati, že Čechové hned od počátku jiné naděje do sboru kladli, nežli je nyní splněné

vidí; že k vůli otcům a pro pokoj obecný pustili od sebe mnohá místa i mnohé daně, kteréž od okolních zemí až na třicet mil ročně jim byly placeny; že byvše ve všem povolni a poslušni ku sboru a podavše naposled devatero svých žádostí prosebných, nejsou vyslyšáni ani v jediné z nich, a musejí se nyní vrátiti domů s prázdnýma rukama; to že neposlouží vlasti jejich ku pokoji, ale že dá příčinu zlomyslným k novému bouření. Nelze neuznati, že prorocká slova pravil starý mistr Příbram, jakž ukazují další osudy národu Českého smutnými následky tohoto nedokonání kompaktát zaviněné. President sboru těšil odcházejících tím, co teprv po jejich odjezdu se státi mělo, a také dne 23. prosince 1437 stalo. Byl totiž toho dne v třicátém řádném sezení sboru vynešen všeobecný nález: že laikové z nařízení církve sice jenom pod jednou spůsobou přijímati mají; avšak ať si pod jednou, ať pod obojí se to děje, jen když to jest podle ustanovení aneb obyčeje církve, že slouží ku spasení hodně přijímajícímu. To bylo poslední slovo, co sbor v příčině Čechův vysloviti za potřebné uznal, a Čechové od té doby se sborem Basilejským více nevyjednávali.

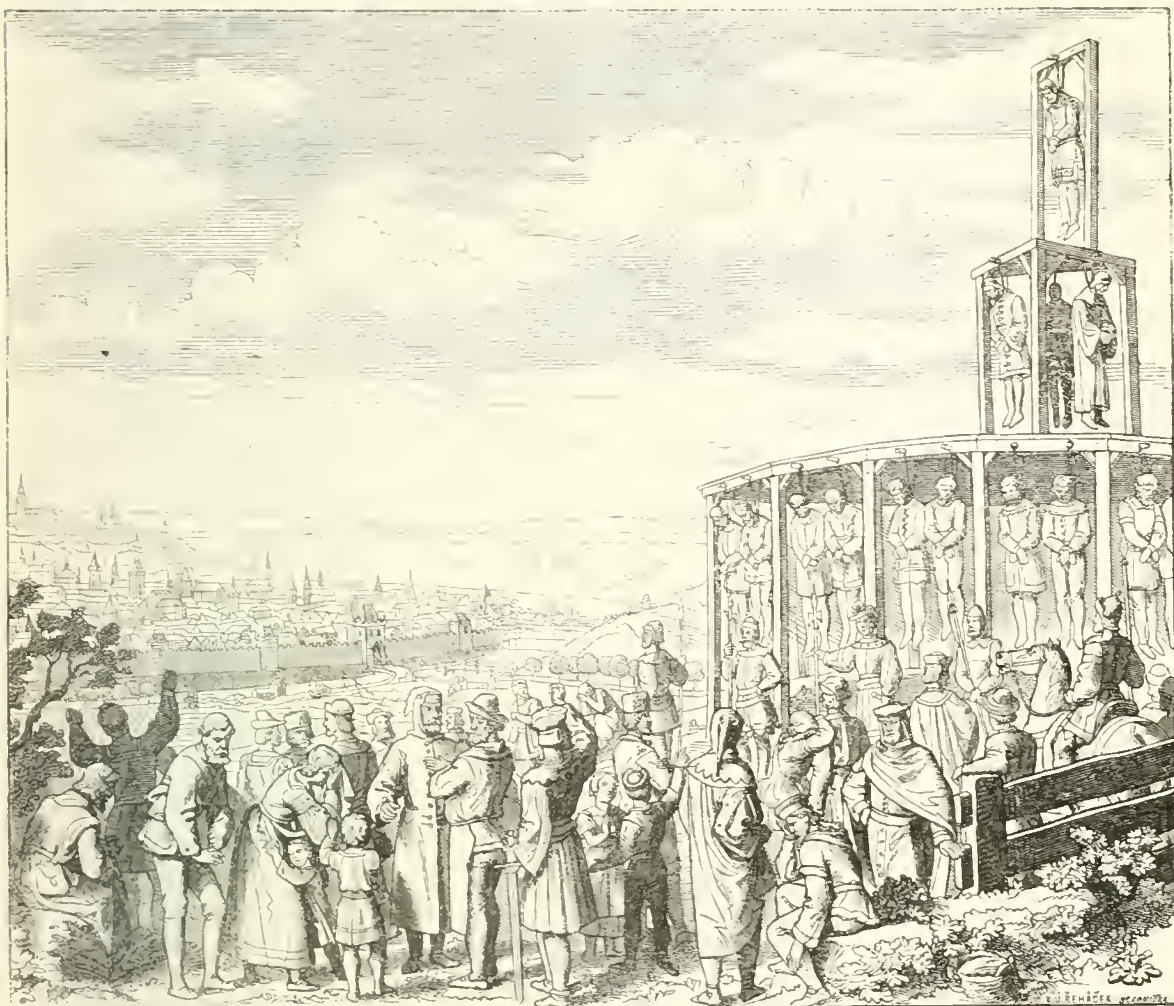
Kterak hrad Sion dobyt a pan Jan Roháč z Dubé oběšen byl.

1437 3. května — 9. září.

Zpátečnické počínání císaře Sigmunta v Čechách zbudilo již s počátku nedůvěru a nespokojenost Čechův velikou, však jenom pan Jan Roháč z Dubé, po všechen čas války hejtman Táborský, na svém hradě Sioně ještě císaři zjevný odpor kladl. Vyhlásiv císaři válku zajímal a přejímal mu stáda volův a náklady vína, kteréž mu z Uher do Čech hnány a vezeny byly, a hleděl mu všelikým jiným spůsobem škoditi jak nejvíce. Hrad Sion stal se útočištěm mnoha jiných bojovníkův a stranníkův Táborských, jakož i kněze Prostředka, kterýž sebrav lidi branné z Hradce vyhnané od pana Roháče ochotně na hrad přijat byl.

Císař Sigmunt vyhlásil hned 15. února 1437 veřejnou hotovost zemskou proti Roháčovi ke dni sv. Jiří nejprv příštímu, a skutečně již dne 3. května vyslal svého nového hofmistra, pana Hynce Ptáčka z Pirkšteina s některými dvořany, s Pražským lidem a pány zemskými k dobývání hradu Sionu. Na sněmě pak, kterýž se byl 24. května v Praze sešel, žádal císař, aby podle starých zákonův zemských celá země také vytáhla proti Roháčovi jakožto prý škůdci zemskému. Avšak většina nižší šlechty byla toho mínění, že Roháč není nepřítelem zemským, nýbrž jen císařovým, pročež aby císař chtěje proti němu válčiti, svým vlastním nákladem to činil. Musíme za to míti, že samému panu Ptáčkovi z Pirkšteina na tom záleželo, aby poslední sídlo odboje proti císaři dobyto bylo, ač byl strýcem pana Roháče z Dubé. Avšak zle se mu vedlo při obléhání Sionu, tak že císaři již v měsíci červnu listy psal, kterak těžkou práci mají a u velkém nebezpečenství postaveni jsou, proto že v nedostatečné síle pod Sionem leží. Neboť že hrad na vrchu hory stál, a valem, příkopy a zdmi dostatečně ohražen byl, nesnadno bylo jej přemoci a dobyti. A proto musel pan Ptáček nastaviti okolo něho bašt neboli věží, z kterých, ač nepřevyšovaly hradeb a zdí hradu, přece do něho mohl střileti. Mnozí s obojí strany padali, ale více dobývajících, proti nimž řídko které vystřelení daremné a na chybu bylo. Přistoupiti blíže ke zdem bránil příkop hluboký, v němžto ačkoliv vody nebylo, však pracné a nebezpečné bylo bojovníkům do něho se pustiti, a zase nahoru na valy, které byly okolo zdi, vylezti, pro husté množství střelby, kteráž z hradu šla. Tu pán Ptáček poručil, aby s boku hory štolu kopali, a tak sobě podzemní průchod do příkopu dělali, zanechavše před příkopem něco málo země na podobenství dveří, aby se štola do něho za dne neotvírala, a lest taková od obležených poznána býti nemohla. Mezi tím, když se již pátý měsíc obležení toho končil, vyšla dne 3. září z Prahy posila ke hradu Sionu, již vedl uherský pán a přední služebník císaře Sigmunta, Michal Orsag. Přípravy k valnému útoku byly právě již dokonány, a čekalo se toliko, až vítr z ležení na hrad váti bude. Již 6. září takový vítr se prudce zdvihl, a bojovníci vzavše na se odění vešli do štoly. Zatím jiní střelbu s nastavených vůkol bašt k hradu pustili a všecka děla pojednou zapálili, aby dým od prachu a ohně na hrad se obratil. V tom bojovníci onino štolu prorazivše do příkopu vskočili, a přistavivše žebříky na valy, útokem je zlezti usilovali. Přihodilo se, že toho času pan Roháč obědval; nemnozí z jeho lidí, kteří na zdech obcházeli a hrad střehli, učinili pokřik, z toho povstal hřmot, že obležení odevšad k bránění valův běželi. Pan Roháč také nechav jídla a uchvátiv zbroje i zbraně pospíšil z hradu na předhradí, aby své lidi ochránil. Bili se jednoho času na mnoho místech velmi ukrutně, zvláště kde pan Roháč byl přítomen. Mezi tím s jiné strany nepřátelé valův se zmocnili, a

mnohé pobivše do samého hradu se tiskli. Pan Roháč chvátaje navrátit se k hradu, oskočen jest a jat na předhradí se šesti svými bojovníky. I přiveden jest do ležení páně Ptáčkovo, kterýž hned posla s tou novinou do Prahy vypravil. Císař Sigmunt v té chvíli pln radosti jsa po celé Praze a ve všech kostelích kázal zvoniti. Ještě však drželi se Roháčovi lidé na hradě, teprv v noci když potmě odtud utíkati počali, schytáno jest jich 46 osob, a mezi nimi byli zejmena polský rytíř a někdy posel velkého knížete Litevského Vitolda, r. 1421 do Čech přišlý, Vyšek Račíňský, který odtud ve vojskách husitských věrně byl bojoval, kněz Martin Prostředek a znamenitý puškař Zelený. V tu noc ještě opanován jest hrad Sion, vzplanul

Poprava pana Jana Roháče z Dubé a jeho spolubojovníkův před Prahou 9. září 1437. (120.)

ohněm, svítě jako děsná pochodeň daleko do krajin okolních, a byl pak pobořen a s zemí srovnán, tak že pozdní potomek nyní holé rumiště spatřuje na tom místě, kde udušena byla poslední jiskra krutého boje Čechův proti Sigmuntovi císaři.

Zajatí, kterých potom bylo 53, dopraveni byli do Prahy s hlukem vítězným, a když dne 8. září pan Roháč v okovech císaři byl představen, volal prý nahlas, aby mu oči vyloupali, by se nemusel dívati na nešlechetného císaře, kteréhož sobě v největší ohavnosti měl. Však císař Sigmunt také nešlechetnou pomstu nad ním vykonal; dal jej s druhy jeho vésti na Staro-

městskou radnici, kde jeho tak nemilosrdně zmučili, až prý střeva z něho vyplynuly. Přes noc byla na Šibeničním vrchu za Horskou branou šibenice o třech patrech vystavena, a nazejtří dne 9. září vykonala se na vězních strašná, neslýchaná poprava. Jan Roháč z Dubé, udatný hejtman Táborský, pan korouhevný z rodu Hronovicův, a páně Ptáčkův strýc, k císařovu rozkazu se všemi svými spoluvězni z města na popraviště jest vyveden a oběšen na třetím nejvyšším patře sám jeden o řetěz zlatý a v panské úpravě se zlatým pasem jako pro čestné vyznačení. Pod ním oběšeni jsou polský rytíř Vyšek Račiňský, kněz Martin Prostředek a dělostřelec Zelený; nejníže na šibenici obecné konečně 48 bojovníkův Roháčových potupnou smrtí utraceni byli. Takové nakládání s muži v národě někdy váženými, kteří válku pro své přesvědčení a nikoli pro loupež vedli, zbudilo v Češích rozhořčení veliké a zvrátilo poslední dobré mínění v lidu o Sigmuntovi; byl pak veliký pláč v lidu za dlouhý čas, a vždycky prý lidé plakávali, když se stávala zmínka o tomto smutném příběhu, jakž jeden starý letopisec svědčí.

Nespokojenost a zbouření proti Sigmuntovi. 1437 30. září — 1. listopadu.

Že císař Sigmunt tak bezohledně ba i nešlechetně jednal se svými odpůrci, dostav jich do moci své, pocházelo odtud, že se domníval, jakoby již úplnou moc měl nad národem Českým, a tudíž bezpečně všecky záměry své v zemi prováděti směl. Zapomněl však, že statečný národ bezohlednou přísností nedává se zastrašiti, nýbrž že jí toliko tím více popuzen bývá. Nespokojenost s jeho zpátečnickým počínáním čím dál tím více v celé zemi se zmáhala, a již v letních měsících toho roku děly se sjezdy a všeliká jednání po krajích, i rozpisovaly se listy po městech a po hradech, o kterých císař se dověděv ničeho dobrého o tom připovídati si nemohl.

Byl pak již potřetí toho roku svolán sněm do Prahy ke dni 30. září, a tu přijel, maje list ochranný s sebou, vítězný někdy vůdce v bitvě Lipanské, rytíř Diviš Bořek z Miletínka, do Prahy co žalobník a jednatel od kraje Hradeckého, Chrudimského a Mýtského, předstoupil před sněm ve velké síni Staroměstské radnice shromážděný a v devatenácti článcích celý rejstřík provinění císařových proti národu přečetl. Pravilo se v nich proti císařovi, kterak proti světlým zápisům a závazkům svým uvodil lidi pod jednou, rozuměj přívržence strany Římské, do Prahy a jiných měst českých a moravských, o potvrzení arcibiskupa a biskupův volených nic se nestaral, ba i poslušenství arcibiskupovi volenému (Rokycanovi) sám odjal, postaviv administratora nad něho; kterak biskupům dovolil nesvětiti žákův pod obojí na kněžství, mnichy uvedl do Prahy bez arcibiskupova (Rokycanova) dovolení, dával svobodu zjevným hříchům smrtelným v Praze a jinde, žádného kaplana pod obojí při svém dvoře netrpěl, klénoty a ne všecky listiny koruně pobrané vrátil, staré svobody a práva zemská všelijak rušil, cizozemce k úřadům i ku spravování arcibiskupství dopustil, zboží universitní a špitálské služebníkům svým v zástavu dával, a jinými křivdami naproti jednotlivým osobám vinen se stal. Poslední pak článek žaloby zněl doslovně takto: „To se nám také velmi zle líbí, že lidi nejznamenitější naší strany, duchovní i světské, ze své rady a od úřadu zavrhl, kdežto jest nejvíce skrze těch lidí zjednání do země uveden a za pána přijat; stranu pak nám a pravdě Boží odpornou i do rady přijal, i je na úřady k souzení a vládnutí ustanovil, kdežto tomu každý rozuměti může, kam se to chýlí.“ Takové žaloby byly ovšem tím nebezpečnější, čím více s pravdou se srovnávaly, čím méně se proti nim namítati mohlo.

Co na to císař odpověděl a co sněm v té příčině učinil, není více známo; avšak hlavní původové těch žalob, Jan Hertvík z Rousínova, Chval z Říčan a Beneš z Mokrovous, poslali v tom čase císaři odpovědné listy, hotovi jsouce, válku proti němu vésti, k čemuž hned také přistoupili kněz Bedřich Strážnický, Jan Pardus z Vrátkova a jiných šlechticův a obcí počet veliký, tak že v měsíci říjnu skutečně proti Sigmuntovi vypukla válka na několika místech. Počátek učinil Jan starší Kolda z Žampachu, kterýž v tu neděli po sv. Václavě, 29. září, když právě v Náchodě posvícení bylo, hrad Náchodský, dědictví pana Jiřího z Poděbrad, v noci násilně ztekl a v jeho držení mocně se uvázal. Podobně nebojováno sice v otevřeném poli, ale osazovány jsou města i všeliké hrady proti císaři. Okolo sv. Havla, 16. října, sebrali se pod náčelnictvím jistého Čerta služebníci Pardusa z Vrátkova, a přátelé kněze Ambrože, a pokusili se o Hradec Králové, byli však od Hradeckých přemoženi; na útěku bezpochyby utonulo jich v Labi na brodě proti Vysoké 23, mezi nimiž se i ten Čert nacházel, a Hradečtí několik těch utonulých a

nahých do města přivezli a na občinách za mosty je pochovali. Sám Jan Pardus z Vrátkova, rytíř moravský a někdy hejtman Táborský, kterýž ještě loňského roku o tom čase k rozkazu císaře Sigmunta s Vilémem Kostkou z Postupic a jinými pány proti Hradci byl vytáhl, však po zabití posledně řečeného pána u Vysoké jen útěkem se spasil, nyní co odpověďník císařův pojal zbytky svého lidu, pak lid Hertvíkův z Rousínova a kněze Bedřichův z Kolína, počtem do 300 mužův, a s nimi na Moravu se vypravil. Tu pak o Všech Svatých, 1. listopadu, zmocnil se v noci nenadále města Litovel, kdež část překvapených obyvatelův v jedné z městských věží se zamkla, a z ní udatně se bránila. Mezi tím Olomoučtí a Uničovští Němci dověděvše se o tom, rychle Litovelským silnou pomocí přispěli, a po krátkém však velmi krvavém boji Husity z města vytloukli, mnohé z nich, i samého Pardusa, zajali a do Olomouce odvedli. Zde jich blíže města na nové šibenici prý 64, podle jiného létopisce však jen 48 oběsili, Pardusa pak s jinými zajatými vojvodovi Albrechtovi do Rakous vydali, kdež až do r. 1440 u vězení byl. Nicméně vzpoura proti císaři, nejvíce ve východních Čechách, přece trvala, a císař nemoha jí udusiti, nucena se viděl, se svými odpovedníky vyjednávati.

Smrt císaře Sigmunta ve Znojmě.
1437 9. prosince.

Známky vzpoury a nespokojenosti, propukající na tolika rozličných místech v zemi dojímaly císaře Sigmunta tím více, že se k duševní strasti jeho připojila nyní také tělesná nemoc těžká a bolestná. Po dlouhá léta již podagra jej trápilo, tak že málo měl chvil takových, kdeby se byl dobře na nohou cítil; avšak toho samého osudného dne, co Jan Roháč z Dubé byl oběšen, vrhl se mu na palec u nohy tak zvaný pekelný oheň (pyaemie), a on zapadl na zdraví úplně. Čechové, kteří jeho věrolomnost těžce nesli a osvědčování jeho o přátelských úmyslích k národu Českému nevěřili, plesali a za pomstu Boží to pokládali. Dal si dle rady lékařův ten palec uříznouti, snášeje bolesti myslí hrdinskou; však zdraví se více nevracelo, a tu počal Sigmunt poznávati, že již dlouho žíti nebude. V Čechách však nechtěl umřiti, a měl jenom o to péči, aby v bezpečí uvedl svou osobu i svůj dvůr. Umínil sobě jeti zase do Uher, kdežto ve Velkém Váradě sám sobě byl hrobku připravil v nohou krále Ladislava Svatého. Potom obmýšlel již jen prostředky, kterakby království České po sobě uvesti mohl v moc zetě svého Albrechta Rakouského. Musel hned nejvyšší kancléř, Kašpar Šlik, k Albrechtovi do Vídně se vypraviti, a jej do Prahy volati, aby bez meškání ve správu a vládu celého království se uvázal, a tak po Sigmuntově smrti tím snáze české koruny dosáhl. Však Albrecht jakož i manželka jeho Alžběta prý dlouho se zdráhali, pravíce, „žeby jim takové břímě příliš těžko bylo na se vzíti, pro nesvornost království a jiné příčiny, a že císaře prosí, aby toto království svou moudrostí a rozšafností prý raději jak nejdéle ještě sám spravovati ráčil;“ konečně prý nemohše odepříti vůli otcovské slíbili přijeti do Prahy ke dni sv. Mikuláše, 6. prosince, a „poslušni býti přikázaní Jeho císařské Velebnosti.“ Sigmunt však jejich příjezdu nevyčkal, neboť se mezi tím něco přihodilo, co jej k rychlejšímu odjezdu z Prahy připudilo.

Že Čechové, dověděvše se o tom, že Sigmunt chce království Rakouskému Albrechtovi zaopatřiti, většinou divnými city byli dojati, dá se ovšem pochopiti, avšak proti tomu návrhu zdvihl se také odpor s jiné strany, od které se ho císař sám nejméně mohl nadíti. Vlastní jeho manželka, Barbora Celská, matka Alžběty vojvodkyně Rakouské, z celé duše nenáviděla zetě svého, Albrechta. Když pán a manžel její, císař Sigmunt v letě šest neděl na říšském sněmu v Chebu meškal, a ona s panem Menhartem z Hradce vládařství země v rukou měla, zalíbilo se jí to velice, a spříznivši se s některými předními pány zemskými, kteříž také Rakouského Albrechta v ošklivosti měli, umluvila se s nimi o jiný způsob zemského vládařství, kdyžby císař umřel. i zdá se, že svého synovce nově pozdviženého knížete Oldřicha Celského na přední místo toho vládařství postaviti zamýšlela. Někteří dvořané jistili také, že přemlouvala pány, aby po císařově smrti sobě mladého krále Vladislava Polského za krále s tou výminkou zvolili, by se s ní oženil, což však zdá se býti jenom pomluvou, jelikož Vladislav sám nedávno před tím o její vnučku, starší Albrechtovu dceru, se byl ucházel. Mravní povaha již ovšem nemladé ale vždy ještě sličné Barbory nebyla sice bez úhony, nicméně že se jí potom mužové šlechetní mezi pány českými, jako byl Aleš Holický ze Šternberka, tak horlivě a stále ujímali, to svědčí k jejímu prospěchu.

Prozradivši se odporem svým proti Albrechtovi nenadále projeveným sama k tomu přispěla, že se Sigmunt o pletichách od ní na-

vlečených dověděl; uměje se však jako vždycky dobře přetvařovati, ukryl Sigmunt svou nedůvěru před ní, však tím více z Prahy pryč pospíchal. Z nenadání dal rozkaz, aby se celý dvůr na cestu připravil, a tak již v pondělí, dne 16. listopadu, ráno ještě před východem slunce nešen jest císař Sigmunt na křesle v rouše císařském pod zeleným věncem z dvora králova po ulicích města i branou ven, s ním pak jeli ve vozích i na koních císařovna Barbora, její synovec kníže Oldřich Celský, Brunorius della Scala, kníže Veronský, Kašpar Šlik, Mátík z Tálovec, Michal Orság, jiní knížata a velmožové uherští a němečtí, asi tisíc oděnců na koních kromě několika zástupův pěších lidí branných i asi sta vozův. Vyprovázeli císaře také Pražané, jedni s žalostí, jiní s veselostí řkouce: aby se nikdy zase nenavracoval; konečně šly krásné paní pod svou korouhví i s jinými kejklíři, nesmějíce v Praze zůstati, neboť zajisté volné mravy při dvoře císařově za ten čas poslední mnoho pohoršení a pokušení činily Pražanům na přísnou mravní kázeň žárlivým, a zavdávaly Čechům příčinu stěžovati sobě do Sigmunta, že zjevné hříchy proti druhému článku Pražskému netoliko nestaví ale takořka sám průchod jim dává.

Prvního dne došla tato císařská kavalkada čili jízdní průvod až do městečka a hradu Vlašimi, jehož majetníkem byl tenkráte Tomáš z Chotěmic, syn Jana z Chotěmic, druhdy věrného služebníka císařova, bývalý hejtman Táborův, který r. 1431 sotva útěkem se spasil při porážce bratří u Bejdova v Rakousích. Nyní si to za čest pokládal, že měl císaře pohostiti. Do Telče, města moravského, dospěl císař dne 18. listopadu, a několik listin tam vydal; do Znojma dostal se teprv dne 21. listopadu u večer, potřebovav plných deset dní k celé této cestě při velkých bolestech konané. Ve Znojmě očekávali císaře již vojvoda Albrecht a choť jeho Alžběta, císařova dcera, jakož i jistý počet pánův uherských. Tuto Sigmunt již nemohl dále, a hned tuto noc dal svou manželku Barboru Celskou zatknouti a pod stráží držeti; synovec její, kníže Oldřich Celský, dostav před časem výstrahu, jenom rychlým útěkem ušel vězení, které mu také hrozilo.

Při všech bolestech, kteréž tuto Sigmunt s hrdinskou myslí snášel, věnoval on poslední dni svého života přece úsilné péči o povýšení svého zetě, Albrechta Rakouského, a s ním rodu Habsburského na všecky ty trůny, na kterých slavný dům Luxenburský jeho osobou panoval, a jichžto měl nyní s ním odumříti. Svolav k sobě všecky ve Znojmě přítomné pány uherské a české, (a z posledních byli tu přítomni Oldřich z Rosenberka, Menhart z Hradce, Hanuš z Kolovrat a jiní,) pohnutlivými slovy jim zetě i dceru co své dědice poroučel a prosil, aby přijmouce je za pány, šetřili netoliko přirozených a umluvami stvrzených práv jejich, ale i prospěchův velikých, ježto by jedné každé zemi jíti měly ze spojení všech pod jedním panovníkem; vychvaloval také vysoce cnosti Albrechtovy a ujišťoval, že jim bude pánem, nad nějž hodnějšího a lepšího sobě ani žádati nemohou. Tak Sigmunt, maje k tomu již napřed poukázku v dědičné smlouvě otce svého, císaře Karla, s domem Rakouským, v posledních okamženích svého života o to se staral, aby svedl dohromady země koruny České a Uherské se zeměmi domu Rakouského a s důstojností koruny Římských císařův, kteréžto sjednocení moci, ač na čas přetržené, a přes všechnu nestejnost ba odstrkavost jedněch zemí od druhých, po stu letech přece opět skutkem se stalo, a podnes základem mocnářství Rakouského zůstalo.

O Uhřích nebylo téměř pochybnosti, že vyplní žádost umírajícího krále svého; tím větší péči měl Sigmunt o Čechy. Katoličtí pánové byli ovšem s ním stejného smýšlení, méně se toho nadíti bylo od stavův pod obojí. Do Prahy položen byl nejbližší sněm na suché dni nejprv příští, to jest na 18. prosince, i vydal Sigmunt k Čechům ze Znojma dne 30. listopadu list, v němžto stavy svým obvyklým spůsobem ubezpečuje, kterak prý horoucí jest jeho žádost a vůle o vyzdvižení a zvelebení tohoto království, kterak ta žádost z přirozené prý k té zemi příchylnosti jemu v srdci od mladosti jeho až dotud lpěla a ještě lpí.

I měli ten list nejvyšší kancléř Kašpar Šlik a císařský rada Hartung z Kluks sami osobně odevzdati, a na zmíněném sněmu o přijetí Rakouského Albrechta na království se stavy jednati. Zároveň vycházely listy z kanceláře císařské do korunních zemí českých, a poslední známé císařovo psaní dáno bylo dne 7. prosince k šestiměstí Lužickému, aby k valnému sněmu do Prahy znamenité poselství vypravili a tam dědičných práv Albrechtových a Alžbětiných hájiti pomáhali. Zdali také Moravané nějaké napomenutí dostali, jest pochybno, neboť byltě Albrecht již markhrabětem Moravským od r. 1423 na vzdor všemu naléhání Čechův na Sigmunta, aby netrhal zemí České

koruny, a cizímu panování na Moravě konec učinil.

Sotva Sigmunt všecky ty práce odbyl, pocítil blízký konec života. Dal se obléci v roucho císařské a pod korunou slyšel mši svatou, chtěje prý umříti co císař; avšak když to déle trvalo, kázal, aby ho hned přeoděli v roucho umrlčí, v němž pochován býti měl. Stalo se tak podle jeho vůle, a tu na trůnu sedě usnul na věky v pondělí dne 9. prosince u večer.

Druhého dne ráno svolal kancléř císařský, Kašpar Šlik, přední pány všech Sigmuntových říší do hlavního chrámu Znojemského, a dal tam před nimi a před vojvodami Albrechtem Rakouským a Krištofem Bavorským skrze zlatníka k tomu povolaného všecky Sigmuntovy

Smrt císaře Sigmunta ve Znojmě 9. prosince 1437. (121.)

císařské i královské pečeti podle starodávného obyčeje zlámati a zničiti, aby jich dále od nikoho užíváno býti nemohlo. Sluší připomenouti, že se v císařské říšské pečeti za Sigmunta ponejprv objevil místo starého jednohlavého dvouhlavý orel, jehož obě hlavy obklopeny byly kulatou zlatou září, a na říši císařskou Římskou a královskou Německou ukazovati se zdají. Mrtvé tělo císařovo bylo pak po tři dni k veřejnému podívání ve Znojmě vystaveno, a potom ku pohřbu do Velkého Váradu v Uhřích odvezeno. Eneáš Silvius praví o tom: „Žalostné divadlo a nestálosti věcí lidských obzvláštní důvod: císařovna jatá a císařovo mrtvé

tělo spolu vezeny jsou. Vyjeli proti nim ve smutku páni uherští, aniž v takové neobyčejné proměně od slzí zdržeti se mohli.“ Vojvoda Albrecht nedal své tchyni ani do Váradu jíti, nýbrž již v Prešpurce co zajatou ji osadil, potom pak nepropustil dříve, pokud všech měst a hradův, jež v Uhřích měla, se nezřekla.

Sigmunt, poslední mužský potomek rodu Luxenburského, císař Římský, král Německý, Uherský a Český, jakož i Dalmatský, Charvatský a Slavonský, vrchní dědičný pán vojvodství Luxenburského, vojvoda Slezský, markhrabě Moravský a Lužický atd. dosáhl věku svého 69 let, počítaje sobě panování svého v Uhřích 51 let, v Němcích nezplna 28 let, v Čechách 18, vlastně však jen puldruha léta, císařství pak půl páta roku. Byl dvakrát ženat, ponejprv s Marií z Anjou, dědičkou království Uherského, od r. 1385 až do r. 1392, potom s Barborou Celskou od r. 1408, která jej přežila, porodivši mu dceru Alžbětu, jediného potomka jeho, provdanou od r. 1422 za Albrechta V. vojvodu Rakouského. Byl však mimo ni ještě jeden potomek rodu Luxenburského po přeslici, vojvodkyně Luxenburská Alžběta, dcera vojvody Jana Zhořelického a synovkyně Sigmuntova, nyní po druhé ovdovělá po Janovi vojvodovi Bavorském a' hraběti Hollandském, která napřed řečenou Alžbětu přeživši teprv r. 1451 umřela.

Jako ve všech říších a městech Sigmuntových tak i v Praze konány jsou ve chrámě u sv. Víta na hradě Pražském slavné smuteční služby Boží za duši jeho. Biskup Filibert, kterýž z Prahy nebyl odešel, sám mši svatou sloužil, a potom šli k oběře páni, rytíři, zemané, preláti, kanovníci, konšelé a obce měst Pražských i paní a jiné mnohé osoby.

O postavě a povaze císaře Sigmunta sepsal Eneáš Silvius následující úsudek: „Byltě Sigmunt postavy výtečné, měl oči jasné, čelo prostranné, líce jemně se rdící, bradu dlouhou a hojnou; chtěi duchem velikým všelicos, ale nestále, liboval si v žertech, rád víno pil, po ženách jen hořel, cizoložství tisícera se dopouštěl; kvapný ke hněvu, snadno dal se udobřiti; nedržemný pokladův a dárce rukotržný, více sliboval nežli plnil a klamal častokrát. Když byl v Římě u Evgenia papeže (r. 1433), řekl k němu: Tři jsou věci, nejsvětější otče, ve kterých se nesnášíme, a opět tři, kde se shodujeme: ty ráno spáváš, já přede dnem vstávám; ty vodu piješ, já víno; ty žen se štítíš, já po nich se sháním. Ale v tom se snášíme, že ty štědře rozdáváš poklady církevní, a já ničehož sobě nenechávám; ty máš špatné ruce, já špatné nohy; ty kazíš církev, a já zas říši svatou.“

My k tomu se své strany přidati musíme o Sigmuntovi, že byv péčí otce svého bedlivě v naukách vzdělán, rozpráděti uměl v 6 jazycích, v latinském, českém, německém, maďarském, francouzském a italianském, že učených lidí sobě vážil a mnoho s nimi obcoval, však že co Čech a Pražan rozený ani dost málo lásky k vlasti a k národu Českému ve svém srdci nechoval, jakkoliv neopomenul nikdy, kdykoliv toho viděl potřebu, osvědčovati se lstivě Čechům, kterak prý v něm hoří láska k vlasti a k milému svému národu. Že kolikráte veřejně Čechům „chlapův“ spílal, vycházelo z jeho nenávisti k Husitům, a jak sprostých vtipův na urážku cti Českého národu pronášel, viděti z toho, že když někde byl na cestách, a v jeho německé neb uherské družině také čeští pánové, přívrženci a služebníci jeho, se svým lidem se nacházeli, říkával prý: „Chraňte svých stříbrných lžic a koflíkův, neb jsou mezi námi Čechové.“ Byltě Sigmunt nehodný syn velikého otce svého, Karla, bezectil svůj vlastní národ rovněž tak, jak to podnes bohužel přemnozí naši krajané dělají, kteří pro zisk jako vlastenci řeči své strojí, při tom však své neváženosti k národu a své podlé mysli po straně mrzce volnou uzdu pouštívají, s vrahem národu Českého se spolčují a vlasti jak nejhůř mohou škodí. Sigmunt oloupil drahocenné hroby našich patronův a jiné drahé památky a převzácné ozdoby našich chrámův, aniž se o náhradu staral, byl pak sám i škůdcem české církve, rozzastaviv statky její českým pánům i zemanům, katolíkům i kališníkům, kteří jemu pomáhali, o vykoupení a navrácení při tom jak nejméně se staraje.

Milostníci jeho, kteří jej nejvíce na ustavičných cestách jeho doprovázeli, byli dva Uhři, Michal Orság a Mátík z Tálovec, Vlach Pípa Špan z Ozora rodem z Florencie, Polák Stibor ze Stibořic, a Brunorius z rodu Scaligerův, kníže Veronský, jejž Čechové „knížetem Berounským“ zvali. Když Mátík z Tálovec během tohoto posledního roku za Sigmuntem do Prahy přijel, císař se vším dvorem svým naproti němu vyjel, do města jej uvedl, a k jeho žádosti dva vězně, Absolona a Mandu, Pražské měšťany, jichž provinění nám neznámo jest, z vězení na svobodu propustiti kázal. Největší působení na císaře měl však nejvyšší říšský kancléř jeho, Kašpar Šlik, jehož také v záležitostech českých užíval. Byltě syn Chebského měšťana Jindřicha z Lažan, vstoupil r. 1416 u Sigmunta co písař do služby, a

získal si rychle největší jeho lásky a důvěry; Sigmunt jej r. 1433 za nejvyššího kancléře a nyní teprv r. 1437 do hraběcího stavu povýšil; pak mu zapsal královský statek Holič v Uhřích a hrad i město Bassano v horní Italii, odkud se jeho potomci podnes „z Holejče a Pasounu“ píší, konečně mu r. 1434 udělil purkhrabský úřad Chebský, hrad a město Loket, Andělskou Horu, panství Ostrov a Hroznětín v Loketsku, kdež jeho potomci po drahný čas panovali, náležejíce napotom vždy mezi přednější údy stavův českých.

Za husitské války odpočívaly vědy u umění, a kromě theologie a umění vojenského v nižádné vědě, v žádném jiném umění neučiněn pokrok patrný. Za to celý národ takořka na bohosloví se oddal, jen v bibli a o bibli čteno a psáno, a biblická učenost pronikla tak i do lidu obecného, že i prosté ženy Táborské lépe prý se v bibli vyznávaly, nežli mnohý tehdejší praelát církevní. Universita Pražská byla sice velmi ztenčena, ale mistři a kněží zastávali učení své ve škole hádkami, v poli zas mečem. Kněz Prokop Veliký byl slavný a vítězný vůdce vojenský, a k úžasu shromážděných otcův na sboru Basilejském neméně slavně než jako v poli proti nepříteli v učené hádce bohoslovecké si počínal. Potřeba obrany vlasti a náboženského mínění učinila Žižku nejprvnějším hrdinou věku svého a Čechy nejbojovnějším národem v Evropě. Však hluk válečný zapudil tiché umění, které jenom v míru prospívati může; stavitelé chrámu Svatovítského vystěhovali se do Vídně, jiní umělci zas jinám do ciziny se rozprchli, anebo ve skrytosti ve válečném hluku zanikli. Jsou však přece památky, že i za hluku válečného tiché umění malířské pěstováno bylo, jako že víme o Janovi z Prahy řečeném Aliaps, krasopisci a illuminatoru, kterýž opsal a miniaturami ozdobil tak nazvanou Padařovskou bibli nákladem Filipa z Padařova, v cís. bibliotece Vídeňské chovanou, a r. 1435 tu práci dokončil.

Osmnáctiletým, neslýchaným bojem dvou věcí Husité dosáhli: v Čechách kromě tichých pohraničních obcí německých nebylo více Němců v, kteří by byli mohli a chtěli přes slušnou míru roztahovati se a panovati, jako před válkou, a jazyku národnímu zjednána jest všude a ve všech místech a poměrech náležející jemu čest a přirozená platnost; za druhé dobyli sobě Čechové svobodného užívání kalicha, který se stal znakem vyminečného jejich postavení v církvi, potom potvrzení ostatních tří článkův Pražských, jichžto cena za tehdejších poměrův ovšem byla velmi měnivá a pochybná.

Přijali Čechové Sigmunta do země doufajíce, že nový pořádek obhájí a upevní, s okolními národy je usmíří, čest národu v Evropě obnoví; on však sliby své jen v nejmenší částce splnil, místo skutečného pokroku jen k starým pořádkům zření měl, konečně říši Českou cizímu panovníku odkázal. Čemu se Čechové po všechen čas války nejvíce ubrániti snažili, to jim nyní nastalo, musiliť podniknouti panovníka Němce tvrdého. V nejblíže příštím čtvrtstoletí upadli v bezvládí; demokracie jsouc dlouhým bojem přemožena a zemdlena klesla, a šlechtovláda nastala.

Na Moravě to poněkud jinak dopadalo. Tu zachoval rázný biskup Olomoucký, Jan Železný, své biskupství i velkou část statkův biskupských; jsa pak nadán politickou mocí co zvláštní člen koruny české obhájil církev katolickou v zemi v té míře, že husitství ji ovládnouti a té všeobecné rozšířenosti v zemi jako v Čechách nabyti nemohlo; Němci zas ve větších městech moravských také nevymizeli, ba naopak tím větší smělosti a zuřivosti proti obyvatelstvu slovanskému a zvláště husitskému nabyli.

Dodavek.

Přehledné zprávy o osobách za husitské války vynikajících.

1. Osoby z panujících rodův.

Barbora Celská, druhá manželka císaře Sigmunta, krále Českého a Uherského, dcera Heřmana hraběte Celského, provdána od r. 1408, na království České korunována 11. února 1437, kteréhož roku ovdověla; osednuvši r. 1441 na svém vdovím sídle, v zámku Mělnickém, umřela tam 11. července 1451. Její tělo do Prahy převezeno a ve chrámu u sv. Víta pochováno bylo.

Žofie Bavorská, druhá manželka krále Václava IV., dcera vojvody Jana Bavorského ve Mnichově osedlého, provdána r. 1389, na království České korunována 15. března 1400, ovdověla r. 1419, vládařkou království Českého od srpna do konce prosince 1419; zdržovala se odtud stále při dvoře svého svaka, krále Sigmunta, jezdíc s ním po Čechách, Uhřích a kamkoliv se se svým dvorem obracel; umřela 26. září 1425 v Prešpurce, kdež i pochována byla.

Vladislav Jagajlo, král Polský a velký kníže Litevský, syn Olgerda, vel. knížete Litev-

ského, nastoupil po otci v Litvě r. 1381, oženiv se s Hedvikou, dědičkou království Polského, korunován jest v Krakově r. 1386 na království Polské, umřel v Grodku na Červené Rusi nedaleko Lvova r. 1434 maje let věku 86, a panování svého 48.

Alexandr Vitold, velký kníže Litevský, bratranec předešlého, syn knížete Kejstuta, nastoupil vládu v Litvě r. 1392, v letech 1421 a 1422 dožádaný král Český, umřel r. 1430 maje let věku 80, a panování 38.

Sigmunt Korybutovič, syn Korybuta, knížete Litevského, vychovaný v Krakově při dvoře strýce svého, krále Vladislava Jagajla, byl r. 1422 do Čech poslán co náměstek dožádaného krále Českého, Vitolda, však ku konci téhož roku zase odvolán. Vrátil se však v lednu 1424 dobrovolně zase, jsa odtud náčelníkem strany Pražanův až do r. 1427, kdež byl ze země vyvezen. Nepřestal s Čechy přáteliti se, stal se horlivým Husitou, a dobrodružil s Čechy ve Slezsku, kdež mocně držel v létech 1430 a 1431 město Glivici. Účastnil se ještě 1431 bitvy u Domažlic co dobrovolník, konečně byl r. 1435 vůdcem strýce svého Svidrigajla ve válce proti mladému králi Polskému, Vladislavovi Jagajlovici, prohrál bitvu u Vilkomíře na Litvě, a byl co zajatý v řece Święté utopen. Přičinil se znamenitě o zavedení českého spůsobu bojování na východě slovanském.

Bedřich (Fridrich) z Hohenzolleru, purkhrabě Normberský, markhrabě Braniborský, zakladatel moci domu Hohenzollerského, nynějšího Pruského, nejvytrvalejší spojenec císaře Sigmunta ve válce proti Čechům, byl syn Bedřicha V., purkhraběte Normberského, narozen roku 1372, podporoval císaře Sigmunta penězi, za kteréž obdržel od něho r. 1415 dědičné markhrabství Braniborské, zemi to České koruny, spolu s hodností kurfürstskou. Účastnil se s velkou silou vojsk svých ve křižáckých taženích proti Čechům r. 1420, 1421, 1422, 1427 a 1431, a v létech 1422 a 1431 byl nejvyšším vůdcem těchto vojsk křižáckých. Umřel r. 1440.

Bedřich (Fridrich) příjmím Bojovný, první vojvoda a kurfürst Saský z domu Vitínského čili dosavadních markhrabat Míšeňských, též jeden z hlavních podporovatelův krále Sigmunta ve válkách husitských. Narozen r. 1369, přivedl ještě co markhrabě Míšeňský r. 1420 se svým bratrem 30.000 mužů pod znamením kříže před Prahu králi Sigmuntovi ku pomoci, přispěl také k následujícím výpravám křižáckým, stal se r. 1423 propůjčením Sigmuntovým vojvodou a kurfürstem Saským na místě vymřelých vojvod z domu Askanského, držel od koruny české mnoho měst v severních Čechách v zástavě a umřel z žalu nad nezdarem svým ve válkách proti Čechům r. 1428.

Bedřich (Fridrich) příjmím Mírný, syn a nástupce předešlého, panoval od r. 1428 do r. 1464. Husité mu r. 1429 asi 1400 vesnic a měst zloupili a byl také r. 1431 při posledním nešťastném křižáckém tažení. Byl jako otec v držení týchže měst českých, a teprv nedlouho před svou smrtí 1464 smluvil se s Českým králem Jiřím o ně a o města míšeňská, vyhlásiv se, aby je podržeti mohl, i s bratrem svým za many koruny české.

Fridrich kníže Ruský z linie knížat Ostrožských, přišel bezpochyby se Sigmuntem Korybutovičem r. 1422 do Čech, kde se celý počeštil, bojoval 1426 udatně v bitvě blíž Ústí, načež jej Prokop Velký Táborským hejtmanem v Břeclavi na Moravě ustanovil; dobrodružil r. 1430 a 1431 s Tábory a Sirotky v horním Slezsku. Po porážce Sigmunta Korybutoviče u Vilkomíře 1. září 1435 odvedl zbytky táborských a sirotčích zástupův, kteří též v té bitvě účastenství měli, hloub do zemí ruských, kdež položili zárodek bojovného bratrstva Kozákův. Jeví se ještě r. 1438 co válečný pomocník husitského pana Spytka z Melštyna v Polště.

2. Osoby stavu duchovního a mistři učení Pražského.

Albík z Uničova, arcibiskup Pražský, Němec moravský, byl již r. 1387 mistrem svobodného umění na universitě Pražské, dosáhl v Padově hodnost doktora práv, byl však r. 1407 zase v Praze, věnoval se lékařství, a stal se nejvyšším dvorským lékařem krále Václava IV., v kterémžto službě až do smrti téhož krále, 1419, setrval. Chválí se co přední lékař času svého, a spisy jeho o lékařství chovají se podnes v rozličných rukopisech. Z vůle krále Václava zvolila jej kapitula Pražská r. 1411 za arcibiskupa, ač kněžem nebyl, z čehož se však již r. 1412 poděkoval, přijav proboštství Vyšehradské s titulem arcibiskupa Césarienského. Druhý den po smrti krále Václava utekl z Prahy před bouří husitskou, a lid zkazil náhrobek, jejž sobě u Panny Marie na Louži byl připravil. Zemřel v cizině, neznámo kde, dne 23. července 1427.

Aleš z Březí, poslední skutečný biskup Litomyšlský, před tím kanovník Vyšehradský, byl r. 1416 od krále Václava proti Janovi Že-

leznému na biskupství Olomoucké násilím dosazen, ustoupil pak Janovi r. 1420 přijav biskupství Litomyšlské. R. 1421 z Litomyšle před Husity ustoupil do kláštera Hradištského u Olomouce, později žil prý v Uherském Hradišti, kdež po několika létech umřel.

Filibert, biskup Konstanský (Coutances v Normandii), po prvním odstoupení kardinála Cesarini-ho r. 1432 ač na krátký čas předseda sboru Basilejského, potom legát téhož sboru co přední mezi svými spoluposly napřed r. 1433 dvakrát, potom r. 1436 po třetí v Praze, kdež vykonával úřad biskupský, po odjezdu svých spoluposlův i po smrti krále Sigmunta v Praze pozůstal, na zavedení starého pořádku v církvi úsilně a vytrvale pracoval, a též v Praze 19. června 1439 zemřel. Byl to přední smírce a upokojitel národu Českého.

Cesarini Julian, kardinál-legát, byl 8. listopadu 1430 od papeže Martina V. na kardinála povýšen, na počátku r. 1431 za papežského legáta do Německé říše a zároveň za předsedu sejíti se majícího sboru v Basileji jmenován, vedl páté křižácké tažení do Čech, vyjednával nejvíce s posly českými na sboru v Basileji, dobyv si velkých zásluh o smíření Čechův s církví. Ve sporu mezi sborem a papežem Evgeniem IV. držel papežovu stranu, a opustil sbor r. 1438, jsa potom největším protivníkem jeho. Byv potom co legát papežský v Uhřích činným, navedl krále Uherského a Polského, Vladislava r. 1444, že zrušiv přísahu Turkům na mír danou válku proti nim obnovil a v bitvě u Varny žalostnou porážku utrpěv sám život ztratil. I kardinál Julian byl na útěku od svých vlastních lidí zabit, aneb dle jiných zpráv od nepřátel chycen, do Adrianopole odveden a tam neslýchanými mukami usmrcen.

Konrád z Vechty, arcibiskup Pražský, rodilý Němec z Vestfálska, povahy nestálé a vlastností ne právě vynikajících. Přišed do Čech došel přízně krále Václava, stal se proboštem Mělnickým, r. 1395 biskupem Verdenským, byl v létech 1403 a 1405 nejvyšším mincmistrem v Čechách, od r. 1405 do 1412 podkomořím královským; co takový byl od r. 1408 do 1412 zároveň biskupem Olomouckým, a ujal roku 1412 arcibiskupství Pražské. K Husitům velmi shovívavě se choval, r. 1421 zřejmě k husitství se přiznal a arcibiskupské statky rozzastavil a rozprodal. Od r. 1425 všechno kněžstvo strany Pražské jemu poslušenství slíbilo. R. 1426 dne 2. ledna dán jest od papeže do nejvyšší klatby, nicméně žáky pod obojí světil až do své smrti na hradě Roudnickém 24. prosince 1431.

Konrád III. č. Kunco ze Zvole, biskup Olomoucký, dříve Olomoucký probošt a Pražský kanovník. Ještě co kanovník zastupoval r. 1415 Pražského arcibiskupa Konrada na sboru Kostnickém. Na biskupství zvolen byl r. 1430, zastupoval potom na sboru Basilejském po nějaký čas arcibiskupskou diecési Pražskou a biskupskou Olomouckou, umřel r. 1435.

Pavel z Miličína, biskup Olomoucký, z rodu pánův z Miličína neb Tahnberka, dříve kanovník Olomoucký, stal se r. 1535 biskupem, umřel r. 1450.

Jan XI. příjmím Železný, od r. 1400 biskup Litomyšlský, potom od r. 1420 Olomoucký a od roku 1426 kardinál, rozený Pražan, umřel na cestě ku králi Sigmuntovi v Ostřihomi 9. října 1430.

Václav z Buřenic řečený Králík, biskup Olomoucký, patriarcha Antiochenský, od r. 1380 až do smrti své přední rádce a milec krále Václava, byl dříve kanovníkem, r. 1393 proboštem Vyšehradským a spolu nejvyšším kancléřem a patriarchou, r. 1412 dostal biskupství Olomoucké, a umřel 12. září 1416 ve Svítavech na cestě z Prahy do Olomouce.

Heřman tit. biskup Nikopolský, prvé farář Miličínský, potom generalní vikář Praž. arcibiskupa Konrada; připuzením pana Čeňka z Wartenberka světil r. 1417 na hradě Lipnici husitské žáky na kněžství, začež mu arcibiskup vzal generalní vikářství; zdržoval se pak na statcích Rosenberských, jsa veliký protivník Husitův. Zajat od Táborův na Rosenberském hradě Příbenicích a od nich v Lužnici utopen r. 1420.

Štěpán z Pálče, mistr na universitě Pražské, prv důvěrný přítel Husův, byl r. 1408 v Bolonii co podezřelý kacířstvem žalařován, brzo potom propuštěn. R. 1412 obrátil se co děkan theologické fakulty proti Husovi z příčiny odpustkův. Byv od krále Václava r. 1413 z království Českého vypovězen zjevil se r. 1415 na sboru Kostnickém co přední žalobník a svědek proti Husovi, r. 1416 též proti Jeronymovi Pražskému, a měl ještě 27. června 1417 na sboru řeč o opravě církve, radě, co by činiti bylo, aby se kacířství v Čechách vyplenilo. O dalším životě jeho ničeho více nevíme.

Stanislav ze Znojma, mistr university Pražské a již r. 1400 probošt veliké kolleje Karlovy, někdy učitel a přítel Husův. Když však Hus ve snaze o opravu církve vždy dále zacházel, odstoupil od něho, stav se jeho protivníkem. R. 1413 byl s mistrem Štěpánem z Pálče od krále z království vypovězen, našel

však útočiště u pana Jana ml. z Hradce v Jindřichově Hradci, kdež brzy potom umřel.

Michal de Causis, kněz a úhlavní nepřítel Husův, syn německého horníka z Německého Brodu a někdy farář u sv. Vojtěcha v Jirchářích v Praze. Ušel s penězi od krále Václava vylouděnými a s jinými, jež od nepřátel Husových dostal, tajně do Říma, kdež mu papež svěřil důležitý úřad prokuratora de causis fidei, to jest: v záležitostech víry, odkud jest nazván de Causis, od Čechův pak „Súdným.“ R. 1412 podal papeži žalobu od farářův Pražských proti Husovi, a spůsobil tím další kroky církve proti němu, jsa potom na sboru Kostnickém s Pálčem hlavním obviňovatelem Husovým a Jeronymovým. Dočkav se odsouzení obou, ač se proto do Čech nikdy nesměl vrátiti, umřel na církevním sboru v Basileji.

Ondřej z Brodu, mistr a professor theologie na universitě Pražské a protivník Husův. Opustil vlast na začátku bouří husitských, a umřel v cizině r. 1427.

Jan z Jesenice, mistr učení Pražského, přítel Husův, zastával jej 1410—1412 na papežském dvoře v Římě, potom v Praze, působil i po jeho upálení v jeho smyslu na dvoře krále Václava, opustil Prahu návodem královým r. 1416, v únoru 1419 pak na věky byl vypověděn od krále. Jeho další osudy nejsou známy.

Jan z Příbrami, mistr učení Pražského, stoupenec mistra Matěje z Janova, od mládí přítel Husův, 1413 dosáhl mistrovství, 1421 jmenován od sněmu Čáslavského s Janem z Želiva radou ve věcech duchovních, jsa již tehdáž rozhodným odpůrcem kněží strany Táborské, s nimiž po všechen čas prudké hádky míval, byl r. 1427 z Prahy vypovězen, a pobyv nějaký čas v Žatči zase se vrátil. r. 1430 zdržoval se mimo Prahu na venkově v ústraní, však r. 1433 postavil se v čelo těch kněží, kteří se s kompaktáty spokojili a o potvrzení Rokycanovo na arcibiskupství nestáli. R. 1437 dostal faru u sv. Jiljí na Starém městě a jel s posledním poselstvím Čechův do Basileje, r. 1439 stal se s Prokopem z Plzně administratorem dolejší konsistoře pod obojí, r. 1442 smířil se s Rokycanou, však po dobytí Prahy Jiřím z Poděbrad 1448 s administratorství svržen jest a téhož roku umřel. Jeho přívrženci po roce 1433 zvali se stranou Příbramovců, a byli to nejmírnější Husité.

Prokop z Plzně, mistr svobodného umění na universitě Pražské, dosáhl r. 1408 mistrovství a byl některý čas professorem. S přítelem Janem z Příbrami měl skoro jednostejné příhody, přidržel se strany Husovy a horlil ve svých spisech neméně proti Rokycanovi nežli proti Táborům; byl v létech 1420, 1426 a 1443 rektorem university, r. 1427 byl z Prahy na čas vypovězen, r. 1437 dostal faru u sv. Jindřicha, a jel s českým poselstvím do Basileje, r. 1439 stal se s Janem Příbramem administrátorem konsistoře dolejší. Poslední zmínka o něm se děje r. 1448, kdež se s Příbramem zasazoval o Rokycanovo potvrzení na arcibiskupství.

Křišťan z Prachatic, mistr učení Pražského, narozen okolo r. 1368, dosáhl mistrovství svobodných umění r. 1389, byl místokancléřem university Pražské r. 1404, rektorem 1412 a 1434; farářem u sv. Michala na Starém městě stal se r. 1405; muž pevné povahy a nevšední učenosti, pěstoval hlavně matematiku a hvězdářství. Byl věrným přítelem Husovým, kteréhož r. 1415 i v Kostnici ve vězení navštívil; držel se potom mírné strany Jana z Příbrami, byl s r. 1426 z Prahy na čas vypověven, a r. 1434 v Chebu ku kompaktátům se přiznal. Za to jej jmenoval císař Sigmunt r. 1437 administratorem arcibiskupství Pražského ve věcech duchovních pro stranu pod obojí, v kterémžto nejvyšší důstojnosti umřel 5. září 1439.

Petr z Mladenovic č. Mladoňovic, rozený Moravan, stal se r. 1409 bakalářem ve svobodných uměních na universitě Pražské, a písařem pana Václava z Dubé, s kterým vyprovázel Husa do Kostnice, kdež až do téhož upálení zůstal a obšírné vypravování o Husovi sepsal. Po návratu do Prahy dosáhl r. 1416 hodnosti mistrovské a r. 1420 stal se kazatelem a pomocníkem faráře mistra Křišťana z Prachatic u sv. Michala na Starém městě, kdež po smrti mistra Křišťana r. 1439 potom sám byl farářem. Náležel k mírné straně pod obojí, která se jak nejméně možná vzdalovala od učení církve obecné; byl také r. 1427 na čas z Prahy vypovězen. R. 1438 byl rektorem university, a r. 1447 šel v čele poslův českých vypravených do Říma pro potvrzení kompaktát od papeže. Konečně stal se po smrti mistra Jana z Příbrami r. 1448 administratorem pod obojí, a umřel 7. února 1451.

Vavřinec z Březové, mistr svob. umění na universitě Pražské, stavu vládyckého, narozen 1370, byl za zvláštní dispensí již r. 1391 farářem v Lounech maje toliko nižší svěcení, r. 1394 dosáhl hodnosti mistrovské, opustil potom asi po roce 1406 stav duchovní, přijal službu při dvoře krále Václava a mnohé knihy české sepsal. Za husitské války v Praze žil, kdež dva domy měl, a r. 1437 císař Sigmunt podle jeho výroku obnovil Novoměstským jejich staré výsady. V rozepřích mezi stranami husitskými míval vřelé

účastenství a nenáviděl stejně katolíky jako stranu Táborskou. Teprv v pozdějším věku jal se spisovati paměti všech událostí, jichžto svědkem byl, nedošed bohužel dále, než od r. 1414 do r. 1422. Zdá se, že umřel teprv r. 1455.

Jan Kardinál z Reinšteina, mistr svob. umění na učení Pražském, studoval také práva, byl r. 1408 od krále Václava s jinými kollegy ku sboru Pisánskému poslán a ještě r. 1410 královu prokuratoru, doktoru Názovi v Italii ku pomoci a s širším naučením přidán. Přívrženec Husův, byl r. 1411 zvolen do počtu přátelských umluvčí ve při mezi Husem a arcibiskupem Zbyňkem, šel r. 1415 do Kostnice co posel a prokurator university Pražské při sboru, v létech 1417 a 1418 rektorem university, byl r. 1421 v českém poselství u krále Vladislava v Polště a učiněn jest potom spolusprávcem kněžstva Pražského, r. 1422 po stětí kn. Jana z Želiva s jinými jat a do Králové Hradce na čas vypovězen, r. 1423 byl s Pražskými mistry na hádaní v Konopišti se stranou Táborskou, r. 1428 arcibiskupským officialem. Dále se o něm ničeho neví, a zdá se, že brzy potom umřel.

Jakoubek ze Stříbra, mistr svob. umění na učení Pražském; mistrem učiněn r. 1397; přívrženec Husův, jehož se zastával v rozepřích, synodách a v královských komisích, horlil nejvíce o mravní kázeň duchovenstva, a po odjezdu Husově do Kostnice první počal zastávati potřebu požívání svátosti oltářní pod obojí spůsobou, stav se tímto původcem kališnictví. Ponejprv podával kalich laikům na počátku r. 1415 u sv. Martina ve zdi, potom u sv. Michala na Starém městě a u sv. Vojtěcha v Jirchářích. Naproti tomu bránil učení Pražských mistrův, kteří krom svátosti pod obojí v ničem jiném podstatném nechtěli se odděliti od učení církve. Stál potom téměř jako hlava strany své proti kněžím Táborským. R. 1421 byl kazatelem v kapli Betlemské a jmenován od synody Pražské jedním ze čtyř správcův duchovenstva pod obojí. Při rozdělení Pražské strany na dvě strany odličné, z nichž jedna opomíjela také některé vedlejší obyčeje kostelní, jakož rozličná svěcení, druhá pak (Příbramova) až příliš úzkostlivě se jich zastávala, byl Jakoubek až do smrti přední autoritou oné první strany. Po stětí Jana z Želiva 1422 byl i on s mnohými kněžími a mistry Pražskými na čas vypovězen z Prahy, a když r. 1427 Příbramova strana z Prahy vypovězena byla, stal se nejvyšším správcem duchovenstva Pražského. Umřel 10. srpna 1429.

Martin Lupáč, kněz, učený bohoslovec a znamenitý řečník, narozen ku konci 14. století v Újezdci, studoval na Pražském učení r. 1408, a měl již tehdáž velké účastenství v náboženském a národním hnutí; roku 1412 popsal satyrický průvod na pohanění papeže od Voksy z Waldšteina v Praze spůsobený. R. 1420 účastnil se schůze lidu u Třebechovic, kdež byl počátek Orebitův, s kterými potom táhl do Prahy. Později byl prý ve vojště Žižkově, a když Pražané dobyli r. 1421 města Chrudimi, stal se bezpochyby již tenkráte tamějším farářem. R. 1432 byl s posly českými při smlouvání v Chebu, r. 1433 jeden z vynikajících údův prvního a druhého českého poselství na sboru Basilejském, kdež se počítal ku straně Pražské, a ve všem jednání o kompaktátech platné účastenství měl. Na sněmě r. 1435 zvolen byl za biskupa suffragana českého, kteréžto zvolení však přes všechny sliby císaře Sigmunta papežského stvrzení nedošlo. Tenkráte odešel Lupáč z Chrudimi, a teprv po Sigmuntově smrti se zas objevil, a strávil ostatní svůj věk v ustavičných hádkách s Římskou stranou. Umřel u vysokém stáří 12. dubna 1468. Některé jeho traktáty měly velkou váhu netoliko u theologův husitských ale i u Českých bratří.

Ambrož, kněz Hradecký strany Táborské, byl pro své horlení v duchu husitském r. 1419 rozkazem královny Žofie z Králové Hradce vyhnán a odešel do Prahy, kde s Žižkou 4. listopadu 1419 spůsobil dobytí Malé strany. R. 1420 spůsobil v Hradecku schůzku ozbrojeného lidu na hoře Oreb u Třebechovic, dav tím počátek Orebitům, kteří pak hned do Prahy táhli. Podruhé vydal se z Prahy prokrádaje se vojsky královskými k jiné schůzce lidu na Kunětické Hoře, jehož pomocí dobyl 26. června Hradce Králové, a od té doby co farář městský po celé trvání války Husitské až do r. 1437 netoliko městem ale takořka celým krajem hýbal. Přivinuv se těsně k Žižkovi varoval toho r. 1423 před úklady proti jeho životu strojenými, r. 1424 tělo jeho do Hradce k pochování odvezl, r. 1433 vyjednával také s Basilejskými posly v Praze, a počínaje si vždy duchem Žižkovým všemu míření se s císařem a Římskou církví na odpor se stavěl, tak že toho dovedl, že Hradec Králové nejdéle císaři Sigmuntovi odpíral, až se 4. března 1437 obec proti němu vzbouřila, a on pádem s městských zdí ruku i nohu zlomiv v zajetí se octnul. Po smrti Sigmuntově bezpochyby z vazby propuštěn u kněze Bedřicha ze Strážnice v Kolíně útočiště nalezl, kdež po dvou létech 1439 o sv. Havle umřel.

Koranda Václav, kněz Táborský, pocházel z Plzně, kdež byl farářem. Přilnul hned v počátcích k učení Husovu a ke všem novotám

v náboženství, poskytoval u sebe útočiště všem, kteří jinde pro smělé novoty byli stíháni. R. 1419 vedl zástupy z jihozápadních Čech k valné hromadě u Kostelce na křížkách, býval od té doby při vojště Žižkově, byl s ním v Plzni, šel s ním do Tábora, potom do Prahy, kde již za obležení vojskem křižáckým škorpil se s Křišťanem z Prachatic a jinými mistry Pražskými, potom vyvedl chatru z města ke zkažení kláštera Zbraslavského. Dostal se téhož roku 1420 ještě do vazby na hrad Příběnici, jejž potom Táborům zradil a takto se osvobodil. Od té doby prý již mše sv. nesloužil, než toliko kázával. Pro svou výstřednost stal se Žižkovi protivným a musel se mu vyhýbati. Po nějakém čase přijal místo faráře v Žatči, a nebylo po několik let o něm slyšeti, r. 1437 byl rozkazem císaře Sigmunta přinucen, svého místa se vzdáti, v Táboře osednouti a více nekázati. Však po nějakém čase zas do Žatče se vrátil a horlil jako dříve. R. 1451 byl opět v Táboře a hádal se zde s Eneášem Silviem, který jej nazval „starým ďábla nástrojem". Jiří z Poděbrad pokořiv r. 1452 město Tábor a zničiv stranu Táborskou, Korandu na svůj hrad Litice dal zavezti, kdež jej co nenapravitelného, nepokojného člověka až do smrti u vězení držel.

Mikuláš z Pelhřimova řečený Biskupec, kněz Táborský, který se brzy po založení Tábora 1420 tam vyskytnul, a pro svou učenost a vážnost již asi v září téhož roku za biskupa strany Táborské zvolen byl, odkud mu říkáno Biskupec. On zajisté první vytknul a ustálil zvláštnosti učení Táborského, a byl potom všude v čele těch, kteří tu a onde na sjezdech a schůzích toto učení zastávali, jako r. 1420 10. pros. v domě Zmrzlíkově v Praze, u Konopiště 24. června 1423, v kolleji Karlově 28. září 1429, na sjezdu Chebském 9. května 1432. Také byl jedním z poslův českých na sboru Basilejském 1433, byl potom v Praze jedním z osmi plnomocníkův, kteří rokování s Basilejskými posly dokonati měli. R. 1435 byl na sjezdě Brněnském a r. 1436 stál s Bedřichem ze Strážnice v čele mírnější strany v Táboře, která se s císařem Sigmuntem smluvila. Žil napořád v Táboře, a když Jiří z Poděbrad 1452 konec učinil straně Táborské a město Tábor se mu poddalo, vydán jest mu kněz Mikuláš Biskupec, kteréhož dal na Poděbrady zavezti, a tam až do smrti dochovati, která nastoupila asi r. 1459. Napsal kroniku kněží Táborských latinsky a mnohé traktáty latině i česky.

Kněz Jan Želivský, bývalý mnich Premonstrát kláštera Želivského, jejž na počátku náboženského hnutí opustil a jak se zdá při valných hromadách lidu na horách ve smyslu demokratickém a výstředním působil. Zjevil se v Praze r. 1419, kde při kostele panny Marie Sněžné, od něhož mniši Karmelitáni vypuzeni byli, co kazatel a farář osedl, veda obecný lid Novoměstský za sebou. Dne 30. července 1419 způsobil vyhození konšelův z oken Novoměstské radnice. Od té chvíle hýbal celou Prahou, ano i konšely sázel. Byl prostředníkem mezi Žižkou a Pražany, však když Pražanům jeho sahání do svetských věcí proti mysli bylo, sťat byl 9. března 1422. Padl co oběť revoluce, která své syny požírá.

Kněz Jakub Vlk, nástupce Jana Želivského duchem i působením co kazatel při chrámu panny Marie Sněžné na Novém městě Pražském, nechtěl co kněz strany sirotčí, jako někdy Žižka, o králi Sigmuntovi ničeho slyšeti, a jeho působením r. 1429 v té příčině Novoměstští proti Staroměstským povstali. R. 1433 popuzoval své posluchače proti Basilejským legátům, r. 1434, když Nové město od Staroměstských opanováno bylo a chrám panny Marie zkažen byl, musel z Prahy uteci, zjevil se pak u kněze Ambrože v Hradci Králové. Tuto byl r. 1437 s Ambrožem jat a uvězněn, a jsa potom s ním zároveň propuštěn našel také útočiště u kněze Bedřicha Strážnického v Kolíně, kdež r. 1439 o sv. Jakubě, čtvrt léta před knězem Ambrožem, umřel.

Petr Payne řečený Engliš, mistr Oxfordský a Pražský, rodem Angličan, stoupenec Viklefův, přišel r. 1417 do Prahy, a držel s počátku s Pražany proti Táborům, získal si brzo velkou váhu mezi Čechy ve věcech náboženství, stal se r. 1421 spolusprávcem kněží pod obojí. Pro své hojné traktáty a řeči o učení Vikleřově přišel do tuhého sporu s mistrem Příbramem, a měl s ním zvláště v létech 1426 a 1429 dlouhé avšak nerozhodné hádky. Tím se od Pražských mistrův odvrátil, přidav se napřed k Sirotkům, později k Táborům, stav se potom jednou z předních podpor sekty jejich. R. 1431 byl na husitském hádaní v Krakové, r. 1432 byl na sjezdu Chebském, a r. 1433 co úd poselstva českého v Basileji byl jedním z předních řečníkův počítaje se ještě k Sirotkům. Vůbec nikde nescházel, kde se o věci náboženské jednalo. S Korandou zároveň našel zaopatření v Žatci, musel však r. 1437 jsa již tehdáž krajním Taboritou to místo opustiti, a byl od císaře Sigmunta z království Českého vypovězen. Nevyšel proto z Čech, a byl r. 1439 s několika měšťany Klatovskými od Buriana z Gutšteina zajat. Později byl správcem táborské obce v Písku, r. 1443 předsedal s knězem Václavem z Dráchova na kněžském sboru

v Kutné Hoře, kdež bylo poslední hádaní s Tábory. Poslední zmínka o něm se děje r. 1452, když obec Táborská, poddavši se Jiřímu z Poděbrad, mezi kněžími své strany také mistra Engliše k vyrovnání a smluvení se u víře do Prahy vypravila. Co se s ním dále dělo a kdy umřel, nevíme. Psal mnoho latinských traktatův, rozuměl i mluvil česky, však k učené hádce v češtině nestačil.

Jan z Rokycan vůbec Rokycana zvaný, mistr učení Pražského, narozen okolo r. 1397 v Rokycanech, vynikl již r. 1424 mezi mistry Pražskými, uprosiv Žižku na Špitálském poli, že Pražanům odpustil, r. 1426 byl již spolusprávcem Pražského duchovenstva pod obojí. r. 1427 spusobil bouři v Praze a zatknutí Sigmunta Korybutoviče, a byl odtud hlavou strany Pražské rozhodně husitské, dostav zároveň faru u panny Marie před Týnem. Nicméně stál v popředí protivníkův kněží Táborských. Ku konci toho roku byl hlavním řečníkem na hádaní v Žebráce. S kazatelny Týnské hýbal lidem Pražským, žádné jednání ve věcech náboženských bez něho se neobešlo, a tak byl i hlavním řečníkem na sboru Basilejském r. 1433 a v celém potomním jednání se sborem a s císařem Sigmuntem. Na Pražském sněmu dne 21. října 1435 byl od kněžstva i všech stavův za arcibiskupa Pražského, ač proti své vůli, vyvolen. Že však strana Příbramova po přijetí Sigmuntově do země vrch dostala, Rokycana nepřízní Sigmuntovou stíhán 17. června 1437, z Prahy na Kunětickou Horu ušel, a dostal se potom po knězi Ambrožovi za faráře do Hradce Králové. Tu pobyl deset let, až po dobytí Prahy Jiřím Poděbradským r. 1448 zase na svou faru Týnskou do Prahy se navrátil. Zde pak řídil celou církev českou pod obojí až do smrti své 22. února 1471.

Markold ze Zbraslavic, kněz Táborský, zjevuje se hned na záčátku války husitské, táhl se Žižkou 1420 z Plzně na Tábor, řečnil 10. prosince 1420 na kněžské schůzce v domě Zmrzlíkově v Praze, potom r. 1424 16. října na hádaní s Pražskými mistry na hradě Pražském. R. 1431 byl mezi posly vypravenými ku králi Sigmuntovi do Chebu, a opět r. 1432, konečně r. 1433 byl při prvním poselství českém u sboru Basilejského. Dále o něm již se zmínka nečiní.

Martin Houska příjmím Loquis též řečený Martinek, kněz Táborský, rodilý Moravan, v novotách nad jiné smělý a důvtipný, vyskytl se již r. 1419 mezi výstředními Husity, pozdějšími Tábory a byl bezpochyby původcem chiliastického blouznění, které u Táborův po nějaký čas panovalo. Účastnil se 10. prosince 1420 v hádaní v domě Zmrzlíkově v Praze. Učil na Táboře o svátosti oltářní, že chleb a víno nejsou nic než pouhá znamení těla a krve Kristovy. Pan Oldřich Vavák z Hradce jal ho 29. ledna 1421, a vsadil do věže; on však spůsobil svým učením takové pohoršení v Táboře, že v Praze od samých kněží táborských obžalován byl; v Táboře stal se proň rozbroj veliký, byl se svou stranou odtamtud vypuzen, potom zase přijat. Vida však, že není bezpečen ušel odtud chtěje se na Moravu navrátiti. Byl však v Chrudimi zadržen, od kněze Ambrože v Hradci Králové u víře zpytován, arcibiskupovi Konradovi do Roudnice dodán, a 21. srpna 1421 tamže upálen.

Jan z Jičína, mistr učení Pražského, přívrženec Husův, účastnil se již r. 1410 veřejně v hádkách a přednáškách o věcech týkajících se náboženství, r. 1412 pochoval tři mládence na Staroměstském náměstí sťaté do Betlema, byl r. 1415 jeden z prvních, kterýž následoval příklad m. Jakoubka ze Stříbra, podávaje večeři Páně pod obojí, octnul se co smělý novotář ještě téhož roku v Ústí nad Lužnicí s jinými kněžími, kteří založili sektu Táborskou. Co kněz Táborský stíhal Martina Housku pro přílišné pobloužení u víře, a s Mikulášem z Pelhřimova dával o něm listem výstrahu Pražanům. Další osudy jeho neznáme.

Prokop Holý č. Veliký, kněz Táborský a vůdce vojenský, byl synovec rytíře a kupce Pražského, bezpochyby Jindřicha Puše z Cách, jezdil s ním v mládí po dalekých zemích, a navrátiv se stal se knězem. Přilnul záhy k Husitům nejvýstřednějším, tak že byl v Praze 1421 z pikhartství obviněn a uvězněn Pozdější jeho smýšlení, zmírnivši se, stalo se takořka pravidlem vyznání táborského. Knězem jsa oženil se, přidružil se již r. 1421 k branným sborům, jimž přisluhoval službami duchovními. R. 1423 aby u Konopiště ukázal Pražským mistrům povolnost Táborskou, sloužil mši v ornátě. Co vůdce vystoupil teprv r. 1426, velel v bitvě blíž Ústí nad Labem a porazil Albrechta Rakouského před Břeclaví na Moravě. R. 1427 byl vrchním vůdcem Táborův proti německým křižákům, pak hlavně jeho působením počaly jízdy Čechův do krajin a zemí sousedních, v kterých po všechen čas měl hlavní úlohy, chtěje strany nepřátelské donutiti, aby se s Čechy smířily na základě rovnosti; r. 1429 byl dvakrát u krále Sigmunta v Prešpurce; oblíbiv sobě Kutnou Horu za sídlo spůsobil tu r. 1431 některé sjezdy Čechův pod obojí. V poli požíval pověsti co vůdce nepřemožitelný a v radě vynikal vehlasem nevšedním;

vzdělaností a láskou k naukám a knihám vyznamenal se nad jiné náčelníky Táborské; náboženským nadšením a národním, rázností vůle a neohrožeností rovnal se Žižkovi, ale předčil jej politickým věhlasem aniž podobal se mu ve fanatismu. Byv horlivým zástupcem obcí a demokracie vůbec, nicméně ochotně podával se k umluvám se šlechtou, aby jí získal svému učení, aniž žádostiv byl postaviti vládu svou na záhubu strany odporné. Pro takovou smířlivost a povolnost padal u svých častěji v podezření, jako by se měl neupřímně k nim; musel proto mnoho příkoří snášeti. Byl poslem v Chebu i v Basileji, kdež obzvláště co theolog vynikal. Po návratu z Basileje oblehl 1433 Plzeň, a tu při zpouře ve vojště byl ukrutně poraněn a pohaněn. Opustil proto vojsko, avšak vida, že šlechta i Pražané spojili se na záhubu demokracie a rot Táborských, postavil se zase v čelo Táborův a zahynul v bitvě u Lipan 30. května 1434.

Prokop Malý čili Prokůpek kněz a polní hejtman Sirotčí, teprv po Žižkově smrti se ponejprv jmenuje. V čele Sirotkův účastnil se ve všech jejich válečných výpravách a jízdách do cizích zemí, kdež se mu však r. 1431 v Uhřích nevalně dařilo. Také v náboženských hádkách ozýval se jeho hlas, ač jinak nebyl vynikajícího ducha a téměř úplně vůlí Prokopa Holého se řídil. Padl s ním zároveň v bitvě u Lipan 1434.

Bedřich ze Strážnice, kněz Táborský a polní vůdce, rodilý Moravan, byl původně farářem ve městě Strážnici, založil v únoru 1421 na ostrově řeky Moravy dle příkladu Čechův nový Tábor, z něhož byl blízký klášter Velehrad zkažen. Po rozejítí se toho Táboru, kterýž jen 8 měsícův trval, odešel do Čech a přilnul k Orebitům, a po jich rozptýlení r. 1425 k Táborům. V dubnu 1433 objevuje se ponejprv co hejtman Táborský, kdežto jízdu podnikl skrz Polsko do Uher. Dne 14. července 1433 počal Plzeň obléhati, po bitvě Lipanské pozval jej slezský pán Hajn z Čirnau, kterýž se dotud strany Táborské přidržel, na hrad svůj Falkenštein, tam ho zrádně jal a 15. prosince 1434 do Svídnice do vězení dodal. Přičiněním správce království Českého, Alše Vřešťovského, byl propuštěn, a octnul se r. 1435 co velitel v Kolíně nad Labem. Byl téhož roku na sjezdě Brněnském, vyjednával s cís. Sigmuntem, kterýž mu Kolín s celým panstvím do výplaty zapsal. R. 1437 dvakrát s knězem Ambrožem o vzdání se Hradce Králové bez prospěchu vyjednával a tam zase v zajetí se octnul, konečně sám proti císaři zas povstal. Po Sigmuntově smrti válčil na národní straně proti Albrechtovi Rakouskému, potom co hlava jednoty Táborské spojil se r. 1448 s Oldřichem z Rosenberka proti straně Jiřího z Poděbrad. Král Ladislav připsal mu 3000 dukátův na panství Kolínském, a právo výplaty toho panství, jak se zdá, Jiřímu z Poděbrad propůjčil, který bezpochyby vyplacením Kolín k sobě potáhl. Kněz Bedřich umřel 22. října 1459 na hradě Potšteině, kterýž také králi Jiřímu náležel. Byl, ač knězem zůstal, dvakrát ženat.

---

3) Pánové, rytíři a vůdcové vojenští.

Čeněk z Wartenberka na Veselí, vyskytuje se r. 1414 co nejvyšší purkhrabí Pražský, kterým byl v skutku do r. 1419. Byl přívržencem Husovým, opatřil mu již r. 1414 vysvědčení o jeho pravověrnosti; chtěl po jeho upálení dle povinnosti svého úřadu národ Český k tomu vésti, aby si zadostučinění výtržným spůsobem nehledal, byl hlavním původcem stížného listu české šlechty ku sboru Kostnickému, rozšiřoval 1417 a 1418 husitství na vlastních statcích, jakož i na statcích Oldřicha z Rosenberka, jehož poručníkem byl. Po smrti krále Václava byl od Sigmunta spoluvládařem zemským vedle královny Žofie jmenován; vida však chování Sigmuntovo odpadl od něho 17. dubna 1420 a znamenitý manifest proti němu vydal; však 7. května téhož roku Pražský hrad Sigmuntovi postoupil, nemaje dost odvahy a pevnosti mysli, aby setrval v čele odporu proti němu. R. 1421 smířil se zas s Pražany před Jaroměří, byl na sněmě Čáslavském mezi zemské správce zvolen, a poddal se Sigmuntovi v Jihlavě. Co aristokrat nenáviděl demokracii obcí, Žižka jej 1423 u Hořic porazil, však byl zase o svatohavelském sněmě mezi zeměsprávce zvolen; r. 1425 šel s Pražským poselstvím do Brna k vyjednávání s králem Sigmuntem, však brzo umřel v čas moru dne 17. září 1425 v Jičíně. Zůstal, jak se zdá, kališníkem do smrti.

Jan, řečený Chudoba z Wartenberka na Ralsku, zdvihl r. 1406 proti králi Václavovi válku pro město Bělou, ku kterému se táhl, náležel již od r. 1415 k jednotě katolických pánův proti Husitům, r. 1418 měl zase rozbroj s králem Václavem, r. 1419 přispěl královně Žofii co vládařce se svým lidem ku pomoci na hrad Pražský; byl tam 17. dubna 1420 od svého strýce, Čeňka z Wartenberka, zajat; konečně zasedal co stranník krale Sigmunta r. 1421 na sněmu Čáslavském. Však odtud nečiní se další zmínky o něm. Byltě rozhodný katolík.

Sigmunt z Wartenberka na Děčíně (Děčínský) nejvyšší číšník od r. 1415, byl r. 1418

v rozbroji s králem Václavem, náležel k jednotě katolických pánův, a držev se stranou krále Sigmunta vypověděl 1419 Pražanům válku, přivedl 1420 svůj lid k obsazení hradu Pražského, byl tam 17. dubna od svého strýce, pana Čeňka z Wartenberka, zajat, spojil se r. 1421 s Bedřichem Míšeňským a pomohl Pražany u Mostu poraziti, obléhal Žižkův hrad Kalich, přestoupil k Husitům r. 1426 po bitvě blíž Ústí nad Labem, však větších bojův jejich neúčastnil se. Po smrti císaře Sigmunta nechtěl Albrechta Rakouského uznati, vyskytl se však přece r. 1438 u Tábora ve vojště jeho, však v podezření, že zrádu obmýšlí, byl jat a ve věži v Jindřichově Hradci hladem umořen.

Václav z Dubě na Leštně, český pán erbu Odřivous, synovec Ondřeje z Dubě, nejvyššího sudí, bojoval r. 1413 ve vojště krále Sigmunta proti Benátčanům, provázel 1414 Husa do Kostnice, chovaje se k němu vlídně a přátelsky až do jeho upálení. Navrátiv se 1415 do Čech nepřipojil se k hnutí husitskému, nýbrž zůstav katolíkem byl od krále Václava podkomořím jmenován. Sigmunt svěřil mu vládařství v Čechách 1420 po odstoupení královny Žofie, byl předním polním vůdcem lidu královského proti Žižkovi v Plzni, hájil hrad Pražský, bojoval u Poříčí nad Sázavou proti Žižkovi, radil vždy králi Sigmuntovi, aby s Čechy milostivě a mírně smluviti se hleděl, stál r. 1423 v čele jednoty pánův a měst moravských, nalézal se ještě r. 1424 v rade krále Sigmunta v Budíně, a umřel neznámého roku.

Jindřich Hlaváč z Dubé na Jestřebí, erbu ostrev, náležel na počátku války k jednotě pánův katolických, opověděl 1419 Pražanům válku, však již r. 1427 byl Prokopovi Velkému umluvou zavázán, že musel Husitům pomáhati, jakož se stalo, když Husité téhož roku proti německým křižákům ku Stříbru a Tachovu táhli; naposled vyskytuje se r. 1436, kdež pod vrchním velením Diviše Bořka z Miletínka proti Hradci Králové s rytířem Černínem ve vsi Výrové ležel.

Jan Roháč z Dubé, erbu ostrev, byl ze stavu panského jeden z prvních přívrženců Žižkových a vůdcův strany Táborské a demokratické, jakož v odporu proti králi Sigmuntovi déle všech ostatních Táborův vytrval. Již r. 1420 byl u Žižky v Táboře, kterýž jej na dobytém hradě Lomnici u Třeboně co hejtmana osadil. V popředí u své strany se nikdy nestavěl, ač se ve všech výpravách Táborův účastnil; založil si však hrad Sion u Malešova, s kterého se proti vojsku krále Sigmunta, již od celé země za pána přijatého, až do 6. září 1437 bránil. Dne 9. září byl před Prahou oběšen.

Hynek mladší Červenohorský z Dubé a z Náchoda, seděním na Aderspachu, erbu ostrev, pán katolický, byl již r. 1410 pánem na hrade Červené Hoře nad Úpou, r. 1420 od krále Sigmunta co král. hejtman v Jaroměři osazen, přepadl 26. prosince městečko Krčín; když pak r. 1421 Jaroměř od Pražanův dobyta jest, upadl v zajetí, podruhé pak 1422 v bitvě u Německého Brodu. R. 1427 byl jeho hrad Červená Hora od obcí husitských a od Sirotkův dobyt a pobořen. Císař Sigmunt jmenoval jej r. 1437 přísedícím nejvyš. soudu zemského. Byl vždy rozhodným protivníkem kalicha, zavěsil ještě r. 1440 pečeť svou k zápisu o zemském míru, a více se o něm neví.

Půta z Častolovic, toho jména třetí, vládl již r. 1417 svými dědičnými statky, a měl řečeného roku půtky s králem Václavem. Potom byl po všechen čas husitské války horlivým katolíkem a přívržencem krále Sigmunta. R. 1421 dobýval na Tábořích Chotěboře a pomáhal Slezákům do Čech vpadlým zemi hubiti, r. 1421 a 1423 byl Sigmuntovým vyslancem na sněmích Čáslavském a Pražském, r. 1423 vypálil s Janem Městeckým z Opočna Hradeckým Pražské předměstí, r. 1427 propůjčil čeleď svou straně Sigmunta Korybutoviče ke vpádu do Prahy, r. 1428 hájil město Nisu v Slezsku proti Husitům, r. 1429 zapsal mu král Sigmunt za jeho věrné služby odumřelé slezské knížetství Zembické a hrady Albrechtice a Potštein, r. 1431 dokonce pak Kladsko, Landek, Bystřici (Habelschwert), Frankenštein a Radkov, jakož i klášter Kamenecký, a povolil mu v Kladsku mince raziti. Byl konečně r. 1434 ještě Sigmuntovým poslem na Pražském sněmě a umřel r. 1435 v Prešpurce co poslední rodu svého, pozůstaviv toliko několik dcer.

Jan z Opočna na Heřmanovu Městci vůbec Městecký zvaný, syn Štěpána z Opočna r. 1397 na Karlšteině sťatého, člověk násilný a prchlivý, provedl již za krále Václava 1425 pych na klášteře Opatovickém, umučiv opata do smrti, zabil v Praze 1416 Půtu z Častolovic, bratra anebo bratrance svého potomního přítele v bojích proti Husitum, přivěsil sice r. 1415 pečeť svou ku stížnému listu stavův českých ku sboru Kostnickému, nicméně stál potom odhodlaně při straně katolické a královské, byl 1420 v bitvě u Sudoměři proti Žižkovi, co královský hejtman v Chrudimi r. 1421 Chotěboře dobyl a zajaté Tábory zrádně upáliti dal; musel však téhož roku Chrudim Husitům vzdáti, a k jejich straně při-

stoupiti. Mysli však své nezměniv zvláště Žižkovi nepřál, načež byl od něho 1423 s jinými pány u Hořic poražen; vypálil téhož roku s panem Půtou ulici na předměstí Hradeckém, ano měl v úmyslu, Žižku úkladně života zbaviti. Za to jej a jeho přátely Žižka r. 1424 u Skalice ukrutně porazil, a hradu jeho Hostinného dobýval; Hradečané a Sirotci r. 1425 dobývali hradu jeho Landsberka, dobyli hrádku jeho Frimburka a města Opočna, kteréž i pobořili. R. 1427 propůjčil čeleď svou k dobytí Prahy pro vysvobození Sigmunta Korybutoviče, však r. 1428 oblehli Sirotci hrad jeho Lichtenburk, jejž byl jemu r. 1422 strýc jeho Hynek Krušina z Lichtenburka postoupil, a musel jej r. 1429 v rukou Sirotkův zanechati co zástavu slibu věrnosti, kterou Sirotkům učinil. Tak byl podruhé s Husity a jel 1429 k Sigmuntovi do Prešpurka k umlouvání míru a pokoje. To Táborům nepřekáželo, dobývati hradu jeho Landšberka podruhé, což se jim tenkráte také podařilo. Pan Jan Městecký neměl více času, od Husitův zase odpadnouti, neboť umřel 1430 na svém hradě Hostinném. Syn jeho Jan Krušina Opočenský byl Sirotkem až do smrti, kterouž našel r. 1434 v Broumově, byv zabit bezpochyby od Slezákův ze msty.

Hynek Krušina z Lichtenburka, seděním na Kumburce, syn Hynka Krušiny, nejvyš. purkhrabí Pražského, hlásil se záhy k novotám církevním a k obraně jména českého, podepsal 1415 stížný list ku sboru Kostnickému, r. 1420 spůsobil schůzi lidu ozbrojeného na vrchu Oreb nazvaném, a táhl v jeho čele ku pomoci Pražanům, kteří jej učinili hlavním velitelem vojska svého. Jako Žižka vítězstvím na Žižkově, tak pan Hynek Krušina vítězstvím před Vyšehradem dostoupil nejvyšší slávy válečné. Maje v ošklivosti počínání Táborův vzdal se velitelství vojsk, a na své statky odejel ještě před koncem r. 1420. Následujícího roku však u Jaroměře zas k Pražanům se přidal, uvázal se ve hrad svůj rodinný Lichtenburk, jejž potom Janu Městeckému postoupil, také byl na sněmu Čáslavském do prozatímní zemské vlády zvolen, bojoval potom r. 1426 v slavné bitvě blíž Ústí, r. 1429 měl nějakou půtku s Hradeckými, a také se do toho roku s králem Sigmuntem smířil. R. 1434 zdědil statek manský Hostinné po příbuzném svém, Janu Krušinovi, synu Jana Městeckého; po smrti Sigmuntově 1436 přidržoval se strany Albrechta Rakouského, a dal se potom po celý čas následujícího bezkráloví ve veřejné službě schvalně potřebovati. r. 1452 volil na sněmu Pražském Jiřího z Poděbrad za správce království Českého a umřel teprv na jaře r. 1454. Kdežto se jiní válečníci za války husitské klášterními statky obohatili, pan Hynek ničeho takového pro sebe nezískal.

Jan Tovačovský z Cimburka, pán moravský, horlivý přívrženec nauky Husovy, vypovídal již r. 1418 kněží katolické na statcích svých, a husitské na jejich místa povolával; však když po smrti krále Václava král Sigmunt na Moravu přišel, za pána jej uznal a r. 1420 s Moravany proti Pražanům táhl; byl však v bitvě před Vyšehradem zajat. Potom opustiv věc Sigmuntovu s Husity se spojil, 1426 slavné bitvy blíž Ústí se účastnil, r. 1427 bitev u Stříbra a Tachova, 1428 jízdy do Uher a do Slezska; přičinil se o smíření se Sigmuntem, kterýž jej, jako jeho zeť Albrecht, r. 1435 zemským hejtmanem Moravským učinil. V tomto úřadě velkých zásluh sobě o Moravu získal. V hádkách vypuklých r. 1453 mezi Čechy a Moravany o uvedení krále Ladislava do země, postavil se proti Čechům a Jiřímu Poděbradskému, s kterým byl v příbuzenství skrze svou manželku Žofii z Kunštátu; však se jeho povýšení na trůn neprotivil; vzdal se r. 1460 svého úřadu pro pokročilé stáří a umřel r. 1464. Starší syn jeho byl Ctibor Tovačovský z Cimburka, též znamenitý státník a původce tak zvané Tovačovské knihy.

Petr Konopištský ze Šternberka, jeden z nejčinnějších odpůrcův novot husitských, šel již r. 1414 s biskupem Litomyšlským Janem ku sboru Kostnickému co horlivý žalobník proti Husovi. Na sjezdu v Českém Brodě u arcibiskupa Konrada dne 1. října 1415 zavázal se s jinými katolickými pány, že chce dle obyčeje předkův svých věren a poslušen býti krále. církve Římské a sboru církevního. Král Sigmunt učinil jej r. 1419 nejvyšším hejtmanem vojsk královských a měl hned na to první krvavou srážku s lidem husitským do Prahy táhnoucím nedaleko Knína. R. 1420 bojoval proti Žižkovi u Sudoměře, potom u Poříčí nad Sázavou, padl však v témž roce v bitvě před Vyšehradem. Manželka jeho, Perchta z Kravař, byla potom s Alšem Holickým ze Šternberka poručnicí jediného jeho syna Zdeňka, v dějinách českých smutně proslulého.

Aleš Holický ze Šternberka, syn Oldřicha téhož jména, byl na počátku války při straně krále Sigmunta, nalézal se při něm 1420 v Brně a Vratislavi, potom při obležení Prahy, vždy krále toho prose, aby s Čechy milostivě nakládal, národ a zemi křižákům hubiti nedával. R. 1421 byl na sněmě Čáslavském poslem krále

Sigmunta, r. 1422 obdržel od něho královské hrady Křivoklát a Týřov do zápisního držení a přistoupil pak k Pražanům přijav čtyry články Pražské. Dával se užívati za jednatele ke spůsobení smíření mezi stranou královskou a národní, vynikal na všech sněmích a býval opětně mezi správci zemskými jmenován. Později se vzdaloval záležitostí veřejných, však opět se účastnil, když se jednalo o vyhubení rot Táborských. Po bitvě Lipanské připojil se zase ku králi Sigmuntovi, ujímal se po jeho smrti pronásledované císařovy vdovy Barbory Celské, náležel pak ku straně národní, která nechtěla Albrechta Rakouského za krále přijmouti, zdržoval se proto přes rok při dvoře krále Polského, hleděl za času bezkráloví zemský mír zachovati, a byl rozhodným přívržencem strany Jiřího Poděbradského, jehož r. 1452 za zeměsprávce voliti pomáhal. Však po smrti svého syna Petra r. 1454 vzdal se pro svůj vysoký věk všeho dalšího působení ve vlasti, a umřel na Křivoklátě 19. března 1455. Náležel mezi nejšlechetnější muže věku svého. Dcera jeho staršího bratra Smila, jménem Kunhuta ze Šternberka, byla první manželkou Jiřího z Poděbrad.

Jan starší z Hradce a na Velharticích byl horlivý Husita, podepsal r. 1415 stížný list stavův českých ku sboru Kostnickému, umřel však již r. 1417.

Jindřich z Hradce, od r. 1400 mistr řádu Johanitského v Strakonicích, bratr předešlého, byl r. 1403 od krále Sigmunta jedním z náměstkův jeho v Čechách jmenován, při vypuknutí války husitské mezi přední katolické pány náležel, však raněn do nohy v bitvě u Sudoměři 1420 na tu ránu do roka umřel.

Jan mladší z Hradce byl též horlivý katolík. Otec jeho, Jindřich IV. z Hradce, byl nejvyšším purkhrabím a umřel 1399. Jan sám byl 1413—1416 nejvyšším hofmistrem a 1412 a 1413 také nejvyšším purkhrabím. R. 1413 dal v Jindřichově Hradci útočiště mistru Stanislavovi ze Znojma. Sbor Kostnický byv naň upozorněn vyhlásil jej r. 1415 za nejkřesťanštějšího pána v Čechách poroučeje zvláštní jeho ochraně biskupa Jana Železného. Umřel okolo r. 1423 v Telči na Moravě, kdež jeho statky velice byly od Husitův popleněny.

Oldřich Vavák z Hradce, mladší bratr předešlého, stranil horlivě Husitům, podepsal r. 1415 stížný list ku sboru Kostnickému, vešel po bitvě před Vyšehradem 1420 ve spolek s Pražany, byl 1421 na sněmě Čáslavském do počtu zemských správcův vyvolen, a na sněmu v Kutné Hoře byl téhož roku nejvyšším mincmistrem učiněn, však tam v krátce na to 22. září zemřel.

Menhart z Hradce a na Velharticích, syn Jana staršího, dostal po smrti svého bratrance, Oldřicha Vaváka, panství Hradecké, byl r. 1421 od Žižky jat a na Příbenicích do vazby dán, válčil 1425 proti Táborům opět nešťastně a musel se jim zapsati, že věrně k jejich straně státi bude. Táhl s nimi 1427 ku Stříbru a Tachovu proti křižákům; touže po dávném řádu katolickém a šlechtickém uměl své mínění zakrývati a potáhl později téměř všecky pány české za sebou. R. 1431 byl zvolen do počtu zemských správcův, přičinil se 1433 nejvíce o smluvení se Čechův s legáty Basilejskými, byl hlavním činitelem ve spolku proti demokratickým stranám, vrátil se 1434 zřejmě zase do katolické církve, posloval u císaře Sigmunta v příčině jeho přijetí do království Českého, stal se roku 1436 nejvyšším purkhrabím, a co takový byl hlavním podporovatelem snah strany katolické až do r. 1448, kdež po dobytí Prahy od Jiřího z Poděbrad zajat a na Poděbradech vězněn byl. Však již den po svém propuštění z Poděbrad umřel na cestě v Říčanech 3. února 1449.

Bedřich a Hanuš z Kolovrat na Libšteině a Krašově, synové Herborta z Kolovrat. Bedřich zdědil hrad Libštein, Hanuš Krašov. Při vypuknutí války husitské 1419 zůstali oba bratří na straně katolické, uznávajíce krále Sigmunta za svého pána, kterýž 1421 panu Hanušovi zastavil hrady Žebrák a Točník. Pan Hanuš znepokojoval odtud Pražany r. 1422 při obležení Karlšteina, ubránil se hrdinsky r. 1425 Táborům na obou hradech, Žebráce a Točníce, a vstoupil s bratrem Bedřichem v příměří s knížetem Sigmuntem Korybutovičem. R. 1430 dobývalo vojsko Táborské hradu Libšteina celých sedm neděl, až oba bratří Bedřich a Hanuš do Prahy k Prokopovi Velkému dojeli a s ním přátelsky se umluvili, že také ku straně pod obojí státi a jí napotom věrně pomáhati chtějí. Učinili to z pouhé nutnosti pustivše naději, že by jim král Sigmunt pomoc přinesti chtěl a mohl. I tak pomáhali oba Husitům r. 1431 obléhati Plzeň, účastnili se také bitvy Domažlické. Hanuš táhl s knězem Prokopem do Slezska k osvobození Němčí, potom do Uher, pan Bedřich zas r. 1432 také se účastnil nové jízdy Sirotkův do Uher, byl však po svém návratu na cestě do Prahy od Karlšteinského purkhrabí Zdeslava Tluksy z Buřenic přepaden, tak že se sotva útěkem mohl spasiti. Umřel na to r. 1433 na hradě Libšteině, kterýž jeho druhému synu Jindřichovi, později jeho bratru Hanušovi připadl. Pan Hanuš působil potom hor-

livě o uvedení krále Sigmunta do země, náležel po Sigmuntově smrti ku straně rakouské a katolické a stal se nejvyšším hejtmanem Pražským. Když Jiří z Poděbrad r. 1448 Prahy se zmocnil, musel se zachrániti útěkem z města na svůj hrad Žebrák, kdež také po dvou létech 1450 umřel. Byl zakladatelem linie Kolovratův Libšteinských.

Jan z Chlumu příjmím Kepka, syn Ješka z Chlumu, přítel a obhájce Jana Husi, bojoval r. 1413 ve vojště Uherského krále Sigmunta proti Benátčanům, byl r. 1414 Husovi za průvodce do Kostnice přidělen: jeho čestné, zmužilé a vytrvalé zachování se v tomto postavení zasloužilo si pochvalného uznání Čechův; r. 1415 po návratu svém do Čech přivěsili on a bratří jeho pečeti své ku stížnému listu ku sboru Kostnickému, a stál odtud při straně husitské. Roku 1417 rozdělil se s bratřími o dědictví otcovské, i připadl mu hrad Chlum v Čáslavsku. R. 1421 byl přítomen na valném sněmu Čáslavském, zdali pak se i bojův husitských účastnil, toho paměť nedochovala se. Umřel okolo r. 1437 bezdětek.

Jindřich z Chlumu na Lacemboku, vůbec Lacembok zvaný, strýc předešlého, třetí průvodce Husův na sboru Kostnickém, zasedal na zemském soudě, nepřipojil se potom k Husitům, nalézal se r. 1421 na valném sněmu Čáslavském mezi katolickými pány, a zemřel bezpochyby r. 1442. Držel některé statky právem zápisním, rodní hrad jeho Lacembok stával někdy v Čáslavsku v okresu Ledečském u vesnice Souboře.

Jan Svídnický z Chotěmic, pán na Vlašími, horlivý katolík, rada krále Václava, jehož si r. 1419 vyžádal král Sigmunt na bratru svém, aby ku sjezdu v Uherské Skalici poslán byl. Ještě téhož roku byl se svou čeledí ve sboru vojska královského, který Husity nedaleko Knína přepadl. R. 1420 bojoval proti Žižkovi v bitvě u Poříčí nad Sázavou, r. 1421 pomáhal Slezákům po třetí do Čech vpadlým. Brzo potom umřel. Jeho syn Tomáš byl zas hejtmanem Táborským, r. 1431 s Mikulášem Sokolem z Lamberka nešťastnou jízdu do Rakous podnikl, tak že sotva ušed zajetí do Vlašimi se dostal. Přistoupiv potom k mírnější straně pánův a Pražanův přičiňoval se o přijetí císaře Sigmunta do země, a Sigmunt, ubíraje se 1437 z Prahy, nocoval u něho na Vlašimi s celým dvorem svým. Ještě r. 1440 byl na sněmě Pražském.

Jindřich II. Rous z Plavna na Kynžvartě, kníže německý a spolu pán český, odpovědný nepřítel Husitův, nabyl r. 1412 hradu Hasišteina, zdvihl 1416 válku proti králi Václavovi, ale po ztrátě řečeného Hasišteina a hradu Štědré dal se králi na milost, který ho však dal do Staroměstského žaláře zavříti, kdež zůstal až do smrti královy 1419. Pražané jej pod výminkou, přijme-li čtyry články Pražské a dá-li jim 22 soudkův prachu, na svobodu propustili. Přijímal veřejně svátost oltářní pod odbojí spůsobou, a když již na svobodě byl, poslal místo výplaty soudky naplněné pouhým uhlím, a hned činně s nepřáteli Husitův se spojil. Jeho účastenství ve všech taženích křižáckých vypsali jsme na svém místě, r. 1422 zapsal se s pány kraje Plzeňského proti Husitům; ten zápis obnoven jest r. 1426 spůsobem Husitům mnohem příkřejším, kteří se r. 1430 na své jízdě do Sas a Fojtlandu za to jemu vymstili zkažením jeho města Plavna a popleněním všech tamějších jeho statkův. Žil dlouho až přes r. 1476. Dostal se ve sporu s knížaty Saskými do jejich zajetí, a ti jej řečeného r. 1476 z vězení propustili za postoupení jim netoliko Plavna, nýbrž i hradův jeho v Čechách.

Leopold Krajíř z Krajku, pán moravský, odpovědný nepřítel Táborův a všech Husitův, věrný služebník vojvody Albrechta Rakouského, který jej r. 1425 učinil zemským hejtmanem Moravským. Byl pánem na Nové Bystřici a na hradě Landšteině v Čechách, a král Sigmunt jej jmenoval již r. 1420 královským hejtmanem v Budějovicích. Roku toho přivedl Oldřichovi z Rosenberka válečnou posilu z Rakous proti Táborům. Žižka mu zkazil Novou Bystřici zajav jeho manželku a děti, pak jej a jiné pány u Boru porazil. R. 1427 šel na pomoc rakouskému městu Světlé od Táborův obleženému, a byl s jinými mnohými poražen; r. 1431 podařilo se jemu ve spolku s rakouskými pány Tábory u Bejdova poraziti; r. 1432 bojoval s Tábory opět v Rakousích, a účastnil se bitvy u Znojma. Dalších zpráv o něm nedostává se nám.

Oldřich z Rosenberka, syn Jindřicha, odpůrce někdy krále Václava. Byl ještě pod poručnictvím pana Čeňka z Wartenberka, když husitství počalo. Návodem poručníka svého i on s počátku náležel mezi přívržence novot ve víře, a r. 1417 vypověděl katolické faráře na svých statcích, a podobojí místo nich usazoval. R. 1419 náležel k jednotě pánův, kteří královně Žofii k ochraně se propůjčili a o to stáli, aby zemský pokoj rušen nebyl; r. 1420 uznal krále Sigmunta a byl u něho v Brně a ve Vratislavi. Však hned na to přistoupil s panem Čeňkem z Wartenberka k Pražanům, proti Sigmuntovi. Když mezi tím Sigmunt do království vešel, a Táboři v sousedství jeho se usadivše velké ne-

pohodlí jemu činili, oblehl Tábor, a zajev k Sigmuntovi do Žebráka, zase jemu k věrnosti se přikázal a kalicha na vždy se odpřisáhl. Utrpěv od Táborův a jmenovitě též od Žižky citlivých porážek a ztrát, byl odtud nejmocnějším a nejvěrnějším služebníkem krále Sigmunta, chovaje se dle příkladu téhož k vlastním krajanům věrolomně, a toliko z nutnosti pokoje s Tábory si hleděl. Bral na potlačení husitství peníze od sboru Basilejského i od Sigmunta, a byl vůbec za peníze nejhorlivějším stranníkem a nadržovatelem Albrechta Rakouského, jako vůbec náčelníkem strany rakouské v Čechách, tak že mu Jiří z Poděbrad r. 1450 pro jeho politické pletichářství, necté zachování a nedržení smluv musel napsati list odpovědný, užívaje slov příkrých a plných těžkého obviňování. R. 1451 zřekl se pán Rosenberk veřejné činnosti, svěřiv vládařství domu svého nejstaršímu synovi, a umřel 28. dubna 1462. Od mladosti kulhal.

Lacek z Kravař, čtvrtý syn Drslava z Kravař, vládl na Helfenšteině v Moravě, byl v létech 1408—1411 nejvyš. hofmistrem, vlastně však nejvyš. purkhrabím v Čechách, v létech 1412—1416 zemským hejtmanem Moravským: co Husův horlivý přítel přijda na Moravu povzbudil tam mocně smýšlení husitské a o jeho rozšíření se staral úsilně, kněží pod obojí z Čech tam povolávaje. R. 1416 bezpochyby umřel.

Petr z Kravař na Strážnici (Strážnický), bratr předešlého, zastával na Moravě v létech 1412—1416 úřad komorníka Olomouckého, a po svém bratru od r. 1417 do 1420 úřad zemského hejtmana Moravského, byl též horlivý Husita a rozšiřovatel husitství po Moravě: r. 1421 dovolil knězi Bedřichovi ze Strážnice založiti nový Tábor moravský u Nedakunic, přičinil se o svolání sněmu Čáslavského, když však Sigmuntovo vojsko jeho statky plenilo, hledal u krále milosti a musel mu na novo věrnost slíbiti a od kalicha odpadnouti. Byl pak v létech 1422—1424 podruhé zemským hejtmanem Moravským, avšak jej r. 1425 Sigmunt opět ze zrády vinil a statky jeho plenil. Dále pan Petr v dějinách nevystupuje více, ač umřel teprv asi r. 1434.

Václav z Kravař na Strážnici (Strážnický), syn předešlého, byl ještě rozhodnější Husita, a když se r. 1421 všechna moravská šlechta Sigmuntovi podrobila, on sám druhý, vedle Haška z Waldšteina, v odboji proti němu setrval a do Čech se obrátil, kdež se potom všech hlavních bitev a jízd Husitův účastnil, konečně také o smíření a přijetí krále Sigmunta pracoval, a bezpochyby r. 1439 morovou ranou uchvácen umřel.

Hašek z Waldšteina a na Ostrově (Ostrovský), dostal se r. 1400 v zápisní držení městečka Ostrova čili Ostrohu na Moravě, měl však i v Čechách statky některé, přilnul již v počátcích války k husitství, však r. 1419 Pražanům pro vzbouření také válku vypověděl, 1420 králi Sigmuntovi k věrnosti se přiznal, v bitvě před Vyšehradem jat byl. Když Sigmunt moravskou šlechtu opět k poslušenství svému připudil, zprotivil se mu p. Hašek, a ušel do Čech, přidav se v Čáslavi k Žižkovi, r. 1422 zvolen jest za nejvyš. hejtmana měst Pražských, držel se Sigmuntem Korybutovičem, 1423 učiněn nejvyš. mincmistrem v Kutné Hoře a jedním ze zemských správcův, 1424 byl od Žižky z Kutné Hory vytištěn, a vrátil se na Moravu podav se opět k poslušenství královu; vojvoda Albrecht učinil ho co pán Moravy 1426 zemským hejtmanem Moravským; 1427 dobyli Táboři hradu jeho Žleb; potom se přičiňoval se stranou šlechtickou o smíření se s církví a králem Sigmuntem, po jehož smrti držel se strany Albrechtovy a potom dlouho ještě strany rakouské. Politické děje naposled o něm ještě r. 1449 se zmiňují, načež bezpochyby brzy umřel. Sloužil v průběhu let téměř všem stranám.

Hynek z Waldšteina na Koldšteině (Koldšteinský), horlivý Husita, chtěl také s počátku bouří husitských králi Sigmuntovi věrnost zachovati, byv u něho ve Vratislavi r. 1420. Vida však, jak se k Čechům chová, přitáhl v květnu téhož roku se svým lidem z Moravy ku pomoci Pražanům, pomáhal obléhati Vyšehrad, byl potom v poselství českém do Polska vypraveném, r. 1421 byl Pražským hejtmanem v Litoměřicích, podporoval jak nejúsilněji Sigmunta Korybutoviče ve snahách jeho o smíření Čechův s králem Sigmuntem, byl však r. 1427, chtěje knížete Sigmunta z vazby osvoboditi, v Praze při zbouření obce dne 6. září zabit.

Mikuláš z Lobkovic byl syn rytíře Mareše z Újezdu, koupil r. 1409 tvrz a statek Lobkovice, nazýval se s počátku Mik. Chudým, byl od r. 1406 urburním písařem v Kutné Hoře, kdež si získal krále Václava, od kterého vymohl r. 1409 vyplnění žádosti Čechův o tři hlasy na universitě, pak byl od r. 1417 do 1421 nejvyšším písařem zemským, však při vypuknutí bouří upustil od husitského smýšlení, a byl po všechen čas války věrným přívržencem krále Sigmunta, bojuje proti Husitům a mnohé příkoří jim čině. Obdržev již 1418 od krále Václava hrad Hasištein v zápisné držení ještě více statkův tím

spůsobem od krále Sigmunta nabyl, kterýž jej r. 1424 povýšil do stavu panského za jeho zásluhy o něj. Umřel r. 1435 na Hasišteině pozůstaviv dva syny, Mikuláše a Jana příjmím Popela. Tito založili dvě linie pánův z Lobkovic, Hasišteinských a Popelův. Rod Popelův dosud u nás květe v stavu knížecím.

Viktorin z Kunštátu a Poděbrad, rodu moravského, syn Bočka staršího z Kunštátu a Poděbrad, byl se svým bratrem Hynkem Bočkem horlivým přívržencem učení husitského, zapsal se r. 1419 v jednotu ku podpoře královny Žofie, však potom rozhodně k národní straně přilnul, roku 1420 Pražanům proti Sigmuntovi pomáhal, začež Sigmunt statky Poděbradské poplenil; p. Viktorin potom odvrátiv se od stran výstředních toliko s mírnější stranou Pražanův držel, byl 1421 na sněmě Čáslavském; r. 1424 objevuje se s bratrem Hynkem co přítel Žižkův, kterého vyvedl z nebezpečného položení u Kostelce nad Labem, načež Žižka umíraje jemu a druhým milým, věrným bratřím poručenství učinil, aby stále a věrně Boží pravdu hájili. Po Žižkově smrti přidal se p. Viktorin s bratrem Hynkem zase k Pražanům a knížeti Sigmuntovi Korybutoviči, byl v bitvě blíž Ústí a umřel 1. ledna 1427 v Pardubicích. Jeho syn Jiří z Poděbrad, narozený 23. dubna na hradě Poděbradském, jmenuje se ponejprv co účastník bitvy Lipanské r. 1434 na straně Pražské a šlechtické, a umřel r. 1471 co král Český.

Hynek Boček z Kunštátu a Poděbrad, bratr Viktorinův, seděním na Poděbradech, šel téměř veskrze ve všem jednání ve spolku s bratrem svým, po vítězství Ústském r. 1426 bránil se na svém hradě Poděbradech hrdinsky proti Táborům a Sirotkům, a byl brzo potom 16. října 1426 v Nymburce zabit.

Hynce Ptáček z Pirkšteina z rodu pánův z Lipého seděním na Ratajích nad Sazavou, zjevuje se teprv r. 1434 na straně šlechtické při dobytí a pokoření Nového města Pražského, byl v bitvě Lipanské a r. 1435 pomáhal dobývati hradu Ostromeče, r. 1437 poslal jej cís. Sigmunt dobývat hradu Siona, po císařově smrti držel se stranou národní proti Albrechtovi, a postavil se v čelo strany pod obojí v celé zemi stav se rozhodnějším Husitou, než před tím byl. Umřel r. 1444 v nejlepším věku.

Aleš z Riesenburka na Vřešťově (Vřešťovský) byl s počátku velmi činný přívrženec Husitův, svolal r. 1420 se svými strýci z Hustiřan ozbrojenou schůzi lidu z Hradecka na Kunětické Hoře, s nímž potom uvedl Hradec Králové v moc husitskou; od té doby bojoval v zástupích Orebitův, a šel o vánocích 1420 s českými posly ku králi Vladislavovi do Polska. R. 1433 1. prosince byl přičiněním pana Menharta z Hradce ve sněmě za nejvyššího správce království Českého zvolen, a složil tu hodnost teprv na sněmě Jihlavském 14. srpna 1436 v ruce cís. Sigmunta, kterýž mu potom udělil úřad nejvyš. zem. písaře. Umřel 4. června 1442.

Bohuslav ze Švamberka seděním na Boru a Krasikově, byl od samého počátku bouří věrný katolík, kterýž spojiv všechnu válečnou moc v kraji Plzeňském odpíral r. 1419 a 1420 co vůdce královský velmi zuřivě Husitům a jmenovitě Žižkovi; byv ale r. 1421 při dobývání hradu Krasikova od Žižky zajat a na Příbenicích do vězení dán, zanevřel na krále Sigmunta, přidal se k Táborům, a stal se z nejkrutějšího nepřítele jejich nejhorlivějším hajitelem, tak že sám Žižka vedle něho jen mírným Husitou se býti zdál. R. 1425 stal se po Hvězdovi z Vícemilic nejvyšším vůdcem Táborův, však brzo, byv raněn při dobývání Retče v Rakousích, umřel ku konci listopadu 1425 v Moravském Krumlově.

Hynek Krušina ze Švamberka, bratr předešlého, zůstal vždy katolíkem a věrným služebníkem krále Sigmunta, bojoval v Plzeňsku též co vůdce královský jak proti Žižkovi 1421, tak proti jiným vojskům husitským, byl také za posledního obležení Plzně vrchním vůdcem ve městě, hradu Krasikova od bratra ztraceného nemohl však při všem úsilí od Husitův nazpět vydobyti. Bojoval se stranou šlechtickou 1434 u Lipan, a po tomto vítězství byl mu teprv Krasikov navrácen. Po smrti cís. Sigmunta držel se vždy strany rakouské a Oldřicha z Rosenberka, a umřel r. 1453.

Břeněk Švihovský z Riesenberka a ze Skály byl v panské jednotě proti králi Václavovi, potom byl v létech 1396, 1397 a 1400 do 1407 sudím dvorským, přilnul záhy k Husovi a jeho stoupencům, přišel v listopadu 1419 do Prahy, účastnil se dobývání Malé strany, odešel se Žižkou do Plzně, a pak na pochodu z Plzně do Tábora padl v bitvě u Sudoměře 1420.

Jan z Lamberka, příjmím Sokol, pán původu rakouského, však bezpochyby již v Čechách osedlý, pro časté loupežné jízdy v Rakousích a na Moravě zlopověstný a strašný, hájil slavně města Znojma r. 1404 proti králi Sigmuntovi a bojoval r. 1410 se Žižkou v Polště proti křižovníkům Německým přičiniv se k vítězství u Grünwaldu a Tannenberka; jeho syn

Mikuláš z Lamberka, příjmím Sokol, byl též spolubojovníkem Žižkovým, a prvním po jeho smrti hejtmanem Sirotkův, kteréž místo

však po několika nedělích v listopadu 1424 jinému postoupil. Uchvátiv arcibiskupské panství Červeno-Řečické, sebral k sv. Václavu 1430 lidi své k jízdě do Rakous pro víno, odnesl však odtamtud těžkou porážku a bratra tam v zajetí zůstavil. Potom se od Táborův odvrátiv ku královské straně přilnuv, stal se r. 1442 tajným radou Albrechtovy vdovy, královny Alžběty, a jeho zjednáním povolány jsou z Čech do Uher ku pomoci její straně zbytky polních rot táborských. Umřel okolo r. 1444.

Petr Zmrzlík ze Svojšína a na Orlíce, vřelý vlastenec a milovník jazyka českého, byl od r. 1406 do 1419 nejvyšším mincmistrem v Kutné Hoře a radou krále Václava, koupil r. 1408 hrad a statek Orlík, dal r. 1411 z latiny do češtiny přeložiti Letopisy Trojanské, kteréžto potom brzo po vynalezení knihtiskařství r. 1468 pravdě podobno v Plzni co první dílo do Čech uvedeného knihtiskařství tiskem vydány byly; přilnul záhy ku straně husitské, míval ve svém domě na Starém městě Pražském proti kůru kostela u sv. Jakuba (na místě nynější Koppmannské zahrádky) schůze mistrův i pánův husitských, r. 1420 10. prosince také slavné hádaní; při vypuknutí války přidal se k Žižkovi, bojoval v jeho vojště r. 1421 v Plzeňště, a po pokoření Kutné Hory uvázal se k žádosti samých horníkův podruhé v úřad nejvyš. mincmistra, a obdržel dobytý hrad Žleby; však v několika týdnech na to v Praze 16. srpna 1421 umřel. Manželka jeho, Anna z Frimburka, byla paní ducha výtečného, jížto král Václav často poslouchal.

V šlépějích otce svého šli také starší dva synové jeho Petr a Jan Zmrzlíkové ze Svojšína, účastnili se r. 1426 Táborského sjezdu v Písku, bojovali 1427 proti křižákům, Jan pak, ještě horlivější Táborita, byl 1429 s Tábory na jízdě v Lužicích a v Míšni, kdež obzvláště v boji u Grimmy se proslavil, a r. 1430 táhl s nimi do Uher. Však se potom dle příkladu ostatní české šlechty proti straně táborské postavili, Petr byl 1434 v bitvě Lipanské a dobyl si zvláštních záslub o přijetí krále Sigmunta do země, kterýž mu nevděkem splatil. Po Sigmuntově smrti stáli proti straně rakouské, a náleželi k jednotníkům Ptáčka z Pirkšteina a Jiřího z Poděbrad. Ještě r. 1449 v dějinách se připomínají.

Přibík z Klenového a z Janovic, rytíř seděním na hradě Klenovém, přilnul již r. 1419 k Husitům, však teprv r. 1426 vynikl v dějinách. Zmocnil se téhož roku města Stříbra, v němž se 1427 velikému křižáckému vojsku hrdinsky ubránil; od té doby byl na slovo vzat, však r. 1434 opustil stranu Táborskou, když jí štěstí válečné opouštělo, dal se v poslušenství sboru Basilejského zůstav při tom kališníkem, a do obležené Plzně zrádně špíži dodával. V bitvě Lipanské bojoval již na straně šlechtické. Po smrti krále Sigmunta stál při straně národní a byl poslem ku králi Vladislavovi Polskému. V následujícím bezvládí byl ustavičně činným v tehdejších smutných zápletcích. Proti králi Jiřímu zanevřel, pikle proti němu strojil, a byl velkou příčinou válek proti němu zdvižených. Umřel v lednu 1465.

Jakub Vřesovec z Vřesovic, od malé postavy také Jakoubek zvaný, moravský rytíř, byl bezpochyby již v prvních létech války ve vojště Táborském, vynikl však teprv po Žižkově smrti. Tehdáž byl již v držení města a hradu Bíliny, a později dáváno mu jako Přibíkovi z Klenového, za vinu, že se připojil k sektě Táborské ne tak z přesvědčení svého, jako pro její štěstí válečné. R. 1426 obléhal Ústí nad Labem, účastnil se bitvy u toho města, jehož potom dobyl. R. 1427 zmocnil se města Žlutice a Andělské Hory, nabyl ještě mnoho jiných statkův nejvíce klášterních, byl 1432 poslem v Chebě, vešel v jednotu s táborskými městy Žatcem, Louny a Slaným, s kterými hned po bitvě Lipanské hrad Kostomlaty v Litoměřicku obléhal, a později skutečně tento hrad svým majetkem učinil. Teprv r. 1435, když byl u císaře Sigmunta v Brně, počal se Táborův vzdalovati, a k císaři blížiti, kterýž mu r. 1436 zapsal zboží Chomutovské a Benediktinek Teplických. R. 1438 hájil Míšňáky z Čech domů se vracející a porazil své bývalé jednotníky, kteří Míšňákům pokojně odtáhnouti dáti nechtěli; v nastalých potom zmatcích hleděl se vždy přidržovati strany, která mu více prospěchu slibovala, účastnil se sněmův, královských voleb, slavných poselství. Až do r. 1448 držel více se stranou rakouskou, odtud však se stranou Jiřího z Poděbrad. Umřel okolo r. 1458. Jeho potomci náleželi po dvě století k nejmožnější šlechtě české.

Jan Smiřický ze Smiřic, rytíř s počátku Pražanům za žold sloužící, kteří jej r. 1421, dobyvše města Mělníka, tam za svého hejtmana usadili. Téhož roku dostal se v držení Roudnice a Helfenburka, přijav povinnost na se, na Roudnici arcibiskupa Konrada k Husitům přistouplého, kterémuž obě místa náležela, do smrti poctivě chovati. Účastniv se rozličných polních tažení Pražan přilnul konečně k jednotě panské proti polním rotám Táborským, bojoval u Lipan, stal se r. 1440 spolu s Jiřím Poděbradským hejt-

manem kraje Boleslavského, stoje však v jednotě pana Menharta z Hradce, v které konečně zcela ku katolictví se obrátil. V politických jednáních jmenován byl vždy mezi prvními, konečně zachovav se zrádně k Jiřímu Poděbradskému, správci zemskému, sťat jest v Praze dne 6. září 1453.

Mikuláš Divok čili Mikeš Divůček z Jemniště, z rodu pánův z Cimburka, dvořan a hofmistr krále Václava, přítel mistra Jana Husi. R. 1414 přišel jménem krále Sigmunta k Husovi, aby jej k cestě do Kostnice ku sboru pohnul. Vida co se po Husově upálení v Čechách děje, přidržel se strany věrných katolíkův, a král Sigmunt jmenoval jej 1419 na místě Petra Zmrzlíka ze Svojšína nejvyšším mincmistrem. Bojoval 1420 proti Žižkovi v bitvě u Sudoměře, odvedl zbytky poraženého vojska královského do Mladé Vožice, byl tu od Žižky přepaden a opět náramně poražen. Když král Sigmunt a němečtí křižáci před Prahou leželi, prosil co vlastenec krále, aby ušetřil země a národu Českého; v bitvě před Vyšehradem přičítá se mu vina, že prý první na útěk se dal, a osud bitvy rozhodl. Dopouštěl potom, že horníci na Kutné Hoře ukrutnosti na Husitech páchali, sám 1421 je vedl k Chotěboři proti Táborům, kteří jati byvše buď na místě upáleni buď v Kutné Hoře do šachet vmetáni byli. Když však přišli téhož roku Pražané, a Kutná Hora se jim poddala, ušel ku králi Sigmuntovi do Uher, odkud se více nevrátil. Činí se o něm zmínka ještě r. 1424, že se nalézal mezi královskými radami v Budíně. Bezpochyby brzy potom umřel.

Zdeslav Tluksa z Buřenic, stavu rytířského, od r. 1420 purkhrabí hradu Karlšteina, po všechen čas války husitské věrný služebník krále Sigmunta, obhájil Karlštein za času památného obležení od Pražan 1422, provázel r. 1433 první poselství české ku sboru Basilejskému, a navrátiv se domů v krátce potom umřel 20. července 1433.

Habart Lopata z Hrádku, syn Maršíka z Hrádku, kterému byl král Václav královský hrad Lopatu u Šťáhlavic dědičně zapsal. Rytíř Habart byl jako jeho otec odpovědným nepřítelem Husitův a věrným přívržencem krále Sigmunta. Pustošiv dlouho sousední statky Přibíka Klenovského přivolal r. 1432 pomstu téhož na sebe, hrad Lopata byl za půlčtvrta měsíce hladem vyležen, konečně 6. února 1433 od samého Habarta zapálen a opuštěn. Habart stal se potom purkhrabím král. hradu Husi, připomíná se r. 1440 mezi šlechtou strany Oldřicha z Rosenberka, byl však i na Husi r. 1441 od Přibíka z Klenového a jiných pánův a šlechticův obležen a hladem k postoupení toho hradu přinucen, načež se se svou čeledí do Budějovic odstěhoval. Tu byl hrad Hus, jako před tím Lopata, úplně zkažen, a Habart žil napotom na Kamberce a v Hlasivé v Táborsku, kdež r. 1454 umřel, zůstav až do smrti protivníkem kališníkův.

Hanuš z Polenska, rytíř Míšeňský a služebník krále Sigmunta, kterýž jej učinil napřed vůdcem oddílu královského vojska. Již r. 1419 s jinými rytíři lužickými opověděl Pražanům válku pro bouři od nich zdviženou; co vůdce královský obsadil 1420 proti Žižkovi do Prahy táhnoucímu klášter Benešovský, potom byl velitelem lužické posádky na hradě Pražském až do postoupení jeho Pražanům r. 1421. Král Sigmunt dal mu potom 1422 fojtství v dolní Lužici do zástavy; r. 1428 pobil Sirotky u Machendorfu mezi Chrastavou a Liberkem, r. 1429 obránil Zhořelec proti Táborům tak dalece, že tito jenom předměstí mohli spáliti; r. 1430 bojoval také ač nešťastně u Grimmy nad Muldou proti Táborům. Za krále Albrechta uznalo Šestiměstí čili Horní Lužice samovolně Hanuše samostatným fojtem. Umřel pak okolo r. 1439.

Vilém Kostka z Postupic, jeden z nejbystřejších, nejdůmyslnějších a nejstatečnějších náčelníkův mírnějších Husitův, syn rytíře Zdeňka z Postupic, sloužil, jak se zdá, spočátku Pražanům za žold, kteří jej r. 1421 osadili na dobytém hradě Wilšteině, šel ještě toho roku s poselstvím k Vitoldovi do Litvy, byl v Ratiboři zajat a na Trenčíně vězen, r. 1422 z vazby propuštěn, načež Sigmunta Korybutoviče do Prahy uvedl, a jeho nejpřednějším rádcem byl. R. 1433 byl hlavou v prvním poselství na sboru Basilejském, a vida, že vlast tvrdošíjnosti Táborův krváceti nepřestane, pomáhal je rázným ramenem porážeti v bitvě Lipanské. R. 1436 vyslán byl s vojskem k pokoření Hradce Králové, a tu byl od obležených zabit 9. listopadu 1436. Císař Sigmunt zapsal mu krátce před jeho smrtí, 21. září, celé panství biskupství Litomyšlského, v jehož držení on se byl již r. 1433 uvázal, a v němž jeho potomstvo zůstávalo až do r. 1547, vynikajíc politickou činností a vážností.

Diviš Bořek z Miletínka, jeden z nejstatečnějších válečníkův husitských, byl syn schudlého šlechtice Diviše Mrzáka z Miletínka, tvrze blíž města Miletína, přidal se již v mladých létech ku stoupencům Husovým, dostal se neznámým spůsobem v držení král. hradu na Kunětické Hoře, byl 1420 při velké hromadě lidu z Hradeckého kraje na hoře Oreb, táhl se společníky svými na Hradec Králové, jejž

obsadil, r. 1421 dobyl společně s pány z Poděbrad celého Polabí, přidal se k Pražanům a dobýval s nimi Chrudimi a Litomyšle, kdež nějaký čas byl hejtmanem, bojoval potom na Moravě, a když Žižka 1423 s Pražany se rozpadl, a Bořkova bratra Jetřicha z Hradce Králové vypudil, byl od Hradeckých poražen. Za to však zvolen jest téhož roku na sněmě 1. listop. v Praze držaném za jednoho ze zemských hejtmanův. Přistoupil na to k mírnější straně šlechtické, měl účastenství v důležitých jednáních a poselstvích, obrátil se proti Táborům, a byl vůdcem vojska strany šlechtické v bitvě u Lipan; stal se potom purkhrabím hradu Pražského, byl 1435 při dobývání Kolína, přikoupil téhož roku Pardubice, unesl r. 1436 Jana Rokycanu z Prahy na Kunětickou Horu, válčil s Hradeckými, nabyl od cís. Sigmunta ještě několika jiných statkův zápisních, a umřel ku konci r. 1437.

Jan Hertvík z Rousínova jmenuje se poprvé r. 1423, kdež ještě v bojích Žižkovi pomáhal; 1429 postoupen jest mu hrad Lichtenburk od Sirotkův k věrné ruce, aby ho tenkrát vrátil pánu jeho, Janovi z Opočna, až by věrné dal důkazy své věrnosti ku kalichu. To však se nestalo, proto že Jan z Opočna brzo potom umřel, a pan Jan Hertvík nabývaje vždy větší vážnosti ve věcech politických, hrad Lichtenburk podržel, což mu cís. Sigmunt zápisem r. 1436 potvrdil. Po smrti Sigmuntově stál při straně národní proti králi Albrechtovi, potom se stal hejtmanem kraje Čáslavského, držel se strany Ptáčkovy a Jiřího z Poděbrad, a umřel okolo r. 1455.

Beneš Mokrovouský z Hustiřan později na Malešově, horlivý Husita, účastnil se již r. 1420 ozbrojené schůze lidu na Kunětické Hoře a dobytí Hradce Králové. Potom připojil se k Pražanům, bojoval r. 1427 u Tachova proti německým křižákům, 1431 byl na sjezdě s králem Sigmuntem v Chebu, r. 1432 byl opět v Chebu při jednání s posly Basilejskými, a byl potom údem prvního poselství českého na sboru Basilejském počítaje se ku straně mírných kališníkův, r. 1434 byl v jednotě panské proti rotám Táborským, pomáhal při opanování Nového města Pražského, bojoval v bitvě u Lipan, však r. 1437 opověděl zase válku cís. Sigmuntovi, po jehož smrti držel se strany národní, jeda r. 1438 ku králi Polskému. R. 1443 přepadl pana Haška z Waldšteina na jeho hradě Velíši a vrhl jej do žaláře na tvrzi Mokrovouské, v které byl potom od opravce míru zemského obléhán a přinucen, pana Haška na svobodu vydati. Náležel ku straně Ptáčkově a Jiřího z Poděbrad, šel r. 1451 v poselství k Římskému králi Bedřichovi III., pomohl ještě r. 1452 voliti Jiřího z Poděbrad za správce zemského a brzo po roce 1454 umřel.

Vyšek Račínský, polský šlechtic, přišel r. 1421 co posel velkého knížete Litevského, Vitolda, do Prahy, aby ochotnost toho knížete osvědčil, že by přijal korunu českou jemu nabídnutou. Zdá se, že pan Vyšek opět se Sigmuntem Korybutovičem do Čech přišel, a tuto se počeštiv v bojích husitských se účastnil, až se konečně u pana Jana Roháče z Dubé na Sioně octnul, s ním jat a rozkazem cís. Sigmunta 9. září 1437 před Prahou oběšen byl.

Matěj Louda z Chlumčan, výtečník strany Táborské, dlouhobradý, byl r. 1409 ještě študentem v Praze, přilnul záhy k mužům, kteří hlásali opravy v církvi, od r. 1420 do 1436 byl Táborským hejtmanem v Písku a zároveň opatrovatelem a řiditelem obecné pokladny Táborův, byl také údem prvního slavného poselství ku sboru Basilejskému 1432—1433 a také jeho pokladníkem. Při vší horlivosti pro učení táborské byl mírný a nestranný, byl roku 1425 opravcem mezi Tábory a Pražany, a od r. 1431—1437 býval vždy mezi plnomocníky, kteří vyjednávali se sborem Basilejským neb s jeho posly. R. 1434 octnul se v zajetí u Albrechta Rakouského, a celý sbor na přímluvu Jana z Palomar za propuštění jeho se přimluvil. Cís. Sigmunt učinil ho r. 1436 dvorským sudím měst královských, čím zůstal až do smrti své; on nabyl také zároveň měšťanského práva Starého města Pražského; před smrtí svou založil při universitě Pražské zvláštní kollej, která zaujímala místo jedné části nynějšího technického ústavu v Dominikánské ulici p. č. 240, a „Loudovou kollejí“ se jmenovala. Umřel r. 1451, zůstav až do smrti věren učení Táborskému.

Mikuláš z Husi vlastně z Pístného, český rytíř seděním na Pístném, tvrzi a vsi nyní zašlé v okolí Hřebečník za Křivoklátem; vedle Žižky hlavní osnovatel války husitské. Připomíná se ponejprv r. 1389, stal se před r. 1406 kralovským purkhrabím na hradě Husi blíž Husince, odkud pak nazván jest „z Husi“ neb „z Husince“. Byv r. 1419 od krále Václava z Prahy vypovězen, počal hned zřizovati velké schůze lidu na horách, kterými Husité toho času počali měřiti své síly a chystati se k brannému odporu. Po smrti královè vedl s Žižkou ozbrojený lid k útoku na Malou stranu, a vyjda se Žižkou z Prahy usadil se na Zelené Hoře, chtěje tu zdělati pevné zbrojiště husitské,

což se jako Žižkovi v Plzni nezdařilo. Přišel na Tábor a byl tu za prvního mezi čtyřmi hejtmany bratrstva Táborského vyvolen 1420. Pomáhal s Tábory pod Žižkou brániti Prahu proti Sigmuntovým vojskům, porazil Oldřicha z Rosenberka, který Tábor obléhal, účastnil se obležení Vyšehradu a bitvy před ním. Nyní počal ploditi různice s Pražany podněcuje náboženskou nesnášelivost výstřední strany Táborské, nechtěl o poselství ku králi Polskému slyšeti, jakož i o míření se mezi theology Pražskými a Táborskými, proto hroze pomstou a zaříkaje se, že jakživ již do Prahy nepřijde, na odjezdu z Prahy u potoka Botíče pádem s koně nohu si zlámal, načež po 14 dnech v Praze umřel 24 pros. 1420. Kdo ví, jaký obrat by byla válka vzala, kdyby tento náruživý muž byl déle žil.

Chval Řepický z Machovic, hejtman Táborský, držel r. 1412 bezpochyby v nedílnosti s mladšími bratřími Buzkem a Kunášem statek Řepici u Strakonic, přilnul záhy k učení husitskému, připojil se s bratrem Kunášem r. 1419 k ozbrojeným poutníkům přes Knín do Prahy táhnoucím, kde se přidal k Žižkovi a s ním zas do Plzně vytáhl. Když se na Hradišti nad Lužnicí nový Tábor zakládal, poslal jej Žižka s ozbrojeným zástupem, aby ten Tábor prozatím obhájil; pak byl r. 1420 se Žižkou a Mikulášem z Husi sám třetí starším Táborské obce jmenován. Dne 10. prosince 1420 byl na hádaní v domě Zmrzlíkově v Praze; zdá se pak, že se více místní správou Táboru zabýval; r. 1426 jmenuje se krajským správcem na sjezdu strany Táborské v Písku, a byl r. 1427 také s Tábory při zapuzení německých křižákův u Tachova. Od těch dob nečiní se o něm zmínky.

Zbyněk Buchovec z Buchova, hejtman Táborský, pocházející z někdejší vsi Buchova u Neustupova, byl r. 1420 po příchodu Žižkově na nově založený Tábor sám čtvrtý za staršího obce vyvolen, zmocnil se ještě téhož roku zradou hradu Příbenic, byl r. 1421 na sněmě Čáslavském do počtu 20ti správcův zemských zvolen, a účastniv se téměř všech válečných tažení jakož i rokování strany Táborské umřel bezpochyby již r. 1426.

Hromádka, žák a zvoník, bezpochyby z Jistebnice rodilý, přepadl 21. února 1420 město Sezimovo Ústí nad Lužnicí a převedl potom obyvatelstvo Ústské na Hradiště hory Tábor, stav se tak zakladatelem Tábora. Objeviv tím činem nadání vůdcovské, stal se hejtmanem oddělení Táborův, a zmocnil se městečka Chotěboře. Tu byl 3. února 1421 od katolických pánův a Horníkův zrádně zajat, s dvěma Táborskými kněžími do Chrudimi zavlečen, a tam na náměstí veřejně upálen. Táborští postavili v 16. století sochu zakladatele města svého, Hromádky, na kašně u prostřed náměstí.

Jan Hvězda z Vícemilic příjmím Bzdinka, hejtman Táborský, z rodu rytířského, jmenuje se hned s počátku války husitské r. 1419 horlivým přívržencem potomních Táborův. R. 1421 zvolen jest k návrhu kněze Jana Želivského od lidu za nejvyššího hejtmana Pražského, byl však zase po třech měsících 1422 této hodnosti zbaven, odkud měl velkou nenávist k Pražanům. Byl přítomen smrti Žižkově u Přibislavi 1424, načež jej Táboři sobě o něco později za nejvyššího vůdce zvolili. Však než minul rok jeho vůdcovství byl při obléhání hradu Vožice smrtelně prostřelen, načež dočkav se ještě uzavření míru s Pražany 18. října 1425 a vzdání hradu brzo na svou ránu umřel.

Kuneš z Bělovic, hejtman Táborský, jeden z důvěrných přátel Žižkových, po jehožto smrti 1424 stal se prvním nejvyšším vůdcem Sirotkův. Zdá se, že potom již nedlouho živ byl, neboť brzo se o něm více zmínky nečiní.

Jan Bleh z Těšnice byl hned po smrti Žižkově 1424 od Táborův za nejvyššího hejtmana vyvolen, ustoupil však brzo Hvězdovi z Vícemilic. R. 1429 svěřil mu kněz Prokop Velký dobytý hrad Bechyňský k mocnému držení, on pak sám obehnal téhož roku 21. března hrad Zvíkov, až po tříměsíčném namahání Oldřich z Rosenberka příměří zprostředkoval. Napotom zaniklo jméno jeho.

Velek Koudelník z Březnice, původně svého řemesla pasíř, potom r. 1424 hejtman Sirotkův s počátku pod Kunšem z Bělovic. Bojoval 1426 v bitvě blíž Ústí nad Labem, vedl 1427 Sirotky ve spolku s Tábory do Lužic a do Slezska, potom proti německým křižákům ku Stříbru a Tachovu; 1429 v lednu byl přátelským umluvcem mezi Starým a Novým městem Pražským, mezi kterými kyselosti zašly, načež se připojil se Sirotky opět k nové jízdě do Lužice a do Míšně. R. 1430 byl hlavním vůdcem Sirotkův na jízdě do Uher, kdež v měsíci květnu padl v kruté bitvě u Trnavy proti panu Stiborovi, vůdci krále Sigmunta.

Jan Královec z Kralovic, rodu měšťanského, hejtman Sirotkův hned po smrti Žižkově 1424, však pod Kunšem z Bělovic; bojoval r. 1426 v bitvě blíž Ústí, r. 1427 u Tachova, r. 1428 obléhal hrad Lichtenburk, odtrhl s částí vojska odtud na plen do Žitavska, kdež měl tuhou srážku s Němci u Machendorfu, r. 1429

byl na výpravě v Míšni, r. 1430 opět v Míšni, Fojtlandě a Frankonii, r. 1431 bojoval u Domažlic a pomáhal 1434 obléhati Plzeň. Toto jest poslední zmínka o něm, a nevědomo, zdali u Lipan zahynul, anebo s táborskými rotami do Uher zašel.

Jakub Kroměšín z Březovic, hejtman Sirotkův, připojil se 1420 na vrchu Orebu k Orebitům a táhl pod panem Hynkem Krušinou z Lichtenburka do Prahy ku pomoci, účastnil se bezpochyby všech bojův husitských, stav se po smrti Žižkově hejtmanem Sirotkův, r. 1427 bojoval u Tachova, 1429 účastnil se jízdy do Lužice a do Míšně, 1430 opět do Míšně, Fojtlandu a Frankonie, a na zimu téhož roku do Slezska jsa po knězi Prokopovi předním vůdcem. Dále se o něm zmínka nečiní.

Mikuláš z Padařova, hejtman Táborský, pro svou statečnost na slovo vzatý, byl r. 1425 mezi umluvci, na které vzneseno vyjednání míru mezi Pražany s jedné, Tábory a Sirotky s druhé strany. R. 1429 oblehl s Blehem z Těšnice hrad Zvíkov a byl zároveň hejtmanem na Táborském hradě Ostromeči. R. 1434 vrátiv se od obležení Plzně bránil se s knězem Prokopem a jinými na Novém městě Pražském proti Staroměstským a panské jednotě. Z bitvy Lipanské zdráv ušel, a konečně spolu s Čapkem v jakousi úmluvu s panskou jednotou vešel.

Filip z Padařova, bratr předešlého, též hejtman Táborský, táhl r. 1430 ve spolku se Sirotky do Uher, a navrátiv se po nevalném zdaření té jízdy, převzal od bratra hejtmanství na hradě Ostromeči, kdež se až do r. 1435 udržel. Tu však byl vojskem tehdejší zemské vlády obležen, a nevzdal hradu, až byl umluvou se svým lidem svobodně na Tábor propuštěn. Dalších zpráv o obou bratřích není.

Jan Čapek ze Sán, hejtman Sirotkův. První jeho vystoupení r. 1427 nebylo šťastné. Ležel se Sirotky v Hradečtě proti Slezákům, kteří vešedše do země jej do záloh zavedli a potom porazili. R. 1431 bojoval v Slezsku a táhl odtud přes Moravu do Uher, odkud se s patrnou škodou navrátil. R. 1432 vydal s Otíkem z Lozy jmenem všech Čechův pod obojí odpovědný list Německému řádu v Prusích, a to zejmena ku pomoci králi Vladislavovi Polskému, vytrhl skutečně r. 1433 přes Pozňansko a Nové Marky do Prus a spojiv se s Poláky dobyl dvanáctero měst, vypálil klášter Pelplín a město Tščov, zajaté Čechy, kteří Německému řádu sloužili, dal upáliti, pak vypálil klášter Olivu u Gdanska a dostal se při ústí Visly k moři. Vrátil se s mnohou kořistí a vzácnými dary od krále Polského do Čech, přímo do husitského ležení u Plzně. Byl 1434 na Novém městě Pražském, když bylo od Staroměstských opanováno, utrpěv při tom znamenitou škodu. V bitvě Lipanské uhnul se s lidem svým před časem na Kolín; byv pak v Kolíně obležen smluvil se s panským vojskem a přistoupil potom k obecnému míru. Byl mezi posly českými u císaře Sigmunta v Řezně, a po smrti téhož držel se strany národní proti Albrechtovi Rakouskému, spojiv se s vojskem polským r. 1442 sloužil králi Vladislavovi co hejtman jednoho sboru polského proti královně Alžbětě v Uhřích. Dále se ve veřejných dějinách více neobjevuje.

Ondřej Keřský z Římovic, později na Paběnicích objevuje se teprv 1434 co hejtman Táborský při obléhání Plzně, chtěl s jinými do Basileje jeti, aby se s císařem Sigmuntem o mír smluvili; bránil potom s knězem Prokopem Vel. Nové město Pražské proti Staroměstským a panské straně; ušed z bitvy Lipanské zavřel se s Čapkem v Kolíně a konečně se smluvil s vítězi. Byl pak proti králi Albrechtovi, a obsadil násilně tvrze Paběnice a Janovice v Čáslavsku, z kterých potom po mnohá léta činil loupežívé nájezdy. R. 1441 byl na sněmu v Čáslavi, kde se o smíření mezi pány, zemany a Pražany jednalo, ale Keřský ujel, boje se, že mnoho kradl a loupil. Nepřestával však obvyklé řemeslo své provozovati, a proto byl r. 1446 na tvrzích výše jmenovaných dobyt a v Čáslavi sťat.

Jan Kolda ze Žampachu potom na Náchodě, otec, bezpochyby z rodu pánů z Potšteina, přidržoval se již r. 1419 stran výstředních, ne tak pro náboženské přesvědčení jako pro válečné štěstí stran těch, byl r. 1427 při vojště kn. Prokopově u Tachova, r. 1428 bojoval v Slezsku, kdež mu svěřen hrad Sobotka, r. 1434 stál při Tábořích, r. 1436 byv spojen s Hradeckými nechtěl krále Sigmunta uznati a zmocnil se 29. září 1437 Náchoda. Po císařově smrti držel se stranou národní proti Albrechtovi Rakouskému a podporoval Poláky. V nastalém potom bezvládí provozoval se svým synem mladším Koldou, loupeže, spojil se r. 1440 s Bedřichem Strážnickým a Benešem z Mokrovous a jinými Tábory, aby se zmocnili měst Pražských, což se nepodařilo. Že pak jeho loupeže v Čechách a ve Slezsku nepřestávaly, sebrala se naň r. 1441 hotovost zemská ve spolku se Slezáky, a byl na Náchodě dobýván, z něhož potajmo ušel. Nicméně byl mu po dobytí Náchoda tento přece až do budoucího krále ponechán. R. 1414 pomstil se na Slezanech do-

bytím a spálením Bolkenhainu, načež brzy umřel. Syn jeho, Jan Kolda mladší šel v šlepějích otce svého.

Vilém Jeník z Nedanic a Mečkova, rytíř v okolí Klatovském osedlý, přidal se záhy k Táborům, a Žižka jej r. 1420 osadil co hejtmana v Prachaticích. Když po smrti Žižkově Sirotci pod Velkem Koudelníkem r. 1425 Litomyšl město opanovali, byl on první na hradbách při ztečení hradu biskupského, načež tu co hejtman usazen užíval zboží Litomyšlského až do r. 1432, hledě hospodářství spořádati a lid vojnou práci odvyklý a zpustlý do pořádku a k povinnostem přivesti. Však již v létech 1429 a 1430 účastnil se veliké jízdy husitské do Míšně, Fojtlandu a Frankonie, r. 1431 byl v Prokopově vojště proti německým křižákům u Domažlic. Postoupiv Litomyšl Vilémovi Kostkovi z Postupic byl v držení hradu Valdeka, a umřel okolo r. 1437. Syn jeho Vilém mladší proslavil se na jízdě v Míšni r. 1429 u Grimmy výtečným řízením vozův, a byl r. 1437 s Pardusem po dobytí Litovle do zajetí vzat. Byl pánem na statku Uhersku a ještě dlouho za panování Jiřího z Poděbrad co statný válečník si počínal.

Jan Pardus ze Hrádku později z Vrátkova, rytíř moravský a hejtman Táborský, objevuje se teprv r. 1433 na výpravě Táborův do Uher, kterou sám vedl ve spolku s knězem Bedřichem Strážnickým, pak při obléhání Plzně a na nepodařeném výpadu do Bavor u Chouby. Bojoval potom v bitvě Lipanské, zachoval život včasným útěkem, obětoval služby své cís. Sigmuntovi, kterýž mu 1436 zapsal zboží kláštera Podlažického, začež táhl Pardus k dobývání vzdorujícího Hradce Králové. Však po odpravení Jana Roháče z Dubé 1437 zase císaři válku opověděl a dobýval Litovle, kdež byl zajat a teprv r. 1440 propuštěn. Za nastalého bezvládí bral živé účastenství v tehdejších válkách strannických, náležel ke straně Ptáčkově a Jiřího z Poděbrad, jemuž pomáhal r. 1448 Prahy dobývati. Král Ladislav dal mu r. 1454 hrad a statek Rychenburk v Chrudimsku za služby jeho, a Pardus potom dlouho ještě králi Jiřímu věrně sloužil; jmenuje se ještě r. 1468 co vůdce vojska jeho po boku pana Zdeňka Kostky z Postupic, a nedlouho potom umřel.

OBSAH.

Důležitější opravy.

Na str.	31.	v	22.	řádku	se shora,	místo : Jan z Chocenic, čti . Jan z Chotěmic.
„ „	108.	ve	4.	„	ze zdola,	místo : bývalý zvonař, čti : žák a zvoník.
„ „	124.	v	25.	„	„ „	místo : hnéze, čti : kněze.
„ „	157.	v	24.	„	se shora,	místo : z Riesenberka, čti : z Riesenburka.
„ „	161.	v	10.	„	ze zdola,	po slově Šimon, vymaž : z Tišnova.
„ „	183.	v	16.	„	„ „	místo : měli, čti : měly.
„ „	186.	v	14.	„	se shora,	místo : Janovi z Plzně, čti : Prokopovi z Plzně.
„ „	205.	v	16.	„	„ „	po jméně Tluksa, vymaž : Vrábský.
„ „	209.	v	26.	„	„ „	totéž.
„ „	233.	v	17. a 33.	„	„ „	místo : Jeník z Vedanic, čti : Jeník z Nedanic.
„ „	234.	v	13.	„	ze zdola,	místo : z Riesenburka, čti : z Riesenberka.
„ „	259.	v	16.	„	„ „	totéž.
„ „	308.	v	14.	„	„ „	místo : z Horky, čti : ze Hrádku.

DB 208 Z36

Zap, Karel Vladislaw
Vypsani Husitske valky

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

